

Out-of-Print

GOVERNMENT OF INDIA
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA.

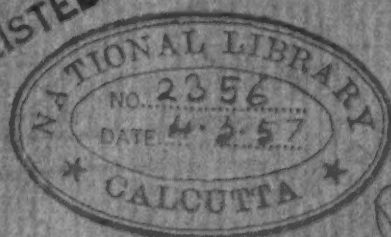
Class No. Te
133.5

Book No. V635Lv

N. L. 38.

MGIP Santh.—S1—30 LNL/58—9.4.59—50,000.

SHELF LISTED

శ్రీ రస్తు.

విషయ సూచిక.

సంక్షాధ్యాయము. I

విషయము.

పుటసంఖ్య.

మత్స్య భగవత్సాగ్రధన	...	1
మత్స్య పరాకాష్ఠా ముఃకు కర్మజ్ఞానఫలము చెప్పట.	...	11
అర్చయమని అంశ విభజనము.	...	2
మల స్వరూపములు.	...	3
అంశ ద్వారకాంశాధిపతులు.	...	4
అంశాంశాధిపతులు.	...	5
సాది గాఢతకు సంజ్ఞలు.	...	6
సాముకు రాక్యాదివద్దగ్గర సంజ్ఞ.	...	11
శ్రీ, దిశ, బల, రాములును పృథ్వీదేవత రాములును చెప్పట.	...	11
మలకు, కూరిసామ్య, శ్రీపురుష చాన్ధిక వృథాన విభగమున	...	7
అధిపత్యమున, హోర ద్రేక్కాదాధిపతి విభగము.	...	11
కామములు ద్రేక్కాదాధి పతులు.	...	8
సాముల యొచ్చునీచ సంజ్ఞలు.	...	9
శ్రీమ మూ శ్రీశా సంజ్ఞలు.	...	11
మిదివ్యావళ రామలకు తివ్యాభారసంజ్ఞలు,	...	11
చగుగాదిస్థానములకు కేంద్రా సంజ్ఞలు.	...	12
ములమీద ముడిది రామలకు ఫలపరాది సంజ్ఞలు.	...	11
దిబలములు.	...	11
మత్స్యముల రక్తకృతాది వర్ణములు.	...	18

గ్రహ యోగి భేదాధ్యాయము. 2

గ్రహి పతులను కాలపురుషుని యాత్మాదులుగా నిరూపణము.	...	15
సాములయొక్క లోకవ్యవహారాగమగు పర్యాయసామములు.	...	16
సాముల రక్తకృతాది వర్ణములు.	...	17
ములకు తామ్రానివర్ణాధి పత్యములు అధిదేవతలు దికాదిపత్యములు	...	11
సావ్య సాపత్యములు.	...	11
ములకు పుంశ్రీనపుంసక సంజ్ఞలు పుంసభూతాధి పత్యములు.	...	19
ములకు బ్రాహ్మదాది వర్ణాధిపత్యములు స్వరజ సమోగుణవిభగములు.	...	20
గ్రహగ్రహముల స్వరూపములు.	...	21
ములకు స్థానశ్రుత్యములును లగ్నాదిగ్రహవశంబున ఋతునిర్ణయములు.	...	23
ములకు అన్యోన్యదృష్టిస్థానములు వైశగికదృష్టి బలములు.	...	25
ములకు కాలములు, రసములు.	...	27
ములకు మిత్ర, శత్రు, సమత్వములు.	...	11

గ్రహముల తాత్కాలిక మిత్రకేతు సమన్వయములు.	...	31
గ్రహములకు స్థాన, దిగ్బలములు.	...	32
గ్రహములకు చేష్టాబలములు.	...	33
గ్రహకాలసైపర్గిక బలములు.	...	34

వియోనిజన్తాధ్యాయము. 3

తిర్వగ్నశ్రీమృగాదుల యుత్పత్తి విశేషములు.	...	38
వియోని జంతువులయోగములు.	...	36
వియోనిజంతు వర్ణములు.	...	37
పక్షిజన్మజ్ఞానమునకు సాధనము.	...	39
వృక్షోత్పత్తి దెలియుటకు సాధనములు.	...	40
వృక్షవిశేషముల నవాంకాధిపతుల వలన నెఱుంగుట.	...	41
నదనద్రవ్యము విజ్ఞాన వృక్షసంఖ్యలు.	...	42

నిషేకాధ్యాయము. 4

గర్భాధాన కాలం, శ్రీబుధుకాల, పురుషసంయోగ కాలములు.	...	43
శ్రీదాత్రుకారము నెఱుంగు విధము.	...	44
గర్భసంధివాసంధివములు.	...	45
ఆధానకాలము నెఱుదల ప్రసవపర్యంతము దంపతులకు గల్గెడు ఆశుభఫలములు.	...	46
ఆధానలగ్నమువలన శిశువుయొక్క పితృమాతృపితృవ్యూహాత్మవ్యవస్థలకు గల గురుభాగుభములు.	...	47
ఆధానసమయమువలన శ్రీలకు గల్గుచుండు యోగములు.	...	48
గర్భప్రస్థి నెఱుంగువిధము.	...	50
శ్రీ పురుష, జననము నెఱుంగు విధము.	...	51
నపుంసక జననయోగములు.	...	52
శ్రీ పురుష ద్వయమును గలగజేసితి యోగములు.	...	53
అనేక పిండములను గలుగుజేయు యోగము.	...	55
గర్భమానస్వభావ మాసాధిపతులు.	...	56
అధికాంగ మూకాద్యోత్పత్తి యోగములు.	...	57
శిశువులు దంతసహితముగ జన్మించుయోగమా.	...	58
శిశువులు శుబ్రరూపులగు జన్మించుయోగము.	...	59
శిశువు పంగువుగా జన్మించుయోగము	...	60
గర్భపక్షి జన్మయోగము.	...	61
హీనాంగ జననయోగములు.	...	62
అంధాదిజనన యోగములు.	...	63
ప్రసవకాలము నెఱుంగు విధము.	...	64
గర్భము ధరించిన పిదప దీర్ఘ కాలప్రసవ యోగములు.	...	65

జనన కాల లక్షణాధ్యాయము. 5

నిత్యపరోక్ష జనన కాలయోగములు.	...	68
సన్ధ్యజనన యోగము.	...	64
ఏక కోశవేష్టిత జ. తుద్యయజననయోగము.	...	65
నాళవేష్టిత జననయోగము.	...	"
జారజయోగములు.	...	66
సుత జనన కాల పితృబంధనయోగము.	...	67
అనావికాప్రసవ యోగములు.	...	"
ఉదక సమీప ప్రసవయోగములు.	...	68
కారాగృహమందు ప్రసవయోగము.	...	"
క్రీడాగృహ దేవాలయ ఉపవరభూప్రదేశ ప్రసవయోగము.	...	69
శ్మశాన, రమ్యప్రదేశ, వహ్ని కాలాప్రసవ యోగము.	...	"
ప్రసవదేశము నెఱుంగు యోగము.	...	70
తల్లిచే విడువబడి అన్యథలచే పెంపబడు శిశుయోగము.	...	71
శిశువు తల్లిచే వికృతబడియు నశించుయోగములు.	...	72
పిత్తిమాత్మ గృహమందు ప్రసవయోగము.	...	73
ఆంధకారా నంధకారములయందు బ్రసవ యోగములు.	...	74
నూతికా గృహదీప పాత్ర మందలి తైలతూర్ణాత్మాగ్నియోగము.	...	76
నూతికా గృహలక్షణమును దెలియు యోగము.	...	78
వాస్తువునందు నూతికా గృహదీప నెరుగుయోగము.	...	80
నూతికాగృహమున కియనస్థలము నెరుగుయోగము	...	80
ప్రనూతిసంరక్షణ వరితాసంఖ్యా యోగము	...	81
శిశువ్యర్గావస్థలు యోగము	...	82
అవయవనిర్ణయము	...	88
వ్రణమళకాది యోగములు	...	"
అంశవిభాగ ప్రయోగము	...	85

బాలారిష్టాధ్యాయము. 6.

బహువిధ బాలారిష్టయోగములు	...	88
మాతృపహిత శిశుమరణయోగము	...	93
గృహణకాలజనిత బాలారిష్టయోగములు	...	94
శిశువులపరిమితి	...	97
అరిష్టభంగములు	...	99

అయుర్దాయాధ్యాయము 7.

గ్రహములిమ్ము ఆయుఃప్రమాణము	...	102
పరమనీచాంశ ఫిత్తగ్రహాయుర్దాయము	...	108
తైత్తిరాశిక వివరము	...	"

అనుపాతాయుద్ధాయ నిర్ణయము	...	18
చక్రపాణిచారణము	...	108
అగ్నిమందున్న పాపగ్రహము ఆయుర్దాయాంశమును హరించువిధము	...	109
మనుష్య, గజ, హయాదుః, పరమాయుః ప్రమాణము	...	110
సంపూర్ణాయుర్లోగము	...	112
పరమావ్యక్తులగు నూన్యగ్రాంతాంగరక గురుకుక్రతుల భవమాయుః ప్రమాణము	...	113
పరమతాయుర్దోషములు	...	115
దోషపరిహారములు	...	116
బృహస్పతి ఆయుర్దాయము	...	116
గ్రహాయుర్దాయములు	...	117
ద్వితీయదోషమునకు బరిహారము	...	119
జీవకర్మమతాయుర్దాయ క్రమము	...	120
సత్యచార్య ప్రోక్తాయుర్దాయ క్రమము	...	122
భూస్వల్లోకమున జెప్పబడియుండు సత్యచార్య ఆయుర్దాయముగణించు క్రమము.	...	122
ఆయుర్దాయ క్రియావిశేషములు	...	125
లగ్నాయుర్దాయ క్రమము	...	127
అపరిమితాయుర్లోగము	...	128
దశాక్రమము	...	130
దశాకాల ప్రమాణాదులు	...	133
అంతర్దశా వివరము	...	133
అంతర్దశావిభాగ గణాంశము	...	134
దశాంతర్దశల శుభాశుభఫలము రూపసంజ్ఞలు	...	134
అవశావాణ మధ్యాహ్నవాణ దశలవివరము	...	134
మిత్రమదశావివరము	...	135
లగ్నదశాఫలభేదములు	...	136
నైసర్గిక దశాకాలము.	...	136
నైసర్గికదశకు ప్రయోజనము	...	137
దశాంతర్దశల శుభాశుభఫలములు	...	137
శుభాశుభఫలముల నియమిభాగలగ్న దశాఫలము	...	147
శరీరకాంత్యాయలచే నప్తజాతక గ్రహ దశానిర్ణయము	...	149
అంతరాంత్యస్వరూపము వలన ఫలభేదము నెరుంగుట	...	151
గ్రహపరస్పర విరుద్ధఫలభేద నిర్ణయము	...	151

అష్టకవర్గాధ్యాయము. 9.

గ్రహములతప్తక కర్తవ్యము వివరము	...	163
-------------------------------	-----	-----

కర్మజీవాధ్యాయము. 10.

గ్రహార్థకర్మములు	...	167
------------------	-----	-----

విషయ సూచిక.

మిత్ర శత్రు స్వజనాదులవలన ధనప్రాప్తివివరము	...	171
రాజయోగాధ్యాయము. 11.		

రాజయోగముల విషయమున యవశ్యకకర్మములకు గలచుకర్తవ్యము	...	172
దాస్యశ్రీంశతిరాజయోగములు	...	173
రాజయోగజనితులకు, రాజ్యప్రాప్తి తద్భ్రంశాదికాలము	..	186
భోగవంతులజననము, శిబిరశస్త్ర రాధి పతులజననము	...	187
నాథయోగాధ్యాయము. 12.		

నాథయోగ సుఖ్యావివరము	...	189
ఆశ్రయ, దశయోగములు	...	191
గదా, శకట, విహంగ, శృంగాటక, హలాభ్యయోగములు	...	193
వజ్ర, యవ, కముల, వాపీయోగములు	...	194
వజ్రయవ యోగముల సంభవాసంభవములు	...	196
యూప, శర, శక్తి, దండయోగములు	...	197
నా, కూట, చక్ర, చాపాశ్చర్యద్రావ్యముల 5 యోగములు	...	198
సముద్రచక్రయోగములు	...	199
సంఖ్యాయోగములు	...	200
ఆశ్రయ దశయోగజనితులకుగలగు ఫలములు	...	202
ఆశ్రయయోగముల ఫలితాఫలితములు	...	202
గదా, శకట, విహంగ శృంగాటక, హలయోగ సంభవుల స్వభావము	...	203
వజ్ర యవ పద్మ వాపీ యోగ సంభవుల స్వభావములు	...	204
యూప, శర, శక్తి, దండ, యోగజనితుల స్వభావములు	...	205
నా, కూట, చక్ర, ధనుర్వ్యాగజాతుల స్వభావములు	...	206
అర్ధచంద్ర, సముద్ర, చక్ర, వల్ల కీయోగములయందు జనించినవారిగుణములు	...	207
చామ, పాశ, కేదార, కూటయోగ జనితులస్వభావము	...	208
యూగ, గోలక యోగోద్భవుల స్వభావములు	...	208
చంద్రయోగాధ్యాయము. 13.		

మూర్ఖుడును స్థానము మొదలు కేంద్రీభూమి ఆరాక్షీ చక్రాములందు చంద్రుడుండగా జననమందిన వారిస్వభావము	...	210
అధియోగవివరము తత్ఫలములు	...	211
అధినికల్పములచేత స్వేచ్ఛిడమనీయోగముల సంఖ్యలు	...	215
మనఃసాధనసాధురా కేమగ్రుమంబులనెను చతుర్విధయోగములు	...	217
మనఃసాధి యోగములయందు జనించినవారికి గ్రహవశంబునగలగు విశేషఫలములు	...	219
లక్ష్మచంద్రుల, ఉపచయస్థానాధి సౌఖ్యగ్రహఫలములు	...	223
ద్విగ్రహయోగాధ్యాయము. 14.		

కూర్మగుచంద్రాది యుక్తదగుయితడగా బుట్టినవారి స్వభావములు	...	225
---	-----	-----

చంద్రగుప్తాంగకాది గ్రహములకుండగా బుట్టినవారి లక్షణములు ...	227
అంగారకుడు బుధాదులతో గూడియుండగా జనించినవారి లక్షణములు ...	229
బుధుడు, గురు శుక్ర, కేసెళ్ళియలతోను బృహస్పతిశుక్రాదులతోను గూడియుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు ...	231
శుక్రుడు శనియుక్తుడగుచుండగా బుట్టినవారి లక్షణములు త్రిగ్రహాది యోగఫలములు.	232

ప్రవృత్త్యా యోగార్థాయము. 15.

ఏకరాశిగులుగు చతుఃపంచాదిగ్రహములచేత సంభవించు ప్రవృత్త్యా భేదములు ...	233
ప్రవృత్త్యా యోగార్థక గ్రహములకు ఆస్తుగ తాదిదోషములు కలిగినయెడల పూర్వజ్ఞోక్త ప్రవృత్త్యలు ఆసంభవములనుటకు వివరము ...	235
ప్రకారాంతరముచే సంభవించెడి ప్రవృత్త్యా యోగ త్రయము ...	236
పుష్పికులైనను రాస్త్రకర్తలను పంచాశతులనుగు యోగద్వయము ...	237

ఋక్షశీలాధ్యాయము. 16.

అశ్వినాది నక్షత్రములయందు జన్మమైనవారి స్వభావములు ...	239
---	-----

చాశిశీలాధ్యాయము. 17.

మేషాదిరాశులయందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు ...	246
రాశ్యరాశ్యేత రస్యచంద్రఫలముల పూర్వాభిప్రాయములు ...	255
మేషాదిరాశులయందు సూర్యుడుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు ...	256
మేషాదిరాశులయందు అంగారకుడుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు ...	260
మేషాదిరాశులయందు బుధుడుండగా జనించినవారి స్వభావములు ...	263
మేషాదిరాశులయందు గురువుండగా జనించినవారి స్వభావములు ...	265
మేషాదిరాశులయందు శుక్రుడుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు ...	267
మేషాది రాశులయందు శనియుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు ...	270
చంద్రాధిపతి మేషాది రాశులకు స్వభావములను మేషాదిలక్షణములనుబోలుట.	278

దృష్టిఫలాధ్యాయము. 18.

మేషకృత్తవధి మిథున, కర్కాటక రాశులయందు చంద్రుడుకులూప గ్రహములచే జూడబడుచుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు ...	274
సింహశస్త్రా తులావృశ్చకములయందు చంద్రుడుబుధాదిగ్రహ వీక్షకుడగుచుండగా జనించినవారి స్వభావములు ...	276
ధనుర్ముక కుంభమీన రాశ్యాధిపతి చంద్రునకు బుధాదిగ్రహ వీక్షణముండగా జనించినవారి స్వభావములు ...	278
ద్వాదశరాశి చక్రమున ఒక్కొక్క రాశియందు చంద్రునిగాని ఆయాజననలక్షణములనుగాని గ్రహములుమాచుచుండగా జనించినవారిలకు గలుగుస్వభావములు...	279
హోరాదోశాణ ద్వాదశాశిలయందు చంద్రుడు సూర్యాది గ్రహములచే జూడబడు చుండగా జనించినవారికి గలుగుఫలములు ...	281
నవాంశస్థితచంద్రుని ఇతర గ్రహములు వీక్షించుటచే వారకులగులగు స్వభావములు	286

భావ ఫలాధ్యాయము. 19.

మూర్ఖాది గ్రహములు ద్వాదశ భావములందుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు...	288
చంద్రుడు లగ్నాదివృత్తస్థానములందుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు ...	291
ఉచ్చాదిస్థానస్థిత గ్రహ ఫలముల పరిమాణము ...	298

ఆశ్రియోగాధ్యాయము. 20.

స్వక్షేత్ర మిత్తక్షేత్రాశ్రితగ్రహములయొక్క ఫలములు ...	300
ఉచ్చస్థానస్థిత గ్రహము మిత్తగ్రహముచే జూడబడుచుండగా గలుగుఫలములు...	301
కుంభలగ్న జాతకుడగు గలుగు వశుధ ఫలము.	302
దిశేత చంద్రవారలయందున్న గ్రహ ఫలములు.	303
వారాగ్రహ గ్రహ ఫలము.	304
ద్రేక్కానిత చంద్ర ఫలము.	304
మేషాది నవాంశలయందు బుట్టినవారి స్వరూపములు.	305
గ్రహములు తమతమ త్రింశాంశలయందు నెడల జాతకులకు గలుగుఫలములు.	307

ప్రకీర్ణాధ్యాయము. 21

గ్రహపరస్పర కారక సంజ్ఞలు.	310
కారకయోగమున కుదాహరణము.	311
కారక యోగమునకు మరికొన్ని నియమములు.	312
కారక సంజ్ఞకుల ప్రయోజనము	313
యావన కాలమున కుభ ప్రదమగు యోగవివరము.	318
దశాధిపతి ఫలపాక కాలవివరము.	314
అష్టకవర్గ ఫలకాల వివరము.	315

అరిషాధ్యాయము. 22.

పుత్రకళత్రసంధివా సంభవముల నెఱుంగు విధము.	315
కళత్రమరణయోగ త్రయము.	316
ఏకనయన దంపతులయొక్కయు వికలాంగయగు భార్యగలవాని యొక్కయు జనన యోగము.	317
మృత్యావాధ పుత్రకళత్ర హీనుల జనన వివరము.	318
పరిశ్రీరతుడగు వానిజనన యోగము.	319
శోగ జననయోగములు.	321

స్త్రీ జాత కాధ్యాయము. 23.

స్త్రీ జాతక ఫలవివరము.	323
పూర్వాస్తోకాక్ష "వపుష్టు లగ్నేందుగ" మృతవచన వివరము.	324
త్రింశాంశ ఫలముల ఉపసంహారము.	325
సప్తమస్థానము వసుగురించి భర్తవిషయము తెలియునుగునకుటకు వివరము.	327
సప్తమస్థానము నందనేత గ్రహములుండగా జనించిన స్త్రీలకు గలుగు ఫలములు.	328

సంగతి స్వభావములు,	...	841
పతికంటె ముందుగ నుజుమునందు స్త్రీజనయోగము.	...	848
స్వభావపుత్రులు గలుగు యోగము.
పురుష స్వభావవేష్టలు గల స్త్రీయొక్కయు బ్రహ్మజ్ఞానాభిజ్ఞురాలగు స్త్రీయొక్కయు జనన యోగములు.	...	844
ప్రవజ్య నాశ్రయించు స్త్రీజనయోగము.	...	845
నై ర్యాసి కా ధ్యాయము. 24.		
అష్టమ స్థానగ్రహపీఠముల కలన మంశ ప్రకారములు	...	846
రాశి దెబ్బలు మొదలగు వానిరలన గలుగు నుజుయోగములు.	...	848
మరణ భూమిలక్షణము దెలియువిధము.	...	855
శరపరిణామ వివరము.	...	857
పుట్టినప్రాణియేలోకమునండి కచ్చియిచ్చుట జనించెనకటను దెలియు వివరము.	...	858
మఃజిందిన వానికి గలగజోమిడి గతినిదెలియు వివరము.	...	859

న స్త జా త కా ధ్యాయము 25

జననకాలమెరుగనివానికి ప్రశ్నకాలముచే జన్మకాలము నెరుగు విధులుఅయననిర్ణయము.	...	861
సంకల్పన ఋతువులు దెలియువిధము.	...	862
మాసతిథి నిర్ణయక్రమ వివరము	...	865
ప్రకారాంతమున జన్మరాశి నెరుగు విధము.	...	870
జన్మలగ్నజ్ఞానోపాయ క్రమము	...	871
ప్రకారాంతముగ జననలగ్నమును దెలియు విధము.
ప్రకారాంతముగ నష్టబారిక జ్ఞానోపాయమునకై తాత్కాలిక లగ్నమును నిష్ఠలు గావించి చేయదగిన గణితుకార గ్రహగణకారక్రమము.	...	872
నక్షత్రమును దెలియుక్రమము.	...	878
సంకల్పన ఋతుమాసాదుల నెరుగు విధము.	...	875
ప్రకారాంతముగ నక్షత్రముల నెరుగు క్రమము.	...	875
నష్టబారిక ప్రకరణ ఉపసంహరము.	...	878

దేక్కా నా ధ్యాయము. 26.

మేషాది న్యూనకరాదులకుగల దేక్కాని స్వరూపములు.	...	879
దేక్కాని స్వరూప ప్రయోజనము.	...	895

ఉపసంహార ధ్యాయము. 27.

అధ్యాయముల వివరము.	...	897
పూర్వకాశ్చర్యముల కనకరించిసంగ్రహించిన విధము	...	898
మంగళము	...	410

విషయసూచిక - సంపూర్ణము.

శ్రీ వేణుగోపాల కృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః.

బృహజ్జాతకము

సాంధ్రతాత్పర్యము.

సంజ్ఞాధ్యాయము:—1.

శ్లో. మూర్తిత్వే పరికల్పిత శ్శశిభృతో వర్తా పునర్జన్మనా
మాత్మే త్యాత్మవిదాం క్రతుశ్చయజతాం భర్తామరజ్యోతిషామ్
లోకానాం ప్రళయోద్భవస్థితివిభుశ్చా నేకధాయస్కృతౌ
వాచంసస్సద దాత్వనేక కిరణ పైలోక్యదీపోరవిః. 1

తా. శ్రీమత్సూర్యంశ సంభూతుండగు వరాహ మిహిరాచార్యుడు ప్రపంచంబున
హోరాశాస్త్రంబును వెల్లడింపబూని తద్గ్రంథమునకు బృహజ్జాతకమను నామమిడి ప్రారం
భించునట్టి దానికట్టి భంగమును గల్గకుండునట్లు ముట్టోకముల ప్రకాశమానుడగు సూర్యుని
“మూర్తిత్వే” అను శ్లోకముచేత నాదియందు బ్రాశ్చిందుచున్నాడు. మూర్తిత్వే అను
శ్లోకమువలన శివుని యష్టమూర్తులయందు బ్రథమమూర్తియై యొప్పువాడును. పునర్జన్మంబు
లేకుండంగోరి వోపువారికి మార్గంబై యుండువాడును, ఆత్మ కేత్తలగు యోగీశ్వరులకు సచ్చి
దానందరూపుడు. ఆత్మయునై యొప్పువాడును, ఉద్దితహోమలగు సోమయాజులకు యజ్ఞ
స్వరూపుండగు వాడును, అనేక కిరణములచే ముట్టోకములను బ్రకాశింపజేయుచు దేవగ్రహ
సత్తుత్రంబుల ప్రభువైన వాడును భూర్భువాది లోకముల వాళోత్పత్తి స్థితులకు గర్త
యైనవాడును, వేదములందనేక ప్రకారంబుల చెప్పబడువాడును అగు సూర్యుడు మాకు
వాగ్విభూతి నొసంగుగాతయనియే బ్రాశ్చిందుచున్నాడు. 1

శ్లో. భూయోభిః పటుబుద్ధిభిః పటుధియాం హేమారాఫలజ్ఞప్తయే
శబ్దన్యాయ సమన్వితేషు బహుశ శ్వాస్తేషు దృష్టేష్వపి
హేమారాతంత్రమహర్ణవ ప్రతరణే భగ్వేద్య మానామహం
స్వల్పం వృత్తవిచిత్ర మర్థబహుళం శాస్త్రస్థవం ప్రారభే. 2

తా. చతుర్వజ్ఞులగు ననేకులు వ్యాకరణ తర్కములతోగూడిన శాస్త్రములు పలు
మారు చూచుచుండినను, ఈ హేమారాశాస్త్రమును గొప్పసంద్రమును దాటుటకై తమబుద్ధి కృత
లతనంతయు వినియోగపరచి భగ్నమనోరథులైనవారికి పూర్వఫలవ్యంజకంబైన హేమారాఫల
ములను దెలిసికొనుటకై పూర్వము యవశేష్యులగు మొదలగు హేమారాశాస్త్రజ్ఞులు రచించిన
గ్రంథముల బాహుళ్యమును గల్గినయక, అర్థబాహుళ్యముగలిగి శాస్త్రాలనిక్రీడితాది నానావిధ
వృత్తంబులచే విచిత్రంబుగా నొప్పు బృహజ్జాతకంబను తెప్పనుజేయ నారంభించుచున్నాను. 2

శ్లో. హేమారేత్య హేమారాత్ర వికల్పమేకే
వాంఛంతి పూర్వా పరవర్ణ లోపాత్
కర్తారితం పూర్వభవే సదాది
యత్రస్య పంక్తిం సమభివ్యసక్తి. 3

తా. అహేమారాత్ర జనితఫల వికల్పము హేమరాయనబడును. ఎట్లనగ, అహేమారాత్ర
శబ్దముయొక్క పూర్వవర్ణమైన ఆకారమును పరవర్ణమైన తకారంబును లోపించుటవలన
శేషించియుండు యత్కర్తవ్యము హేమరాయగుచున్నది. గనుక నిది హేమారాశాస్త్రమని పే
ర్కొనబడినది. ఈ శాస్త్రంబునకు బ్రయోజనమేమనిన పూర్వజన్మ పంచితర్కంబు కుభాశుభ
మిత్రరూపమైన పాపకర్తంబును దెలియజేయుటయే యున్నది. ఇందుకు లఘుజాతక ప్రమా
ణము యమపవిత్ర మన్యజన్మని కుభాశుభంతస్య జన్మనః పత్రివ్యంజ యత్రశాస్త్రమే తత్త
మసి ద్రవ్యాణి దీప ఇవః— 3

శ్లో. కాలాంగాని వరాంగమానసమురో మృత్యోఽడ వానోభృతో
వస్తిర్వ్యం జనమూరుజాను యుగళై జంఘే తతోఽఘ్రిద్వయమ్
మేషాశ్వే ప్రథమానవర్క్ష చరణా శ్చక్రస్థితా రాశయో
రాశిక్షేత్ర గృహర్క్ష భానిభవనం చైకార్థ సంప్రత్యయాః. 4

తా. మేషాదిరాసులకు కాలపురుషుని కిరస్సు మొదలగు అంగవిభాగము జేయబడి
యున్నది. అశ్వని మొదలు 27 నక్షత్రములకును నక్షత్రమొకటికి నాలుగు పాదము లగుట
వలన మొత్తము 108 పాదము లగుచున్నవి. ఈపాదములను మేషాది ద్వాదశ రాసులకు
పంచికెట్లా ఒకరాశికి 3 పాదము లగుచున్నవి. ప్రథమమున అశ్వని, భరణి, కృత్తికా,

పాదం మేషపును వాక్యప్రకారము మేషరాశి యగుచున్నది. ఇట్లే పండ్రెండురాసు లేర్పడుచున్నవి. ఆరాసులందు కాలపురుషుని శిరస్సు మేషరాశిగను, ముఖము వృషభము గను, ఉదరము మిథునముగను, హృదయము కర్కటకముగను, కడుపు సింహముగను, నడుము కన్యగను, నాభి లింగమధ్య ప్రదేశములు తులారాశిగను, లింగము వృశ్చికముగను, తొడలు ధనస్సుగను, మోకాళ్లు మకరముగను, పిక్కలు కుంభముగను, పాదంబులు మీనముగను, యేర్పరుపబడి యుండుటచేతను, ఇందులకు తార్కాణముగ సారావళియందు “కాలన రస్యా వయవాక్ పురుషాణాం కల్పయే త్ప్రసవకారే, సదవస్థిహ సంయోగా త్పుష్టాస్యోప ద్రవాశ్చేతి.” యను శ్లోకమువీతి జన్మకాలమునందు సాపగ్రహోక్రాంతమైన రాశి కాలపురు షునియొక్క యే యంగమునందుండునో ఆ యంగంబున నుపహృతంబును శుభగ్రహోక్రాంత రాశి యేయంగమునందుండునో ఆ యంగంబునకు పుష్టియు గలుగునను ఫలంబులు చెప్ప దగినది. రాశి, తేత్రిము, గృహము, బుక్షము, ధము, భవనము, ఈ యాణుశ్చిబ్దములు ఏకాగ్ర జ్ఞాపకరాశి సంజ్ఞలని తెలియదగినది.

4

రాసులస్వరూపములు.

శ్లో. మత్స్యేఘటీ నృమిథునం సగదం సవీణం

చాపీనరోశ్వ జఘనోమకరో మృగాస్యః

తౌళీ ససస్య దహనాప్లవగాచకన్యా

శేషాస్సన్వనామ సదృశాస్సచరాశ్చ సర్పే.

5

తా. రాకులస్వరూములు:— ఒకదాని పుష్పమును మఱియొకటి చూచు చేపల
వలె మిసరాళి, ఈ త్రేతుండను భుజమునదాల్చిన పురుషుడు కుంభరాళి. పురుషుడు గదను ధరిం
చియు, స్త్రీ వీణనుధరించియు, అభిముఖముగ గల ద్వంద్వము మిథునరాళి. గుఱ్ఱపు పిరుదులు
వంటి పిరుదులుగలిగి విల్లునుదాల్చిన మనుష్యుడు ధనుస్సు. మృగ ముఖమునుబోలిన ముఖము
గల మొసలి మకరరాళి. త్రాసునుధరించిన పురుషుడు తులారాళి. సస్యమును దీపమును చేత
ధరించి తెప్పవైనుండునది కన్యారాళి. మేకవంటి రూపముగలది మేషము. పృషభాకారమున
నుండునది వృషభము. ఎండ్ర కాయవంటి ఆకారముగలది కర్కటకము. సింహమువంటి యాకా
రమును గలిగినది సింహరాళి. తేలువంటి రూపునగలది పృశ్చికిము. ఈ రూపములతో తమ
తమ వివేక స్థానములయందు సంధించుచున్నవి. ఇందులకు యవనేత్యరుండును, జీవశర్తయు
నుదాహరణము లిచ్చియున్నారు.

5

శ్లో. త్రితిజసితజ్జ చంద్ర రవిసౌమ్య సితావనిజా
స్ఫురగురు మందసౌ గురవశ్చ గృహంశకపా
అజమృగ తౌళిచంద్ర భవ నాదిస నవాంశ విధిర్భవన
సమాంశ కాధిపతయః స్వగృహాత్ క్రమశః.

6

తా. క్రమాలంకార యుక్తగు శ్లోకంబున మేషుని ద్వాదశరారులకు అంగాగ
కాది గ్రహంబు లధిపతులగు చున్నారనుటచే మేషరాళి కంగాగమడు. పృషభమునకు
శుక్రతుడు. మిథునమునకు బుధుడు. కర్కటకమునకు చంద్రుడు. సింహమునకు సూర్యుడు.
కన్యకు బుధుడు. తులకు శుక్రతుడు. పృశ్చికిమునకు అంగాగమగు ధనుస్సుకు గురుడు.
నాకిగ కుంభములకు శనియు. మిసమునకు గురువును వరుసగా నధిపతు లగ్నమిచ్చున్నారు. 6

నవాంశములు:— జన్మరాళిని తొమ్మిదిభాగములుజేసి జననకాల మెన్నఁగ భాగముగ
నేర్పడునో యాభాగమున కేర్పడియుండు రాశ్యధిపతి యేగ నూరుగనో ఆగ్రహమే నవాం
శాధిపతి యగుచున్నాడు:—

“అజమృగ తౌళిచంద్ర భవనాది నవాంశ విధిః” అని యుండుటవలనను ఆదిశబ్దము
మేషరాళి కర్కటగురువలనను మేషము, మకరము, తుల, కర్కటకము, ఈ నాలుగురాసులు
నవాంశకు మొదటిరాసులు గనుక. “శ్లో. మేషసింహ ధనుషివ్య జాదయస్తౌళికుంభ మిధు సే
తులాదయః కన్యకా మృగవృషే మృగాదయః మిసకర్కశిషా కర్కటాదయః” అను శ్లోకము
రీతి మేష సింహ ధనుస్సులకు మేషాదిగను, తుల కుంభ మిధునములకు తులాదిగను, కన్య
మకర వృషభంబులకు మకరాదిగను, మిస కర్కట పృశ్చికింబులకు కర్కటాదిగను గణన
చేయవలయును. ఈదాహరణము:— ఒక శిశువు మేషులగ్నమునందు జనించగా ఆలగ్నమున
జననకాలమున చెల్లిన ఘడియలుగాక తక్కిన ఘడియల ఆదివెరిగి లగ్నమును తొమ్మిదిభాగ
ములుచేయుగా యేభాగమునకా జననకాల ఘడియ నిలుచుచున్నదో ఆభాగము మొదటిదియైన

మేష, కుజ నవాంశయనియు. 2. వృషభ శుక్ర నవాంశ. 3. మిథున బుధనవాంశ. 4. కటక్ చంద్రనవాంశ. 5. సింహ నూగ్య నవాంశ. 6. కన్యా బుధ నవాంశ. 7. తులా శుక్రనవాంశ. 8. వృశ్చిక కుజనవాంశ. 9. ధనుస్సురు నవాంశ యనియు దెలియవలెను. జననలగ్నము వృషభ మైనయెడల నవాంశాది రాశి మకిరము గనుక మకర శని నవాంశయని యారంభించవలెను. జననలగ్నము మిథునమగునెడల శ్లోకము రీతిగ తులా శుక్ర నవాంశయని యారంభింప వలయును. జన్మలగ్నము కర్కటకమైనచో కర్కటక చంద్ర నవాంశయని యారంభించి ఏర్పరుపవలసిన భాగరాశికి అధిపతిని నవాంశాధిపతిగ నెన్నుకొన వలయును. ఇదియుగాక, “శ్లో. మేషకే సరి ధన్వీనాం మేషాద్యా అంశకాస్త్వతః | వృషకన్యా పృథగాణాంచ మకరాద్యా నవస్త్వతః | తులామిథున కుంభానాం తులాద్యా నవక్షేర్తితః | కర్కటాళి యుషాణాంచ కర్కటాద్యా నవాంశకాః. ” అను శ్లోకమురీతి కులభముగ గ్రహింపవగును.

“భవన సమాంశకాధిపతయ.” అని యుండుటవలన జన్మలగ్నమును 12 భాగములు చేయగా జననకాల మేభాగమునకు కేరసో యాభాగమును జననలగ్నము మొదలు ఆ భాగసంఖ్యరాశియే ద్వాదశాంశయనియు ఆరాశ్యధిపతి ద్వాదశాంశాధిపతియనియు యెరుంగవలెను. మేషరాశికి మేషము మొదలు మీనమువరకును, వృషభమునకు, వృషభము మొదలు మేషమువరకును, ఇట్లు ద్వాదశాధిపతులను యెఱుగవలెను. (మేషమంజ ద్వాదశాంశ, వృషభ శుక్ర ద్వాదశాంశ, మిథున బుధద్వాదశాంశ) యారీతిగ నెరుంగవలెను. 6

శ్లో. కుజరివిజ గురుజ్ఞ శుక్ర భాగాః షవనసమీరణ కౌర్పి జూకలేయాః | అయుజి యుజితుభే విపర్యయస్థాః శశిభవనాళి ఝమాంత మృక్షసంధిః.

తా. లగ్నమును ముప్పదిభాగములుచేసి యేభాగమునకు జననకాల మేర్పడునో యా భాగమున కధిపతిని త్రింశాంశాధిపతియని యెరుంగవలయును. విషమరాసులగు మేష, మిథున, సింహ, తులా, ధనుః, కుంభములయందు. మొదట అంగారకునకు 5 భాగములును, శనైశ్చరునకు 5 భాగములును, గురువునకు 8 భాగములును, బుధునికి 7 భాగములును, శుక్రునికి 5 భాగములును, గల్గుటవలనను, సమరాసులగు, వృషభ, కర్కట, కన్యా, వృశ్చిక, మకర, మీనములందు, వైకేనిన వరుసక్రమమునకు వ్యత్యస్తముగ ఆదియందు శుక్రునకు 5 భాగములును, బుధునకు 7 భాగములును, గురునకు 8 భాగములును, శనైశ్చరునకు 5 భాగములును, కడపట అంగారకునకు 5 భాగములును గలుగుటవలనను, భాగక్రమముగ త్రింశాంశాధిపతుల నెరుంగవలెను. ఇందు సంతే నూచకిములుగ పవన 5, సమీరణ 5, కార్పి 8, జూక 7, లేయ 5, అను భాగవరుసను, విషమరాసులకు మఱాది శుక్రునిపర్యంత మును సమరాసులకు అపసవ్యముగ శుక్రునిమొదలు అంగారకుని వరకును నూత్నముగ భాగములు నేర్పరుపబడి యున్నవి. శ్లోకమున నాల్గవపాదమున కర్కటక రాశ్యంత నవాంశమును వృశ్చిక రాశ్యంత నవాంశమును, మీనాంతనవాంశమును రాశిసంధులు సత్తత్ర సంధులు తెలియదగినవి. కర్కట కాంత్యమైన అశ్లేషాంతమును వృశ్చికాంతమైన కేంద్రాంతమును,

మీనాంతమైన రేవత్యంతమున్ను నక్షత్రసంధులు ఈ రాశ్యంతనక్షత్రములు గండాంతము లవంబడును. ఇందులకు నారదీనుమునందు శ్లో. కుశీరసింహయోఃకీట చాపయో ర్ద్వీనమే వయోః గండాంత మంతరాశంస్యా ధ్విటికార్థం మృతిప్రదం. అనియు, లఘుజాతకము నందు శ్లో. పూష్యావ్యా స్సంధా పురగ మఘాశ్వేష్ఠ మూలయోస్సంధా ఘటికాగండా న్యజ్ఞాచ తస్య ఇహోపరే పతితాః ॥ అనియు ఉదాహరణములు:— 7

శ్లో. క్రియ తాబురి జితుమకుశీర లేయ పాథోనజాక కౌర్పాభ్యాః

తౌక్షిక ఆకోకే రోహద్రోగశ్చంత్యభం చేతమ్.

8

తా. వ్యవహాగార్థముగ. (1) క్రియ. (2) తాబురి. (3) జితుమ. (4) కుశీర. (5) లేయ. (6) పాథోన. (7) జాక. (8) కౌర్పి. (9) తౌక్షిక. (10) ఆకోకేరీ. (11) హృద్రోగ. (12) అంత్యభం అను సంజ్ఞల మేషాని ద్వాదశరాసులకు నామములుగ నేర్పరుపబడినవి. 8

శ్లో. ద్రేక్కాణామూరా నవభాగసంజ్ఞా స్త్రింశాంశక ద్వాదశ సంజ్ఞతాశ్చ శ్చేత్రంచ యద్యస్య సతస్యవగ్నో హో రేతిలగ్నంభవనస్య చార్థమ్. 9

తా. గ్రహముల రాశ్యాది వడ్డగ్గ సంకేతక్రమము:—లగ్నమును రెండు భాగములు చేయగ హోర. లగ్నమును మూడు భాగములుచేయగ ద్రేక్కాణ. లగ్నమును తొమ్మిది భాగములుచేయగ నవాంశ. లగ్నమును పండ్రెండు భాగములుచేయగ ద్వాదశాంశ. లగ్నమును ముప్పది భాగములుచేయగ త్రింశాంశ. లగుటచే లగ్నము, హోర, ద్రేక్కాణము, నవాంశ, ద్వాదశాంశ, త్రింశాంశ, అనునవి రాశ్యాది వడ్డగ్గసంజ్ఞలు. ఏరాశి ఏగ్రహ సంబంధమో యారాశి ఆగ్రహవర్గపగుచున్నది. 9

గ్రంథాంతరగ్లోకము:—త్ర్యద్యేష్వేషు వికల్పేషు గ్రహస్త్రిష్టక్ సవర్గైః । పరవర్గ కతోష్వేనం గ్రహోభవతినాస్యచ॥ లగ్నమును రాశితోసగమును హోరయని చెప్పబడును.

శ్లో. గోజాశ్వికర్కి మిధునాస్స మృగానిశాఖ్యాః

పృష్ఠోదయా విమిధునాః కథితాస్తపవ

శీర్షోదయాదిన బలాశ్చ భవంతిశేషా

లగ్నం సమేత్యుభయతః పృథురోమ యుగ్మం.

10

తా. మేషము, వృషభము, మిధునము, కర్కటము, ధనుస్సు, మకరము అను 6 రాసులు రాత్రి బలరాసులు ఈ రాసులందు మిధునముతక్కు తక్కినవి పృష్ఠోదయరాసులు సింహము, కన్య, తుల, వృశ్చికము, కుంభము అను 5 రాసులు పగటికాల బలగాములు ర్ న్న మిధునమును చేరి యారరాసులు శీర్షోదయరాసులు. పండ్రెండవ రాశియగు మీనము ఉభయోదయమనియు దెలియదగినది.

శ్లో. క్రూరశ్శమ్ముః పురుషవనితే తేచరాగద్విదేహః

పాగాదీశాః క్రియవృషస్థయు క్కర్కటాస్స త్రికోణాః
మార్తండేంద్రోరయు జనమభే చంద్రభాన్వోశ్చ హేహారే
ద్రేక్కాణాస్సస్యస్వ భవనసుత త్రికోణా ధిపానామ్.

11

తా. మేషము, మిథునము, సింహము, తుల, ధనుస్సు, కంభము అను విషమరాసు లాసును క్రూరరాసులనియు. వృషభము, కర్కటము, కన్య, పృశ్చికము, మకరము, మిషము అను సమరాసులు ఆరును సౌమ్యరాసులనియు దెలియదగినది. విషమరాసులయందు జనన మందినవారు వై సంజ్ఞాక్రమముగ క్రూరస్వభావులనియు సమరాసులయందు బుట్టినవారు సౌమ్యస్వభావులనియు జెప్పదగును. ఇందులకు సత్యాచార్యులవారు ఓజేష్ఠాథాః క్రూరా సౌమ్యాః యుగ్లేషు భవనేషు. అని చెప్పియున్నారు.

11

మఱియు మేషాది విషమరాసులు రిను బురుషరాసులనియు సమరాసులు రిను స్త్రీరా సులనియు దెలియదగినది. ఇందుకు బ్రయోజనము:— పురుషరాసులయందు జననమందినవారు తేజోవంతులగుదురనియు స్త్రీరాసులయందుబుట్టినవారు తేజోహీనులగుదురనియు తెలియుట.

మేషము, చరము. వృషభము, స్థిరము. మిథునము, ద్విస్వభావము. ఈ క్రమంబున మేష, కర్కట, తుల, మకరములు, చరములు. వృషభ, కంభ, పృశ్చిక, సింహములు, స్థిర ములు, మిథున కన్య, ధనుర్జీనములు ద్విస్వభావములు. ఇందుకు బ్రయోజనము:— ఏరాశి యందు బుట్టినవారి స్వభావము. ఆరాశిస్వభావమునకు సమానముగా నుండునని తెలియదగి నది:— ఇందులకు సత్యాచార్యుల వచనము. “రాశిస్వభావతుల్యా జాయంతే ప్రకృత యః ప్రనూతానామ్. అని యున్నది.

దిక్పత్తులు:—కోణంబులగు పంచమ నవమ రాసులతోగూడి క్రమముగా తూర్పుదిశ మొదలు అనగా మేషసింహధనుస్సులు పూర్వదిక్పతులు, వృషభ కన్య మకరములు. దక్షిణ దిక్పతులు. మిథున తుల కంభములు పశ్చిమదిక్పతులు. కర్కట వృశ్చిక మిషములు ఉత్తర దిక్పతులు. హోరవిభాగక్రమము:—విషమరాసులకు ప్రథమహోర నూర్యహోర, ద్వితీయ హోర చంద్రహోరయనియు. సమరాసులకు బ్రథమహోర చంద్రహోర, ద్వితీయహోర నూర్యహోరయని దెలియదగినది.

ద్రేక్కాణాధిపతులు:—లగ్నాధిపతియు, పంచమాధిపతియు, నవమాధిపతియు వరు సగా ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ ద్రేక్కాణములకు అధిపతులగుదురు గాన మేష ప్రథమ ద్రేక్కాణమునకు మేషాధిపతియైన కుజుడును, మేషద్వితీయ ద్రేక్కాణమునకు మేషము మొదలుకొని ౯ వ రాశి సింహము గనుక యా రాశ్యాధిపతియైన నూర్యుడును. మేష తృతీయ ద్రేక్కాణమునకు మేషము మొదలుకొని ౯ వ రాశి ధనుస్సుగనుక ధనురధిపతియగు గురు వును అధిపతు లగుదురు. ఇట్లే యీ క్రిందిచక్రమున ద్రేక్కాణములును తదధి పతులును తెలియదగును.

ద్రేక్కాణములు - ద్రేక్కాణాధిపతులు.

లగ్నములు	ప్రధాన ద్రేక్కాణము	అధిపతి	ద్వితీయ ద్రేక్కాణము	అధిపతి	తృతీయ ద్రేక్కాణము	అధిపతి
1 మేషము	మేషము	కుజుడు	సింహము	నూర్యుడు	ధనుస్సు	గురువు
2 వృషభము	వృషభము	శుక్రుడు	కన్య	బుధుడు	మకరము	శని
3 మిథునము	మిథునము	బుధుడు	తుల	శుక్రుడు	కుంభము	శని
4 కర్కటము	కర్కటము	చంద్రుడు	వృశ్చికము	కుజుడు	మీనము	గురువు
5 సింహము	సింహము	నూర్యుడు	ధనుస్సు	గురువు	వృషభము	కుజుడు
6 కన్య	కన్య	బుధుడు	మకరము	శని	మిథునము	శుక్రుడు
7 తుల	తుల	శుక్రుడు	కుంభము	శని	కర్కటము	బుధుడు
8 వృశ్చికము	వృశ్చికము	కుజుడు	మిథునము	గురువు	సింహము	చంద్రుడు
9 ధనుస్సు	ధనుస్సు	గురువు	మేషము	కుజుడు	నూర్యుడు	శుక్రుడు
10 మకరము	మకరము	శని	వృషభము	శుక్రుడు	కన్య	బుధుడు
11 కుంభము	కుంభము	శని	మిథునము	బుధుడు	తుల	శుక్రుడు
12 మీనము	మీనము	గురువు	కర్కటము	చంద్రుడు	వృశ్చికము	కుజుడు

ఇందులకు ఫలము:—సర్వద్రేక్కాణమునందున్న గ్రహములు బలవంతులనియు, నాయురార్థవాది బలము లొసంగుదురనియు, యోగ ప్రదులనియు

నెఱుంగ దగినది.

శ్లో. కేచిత్తు హోరాం ప్రథమాంభ పస్య
వాంఛంతి లాభాదిపతేర్ద్వితీయామ్
ద్రేక్కాణ సంజ్ఞామపి వర్ణయంతి
స్వద్వాదశై కాదశ రాశిపానామ్.

12

తా. మఱియు మతాంతరమునందు యవసాదులగు కొందర మేష ప్రథమహోరకు అంగారకుండును, మేషద్వితీయహోరకు మేషమునకు లాభస్థానముగు కుంభాధిపతియగు శనైశ్చరుండును అధిపతు లగుచున్నారనియు, ఈ ప్రకారము తక్కిన రాసులకును జెలియ దగినదనియు స్వరాశ్యధిపతియే ప్రథమ ద్రేక్కాణాధిపతియనియు, ద్వాదశరాశ్యధిపతి, ద్వితీయద్రేక్కాణాధిపతి యనియు, లాభాధిపతి తృతీయ ద్రేక్కాణాధిపతి యనియు, చెప్పాచున్నారు. ఇందుకు యవశేష్యుడు “శ్లో. ఆద్యాచహోరా భవనస్వపత్యై రేకాదశ తే త్ర పతేర్ద్వితీయా, స్వద్వాదశైకా దశరాశిపానాం ద్రేక్కాణసంజ్ఞా క్రమశోత్ర చోక్తాః.” అని వచించియుండినను వరాహ మిహిరాచార్యులు ఈ హోరాద్రేక్కాణములు సరిగావనియు సప్తతించ లేదనుదురు.

12

శ్లో. అజవృషభమృగాంగనా కులీరార్కువవణిజౌచ దివాకరాది తుంగాః

దశశిఖిమనుయుక్తిధీంద్రియాం శైస్త్రినవక వింశతిభిశ్చ తేస్తనీచాః. 13

తా. ఈ శ్లోకమున ఉచ్చనీచస్థానములును పరమోచ్చ పరమనీచభాగములును జెప్ప బడినవి:—గ్రహములకు ఉచ్చరాసులయందు యీ క్రింది భాగములయందు మాత్రము పర మోచ్చమనియు, ఉచ్చరాసులకు నేడవరాసులు నీచరాసులనియు, తద్భాగక్రమము పరమ నీచమని నెఱుంగవలయును.

13

	గ్రహములు	ఉచ్చరాసులు	పరమోచ్చ భాగములు	నీచరాసులు	పరమ నీచ భాగములు
1	సూర్యుడు	మేషము	10	తుల	10
2	చంద్రుడు	వృషభము	8	వృశ్చికము	8
3	అంగారకుడు	మకరము	28	కటకము	28
4	బుధుడు	కన్య	15	మీనము	15
5	గురువు	కర్కటకు	5	మకరము	5
6	శుక్రుడు	మీనము	27	కన్య	27
7	శనైశ్చరుడు	తుల	20	మేషము	20

ఫలము:— ఉచ్చపరమోచ్చ స్థానములుగల గ్రహములకు వస్తాప్తద్వాదశ లాభ స్థానాధిపత్య దోషములు రాకుండిన పక్షమున సుత్రచఫలము లిత్తురు. ఇందులకు గార్హి “శ్లో. సూచ్యగౌరలి కిశాంశూ జనయేతాం సరాధిపగ్, ఉచ్చస్థా ధనిసంఖ్యాతం స్వత్రికోణ గతావపి.” అని చెప్పియున్నారు. నీచ, పరమ నీచస్థానములను బొంది గ్రహములు పాపా

క్రాంతకులై యుండిరేని గ్రుడ్డి, కుంటి, మూఢత ఇత్యాది లక్షణములతో జాతకులుందు రనుట ఇందులకు గార్తి “క్లో. అంధందిగంబరం మూఢం పరపిండోప జీవనరో, కురుతా సుతి నీచస్థో పురుషం శశిభాస్కరా.” అని చెప్పియున్నారు.

(N. B.) దశ = 10, శిఖి = 3, మనుయుక్ = 28, తిథి = 15, ఇంద్రియ = 5, త్రిణవకీ = 27, వింశతిభిః = 20 అని తెలియదగినది.

శ్లో. వర్గో త్తమాశ్చ రగృహాదిషు పూర్వమధ్య

పర్యంతగా శ్మభఫలా నవభాగసంజ్ఞాః

సింహావృషః ప్రథమషష్ఠ హయాశ్చతౌళి

కుంభాస్త్రికోణ భవనాని భవంతి సూర్యాత్.

14

తా. వర్గో త్తమాంశలు ఫలము:— చరరాసులైన మేష కర్కట తులా మకరముల యందు ప్రథమనవాంశ వర్గో త్తమాంశయనియు, స్థిరరాసులైన వృషభ, సింహ, పుష్యక, కుంభములయందు మధ్య నవాంశమైన 5 వ నవాంశ వర్గో త్తమాంశయనియు, ద్విస్వభావ రాసులైన మిథున, కన్యా, ధనుర్దీపములయందు, అంత్యనవాంశమైన 9 వ నవాంశ వర్గో త్తమాంశయనియు, ఈ వర్గో త్తమాంశలయందు జాతకునకు శుభఫలము జరుగుననుట.

మూల త్రికోణములు:— నూర్యునకు సింహము, చంద్రునకు వృషభము, అంగారకు నకు మేషము, బుధునకు కన్య, గురువునకు ధనుస్సు, శుక్రునకు తుల, శనికి కుంభరాశియు మూల త్రికోణములు. ఈ త్రికోణరాసులు ఉచ్చ స్వత్వేత్రములుగూడ నగుచున్నవి.

ఆ విషయము యీ గ్రంథమున విభజించి చెప్పలేదు. కాబట్టి లఘుజాతకోక్త ప్రకార ముగ రాసులయందు ఉచ్చ స్వత్వేత్రాది విభాగము నెరుంగ వలయును.

	గ్రహములు	మూల త్రికోణములు	త్రికోణములు	ఉచ్చ స్వత్వేత్రము
1	నూర్యుడు	సింహమునందు	మొ. 20 భా	తక్కిన 10 భా
2	చంద్రుడు	వృషభమునందు	తక్కిన. 27 భా	మొ 3 భాగ
3	అంగారకుడు	మేషమునందు	మొ. 18 భా	(ములు తక్కిన 12 భా
4	బుధుడు	కన్యయందు	తక్కిన. 5 భా	మొ 15 భా మిగత 10 భా
5	గురువు	ధనుస్సునందు	మొ. 13 భా	తక్కిన 17 భా
6	శుక్రుడు	తులయందు	మొ. 10 భా	తక్కిన 20 భా
7	శనిశ్చరుడు	కుంభమునందు	మొ. 20 భా	తక్కిన 10 భా

ఇదియుగాక మరికొందరి మతభేదములు వేరుగనున్నవి. మేషమునందు అంగారకునకు 12 భాగములు త్రికోణమనియు, మిగత 18 భాగములు స్వత్వేత్రమనియు, ధనుస్సునందు గురు వునకు 10 భాగములు త్రికోణమనియు, మిగత 20 భాగములు స్వత్వేత్రమనియు, శుక్రునకు తులయందు 15 భాగములు, త్రికోణమనియు, మిగత 15 భాగములు స్వత్వేత్రమనియు,

చెప్పబడినది. శుక్రసతుమాత్ర మొక గ్రంథమున కులయందు 5 భాగములుమాత్రము మూల త్రికోణమనియు, మిగత 25 భాగములు స్వత్యేత్రమనియు మాధవవచనము గానబడుచున్నది.

ఫలము:— గ్రహములు స్వత్యేత్రమూల త్రికోణోచ్చ రాసులయందు దోషరహితు లై శుభగ్రహ సమాయుక్తులై యుండిరేని వారి దశాభిప్రయందు గాని ఇతర గ్రహదశల యందు గాని, విశేష శుభఫల మిచ్చుచున్నారనియు జాతకునకు నిరంతర శుభదాయకులై యుండురనియు చెలియదగినది.

శ్లో. హోరాదయస్తను కుటుంబ సహోత్థబంధు

పుత్రారిపత్ని మరణాని శుభాస్పదాయాః

ఃఘాఖ్యమిత్యు పచయాన్యరి కర్తలాభ

దుశ్చిక్య సంజ్ఞిత గృహణి ననిత్యమేకే.

15

తా. లగ్నాదిద్వాదశరాసులకు దన్వాదిభావసంజ్ఞలు:— 1. లగ్నమునకు దనుస్థా నము, ద్వితీయమునకు కుటుంబము, తృతీయమునకు భ్రాతృస్థానము, చతుర్థమునకు బంధుమాతృ స్థానములనియు, పంచమమునకు బుత్రస్థానము, షష్ఠమునకు కేత్రస్థానము, సప్తమమునకు గళేత్రస్థానము, అష్టమమునకు మరణము, నవమమునకు శుభభాగ్య స్థానమనియు, దశమ మునకు ఆస్పదము, ఏకాదశమునకు ఆయము, ద్వాదశమునకు రిషము, అను పర్యాయనామం బులు చెలియదగినవి. ఈ స్థానములకు ననేక పర్యా చుపదములు నిఘంటువులయందు జూడ నగును. మరియు 3,6,10,11, స్థానములు ఉపచయములనియు, తక్కిన 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 12, స్థానములు అపచయములనియు చెలియదగినది. కొందఱు యీఉపచయములు నిత్యమై నవికావని చెప్పుదురు. ఇందులకు బ్రయోజనము:— ఉపచయస్థానములు గ్రహముల మిత్ర స్వోచ్చత్యేత్రములైన శుభఫలితమును తక్కిన స్థానముల శుభాశుభమిత్ర ఫలితము లగుననుట.

లగ్నాది ద్వాదశ భావంబులకు మఱికొన్ని సంజ్ఞల జెప్పుచున్నాడు:—

శ్లో. కల్యస్వవిక్రమ గృహ ప్రతిభాక్షతాని

చిత్తోత్థరంధ్ర గురుమాన భవవ్యయాని

లగ్నాచ్చతుర్థ నిధనేచతురస్ర సంజ్ఞే

ద్యూనంచ సప్తమ గృహందశ మర మాజ్ఞా.

16

తా. లగ్నమునకు కల్యము, ద్వితీయమునకు స్వము, తృతీయమునకు విక్రమము, చతు ర్థమునకు గృహము, పంచమమునకు ప్రతిభ, షష్ఠమునకు తీతము, సప్తమమునకు జిత్తోత్థము, అష్టమమునకు రంధ్రము, నవమమునకు గురువు, దశమమునకు మానము, ఏకాదశమునకు భవము, ద్వాదశమునకు వ్యయమనియు సంజ్ఞలు. లగ్నము మొదలు చతుర్థాష్టమములకు చతు రస్రములనియు, సప్తమమునకు ద్యూనమనియు, దశమమునకు నాజ్ఞాయనియు, నాయాస్థాన ములకు వ్యవహార నామములని చెలియదగినది.

16

శ్లో. కంటక కేంద్ర చతుష్టయసంజ్ఞా స్పష్టమలగ్న చతుర్థఖ భానాం,
తేషుయథా భిహితేషు బలాధ్యాః కీటనరాంబుచ రాఃపశవక్ష్య. 17

తా. లగ్నము, చతుర్థము, సప్తమము, దశమము అను నీనాల్గుస్థానంబులకు కంటకంబు లనియు, కేంద్రములనియు, చతుష్టయములనియు, త్రివిధసంజ్ఞలుకలవు. ఈచెప్పబడిన సప్తమ లగ్న, చతుర్థ, దశమములు వరుసగా కీట, నర, అంబుచర, పశువులైనయెడ బలాధ్యములగు ను. ఎట్లనగ, కీటకరాశియైన పృథ్వికను సప్తమ స్థానమైన బలవంతము, వరరాసులైన మిథు న, కన్యాకులాధనుః, పూర్వాశ్శకుంభములు లగ్నములై తే బలాధ్యములు, జలచరరాసులైన కర్కట మకరోత్తరాశ్శ మిసములు చతుర్థస్థానములైన యెడల బలవంతములు, చతుష్పద రాసులైన మేష వృష సింహ ధను రపరాశ్శ మకర పూర్వాశ్శములు దశమస్థానములైనయెడల బలవంతములు. ఇందులకు గాల్గి. “వృయుక్తులా ఘటౌకన్యా పూర్వాశ్శం చై వధన్వినః, లగ్న స్థా బలిసోనిత్యం ఏతేహి నతీరాశయః. చతుర్థే కర్కటో మిసోన్యో మకరాశ్శంచ పశ్చిమం, విశ్లేయా బలిసోనిత్యం ఏతేహి జలరాశయః, సప్తమే పృథ్వికః, కీటో బలవాక్ పరికీర్తితః, ధన్వంతరాశ్శాజ గోసింహో బలిసోన్వీ చతుష్పదాః.” అని చెప్పియున్నారు. 17

శ్లో. కేంద్రాత్పరం పణఫరం పరతస్తు సర్వమూ
పాక్షి మం హిబుకమంబు సుఖంచవేత్త
జామిత్ర మస్తభవనం సుతభంత్రీకోణం
మేషూరణం దశమ మత్రచకర్త విద్యాత్. 18

తా. కేంద్రములగు. 1, 4, 7, 10. యీ రాసులకు పరంబగురాసులనగా. 2, 5, 8, 11. యీ రాసులు పణఫరములనియు, ఈ పణఫరములకు మీదటి రాసులు అనగా 3, 6, 9, 12. యీ రాసులు ఆపాక్షిమములనియు దెలియదగినది. చతుర్థభావమునకు. 1. హిబుకం. 2. అంబు. 3. సుఖం. 4. వేత్త. అను నాలుగుపేర్లును. సప్తమభావమునకు. 1. జామిత్రం. 2. అస్తభవనం. అను రెండుపేర్లును. పంచమభావమునకు. 1. సుతభం. 2. త్రికోణము అను రెండుపేర్లును. దశమమునకు. 1. మేషూరణం. 2. కర్తము. అను రెండుపేర్లును గలవని తెలియదగినది. 18

శ్లో. హూరాస్వామి గురుజ్ఞ వీక్షితయుతా నాన్యైశ్చ వీర్యోత్కటా
కేంద్రస్థా ద్విపదాదయోహ్ని నిశిత స్తాపైచ సంద్యాద్వయే
పూర్వాశ్శే విషయాదయః కృతగుణా మానం ప్రతీపంచత
ద్దశ్చిక్యం సహిజం తపశ్చనవమం త్ర్యాద్యంత్రీ కోణంచతత్. 19

తా. లగ్నము లగ్నాధిపతిచేనైనను, గురు బుధులచేనైనను, వీక్షింపబడిగాని, కూడు కొనినగాని, తక్కిన గ్రహములచేత జూడబడక, గూడకయొందినయెడల బలాధికమగుచున్నది. లగ్నము లగ్నాధిప గురుబుధులచే జూడబడుచు తక్కిన గ్రహములచే జూడబడుచున్నగాని

గూడుకొనినగాని యుండినయెడల మధ్యను బలయుతంబై యుండును. లగ్నాధిప గురు బుధ వీక్షితయుతముగాక ఇతరగ్రహ వీక్షితయుతమై యుండునెడల ఆ లగ్నము దుర్బలమైనది. ఇందులకు బాదరాయణులు:—“ జీవస్వనాథ కళితైర్యుక్తా దృష్టాబలవతి భవతి, శేషైర్బల హీనాస్యా దేవమిత్రైస్తు మధ్యబలా బలహీనాయది సర్వైర్గు వీక్షితా, సైవయాక్తానా కేంద్రస్థా తిబలాస్స ర్షధ్యబలాః పణఫరాత్రితాక్షియాః ఆపోక్షీ మగాస్సర్వే హీనబలాః రాశయః కథితాః. అని చెప్పియున్నారు. కేంద్రస్థాన గతగ్రహములు బలాధికులనియు, పణ ఫరములయందుండు గ్రహములు మధ్యమబలులనియు, ఆపోక్షీమములందుండు గ్రహములు బలహీనులనియు, మతీయు పగటికాలమున ద్విపదరాసులును, రాత్రియందు చతుష్పద రాసులును సంధ్యాద్యయమున కీటరాశిమైన వృశ్చికంబును జలచరరాసులును బలాధ్యము లైనవి పూర్వాద్భయనగా చక్రపూర్వాద్భయమైన మేషాదిమట్టుమునందు 5, 6, 7, 8, 9, 10. అను సంఖ్యలు నాలుగింట గుణింపబడినవై మేషాదిరాశి మట్టుముయొక్క ప్రాస్వదిగ్గు ప్రమాణ నుగుచున్నది. ఎట్లన, మేషమునకు 20, వృషభమునకు 24, మిథునమునకు 28, కట కమునకు 32, సింహమునకు 36, కన్యకు 40, యీ సంఖ్యలకు 10 చే గుణించగ విఘడియ లగును. ఆ మేషాది మట్టుమునకు చెప్పబడిన సంఖ్యాక్రమము వ్యత్యస్తమైనవై తులాది మీనాంతములకు విఘడియ లగుచున్నవి. ఇట్లు గుణించగా యేర్పడిన విఘడియలు. మీన మేషములు రెంటికి 200, వృషభ కుంభములకు 240, మకర మిథునములకు 280, ధనుః కర్క టములకు 320, సింహ వృశ్చికములకు 360, తులా కన్యకు 400, వీనిని 60 యింట భాగిం చినయెడల ఘడియలగును. ఇందులకు ప్రయోజనము. “ కానివి లగ్న విభక్తభగాత్రి,” అని యుండుటవలన కాలపురుషునియొక్క అంగమునందు లగ్నము మొదలుకొని యెంచగ దీర్ఘ రాశి యుండిన యంగము దీర్ఘమైయుండును. ప్రాస్వరాశియుండిన యంగము, ప్రాస్వ మగును. సుచరాశియుండిన యంగము సుమమగును. చోరప్రశ్నయందు గూడ చోరుడు పోయినమాగ్గము దెలియుటకు నుపయోగమనియు దెలియదగినది. ఇందులకు యవశేష్యుండు “ఏవంప్రమాణాని గృహాణిబుధ్యా ప్రాస్వానిచుధ్యాని తథాయతాని, చక్రాంగభేదై స్సద్భ కీకృతాని మాగ్గప్రమాణాని వికల్పయంతి.” అని చెప్పియున్నారు.

శ్లో. రక్తశ్చైవ్రత శ్మకతనునిభః పాటలోధూమ్ర పాండుశ్చిత్తః

కృష్ణః కనకసదృశః పింగళః కర్పూరశ్చ బభ్రుస్సృచ్ఛః

వ్రథమ భవనాద్యేషువర్ణాః ప్లవత్వం స్వేశాశాఖ్యం

దినకరయుతా ద్భాద్ధివ్రతీయంచ వేశిః.

20

తా. మేషాది రాసుల వర్ణములు:— మేషము రక్తవర్ణము. వృషభము శ్వేతవర్ణము. మిథునము శుకవర్ణము, అనగా ఆకుపచ్చవర్ణమైగలది. కటకము పాటలవర్ణము, అనగా శ్వేత రక్తవర్ణము. సింహము ధూమ్రపాండువర్ణము, అనగా బొగవన్నెలోగూడిన తెల్లువన్నెగల ది. కన్య చిత్త్రవర్ణము. తుల నిలవర్ణము. వృశ్చికము బంగారువంటి వర్ణమైగలది. ధనుస్సు కపిల

వర్ణము. మకరము శుక్లకపిల మిత్రవర్ణము. కుంభము నలుపుగూడిన తెలుపువన్నెగలది. మిసము స్వచ్ఛవర్ణమని యనియు చెలియదగినది. మరియు శేరాశి యధిపతికి యేదిట్కుచెప్పబడి యున్నదో యారాశికి నాదిట్కున స్థవసంజ్ఞ (అనగా నిమ్మత్వము) జెప్పబడియున్నది. మేషవృశ్చికములకు అంగారకుడు అధిపతి గనుకను, ఆకుజునకు దిక్కు దక్షిణమైనందునను అదక్షిణమునందు మేషవృశ్చికములు స్థవసంజ్ఞలనియు, శుక్రమిదిక్కుగు నాగ్నేయమునందు శుక్రస్థానములగు వృషభతులలకు బ్లవసంజ్ఞయనియు, బుధగ్రహాదితయగు నుత్తరమున బుధునిస్థానములగు మిధున కన్యల బ్లవసంజ్ఞయనియు, చంద్రునిరాశియగు కర్కటకమునకు ఆచంద్రునిదిక్కుగు వాయువ్యమున స్థవమనియు, ధనుర్తీనంబులకు గురుదధిపతి గనుక ఆగురునిదిక్కుగు నీశాన్యమునందు ధనుర్తీనములకు బ్లవసంజ్ఞలనియు, మకరకుంభములకు శన్యధిపతియనియు, అతనిదిక్కుగు పశ్చిమమున మకరకుంభములకు స్థవత్వమనియు చెలియదగినది. హృతనష్టాది ప్రశ్నలయందు స్థవత్వయుతరాశి దిగ్గమనము చోరాదులకు చెప్పవలయుననుట. మరియు నూర్యునితోగూడిన రాశికి రెండవరాశికి లేకియనబడును. ఇందుకు ప్రయోజనము. యాత్రా ప్రకరణమునందు “వేశిర్వలగ్నోప గతోపినాసౌ వేశిస్థానేపి సగ్గిహః.” అనియున్నది:—

ఈ సంజ్ఞాధ్యాయమునందు జెప్పబడిన సంజ్ఞలు ద్వివిధంబులు. 1. సంజ్ఞామాత్రప్రయోజనములు. సంజ్ఞానురూపఫల నిర్దేశ ప్రయోజనంబులు అనునవి. సంజ్ఞామాత్ర ప్రయోజనములు:— లగ్నమునకు హోరయనియు, తృతీయమునకు దుశ్చిక్యము, చతుర్థమునకు హిబుకము, పంచమమునకు త్రికోణము, సప్తమమునకు ద్యూనము, నవమమునకు ద్రికోణము, దశమమునకు మేఘరణము, ద్వాదశమునకు రిఃఫము, చతుర్ధాష్టమములకు చతురస్రము, లగ్న, చతుర్థ, సప్తమ దశమములకు కంటకము, కేంద్రము, చక్రము, అను మూడుసంజ్ఞలును, ద్వితీయ పంచమష్టిమైకాదశములకు పణఫగసంజ్ఞ, తృతీయ షష్టి నవమ ద్వాదశములకు ఆపోక్లిమసంజ్ఞ. ఇవి సంజ్ఞామాత్ర ప్రయోజనములు. సంజ్ఞానురూపఫల నిర్దేశ ప్రయోజనములు:—

తనువు. కల్యములను నామద్వయము లగ్నమున కేర్పరచియుండుటబట్టి తదద్దనూచకముగ శరీరవృద్ధిని ఆరోగ్యమును జెమకవలయును. కుటుంబస్వములను నామద్వయము ద్వితీయస్థానమున కేర్పరుపబడి యుండుటచే కుటుంబ ధనవిషయంబుల నాస్థానబలిమిచే యోచింపదగును. తృతీయమునకు సహజము, విక్రమము. అను నామములుగను కీతద్బలా బలములను సరణముగ భౌతలను విక్రమమునుం దెలిసికొనవలయును. చతుర్థస్థానమునకు బంధు, వేత్స, ముఖ, సంజ్ఞలు. గనుక నాచతుర్థస్థానబలము ననుసరించి బంధుగృహ సౌకర్యములను దెలిసికొనవలయును. పంచమమునకు బుద్ధి పుత్రసంజ్ఞలు. గాన పంచమమునుబట్టి బుద్ధి సంతానముల జూడవలయును. షష్టమమునకు శత్రు వ్రణ సంజ్ఞలు. గనుక రి.వ స్థానముగ శత్రు వ్రణసంబంధ విషయముల నాలోచించవలయును. జామిత్రదార. సంజ్ఞలు 7.వ స్థానముపేర్లు. జామిత్రమనగా వివాహము గనుక సప్తమమునుబట్టి భార్య, కాను, వివాహముల విషయముల గను నింతగను. అష్టమమునకు మరణ, రంధ్ర సంజ్ఞలుగాన, అష్టమస్థానమునుబట్టి మృత్యుపాప

ముల నాలొందించనగును. శుభ, గురు, తపస్సంజ్ఞలు, నవమమునకుగాన, ధర్మ, వ్రత, మాతా పిత్రాదుల ననుసరించి విషయముల నీనవమస్థానమునుబట్టి నన్వేషింపవలయును. దశమమునకు కర్మ, ఆస్పదము, ఆజ్ఞలను నామములు. గనుక 10 వ స్థానమునుబట్టి కర్మస్థాన ఆజ్ఞలను గమ గొనవలయును. ఏకాదశమునకు భవము, ఆయము, అను నామములుగాన విద్యాగుణ సంపత్తిని అర్థమును ఏకాదశమున గ్రహింపదగును. వ్యయనామము ద్వాదశమునకై నందున వ్యయవిషయమును ద్వాదశస్థానబలమును దెలిసికొనవలయును. 3, 6, 10, 11, ఈస్థానములు ఉపచయములు. గనుక యిందుల ననుసరించి యభివృద్ధి చెప్పవలయును. స్థానముల బలాబలము లను గ్రహముల యనుకూలత ననుసరించి ఫలనిరూపణ జేయవలెను.

బృహజ్జాత కాంధ తాత్పర్యమునందు

ప్రథమాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీవేణుగోపాల కృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః.

బృహజ్జాతకము - ద్వితీయాధ్యాయము.

గ్రహయోనిభేదాధ్యాయము:—2.

శ్లో. కాలాత్తాదిసకృన్నన స్తుహినగు సృత్వో కుజోజ్జోవచో
జీవోజ్ఞాన సుఖేసితశ్చ మదనో దుఃఖిందినే శాత్తజః
రాజానా రవిసీతగూఢీ తిసుతో నేతాకుమారో బుధః
సూరిర్దా నవ పూజితశ్చ సచివో ప్రేష్య సహస్రాంశుజః. 1

గ్రహయోని భేదాధ్యాయము.

తా. ఈగ్రంథమున బ్రథమాధ్యాయమగు సంజ్ఞాధ్యాయమునందు “కాలంగా నివ రాంగమనెడు” శ్లోకమునందు, కాలపురుషుని యంగవిభాగము, రాశి, నక్షత్రయుక్తముగ విశేషకరింపబడియున్నది. ఈద్వితీయాధ్యాయమున, పూర్వాధ్యాత్మీయమున గనబరుపబడియుండు రాసులయధిపతులైన గ్రహములను కాలపురుషుని యాత్మాదులుగను జగత్పాలకులగు రాజా

దులు గ్రహమయాలనియు జెప్పచున్నాడు. కాలపురుషునిఆత్మ నూర్యుడు, మనస్సుచంద్రుడు, బలము కుజుడు, బుధుడు వాక్కు, గురువు జ్ఞానగుభములు, శుక్రుడు మదనుడు, శని దుఃఖము, ఆనురీతిగా విశేషీకరించుచుండుచేత్ర పంచమున కంతటికిని జెప్పినటులయ్యె గనుక జనన కాలమునందు గాలపురుషుని ఆత్మదులుగ జెప్పబడిన గ్రహములు బలవంతులైయుండిరేని జాతకునకు నాత్మదులు బలవంతములైయుండుననియు తస్యగ్రహములు బలహీనులైయుండిరేని జాతకునియాత్మదులు బలహీనముగానుండుననియు దెలియదగినది. మఱియు నూర్యచంద్రులు రాజులు, అంగారకుడు సేనానాయకుడు, బుధుడుయువరాజు, గురుశుక్రులుమంత్రులు, శనైశ్చరుడు సేవకుడు, గనుక జనన కాలమునందైనను, ప్రశ్న కాలమునందైనను, రాజులులైన నూర్యులు బలవంతులైయుండునెడల తమదమ సంజ్ఞికుడగినట్లు తార్కర్యసాధకులగుదురు. బలహీనులైయుండిరేని తార్కర్యులును తులగుదు రనుటను దెలియదగినది. 1

నవ గ్రహములయొక్కలోక వ్యవహారార్థమగు పర్యాయనామములు.

శ్లో. హేలి స్సూర్య శ్చంద్రమా శ్చీతరశ్చి
హేమ్నో విష్ణో బోధనశ్చేదుపుత్రః
ఆరోవక్రః కూరదృ క్షావనేయః
కోణోమంద స్సూర్య పుత్రోసితశ్చ.

2

1. సూర్యునకు=హేలి, సూర్యః, అను 2 నామములు.
2. చంద్రునకు=చంద్రమాః, శీతరశ్చి, అను 2 నామములు.
3. అంగారకునకు=ఆరః, వక్రః, కూరదృక్, ఆవనేయః, అను 4 నామములు.
4. బుధునకు=హోమ్నః, విట్, క్షః, బోధనః, ఇందుపుత్రః, అను 5 నామములు.

శ్లో. జీవోంగిరా స్సురగురుర్వచసాంపతీజ్యై
శుక్రో భృగుర్భృగు సుతస్సిత ఆస్సజిచ్చ
రాహుస్తమోగుర సురశ్చ శిశి కేతుః
పర్యాయమన్య ముపలభ్య వదేచ్ఛోకోకాత్.

3

5. గురువునకు=జీవః, అంగిరాః, మరగురుః, వచసాంపతీః, ఇజ్యై, అను 5 నామములు.
6. శుక్రునకు=శుక్రః, భృగుః, భృగుసుతః, సితః, ఆస్సజిత్, అను 5 నామములు.
7. శనైశ్చరునకు= కోణః, మందః, నూర్యపుత్రః, అసితః, అను 5 నామములు.
8. రాహువునకు=రాహుః, తమః, అగుః, అసురః, అను 4 నామములు.
9. కేతువునకు=శిశి, కేతుః, అను 2 నామములు గలవు.

తక్కిన పర్యాయ నామముల లోకవ్యవహార సిద్ధములైన నిఘంటువులను బట్టి జేరిసి కొనవలయును.

←→ గ్రహముల రక్షకామూది వర్ణములు. →←

శ్లో. రక్షకామూది భాస్కరోగార ఇందు
 రాత్రి చాచింగో రక్ష గౌరవృత్తః
 దూర్వాశ్యామోజ్ఞో గురురౌరగాత్రః
 శ్యామశ్శుకో భాస్కరిః కృష్ణదేహః.

4

టీ. భాస్కరః = నూర్పుడు, రక్షకామూది = రక్షకామూది మిశ్రవర్ణము, అనగా కలిగొట్టు పుష్పవర్ణముగలవాడు. ఇందు = చంద్రుడు, గౌరః = శ్వేతవర్ణము, వాత్సల్యాచాంగః = మిక్కిలి ఉన్నతశరీరుడుగాక యున్న, వక్త్రః = అంగారకుడు, రక్షగౌరః = రక్ష గౌరవర్ణము, అనగా దీప్తాగ్ని సమానవర్ణము. జ్ఞః = బుధుడు, దూర్వాశ్యామః = గరిక వన్నెగలవాడు, అనగా అతుపచ్చ వర్ణముగలవాడు. గురుః = బృహస్పతి, గౌరగాత్రః = పసుపువర్ణముగలవాడు, అనగా తప్తకాంచనవర్ణము. శుక్రః = శుక్రుడు, శ్వేతః = తెల్లనివాడు, భాస్కరిః = శని, కృష్ణదేహః = నీలవర్ణము.

తా. నూర్పుడు రక్షకామూది మిశ్రవర్ణముగలవాడు. అనగా పాటల పుష్పవర్ణము గలవాడు. చంద్రుడు శ్వేతవర్ణముగలవాడు. ఉన్నతశరీరుడు కాని అంగారకుడు రక్ష గౌరవర్ణము. అనగా మండునట్టి యగ్నివర్ణము గలవాడు. బుధుడు గరికవంటి అతుపచ్చ వర్ణము గలవాడు. బృహస్పతి పసుపువర్ణముగలవాడు. అనగా తప్తకాంచనవర్ణము. శుక్రుడు తెల్లనివాడు. శని నీలవర్ణము గలవాడు. ఇందులకు బ్రయోజనము:—జనన కాలమునందు బలాధిక గ్రహవర్ణ సమావేశము జాతకుడగునని యూహింపవలయును. మరియు హృతనష్టాదిప్రశ్నలయందు బలవద్దినా వర్ణసమానవర్ణమును చోరాదులకు జెప్పవలయును.

4

గ్రహములకు తామ్రాది వర్ణాధిపత్యములు అధిదేవతలు

దిశాధిపత్యములు సౌమ్యపాపత్యములు.

శ్లో. వర్ణాస్తామ్ర సితాతిర క్తహరిత వ్యాపీత చిత్రాసితా
 వహ్నిశ్చైవ్యగ్నిజ కేశవేద్రశచికా సూర్యాదినాథా క్రమాత్
 పౌగాద్యా రవిశుక్రలోహితతమ స్సారీందు విటూరయః
 క్షీణేంద్వర్కమహీను తార్కతనయాః పాపాబుధస్తైర్యుతః.

5

టీ. తామ్రసితాతిర క్తహరిత వ్యాపీత చిత్రాసితాః = తామ్రాదివర్ణములు, సూర్యాదినాథాః = సూర్యాదిగ్రహములే అధిపతులుగాగలవి. అదియెట్లుననః—తామ్రవర్ణమునకు సూర్యుడు, శ్వేతవర్ణమునకు చంద్రుడు, అతిరక్త=అత్యంతరక్తవర్ణమునకు కుజుడు. పౌగ=పసుపువర్ణమునకు బృహస్పతి, చిత్ర=నూనెవర్ణమునకు శుక్రుడు, కేశ=నీలవర్ణమునకు శని. ఈ ప్రకారముగా అధిపతులగుదురు. వహ్నిశ్చైవ్యగ్నిజ కేశవేద్రశచికా సూర్యాదినాథాః క్రమాత్ పౌగాద్యా రవిశుక్రలోహితతమ స్సారీందు విటూరయః క్షీణేంద్వర్కమహీను తార్కతనయాః పాపాబుధస్తైర్యుతః.

3

గ్నిజకేశేంద్రకలికాః = వహ్నియలు (వరుసగా) కూర్చుండినాథాః = కూర్చుండిగ్రహములకు అధిదేవతలగుదురు. అదియెట్లునినః— వహ్నిః=అగ్నిహోత్రుఁడు నూర్యునికి, అంబుఁడేదకము, చంద్రునికి. అగ్నిజ = తుమారస్వామి, తుజానికి. కేశవ = విష్ణువు, బుధునికి. ఇంద్ర = దేవేంద్రుఁడు, బృహస్పతికి. శచీ = శచీదేవి, శుక్రునికి. కః = బ్రహ్మ, శనికి. అధిదేవతలు. రవిశుక్రలోహిత తమ స్సారీందునిట్ నూరయః = రవ్యాది గ్రహములు, (వరుసగా) ప్రాగార్యాః = ప్రాగాది దిశాధిపతు లగుచున్నారు. అదియెట్లునినః—“వి తూర్వనకు. శుక్రుఁడు ఆగ్నేయమునకు. లోహిత=కుజుఁడు, దక్షిణమునకు. తమః=రాహువు, వైర్భతమునకు. సౌరి = శని, పశ్చిమమునకు. ఇందు= చంద్రుఁడు వాయువ్యమునకు. విట్ = బుధుఁడు, ఉత్తరమునకు. నూరి = బృహస్పతి, ఈశాన్యమునకును అధిపతులగుదురు. క్షీణేంద్యర్క మహీసుతార్కత నయా—క్షీణేందు= క్షీణచంద్రుఁడు, అర్కః = సూర్యుఁడు, మహీసుతః = అంగారకుఁడు, అర్కతనయః = శని. వీరలు పాపాః = పాపగ్రహములు, తైః = ఆపాపగ్రహములతో, యుతః= కూడిన, బుధః = బుధుఁడును, పాపగ్రహము. పూర్ణచంద్రుఁడు, పాపయుతుఁడు గాని బుధుఁడు, గురువు శుక్రుఁడు వీరలు శుభగ్రహములు.

తా. సూర్యుఁడు తామ్రవర్ణమునకును, చంద్రుఁడు శ్వేతవర్ణమునకును, అంగారకుఁడత్యంత రక్తవర్ణమునకును, బుధుఁడు పసురవన్నెకును, బృహస్పతి పసుపుచాయకును, శుక్రుఁడు నానావర్ణములకును, శని నీలవర్ణమునకును అధిపతులు. 5

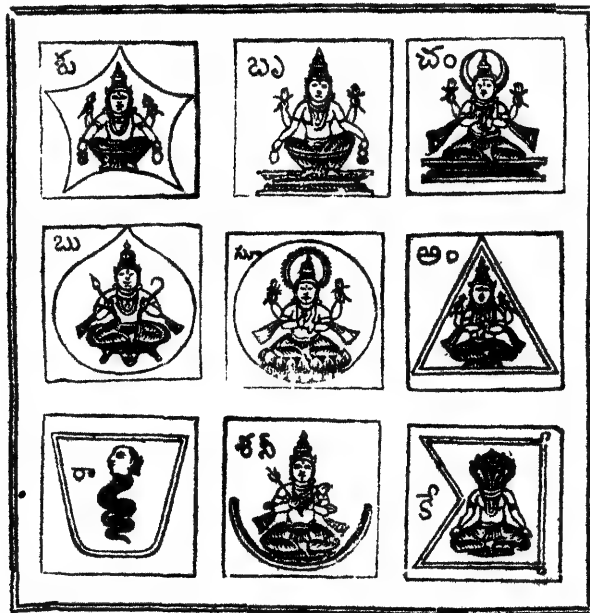
గ్రహముల అధిదేవతలు.—సూర్యునకు అగ్నిహోత్రుఁడు, చంద్రునకు ఉదకము, అంగారకునకు తుమారస్వామి, బుధునకు విష్ణువు, బృహస్పతికి దేవేంద్రుఁడు, శుక్రునకు శచీదేవి, శనికి బ్రహ్మయు అధిదేవతలు. ఇందుకు ప్రయోజనముః— నమగ్రికా పూజాదుల యందు గ్రహముల అధిదేవతల పూజకేయుట మొదలగునవి. ఇందులకుదాహరణముగ సారావరి “శ్లో. తామ్రసితాతిరక్త వారితవ్యాపీత విచిత్రా సితా ఇవాదీనాం, పావకజల గుహ కేశవ కక్ర శచీ వేధసః పతయః, పూర్వాది గ్రహదేవాం స్తన్నంత్రై స్సమభి పూజ్యతామా కాం, కనక గజ వాహనాదీన్ ప్రాప్నోతి నృపో రితక్లిషుమ్.” అని యున్నది.

గ్రహముల దిశాధి పత్యములు.—సూర్యుఁడు తూర్వునకు, శుక్రుఁడు ఆగ్నేయమునకు, అంగారకుఁడు దక్షిణమునకు, రాహువు నిఋతికిని, శని పశ్చిమమునకు, చంద్రుఁడు వాయువ్యమునకు, బుధుఁడు ఉత్తరమునకు, బృహస్పతి ఈశాన్యమునకును అధిపతు లగుదురు.

ఇందుల కుపయోగముః—కేంద్రమునందు ఏగ్రహముండునో ఆగ్రహమునకు చేష్టఁబడిన దిక్కున ప్రసవించిన గృహద్వారము ఇష్టయించుటకును, చోరాదులగమన దిశ సేరలం గుటకును వీలుగానున్నది. సతీయు, కృష్ణపక్షపు చంద్రుఁడును, సూర్యుఁడును, అంగారకుఁడును, శనియు పాపగ్రహములు. ఈగ్రహముల నాల్గింటిని గూడిన బుధుఁడును పాపగ్రహము. సుపూర్ణ చంద్రుఁడును, పాపగ్రహయుతుఁడుగాని బుధుఁడును, గురువు, శుక్రుఁడు, వీరలు శుభగ్రహములు. చంద్రుఁడు శుక్లపక్ష ప్రతిపదాగత్య 10 దినములు మధ్యమభిరబుఁడు,

కుష్ఠపక్ష ఏకాదశి మొదలు కృష్ణపక్ష పంచమివరకు 10 దినములు పూర్ణబలుడు, కృష్ణపక్ష మష్టి మొదలు అమావాస్యవరకు 10 దినములు దుష్టబలుడు, అయినను కుష్ఠగ్రహ వీక్షణ గర్భియవలె దినపక్షమున యెల్లప్పుడును బలవంతుడే యగును. ఇంగుల కుడావారణము:—యవశేష్యురడు “హ్లా. మాశేతు కుక్ష ప్రతి పత్తివృత్తే: పూర్వేకేషి మధ్యబలో దశాహే, శ్రేష్ఠో ద్వితి యో ల్పబలస్త్వతీయే, సౌమ్యైశ్చ ద్వితోబలవాక్ సదైవ.” అని చెప్పియున్నాడు. మరియు, కాలామృతము ప్రధమబిందువున చంద్రునియొక్క పూర్వత్వక్షణిత్వములను జూడగ దెలియును. గ్రహసౌమ్య పాపత్వ ప్రయోగము:—జననకాలమునందు పాపగ్రహములు బలవంతులై యుండిరేని, జాతకుడు పాపవిత్తుడగుననియు, సౌమ్యగ్రహములు బలవంతులై యుండునెడ వారిస్వభావము ననుసరించి జాతకునకు సౌమ్యస్వభావము గలిగియుండుననియు దెలియవలినది.

గ్రహములకు పుం స్త్రీ నపుంసక సంజ్ఞలు పంచభూతాధి పత్యములు.

శ్లో. బుధసూర్య సుతౌ నపుంసకాభ్యా శశిశుక్రౌ యువతీనరాశ్చ శేషా:

శిఖిభూఖపయోమరుద్గణానాం వశినోభూమి సుతాదయః క్రమేణ. 6

టీ. బుధసూర్యసుతౌ = బుధశనులు, నపుంసకాభ్యా = నపుంసకులగు సుంజ్ఞగలవార, శశిశుక్రా = చంద్రశుక్రలు, యువతీ = స్త్రీసంజ్ఞగలవారు, శేషా = రవికుజురువులు, వరా = పురుషగ్రహములు. శిఖిభూఖపయోమరుద్గణానాం = అగ్నాగ్నిది భూతములకు, క్రమేణ = మరుసగా, భూమిసుతాదయః = అంగారకాది గ్రహములు, అధిపః = అధిపతులు.

అది యెట్లనిన:— శిఖి = అగ్నికి, కుజుడు. భూ = భూమికిబుధుడు, ఖి = ఆకాశమునకు, బృహస్పతి. శుక్ర = బలమునకు, శుక్రుడు. గురుగణ = వాయువునకు శని, పూర్వమందు అగ్నికి నూర్చుడును, జలమునకు చంద్రుడును చెప్పబడెను. గమక ఇక్కడ చెప్పలేదు.

తా. బుధశనులు, నపుంసకగ్రహములు, చంద్రశుక్రలు శ్రీగ్రహములు, నూర్యకుజ గురులు, పురుషగ్రహములు, ఇంగుళన ననకమున బలవంతులగు గ్రహములం దెవ్వరు అమితబలుడో ఆగ్రహంబును గూపప్రకృతిని జాతకునకు శిష్యులెను. ఇతరగ్రంథములందు రాహువు శ్రీగ్రహమనియు కేతువు నపుంసక గ్రహమనియు దెలియజేసి యున్నారు. మరియు శిఖిభూఖిపయో నరుద్ధణములకు వరుసగా భూసుతాదులు అధిపతులనుటవలన అగ్నికి అంగారకుడు, భూమికి, బుధుడు, ఆకాశమునకు బృహస్పతి. జలమునకు శుక్రుడు, వాయువునకు శనియు అధిపతులగుచున్నారు. పూర్వమే, అగ్నికి, నూర్చుడును, జలమునకు చంద్రుడును అధిపతులని చెప్పియుండుటవలన యాగ్నికోకహంమున పంచభూతాధి పత్యమునుశిష్యుడు నూర్చుచంద్రుల ఆధిపత్యమును శిష్యులెను. ఇంగుళక యెఱుఁగము, “ఛాయాం మహాభూత కృతాంచనశ్చే భివ్యంజయంతి స్వకశాచువాప్య” అని నశఃఫలమును గ్రంథమునందున్నది. 6

గ్రహములకు బ్రాహ్మణాది వర్ణాధిపత్యములు

సత్త్వరజ స్తమోగుణ విభాగములు.

శ్లో. విస్రాదితశ్శుక్ర గురూకుజాక్కా శశీబుధశ్చేత్య నితోగత్యజానాం

చంద్రార్కజీవాజ్ఞసితౌ కుజార్కీ యథాక్రమా సత్త్వరజ స్తమాంసి. 7

టీ. విస్రాదితః=బ్రాహ్మణ వర్ణము మొదలుగాఁగల నాలుగు వర్ణములకును శుక్రబృహస్పత్యాదు లధిపతులగుదురు. అదియెట్లనిన:— శుక్ర గురూ=శుక్ర బృహస్పతులు బ్రాహ్మణవర్ణ మునకును, కుజార్క=అంగారకనూర్చులు త్రిత్రిమవర్ణ మునకును, శశీ = చంద్రుడు వైశ్య వర్ణమునకును, బుధః = బుధుండు శూద్ర వర్ణమునకును, అసిథః = శనైశ్చరుడు, అంశ్యజా = సంక జాతులైన చండాలమార్గాదులకును అధిపతులగుదురు. చంద్రార్కజీవాః = చంద్రరవిగురులును, ధ్వానితౌ = బుధ శుక్రలును, కుజార్కీ = కుజ శనైశ్చరులును, యథాక్రమాం = వరుసగా. సత్త్వరజ స్తమాంసి = సత్త్వరజ స్తమోగుణాధిపతులౌదురు.

తా. శుక్ర బృహస్పతులు, బ్రాహ్మణ వర్ణమునకు, అంగారక నూర్చులు, త్రిత్రియ వర్ణమునకు, చంద్రుడు వైశ్యవర్ణమునకు, బుధుడు శూద్రవర్ణమునకు, శనైశ్చరుడు సంకర జాతులగు చండాలాది మార్గాదులకును అధిపతులగు చున్నారు. ఇది గ్రహబలము నననుసరించి ప్రశ్నకాలమున చోరాదులవర్ణమును గ్రహింప నుపయుక్తమగుచున్నది. 7

గ్రహముల సత్త్వరజ స్తమోగుణములు. చంద్రనూర్చుగురులు సత్త్వగుణముగలవారు, బుధ శుక్రలు రసోగుణముగలవారు, శనిఅంగారకులు తమోగుణము గలవారు, జననకాలమున త్రింశాంశాధి పత్యముపహించినగ్రహగుణము జాతకునకు గల్గుననియు, “శ్లో. బలవద్భిస్త గ్గుణో

భవేజ్జాతః." అను శ్రీచేరక్తి వచనాను సగముగ బలాధికులగు గ్రహముల గుణములు జాతకునకు జెప్పవలయుననుట ప్రయోజనముగానున్నది. యవనేశ్వరుడః— "శ్లో. సత్త్వాధికా భాస్కరభావశీవా ధృగ్వాస్తజో రాశికశ్యశీచ, తనైశ్వరస్తాగునికోబుధస్తు, సంజాగ్రహోన్యాక్ లభతే విశేషాక్." అను శ్లోకమున, కుజునకు సత్త్వగుణమును జెప్పియున్నాఁడు. అయినను, సత్యాచార్యులవారుః— "శ్లో. తామసికా కుబసారీ గాఢవికాభార్గవశ్యశికుత శ్చ, జీవశశిభాస్కరా స్సాత్త్వికాగ్రిహ ప్రకృతియో స్థానాం." అని చెప్పియుండుటవలన వరాహమిహిరా చార్యులవారు సత్యాచార్యులవారి మతమునే సన్నతించియున్నారు. కుజునకు తామసగుణమును జెప్పియుండగా "సత్త్వంకుజః" అని కుజునకు సత్త్వగుణాధి పత్యమును జెప్పుటవలన సర్వశబ్దార్థము శౌర్యమని యూహింపదగి యున్నది.

సత్త్వాదిగుణ స్వరూపముః— "శ్లో. యస్సాత్త్వికస్తవ్య దయాశ్శీఘ్రం సత్త్వాద్భితి బ్రహ్మణదేవభక్తిః, శబ్దోధిక కావ్యకళాసృతి శ్రీ సంకచిత్తః పురుషోతి శూనః తమోధికో వం చయితాం పరేషాం మూర్ఖోలనః క్రోధపగోతి నిద్రః." అనియున్నది.

గ్రహస్వరూపములు.

← సూర్యచంద్రుల స్వరూపములు. →

శ్లో. మధుపింగళదృక్ చతురశ్రతనుః పితృశక్రతి సువితాల్పకచః

తనువృత్తతను ర్భ హువాతకః సాజ్జశ్చశశీమృదువాక్ శుభదృక్. 8

టీ. సువితా=సూర్యుఁడు, మధుపింగళదృక్=తేనెవలె పింగళవర్ణమైన కన్నులుగలవాఁడును, చతురశ్రతనుః=చతుర్ముఖుడై, ప్రసారిత భుజద్వయ ప్రమాణ సమోన్నత శరీరముగలవాఁడును, పితృశక్రతిః=పితృధికస్వభావము గలవాఁడను, అల్పకచః=స్వల్పకేశములుగలవాఁడును అని తెలియునది. శశీ=చంద్రుడు, తను= కృశమై, వృత్తః=వర్తులమైన, తనుః= దేహముగలవాఁడును. బహువాతకః=అధికవాతశ్లేష్మవ్యామిశ్ర దేహుడను, సాజ్జశ్చ=మంచివే ధుగలవాఁడును, మృదువాక్=మధురమైన వాక్కుగలవాఁడును, శుభదృక్=శ్రేష్ఠమైనదృష్టిగలవాఁడును.

తా. సూర్యచంద్రుల స్వరూపములుః—

సూర్యుఁడుః—తేనెవంటి కన్నులుగలవాఁడు, చతుర్ముఖుడై ప్రసారిత భుజద్వయ ప్రమాణసమోన్నత శరీరముగలవాఁడు, స్వల్పకేశములుగలవాఁడు, అని తెలియునది.

చంద్రుడుః— కృశమై వర్తులమగు దేహముగలవాఁడు, అధికవాతశ్లేష్మ వ్యామిశ్ర దేహుఁడు, మంచివేధస్సును, మధురవాక్కును, శ్రేష్ఠమగు దృష్టియును గలవాఁడు. 8

← అంగారక బుధులస్వరూపములు. →

శ్లో. క్రూరదృక్ కరుణమూర్తిరుదాగృహై తికస్సుచపలః కృశమధ్యః

శ్లిష్ఠవాక్సతతహస్యరుచి ర్జ్ఞః పితృనూరుత కఫప్రకృతిశ్చ.

9

టీ. క్రూరదృక్ = అంగారకుడు, తగునూర్తిః = నిత్యయావనయుక్త శరీరము గలవాడను, ఉదారః = ఈవిగలవాడను, సైత్తికః = వైత్తాధిక స్వభావము గలవాడను, నుచపటః = మిక్కిలి అస్థిగచిత్తుండును, తమరుభ్యః = సన్నమైన ననుము గలవాడను. జ్ఞః = బుద్ధుడు, స్లిష్టవాక్ = గద్గదభాషియును, సతిహాస్యహునిః = ఎల్లప్పుడు పరిహాసమును శ్రీతి గలవాడను, పితృమారుతికపుత్రకృతిః = పైతృవాతశ్లేష్మములనెడు మూడుదోషములతోఁ గూడినస్వభావము గలవాడను అగుదురు.

తా. అంగారకబుధుల స్వరూపములు.

అంగారకుడు:—నిత్యయావనయుత శరీరముగలవాడు, ఉదారుడు, పితృధిక స్వభావముగలవాడు, చపలచిత్తుడు, సన్నమగు నడుముగలవాడు నని తెలియదగినది.

బుధుడు:—గద్గదభాషి, ఎల్లప్పుడును పరిహాసమునందు శ్రీతిగలవాడు, పితృ వాత శ్లేష్మములనెడు వాఙ్మితో గూడిన స్వభావముగలవాడని యెరుంగునది.

➡➡➡ గురు శుక్రల స్వరూపములు. ➡➡➡

శ్లో. బృహత్తనుః పింగళమూర్ధజేతునో బృహస్పతిః శ్రేష్ఠమతిః కఫాత్మకః
భృగుస్సుఖీకాంత వపుస్సులోచనః కఫానిలాత్మాసితవక్రమూర్ధజః. 10

టీ. బృహస్పతిః = గురువు, బృహత్తనుః = ఘాలశరీరుడును, పింగళమూర్ధజేతునః = స్వగ్ధ వర్ణమైన వెంట్రుకలను కన్నులుగలవాడను, శ్రేష్ఠమతిః = శ్రేష్ఠమైన బుద్ధియును, కఫాత్మకః = శ్లేష్మాధికస్వభావుండును. భృగు = శుక్రుడు, సుఖీ = నిత్యసుఖాన భుండును, కాంతవపుః = సుందరశరీరుండును, సులోచనః = చంద్రికన్నులు గలవాడను, కఫానిలాత్మా = శ్లేష్మవాతాధిక స్వభావుండును, అసితవక్రమూర్ధజః = నల్లవైన వక్రములైన తలవెంట్రుకలు గలవాడను.

తా. గురుశుక్రల స్వరూపములు.

10

గురువు:—ఘాలశరీరుడు, బంగారువర్ణపు వెంట్రుకలను, కన్నులనుగలవాడు, ధర్మబుద్ధిగలవాడు, అధికమగు శ్లేష్మస్వభావుడు, అని తెలియదగినది.

శుక్రుడు:—నిత్యసుఖమునం గానక్తిగలవాడు, పొందర్యమగు శరీరముగలవాడు. చంద్రికన్నులుగలవాడు, శ్లేష్మవాతాధిక స్వభావుడు, నల్లనివైన, వక్రములగు తలవెంట్రుకలు గలవాడు. అని యెఱుంగవలయును.

శని స్వరూపమును గ్రహముల శల్యరక్తాధి కారములు.

శ్లో. మందోలసః కపిలదృక్పృశదీర్ఘగాత్రః
సూలద్విజః పరుషరోమకచోనిలాత్మా
స్నాయుస్థస్యస్త్వక్త్వగః శుక్లవసాస్సమజ్జా
మందార్క చంద్రబుధ శుక్రసురేజ్యభామాః.

11

టీ. మంద = శనైశ్చరుడు, అలసః = పనులయందు త్వరలేనివాడును, కపిలద్వక్ = కపిల వర్ణమైన కన్నులగలవాడును, కృశదీర్ఘగాత్రః = కృశించి పొడవైన శరీరముగల వాడును, స్థూలద్విజః = గొప్పదంతములు గలవాడును, పరుషకోమకచః = ముండ్లవలె తీక్షణములైన తలవెంట్రుకలు గలవాడును, అనిలాత్మా = వాతప్రకృతి గలవాడును. మందాదిగ్రహములకు క్రమముగా స్నాన్యూలు సావంతంబులైయుండును, అదియెట్లనినః—స్నాన్యూ = నగము, మంద = శనికి, ఆస్థి = యొమక, అర్క = నూర్యునికి, అస్పక్ = నెత్తురు, చంద్ర = చంద్రునికి, త్వక్ = చర్మము. బుధః = బుధునికి, శుక్ల = రేగస్సు, శుక్రః = శుక్రునికి, వసా = మెడడు, సురేబ్యః = గురువునకు, మజ్జా = ఎముకలలోనుండెడు ధాతువిశేషము, భౌమ = భూభాగమును, బలమై యుండును.

తా. శనైశ్చరుడు:—కాగ్యములన్నిటిని ఆలస్యముగ జక్కఁజెట్టుకొనువాడు, కపిల వర్ణపు కన్నులగలవాడు, కృశించి పొడవైన శరీరముగలవాడు, గొప్పవగు దంతములు గల వాడు, ముండ్లవలె తీక్షణమగు వెంట్రుకలను దేహమునందును తలయందును గలవాడు, వాత, పితృ, స్వభావుడు అని యెఱుంగునది. 11

గ్రహములకు శల్యరక్తాదుల అధికారము.— శనికి నరములు, దొంకలు. నూర్యునకు, ఎముకలు. చంద్రునకు, రక్తము. బుధునకు, చర్మము. శుక్రునకు, రేతిస్సు. గురువునకు, స్రవిం చు మేధస్సు. అంగారకునకు, ఎముకలలోనుండెడు ధాతువిశేషములు అధికారత కొప్పును.

గ్రహముల స్వరూప ధాతువిశేషముల ప్రసాదము:—జనన కాలమున యేగ్రహ ము బలవంతమైయుండునో ఆగ్రహస్వరూపమును తరుక్షమగు ధాతువిశేషమును జాతకునకు జెప్పవలయును. హృతనష్టాది ప్రశ్నలయందు చోరాదులు బలవంతులగు గ్రహముల స్వరూప ధాతుసాంబుగల వారనియు, వ్యాధిసంబంధములగు బ్రశ్నలయందు ప్రశ్నకాలగ్న నవాంశాధిపుల బలాబలముల ననుసరించి ఆగ్రహములకు జెప్పబడియుండు వాత పితృ శ్లేష్మాదిదోషములచేత వ్యాధి పీడగలిగినదని జెప్పటకు వీలగుచున్నది.

గ్రహములకు స్థానవస్త్ర ద్రవ్యములును లగ్నగతి గ్రహనశంబున ఋతునిర్ణయములు.

శ్లో. దేవాః బృహ్ని విహారకోశ శయనక్షీత్యుత్కరేశాః క్రమా ద్యస్త్రాన్థూల మభుక్త మగ్నికహతం మధ్యున్మథం స్ఫాటితం తామ్రంస్యాన్తణి హేమయుక్తి రజతాన్యర్కాగ్నముక్తాయనీ ద్రేక్కానై శ్శిశిరాదయ శ్శశురుచజ్జ గ్వాదిన్త ద్యత్సవా. 12

టీ. అర్కాత్ = నూర్యుడు మొదలుకొని సప్తగ్రహములును, క్రమాత్ = వరుసగా దేవాదిశాసములకు అధిపతులగుదురు. అదియెట్లనిన:—దేవ = దేవస్థానమునకును, దేవతూజా గ్రహమునకును నూర్యుడు, అంబు = జలసమీపమునకును స్నానకాలకును చంద్రుడు, అగ్ని = అగ్నిసమీపమునకును సాకకాలకును కుజుడు, విహార = క్రీడాగ్రహమునకు బుధుడు, కోశ =

బొక్కసపు గృహమునకు బృహస్పతి, శయనశయనమునకు శుక్రుడు, క్షీర్యుత్కరభూప రాగరాశికి శనైశ్చరుడు. ఈరీతిగా వీరలీ చెప్పబడిన స్థానములకు, ఈశాః = అధిపతులు. స్థూలం = ముదురైన, శస్త్రం = శస్త్రము సూర్యునికి, అభుక్తం = క్రొత్తవస్త్రము చంద్రునికి, అగ్నిహతం = ఒకతెట్టుకాలినవస్త్రము కుజునికి, కమాంతం = నీళ్లచేతపికిలినవస్త్రము బుధునికి. (తడిసినవలువయని కొందఱు.) మధ్యం = నడివయస్సుల వస్త్రము గురునికి, దృఢంగట్టి వస్త్రము శుక్రునికి. సాఫటితం = చినిగినవస్త్రము శనికి. 12

తా. గ్రహములకు స్థానాధి పత్యములు:— సూర్యుడు దేవపూజా గృహంబునకును, చంద్రుడు జలసమీపమునకును, ప్నానకాలకును, కుజుడు అగ్నిసమీపమునకును, పాకకాలకును, బుధుడు క్రీడాగృహమునకును, బృహస్పతి ధనాగారంబునకును, శుక్రుడు శయనమందిరమునకును, శనైశ్చరుడు భూపరాగరాశికిని అధిపతులగుదురు. ఇందులకు బ్రయోజనము:—జననకాలమునందు బలవద్దహవశంబున నాయాగ్రహంబునకుం జెప్పబడిన స్థానమునందు జననస్థానమును నిర్ణయించుటకును, చోరాదులవిషయము నెఱుంగువిషయమున చోరుడుగాని, చోరువహరించిన ద్రవ్యముగాని, బలవద్దహస్థానము దుండుననియు తెలియును. 12

గ్రహములకు వస్త్రములు:— సూర్యునకు మురివైనవస్త్రము, చంద్రునకు క్రొత్తవస్త్రము అంగారకునకు, ఒకతెట్టుకాలిన వస్త్రము బుధునకు, నీళ్లచేత పికిలినవస్త్రమును (తడివస్త్రమునకు కొందరి యుద్దేశము.) గురువునకు నడివయస్సుల వస్త్రమును, శుక్రునకు గట్టివస్త్రమును, శనైశ్చరునకు చినిగిన వస్త్రమును, యువయోగము. ఇందుకు బ్రయోజనము:— బలవద్దహవశంబున సూతికావస్త్రంబును, హృత్పాదాది చింతయందు చోరాదుల వస్త్రమును, దెలియుట.

సూర్యాదులకు తామ్రదులు, ద్రవ్యంబులు:— సూర్యునకు తామ్రము, చంద్రునకు మణులు, అంగారకునకు బంగారము, బుధునకు పిత్తలి, కందు మొదలగునవి. బృహస్పతికి పెండి. శుక్రునకు ముత్యములు. శనికి ఇనుము, నీసము. ఈ గాక స్వస్థానగతుడైన బృహస్పతికి స్వర్ణమనియు ఈ గ్రంథకర్తచేతనే లఘుజాతమునందు చెప్పబడియన్నది. “క్లో. అగ్నాది తామ్ర మణిపేమయుక్తి గణతానిమాక్తికం, బోహం న ద్రవ్యం బలవద్ధి, స్వస్థానే పేమ జీవేసి.” అనియు. అట్లే బాదరాయణుడును. “అగ్నస్య తామ్రం మణయోహిమాంశో, రాభివస్య పేమంగురస్యయుక్తి, జీవస్య రౌప్యం స్వస్థానే స్థితిస్య, తస్యైవ పేమో శన సశ్చయక్తాః, తిష్ఠాంతిశుదేవో ప్రభవస్య నీసం, కృష్ణాయనంచ ప్రవదంతిసంతిః.” అనియున్నది. బ్రయోజనము:—జననకాలమున బలవద్దహవశంబున సూతికాగృహమందు వీవభాజనాది పరిజ్ఞానము, జన్మకాలమునందు కేంద్రనవాంశాది స్థితిబలీయ గ్రహములయొక్క దశ అంతర్దశలయందు తదుక్తద్రవ్యలాభము. శత్రువ్యయ, నీచగాణినియంతమై హీనబలగ్రహదశయందు తదుక్తద్రవ్యతయము మొదలగునవి తెలియదగినది. మఱియు. “శకురుచక్షగ్వాదిభు.” అనగా, శ, శు, రు, చ, జ్ఞ, గు. అను నాద్యక్షరములు గల్గిన శని, శుక్ర, అంగారక, చంద్ర,

బుధ, గురులు, లగ్నగతు లగుచుండగా శిశిరాదిషడ్వతువులు తెలియదగినవి. మరియు ద్రేక్కాణముల బలీయము ననుసరించియైనను శిశిరాదిషడ్వతువుల నిష్టయింపనగును. లగ్నమున గ్రహమున్నయెడల తదుక్తమగు ఋతువును జెప్పవలయుననియు, లగ్నము గ్రహయుక్తము గాక యుండిన ద్రేక్కాణముల యగునగుననుబట్టి వరుసగా బలీయాదులును వరుసక్రమము ననుసరించి ఋతునిష్టయము జేయవలయుననియు, లగ్నమునందు బహుగ్రహములున్నయెడల బలవద్దహము ననుసరించి యని కొందరును, ద్రేక్కాణాధిపతి ననుసరించుటయు ఋతునిష్టయము జేయవలెనని మఱి కొందరును జెప్పుచున్నారు. లగ్నయుక్త గ్రహముగని ద్రేక్కాణాధిపతిగని శనియయినయెడల, శనిఋతుకనియు, శుక్రయెడల కనఠఋతుకనియు, అంగారకుడయ్యెనేని గ్రీష్మఋతుకనియు, చంద్రుడగునెడల శ్మఋతుకనియు, బుధుడైనయెడల శరదృతుకనియు, గురువాయెనేని శీతఋతుకనియు నిష్టయింపవలయును. ఇదియుగాక, “శ్లో. గ్రీష్మచంద్రప్రవదంతికుజాక్కా.” అను బాదరాయణుని కచనము ననుసరించి లగ్న ద్రేక్కాణాధిపతుడై సూర్యుడయిన గ్రీష్మఋతువు జెప్పదగినది. ఇందుల బ్రయోజనము:—సమజాతకము గుణిండుకాలము జేయుతువునందు జేరియున్నదని తెలిసికొనుటకును, ఆయా ప్రశ్నలయందు లాభాలాభ నియాపజరగాది కాల పరిజ్ఞానము సప్తవస్తుకాలము నెరుంగుటకును యుపయోగము. ఈ బృహజ్ఞాతక గ్రంథకర్తయగు శ్రీవరాహ మిహిరారాచార్యులవారు రచించిన లఘుజాతకమునందు మాత్రము. “ఋగధర్మ సామయజుషామధిపాగురు సౌర్యభౌమసితాః.” అని చెప్పియుండటవలన యీ గ్రంథమునంగు గ్రహములకు జెప్పబడియుండు అధిపత్యములుగాక, ఋగ్యేదమునకు గురువు, అధర్వణవేదమునకు యిధుడు, సామవేదమునకు కువాడు, యజుర్వేదమునకు శుక్రుడును అధిపతు లగుదురని తెలియదగినది. ప్రయోజనము:—అనిష్టస్థానగత గ్రహములకును, త్రాగదృష్టిగల గ్రహములకును, తదుక్త శాఖామంత్రములచే గ్రహశాస్త్రి చేయుటకును, బ్రహ్మణాదుల జననకాలము నందు బలవంత గ్రహాంత్రశాఖాధ్యయనశీలుడగునని జాతకునకు జెప్పట వుపయోగము.

గ్రహములకు అన్యోన్య దృష్టిసానములు: నైసర్గిక దృష్టిబలములు.

శ్లో. త్రిదశ త్రికోణ చతురశ్ర సప్తమా నవలోకయంతి చరణాభి వృద్ధితః

రవిజామరేజ్యరుధిరాః పరేచయేక్రమశోభవంతి కిలవీక్షణేధికాః. 13

టీ. త్రిదశ = తృతీయ దశను స్థానములను అక్కడనున్న గ్రహములను పాదదృష్టి చేతను, త్రికోణ = పంచమ స్థానములను అక్కడనున్న గ్రహములను అర్ధదృష్టిచేతను, చతురశ్ర = అష్టమ చతుర్థములను అక్కడనున్న గ్రహములను త్రిపాద దృష్టిచేతను, సప్తమ = సప్తమమును అక్కడనున్న గ్రహములను సంపూర్ణదృష్టిచేతను, చాతురనుట. రవిజామరేజ్యరుధిరాః = శనిగరుకుజులును, అనరేవ = ఇతరగ్రహములును, (త్రిదశాది స్థానక్రమముగా)

వీక్షణే = చూచుటయందు, అధికాః = సంపూర్ణదృష్టిగలవారలు, భవంతీతిల = అవుచున్నారు. అని చెప్పబడియున్నది. సగ్యగ్రహములకును సప్తసంస్థానమును సంపూర్ణదృష్టి అర్థసిద్ధమై యున్న పుటకిని మఱల సూర్యచంద్రబుధశుక్రలకు సప్తసంస్థానమును సంపూర్ణదృష్టి చెప్పుటవలన, సంపూర్ణదృష్టియందు ఇతర గ్రహములకుంటే నీ సూర్యచంద్రబుధశుక్రలు అధిక ఫల ప్రదలని తెలియదగినది. ఈ తెలియజేయబడిన అర్థము, అనేక గ్రంథకర్తల సమ్మతముగానున్నది. శనిగురుకుజులను, అపరే = ఇతర గ్రహములను, (క్రమముగా) వీక్షణే = చూచుటయందు, చరణాభివృద్ధితః = పాదాభివృద్ధివలన, అధికాః = అధికఫలప్రదములు, అంగా వీక్షణముగల న కైతేజ్యుడు పాదఫలప్రదుడు. బృహస్పతి అర్థఫలప్రదుడు, అంగావతుడు త్రిపాద ఫల ప్రదుడు, సూర్యచంద్రబుధశుక్రలు సంపూర్ణ ఫలప్రదము. ఇవి గ్రహముల వైస్థితికదృష్టి ఫలము. ఆయా స్థానబలముగల విశేష దృష్టిఫలంబు గాహింపదగినది యని చెప్పదురు.

తా. సూర్యుని గ్రహములు తామున్న స్థానము మొగలు స్వతీయ దశమ స్థానములను, అక్కిడను ౨ గ్రహములను పాదదృష్టిచేతను, పంచమ, నవసములను, అక్కిడనున్న గ్రహములను అర్థదృష్టిచేతను, అష్టమ చతుర్థములను, అహోబులును గుండు గ్రహములను త్రిపాదదృష్టిచేతను, సప్తసంస్థానమును అచ్చుటునున్న గ్రహములను పూర్ణదృష్టిచేతను, చాతురమతును దెలియవలయును. ప్రయోజనము:— గ్రహములు యెంతమాత్రపుదృష్టిచేత జూతురో అంత మాత్రపు ఫలితములను ఇతరగనుటకు గ్రహింపవలయును. ఈరీతి నే, లఘుబాహుసంస్థానము. “స్లో. దశమస్వతీయదశమ పంచమ చతుర్థమాక్ష, కశత్రంచ శ్వంతి పాదవృద్ధ్యా ఫలని వైవంప్రయచ్చంతి.” అనియు, సారావళియందు. “స్లో. సవ్యంసశ్యంతి సదాగ్రశాశ్చగణ వృద్ధి తస్యశ్యే త్రిదశత్రికోణ చతుశ్రసప్తమగతాక్ష, ఫలంక్రమేవైవం.” అనియు, యవనేశ్వరుడు “స్లో. ద్యౌపశ్చిమాపస్తమధ ద్వితీయం, సంస్థానరాశేః పంచమ్యరాశిం, శేషాక్ష గ్రహపశ్యతి స్యకాలమిష్టేషువైషం విహితాద్యోన్య గామిత్రభేదృష్టిఫలం సమగ్రం స్వపాదహీనం చతుశ్రయోశ్చ త్రికోణంద్విష్టి ఫలాగ్రహమాస్త్యశ్చిక్తి కంఠే దశమేచసంధం” అనియు మ చెప్పియున్నారు. గతియు, శని స్వతీయదశమములను, బృహస్పతి పంచమ నవసములను, అంగావతుడు చతుర్థాష్టమములను, సూర్యచంద్రబుధశుక్రలు సప్తసంస్థానమును, సంపూర్ణదృష్టిచే చూచుటగాక, సారావళియందు. “స్లో. పూర్ణంపశ్యతి నివిజాస్త్యతీయ దశమేత్రికోణ మపిటీవ, చతుశ్రంభూమిమతః సితాగ్రబుధ హిమకగాః కశత్రంచ.” అనియు, మాధవాచార్యులవారు:—“సారిస్త్యతీయదశమా గురుశ్త్రికోణం, మజస్తుచతురశ్రం పశ్యతి సమగ్ర మితరే, చరణవృద్ధ్యాధ సప్తసంస్థానం” అనియు, గార్గ:—“దుశ్చిక్త్యస్యగతాక్ష సారిశ్త్రికోణస్థాక్ష బృహస్పతిః చతుర్థాష్టమగతాక్ష భౌమ శ్యేషా సప్తసంస్థితాక్ష, భవంతి వీక్షణే నిత్యముక్తాధిక ఫలాగ్రహాః.” అనియు చెప్పియుండుట బట్టి సూర్యేందు బుధ శుక్రలు సంపూర్ణదృష్టియందు అత్యంతఫలము నిచ్చువారనియు దెలియదగినది.

←==→ గ్రహములకు కాలములు, గ్రహములు. ==→←

శ్లో. అయనక్షణ వాసరతఃనో మాసోధ్యంత సమాశ్చభాస్కరమ్
కటుకలవణ తిక్తమిశ్రితా మధురాన్లకాచ కషాయఇత్యపి.

14

టీ. అయన = ఆటునెలలు రవికి, క్షణ = ఒకముహూర్తముచంద్రునికి, వాసర=ఒక దినము కుజానికి, ఋతు = రెండునెలలు బుధునికి, మాస = ఒకనెల గురునికి, మాసార్ధం=ఒక పక్షముశుక్రనికి, సమా = ఒకసంవత్సరము శనికి, కటుక = కారమునూర్యునికి, లవణ = లవణము చంద్రునికి, తిక్త = చేదు కుజానికి, మిశ్రిత = మద్రసములకూడిక బుధునికి, మధుర = తీపిగురునికి, అన్య = పులుసు శుక్రునికి, కషాయ = వగరు శనికి.

తా. నూర్యునకు ఆటు మాసములు, చంద్రున కొకముహూర్తము, అంగారకున కొక్కదినము, బుధునకు రెండునెలలు, గురువునకు ఒకమాసము, శుక్రునకు ఒకపక్షము, (15 దినములు) శనికి ఒకసంవత్సరమును కాలపరిమాణముగ జెప్పబడి యున్నది. ఇందుకు బ్రహ్మజనము:—ప్రశ్న కాల లగ్నమునందు జననసమయ లగ్నమునందు ఏగ్రహములగూడిన ననాం శోదయము గల్గుచున్నదో ఆ గ్రహముల కెంతకాలము జెప్పబడియున్నదో ఆకాలము ననుసరించి కుభాశుభ ఫలితముల జూతకునకుఁ జెప్పవలయును. మఱికొందఱు లగ్నమువలన నుదయించు నవాంశాధిపతి కాలపరిమాణము ననుసరించియే ఫలితములను జెప్పవలయు నందురు. ఇందులకు మఱిభుండు:—“శ్లో. లగ్నాంశకసతితుల్యః కాలోల్లగ్నోదితాంశ పతితుల్యః, వక్తవ్యోరిపు విజయే గర్భాధానేధకార్యసంయోగే.” అను బ్రహ్మజనమును జెప్పియున్నాడు.

గ్రహములకు గ్రహములు:—సూర్యగ్రహమునకు కారము, చంద్రునకు లవణము, అంగారకునకుఁ జేదు, బుధునకు మద్రసముల మిశ్రణము, బృహస్పతికిఁ దీపు, శుక్రునకు పులుసు, శని శ్చేరునకు వగరును, చెప్పబడియున్నవి. కొన్ని ఇతరగ్రంథములయందు:— “శ్లో. తిక్తం శనైశ్చరాహాశ్చై మధురంతు బృహస్పతేః, అన్యంభృగోర్విధోఽత్రారం కుజస్య క్రూరజోరసః, తువరసోఽచ పుత్రస్య భాస్కరస్య కటుర్భవేత్.” అని యుండుటవలన శని రాహువులకు చేదును, అంగారకునకు క్రూరగర్భము, బుధునకు వగరును చెప్పుదురు. ఇందులకు బ్రహ్మజనము:—భోజనవిషయికమగు ప్రశ్నలయందుఁ బ్రశ్న కాల లగ్నముననుండు గ్రహమునకు గాని ఆలగ్న కాలము ననుసరించిన నవాంశాధిపతికిగాని జెప్పబడియుండు గ్రహయుక్తమగు భోజనాదులని తెలియుటకు వీలుగానున్నది.

←==→ గ్రహములకు మిత్ర, శత్రు, సమత్వములు. ==→←

శ్లో. జీవోజీవ బుధాసి తేందుతనయా వ్యర్కావిభౌమాః క్రమా
ద్వీంద్వర్కా వికుజేద్వినాశ్చసుహృదః కేషాంచిదేవమతమ్

సత్యోక్తే సుహృదస్త్రీకోణ భవనాత్వాత్వాం త్యధీధర్మపాః

సోచ్ఛాయస్సఖపాః స్వలక్షణవిధే ర్నాన్యే విరోధాదితి.

15

టీ. జీవః = బృహస్పతి నూరునికి, జీవబుధా = గురుబుధులు చంద్రునికి, సిలేందు తనయా = శుక్ర బుధులు కుజానికి, వ్యర్క్యః = సూర్యవర్జితములైన అయిదు గ్రహములు బుధునికి, విభోమాః = కుజేతరములైన అయిదు గ్రహములు గురునికి, వీంద్యర్క్యః = చంద్ర, సూర్యవర్జితములైన నాలుగు గ్రహములు శుక్రునికిని, వితుజేంద్యః = కుజ చంద్ర, సూర్య వర్జితములైన మూడు గ్రహములు శనికిని, సుహృద్ = మిత్రములు; ఇతరగ్రహములు శత్రువులు. ఏనం = ఈ ప్రకారముగా, కేసాంచిత్ = కొందఱియొక్క, మతం = మతము. సత్యోక్తే = సత్యాచార్యోక్త హోరాశాస్త్రముందు గ్రహములకు స్వాత్ = తనసంబంధమైన, త్రికోణభవనాత్ = మూలత్రికోణరాశి మొదలుకొని, సాంత్యధీధర్మపాః = ద్వితీయద్వాదశపంచమ నవమాధిపతులును, సోచ్ఛాయస్సఖపాశ్చ = స్వీయోచ్చరాశ్యధిపతియు, ఆయుస్థానాధిపతి యనగా అష్టమాధిపతియు, సుఖస్థానాధిపతి యనగా చతుస్థానమునకు అధిపతియు, మిత్రుః = మిత్రులు. స్వలక్షణవిధేః = ఈచెప్పబడిన మిత్రలక్షణవిధికి, విరోధాత్ = విరోధమాటవలన, అన్యే = ఉక్తవ్యతిరక్తిగ్రహములు, నసుహృదః = మిత్రములుకావు. ఇతి = ఈప్రకారముగా చెప్పబడినది.

తా. సూర్యునకు బృహస్పతి, చంద్రునకు గురు బుధులు, అంగారకునకు బుధ శుక్రులు, బుధునకు సూర్యుడుచంద్రులు, శనికు గ్రహములైనను, గురునకు కుజేతరములైన అయిదుగ్రహములును, శుక్రునకు సూర్య చంద్రులుగాక లెక్కిన నాల్గుగ్రహములును, శనిశత్రునకు సూర్యచంద్ర, అంగారకులుగాక లెక్కిన గ్రహములయందు మిత్రులనియు, లెక్కినగ్రహములు శత్రువులనియు చెలియదగినది. యవనేశ్వరాదులు కొందఱుమతము ఈమతముననుసరించియున్నారు. అంగు యవనేశ్వరుడు “గజేంద్రుడైన జత్యోన్యధాన్యే గురోస్తుభేహం పుహృత్యున్యో, గాంధ్రేన్యో ఛిగునందనస్య వ్యక్తేందతోవై సుహృదః ప్రదిష్టా, భో సస్యశుక్ర త్యేన్యమిత్ర మిదోచ్ఛయం దేవగురుచ విద్యాత్, సౌరస్యమిత్రాణ్య కుజేందుసూర్య శేషాకౌరభౌణ్ధి నృణాంపరిద్యోత్.” అని చెప్పియున్నాడు. ఈ పత్రమునందు మిత్రశత్రుస్వ విషయమేరచి సమత్వ వ్యవహారములేదు. సత్యాచార్యుల వారిచే రచింపబడిన హోరాశాస్త్రమునందు గ్రహములకు దశసంబంధమును మూలత్రికోణ రాశిమొదలుకొని ద్వితీయ, ద్వాదశ, పంచమ, నవమాధి పతులును, స్వీకృత్యోచ్చరాశ్యధిపతియు, ఆయుస్థానమునకు అనగా అష్టమాధిపతియు, సుఖస్థానమునకు చతుస్థానమునకు అధిపతియు, మిత్రులనబడుదురు ఈమిత్రలక్షణవిధికి విరోధముగామంతులన ఏస్థానాధిపతులకు మిత్రస్వము చెప్పబడినో లెకెతర స్థానాధిపతులు మిత్రులు కావనటు, ఇందులకు సత్యాచార్యుడే “సుహృస్త్రీకోణ భవనాత్వాత్వాం సుభేన్యయేధ ధనభవనే స్వజనే నిధనేధరే

స్వోచ్ఛేచ భవంతినోశేషః.” అని చెప్పియుండుటచే ద్వారాశ్యధిపతి మిత్రుడ, ఏకరాశ్య
 ధిపతి సముడనియు, అనుక్తరాశ్యధిపతి శత్రువనియు, నెఱుంగవలయును. ఇందు స్వజనమను
 టకు చతుర్ధస్థానమని యర్థము. ఈరీతిగనే వక్ష్యమాణ గ్రంథమునందు. “జ్యేష్ఠానుక్షభపాక్షా
 సుహృత్సచరిపుక్షా సంబింత్య వై సర్వకాక్ష,” అని చెప్పియుండుటవలన, ఏకరాశ్యధిపతి సము
 డనిచెప్పట సూర్యచంద్రవ్యతిరక్తవిషయము. అనగా, సూర్యచంద్రులకు రాశిద్వయాధిపత్య
 ములేదు గనుక, వారు ఏకరాశ్యధిపతులైనను, మిత్రులేయని యెఱుంగదగినది. పఠియు,
 రాశిద్వయమున కధిపతియగు గ్రహము ఉచ్చరాశికి అధిపహుగుటవలన త్రిరాశ్యాధిపత్యము
 నొందినప్పటికిని అట్టిగ్రహము ద్వారాశ్యధిపతివలెనే మిత్రసంజ్ఞను బొందును. ఎట్లనగా, సూర్య
 నకు సింహము మూలత్రికోణము. ఈసింహమునకు ద్వాదశరాశి కర్కాటకము. ఈ కటక
 మునకు అధిపతియగు చంద్రుడు యేకరాశ్యధిపతియైనను, రాశ్యంతరార్థ పత్యములేనివాడు
 గనుక సూర్యనకు మిత్రుడు. సింహమునకు నాల్గవరాశి వృశ్చికము. నవమరాశి మేషము.
 సూర్యనకు ఉచ్చస్థానమును మేషరాశియే యగుచున్నది. ఈ ఉచ్చస్థానములు మాటికి అధి
 పతి తుజుడైనను మేషరాశి యొక్కటే గనుక తుజుడు రాశిద్వయాధిపతియై సూర్యనకు
 మిత్రుడగుచున్నాడు. సింహరాశికి పంచమాష్టమములు ధనుర్జీనములు. ఈరాశిద్వయాధిపతి
 యగు గురువు ఉక్తరాశి ద్వయాధిపత యగుటవలన సూర్యనకు మిత్రుడగుచున్నాడు.
 సింహమునకు ద్వితీయై కాదశములు కన్యామిధునములు. ఈ రెంటికి అధిపతిబుధుడైనను ద్వితీయ
 రాశి ఉక్తస్థానము. ఏకాదశము ఉక్తస్థానము గాదుగనుక ఉక్తైకరాశ్యధిపతయగు బుధుడు
 సూర్యనకు సముడు. సింహమునకు వృషసప్తమములు, భుకరతుంభములు అవి ఉక్తస్థానములు
 గావు గనుక తదధిపతయగు శనైశ్చరుడు సూర్యనకు శత్రువు. సింహమునకు దశమతృతీయ
 ములు వృషభతులలు. అవియును గురుక్తస్థానములు గావుగాన తదధిపతియగు శుక్రుడు
 సూర్యనకు శత్రువుగుచున్నాడు. ఇట్లు సూర్యనకు మిత్రశత్రుసమత్వములు వివరింపబడెను.
 చంద్రునకు త్రికోణము వృషభము. దానికి 4వ రాశి సింహము. తదధిపతియగు సూర్యుడు
 ఏకరాశ్యధిపతియైనను రాశ్యంతరాధిపత్యము లేనందున మిత్రుడగుచున్నాడు. వృషభమున
 కు ద్వితీయము మిధునము. పంచమము కన్య, ఈ ఉక్తస్థానద్వయామునకు అధిపతియగుటవలన
 బుధుడు చంద్రునకు మిత్రుడగుచున్నాడు. వృషభమునకు సప్తమము వృశ్చికము, ద్వాద
 శము మేషము. ఈరాశిద్వయమున కంగారకుడధిపతయగుచున్నాడు. అందు ఏడవయిల్లు
 అనుక్తస్థానముగను, పంచైండవయిల్లుఉక్తస్థానమగుచుండుటవలన ఉక్తైకరాశ్యధిపతియగు
 అంగారకుడు చంద్రునకు సముడగుచున్నాడు. వృషభమునకు అష్టమఏకాదశములు ధను
 ర్జీనములు. తదధిపత గురువు. అందు అష్టమముమాత్రమే ఉక్తస్థానముగనుక ఉక్తైకరాశ్యధి
 పతియగు గురువు చంద్రునకు సముడగుచున్నాడు. చంద్రునకు వృషభము ఉచ్చము. ఈ
 వృషభరాశికి 6వ రాశి తుల. ఈవృషభతులకు శుక్రుడధిపతి. అందు 6వ రాశి అనుక్త
 స్థానమై ఉచ్చము. ఉక్తస్థానముగా నుండుటవలన పతితైకరాశ్యధిపతియగు శుక్రుడు చం

ద్రువకు సముదగుచున్నాడు. మఱియు వృషభమునకు నవమదశమములు మకరకుంభము లగుచున్నవి. ఆరాసులకధిపతి శనైశ్చరుడు. అందు దశమము అను క్తస్థానముగనుక పతితైక రాశ్యధిపతియగు శని చంద్రునకు సముదగుచున్నాడు. ఇట్లే తక్కిన గ్రహములకు మిత్ర శత్రు సమము లూహింపదగినవి. 15

పూర్వ శ్లోకోక్తముగ గ్రహముల మిత్ర శత్రు సమత్వములు.

శ్లో. శత్రూ మందసితౌ సమశ్చ శశిజో మిత్రాః శేషారవే
సీతౌను ర్విమరశి జశ్చ సుహృదౌ శేషాస్సమా శ్శీతగోః
జీవేందూష్ణ కరాః కుజస్య సూర్యోద్దోర్జిరి సితార్కీ సమా
మిత్రే సూర్యసితౌ బుధస్య హిమగు శ్శత్రు స్సమాశ్చాపరే. 16

టీ. రవే = సూర్యునికి, మందసితౌ = శనిశుక్రములు, శత్రూ = శత్రువులు, శశిజః = బుధుడు, సమః = సముడు, శేషాః = తక్కిన చంద్రమజగురులు, మిత్రాః = మిత్రు లు, శీతగోః = చంద్రునికి, తీక్షణంతుః = సూర్యుడును, హిమగశ్చిజశ్చ = బుధుడును, సుహృ దౌ = మిత్రులు, శేషాః = తక్కిన భౌమగురుశుక్రశనములు, సమాః = సములు, శత్రువు లులేరు. కుజస్య = అంగారకునికి, జీవేందూష్ణకరాః = గురుచంద్రసూర్యులు, సుహృదః = మిత్రులు, జ్ఞః = బుధుడు, అరిః = శత్రువు, సితార్కీ = శుక్రశనైశ్చరులు, సమా = సము లు, బుధస్య = బుధునికి, సూర్యసితౌ = రవిశుక్రములు, మిత్రే = మిత్రులు, హిమగుః = చంద్రుడు, శత్రుః = శత్రువు, అపరే = కుజగురుశనములు, సమాః = సములు.

శ్లో. సూరేస్సామ్య సితావరీ రవిసూర్యో మధ్యోప రేత్వ స్యధా
సౌమ్యార్కీ సుహృదౌ సమా కుజగురౌ శుక్రస్య శేషావరీ
శుక్రశ్చై సుహృదౌ సమస్సురగురు స్సారస్యచాన్యేరయౌ
యేద్రోక్తౌ స్వత్రికోణ భాదిషుపునస్తేమిమయాకీర్తితాః. 17

టీ. సూరేః = బృహస్పతికి, సామ్యసితౌ = బుధశుక్రములు, అరీ = శత్రువులు, రవి సూర్యః = శని, మధ్యః = సముడు, అపరే తక్కిన సూర్యచంద్రమజులు, అస్యధా = మిత్రు లు, శుక్రస్య = శుక్రునికి, సౌమ్యార్కీ = బుధశనములు, సుహృదౌ = మిత్రులు, కుజగురౌ = భౌమ బృహస్పతులు, సమా = సములు, శేషా = సూర్యచంద్రులు, అరీ = శత్రువులు, సూరేః = శనికి, శుక్రశ్చై = శుక్రబుధులు, సుహృదౌ = మిత్రులు, సురగురుః = బృహస్పతి, సమః = సముడు, అన్యే = తక్కిన సూర్యచంద్రాంగురులు, అరయః = శత్రువులు, యే = ఏగ్రహములు, మయా = నాచేతను, స్వత్రికోణభాదిషు = ("సత్త్వోక్తే సుహృద్వత్త్రికోణ భవజాతాన్వత్సాన్వత్సద్ధిధర్మపాః" అను నిత్యాదిగ్రంథముచేత) స్వత్రికోణ రాశ్యాదులయం దు, ప్రోక్తాః = సహశత్రుమిత్రములుగాఁ జెప్పబడినవో, తేమి = అయీగ్రహములే, పునః = మఱి, కీర్తితాః = విభజించి చెప్పబడినవి.

గ్రహములు.	మిత్రులు.	శత్రువులు.	సములు.
1 నూర్యనకు	చంద్ర, కుజ, గురులు,	శని, శుక్రములు,	బుధుడు.
2 చంద్రునకు	నూర్యుడు, బుధుడు,	శని, శుక్రములు,	కుజ, గురు, శుక్ర, శనిములు,
3 కుజునకు	గురు, చంద్ర, నూర్యులు,	బుధుడు.	శుక్ర, శనిములు.
4 బుధునకు	రవి, శుక్రములు,	చంద్రుడు.	కుజ, గురు, శనిములు.
5 గురువునకు	రవి, చంద్ర, కుజులు,	శుక్ర, బుధులు.	శని.
6 శుక్రమునకు	శని, బుధులు,	చంద్ర, నూర్యులు.	కుజ, గురులు,
7 శనికి.	బుధ, శుక్రములు,	నూర్యు, చంద్ర, కుజులు,	గురువు.

ఏ గ్రహములు స్వత్రికోణ రాశ్యాగలయందు సహశత్రు మిత్రములుగ జెప్పబడినవో ఆ గ్రహములు మరల జెప్పబడినవి.

గ్రహముల తాత్కాలిక మిత్ర, శత్రు, సమత్వములు.

శ్లో. అన్యోన్యస్య ధనవ్యయాయ సహజ వ్యాపార బంధుస్థితా
స్తత్కాలే సుహృదస్వతుంగ భవనే ప్యేకేరయస్తవ్యధా
ద్వ్యేకానుక్త భవా సుహృత్సమిపూ సంచిత్వనైసరికాం
స్తత్కాలేచ పునస్తుతా నధసుహృత్ప్రదిభిః కల్పయేత్. 18

టీ. అన్యోన్యస్య = ఒకరికొకరికి, ధనవ్యయాయ సహజవ్యాపార బంధుస్థితాః—
2, 12, 11, 3, 10, 4, ఈ స్థానములందున్న గ్రహములు, తత్కాలే = ఆయాకాలములందు
దు అనగా జన్మవివాహ యాత్రాది కాలములందు, సుహృదః = మిత్రములొచ్చుచి,
ఏకే = (యవనేశ్వరుడు, మొదలుగాగల) కొందఱు, స్వతుంగభవనే = ఏ గ్రహముయొక్క
ఉచ్చయందు ఏ గ్రహముఉన్నదో ఆ గ్రహములు గెండును అన్యోన్యమిత్రములని చెప్పుదురు.
అన్యథా = ఉక్తశ్చతిక్తముగా నున్న గ్రహములు, అరయః = తాత్కాలికశత్రులగుచున్నా
రు. ద్వ్యేకానుక్తభవా = పూర్వోక్తప్రకారముగా ద్విరాశ్యధిపులను, ఏకరాశ్యధిపులను,
అనుక్తరాశ్యధిపులను నగు, నైసరికాన్ = స్వభావసిద్ధలైన, సుహృత్సమిపూ = మిత్ర,
సమ, శత్రులను సంచిత్వనైలిసికొని, స్తత్కాలే = తాత్కాలిక మిత్ర శత్రులందెలిసికొని,
పునశ్చ = వెండియు, తానేన = ఆ గ్రహములనే, అధిసుహృత్ప్రదిభిః = అధిమిత్ర మిత్రాది
సంజ్ఞలతోగూడిన వారినిగాను, కల్పయేత్ = చేయవలయునది.

తా. ఒకరికొకరికి, 2, 12, 11, 3, 10, 4, ఈ 6 స్థానములందున్న గ్రహములు
జన్మవివాహ యాత్రాదికాలములందు మిత్రులగుచున్నారు. యవనేశ్వరుడు కొందఱు
శ్లో. “మూలత్రికోణా ధనధర్మబంధు మిత్రవ్యయస్థానగతా గ్రహేంద్రాః । తాత్కాలికాస్తే

సుహృదోభవంతి స్వోచ్చైవశాయాశ్చ నికృష్టపీఠ్యః॥” అనిచెప్పియుండటచే, ఏగ్రహముయొక్క ఉచ్చగాశియందు యేగ్రహమున్నచో, ఆగ్రహములందఱును అన్యోన్యమిత్రులని చెప్పవచ్చును. అయినను యీగ్రహములు పరస్పరమిహిమచార్యులవారు స్వతంత్రులవారు. లఘు జాతకమునందు, స్లో॥ “తత్కాలేన కళామండలమునాస్వాంత్యేషు మిత్రంస్థితః” అనిచెప్పబడియుండుటచే ఏక రాశియందను, సూర్యుని, సప్తమాషాదు నవమహానముల నుండునన్నగ్రహములు తాత్కాలిక శత్రువులగుచున్నాడు. భూలోక్ష్మప్రకారము ద్విరాశ్యధిపతులును, ఏకరాశ్యధిపతులును అగు స్వభావస్థితులగు మిత్రసంశత్రువులు “శత్రూపందశితా” అనుష్లోకద్వయప్రకారము దెలిసికొని “అన్యోన్యస్యధనశ్చయాయ సహజవ్యాపారబంధుస్థితాః” అని యీశ్లోకమునందు జెప్పబడిన ప్రకారముగ తాత్కాలికమిత్రశత్రులందెలిసికొని, యాగ్రహముల అధిమిత్రమిత్రాది సంజ్ఞలతోగూడిన వారిగజేయవలసింది. వైస్యధిపతులకు తాత్కాలికమిత్రులైయున్నాడని అధిమిత్రులకు, వైస్యధిపతులైన తాత్కాలిక శత్రువులయ్యెనేని అధిశత్రువునగును. ఒకవిధమునశత్రువై, మరొకవిధమున మిత్రులగునెడల సముండగును, ఒకవిధంబునశత్రువై మరొకవిధంబున సముండయ్యెనేని శత్రుజేయగును ఇందులకు దాహరణముగ లఘుజాతకమునందు స్లో॥ “శత్రుమిత్రస్సమస్తాః సుశత్రూపుశ్చవేత్, మిత్రమిత్రోధిమిత్రంసాశ్చ ధృత్వైరేకశత్రుతా” అని చెప్పబడియున్నది. 18

←==→ గ్రహములకు స్థాన, దిగ్బలంబులు. ==→

శ్లో. స్వోచ్చసుహృత్స్వమిత్రోణనవాంశైః స్థానబలంస్వగృహాలాపక తేచ దిక్షుబుధాగిరసౌ రవిభౌమా సూర్య సుతస్సిత శీతకరాచ. 19

టీ. స్వోచ్చ= తనఉచ్చస్థాన మందున్న గ్రహమును, సుహృత్ = తనమిత్రుడైత్రయందున్న గ్రహమును, స్వమిత్రోణ = తనమూల త్రికోణమందున్న గ్రహమును, స్వనవాంశ = తననవాంశయందున్న గ్రహమును, స్వగృహాలాపక తేచ = స్వక్షేత్రమందున్న గ్రహమును, ఈ గ్రహములు స్థానబలయుక్తములు. దిక్షు= తూర్పుదిక్కునందు, బుధాగిరసౌ=బుధ బృహస్పతులు, దక్షిణమందు, రవిభౌమా = రవికుజులు, పశ్చిమందు, సూర్యసుతః = శని, ఉత్తరపుదిక్కునందు, సితశీతకరా= శుక్రచంద్రులు బలవంతులగుదురు. ఇది గ్రహములదిగ్బలము.

తా. తనఉచ్చస్థానమందుండు గ్రహమును, తనమిత్రుడైత్రయందున్న గ్రహమును, మూలత్రికోణమునందుండు గ్రహమును, స్వనవాంశయందుండు గ్రహమును, స్వక్షేత్రమునందుండు గ్రహమును, స్థానబలయుక్తగ్రహములనబడును. సూర్యునకు సింహము మూలత్రికోణ స్వక్షేత్రము, బృహధిమ చంద్రునకు ఉచ్చత్రికోణము, కుజునకు స్వక్షేత్ర త్రికోణము మేషము, బుధునకు గన్ధమూల త్రికోణోచ్చ స్వక్షేత్రము, ధనుశ్చు గురువునకు మూలత్రికోణ స్వక్షేత్రము, శుక్రునకు దులస్వక్షేత్ర, మూలత్రికోణము, శనికి కుంభము మూలత్రికోణ స్వక్షేత్రమగుచున్నది. ఈ శ్లోకమున వీని అంశపభాగము జెప్పబడియుండలేదు. గమక

బ్రహ్మధ్యాయమునందలి 14-వ శ్లోక తాత్పర్యమునందు గ్రంథాంతర శ్లోకముల ననుసరించి అంశావిభాగము జెప్పబడియుండుటచే నాప్రకారముగా నాయారాసులయందు అంశభేదము తెరుంగవలయును: బుధ గురువులు లగ్నమునందున్నవాడై శూర్యుదిక్కున బలవంతులగుచు న్నారు. దశమకేంద్రస్థితులయిన సూర్యుంగారుకులు దక్షిణదిక్కునందు బలవంతులగుచున్నారు. సప్తమస్థానమును బొందిన శని పశ్చిమదిక్కునందు బలవంతుడగుచున్నాడు. శుక్రచంద్రులు చతుర్థమునందుండువారై యుత్తరపు దిక్కునందు బలవంతులగుచున్నారు. ఏగ్రహము ఏరాశి నందు బలవంతుము అని తెలియదగునో అరాశికి ఏడవరాశియం దా గ్రహము బలహీనమైనదని తెలియదగినది. జ్యోతిషమునందు గ్రహముల ఉచ్చ నీచ సంజ్ఞావివరమునను, రాసులదిగ్బల విభాగమునందును గల పరిభాషయేయిది. ఇందులకు యుగనేత్యులగు— “శ్లో. గుర్బుద్ధవౌ పూర్వ విలగ్న సంస్థౌ నధస్థస్థౌ చ దివాక రాశౌ సౌగోష్ఠాశ్చక్ర నిశాకరాశుః, బలేశితావగ్రబలౌ భవేతామ్.” అని గిట్టలము ననుసరించి చెప్పియున్నారు. 19

◀▶▶▶▶ గ్రహములకు చేష్టాబలములు. ▶▶▶▶▶

శ్లో. ఉదగయ నేరవి శీతమయూఖౌ వక్రసమాగమరాః పరిశేషాః

విపులకరాయుధిచోత్తర సంస్థాః స్పేష్టిత వీర్యయుతాః ఋకీల్వాప్యః. 20

టీ. ఉదయగ నే = ఉత్తరాయణమైన ఋకీరాదిమట్టుగలగు, రవిశీతమయూఖౌ = సూర్యచంద్రులు బలవంతులు, పరిశేషా = మృ, బుధ, గురు, శుక్ర, శనిలు, వక్ర, సమాగమాః = వక్రగతులైన చంద్రునితోఁ గూడినవాడైన బలవంతులు, విపులకరాః = విస్తృతములైన కిరణములు గలిగినవారును బలవంతులు, యుధ = యుగమునందు, ఉత్తరసంస్థాః = ఉత్తరమందున్న గ్రహములు, చేష్టిత వీర్యయుతా = చేష్టాబలము క్తములని, ఋకీల్వాప్యః = కల్పింపదగినవి.

తా. ఉత్తరాయణమున, ఋకీయు, కుంభము, మీనము, మేషము, వృషభము, మిథునము అనురాశి మట్టుమునందు సూర్యచంద్రులు బలవంతులు. కుబ, బుధ, గురు, శుక్ర, శనిలు వక్రగతులైనను, చంద్రునితోఁగూడినవాడైన బలవంతులు. గ్రహములసమాగమమగునగాః— చంద్రునితోఁగూడుట అస్తవ్యుననగా శూర్యునితోఁగూడుట భౌమాక్షులు పరిస్పర్శము గూడినయెడల యుద్ధము. ఇందులకు పట్టుచంద్రుని “శ్లో. దివఋకీ రేణోత్తమః సమానమశ్శీతగన్తీ సహితామ్, కుసుతాదిసాలయ్యధం నిద్యతీనోన్యత్య యుక్తానామ్.” వత్తియు విస్తృతములైన కిరణములుగలవారు బలవంతులు. ఈవైష్ట్య కిరణము శీఘ్రగ్రహము, ద్వితీయ త్వితీయ పాదములయందు కనఁపబడి గ్రహములకు వలయును లుకమాన్పడి. గ్రహయుద్ధమునందు ఉత్తరమునందుండు గ్రహములు బలవంతులు. బుధ, గ్రహములకు యుద్ధమున జయమునీధము. జయోపజయ లక్షణము:—“శ్లో. దిక్షిణద్భిః పుషో వేషభుగప్రాప్త సన్నికృష్టాః, అవిరూఢో విప్రతో నిష్పృథోః వర్ణశ్చ యస్సజిహ్వి, ఉక్తిభవరేల లక్షణానంప

న్న జయగతో వినిర్దిష్టః, విభుస్సిన్ధో ధృతిమాన్ దక్షిణదిక్ స్థోపి జయయుక్తః." అనియుండుటచే దక్షిణదిక్కున నుండునపుడుగూడ శుక్రుడు జయమును బొందునుగాని ఇతర గ్రహములు బొందజాలవు. ఇంగులకు "సర్వేయిన ఉదక్ స్థా దక్షిణదిక్ స్థో జయీశుక్రః" అని పులి కాచార్యునికన్యము. ఈరీతిగానందు గ్రహములు జేస్తాబలయుక్తములుగా నగుచున్నవి. 20

←→ గ్రహకాల నైసర్గిక బలములు. →

శ్లో. నిశి శశి కుజ సౌరా స్సర్వదా శ్లోహి చాన్యే
బహుళ సితి గతాస్సృజ్యః క్రూర సౌమ్యాః క్రమేణ
ద్వ్యయన దివస హూరా మాసపైః కాలవీర్య
శ, కు, బు, గు, శు, చ, రాద్యా వృద్ధితో వీర్యవంతః. 21

టీ. నిశి = రాత్రియందు, శశికుజసౌరాః = చంద్రాంగారకశివులు, వీర్యవంతః = బలవంతులు, జ్ఞః = యధుడు, స్వదా = హోరాత్రిములయందు బలవంతుడు, అన్యే = రవిగురుశుక్రులు, అహ్ని = పగటియందు బలవంతులు, బహుళసితిగతాః = క్లిష్టపక్షములయందు, క్రూరసౌమ్యాః = పాపగ్రహ శుభగ్రహములును, బలవంతులు, సృజ్యః = అగును. ద్వ్యయనప = సంవత్సరాధి పతిచేతను, దివస = క్షణనివారాధిపతిచేతను, హోరాప = హోరాధిపతిచేతను, మాస = మాసాధిపతిచేతను. కాలవీర్యం = కాలబలము, శ్లేయం = తెలియదగినది, ఇది కాలబలము. శ, కు, బు, గు, శు, చ, రాద్యాః = శాదివర్ణములు ఆదియందుగల గ్రహములు, అనగాః—శని, కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర, చంద్ర, రవులు, కృత్తిక = ఉద్ధరోత్తర వృద్ధిక్రమమున, వీర్యవంతః = బలవంతులు.

తా. చంద్రాంగారక శైవశ్చరులు రాత్రికాలమునందు వీర్యవంతులు. బుధుడు దివారాత్రిముల రెండింటియందును బలవంతుడు. రవి, గురు, శుక్రులు పగటికాలమునందు బలవంతులు. క్లిష్టపక్షమునందు పాపగ్రహములును, శుభపక్షమునందు శుభగ్రహములును, బలవంతులు. సంవత్సరాధిపతియు, మాసాధిపతియు, వారాధిపతియు, హోరాధిపతియు, వీరు వలగురును బలవంతులు. ఇదికాలబలము. శని, కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర, చంద్ర, రవులు, ఉద్ధరోత్తరవృద్ధిక్రమమున బలవంతులగుచున్నారు. అనగా శనికంటె కుజుడు, కుజునికంటె బుధుడు, బుధునికంటె గురువు, గురువుకంటె శుక్రుడు, శుక్రునకంటె చంద్రుడు, చంద్రునికన్న నూర్పుడును బలవంతులనిచెలియదగినది. ఇట్లు నైసర్గిక బలము దెప్పబడినది. ఈ ప్రకారమే లఘుజాతక గ్రంథమునందు "చందారసౌర్య వాక్ష్మతీ సు చంద్రాంగ్ర యథోత్తరంబలినః, నైసర్గికబల మేతద్బలసౌమ్యే స్యాదధికచింతా." అని చెప్పబడియున్నది. ఈ ప్రకారముగ సానదిక్షేప్తా కాలనైసర్గిక బలములు పూర్వము "త్రిదశ్శ్రీకోణ చతురశ్రసప్తగా నవలోకయన్తి చక్షోఃశిశ్నాః." అను శ్లోకమునందు చెప్పబడిన దృగ్బలములతోడ వడ్డ్యలములును జెప్పబడియున్నవి. ఈబలములకు వరాహ మిహిరాచార్యులవారు ప్రతిఫలమును జెప్పలేదు.

“స్థో. బలవాన్విశ్ర స్వగృహోచ్చ నవాంశకేతీరి శ్శుభైశ్చాపి, చంద్రసితా శ్రీక్షేత్రే పురు
 షశ్రీత్రో పగాశ్శేషః. తత్రశుభదృష్టి ఫలంతావత్. శుభవర్షన బలసహితః పురుషంకుర్యా
 ద్దనాన్వితిం ఖ్యాతం, సుభగం ప్రధానమఖిలః సుహృషదేహించ సౌఖ్యంచ, పుంశ్రీధవన
 శీలేనగకరోతి జనపూజితం కలామశలం, పురుషం ప్రసన్న చిత్తం కల్యం పరలోకభీతంచ, ఆశా
 బలసహజేతో నయతి స్వదిశంసభశ్చ, పురుషం, నీత్యానశ్రువిభూషణ వాహన సాఖ్యాన్వితం
 కురుశే, క్వచిద్రాజ్యం క్వచిత్పాతా క్వచిద్ద్రవ్యం క్వచిద్ద్యుతః, దదాతివిహగ్నిత్రం చేష్టావీర్య
 సమన్వితః. వక్రిణస్త్రు హమావీర్యా శుభరాజ్య ప్రకారహః. పానావ్యసనదా, పుంసాంకు
 ర్యంతిచ పృథాటనం. స్వప్థకేరీ సమాగమ సుఖమాహ జయబలేనవిదధాతి, శుభమతులం
 విహగేంగ్రో రాజ్యంచ విన్దితాంతి, రాత్రిదినాబల పూజ్ఞయా గజ లాభేన శౌర్యపరివృ
 ధ్యా, సులినయతి శత్రుపక్షం భుంజతి లక్ష్మీంసభశ్చ, పురుషః, ద్విగుణం ద్విగుణందద్యు
 క్తస్వోధిపమాన నివసహారేణ, కుర్యుర్వృధ్యా సౌఖ్యం స్వదశాసు ధనంచ కీర్తించ. పక్షబ
 లా ద్రిపునాశం గత్వాంబువాన్తి సంపదందద్యుః, శ్రీ కనక భూమిభిం కీర్తించ శతాంకధవ
 శతరాం, చకలబలభార భరితా నిర్మల కరజాల భాసురాస్సతెతం, రాజ్యంగ్రహ విదద్యుస్సౌ
 ఖ్యంచ సనోరథాతీతం. అచారసౌఖ్య శుభశౌచ యుతాస్సురూపాస్తే జన్మినః కృతివిదోద్వి
 జ దేశగత్తాః, నద్యస్త్రమాల్యధన భూషణసంయుతాశ్చ సౌమ్యగ్రహైర్బలయుతైః పురుషా
 భవంతి. బుధాః కుక్షునికతా నిజకార్యనిష్ఠాః పాపగ్రహైర్బలయుతైః పిశునాః కురూపాః,
 పుంరాశిభి గ్రహేంద్రోర్విం స్సంగ్రామకాంత్యోబలిసః, నిస్సేహి బహురోగాః క్రూ
 రా మూఢాశ్చ జాయంతే, యువతిభవనస్థితేభుచ మృదకస్సంగ్రాహ భీనః పురుషాః, జలశు
 సురు వశ్రునిరతాః సౌమ్యా కలహై స్సంసంయుక్తాః.” అని లఘుభూతకమునందు మూత్ర
 మిట్లు దెలుపబడెను.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ టీకా తాత్పర్యమునగు

గ్రహయోనిభేదాధ్యాయ నామక

ద్వితీయాధ్యాయము.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

వియోనిజన్తాధ్యాయము.— 3.

శ్లో. క్రూరగ్రహై స్సుబలిభిర్విబలైశ్చ సౌమ్యైః
క్లీబే చతుష్టయగతే నిజవేక్షణాద్వా
చంద్రోపగద్విరసభాగ సమానరూపం
సత్త్వంసదేద్యదిభవేత్స వియోని సంజ్ఞః.

1

టీ. చంద్రోపగ = చంద్రుడున్న, ద్విరసభాగ = ద్వాదశాంశము, సమాన = సరియైన, రూపం = ఆకారముగల, సత్త్వం = శుభము, వదేత్ = చెప్పునలెను, సుః = ఆచంద్రుడున్న ద్వాదశాంశ, వియోనిసంజ్ఞోయది = తిర్యగ్గతునామముగలిగినదైన వియోనిజన్తము, క్రూర గ్రహైస్సుబలిభిః = పాపగ్రహములు బలగంతములై, విబలైశ్చ సౌమ్యైః = సౌమ్య గ్రహములు దుర్బలములైయుండగ, క్లీబే = సమంశగ్రహములు, చతుష్టయగతే = కేంద్రములయందుండిరి వియోనిజన్తమును చెప్పవలయు. తదవేక్షణాద్వా = చంద్రుడు ద్వాదశాంశమందుండగ పాపగ్రహములు బలవంతులై శుభగ్రహములు బలహీనములై ఏష్టాంశమైనను డు బుధునిచేగాని, శనిచేగాని, లగ్నము చూడఁబడుచుండెనేని వియోనిజన్తమును జెప్పవలెను.

తా. ఈ అధ్యాయము, నానావిధములగు ఉత్పత్తిస్థానములగు తిర్య, కృత్తి, మృగ, అశ్వి, మహిష, వృషభ, శునక, మార్కట, ఆహి స్థావరాదుల యుత్పత్తివిశేషములను, తత్సంబంధములగు గ్రహవిభాగములను దెలియజేయునది. జ్యోతిష్కర్తలను బరీక్షించువిషయమునగాని, ఉన్న జంతుక్షేమాది పరిజ్ఞానార్థమైగాని, ప్రశ్నలుగలుగుట లోకసహజము. కనుక ప్రశ్న సేయువారివలన జననకాలమునెఱింగి వక్ష్యమాణక్రమమున విచారింపగ, వియోనిజన్తనిశ్చయజ్ఞానము గలుగుచున్నది. చంద్రుడున్న ద్వాదశాంశము సమానమైన ఆకారముగల జంతువు జనించినదని జెప్పవలయును. అయినను ఆచంద్రుడున్న ద్వాదశాంశ మృగమేమిది తర్యగ్గంతునామము గల్గిందయ్యెనేని అనగా మేషద్వాదశాంశ యగునెడల మేక, గొట్టి, మొదలైనవాని జననమును, వృషభ ద్వాదశాంశ యయ్యెనేని, వృషభము, మహిషము మొదలగువాని జన్మమనియు, కర్కాటక ద్వాదశాంశయందుండెనేని, ఎంద్రకాయ మొదలగువాని జననము

[illegible]

↔ ముగ్గురక మోగము. ↔

శ్రీ. పాపా బలిన స్వభాగగా పరికే విలాశ్చ హాభనాః

లగ్నంచ వియోగ సూక్తు దృష్ట్యాత్రాపి వియోగిమాదిశేత్, 2

టీ. సాహ = సాహగ్రహములు, బలిన్ = బలకంఠములై, స్వహాగాః = స్వహవాం
 శలయంగుండి, శోగనా = శుభగ్రహములు, విలూః = విలీనములై, హాగ్యే = అన్య
 నవాంశల యండుండిన, లగ్నంచ = శత్రులగుమును, విరూనిసంజ్ఞకం = విరూనిసంజ్ఞ
 గ, దృష్ట్యా = తెలిసికొని, అత్రాప = ఈయోగమును, విరూనిం = విరూనింజన్మను, ఆది
 శేత్ = చెప్పవలెను.

ఉదయించుచున్నదో ఆరాకిగాని చెప్పినవర్ణములను, వియోనా = వియోనిజంతువునందు' వదేత్ = చెప్పవలయును, బలయుక్తాత్ = బలచగ్గహ వర్ణములనుగాని, దృష్ట్యాసమానాక్ ప్రవదేత్స్వసంఖ్యయా = లన్నియును ఎన్నిగ్రహములు జూచుచున్నవో అన్నివర్ణములనుగాని వియోనిజంతువునందు జెప్పవలయు. స్వగ్రహస్థైర్య = సప్తమస్థానముననున్న గ్రహములనుపట్టి, పృథ్వీ = వీపునందు, రేఖాః = రేఖలను, కదేత్ = చెప్పవలయును.

తా. లగ్నమునందుండు గ్రహములు దెలిసికొని, గ్విత్తీయాధ్యాయమున బంచమ స్థానమున చెప్పబడియుండునట్లు, "తామ్రసితాతిరక్త హరిరవ్యాపీతి నిశ్లాసితా." అనువర్ణముల నూర్వాది గ్రహములకు క్రమముగా జెప్పవలయును. లగ్నమున గ్రహము లేకున్నయెడల నాలగ్నము నేగ్రహముజూచుచున్నదో, ఆగ్రహవర్ణంబును వియోనిజంతువునకుఁ జెప్పవలయును. అట్లులగ్నమును జూచుగ్రహములేవియు లేకున్నయెడల లగ్నమునందుండయించున వాంశరాశియొక్క వర్ణమును ప్రభుభూధ్యాయమున 20వ స్థానమున, "రక్తశ్చేతశ్చకలిను నిఘః" అనుదానియందు జెప్పబడిన ప్రకారము రాశివర్ణమును గ్రహించి, వియోనిజంతువు నకుఁ జెప్పవలయును. అనేక గ్రహములు లగ్నమునందుండునెడల, బలవంతమైన గ్రహవర్ణమును అధికముగాను, ఎలవీసవగు గ్రహవర్ణమును దక్కువగాను వియోనిజంతువు గలిగియుండునని జెప్పవలయును. ఇదియుగాక, ఎన్నిగ్రహములచేరి లగ్నమువీక్షింప బడుచున్నదో, అన్నిగ్రహములకు గల వర్ణములను వియోనిజంతువు గలిగియుండుననియు జెప్పవలయును. మఱియు లగ్నముగాని, లగ్ననవాంశగాని తిన్నాధునిబొందియుండినను, తిన్నాధునిచే జూడబడుచుండినను, ఆగ్రహమునకుఁ దగినవర్ణమును వియోనిజంతువునకుఁ జెప్పవలయును. ఇదియంగాక వియోనిజంతువునకు అంగవిభి గముజేయుచు పూర్వోక్తస్థానంబున జెప్పినట్లు, గాసులస్థిరపరిచి, యందుండుగ్రహముల వర్ణము నాయాయంగమున వియోనిజంతువు గలిగియున్న దనిజెప్పవలయును. సప్తమస్థానమునందుండు గ్రహముల ననుసరించి వీపునందు గల రేఖలను వచింపవలయును. ఈవిషయముల కన్నిటికిని ఉదాహరణముగ సారాంశవిధము:— "మేషాదిభిరుదమః స్థైర్యంతైర్వా గ్రహాయైత్సవృషైర్వా, స్వంస్వంవర్ణంబ్రాయాద్ధాత్రే చిహ్నంప్రణంబాపి, స్వగృహంశక సంయోగాద్వింద్యాద్వర్ణాక్ పరాంశకేనూతా, సప్తమ సంస్థాకుర్యుః, పృథ్వీ రేఖాస్వర్ణసమా, వీక్షంతేనూనంతో వియోనివర్ణాశ్చతావంతిః. బలహీనోగగనచరః, కహోతివర్ణం వియోనిసంహీనం, పుంకహోతి, జీవశ్శశిస్థితంభగవహో, విచిత్రంచ రక్తం దినకిర దుధిరా, కవిఃకృష్ణం, ముధశ్శబలం. స్వేరాశౌపరిభాగే, పరరాశౌ, స్వేనవాంశకే, తిష్ఠక్, పశ్యక్ గ్రహోవిలగ్నం, స్వవర్ణవర్ణం, లగాతురుతే" అని వివరించుచున్నది.

4

← పక్షి జన జానమునకు సాధనము. →

శ్లో. ఖగేదృకాణే బల సంయుతేన వా
గ్రహణయైక్తేచ రభాగశ కోదయే

బుధాశకేవా విహగాః స్థలాంబుజాః

శనైశ్చరేంద్రిక్షణ యోగసంభవాః.

5

టీ. ఖగేద్యకాణే = పక్షిద్రేక్కాణముందు, శనైశ్చరేంద్రిక్షణయోగసంభవాః = శని చంద్ర వీక్షణముందుగాని, వీరలఁగూడుటయంగుగాని పుట్టినవి. స్థలాంబుజాః = స్థలమందును జలమందును బుట్టిన, విహగాః = పక్షులు భవంతి = అగుచున్నవి. బలసంయుతేన = బలయు క్తమగు, గ్రహేణ = గ్రహముతోడ, యుక్తే = కూడిన, చరభాంశకోదయే = చరరాశి గాని చరసవాంశగాని, బుధాంశకేవా = బుధసవాంశలలో నొకసవాంశమై గాని యుండిన, విహగ = జలస్థలపక్షులు, భవంతి = అగుచున్నవి.

తా. పక్షిద్రేక్కాణములగు, మిథున ద్వితీయద్రేక్కాణము, సింహప్రథమద్రేక్కాణము, తులాద్వితీయద్రేక్కాణము, కుంభప్రథమద్రేక్కాణములను నాల్గుద్రేక్కాణములలో నెంచేని శనిచంద్రులుండినగాని, మాచినగాని స్థలజలములందు పుట్టినపక్షులగు యెరుంగదగినది అనగా శనిచే (జూడబడినను శనియుక్తమైనను, మెట్టయందుండినను పక్షిజననము, చంద్రునిచే గూడికొనిగాని, చంద్రద్వైతగలిగిగాని యుండినయెడల, జలపక్షులజననమని యెరుంగదగినది) జననకాలలక్ష్యమునంగు బుధసవాంశలగు మిథున కన్యాసవాంశలలో నొక్కటి యుదయయుయుంగు బలవద్ద్రహములుండి, శనియుగసందృష్టములై యుండినయెడల స్థల పక్షిజననమును చలించవలయును. చంద్రయుగ దృష్టమైయుండినెని జలపక్షిజననమనిచెప్పవలయును. ఇందులకు సారావళియంగు “విహగోదితిదృక్కాణే, గ్రహేణబలినాయుతేధరభాంశే, బుధాంశకేవా, విహగాః, స్థలాంబుజాశ్చ శీతక్షణాగ్న్యోగాత్” అని చెప్పబడియున్నది.

← వృక్షోత్పత్తి దెలియుటకు సాధనములు →

శ్లో. హోరేందు సూరి రవిభి ర్విబలై స్తమాణాం

తోయేస్థలే తరుభవోశ కృతకృషభేదః

లగ్నాద్గ్రహాః స్థలజలర శతిస్తు యావాం

స్తావంత ఏవ తరవః స్థలతోయజాతా .

6

టీ. హోరా = లగ్నము, ఇందు = చంద్రుఁడు, సూరి = గురువు, రవి = సూర్యుఁడు, వీరలు విబలైః = బలహీనులై యుండిరేని, వృక్షజన్మప్రశ్న తరుభవః = వృక్షములు మొలచుట, తోయ = జలప్రదేశమందా, స్థలేవా = నిర్జలప్రదేశమందా అనెడు, ప్రభేదః = భేదము, అంశకృతః = నవాంశలవలనఁ తెలియును, స్థలజలర పతిః = స్థలరాశిగాని జలరాశిగాని తదధిపతియైనగ్రహము, లగ్నాత్ = లగ్నము మొదలుకొని, యావాక్ = ఎన్నియవరాశి యందున్నదో, తావంతివతరవః = అన్నివృక్షములే, స్థలతోయజాతాః = స్థలమందుగాని జలమందుగాని మొలచినవగును.

తా. జన్మలగ్న సహాయమునను, ప్రశ్నలగ్న కాలమునను, చంద్ర, గురు, నూర్యులు, బలహీనులై యుండునెడల, పుచ్చకుడు వృక్షజన్మప్రశ్న జేయుచున్నాడని జెప్పదగినది. అంగు వృక్షములు, జలప్రదేశమునందు మొలచునా, నిర్జలప్రదేశములందు మొలచునా యనువిషయముల నవాంశలవలన నెరుంగవలయున్నది. జలరాసులగు, కర్కాటక, మకర పశ్చిమార్ధ, మినరాసులయం దొకరాశి నవాంశయగునెడల జలప్రాయప్రదేశమునందు వృక్షోత్పత్తియనియు, ఇతరరాశి నవాంశోదయగునెడల మెట్టయందలి వృక్షజననమని యెఱుంగవలయును. అందు సంఖ్యానిర్ణయము:—లగ్న నవాంశాధిపతి, లగ్నమున కెన్నవరాశి యందుండునో యన్ని వృక్షములని చెప్పవలయును. మఱియు ఫలరాశి నవాంశ ననుసరించి ఫలవృక్షములను, జలరాసుల నవాంశననుసరించి జలప్రదేశమందలి వృక్షములనియు జెప్పదగినది. ఇక్కడ నవాంశాధిపతి వశంబున మత్స్యమూంబగు ఆయుర్దాయవిధానముచేత ద్విత్రగుణత్వము జెప్పదగినది. ఈ ప్రకారమే సారావళియందు, “లగ్నాగ్నజీవ చంద్రైరబలై శ్చేషైశ్చమూలమౌనిస్సాస్త్రిక్ ఫల జలభవనవిభాగా, వృక్షాదీనాం ప్రభేదకా, ఫలజలమౌగో లగ్నాద్యంతి, రాశాతులేపితావంతః, ద్విత్రగుణత్వం చేషా మాయుర్దాయప్రకారోక్తం” అని యున్నది. 6

వృక్షవిశేషంబుల నవాంశాధిపతుల వలన నెఱుంగుట.

శ్లో. అంతస్సారాః జనయతి రవిదర్శనగాః సూర్యనూనుః
క్షీరోపేతాః తుహినకిరణః కంటకాధ్యాత్మశ్చ భూమః
వాగీశక్తో సఫలవిఫలాః పుష్ప వృక్షౌత్ప శుక్ర
స్నిగ్ధానింగుః కటుకవిటపాః భూమి పుత్రశ్చ భూయః. 7

టీ. రవిః = నూర్యుడు నవాంశాధిపతియయ్యెనేని, అంతస్సారాః = మధ్యదృఢంబులగు వృక్షములను, జనయతి = పుట్టించును. సూర్యనూనుః = శని నవాంశాధిపతియయ్యెనేని, దుర్భగాః = అప్రియమైన వృక్షములను, తుహినకిరణః = చంద్రుడు నవాంశాధిపతియయ్యెనేని, క్షీరోపేతాః = పాలతోగూడిన వానిని, భూమః = మఱుడు నవాంశాధిపతియయ్యెనేని, కంటకాధ్యాత్మ = ముండలతోగూడిన వృక్షములను, వాగీశక్తో = గురుబుధులు నవాంశాధిపతులై రేని, సఫలవిఫలాః = సఫలవిఫలవృక్షములను, శుక్రః = శుక్రుడునవాంశపతియైన, పుష్పవృక్షౌ = పుష్పవృక్షములను, భూయః = మఱులు, ఇందుః = చంద్రుడు, స్నిగ్ధాః = సున్నగానుండెడు వృక్షములను, భూమిపుత్రః = మఱుడు, కటుకవిటపాః = జీడిమొదలయిన చెట్టులను పుట్టించుడు.

తా. నూర్యుడు నవాంశాధిపతి యగునెడల, మధ్యదృఢముగల అనగా చేవగలంకు చూచివృక్షముల బుట్టించును, సూర్యపుత్రుడగు, శనినవాంశాధిపతి యగునెడల మనశ్శుభములగు అప్రియములగు వృక్షముల జనింపజేయును, చంద్రుడు, నవాంశాధిపతి యయ్యెనేని, పాలతోగూడిన చెట్ల మొదలగువానిని బుట్టించును. అంగారకుడు నవాంశాధిపతిగ

నొప్పినయెడల ముండలతోగూడిన చంద్ర మొదలగు వృక్షముల సత్త్వత్తిజేయును. బృహస్పతి నవాంశాధిపతి యగు నెడల ఫలించువృక్షములను, బుధుడు నవాంశాధిపతి యగునెడల ఫల పీనములగు వృక్షములను జనింపజేయుదును. శుక్రుడు నవాంశాధిపతి యగునెడల, మల్లె సంపంగి, చేమంతి, మొదలగు, పుష్పలతాదులను జనింపజేయును, కుటీయును, చంద్రుడు స్నిగ్ధములగు దేవదారు, వృక్షాదుల నుదయింపజేయుననియు, అంగురకుడు జీడిచెట్టు మొదల గువానిని బుట్టించుననియు నుండుటచే, చంద్రాంగురకులకు, చెండువిధముల చెట్లనుబుట్టించు నధికారముగలదు. గనుక చంద్రుడు, పాలతోగూడిన వృక్షములను, స్నిగ్ధవృక్షములను జనింపజేయుననియు, కుజుడు, ముండలచెట్లను, కటుకవృక్షములను జనింపజేయునని యెఱుంగవలెను. ఇందులకు సారాంశము, “అంతస్సారాక్ష, వృక్షాక్ష, భానుద్వ్యోద్భవాక్ష, కరోతిభృశం, క్షీగన్నేహసమేతాక్ష, శశిగురుః ఫలసమేతాంశ్చ, కటుకంటికినో రుధిరస్సురు గ్భాగం, పుగణిజ, స్తతిశ్శుక్రః, తుసురు ఫలన్నేహాయుతాక్ష, బుధస్తుపరివర్జితాక్ష జనయేత్” అని యుదాహరణమున్నది.

← సదసద్వృక్ష విజ్ఞాన వృక్షసంఖ్యలు. →

శ్లో. శుభోఽశుభో రుచిరంకు భూమిజం

కరోతి వృక్షం విపరీత మన్యథా

పరాంశకే యానతి విచ్యుత స్వకా

ద్యవంతి తుల్యాస్త రవస్తథావిధా.

టీ. శుభః = శుభగ్రహము, అశుభః = పాపగ్రహ రాశియందుండేనేని, రుచిరం = మనోహరమయిన (వృక్షమును), తుభూమిజం = ఆశుభస్థానములందు బుట్టినదానిని, కరోతి = చేయుచున్నాడు, అన్యథా = అటుగాకయుండేనేని, విపరీతం = వికారముగా, కరోతి = చేయుచున్నాడు. స్వకాత్ = స్వనవాంశమునుండి, విచ్యుతః = చలించినవాడై, యానతి = ఎన్నవదైన, పరాంశకే = పరనవాంశయందున్నదో, సత్తుల్యా = అన్నిసంఖ్యలుగల, తిథావిధాః = ఆశకములయిన, తరహః = వృక్షములు, భవంతి = అగుచున్నవి.

తాలగ్ననవాంశాధిపతి, శుభగ్రహమై తిత్కాలంబున పాపగ్రహరాశి యందుండినచో, మనోహరములగు వృక్షములు, అశుభస్థలములగు స్త్రానాదులయందు బుట్టెననియు, అట్లుగానియెడల చెప్పుటకుగాని యట్లునేయుననియు, అనవాంశాధిపతి, అశుభగ్రహమై తిత్కాలమున శుభగ్రహరాశి యందుండునెడల చెడుగగుచెట్లు, ఉద్యానవనాదులందు బుట్టెననియు జెప్పదగినది, నవాంశాధిపతి శుభగ్రహమై శుభగ్రహరాశి యందుండునెడల, సారవంతమగు భూమియందు, ఫలతుసుమయు క్తంబయి శ్రేష్టమగువృక్షము, జననమనిజెప్పవలెను, అనవాంశాధిపతి అశుభగ్రహమై, అశుభగ్రహరాశియందుండునెడల, చెడ్డచెట్లు, చెడ్డభూమియందుదయంచెనని జెప్పవలెను. నవాంశాధిపతియైన గ్రహము అననవాంశమిడి, పరనవాంశయందు

దుండినరొండల స్వనవాంశ మొదలు తత్కాలస్థిత పరనవాంశవరకు లెక్కించిన రాశిసంఖ్యలు గల యన్ని వృక్షములు నవాంశతుల్యముగా స్థలమునగాని, జలమునగాని మొలచినవని తెలియ వలయును. పూర్వము నవాంశాధిపతి లగ్నమున కెన్న వయింటనుండునో యాసంఖ్యవృక్ష సంఖ్యయనియు, ప్రస్తుతము, స్వనవాంశ మొదలు తత్కాలస్థిత పరనవాంశ వరకుసంఖ్య వృక్ష సంఖ్యయనియు ద్వివిధములుగా జెప్పబడియుండుటచే యీ రెండువిధములననుసరించి జెప్పదగు ను. ఇదిగాక ఇందులకు దాహరణము, సారావళియందు:—“స్వాంశ త్వరాంశ గామి యా వత్సంఖ్యా భవంతి, తావంతి, స్థలజావా జలజావాతరవః ప్రాసంఖ్యయా ప్రవదేత్.” అని ప్రయోగము.

8

ఇది బృహజ్జాతకాంధ, టీకా తాత్పర్యమునందు

వి యో ని జ న్న నా మ క

తృతీయాధ్యాయము.

శ్రీ . పు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

ని పే కా ధ్యా య ము.—4.

శ్లో. కుజేందుహేతు ప్రతిమాస మార్తనం గతేతుపీషర్ష మనుష్టదీధితౌ
అతోన్యథాక్లేశుభపుంగ హేయ తే న రేణసంయోగ ముపైతికామిసి. |
టీ. ప్రతిమాసం = ప్రతి నెలయందును, ఆర్తనం = (శ్రీలకు) రక్షోదర్శనమునకు, కుజేందుహేతుః = అంగారక చంద్రులే కారణభూతులు, అనుష్టదీధితౌ = చంద్రుడు, పీషర్షం = శ్రీల అనుపచయస్థానమును, గతేసతి = పొందుచుండగా, చంద్రుడు కుజాని చేత జూడబడి నేని శ్రీలకు గనోదర్శనమగుచున్నది. అతోన్యథాక్లే = ఈ చెప్పబడినదాని కి, శుభపుంగ హేయతే = శుభండును పురుష గ్రహంబునునైన వానిచేతచూడబడి నేని, కామి సి = శ్రీ, నరేణ = పురుషునితోడ, సంయోగం = సంగమమును, ఉపైతి = పొందుచున్నది.

తా. ప్రపంచమున శ్రీ పురుషుల సంయోగము గర్భాధాన కారణభూతము. ఇందు లకు పర్వకాలము శ్రీలయొక్క ఋతుకాలముగాన వరాహమిహిరాచార్యులు దన బృహజ్ఞాన తకమునందు చతుర్థాధ్యాయమగు నిషేకాధ్యాయమును జెప్పబూని, ఇందు గర్భాధాన కారణభూతంబగు శ్రీలఋతువును, ఆఋతుకాలమున శ్రీ పురుష సంయోగాసంయోగములను జెప్పుచున్నాడు. ప్రతిమాసమునందును శ్రీలకు రజోదర్శనమగుటకు, అంగారక చంద్రులు కారణభూతులు. వంధ్యాకుర వృద్ధావృత్తి కలగు శ్రీల జననరాశిమొదలు, అనుపచయస్థానములగు 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 12, యీ యెనిమిదిస్థానంబులయందుఁ జంద్రుఁడుండి అంగారకునిచేఁ జూడబడుచుండెనేని ఆశ్రీలకు గర్భధారణపేతువగు నాస్తవము సంభవించుచున్నది ఇకదుకు బాదరా యణవచనము:—శ్రీశాంగతో నుపచయన్ మనుష్టరశ్చి స్సంద్యశ్యతే యదిధరాతనయేనతాసాం గర్భగ్రహోద్దవముశంతి తదానవంధ్యా, వృద్ధాతు రాల్పవయసా మపిచైతదిష్టమ్.” అని ఇదియునుగాక, సారానలియందు “అనుపచయరాశిసంస్థే మముదాకరబాంధవే, రుధిగద్వప్తే ప్రతిమాసం యువతీసాం భవతీహ రజోద్భవం త్యేకమ్ ఇందుర్జలం, కుజోగ్నిర్జలమిత్రం త్వగ్ని రేవ పితృంస్యాత్. ఏవంరక్షేతుభిరేపితేన రజఃప్రవర్తతే శ్రీషు, ఏవంయద్భవతి రజోగర్భస్య నిమిత్తమేవ కథితంతత్. ఉపచయసంస్థే విఫలం ప్రతిమాసం దర్శనం తస్యాః.” అని యున్నది.

శ్రీ పురుషుల సంయోగా సంయోగముల నెఱుంగువిధము:— నైచెప్పబడిన క్రమమునకు వ్యత్యస్తముగా చంద్రుఁడు పురుషుని జన్మరాశిమొదలు ఉపచయరాసుల 3, 6, 10, 11, ఇంద్రియంబుండి శుభండును, బురుషగ్రహమునునైన గురువుచే జూడబడుచుండెనేని శ్రీ పురుషులకు సంగమముగలుగునని జెప్పదగినది. ఇంగులకు వ్యత్యస్తముగానుండెనేని శ్రీపురుషసంగమము గలుగదని యెఱుంగవలయును. ఇంగులకు గాహరణముగ. “పురుషోపచయ గృహస్థో గురుణాయదిద్యశ్యతే హిమమయూఖః శ్రీపూరుష సంయోగం తదావదే దన్యధానైవమ్.” అని బాదరాయణులు వచించియున్నారు. మఱియు సారావలియందు:—“ఉపచయ భవనే శకభృద్వప్తో గురుణా సుహృద్భిగధవాసా, పుంసాకరోనియోగం విశేషతః శుక్రసం దృష్ట.” అనియును జెప్పబడియున్నది. ఈవిచారము ఋతున్నానమైన పిదప జేయదగినది. ఈ విషయమునకై చుణ్ణితుఁడు, “ఋతువిరమే స్నాతాయాం యద్యుపచయసంస్థిత కృశీభవతి బలినా గురుణాద్వప్తో భద్రాగ్రహసంగమశ్చ తదారాజపురుషేణ రవిణానిరేన భామేనవీక్షితేచంద్రే సామ్యేన చపలగుతినా భృగుణాకాంతేన రూపవతా భృత్యేన నూర్వపుత్రేణాయాతిశ్రీసుసంయోగం ఏకైకేనఫలంస్యాద్వప్తేనానైవ.” మజాదిభిః పాపైః సర్వైస్సృగృహత్యక్తైర్దచ్చతి వేక్యాపదం యువతి.” అని వచించియున్నాడు. 1

శ్రీడాప్రకారము నెఱుంగువిధము. ⇐⇐⇐

శ్లో. యథాస్తరాశి ర్నిధునం సమేతి తతైవనాచ్యో మిధునప్రయోగః
అసద్భవోహాకిత సంయుతైస్తే సహోషశ్చైవై స్ఫులిహసహసః 2

టీ. అస్తరాశిః = సప్తగుణాశి సంజ్ఞగలబంధువు, అథా = ఏ ప్రకారముగా, మిథునం = మిథునకర్తను, సమేతి = పొందుచున్నదో, ఓత్తైవ = అటులే, మిథునప్రయోగః = శ్రీ పురుషుల సంగమము, వాచ్యః = చెప్పబడును. అస్తే = సప్తగుణాశియు, అస్థ్యోహోకిరిసంయుతే = పాపగ్రహదృష్టమైకాని యుక్తమైకాని ఉండవలెనని, సరోషః = కలహముతోగూడిన సురతము, ఇష్టైః = శుభగ్రహవీక్షణ యుక్తములలో నొక్కటయ్యెనని, సవిలాసహాసః = విలాస పరిహాసాదులతోగూడిన సురతము.

తా. జననలగ్నమునకుగాని, ఆధానలగ్నమునకుగాని, ప్రశ్నలగ్నమునకుగాని, సప్తమరాశి అస్తరాశియనబడును. ఆ అస్తరాశిపేరుగల జంతువు యే ప్రకారము క్రీడించునో అవిధముగ తత్సంబధులగు శ్రీపురుషులు క్రీడించుదురని జెప్పదగినది. లగ్నమునకు సప్తమరాశి మేషముగునెడల మేషము లెట్లు క్రీడించునో యట్లు క్రీడించుదురనియు వృషభము లగ్నము సప్తమస్థానముగునెడల గోవువధము లెట్లు మిథునకర్తసలుపునో యా ప్రకారము ద్విపదచతుష్పదాది రాశ్యనుసారముగ ద్విపద చతుష్పదాది క్రీడలను శ్రీపురుషులకుఁ జెప్పవలయును మఱియు నాసప్తమస్థానము పాపగ్రహములచేఁ జూడబడిగాని, పాపగ్రహ యుక్తములుగాని, ఉండునెడల కలహముతోగూడిన సంగమముగలుగుననియు, శుభగ్రహ దృష్టమైగాని శుభగ్రహయుక్తమైగాని, యుండునెడల విలాస పరిహాసాదులతోగూడిన సురతము గలుగుననియు, గ్రహయుక్తముగాకయుఁ వీక్షితముగాకయు, నుండినయెడల గలహవిలాసాదులలేని సంగమము గల్గుననియు, శుభశుభగ్రహ యుక్తమైగాని దృష్టమైగాని యుండునెడల కించిత కలహసహితమైన సవిలాసహాస సురతము జెప్పదగినది. ఈవిషయమై సాగావళియందుః—
“ద్విపదాదమౌవిలగ్నా త్సురతం తుర్యంతి సప్తమేయద్వత్, తద్వత్ శ్రీపురుషాణాం గర్భాధానం సమాదేశ్యం, అస్తేశుభయతద్వప్తే సరోషకలహంవదే, ద్వాగ్రియం సౌమ్యై సౌనర్యం సురతం వాత్సల్యయన సంప్రయోగికం వాచ్యం.” అని కలదు. 2

↔ గర్భసంభవాసంభవములు. ↔

శ్లో. రవీందు శుక్రావనిజై స్వభాగైర్గురౌ త్రికోణోదయ సంస్థితేపివా భనత్యపత్యం హివిబీజినామిమేకరా హిమాంశోద్విదృశామివాఫలాః. 3

టీ. స్వభాగైః = స్వనవాంశలను పొందియున్న, రవీందుశుక్రావనిజైః = నూర్యచంద్ర శుక్రాంగారకులచేతను, అపత్యం = గర్భోత్పత్తి, భవతి = అగుచున్నది. గురౌ = బృహస్పతి, త్రికోణోదయ సంస్థితేపివా = నవచంద్రములయందుగాని లగ్న చంద్రుగాని యుండవలెనని గర్భోత్పత్తియగును. ఇమే = ఈ చెప్పబడిన గర్భసంయోగములు, విబీజివాం = నపుం, సకులత, హిమాంశోః = చంద్రునియొక్క, కరాః = కిరణములు, విదృశామివ = అంధులకువలెనే, విఫలాహి = నిష్ఫలంబులగుదా.

తా. ఆధానకాలమునైనను, ప్రశ్నకాలమునైనను, నూర్యచంద్రాంగారక శుక్రులు ఏకాగ్రమునైనను, స్వనవాంశగతులై గాని యుండునెడల గర్భయగుటకుని జెలిపివదగినది.

మఱియు, “బలముక్తా స్వగృహంకే వ్యర్కసితా వుపచయార్థ గౌ, పుంసాం శ్రీతాంవా కుజచంద్రౌ యదాతదా సంభవతిగర్భః” అని లఘుజాతకమున జెప్పబడియుండుటవలన నూర్య చంద్రశుక్రకుజులు సల్యును స్వవంశగతులు గాకున్నను, పురుషోపచయ రాశిగతులగు నూర్యశుక్రలైనను శ్రీలగ్నపుపచయ రాశిగతులగు చంద్రాంగారకులైనను స్వవంశగతులై యుండిరేని గర్భముగలుగునని దెలియదగినది. మఱియు గురువు త్రికోణస్థానములగు నవమ పంచమములయందుగాని, లగ్నమునందుగాని యుండు నెడల గర్భముగలుగును. ఈ చెప్పబడిన గర్భసంయోగములు చంద్రుని కిణ్ణులు గ్రహవారిక నిష్పలంబగునట్లే వీర్యహీనులగు శ్రీ పురుషులకు యుపయోగపడవుగాన గర్భముగలుగదని జెప్పవలెను. 3

ఆధానకాలము మొదలు ప్రసవపర్యంతము దంపతులకుఁ గల్గెడు

అగుభఫలములు.

శ్లో. దివాకరేంద్రోః స్మరగౌ కుజార్కజౌ
గదప్రదౌ పుంగవయోషితోః స్తదా
వ్యయస్వగౌ మృత్యుకరౌ యతః
స్తథా తదేకదృష్టౌ మరణాయ కల్పతే.

4

టీ. దివాకరేంద్రోః = సూర్యచంద్రులకు, మజార్కజౌ = అంగారకశనిలు, స్మరగౌ = సప్తమస్థానగతులైరేని, తదా = అప్పుడు, పుంగవయోషితోః = దంపతులకు, గదప్రదౌ = రోగమును గలుగజేయుదురు. తయోః = ఆనూచంద్రులకు, వ్యయస్వగౌ = కుజశనిలలో నొకఁడు ద్వాదశశంకును ఒకఁడు ద్వితీయమందునుండిరేని, చృమ్యుకరౌ = ఆలంబకలకు మరణము గలుగజేయుదురు. స్తథా = అస్రకారమే, యతః = నూర్యండు, (కుజశనిలలో నొకనితో) కూడినవాడై, తదేకదృష్టౌ = సతీయొకనిచేఁగ జూడంబడెనేని, మరణాయకల్పతే = మరణమును జేయును.

తా. ఆధానకాలమున నూర్యండునురాశిఁగ సప్తమస్థానమునందు గర్భ ద్వితీయమాసమున కధిపతియగు అంగారకుండుండెనేని ద్వితీయ మాసమునందును ఆరవమాసమున కధిపతియగు శనియుండెనేని ఆరవమాసమునను బురుషునకు రోగముగలుగునని దెలియదగినది. అదే ప్రకారముగ చంద్రుండునురాశికి సప్తమస్థానమున వైజేష్ఠబడినరీతిగా అంగారక శనైశ్చరులు యుండునెడల వారివారికి జెప్పబడిన మాసములయందు స్త్రీకి రోగముగల్గునని దెలియదగినది. మఱియు నూర్యునకు పండ్రెండవయింట్ల కుజశనిలలో నొకఁడును, రెండవయింట్ల మఱియొకఁడును యుండునెడల వారిలో తత్కాలమున బలవంతములైనవారి మాసమున పురుషునకు మరణము జెప్పదగినది. అట్లే ఆకుజశనిలలో నొకఁడు చంద్రునకు వ్యయస్థానమునందును మరియొకఁడు ద్వితీయస్థానమునందును యుండునెడల వైజేష్ఠినప్రకారము బలాబలముల ననుసరించి స్త్రీకి ఫలము జెప్పదగినది. ఇదియుఁగాక నూర్యండు కుజశనిలలో నొక్కనిగూడి

మతోక్తానిచే జూడబడుచుండినను ఆ కుజశేనులలో తత్కాలమున బలవంతుని మానమున బురుషునకు జగణమును, చంద్రుడు ఆకుజశేనులలో నొకనితో సంబంధపడి మతోక్తానిచే వీక్షణకలిగి యుండునెడల తత్కాలమున ఆశస్యంగాగకులయందు బలవంతుడగువాని మానమున స్త్రీకి మరణమును జెప్పదగినది. 4

ఆధాన లగ్నమువలన శిశువుయొక్క పితృ మాతృ పితృవ్య
మాతృవ్యసలకు గలుగు శుభాశుభములు.

శ్లో. దివార్క శుక్రౌ పితృమాతృసంజ్ఞితౌ
శనైశ్చరేందూ నిశిత ద్విపర్యయాత్
పితృవ్య మాతృవ్యసంజ్ఞితౌచతా
వధౌజ యగ్రై గతౌతయో శ్శుభౌ.

5

టీ. దివా = పగటియందు, అగ్రశుక్రౌ = రవిశుక్రలు, పితృమాతృసంజ్ఞితౌ = పితృ మాతృసంజ్ఞలగుదురు, నిశి = రాత్రియందు, శనైశ్చరేందూ = శనిచంద్రులు పితృమాతృసంజ్ఞితౌలు, తద్విపర్యయాత్ = ఆ దివారాత్రి వ్యత్యయమువలన, తావేన = ఆరెండుగ్రహములే, పితృవ్యమాతృవ్యసంజ్ఞితౌ = పితృవ్యమాతృవ్యసంజ్ఞములగును, తౌ = ఆపెప్పబడిన రెండేసిగ్రహములు, ఓజయుగగ్రై గతౌ = విషమసమరాసులనుబొందినవై, తయోః = ఆపితృ మాతృలకును, పితృవ్యమాతృవ్యసలకును, శుభౌ = శుభఫలప్రదములగును.

తా. పగటికాలమునందు ఆధానముగాని జనముగాని యగునెడల పితృకారకుడు సూర్యుడనియు, మాతృకారకుడు శుక్రుడనియు, నెఱుంగదగినది. రాత్రికాలమునందు నాధానముగాని జనముగాని యగునెడల పితృకారకుడు శనియు, మాతృకారకుడు చంద్రుడు నగుచున్నారు. ఇందులకు వ్యత్యయముగా పితృవ్యమాతృవ్యసకారకు లగుచున్నారు. అధానలగ్నముగాని జనకాలలగ్నముగాని, పగటియందైనయెడల పితృవ్యకారకుడు శనియు, మాతృవ్యసకారకుడు చంద్రుడును నగుచున్నారు. రాత్రికాలము అధానలగ్నమయినను జనకాలలగ్నమయిన యెడల పితృవ్యకారకుడు సూర్యుడును మాతృవ్యసకారకుడు శుక్రుడును అగుచున్నారు. (పితృవ్యులు = పెదతండ్రియు, పినతండ్రియు, మాతృవ్యులు = పెదతల్లి, పినతల్లి) ఇందులకు బ్రయోజనము;—సూర్యుడు విషమరాసులైన, మేష, మిథున, సింహ, తులా, ధనుః, కుంభరాసులయందున్న పక్షమున నాధానముగాని, జననలగ్నముగాని, పగటియందగునెడల శిశువు యొక్కతండ్రికిని, రాత్రియందగునెడల పెదతండ్రి, పినతండ్రిలకును, శుభఫలములనిచ్చును. శుక్రుడు సమరాసులగు వృషభ, కర్క, కన్యా, వృశ్చిక, మకర, మీనములయందుండి అధానజనలగ్నములు పగటి యందైన. శిశువుయొక్క తల్లికిని, రాత్రియందగునెడల వానిపినతల్లి పెదతల్లిలకును శుభఫలముల నిచ్చువాడగుచున్నాడు. శనైశ్చరేందు విషమరాసులయందున్నవాడై, అధానజనలగ్నములు రాత్రియందైనశిశువు

తండ్రికిని పగటియందైన ఆశువు పెదగండ్రి, పినతండ్రులకును శుభకరుడగుచున్నాడు. చంద్రుడు సుగ్రాసులకుండుగా. ఆధానజనలగ్నములు. రాత్రియందైన శిశువుయొక్క తల్లికిని, పగటియందగునెవల, పినతల్లి పెదశల్లులకును శుభప్రదుడగుచున్నాడు. పైనజెప్పబడిన నాలుగు గ్రహములు ఉత్తరైష్యమున నున్నయెవల మాతాపిత్రములను ఆశుభఫలముల నొసంగువాగుచున్నారు. ఎట్లనగా సుగ్రాసులకుండును నూర్యుడు పగటికాలుము ఆధానజనలగ్నములకునెవల తండ్రికిని, రాత్రియందగు నెవల, పెదతండ్రి, పినతండ్రులకును ఆశుభకరుడగుచున్నాడు. విషమరాసులను బొందినకుమ్రుడు, పగటియందుతల్లికిని, రాత్రియందు పెదతల్లి, పినతల్లిలకును ఆశుభప్రదుడగుచున్నాడు. శనిసమరాశిగతుడైయుండ ఆధానజన లగ్నములుగాత్రియందైన దండ్రికిని, పగటియందైన శిశువుయొక్క పితృవృత్తలకును ఆశుభఫలములనిచ్చు వాడగుచున్నాడు. గంగ్రుడు విషమరాశిగతుడై ఆధానదులుగాత్రియందైన దల్లికిని, పగటికాలమునందైన పెదతల్లి పినతల్లిలకును ఆశుభకరుడగుచున్నాడు. రాశిగ్నమునకును నీటిగ్నమునకును ఫలముల సెప్పవలయు.

5

ఆధాన సమయమువలన స్త్రీలకుగల్గు మరణయోగములు శ్లో. అభిలషద్భి రుదయర్ష మసద్భిర్భృణ మేతి శుభదృష్టిమయాతే ఉచయరాశి సహితేచయమేస్త్రీ విగళితోడు పతిభూసుతదృష్టే. 6

టీ. లగ్న = ఆధానలగ్నము, శుభదృష్టిం = శుభగ్రహదృష్టిని, అయాతేనతి = పొందకయుండగా, ఉదయర్షం = (ఆధాన) లగ్నమును, అభిలషద్భిః = కోరుచున్న, అసద్భిః = పాపగ్రహములచే, స్త్రీ = గర్భిణియైన స్త్రీ, మరణం = మృతిని, ఏతి = పొందుదున్నది. ఉదయరాశిసహితే = లగ్నమునందైన, యమే = శని, విగళితోడుపతిభూసుతదృష్టే = క్షీణరంధ్ర, కుజులచేత చాడబడుచుండగా గర్భిణియైన స్త్రీ, మరణమేతి = మృతిబొందుచున్నది.

తా. ఆధానలగ్నము శుభగ్రహములచే చాడబడకయుండి ఆలగ్నమునకుద్వాదశలగ్నమున సాపగ్రహములున్నయెవల, గర్భిణిస్త్రీ పృథుబొందునని దెలియదగినది. ఇందులకు “అశుభైర్భావదశ్చక్తైశ్చ్యవస్థినికర్తితే ఆధానలగ్నముబంధనాపిన్. ప్రసదేద్భుధః” అనిగార్థించి ప్రియున్నాడు (ఈబృహజ్జాతకశ్లోకమున “ఉదయర్షం” అభిలషద్భిః” అనిచెప్పియుండటవలన, లగ్నమునకు ద్వితీయమునందున్న సాపగ్రహములని కొందరుచెప్పుదురుగాని యిహోపమాత్రము. అట్లుకలపగాదు.) శనైశ్చరుణు లగ్నమునందుండి క్షీణరంధ్రునిచేతైనను, అంగారకునిచేతైనను చాడబడచుండినయెవల గర్భిణియగుస్త్రీ మృతిబొందును.

6

ఆధానలగ్నముననుసరించి గర్భిణికి మతేయైక మరణయోగము. శ్లో. పాపద్యయమధ్యస్థైతే లగ్నేదూనచ సామ్యవీక్షితే యుగపత్వృథి గేవనావదెన్నారీ గర్భయితావిబుద్ధి తే. 7

7

టీ. లగ్నేందూ = ఆధానలగ్నమును చంద్రుండును, యుగపత్ = ఏకకాలమందు, పాపధ్యయ మధ్యసంస్థితా = రెండు పాపగ్రహముల నడుమనుండి, సౌమ్యగ్రహవీక్షితా = శుభగ్రహవీక్షితులు, నభవతః = కాకుండిరేని, గర్భయుతా = గర్భముతోగూడిన, నారీ = స్త్రీ, విషద్యతే = మృతిబొందుచున్నది, పృథగేవనావదేత్ = లగ్నము, ఒకరాశి చంద్రుడున్నరాశి మఱియొకటి.

తా. ఆధానలగ్నమునను చంద్రుడుండి ద్వాదశమున నొక పాపగ్రహమును, ద్వితీయమున నొక పాపగ్రహమునుండి ఆ లగ్న చంద్రునకు శుభగ్రహ వీక్షణ్యము లేక యుండినచో గర్భిణి మృతినిందును. ఇదిగాక లగ్నము ఒకరాశియై, చంద్రుడు మఱియొక రాశియందుండి లగ్నముగాని, చంద్రుడుగాని పాపగ్రహముల మధ్యను శుభగ్రహములచే జూడబడెడియు నుండునెడల గర్భిణి మరణించునని దెలియదగినది. లగ్నచంద్రులు పృథగ్రాశితులై అనగా లగ్నమునకు తృతీయమున చంద్రుడుండి, ద్వాదశ ద్వితీయ చతుర్థముల యందు పాపగ్రహములుండగా, లగ్నముగాని, చంద్రుడుగాని, శుభగ్రహములచే జూడబడెడి కుండునెడల గర్భిణి మృతిజెందును. మఱియు ఈ యోగముల గలుగంజేసెడి గ్రహములయందు బలాధితమగు గ్రహమునకుఁ జెప్పబడిన గర్భమాసమునంగు గర్భిణి మృతిని జెప్పదగినది. మఱియు లగ్నచంద్రులు పాపగ్రహముల మధ్యనున్నను బలయుక్తములగు శుభగ్రహములచే జూడబడెడియుండునెడల గర్భిణి రోగపీడితురాలగునని జెప్పవలయునేగాని మృతిజెందునని చెప్పగూడదు. కొందరు యీ యోగమునకే గర్భిణి రోగపీడితురాలుగ నుండి తరువాత మృతి జొందుననియు జెప్పుదురు. ఇందులకు నాగదులవారు “పాపమధ్య గతౌన్యతాం నచస్థగ్రహ వీక్షితా, ఏకస్థానా పృథక్ స్థానా మృతిమాయాతి గర్భిణీ, సౌమ్యైర్ము బలిభిర్ద్విష్టా రోగిణీ లగ్నశీతనా || అని వచించియున్నారు.

7

శ్లో. క్రూరేశశినశ్చతుర్థగే లగ్నాద్వాదిధానాశ్చితే కుజే

బంధ్యం త్యగయోః కుజార్కయోః శ్రీణేం నానిధనాయ పూర్వవత్.

టీ. శశనః = చంద్రుడున్న రాశిమొదలు, క్రూరేశ = పాపగ్రహము, చతుర్థగేనతి = చతుర్థమందుండగాను, కుజే = అంగారకుండు, నిధాన్యశ్రీతే = అష్టమమందుండినను, లగ్నాద్వా = లగ్నముమొదలు చతుర్థమం దొక పాపగ్రహమును అష్టమందు కుజుండును ఉండినను, కుజార్కయోః = కుజసూర్యులు, బంధ్యంత్యగయోః = చతుర్థ ద్వాదశముల యందుండగా, శ్రీణేందా = చంద్రుడు శ్రీమండై యేరాశియందైన నుండినను, పూర్వవత్ = ముందు చెప్పినప్రకారముగా, నిధనాయ = గర్భిణీమరణము కొఱకు, (భవతి = అగుచున్నది.)

తా. ఆధానలగ్న చక్రమునను చంద్రుడుండి రాశిమొదలు నాలుగవరాశియం దొక పాపగ్రహముండగ అంగారకుఁ డష్టమస్థానముననుండినచో గర్భిణిస్త్రీకి మరణ యోగము. అట్లుగాక లగ్నముమొదలు నాల్గవరాశియం దొక పాపగ్రహముండి అష్టమమున అంగారకుఁ డుండఁబడెడల గర్భిణిస్త్రీకి మరణయోగము. మఱియు అంగారకుండు చతుర్థమందును,

నూర్యుడు ద్వాదశమునందునుండి చంద్రుడు క్షిణుడై యాకాలమున నేరాశియందు నుండి నను గర్భిణిక్రిక్రి మరణయోగమని యెరుగవలయును. ఈమాట మరణయోగములు. ఆధాన లగ్నము ననుసరించియు, తత్కాలమున చంద్రుడుండురాశి ననుసరించియు యోచింపదగినవి. శ్లో. ఉదయాస్తగయోః కుజార్క యోర్నిధనం శస్త్రకృతంవదేత్తదా

మాసాధిపతే నిషీడితే తత్కాలం ప్రవణంసమాదిశేత్. 9

టీ. కుజార్కయోః = కుజనూర్యులు, ఉదయాస్తగయోః = లగ్న సప్తమములయందుండగా, తదా = అప్పుడు, శస్త్రకృతం = శస్త్రహేతుకమైన, నిధనం = మరణమును, వదేత్ = చెప్పవలయును, మాసాధిపతే = గర్భమాసాధిపతి, నిషీడితే = నిషేకకాలమందు నిషీడితుడై యుండెనేని, ప్రవణం = గర్భస్రావమును, సమాదిశేత్ = చెప్పవలయును.

తా. ఆధానలగ్నము నెఱింగి ఆలగ్నమున అంగారకుడును, ఆరాశికి సప్తమస్థానమున నూర్యుడును యుండునెడల గర్భిణికి శస్త్రనిమిత్తమరణమును జెప్పదగినది. మరియు నిషేకకాలమున నిషీడితుడై యుండు గ్రహ మధిపతిగాగల గర్భమాసమునందు గర్భిణికి గర్భస్రావమును జెప్పదగినది.

అంగారకాదులు, గ్రహయధమున జయింపబడిన వారై నను, నూర్యచంద్రులు పాపు లతోగూడినను, పాపవీక్షణ్యముగలిగినవారైనను రాహుగ్రస్తులైనను నిషీడితు లనబడుదురు.

—ॐ॥ గర్భపుష్టి నెఱుంగు విధము. ॥—

శ్లో. శశాంకలగ్నో పగతైశ్శుభగ్రహై స్త్రీకోణబాయార్థ సుఖాస్పదస్థితైః తృతీయ లాభర గతైరశోభనైస్సుఖీతు గరోభీ రవిణానిరీక్షితః. 10

టీ. శశాంకలగ్నో పగతైః = చంద్రునిగాని లగ్నమునుగాని పొందియున్న, శుభైః = శుభగ్రహములచేతనైనను, త్రికోణబాయార్థ సుఖాస్పదస్థితైః = నవమ, పంచమ, సప్తమ ద్వితీయ చతుర్థ దశమ స్థానములయందున్న శుభగ్రహములచేతనైనను, తృతీయలాభర గతైః = చంద్రునికిగాని లగ్నమునకుగాని తృతీయైకాదశశతములయందుండెడు, అశోభనైః = పాపగ్రహముల చేతనైనను, గర్భః = గర్భము, సుఖీ = పుష్టిగలది, (భవేత్) = అగును, చంద్రుండుగాని లగ్నముగాని, రవిణా = సూర్యునిచేత, నిరీక్షితః = చూడబడెనేనియు, గర్భము పుష్టిగలది యగును.

తా. సూర్యగ్రహములు లగ్నమందున్నను, చంద్రుని గూడియున్నను, లగ్నమునకు గాని చంద్రుడున్న రాశిగాని, నవమ, పంచమ, సప్తమ, ద్వితీయ, చతుర్థ, దశమస్థానములనగా. 9, 5, 7, 2, 4, 10, యీ గ్రానులయందు శుభగ్రహములున్నను, లగ్న చంద్రుల తృతీయైకాదశశతములయందనగా, 3, 11, యింట్ల చుండు బాపగ్రహములున్నను, లగ్నమైనను, చంద్రుడైనను నూర్యునిచే జూడబడుచుండినను, గర్భము పుష్టిగలిగి యుండునని జెలియదగినది. ఇందు “రవిణానిరీక్షితః.” అనువోట, “గురుణానిరీక్షితః.” యని యుండవలయునని కొందరి యభిప్రాయముగాని వరాహ మిహిరాచార్యుల మతమును సారావళి శ్లోక ఉదాహర

జమును సమముగానున్నవి. “ఘోరేందుగతైసామైత్రీ శ్రీకౌణ్డయాథ శుభాస్పదశ్చైర్వా
పాపైశ్చ్రీలాభ యతైస్సుఖేతు గర్భోనిరీక్షతోరవిజా.” అని సారావళి. ఇదిగాక ఇతర
గ్రంథములయందు రచిగురుల దృష్టమైన పుష్టికలిగిన గర్భమనియు, ఈ క్రుడు జూచుచున్న
సంపూర్ణముగ పాలు గలిగియుండుననియు, బుధుడు చూచుచున్న గర్భము ధరించుకాలమున
శుభకరముగనుండి శ్రీ ప్రజను ప్రసవించుననియు వాచియబడియున్నది.

—శ్రీ పురుష, జననము నెరుంగువిధము. —

శ్లో. ఓజ్జ్వలే పురుషాంశ కేషుబలిభి ర్లగ్నార్క గుర్విందుభిః
పుంజన్మ ప్రవదే త్సమాంశక గతై ర్యుక్లేష్మ తై ర్యోషితః
గుర్వర్కా విషమే నరం శశి సితౌ వక్రశ్చ యుక్తే శ్రీయం
ద్వ్యంగస్థా బుధ వీక్షణాచ్చ యమభౌ కుర్వంతి పక్షేస్వకే. 11

టీ. ఓజ్జ్వలే = బేసిరాసులయందు, పురుషాంశకేషు = విషమరాశినవాంశములయందు,
బలిభిః = బలయుక్తులయన, లగ్నార్క గుర్విందుభిః = లగ్నగవిగురు చంద్రులచేతన, పుంజన్మ
= పురుషజననమును, ప్రవదేత్ = చెప్పవలెను, యుక్తేష్మ = సమరాసులయందు, సమాం
శకగతైః = సమరాశి నవాంశలందున్న, బలిభిః = బలయుక్తులైన, తైః = ఆలగ్నార్క గురు
చంద్రులచేత, యోషితః = శ్రీజనమును జెప్పవలెను, గుర్వర్కా = బలవంతులగు గురు
నూర్యులు, విషమే = బేసిరాశియందు, ఏనరం = పురుషునిజనింపఁ జేయుదురు, శశిసితౌ =
చంద్రశుక్రులును, వక్రశ్చ = కుజుడును, యుక్తే = సమరాశియందు, శ్రీయం = శ్రీనిజ
నింపఁజేయుదురు, ద్వ్యంగస్థాః = ద్విస్వభావరాసులయందున్నవై, బుధవీక్షణాత్ = బుధ
దృష్టివలన, స్వకేపక్షే = తనపక్షమందు యమభౌ = అచుడలను, కుర్వంతి = చేయుచున్నారు.

తా. బేసిరాసులగు మేషమిధన, సింహ, తులా, ధనుఃకుంభములయందు, విషమరాశి
నవాంశలయందు బలియులగు లగ్న గవి, గురు, చంద్రులచేత పురుషజననమును జెప్పదగును,
సమరాసులగు, వృషభ, కర్కట, కన్యా, మృగశిర, మకర, మీనములయందు, సమరాశి నవాం
శలయందు బలాధికులగు, లగ్న, గవి, గురు, చంద్రులచేత, శ్రీ జననమును జెప్పదగును, వైనజెప్ప
బడినలగ్న, గురు, చంద్రులు, వైరెండురీతులగాక, విషమరాసులయందు కొన్ని, సమరాసుల
యందు కొన్నియుండు నెడల, ఏరాసులయందు అధికముగా గ్రహములుండునో, అందుగ్రహబ
లాధికత ననుసరించి, పుంశ్రీజననముల నిగారణజేయదగును, మరియు, బేసిరాసులలో, ఏన
వాంశయందుగాని, గురునూర్యులు బలయుతులైయుండు నెడల, పురుషజననమును గలిగించుదు
రు. సమరాసులయం బేనవాంశయందైనను, చంద్రశుక్రాంగారకులు, బలియులైయుండు నెడల
శ్రీనిజనింపజేయుదురు. సమరాసులగు, మిధన, కన్యా, ధను, ర్హింబులు, నాల్గింటియును,
మిధునధనుస్సులు పురుషస్వభావరాసులుగను, కన్యామీనంబులు శ్రీస్వభావరాసులుగనుండు
టనలన, పురుష స్వభావరాసులగు మిధునధనుస్సులయం దుదయించు నవాంశలయందుండు,

గురు, నూర్యలు, బుధునిచే జూడబడుచుండిరేని, పురుషశిశువులు, అమడలు, (జతగ), బుట్టుచును, శ్రీస్వభావగానులగు, కన్యా మిశ్రములం దుదయించు నవాంశలయందు, చంద్రశుక్రం గారకులు, బుధవీక్షణము గలిగియుండిన మేడ శ్రీశిశువు, లమడలుగ జనించుచురని చెలియదగినది, ఇచ్చట ద్విస్వభావరాగులు మాత్రము పేర్కొన బడియున్నదిగాని, నవాంశ నిర్ణయము లేదు, అయినను వరాహమిహిరాచార్యులే తన లఘుజాతకమునందు బలిసావిషమేర్క గురూన రంశ్రీయం, సుగుప్తహేతుజేందునితాః, యశుశ్చద్విశరీరాం శేష్యింజుజ దృష్టాస్యపక్షి నమహి' అనిచెప్పియుండుటవలన, ద్విస్వభావరాశి నవాంశలనియే యెఱుంగవలయును. 11

శ్లో. విహాయలగ్నం విషమిర్ సస్థ స్సారోపిపు జన్మకరోవి లగ్నాత్ ప్రోక్షగ్గ నోణామవలోక్యవీర్యం వాచ్యః ప్రసూతౌ పురుషోగనావా.

టీ. సారః=శతైశ్చరుడు, లగ్నం=నిషేకలగ్నమునుగాని ప్రశ్నలగ్నమునుగాని, విహాయ= విడిచి, విషమర్థ సందేహః=తెక్కినవిషమస్థానములయందు, పుంజన్మకరః=పురుషజననమును జేయు వారడగును. ప్రోక్షగ్గరోణాం = ఈచెప్పబడిన గ్రహములయొక్క, వీర్యం = బలమును, అవలోక్య = విచారించి, ప్రసూతౌ = ప్రసవించు, పురుషః = పురుషుడుగాని, అంగ నావా = శ్రీగాని, వాచ్యః = (పుట్టువని) చెప్పదగినది.

తా. పూర్వము జెప్పబడిన యోగములు లేనప్పుడు శతైశ్చరుడు ఆధానలగ్నమునుగాని ప్రశ్న లగ్నమునుగాని విడిచి తెక్కిన విషమస్థానములగు తృతీయ, పంచమ, సప్త, నవ, మైకాదశములయందనగా. 8, 5, 7, 9, 11, యిండ్లయందుండిన యెడల పురుషజననమును గలిగించునని యెఱుంగవలయును. ఈయోగములన్నిటిని గలుగజేయు గ్రహములస్థితియు బలాధిక్యమును చక్కగనిచారించి తదనుగుణ్యముగ ప్రవేశకాలమున గలుగబోవు పుం, శ్రీ జనన వివరమును చెలువదగినది. ఒకవేళ, పురుషజననయోగమును శ్రీ జనన యోగమును ద్వంద్వముగా గానబడు నెడల, ఏయోగమున బలాధిక్యములగు గ్రహములున్నవో ఆయోగము ననుసరించి జనన స్వరూపమును జెప్పదగినది. 12

→ శ్లో నపుంసక జనన యోగములు. ←

శ్లో. అన్యోన్యం యదిపశ్యతశ్చశిరపి యద్వార్కి సామ్యావపి వక్రోవాసమాగందినేశ మసమే చంద్రోదయాచేత్ స్థితౌ యుగ్మజక్షృ గతావపీదు శశిజౌ భూమ్యాత్ జనేక్షేతౌ పుంభావే సితలగ్నశీతకిరణా వ్షట్క్లీబయోగాః స్మృతాః. 13

టీ. శఃరపి=చంద్రనూర్యలు, యుగ్మజక్షృగతౌ=సమవిషమరాగులయందున్న వారలై, అన్యోన్యం=ఒకరినొకరు, పశ్యతోయది=చూచుచుండిరేనియ, అర్కిసామ్యా=శనిబుధులు, క్రమముగ సమవిషమములందుండి యొకరినొకరు వీక్షించుచుండినను, వక్రః=కురుడు విషమరాశి గతుడై, సుమగం=సుమరాశిగతుడైన, దిశేశం=రవినిజూచుచుండినను, చంద్రోదయా=చంద్ర

లగ్నములు, అసమే = విషమరాశియందు, సంస్థిత = ఉన్నవై, భూమ్యాత్మజేన = కుజుని చేత, ఈక్షితాయది = చూడబడినదియు, ఇందుశక్తిత్ = గర్భబుధులు, యుగ్మజగత్ = చంద్రుడు సమరాశియందును బుధుడు విషమరాశియందును నున్నవారై, భూమ్యాత్మజేన = కుజునిచేత, ఈక్షిత = చూడబడినదియు సితల్పశీరికాణాః = శుక్రలగ్నచంద్రులు, పుంభాగే = పురుషవంశయందుండినదియు, షట్ = ఈతగుయోగములును, క్లిబయోగాః = నపుంసకజనయోగములని, స్ప్రతాః = చెప్పబడినవి.

తా. (1) చంద్రుడు సమరాశియందును సూర్యుడు విషమరాశియందును నుండి యొకరినొకరు చూచుచుండునెడల నొకనపుంసక జనయోగము.

(2) శనైశ్చరుడు, సమరాశియందును, బుధుడువిషమరాశియందును నుండి యొకరి నొకరుచూచుచుండినది యొకనపుంసక జనయోగము.

(3) అంగారకుడు విషమరాశియందు. సమరాశియందును సూర్యునిచూచుచుండి నను సూర్యుడు అంగారకుని చూచుచుండినను ఒకనపుంసక జనయోగము.

(4) జననలగ్నము, చంద్రలగ్నము ఈరెండును విషమరాశియందుండి, సమరాశియందుండిన అంగారకునిచే చూడబడినచో నొక నపుంసకజనయోగము.

(5) సమరాశిస్థితి చంద్రుడును విషమరాశిస్థిత బుధుడును అంగారకవీక్షణ్యము గలిగి యుండిన ఒకనపుంసకయోగము.

(6) శుక్రలగ్నచంద్రులు యేగానియందైనను పురుషవంశలయందుండినది యొక నపుంసక జనయోగము.

ఈ యాఱుయోగములు నపుంసకజనన యోగములు ఇందులకుదాహరణముగ, “అన్యోన్యం రవిశక్తికా విషమర్థ సమర్థగా నిరీక్షితే, ఇందుఁగనిపుత్రైవా పితౄన గర్భం నపుంసకంకురుతః. వక్త్రోవిషమే సూర్య స్సయః ప్రేయంపరాస్పరాలోకాత్, విషమర్థే లగ్నేందూసమరాగః కుశోవలోకయతి. బుధగం ద్రౌకుడప్యప్రౌవిషమర్థ సమర్థగౌతతై వోక్తాః ఓజనవాంశకి సంస్థాలగ్నేం దుసితాస్తథైవోక్తాః” అని బాదరాయణులు వచించియున్నారు జననకాలాదిచక్రములయందు స్త్రీ పురుషజననయోగములు కనబడిని యెడల ఈక్షి బయోగముల వారింటిని యొచింపవలయును. ఇదిగాక స్త్రీ పురుషజనన యోగములును, నపుం సక జననయోగములును యున్నయెడల, నపుంసక జననయోగములకిన్ని, స్త్రీపురుష జనన యోగములే బలాధికములుగాన క్లిబయోగముల నిర్ణయింపదగక.

స్త్రీ పురుషద్వయమును గలుగజేసెడి యోగములు. శ్లో. యుగ్మే చంద్రసితౌ తథౌజ భవనేన్యై రార జీవోదయా

లగ్నేందూన్య నిరీక్షితౌచ సమగా యుగ్మేషునాప్రాశినః,
కుర్యుస్తే మిథునం గ్రహోదయగతా ద్వ్యైగాంశ్చ కా పశ్యతి
స్వాంశేక్షే త్రితయంజ గాంశక వశాద్యుగ్మత్వమితైస్సమమ్. 14

టీ. చంద్రసిత = చంద్రశుక్రలు, యుగ్మ = సమరాశియందును, తథా = అప్రకారమే, భారతీనోదయాః = బుధకుజగురులగ్నములు, ఓజధవనే = విషమరాశియందును, క్యుః = ఉండిరేని, మిధునం = ఒక ఆడశిశువును ఒక చుగళిశువును అనుడలగుగా, కుర్యః = జనింపజేయుదురు, లగ్నేందూ = లగ్నచంద్రులు, సమగౌసమరాశియందున్నవారలై, నృసిరీక్షితా = పురుషగ్రహములచేతమాడబడినవారలై, శ్రీ పురుషద్వంద్వమును జనింపజేయుదురు. వా = వికల్పంబున, తపన = అబుధకుజగురులగ్నములే, యుగ్మభు = సమరాశులయందు, ప్రాణినః = బలవంతులయియుండిరేని, మిధునం = శ్రీ పురుషద్వంద్వమును, కుర్యః = జనింపజేయుదురు. గ్రహోదయగతాః — గ్రహ = సకలగ్రహములును, ఉదయ = లగ్నమును, గతాః = పొందిన, ద్వ్యంగంశకాః = ద్విస్వభావరాశి నవాంశలను, అనగాద్విస్వభావరాశి నవాంశలయందున్న గ్రహములను లగ్నములను, స్వాంశే = స్వనవాంశయందున్న, భీ = బుధుడు, పశ్యతిసతి = చూచుచుండగా, త్రితయం = మూడుశిశువులుపుట్టును, యుగ్మం = రెండుశిశువులు, జ్ఞగాంశకనకార్ = బుధుడున్ననవాంశనుబట్టి, శ్రీలనిగాని పురుషునిగాని జెప్పవలయును, అమిత్రైస్సయం = గ్రహాలగ్నములను బుధుడును ద్విస్వభావ, శ్రీ, పురుష, రాశులనుగాని తన్నవాంశలనుగాని, పొందియుండక అందగును సమాసరాశి నవాంశలయందుండిరేని, మూడుశిశువులు సమచిహ్నముగా జనింతురు. యిట్లని చెప్పబడియున్నది.

తా. (1) చంద్రశుక్రలు సమరాశియందును, మఱి బుధ గురులగ్నములు విషమరాశియందునుగూడియుండిన, ఒక చుగళిశువును, నొక యాడుబిడ్డయు లగుచునట్టియొగము.

(2) సమరాశిస్థితిలగ్న చంద్రులు, పురుషగ్రహములచే జూడబడుచుండునెడ, శ్రీ పురుషద్వంద్వ జననయొగము.

(3) బుధాంగాగక లగ్నగురువులు సమరాశులయందు బలవంతులగునెడల, అయడలగు శ్రీ పురుషశిశువుల జననయొగము.

ఈ మూడుయొగములుగాక మువ్వరుబిడ్డలు అయడలుగబట్టుయొగములు:— ద్విస్వభావరాశి నవాంశలయందున్న గ్రహములను లగ్నమును స్వనవాంశయందుండు బుధుడు చూచిన పక్షమున మువ్వరుబిడ్డలు అయడలుగాబట్టుదురు. ఇందు నాల్గువిధములగు భేదములను గమనించి శ్రీ పురుష శిశువుల సంఖ్య నెఱుంగవలయును.

(1) పురుషస్వభావరాశియు, స్వనవాంశయునగు మిధుననవాంశయందున్న బుధుడు, ద్విస్వభావరాశి నవాంశలయందుండు గ్రహములను లగ్నమునుచూచిన నిద్వరుపురుషశిశువులు, ఒక ఆడశిశువును జనించుదురు.

(2) మిధున నవాంశయందున్న బుధుడు బురుషస్వభావరాశులగు మిధున, ధనుగ్నవాంశలయందున్న గ్రహాలగ్నముల వీక్షించెనేని మాపురును పురుషశిశువులై జనన మొందుదురు.

(3) శ్రీస్వభావరాశియు, స్వనవాంశయునగు కన్యానవాంశయందున్న బుధుడు ద్విస్వభావరాశి నవాంశలయందుండు గ్రహాలగ్నముల జూచుచుండునెడల, నిద్వరు కన్యకలును ఒక పురుషుడును, బుట్టుదురు.

(4) ఆకన్యానవాంశహందున్న బుధుడే శ్రీస్వభోవరాసులగు కన్యామీననవాంశల యందుండు గ్రహలగ్నములను జూచుచుండునెడ మాపురును శ్రీశువులై యమడలుగా జనింతురు.

ఈ విషయమునకు సారావళియందు, “సమరాశాశశిత్తయో ర్విషమేగురు వక్రసౌ మ్యులగ్నేషు యోగేస్త్రికగర్భగతిం నూనంమిధునంతువిజ్ఞేయం, లగ్నేందూవా సమగౌపుంగ్ర హద్వద్వైచమిధునజన్తకరా, ఉదయజ్ఞవక్రగుగవో బలిసస్సురాశి గాస్తభైవోక్తాః ద్విశరీరాం శకయుక్తాక్ గ్రహోక్తవిలగ్నంచ పశ్యతీందుసుతః, కన్యాంశేద్వైకస్య పురుషశ్చనిషిచ్యతేగ ర్భే, మిధునాంశేకన్యైకాద్వా పురుషేత్రితయమేవస్యాత్, మిధునధనరంశకగతాక్ గ్ర హోక్తవిలగ్నంచపశ్యతీందుసుతః, మిధునాంశేకన్యైకాద్వా పురుషంత్రితయతదాగర్భే, కన్యా మీనాంశేకన్యా విహగానుదయం యువతిభాగగతః, పశ్యతిశీతగుతనయః కన్యాత్రితయంతదా గర్భే” అనియున్నది.

—❧ అనేక విండుములను గలుగజేయు యోగము. ❧—

శ్లో. ధనుర్ధర న్యంత్యగ తే విలగ్నే గ్రహేస్తదంతోప గతైర్బలిష్టైః

జ్ఞేనార్కిణావీర్యయు తేన దృష్టే సంతి ప్రభూతా అపికోశసంస్థాః. 14

టీ. ధనుర్ధరస్య=ధనురాశియొక్క, అంత్యగతే=అంత్యనవాంశము, విలగ్నే=లగ్నమగు చుండగాను, తదంతోపగతైః=ధనుర్నవాంశయందున్న, బలిష్టైః = బలవంతులైన, గ్రహైః= గ్రహములచేతను, వీర్యయుతేన = బలవంతుడైన, జ్ఞేన = బుధునిచేతను, అర్కిణా = శని చేతను, దృష్టే = లగ్నముచూడబడు చుండెనేని, ప్రభూతాః = అనేకములైన, కోశ సంస్థాః = జరాయుషేష్టితశరీరములు, గర్భగతిములై యున్నవని తెలిసికొనవచ్చును.

తా. ధనురాశియొక్కయంత్య నవాంశము లగ్నము ఆధనుర్నవాంశల యందెం దైననుండు బలియులగు గ్రహములచేతను, బలవంతులగు బాధకనులచేతను లగ్నముచూడబడిన చో అనేకములగు జరాయుషేష్టిత శరీరములు గర్భగతిములయి యున్నవని తెలియదగినది. 15

—❧ గర్భమాస స్వభావ మాసాధిపతులు. ❧—

శ్లో. కలిల ఘనాంకురాస్థి చర్మాంగజ చేతనతాః

సితకుజ సూర్య చంద్రార్కి బుధాః పరతరి

ఉదయప చంద్ర సూర్య నాథాః శ్రమశో గదితా

!భవతి శుభాశుభంచ మాసాధిపతే స్పద్యశమ్.

16

పరాః—పై శ్లోకమునకు టీకాతాత్పర్యము యిదిగువ కనపరచిన పట్టికవలన తెలియును.

—ॐ॥ అధికాంగ మూకాద్యత్వత్తి యోగములు. ॥—

శ్లో. త్రికోణగోజ్ఞీ విబలై స్తథా పరై ర్ముఖాంఘ్రిహస్తైర్ద్విగుణస్తదాభవేత్
అవాగ్గవీందా నశుభైర్భ సంధిగై శ్శుభేక్షితశ్చేత్కురుతే గిరంచిరాత్.

టీ. త్రికోణగోజ్ఞీ=లగ్నమునకు నవచు పంచమములయందుండగా, తతః=అబుధునికంటే, విబలైః=బలహీనులైన, అపరైః=తక్కిన గ్రహములచేత గర్భస్థుడు, ముఖాంఘ్రిహస్తైః=ముఖపాదహస్తములచేత, ద్విగుణః=ఇబ్బడియైనవాడును ఏకోదరుడును, భవేత్=అగును, గవిః=వృషభమును, ఇందౌ=చంద్రుడుండగా, భసంధిగైః=క గ్రహ వృత్తికి మీసములయొక్క అంత్యనవాంశలయందున్న, అశుభైః=సాప గ్రహములచేతను, అవాక్=గర్భస్థుడు మూగవాడగును. శుభేక్షితశ్చేత్=చంద్రుడు శుభగ్రహములచేత చూడబడెనని, చిరాత్=బహుకాలమునకు, గిరం=వాక్కును, కురుతే=చేయుచున్నాడు.

తా. లగ్నమునకు త్రికోణస్థానములగు నవచు పంచమ స్థానములయందు బుధుడుండి తక్కిన గ్రహములన్నియు బుధునికంటే బలహీనములై యుండునెడల గర్భస్థుడు ద్విగుణతముఖ సాద హస్తుండును, ఏకోదరుడును అగునని యొంగదగినది. ఇందులకు గాఢీవచనము:—“బలహీనై గ్రహైస్సలైవ ర్నవపంచమగేబుధే, ద్విగుణాంఘ్రి త్రిహస్తై భవత్యేకోదగస్తథా.” అత్యున్నతమున చంద్రుడుండి పాపగ్రహములు, కటక, వృశ్చిక, మీనరాసుల అంత్య నవాంశలందుండిన నెడల గర్భస్థుడు మూగవాడగును. ఆచంద్రుడు శుభగ్రహవీక్షితుం డగునెడల కొంతకాలమునకు మాటలుపప్పును. బలాధికులగు పాపగ్రహ దృష్టుడగునెడల గర్భస్థుడు మూగవాడనుటకు సందేహములేదు. శుభాశుభగ్రహ దృష్టియగునెడల శుభగ్రహదృష్టి ననుసరించియే ఫలితమును జెప్పవలయును. ఇందులకు:—“శ్లో. కురీరాశి ర్ముఖాంఘ్రి పాదైశ్చంద్రే వృషావగే, మాకఃపా పేక్షితేసామైర్వ చ్చిరేణ లభతేగిరం, మిత్రస్యస్తై శ్శుభావీగ్మం, ఫలంబోద్య మనీషితా.” అనిగాని చెప్పియున్నారు. 17

—ॐ॥ శిశువులు దంతసహితముగ జన్మించు యోగము. ॥—

శ్లో. సామ్యగ్రాశే రవిజ రుధిరా చేత్సదగో త్రజాతః
కుబ్జస్త్వనే శశిని తనుగే మందమాహేయ దృష్టే
పంగురీస్థేయమ శశికుజై ర్వీక్షితే లగ్నసంస్థే
సంధౌ చాపే శశినిచ జడస్సాన్యన్న చేత్సామ్య దృష్టాః. 18

టీ. రవిజరుధిరా=శనికుజులు, సామ్యగ్రాశేచేత్=బుధరాసులైన నవాంశలయందుగాని యీరాసులయందుగాని యుండిరేని, అత్ర=ఈయోగమందు, జాతః=పుట్టినవాడు, సదంతః=దంతములతోఁ గూడినవాడగును. శశిని=చంద్రుడు, స్వక్షే=స్వక్షేత్రమైన కర్కాటకము నందుండి, తనుగే=ఆకర్కాటక మేలగ్నమై అందున్నచంద్రుడు, మందమాహేయదృష్టే=శనికుజులచేత చూడబడెనని, కుబ్జః=కుబ్జుజుండగును, మీనే=మీసములగ్నమై, యనుశశికుజైః=

శనిచంద్ర కుజులచేతను, వీటి తే=మాడబడుచుండినను, లగ్నసంక్లే=అశని శశికుజులు లగ్నగతులై యుండినను, పంగుః=(గర్భస్థుడు) కుంటివాడగును, పాపే=పాపగ్రహంబును, శశిని = చంద్రుడును, సంధా=భసంధులయిన కర్కట వృశ్చిక మీనాంత్య నవాంశలయం దుండిరేని, జడః=జడుండుగును, నచేత్ సౌమ్యదృష్టాః=ఈ యోగములను గలుగఁజేయు గ్రహంబులు శుభగ్రహములచేత చూడబడకుండేనని ఈఫలములు సంపూర్ణముగా నగుననియు.

తా. అంగారకుడును, శనియు ఏగాశియందైనను బుధనవాంశలగు మిధున కన్యా నవాంశలయందుగాని, బుధశ్చేత్త్రములగు మిధున కన్యా రాసులయందైన నుండినచో గర్భస్థుడు దంతములుగలిగి పుట్టుననుట నెఱుంగదగినది. బలీయులగు శుభగ్రహముల వీక్షణగలిగిన వై యోగమునకు భంగమగును.

18

—శ్లో॥ శిశువులు కుబ్జరూపులుగ జనించు యోగము. శ్లో॥—

చంద్రుడు స్వశ్చేత్త్రమును, తత్కాలలగ్నము నగు కర్కాటక లగ్నమునందుండి శని, అంగారకులచే చూడబడినచో పొట్టివగు చేతులు, కాళ్లు గల మడుగుజ్జువాడగును. శుభగ్రహదృష్టి యీ యోగమునకు భంగము గలిగించును.

—శ్లో॥ శిశువు పంగువుగా జనించు యోగము. శ్లో॥—

మీనము లగ్నమై, శనిశ్రేణి చంద్రాంగారక వీక్షణ గల్గియుండినను, ఆ మీనరాశియందే శని శశి కుజులుండినను గర్భస్థుడు కుంటివాడగునని జెప్పదగినది. ఆలగ్నమును శుభగ్రహములు జూచిన శుభఫలము.

—శ్లో॥ గర్భస్థ జడ జన్మ యోగము. శ్లో॥—

చంద్రుడు, పాపగ్రహమునుగూడి, కర్కాటక వృశ్చిక మీన రాసుల అంత్య నవాంశలయం దుండినని గర్భస్థుడు చెవిటివాడగుననియు జెప్పదగినది. ఆలగ్నములు సౌమ్యగ్రహములచే చూడబడు చుండునెడల వైయోగము జరుగదని చెలియదగినది.

—శ్లో॥ మీనాంగ జనన యోగములు. శ్లో॥—

శ్లో. సౌర శశాంక దివాకర దృష్టే వామనకో మకరాంత్య విలగ్నే
ధీనవమోదయై శ్చదృశాణైః పాపయుతైరభి జాంఘిరీరాస్స్యాత్.

టీ. మకరాంత్యవిలగ్నే=మకరరాశియొక్క అంత్యనవాంశమున లగ్నమై, సౌరశశాంక దివాకరదృష్టే=శనిచంద్రనూరులచేత చూడబడేనని, వామనకః = (గర్భమందున్నవాడు) పొట్టివాడగును. ధీనవమోదయై శ్చదృశాణైః=ధీద్రేక్కాణమనగా ద్వితీయద్రేక్కాణము గర్భాదాన లగ్నమందులి ద్వితీయద్రేక్కాణము, పాపయుతైః=రవిశని వ్యతిరిక్తమైన పాపగ్రహము కుజుడుగనుక వానితోఁగూడినదై, సౌరశశాంకదివాకరదృష్టే = శని చంద్రనూరులచేత చూడబడేనని, గర్భమందుఅభిజః=భుజమీనుడుజనించును. తృతీయద్రేక్కాణము నవమరాశి సంబంధమైనది కాబట్టి నవమద్రేక్కాణమనగా తృతీయద్రేక్కాణ

ము, అందు తుజాడనుండి శనిచంద్రనూర్యులచేత చూడబడెనేని, గర్భయందు, అనంభూషాదహీనుడు జనించును లగ్న ప్రథమద్రేక్కాణము లగ్నరాశి సంబంధమైనది కాబట్టి, ఆ లగ్న ప్రథమ ద్రేక్కాణయందు తుజాడనుండి శని చంద్రనూర్యులచేత చూడబడెనేని గర్భయందు, అశిరాఃశిరస్సులేని కబంధుడు జనించును.

తా. చుకరరాశ్యంత నవాంశము లగ్నమై, శని చంద్ర నూర్యులచే చూడబడుచుండిన గర్భయందున్నవాడు పొట్టివాడుగ బుట్టును. 19

మఱియు “ధీనవమోదయగై శ్చ దృశ్యాజ్ఞైః” అనియుండుటచేత “ద్రేక్కాణాః ప్రథమ పంచమ నవమానాం” అనుటయట్టి లగ్నమునందు ద్వితీయ ద్రేక్కాణము వాచమస్థానముగనుక, ధీద్రేక్కాణయనగా ద్వితీయద్రేక్కాణము ఈద్రేక్కాణము అధానలగ్నమయి, రవి శని వ్యతిరీక్తపాపగ్రహులు. అంగారకుం డారాశియందుండి శనైశ్చర చంద్రనూర్యులచే చూడబడినచో గర్భమునుండి బుట్టువాడు భుజహీనుడుగ నుండునని దెలియదగుననియు నవమద్రేక్కాణయనగా ద్వితీయద్రేక్కాణమున అంగారకుడుండి వైరీతిగ శని చంద్రనూర్యులచే చూడబడినచో శిశువుపాదములులేకుండ జనించునని చెప్పదగినదనియు లగ్నద్రేక్కాణమనగా ప్రథమద్రేక్కాణమునందు అంగారకుడుండి శని చంద్రగ్రవులచే చూడబడినయెడల శిరోహీనుడు జనింపకలడనియు కొందఱు శ్లోతిష్కులు వ్యాఖ్యానము జేసియున్నారు.

కొందఱు వైజేష్ణబడిన ద్వితీయ, తృతీయ, ప్రథమద్రేక్కాణములు పాపగ్రహయుక్తములై శని చంద్రానూర్యులచే చూడబడినను, చూడబడకుండినను పూర్వోక్తప్రకారముగ, భుజ, పాద, శిరోహీనులు జనించుదురని జెప్పుచున్నారు.

ఇదిగాక, వైద్రేక్కాణములు మూడింటియందును యేద్రేక్కాణమైనను పాపగ్రహయుక్తమై శని చంద్ర రవి దృష్టమైనయెడల ఉద్భవహాచయక్రమము ననుసరించి పూర్వము చెప్పిన రీతిగ భుజ, పాద, శిరోహీనులగు శిశువులు జనింతురని జెప్పుచున్నారు.

మఱికొందఱు లగ్న పంచమ నవమరాసులు మాటియందు నుదయించు ప్రథమ ద్రేక్కాణములు మూడును, బాపగ్రహ సంబంధములయి యుండునెడల భుజహీనులును, వై మూడురాసుల ద్వితీయద్రేక్కాణములు మూడును పూర్వగ్రహ యుక్తములయి యుండునెడ పాదహీనులును, వాటియొక్క తృతీయద్రేక్కాణములు మూడును బాపగ్రహ యుక్తములై యుండెనేని శిరోహీనులును జనించుదురని జెప్పుచున్నారు.

మఱియుకొందఱు:—ఈ క్రిందియధాహాణ శ్లోకము ననుసరించి అధానలగ్నమునకు బంచమరాశియందుదయించు నేద్రేక్కాణమైనను అంగారకయుక్తమై, శని చంద్ర, గ్రవులచే చూడబడుచుండెనేని భుజహీనులు జనించుదురనియు, నవమరాశియందుదయించు నేద్రేక్కాణమైనను తుజసంయుక్తమై, శనైశ్చర, చంద్ర, నూర్య దృష్టయగునెడల పాదహీనులు జనించుదురనియు, లగ్నమునందే ద్రేక్కాణమైనను అంగారకయుక్తమై, శని, చంద్ర, నూర్యులచే చూడబడుచుండునెడల శిరోహీనులు జనించుదురనియు జెప్పుచున్నారు.

ఉదాహరణములు:—(1) “లక్ష్మీ దేవిక్లాణిఁ భామః సోగ మార్త్యం దు వీక్షితః, కుర్యాద్వి కిరసంతద్వ త్పంచమే బాహువర్జితం, విపదం నవమస్తానే యదిసామ్యై గ్నవీక్షితః” అని గాగ్గియు.

(2) భామయుతో దేవిక్లాణిప్రీతిః క్లాణిగ్నమ భేష సుదృష్టః, విభుజాంఘ్రిమస్తకస్యా చ్చని రవి చంద్రై ర్వదేగ్నర్భే అని సారావళియునును శేషబడియున్నవి ఇందు పాపగ్రహ యుక్తమైనను, పాపగ్రహదృష్టమైనను ఉండునెడల మైయోగములు గల్గినేగాని శుభగ్రహ సంబంధమైనను, శుభగ్రహ వీక్షణ గల్గినను, మైయోగములకు భంగము గలుగుటకు సందియము లేకు, గనుక మోచింపదగినది.

— శ్లో. అంధాది జనన యోగములు. శ్లో. —

శ్లో. రవి శశి యుతే సింహాలగ్నే కుజార్కి నిరీక్షితే
నయన రహిత స్సామ్యా సామ్యైస్సబుద్ధుది లోచన.
వ్యయ గృహగతి శ్చంద్రో వామః హీన స్త్య పరి రవి
స్త్యశుభగదితా యోగాయావ్యా భవంతి శుభక్షిణాః. 20

టీ. సింహ=సింహము, లగ్నే=(నిషేక)లగ్నమై, రవిశశియుతే=సూర్యచంద్రులతోఁ గూడి, కుజార్కినిరీక్షితే=కుజశతులచేరి చూడబడినది, నయనరహితః = కన్నులులేనివాడు పుట్టును, సహ=సింహము సూర్యచంద్రులతోఁగూడి, సామ్యాసామ్యైః=శుభపాపగ్రహము లచేత చూడబడినది, సబుద్ధుదిలోచనః=పూర్ణాంధ్రవాడగును, చంద్రః=చంద్రుఁడు. (అథాన) లగ్నమునకుగాని (జన్మలగ్నమునకుగాని) వ్యయగృహగతిః = ద్వాదశవంధున్నవాడై, వామః=ఎడమకన్నును, హీనస్త్య=చెరుదును, రవిః=సూర్యుఁడు, పరిః=కుడికన్నును, హీన్స్త్య=చెరుదును, అశుభగదితాః=అశుభ గ్రహసంయోగవీక్షణ జనితములయిన, యోగాః=యోగములు, శుభక్షిణాః = శుభగ్రహములచేరి చూడబడినవై, యావ్యాః = ఫలములు కాలాంతరమున కొంచెముగా గలుగును.

తా. ఆ సూర్యకాలలగ్నము సింహమై, సూర్యచంద్ర సంయుక్తమై, అంగారక శనైశ్చ రులచే చూడబడినచో రంధ్ర కన్నులు లేనివాడుగ బుట్టును.

ఆ సింహము సూర్యగ్రహ యుక్తమై అంగారక శనైశ్చరులచే చూడబడునెడల కుడికన్ను లేనివాడగును.

ఆ సింహరాశి చంద్రయుక్తమై కుజశతుల వీక్షణగల్గి యుండినయెడల నెడమకన్ను లేనివాడగును.

ఆ సింహలగ్నము రవి శశి సంయుక్తమై శుభగ్రహములచేతను పాపగ్రహములచేతను చూడబడుచుండు నెడల పూగన్నులుగల వాడగును.

అందు రవి యొక్కందుండి శుభపాపగ్రహములచే చూడబడిన కుడికన్నును, చంద్రుఁ డొక్కఁడు మాత్రమండి మైత్రీగ సావ్య హస్తగ్రహ వీక్షణ గల్గియుండిన ఎడమకన్నును పూగన్ను లగును.

జన్మలగ్నమునకుఁగాని ఆధాన లగ్నమునకుఁగాని పండ్రైండవయింట చంద్రుఁడుండిన యెడల ఎడమకన్ను చెడిపోవును. రవి యుండినచో కుడికన్ను చెడిపోవును.

ఇందులకు నవనీతార్థమున “వక్త శృనిర్వా వ్యయగోక్షిహంతా వామంకుజో దక్షిణ మక్షి సౌరిః, వ్యయేగవీందూ యుగపత్పథగ్వా నేత్రేహరేతా చపసన్యసన్యే ” అని ఉదాహరణము. — అశుభగ్రహ సంయోగ వీక్షణ సంభూతములగు యోగములయందు ఆ అశుభ గ్రహములు శుభ గ్రహములచేత జూడబడు నెడల తదను గుణ్యులగు ఫలములు. ఉక్తకాలంబున గాక కాలాంతరంబున కొంచెముగా గలుగునని చెలియదగినవి. అనగా శుభగ్రహ వీక్షణచే పాపగ్రహ సంబంధములగు యోగములకు భంగము గలుగుననుట.

20

— ప సవకాలము నెఱుంగు విధము. —

స్థో తత్కాల త్తాదు సహితో ద్వైరసాంశికో య
స్తత్తల్వ రాశి సహితే పురత శ్చ శాంకే
యావాను దేదితి దినరాత్రి సమానభాగే
తావద్గతే దిన ర్హోః ప్రవదాతి జన్మ.

21

టీ. తత్కాలే = గర్భాధాన కాలయందైనను, ప్రశ్న కాలయందైనను, యోద్విరసాంశికః = విద్వాదశాంకము, ఇందునఁగితః = చంద్రునితోఁ గూడినది కాదునో, చంద్రే = చంద్రుఁడు, తత్తల్వరాశిసహితే = ఆరాశికి సమానరాశిలోఁ గూడిన వాఁడగుచుండ, పురతః = ముందగి, స్త = జననమును, ప్రవదంతి = చెప్పుదురు. ప్రశ్నః = అని చెప్పబడియున్నది. దినరాత్రిసమానభాగే = అచోరాత్రిములకు సమానమైన రాసులయొక్క త్రింశద్భాగము, యావాన్ = ఎన్నవఁగి, ఉదేత = ఉదయించుచున్నదో, దిననిశో = దివాగాత్రులందు, తావద్గతే = అన్ని గడియలు పోవుచుండగా, జన్మ = ప్రసవమును, ప్రవదంతి = చెప్పుదురు.

తా. ప్రశ్న కాలమునందైనను, గర్భాధాన కాలమునందైనను, చంద్రుడు తానుండు రాశియం దన్నవ ద్వాదశాంశయం దుండనో ఆ యంశానుభ్యు నెరింగి మేషరాశిమొదలు యన్నవరాశియందు చంద్రుఁడగు సమయమున, గర్భదశయ మాసమునందు, ప్రసవకాలమని జెప్పవలయును. ఇందులకు సారాంశిలో “యస్మిన్ ద్వాదశిభాగే గర్భాధానే వ్యవస్థితచంద్రః తత్తల్వగ్న సహ గృహ్య సమానికేత్ ” అని చెప్పబడియున్నది.

మఱియు కొందఱు, ప్రశ్న గర్భాధాన కాలములయందు చంద్రుఁడు తానుండురాశియం దన్నవ ద్వాదశాంశయం దుండనో అది మొదలు అన్నవ సంఖ్యగల వైరాశియేదియో, ఆరాశియందు చంద్రుఁడగుచు కాలమున బ్రసవము జెప్పదగినదను చున్నారు గాన నిదియు మోచింపదగినది. ఇందులకు దాహరణముగ “యావత్సంఖ్యే ద్వాదశాంశే కీతరక్తి ర్వ్యవస్థితం తత్సంఖ్యో యస్తతో రాశిర్జన్మేందౌ తద్గతేవదేత్ ” అని గాగ్ని చెప్పియున్నాడు.

మఱియు మేష, వృషభ, మిథున, కర్కాటక, ధనుర్వకరరాసులు రాత్రి బలరాసులనియు, తక్కినవి పగలుబలరాసులనియు జెప్పబడియుండుటచే ప్రశ్నలగ్నముగాని, ఆధాన

లగ్నముగాని రాత్రి బలరాశియైనచో రాత్రి ప్రసవమగుననియు, దివా బలరాశియైన యెడ పగటికాలమున బ్రసవమగుననియు, ఆలగ్నమున గతించిన త్రింశాంశభాగముల సంఖ్యవెరింగి, ఆరాశి బలకాలమున, నన్నిఘడియలు చల్లినవెనుక బ్రసవమనియు జెప్పదగినది.

ఇందులకు ఉదాహరణముగ— “తత్కాలే దినస నిశాసంక్షే సముదేతిరాశి భాగోడ యః, యావా నుదయస్యాం శస్త్రావాన్యావ్యో దిస్యరాత్రేర్వా, ఇత్యాధానా త్ప్రథమం నూతేః కాలం సునిర్భుతం కృత్వాభారక పహితం చ విధిం విచింతయే త్తత్తగణితజ్ఞః” అని సారావళియందు కలగు.

—౦౩౩— గర్భము ధరించినపిదప దీర్ఘ కాల ప్రసవయోగములు. —౦౩౪—

శ్లో. ఉదయతి మృదుభాగేశే సప్తమస్తేచ మందే

యదిభవతి నిషేక స్సూతీరబ త్రయేణ

శశిని తు విధిలేష ద్వాదశేభే ప్రకుర్యా

న్నిగదిత మిహ చింత్య సూతి కాలేపి యుక్త్యా.

22

టీ. మృదుభాగేశే—మృదు = శనియొక్క, భాగేశే = (రాశి) నవాంశము, ఉదయతి సతి = లగ్నగతహా చుండగా, మందే = శనైశ్చరుడు, సప్తమస్తే = (లగ్నమునకు) వప్తమ ముండుండగా, నిషేకః = గర్భాధానము, భవతియది = ఆయ్యెనేని, అబ్జత్రయేణ = మూడేండ్లకు, నూతిః = ప్రసవమాను, నిషేధః = ఈవిధానమే, శశిని = చంద్రునియందు (గలిగిన) ద్వాదశేభే = పంచైంశవసంవత్సరమున ప్రసవమానని, విద్యాత్ = తెలియవలయు, ఇహ = ఈనిషేకాధ్యాయమందు, నిగదితి = చెప్పబడిన యోగములు, నూతికాలేపి = నిర్ణయకాలమందు, యుక్త్యా = యుక్తిచేతను, చింత్యం = విచారించు దగినది.

తా. ఏలగ్నమునందైనను శనైశ్చర్యాంశలగు మకగమంభనవాంశలలో నొకదానియందు గర్భాధానమై ఆలగ్నమునకు సప్తమస్తానమునశనియుండినయెడల మూడేండ్లకు ప్రసవమగును.

ఏలగ్నమునందైనను చంద్రాంశముగు కర్కాటక నవాంశయందు గర్భాధానమై ఆలగ్నమునకు సప్తమస్తానమున జంద్రుడుండనెడల పంచైంశ సంవత్సరములకు బ్రసవమగును. ఈ లగ్నములకు ఇతర శుభాశుభగ్రహముక్తి గలగాని వీక్షణ్యముగాని యుండినచో నీయోగమునకు భంగముకలుగును. ఈఅధ్యాయమునందు జెప్పబడిన ఫలములన్నియు జన్మకాల లగ్నము, ఆధానలగ్నము, ప్రక్షలగ్నము, అను మూడింటిని, తదనుసరణములగు గ్రహముల బలాబలముల నొందించి ఫలముల జెప్పవలెను.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

నిషేకాధ్యాయ నామక

చతుర్థాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

జననకాల లక్షణాధ్యాయము. - ౧.

జననకాలమును చక్కగ కనుగొనుటచే లగ్నమును స్థిరపరచుటకును, తదంతరలను గనుగొను ఫలితము లనుభవయోగ్యములుగ జేప్పటకును వీలగును. ప్రపంచమునగల మానవులందు చాలమంది జననకాలమును గమూలమిగ బేర్కొనుటచే లగ్నముభేదించుట సహజమైయున్నది. కావుననే జ్యోతిష్కులందరు ప్రశ్నచుమున లగ్నస్ఫుటముగావించుట వాడకగ నువ్విది. ఇదియుగాక జననకాలమున జాతకునితండ్రియునికీయు, నూతికార్యహాసంబంధములను ఎఱింగి, తదనుగుణ్యముగ రాశిచక్రమునందు గ్రహస్థితులనుబట్టి లగ్నముచ నిర్ణయింపవలెను. కావున హోగాకాస్త్రజ్ఞుడగు వరాహమిహిరాచార్యుడు బృహజ్జాతకమునందు జననకాల లక్షణాదుల నెగురువిధమును, పంచమాధ్యాయమగు నీ జన్మకాల లక్షణాధ్యాయమున జేప్పుచున్నాడు.

--- శ్లో. పితృవరోక్ష జననకాల యోగములు. ---

శ్లో. పితృజ్ఞాతః హగోక్షస్య లగ్న మిందా వపశ్యతి,
వివేశస్థస్య చరభే మధ్యా ధృష్టే దివాకరే. 1

శ్లో. ఉదయస్థేపినా మందే కుజేనాస్తా సమాగతే,
స్థితేవాంతః క్షపానాథే శచాక సుత సక్రయోః. 2

టీ. ఇందా = చంద్రుడు, లగ్నం = (ప్ర,సవ) లగ్నమును, అపశ్యతి = చూడటం
డంగా, జాతః = పుట్టినవాడు, పిశుఃసరోక్షస్య = తండ్రిగర్భరేనపుడు పుట్టెననిచెప్పదగినది,
దివాకరే = సూర్యుడు, మధ్యాత్ = దశమస్థానమునకంటె, ధృష్టే = క్రిందనున్న, చరభే =
చరరాశి ముదు, పితృస్థితేస్థస్య = తండ్రిదేశాంతరమందుండంగా, జాతః = పుట్టినవాడని
తెలియదగినది. 1

టీ. మందే = శనైశ్చరుడు, ఉదయస్థే = లగ్నమందుండినను, అధవా = అటుగాకపోయిన.
కుజే = అంగారకుడు, అస్తం = సప్తమరాశిని, సమాగతే = పొందియుండంగాను, క్షపానాథే =

చంద్రుడూ, శకాంకముతకుక్రయోః=బుధశుక్రమయోక్కు, అంతః=మధ్యమందు, స్థితేనతి =
ఉండినను జనించినవానితండ్రి, పరోక్షసుందుం డెనని చెప్పవలయు. 2

(1) చంద్రుడు ప్రసవ లగ్నమును జూడకుండినచో నాజాతకుడు తండ్రి, దగ్గర
లేనికాలమున బుట్టెనని చెలియదగినది.

(2) (మధ్యమును సంజ్ఞ దశమ స్థానమునకుండుటచే దశమస్థానమునకు క్రింద
నున్న చరిరాములనగా నవమాప్తములని చెలియదగినది.)

లగ్నమును చంద్రుడూచూడక ఆలగ్నమునకు నవమస్థానముగాని, అష్టమస్థానముగాని
చరరాశియుండి అందు నూర్యుకుండినచో శంక్తి వివేకగుణుడై యుండకాలమున జాత
కునిజననముని చెలియదగినది.

(3) జననలగ్నమును చంద్రుడూచూడక, ఆలగ్నమునకు నవమస్థానముగాని, అష్టమ
స్థానముగాని స్థిరరాశియు అందు నూర్యుకుండినచో జాతకునితండ్రి, స్వదేశమునందే స్థలాంత
రుడై యున్నపుడు జననముని చెలియదగును.

(4) లగ్నమును చంద్రుడూచూడక, ఆలగ్నమునకు, తొమ్మిదవరాశిగాని, ఎనిమిదవ
రాశిగాని ద్విస్వభావరాశియు అందు నూర్యుకుండిన జాతకునితండ్రి, పరదేశముల మధ్య
మార్గమున నుండుకాలమున జననముని నిశ్చయించకలెను.

(5) లగ్నమున శనిశ్చక్రం కుండినచో జాతకునితండ్రి, దగ్గరలేనికాలమున జననము
కెప్పవగును.

(6) అంగారకుండు లగ్నమునకు సప్తమస్థానమునందుండునెడల జాతకునితండ్రి,
పరోక్షమున నుండగా జననమును కెప్పవగినది.

(7) బుధశుక్రమల నకును చంద్రుడూచూడగా బుట్టిన వానితండ్రి, దగ్గరలేనికాలమున
జననమును కెప్పవగును. (చంద్రునకు పంచద్రేండవయింట బుధశుక్రమలలో నొక్కకును,
రెండవయింట నొక్కకునుండినను, ఒకరాశియందే రాశ్యాద్యంతములయందు బుధశుక్రమండి
యారాశిమధ్యమున చంద్రుడూండినను, చంద్రుడు బుధశుక్ర మధ్యస్థుడగును). మై నాగ
ములలో 5-6-7- దోగములయందును చంద్రుడు లగ్నమును జూడక యుండవలయును.

ఇందుల కుదాహరణము:- “హోరామ వీక్షమాశేషి తరిపరోక్షస్థితే శశినిజాతః,
మేషూరణమ్యతేవాచ తేరథేథా నావిదేశగతః.” అని సాగావలియందును. “చంద్రోలగ్న
మపశ్యతిమధ్యేవా, సామ్యశుక్రమౌశ్చుండే, జన్మపరోక్షస్య పితుర్య మేదయేవా కుడే
చాస్తే.” అని లఘుజాతకమునందును ఉన్నది.

→→→ సర్వజననయోగము. →→→

శ్లో. శకాంకే పాపలక్ష్మేవా వృశ్చికేశ త్రిభాగకే
శుభైస్సాస్య యస్థితై ర్జాత సర్వస్త ద్వేష్టిలోపివా॥

టీ. కళాంకే = చంద్రుడు, వృశ్చికేత్రభాగగే = కుజుని ద్రేక్కాణమందుండగా, స్వాస్థ్యైః = ద్వితీయైకాదశములయందు, శుభైః = శుభగ్రహములచేత, సర్పః = సర్పముపుట్టును. పాపలగ్నైః = పాపగ్రహ లగ్నమందు, వృశ్చికేత్రభాగగే = కుజ ద్రేక్కాణమగుచుండగా, జనించిన శువు సర్పముచేత చుట్టబడినదై యుండును.

తా. అంగారకుని ద్రేక్కాణములగు (1) మేష ప్రథమ ద్రేక్కాణము (2) కర్కటక ద్వితీయ ద్రేక్కాణము, (3) సింహ తృతీయద్రేక్కాణము, (4) వృశ్చిక ప్రథమద్రేక్కాణము, (5) ధనుర్ద్వితీయ ద్రేక్కాణము, (6) విూన తృతీయ ద్రేక్కాణము, అను నానింటిలో నొక ద్రేక్కాణమునందు చంద్రుడుండి లగ్నమునకు, 2-11 ఇండ్లయందు శుభగ్రహములుండెనేని సర్పముపుట్టును.

సర్పవేష్టిత జంతుజన నాములు:— పాపగ్రహ లగ్నములును అంగారక ద్రేక్కాణములనగు, (1) మేష ప్రథమద్రేక్కాణము, (2) చంద్రుడు క్షీణత్వమును బొందియుండునపుడు కర్కటక ద్వితీయ ద్రేక్కాణము, (3) సింహ తృతీయద్రేక్కాణము, (4) వృశ్చిక ప్రథమద్రేక్కాణము, అను నానింటియందు నొక ద్రేక్కాణము లగ్నగతమై, అలగ్నమునకు ద్వితీయైకాదశములయందు శుభగ్రహములుండగా జనించిన శువు సర్పముచేత చుట్టబడినదై యుండును. ఇందులకు గార్హిణచనము:— “భూయద్రేక్కాణ భాగేచ సౌమ్యరాయదనస్థితైః, సర్పస్తద్వేష్టిలి సద్వ తాపలగ్నై వినిర్దిశేత్.”

→ చక్షుః ఏకకోశ వేష్టిత జంతుద్వయ జననయోగము. ←

శ్లో. చతుష్పద గ తేభానా శేషైర్విర్య సమన్వితైః

ద్వితనుస్థై శ్చ యమభౌ భవతః కోశ వేష్టితౌ.

4

టీ. భానా = గూర్భుక, చతుష్పదగతే = చతుష్పదరాసులందుండగా, శేషైః = తక్కిన గ్రహములు, విర్యసమన్వితైః = బలవంతులై, ద్వితనుస్థైః = ద్విస్వభావరాసుల యందుండెనేని, కోశవేష్టితౌ = ఏకజరాయు వేష్టితములైన, యమశౌ = రెండుజంతువులు, భవతః = పుట్టుచున్నవి.

తా. చతుష్పదగానులగు మేష, సింహ, వృషభ, ధనురపరార్థ మకర పూర్వార్ధములలో నొకదానియందు నూర్యుకండి క్కినగ్రహములు బలయుతులై ద్విస్వభావరాసులయందుండిరేని ఒకకోశముచేత చుట్టబడిన జంతుద్వయ జననమును జెప్పదగినది.

→ చక్షుః నాళవేష్టిత జననయోగము. ←

శ్లో. ఛాగసింహ వృషే లగ్నై తత్ స్థే సారేథవా కుజే

రాశ్యంశ సదృశే గాత్రే జాయతే నాళవేష్టితః.

5

టీ ఛాగసింహవృషే = మేష సింహ వృషభములలో నొకరాశి, లగ్నై = (జన్మ) లగ్నమగుచుండగా, సారే = శనియైనను, కుజేవా = అంగారకుడైనను, తత్ స్థే = అలగ్నమందుండెనేని,

రాశ్యంశస్వతే = రాశిలగ్నమందు, అంశ = ఆరాశికి, సద్యతే = సమానమైన, గాత్రే = అవయవమందు, నాశవేష్టితః = నాశినాశముచేత చుట్టబడినదై, జాయతే = పుట్టుచున్నది.

తా. మేష, సింహ, కృత్తికములను రాసులలో నొక్కటి లగ్నమై అందు శనైశ్చరండుగాని అంగారకుండుగాని యుండగా జనించిన శిశువుయొక్క సవనకాల నవాంశ సంబంధమై గాత్రాశి “కాలాంగానివరాం” సునెడు స్లోకోక్తప్రకారము కాలపురుషుని యే యంగముగా నేర్పడుచున్నదో ఆ యవయవమునందు నాశినాశము జుట్టబడియుండునని తెలియదగినది. ఇందులకు దాహరణము:— “సింహజగోభిరుదయే సూతానాశేన వేష్టితాజంతుః, లగ్నేకుజేథ సారీరాశ్యంశ సమానగాత్రేభుః.” అని సారావళియందున్నది. 5

→ జారజ యోగములు. ←

శ్లో. నలగ్నమిరుగుచ గురుర్నిగీక్షితే నవాశ శాంకం రవిణాసమాగతమ్
సపాపకోర్చేణయ్యతోభవాశశీ పరేణజాతంప్రవదంతినిశ్చయాత్. 6

టీ. గురుః = బృహస్పతి, లగ్నం = జన్మలగ్నమునుగాని, చంద్రం = చంద్రునిగాని, ననిగీక్షితే = చూడకుండెనేని, నిశ్చయాత్ = నిర్ణయముగాను, పరేణ = జారునిచేత, జాత ఇతి = పుట్టినవాడని, ప్రవదంతి = చెప్పుదురు. రవిణా = సూర్యునితోడ, సమాగతం = కూడియున్న, శాంకం = చంద్రుని చూడకుండినను జనించినవాడు జారజుడగును. అధవా = అటుగాకపోయినను, శశీ = చంద్రుడు, ససాపకం = పాపులలో నొకనితోగూడినవాడై, ఆర్చేణ = సూర్యునితోడను, యుక్తః = కూడినవాడయ్యెనేని (జారజాతుడగును).

తా. (1) జాతకుని జన్మలగ్నముగాని చంద్రుడుగాని బృహస్పతిచే జూడబడకుండునెడల నిశ్చయముగ నాజాతకుడు జారునివలన బుట్టినవాడని దెలియదగినది. అయినను జననలగ్నముగాని చంద్రుడుగాని గురునవాంశలందుండినచో జాతకుడు జారజుడని చెప్పదగదు. ఈవిషయమై యన నేశ్యగుండు “అజీవభాగేష్వి నవీక్షితేవా జీవేథచంద్రేణ విలగ్నభేవా వాచ్యం పరోద్భూత మితిబృవంతి వాచ్యోనేనాథ బలావలోకాత్.” అని చెప్పియున్నాడు.

(2) సూర్యచంద్రులిరువురును ఏరాశియందై నను ఒకరాశియందుండగా బృహస్పతి వారిని చూడక గుండెనేని జాతకుడు జారునివలన బుట్టినవాడని యెఱుంగగినది.

(3) చంద్రుడు, పాపులగు అంగారకశనైశ్చరులలో నొక్కరిని, సూర్యుని, గూడి యుండినను జాతకుడు జారజుడని దెలియదగినది. అయినను ఆచంద్రుడు, గురుక్షేత్రములయందుగాని, తద్ద్రోక్కాణ, నవాంశ, ద్వాదశాంశ, త్రింశాంశలయందుగాని, యుండినను ఇతర రాసులయందు, గురుయుక్తుడైనను, జాతకుడు జారునికి బుట్టినవాడుగాదని జెప్పదగినది. కొందఱు, గురుదృష్టియున్నంతమాత్రమున జారజయోగమున వచింపగూడదందురు. ఇదియును యోచింపదగినది. ఇందులకు, “గురుక్షేత్ర గతేచంద్రే తద్ద్యుక్తే వాస్యరాశిగే, తద్ద్రోక్కాణే తదంశేవా సపరై ర్జ్ఞాతయిష్యతే.” అని గార్హవాక్యము.

మఱియు సారావళియందు—“పశ్యపిన గురుశ్శశినం లగ్నంచ దివాకరం నేందుం, పాప యుతోవా సూర్యాచంద్ర మసౌచ యదిజాగజాతస్సౌత్.” అనియు చెప్పబడియున్నది. నూర్యచంద్రు లిరువురును ఏక రాశిగతులై పాపగ్రహయుక్తులై యుండి, బృహస్పతిచే జూడ బడినవారైనను, జాగయోగమును జెప్పదగునని భట్టోత్పలడను వ్యాఖ్యాతపత్రియున్నాడు.

— ❧ — సుతజననకాల పితృ బంధనయోగము. ❧ —

శ్లో. క్రూరర గతా వశోభనా సూర్యాద్వ్యాన నవాత్త జనితౌ
బద్ధస్థు పితా విదేశగః స్వేవారాశి వశా దభోపథి. 7

టీ. క్రూరర గతా = పాపరాసులందుండు, అశోభనా = పాపగ్రహములు, సూర్యాత్ = సూర్యుడున్న స్థానమునకు, సూర్యననవాత్త జనితౌ = సప్తమ నవమ పంచమగతులై యుండిరేని, పితా = తండ్రి, రాశివశాత్ = సూర్యాధిపతి రాశివలన, విదేశగః = దేశాంతరస్థుడైకాని, స్వేవా = స్వదేశమందుగాని, పభవా = మార్గమందుగాని, బద్ధః = కట్టబడినవాడగును.

తా. జాతకుని జనన కాలమునుబట్టి వానితండ్రికి స్తాప్తించు బంధనయోగము క్రూరా సులగు, మేష, సింహ, వృశ్చిక, కుంభ కుంభములయందు క్షీణచంద్రుడై, బుధుడు కర్కాటకమున పాపగ్రహయుక్తుడై యుండి, కన్యా మిథునములయందు పాపులగు శన్యం గారకులుండి ఆ కన్యా మిథునరాసులు, తత్కాలమున సూర్యుడుండు రాశికి 7 - 9 - 5 - వ, రాసులై యొప్పెనేని ఆకాలముల జననమందిన వానితండ్రి సూర్యస్థితరాశి కనుగుణ్యముగ విదేశ, స్వదేశ, మధ్యమార్గములయందు బంధన స్తాప్తుడగును. అనగా. సూర్యుడు చరరాశి యందుండిన విదేశమున, స్థిరరాశియందుండిన స్వదేశమున, ద్విస్వభావరాశియందుండిన మధ్య మార్గమునను కట్టబడిన వాడగునని చెలియదగును. 7

— ❧ — నావికా బ్రసవయోగములు. ❧ —

శ్లో. పూర్ణే శశని స్వరాశిగే సౌమ్యే లగ్న గతే శుభేసుఖ
లగ్నే జలజ్ఞస్తగేపివా చంద్రే పోతగతా ప్రసూయతే. 8

టీ. పూర్ణే = సంపూర్ణుడైన, శశని = చంద్రుడు, స్వరాశిగే = తనరాశియందుండగా, సౌమ్యే = బుధుడు, లగ్న గతే = లగ్నమందుండగా, శుభే = శుభగ్రహము, శుభే = చతుర్థమందుండగా, (గర్భిణి) పోతగతా = ఓడయందున్నదై, ప్రసూయతే = ప్రసవించుచున్నది. 1. జలజ్ఞ = చలరాసులలో నొకరాశి, లగ్నే = లగ్నమగుచుండగా, చంద్రే = చంద్రుడు, అస్తగే = సప్త నవమమందుండేనేని, ఓడయందు ప్రసవము చెప్పదగినది. 2.

తా. (1) చంద్రుడు సంపూర్ణుడై స్వత్కేత్రముగు కర్కాటకమునందుండగా, బుధుడు లగ్నమునను, చతుర్థ తీంద్రమున బృహస్పతియు నుండిరేని ఓడయందు బ్రసవ మని చెప్పదగును. [బుధునకు న్యాకయింట శుక్రుడుండుడు గనుక, ఈచోట శుభుడనగా గురువని యర్థమగుచున్నది.] 8

(2) కర్కట, మకరోత్తరాధ, మీనములు జలరాసులుగాన ఆ జలరాసులలో నొకటి లగ్నమై ఆలగ్నమునకు 7, 9, యిండ్లయందు చంద్రుడుండినయెడల ఓడయందు బ్రసవమని జెప్పవలయును.

—❧— ఉదక సమీప ప్రసవయోగములు. —❧—

శ్లో. అప్యోదయ మాప్యగ శృశీ సంపూర్ణ స్తమవేతు తేథవా
మే ఘ రణ బంధు లగ్నగః స్యాత్సూతి స్ఫులిలే నసగతయః. 9

టీ. అప్యోదయం=జలరాశిలగ్నమై, శశీ=చంద్రుడు, ఆప్యగః=జలరాశియం దుండే నేని, సులిలే=ఉదక సమీపమందు, ఘాతిః=ప్రసవము, స్యాత్=అగును, నసగతయః=సంజేహ ములేదు. 1. అథవా=అటుగాకపోయినను, సంపూర్ణశశీ=పూర్ణచంద్రుడు, తం=ఆ జలరాశి యైనలగ్నమును, అవేతు తే=చూచెనేని, ఉదకసమీపమందు ప్రసవము చెప్పదగినది. 2. జల రాశిలగ్నమై చంద్రుడు, మేఘారణ బంధులగ్నగః=దశమ చతుర్థాసానులలో నొకచోట నుండేనేని జల సమీపమున ప్రసవము చెప్పదగినది. 3.

తా. (1) జలరాసులలో నొక్కటి లగ్నమై, అందుగాని, తదితర జలరాసులందుగాని చంద్రుడుండేనేని నిస్సంజేహముగ ఉదకసమీపమున బ్రసవమని జెప్పవలయును. 9

(2) చంద్రు డేరాశియందైన నుండి జలరాశియగు లగ్నమును జూచుచున్నయెడల ఉదకసమీపమున బ్రసవమును జెప్పదగినది.

(3) జలరాశిలగ్నమై ఆ లగ్నమునకు దశమ, చతుర్థాసానులలో నొకచోట చంద్రు డుండేనేని గర్భిణి జలసమీపమున బ్రసవించినదని చెప్పదగినది.

ఇందులకు:—“సులింభలగ్నే చంద్రోజలరాశిం వీక్షితే ధవాపూర్ణః, ప్రసవంనలితే వింద్యా ద్వందూభయ దశమశ్చయన్వా.” అని సారావళి ప్రయోగముకలదు.

—❧— కారాగృహమందు ప్రసవయోగము. —❧—

శ్లో. ఉద యోడుపయో ర్వ్యయస్థితే గుప్త్యా పాప నిరీక్షీ తే యమే
అభిక్రియంతే విలగ్నగే సారే శీతకరేక్షీ తే వతే. 10

టీ. ఉదయోడుపయో=లగ్న చంద్రులకు, వ్యయస్థితే=ద్వాదశియందున్న, యమే=శనై శ్చరుడు, పాపనిరీక్షీతే=పాపగ్రహములచేత చూడబడదేనని, గుప్త్యా = చెరసాలయందు ప్రసవము, సారే=శనైశ్చరుడు, అభిక్రియంతే=వృత్తిక కర్కాటక రాసులతోఁ గూడిన వాడై, విలగ్న గే=జన్మలగ్నమందుండి, శీతకరేక్షీతే=చంద్రునిచేత చూడబడదేనని, అవతే= గుంటయందు, ప్రసవము చెప్పదగినది.

తా. జనన లగ్నమునకైనను, చంద్రునకైనను పండ్రెండవయింట నుండు శనైశ్చరుడు పాపగ్రహములచే చూడబడుచుండేనేని జాతకుని జననమును కారాగృహమందని నిశ్చయించ వలెను.

భూరంధ్రమునందలి ప్రసవయోగము:—వృశ్చిక, కర్కాటక రాశులయందైనను, లగ్నమునందైన నుండు శనైశ్చరుని, చంద్రుడు చూచుచుండెనేని గుంటుయందు బ్రసవమును జెప్పదగినది. ఈ యోగములు హృతనష్టాది ప్రశ్నలయందు నుపయుక్తము లగుచున్నవి.

శ్రీ డాగ్రహ దేవాలయ ఉషర భూ ప్రదేశములందు ప్రసవయోగము.

శ్లో. మందేజ్జగతే విలగ్న గేబుధసూర్యేందునిరీక్షితే క్రమాత్

శ్రీ డా భవనం సురాలయం ప్రసవే సోషర భూమి మాదిశేత్. 11

టీ. అజ్జగతే=జలరాశిగతుడైన, మందే=శనైశ్చరుడు, విలగ్న = లగ్నమును బొందినవాడై, క్రమాత్=వరుసగా, బుధసూర్యేందునిరీక్షితే=బుధరవిచంద్రులచేత చూడబడెనేని, శ్రీ డాభవనాది స్థలములను, ఆదిశేత్=చెప్పవలయును.

తా. జలరాశిలగ్నమై అందు శనైశ్చరుడుండి బుధునిచే చూడబడెనేని శ్రీ డాగ్రహమునందును, సూర్యునిచే చూడబడెనేని దేవాలయమునందును, చంద్రునిచే చూడబడెనేని చవిటిచేలయందును ప్రసవమును జెప్పదగినది. చోరాది ప్రశ్నలయందును, సురత్ప్రశ్నలయందును యీ యోగమును యోచింపదగును. 11

శ్లో. శాన, రమ్యప్రదేశ, వహ్ని శాలాలయందు ప్రసవయోగము.

శ్లో. నృలగ్నగంపేక్ష్యకుజః శ్శాన రమ్యై సేదూ గురుగ్నినోత్రే

రవిర్న రేంద్రామగోకులే శిల్పాలయేజ్ఞః ప్రసవకరోతి 12

టీ. పూర్వార్థోక్తి మంగున్న మందశబ్దంబనువర్తించి వచ్చుచున్నది. నృలగ్నగం=నరరాశులలో నొకలగ్నమును పొందియున్న శనిని, కుజః=అంగారకుడు, పేక్ష్య=చూచి, శ్శాన=శ్మశానమందు, ప్రసవం=ప్రసూతిని, కరోతి=చేయుచున్నాడు, సిలేందూ=శుక్ర చంద్రులు చూచిలేని, రమ్యై=రమణీయగృహమందును, గురుః=బృహస్పతి (చూచెనేని), అగ్ని శోత్రే=అగ్నిశాలయందును, రవిః=సూర్యుడు(చూచెనేని), సరేంద్రామగోకులేఘ=రాజగృహదేవాలయ గోశాలలందును, జ్ఞః=బుధుడు(చూచెనేని), శిల్పాలయే=శిల్పిశాలయందును, ప్రసవమునుజేయుదురు.

తా. [ఇందు పూర్వార్థోక్తి మునందున్న “మంద ” శబ్దము అనువర్తించుచున్నది.] నర రాశులగు మిథున, కన్యా, తులా, ధనస్సు పూర్వార్థకుంభములలో నొకలగ్నమందు శనైశ్చరుడుండి అంగారకునిచే చూడబడుచుండెనేని శ్మశానమునందు బ్రసవమనదగును. ఆ నరరాశియందుండు శనిని, శుక్రచంద్రులు, చూచిలేని రమణీయమందిరంబున ప్రసవ మనదగును. బృహస్పతిచూచెనేని అగ్నిశాలయందు బ్రసవమనదగును. సూర్యుడు చూచినయెడల రాజగృహమందైనను, దేవాలయమునందైనను, గోశాలయందైనను, ప్రసవమని జెప్పదగును. బుధుడు చూచెనేని దృఢదారుకృతమై చిత్ర ప్రతిమాది యుక్తమైన గృహమున ప్రసవమని జెప్పవలయును. ఈ విషయమై—“కుజేనదృష్టే రవిశేక్మశానం, బుధేనశిల్పాలయ మిత్థుశేతి, సూర్యేషితే గోవుప దేవవాసే, శుక్రేందుజాభ్యాం రమణీయదేశే, సురేజ్ఞదృష్టే ద్విజవహ్ని.”

హోత్రే నతోదయే సంప్రవదంతిసూతం". అని గ్రంథాంతరములందు జెప్పబడియున్నది. ఇదియు హృదిస్తాది ప్రశ్నలయందును, సుతప్రశ్నలయందును, ఉపయుక్తముగ నున్నది 12

— ప్రసవవేళము నెఱుగు యోగము —

శ్లో. రాశ్యంత సమాన గోచరే మార్గే జన్మచరే సిరేగృహే
స్వర్గంశ గతేస్వమందిరే బల యోగాత్మలమంత కర్మయోః. 13

టీ. రాశ్యంతసమానగోచరే—రాశి=లగ్నమునకు, అంశ=నవాంశమును, సమానగోచరే= సమానవిషయమైన, దారుణియందు ప్రసవము జెప్పబడినది. లగ్నరాశిగాని తిన్నవాంశ రాశిగాని, చరే=చరమైయుండెనేని, మార్గే=మార్గమందును, సిరే=సిరమైయుండెనేని, గృహమందును, ద్విస్వభావమైయుండెనేని గృహసార్యేదికయందును ప్రసవము జెప్పబడినది. స్వర్గాంశగతేస్వమందిరేఅనగా, చ రాశిలగ్నమై ఆలగ్న గాశినవాంశమే యుదయించెనేని స్వగృహమార్గమందును, ప్రసవము జెప్పబడినది. అంశకర్మయోః—అంశక = నవాంశయొక్కయు, ఋషి=రాశియొక్కయు, బలయోగాత్ = బలయోగమువలన, ఫలం=ప్రసవస్థానజ్ఞాన రూప ఫలంబు గలుగును.

తా. లగ్నరాశిలకు సమానమైయైన మార్గాదులందు ప్రసవమును జెప్పబడినది. ఇందు రాసుల సూచార ప్రదేశంబులు గెప్పబడియుండలేదు గాన యవనేశ్వరునిచే జెప్పబడిన శ్లోకములవలన ద్వాదశరాసుల సంవాహప్రదేశంబు లెఱుంగదగు.

- (1) ఆద్యఃస్వతోమేష సమానమూర్తిః కాలస్యమూర్ధాః షిలి పుగావై.
సోవికాసం చాకందరాద్రి, ప్రేరాగ్నిధాత్వా కరగత్నభూమిః.
- (2) వృషాకృతిస్తు బ్రధితోద్ధితియ సవక్రికింధాయ పిన్దాధాతుః,
వహ్నిసామ ద్విపగోమలానాం కృషివలానా సధివాసభూమిః.
- (3) వీణాగ్రాభృన్మిథునంరృతీయ ప్రబావతేస్కంధ ధుజాంసదేశః,
ప్రజర్దకోద్ధాయక శిల్పకస్త్రీ కీడాగతిస్యతి విహారిభూమిః.
- (4) కర్కశుశీరా కృతరంబుసంఖ వక్ష్యప్రదేశోః హితశ్చధాతుః,
కేదారవాహి పులిహానితస్య దేవాం నాగస్య విహారిభూమిః.
- (5) సింహశ్చతైరే హృదయప్రదేశం ప్రబావతేః పంచమ మాహురార్యాః,
తిస్యాటవీ దుగ్ధగుహావనాద్రి వ్యాధావనీదుగ్ధ వనప్రదేశః.
- (6) ప్రదీపికాం గృహ్యక రేణకన్యా నౌస్థాజలేషష్ట మితిబృహంతి,
కలార్ధధీరా జితరంవిధాతుః సశాద్వలస్త్రీ రతిశిల్పభూమిః.
- (7) వీధ్యాంతులాపణ్య ధరోమనుష్యః శ్లితశ్చనాభీ కటివస్తిదేశః,
శుల్కార్థవీధ్యా పణపత్తినాధ్వ సాగ్గాదివాసో న్నతస్యభూమిః.

- (8) క్షృణోష్ఠమౌ పుష్పికవిగ్రహస్తు పోక్షప్రభో ర్దేహి గదప్రవేశః,
గుహాబిలశ్చ బ్రదివాత్మగుప్తి ర్వత్తికకీటా జగరాహిభూమిః.
- (9) ధన్వీచునుహ్యో హయపశ్చిమాధ స్తమామూరూరూ భువనప్రణేతుః,
సమస్థితశ్చస్త సమస్తవాః కూరాత్మభృద్య జ్ఞరథాశ్చభూమిః.
- (10) పృగార్ధపూర్వో చుకన్ముచారీ బాహుశ్చ దేశత ముశంతిధాతుః,
నదీవనారణ్య సరస్వసూప శ్వభౌదివాసో దేశమప్రదిప్తః.
- (11) స్కంధేతురిక్ష పురుషస్యకుంభో జంఘతమేకాదశ మామూరారాః,
తస్యోదకాధార కుసస్యపక్షీ శ్రీకండికన్యూత నివాసభూమిః.
- (12) జలేతుమీన ద్వయచుత్సృరాశిః కాలస్యపాదౌ లిహితావరిష్టే,
సపుణ్యదేవ ద్వింతీగభూమిః నదీసముగ్రౌ బుధరాధివాసః.

వైశ్ణోకములందు ఏయేరాశి యేసంచారప్రదేశములు జెప్పబడియున్నవో ఆయా లగ్న నవాంశలవలన నామప్రదేశములందు బ్రసవము జెప్పదగినది. లగ్నముగాని తన్న వాంశ గాని చరరాశియైన యెడల ఆరాశి సంచారప్రదేశముననున్న మాగ్రమునను, స్థిరరాశి యయ్యె నేని ఆరాశి సంచారప్రదేశమున నున్న గృహమందును, ద్విస్వభావరాశి యగునెడల ఆ రాశి సంచారప్రదేశముననున్న గృహ బహిర్యేదికయందును బ్రసవమును జెప్పదగినది. మఱి యు చరగాశిలగ్నమై నవాంశయు చరరాశియే యయ్యెనేని స్వగృహమాగ్రమునను, స్థిరరాశి లగ్నమై నవాంశయు ఆ స్థిరరాశియే యగునెడల యింటియందును. ద్విస్వభావరాశి లగ్నమై నవాంశయు ఆద్విస్వభావరాశియే యగునెడల ఇంటివాకిట తిన్నెమీదను బ్రసవమును జెప్ప దగినది. ఇందు “రాశ్యంత సమానగోచరే” అని యున్నంగున లగ్నరాశి ననుసరించి ఫలితమును జెప్పవలయునా? నవాంశరాశి ననుసరించి ఫలితమును జెప్పవలయునా? యను సందేహమును నివర్తించుకొనుటకై, “బలయోగాత్ఫలపంతకగ్నయోః” అనగా లగ్నరాశి నవాంశరాసులలో నేది బలయుక్తమైయున్నదో ఆరాశి సంచారప్రదేశమునందు బ్రసవమును జెప్పదగినదని యున్నది. ఈ విషయమై, “ధవనాంశ సదృశదేశే స్రవణౌక్షేయ సుతాత్రయువతీనాం, మిశ్రగృహంశే వర్తమాని స్థిరరాశ్యంశే తథాస్వగృహే, స్వాధిపయుతే వింశ్చ స్వగృహే న్యస్మిక్ తథాస్వభాప్రసవః. ఇంతకు పూర్వమున జెప్పబడియుండు యోగములేవియు లే నప్పుడు మాత్రమే ఈ “రాశ్యంత సమానగోచరే” అను యోగమును గొనింపదగినది.

— తల్లిచే విడువబడి అన్యులచే పెంపబడు శిశుయోగము. —

శ్లో. ఆరార్కజయో త్రికోణగే చంద్రే ర్కేచవిస్ఫజ్యతేబయా

దృష్టే మరరాజ మంత్రీణా దీర్ఘాయుస్సుఖభాక్ష సస్మృతః. 14

టీ. చంద్రే=చంద్రుడైనను, అర్కే=వా=సూర్యుడైనను, ఆరార్క=జయో=విక రాశిగతు లైనకుజశనిలకు, త్రికోణగే=త్రికోణములందుండగా, అంబయా=తల్లిచేత, విస్ఫజ్య=కేవిడువ

బడును. అమరరాజమంత్రిజా=గురునిచేత, దృష్టేసతి=చూడబడుచుండగా, (ఇతరులచే పెంపబడి), దీర్ఘాయుః=దీర్ఘాయువుండును, శుఖభాక్ష్=భోగవంతుడునని, స్మృతః=చెప్పబడిన-

తా. చంద్రుడైనను, సూర్యుడైనను ఏకరాశితులగు అంగారక శనైశ్చరులకు త్రిశోణస్థానములం దనగా నవమ పంచమములయందు నెంచిన యుండునెడల ఆకాలమున బుట్టిన శిశువు తల్లిచే విడువబడినదగును. ఈ యోగమునందు చంద్రుడుగాని, సూర్యుడుగాని బృహస్పతిచే జూడబడుచుండేనేని ఆకాలమున బుట్టిన శిశువు తల్లిచే విడువబడియు ఆస్థులపోవని యందు దీర్ఘాయువుండుగను, భోగవంతుడుగను, అగుననుట నిశ్చయము. ఈ విషయమున కొందఱు. “చంద్రస్తేచ విస్ఫుజ్యతేంబయా.” అని పశించి చంద్రుడు ఏకరాశితో కుజశేనులకు నవమ పంచమములయందుగాని సప్తమియందుగాని యుండేనేని శిశువు తల్లిచే విడువబడునని చెప్పుచున్నారు. ఇదియు యోచింపదగినది.

14

శిశువు తల్లిచే విడువబడియు నశించు యోగములు. —

శ్లో. పాపేక్షి తే తుహింగా పదయే కుజేస్తే

త్యక్తోవినశ్యతి కుజార్కజయో స్తథాయే

సౌమ్యేసి పశ్యతి తథావిధ హస్తమేతి

సౌమ్యే తరేషు పరహస్తగతో వ్యవాయుః.

15

టీ. పాపేక్షి తే=కుశలలలో నొకనిచే జూడబడియున్న, తుహింగా=చంద్రుడు, ఉదయే=లగ్నమునందుండగా, కుజే=అంగారకుడు, అస్తే=సప్తమియందుండేనేని, త్యక్తః=తల్లిచేత విడువబడినవాడై, వినశ్యతి=మృతిబొందును, తథా=అన్త, కారమే, లగ్నమందున్న చంద్రుడు, పాపేక్షి తే=సూర్యుడుచూడబడు చుండగా, ఆయే=ఏకాదశస్థానమందు కుజార్కజయో=కుశలముండిరేని, శిశువు తల్లిచేత విడువబడి నశించును. సౌమ్యేసి=శుభము, పశ్యతి=జూచెనేని, తథావిధహస్తమేతి=ఆ చూచుచుండేడు శుభగ్రహము నేవర్ణముగలదో, ఆ వర్ణము గలవారిచే చిక్కి బ్రతుకును, ఈ చెప్పబడిన యోగమందు చంద్రుని, సౌమ్యేతరేషు = శుభపాపగ్రహంగలవారగుడ చూచుచుండేనేని ఆ గ్రహములలో బలయుక్తగ్రహము ఏకాతిగలదో ఆకాతిగల వారిచేత చిక్కి, అవాయుః=హివాయులై నశించును.

తా. లగ్నమునందుండు చంద్రుడు, పాపులగు శన్యంగారకులలో నొకనిచే జూడబడుచు, ఆలగ్నమునకు సప్తమమున అంగారకుడుండు యోగమున బుట్టిన శిశువు తల్లిచేత విడువబడియు మృతినొందును.

మఱియు లగ్నమునందుండు చంద్రుడు సూర్యునిచే జూడబడుచు, లగ్నమునకు ఏకాదశమున అనగా పదనొకండవ యింటియందు అంగారక శనైశ్చరులుండు కాలమున బుట్టిన శిశువు తల్లిచే విడువబడి మృతినొందును.

ఈ ప్రకారము చంద్రుడు లగ్నమునను, అంగారకుడు సప్తమమున నుండగా ఆ లగ్నగతుడు చంద్రుని నొక శుభగ్రహము చూచుచుండు కాలమున బుట్టిన శిశువు తల్లిచే

విడువబడియు చంద్రుని చూచుచుండు శుభగ్రహమునకు “విస్తాదితశ్శుక్రగురూ” అను శ్లోకమురీతి బ్రాహ్మణాదివర్ణములలో నేవర్ణమగునో ఆ జాతివారిస్తేత జిక్కి నుఖముగ బ్రతికి యుండుననియు, ఆలగ్నచంద్రుని శుభగ్రహములును, పాపగ్రహములును చూచుచుండు నెడ ఆ గ్రహములయందు బలయుక్తమగు గ్రహమునకు జెప్పబడిన జాతివారిస్తేత ఆ శిశువు జిక్కిబడియు, ఆయుష్ష్యునమై నశించుననియు దెలియగగినది.

ఈ యోగములంగల పూర్వశ్లోకమున “దృష్టే మరరాసున్రితా దీర్ఘాయు నుఖ భాక్తి సస్కృతిః” అని యెప్పుడును కాలము బలయుక్తయగు బృహస్పతిలగ్నమును చూచు చుండునెడ ఆ శిశువు ఏకాకివాడేతనైనను చిక్కి దీర్ఘాయుష్షుండు యుండునని దెలియ దగినది. ఈ విషయమై, “మ్రుయతేపాపై ర్దృష్ట శృణివిలగ్నై, కుశేష్టశత్యక్షః, లగ్నాచ్చ లాభగతయో గ్యసుధానాత మందయోరేవం, పశ్యతి సామ్యేబలవాక్ యద్వగ్నహ్లాతితా దృశోఽతం, శిభపాపగ్రహాదృష్టే పరై ర్గృహీతో ప్యసామ్రయతే, సర్వేషే తేషుయదా యోగేషు శశీ మరేణ్యసంధ్యః, భవతి తదాదీర్ఘాయుష్వ సుగతస్సర్వేషు” అని సారాంశి యందు జెప్పబడియున్నది.

— పితృమాత్రాది గృహములగు ప్రసవయోగము. —

శ్లో. పితృమాతృ గృహేషు తద్బలం త్రయ వాలాదిషు పిచగై న్మృతైః

యది నైకగైస్త్రు గోత్రై లగ్నేందూవిజనే ప్రసూయతే. 16

టీ. పితృమాతృగృహేషు = తల్లిదండ్రులు మొదలైనవారి యిండ్లయందు. ప్రసవము చెప్పదగినది, తద్బలాత్ = అనగా పగలు నూర్యుండుగాని రాత్రి శనైశ్చరుండుగాని బలవంతుడై యుండెనేని పితృగృహమందును, పగలు శుక్రతుండుగానిరాత్రి చంద్రుండుగాని బలవంతుడైయుండెనేని మాతృగృహమందును ప్రసవము చెప్పదగినది. కుభైః = శుభగ్రహంబులు, నీచవైః = నీచస్థానములయందుండెనేని, తరుసాలాదిషు = వృక్షప్రాకార నవీకూపాది ప్రదేశముల యందును, ప్రసవము చెప్పదగినది. ఏకగతైః = ఏకగాళితములైన గ్రహములచేత, లగ్నేందూ = లగ్నచంద్రులు, సవీక్షితౌ = మాడబడకుండినేని, విజనే = జనకూన్యమైన చోట, ప్రసూయతే = ప్రసవించును.

తా. పితృమాత్రాది గృహములందు ప్రసవము చతుర్థాధ్యాయమగు నిషేకా ధ్యాయమున “దివాగ్నశుక్రా పితృమాత్రిసంధితౌ” అను శ్లోకమున చెప్పియున్నరీతి పితృమాత్రాది సంజ్ఞలుగల గ్రహములచేత తల్లిదండ్రుల ఇండ్లయందును, యీ శ్లోకమున “పితృమాతృ గృహేషు” అని బహువచనముగా నుండుటచే పితృవ్యమాతృ వ్యసాది గృహములయందును ప్రసవము చెప్పదగినది. పగలు నూర్యుండును, రాత్రి శనైశ్చరుండును బలవంతులై యుండిరేని పితృగృహమందును, పగలు శనైశ్చరుండును, రాత్రి నూర్యుండును బలవంతులై యుండిరేని పితృమాతృ, తదతండ్రి, మేనల్లి మొదలగు పితృసంబంధులైన వారి ఇండ్లయందును, ప్రసవమును జెప్పదగినది.

పగలు శుక్రుడును రాత్రి చంద్రుడును బలవంతులై యుండిరేని, మాతృగృహము నను పగలు చంద్రుడును రాత్రి శుక్రుడును బలవంతులై యుండిరేని పినతల్లి, పెద తల్లి, మేనమామ మొదలగు మాతృసంబంధమైన వారియింద్లయందును బ్రసవమును జెప్పదగినది.

శుభగ్రహములు తమతమ నీచస్థానములయందుండిరేని వృక్షప్రాకార సమీపముల యందును, అదికేబ్బముచేత నదీ కూపాది సమీప ప్రదేశములయందును బ్రసవమును జెప్పదగినది. మఱియు నీచస్థులును గాంచిన శుభగ్రహములు ఏకరాశిగతులై లగ్నచంద్రుల జూడ కుండినయెడల జనశూన్యమైన యడవియందును, ఏకరాశి శుభులు బహు శుభగ్రహములు లగ్నచంద్రుల సమీపముండిరేని జనయుక్త ప్రదేశముందును బ్రసవమును జెప్పదగినది.

ఇందులకు, “పిత్రిమాతృగ్రహ గుణతత్త్వ త్వజన గృహేషు బలయోగాత్, స్త్రాకార తరు నదీషుచనూతి ర్నిచాక్రైః స్నామైః, నేతుంశే లగ్నేనయా యద్యేకస్థా గ్రహాన్ధాటా వ్యామ్” అని సాగవళియందు చెప్పబడియున్నది.

— ఆంధ్రకా రానాథకారములయందు బ్రసవయోగములు. —

శ్లో. మందగ్రాంతే శంభు హిబుకే మాద దృష్టే బగేవా

తద్యుక్తేవా తమసి శయనం నీచ సంస్థై భూహా

యద్వ ద్రాశి ర్విజతి హరిజం గర్భమోక్షస్తు తద్వ

త్వాపై శ్చంద్రాత్ స్మరసుఖగతైః కేశ మాహు ర్జనన్యాః. 17

టీ. కళిని=చంద్రుడు, చంద్రాంతే = నవాంశలయందుండిన, తమసి = అంధకార మందు, శయనం = సూతికాశయనము చెప్పవలెను. హిబుకే = లగ్నచతుర్థమందు చంద్రుండున్నను, మందగ్రాంతే=చంద్రుండు ఏరాశియందైనను నుండి కనిచేత మాడబడెనేనియు అంధకారమందు సూతికాశయనము, అబ్జగే=కొట్ట మీనములలో నొక్కట చంద్రుడుండిన, తద్యుక్తేవా=చంద్రుడు కనితో గూడియున్నను అంధకారమందు శయనమును జెప్పవలయును. నీచసంస్థై=నీచస్థానమందును గ్రహములచేత, భూహా=తృణావృతమైన భూమియందు సూతికాశయనమగును. రాశిః=ప్రసవలగ్నరాశి, యద్వత్=ఏప్రకారముగా, హరిజం=ఉదయమును, వ్రజతి=పొందుచున్నదో, తద్వత్=ఆప్రకారముగ, గర్భమోక్షః=ప్రసవము చెప్పదగినది, చంద్రాత్ = (తత్కాలమందు) చంద్రుడున్న స్థానము మొదలుకొని, స్మరసుఖగతైః = సప్తమ చతుర్థమలయందున్న, పాపైః=పాపగ్రహములచేత, జనన్యాః=శిల్పికి, క్లేశం = కష్టమును, ఆహుః=చెప్పుదురు.

తా. (1) చంద్రుడు ఏరాశియందైనను శ్శనైశ్చ నవాంశములకు నుక్త కుంభ నవాంశలయందుండిన అంధకారమనందు సూతికాశయనమును వచింపదగినది.

(2) లగ్నమునకు చతుర్థస్థానమున అనగా నాగవయింటను చంద్రుడున్నయెడల అంధకారమనందు సూతికాశయనమును జెప్పదగినది.

(3) చంద్రుడు ఏగాశయందైన నుండి శనిచేత చూడబడుచుండేనేని అంధకారము నందు నూతికాశయనమును జెప్పదగినది.

(4) అజ్ఞానాసులగు కర్కాటక, మినరాసులం దేరాయందైన కర్కాటక నవాంశ యందుగాని, మిననవాంశయందుగాని చంద్రుడుండేనేని అంధకారమునందు నూతికా శయ నమును జెప్పదగినది.

(5) చంద్రుడు శనితో గూడియుండినను అంధకారమునందు నూతికాశయనమనియు జెప్పదగినది.

ఈ విదుర్యాగములలో శేషాగముగాని ఆధావర్ష చక్రమునందుండేనేని అంధ కారమునందు శయనమును జెప్పదగినది.

ఈ యోగములు జెప్పినను అనుభవమునుబట్టి, చంద్రుడు సూర్యునిచే చూడబడు చుండునో అంధకారమునందుగాదని జెప్పదురు. ఈ విషయమై “సారాంశకృత్ శశినిప్ర లన్నే సతే నిఖ్యాంతక మ్మితేన, స్వాంశస్థితే కేంద్ర గతే క్షేవా జాన్తమిసే” యది వాగ్దర్శనము.” అని శుభశేఖరులు వచించియున్నాడుగాన నీ యోగముల బాగుగ యోచింపదగియున్నది.

బలవంతుడగు మార్కుడు అంగారకునిచే చూడబడుచుండేనేని దీపముండునట్టి యింటి యందు ప్రసవముని జెప్పదగినది. నూతికాశయనమును ఆచోటనే యని దెలియదగినది. ఇందు లకు, “బలవతిహార్యదృష్టే బహుప్రసిపాధరాతు పుత్రేతి, అన్యైర్యవగత వీరై న్నూతా న్యోత్పన్నైః గృభతీ, సా లాంశే బలాంశే చంద్రేగ్జనంయుతే ధవా హిబుకే, తద్వ ప్లేవా తుర్వాన్తేనసి, ప్రసవం నసంజహిః.” అని సారావళియందు జెప్పబడియున్నది.

చంటికంటె శతిశయించిన గ్రహములు నీచస్థానములందు చుండేనేని తృణాస్తృత మైన భూమియందు నూతికాశయనమని దెలియదగినది.

మఱికొందఱు, లగ్నమందైనను, గతుగమందనగా లగ్నమునకు శార్దూలబట నైనను, నీచస్థానమునందైనను చంద్రుడుండేనేని భూమియందు శయనముని జెప్పదురు. ఇందులకు, “నీచస్థైర్భూతయనం చంద్రే ప్యధవా సుఖేనిలన్నేవా.” అని సారావళియందు జెప్పబడి యున్నది.

జననకాలమున శిషాద్యుదయ ప్రకారము:—ప్రసవలగ్నము శిషోదయరాశి యయ్యె నేని ప్రథమమున శిషోదయమగును. ప్రసవలగ్నము పృథ్విదయరాశి యయ్యెనేని శిశువు అధోముఖమై సాన పుష్కరిమై పృథ్వుమును జూపుచు నుదయమగును. ప్రసవలగ్నము ఉభ యోదయరాశి యయ్యెనేని “శువు హస్తపుష్కరిమై యుదయించును. ఈ గ్రాహములయందు ప్రసవలగ్నదయ రాశిభేదమును బాగుగ నెఱింగి ఫలితము జెప్పదగినది. ఈ విషయమై, “శిషోదయే విలగ్నేమాధ్వాన్ ప్రసవో న్యథోదయేనరతైః, ఉభయోదయేచహస్తే, శుభదృష్టే శోభనోన్యథాకష్టః.” అని సారావళియందు జెప్పబడియున్నది.

అనుభవమునుబట్టి కొందఱు లగ్నాధిపతిగాని, నవాంశాధిపతిగాని తత్కాలమున లగ్నమునందుండు గ్రహముగాని వక్రించియుండునెడల తత్కాలమున ప్రసవము ఉక్తవై పరీక్ష్యముగా నగునని జెప్పదురు.

ఇందులకు మణిభేదము చెప్పిన యుదాహరణము:— “లగ్నాధిపేతకపతా, లగ్నాధిపక్రితే గ్రహేప్యథా, విపరీతగతోమోక్షో వాచ్యో గర్భస్య సంక్షేతః” అని ప్రసవకాలమున మాతకు కష్టము కలుగుననుటను దలియునిధము:—తత్కాలమున అనగా ప్రసవ కాలమున చంద్రుడున్న స్థానముమొదలుకొని సప్తమ చతుర్థములయందుండు వాప్రగ్రహముల వలన ప్రసవకాలమున మాతకు గష్ట మధికమనుట నూహింపదగినది. ఇందులకు, “శ్లేశో మాతః పూర్వైర్భంభ్యస్తగతై శ్శకాంకయుక్తేర్వా.” అని సారావళియందును జెప్పబడి యుండుటచే చంద్రునకు పాప్రగ్రహ వీక్షణ యధికముగ నుండునెడల, శ్లేశ ప్రసవకాలమున జాలగష్టపడినదని జెప్పదగినది.

17

సూతికాగ్రహ దీప తైల యంత్రయందలి తైల పూర్ణా పూర్ణత్వ మోగము.

శ్లో. స్నేహశ్శకాంకా దదయాచ్చవర్తి ర్దీపోక్తయుక్త౯ నశాశ్చరాద్యః
ద్వారంచతద్వాస్తు నికేంద్రస్యైశ్చేయంగ హైవీర్య సమన్వితైర్వా.

టీ. ఇచ్చట స్నేహమనగా ఘృతతైలాలు, శకాంకాత్=చంద్రునివలన, స్నేహః=ఘృతతైలాదులు నిర్ణయింపదగినవి. ఉదయాత్=లగ్నమువలన, వర్తిః=వర్తి, నిర్ణయింపదగినది. అర్కయుక్త౯ నశాత్=సూర్యుడున్న రాశివలన, దీపః=దీపము చెప్పదగినది. తద్వాస్తుని = ఆ సూతికాగ్రహమందు, ద్వారః=వాకిలి, కేంద్రస్థితైః=కేంద్రస్థానములయందున్న, వీర్య సమన్వితైః=బలయుక్తములైన, గ్రహైః=గ్రహములచేత, శ్చేయం=తెలియదగినది.

తా. సూతికాగ్రహ దీప తైల పూర్ణాపూర్ణత్వము ఈ శ్లోకమునగు స్నేహ మనుపదమునకు, ఘృతతైలాదులని నూహింపందగును. జననకాలంబున చంద్రుడున్న రాశిని మూడు భాగములు జేసి ప్రథమభాగమున చంద్రుడుండెనేని సూతికాగ్రహమునం దుంచబడిన దీప భాజనమున తైలము నిండియుండెననియు, రాశిమధ్యమగు ద్వితీయభాగమున చంద్రుడుండెనేని ఆ సూతికాగ్రహమం దుంచబడిన దీపపాత్ర యందు తైలము సగము మిగిలియుండెననియు, ఆ రాశ్యంతమగు తృతీయభాగమున చంద్రుడుండెనేని ఆ దీపభాజనమున తైలము లేదనియు జెప్పదగినది. కొందఱు. “దీపఃపూర్ణః పూర్ణే శశినిక్షీణేతు యస్తుతైలస్య” అను సారావళి శ్లోకోక్తముగా చంద్రుని పూర్ణ, మధ్యమ క్షిణత్వముల కాలమును విగ్రహించగా శుక్లపక్ష ప్రతిపత్ మొదలు శుక్లపక్ష దశమివర్యంతము ఆ శశిమధ్యముడనియు, శుక్లపక్ష ఏకాదశిమొదలు కృష్ణపక్ష పంచమివరకు పూర్ణుడనియు, కృష్ణ పక్ష మొదలు అమావాస్య వరకు క్షిణుడనియు, జెప్పబడియుండుటచే పూర్ణుడైయుండు కాలమున దీపభాజనమున తైల

ము పూర్తిగను, చుట్టముడైనప్పుడు తైలము అగ్రావశిష్టముగను, క్షీణమైయుండు దినములలో జననమగునెడల తైలము క్షీణమైయుండెననియు జెప్పదగునని యందురుగాని ఈ వెనుకటి పద్ధతి ననుసరించినయెడల చంద్రునికి క్షీణత్వము కలిగియుండుకాలమున ప్రసూతిగలిగిన చోటులన్నిటి దీపము లేకుండెనని చెప్పవలయునుగాన ఈపద్ధతి అప్రసిద్ధము బ్రధమమున జెప్పిన మార్గముననే తైలపూర్ణాపూర్ణత్వముల నూహింపదగినది. దీపపువత్తియొక్క దీర్ఘహస్తత్వంబును కష్టమును చెలియువిధము—

ప్రసవకాలల్పమును ముడుభాగములు చేయగా అందు లగ్నాగ్రంధిమగు కాలమున ప్రసవమగునేని వత్తి అప్పుడే వేసియుండెననియు, ఆలగ్నమగు జననమైనయెడ వత్తి సగము కాలినదనియు, ఆ లగ్న అంత్యచందగు నెడల వత్తి గ్నూపాయినదనియు జెప్పదగినది. ఈ పేషయమై, “యావద్లగ్న చుత్తరం వర్షిగ్నాదు తావత్తీవత” అని సారావళియందు జెప్పబడియున్నది. కొందఱు ఆల్పమున శేషము చెప్పబడియున్నదో ఆస్థ్యమును ఆవీర భాజనములో యిండు వత్తికొగ్గదురు. ఇంగులకు, “ల్పస్యయోగో వ్యసోన్దైప్తిశ్చే నవత్తి రాదేశ్యా.” అని మణిశ్ఠిప్రచోగోగాహరణము.

సూతికాగ్రహ విపస్థితియు దీపముండుదిక్కులును జననకాలమున సూర్యుడు ఏర రాశియందుండెనేని దీపము కదలుచుండెననియు, స్థిర గాశియందుండిన ఆ సూతికాగ్రహమున నున్న దీపము కదలకయుండెననియు, ఆ సూర్యుడు ద్విస్వభావగాః స్థితుడైయుండెనేని ఆ సూతికాగ్రహమందున్న దీపము జోలాయమానముగ నుండెననియు జెప్పదగును. సూర్యుడు ఏరాశియందునుండో ఆరాశికి “గ్రాహికాః క్రియన్తవ స్వముక్కర్కటా స్సత్రికోణాః” అను స్లోకమునందే సేసిక్కు చెప్పబడియున్నదో ఆ దిక్కున దీపముండెనని చెప్పదగునని కొందఱును, చుత్తికొందఱు సూర్యుడు భ్రమణవంశంబున 8 ఝాములకుందును 8 దిక్కుల యందు సంచరించుచుండుగాన అద్దాని ననుసరించి సూర్యుండేదిక్కుననుండ నో ఆదిక్కున దీపముండెనని జెప్పదగినందురు. ఇంకాక, సారావళియందు జెప్పబడియుండు “ద్వాదశభాగ విభక్తే, వాసుపహే వ్యవస్థితే సహస్రాంశౌ, దీపశ్చరస్థిరాదిషు తేదైవవాచ్యః.” అను స్లోకము ననుసరించి సూతికాగ్రహమును బండ్రెండు భాగములుగ విభజించి మేషము మొదలు గణన చేయగా సూర్యుని స్వత్యేత్రమగు సింహ మేభాగమున నగునో యిచ్చుట దీపముండెనని జెప్పదగునని కొందఱుందురు.

మఱియు, లఘుజాతిక స్లోకమగు “బలినాద్భుజే, భాకాభాహు ప్రవీనాన్వదే త్కుపు త్రేణ, అనై ర్విర్యవగతవీరై ర్మూతౌ శోభితిస్తృజై ర్భవతి.” అను దాని ననుసరించి, సూర్యుడు బలవంతుడగుచు అనగా స్వత్యేత్రమగు సింహమందైనను, ఉచ్చిత్రేత్రమగు మేషమునందైన సుండగా, అంగారకుండా సూర్యుని జూచుచుండెనేని ఆసూతికాగ్రహమున ననే కదీపము లుండెననియు, ఆసూర్యుడు కుజ వ్యతిరిక్త బలహీన్గ్రహములచే నాడబడు చుండెనేని అందు తృణశోభితి యుండెననియు జెప్పదగినది.

సూతికా గృహద్వార దిగ్భాగములు గృహద్వారసంఖ్య కేంద్రస్థానంబులందుండు బలయుక్తములగు గ్రహములచే సూతికా గృహద్వార దిశాదుల నెరుంగదగినది.

“ప్రాగాద్యం రవిశుక్రలోహిత తమస్సరీందు విబూనరయః.” అను శ్లోకమునందు ప్రాగాద్యష్టదిక్కులకును క్రమముగా రవిశుక్రలు అధిపతులని దెప్పబడియుండుట ననుసరించి కేంద్రమందుండు గ్రహమున కేగింక్కుగుచున్నచో అదిక్కున సూతికాగృహద్వారమని తెలియదగినది. కేంద్రములం దనేక గ్రహములుండేసేని ఆ గ్రహములలో బలాధికమగు గ్రహమున కేర్పరుపబడిన దిక్కున సూతికాగృహద్వారమును నిర్ణయింపదగినది. మఱియుఁ ఎన్ని గ్రహములు కేంద్రములందు బలయుక్తములై యుండునో యన్ని ద్వారముల నా సూతికాగృహమున కని వేప్పదగును. కేంద్రములనుండు గ్రహములు లేకుండేసేని “ప్రాగాది గృహక్షి, యాదయో ద్వేద్వ్యకోణ గతాద్విమూర్తయః.” అను ప్రకారము లగ్నగ్రాశి దిక్కున సూతికాగృహ ద్వారం బైఁబుంగదగినది ఈ విషయమై లఘుసూతకమునందు. “ద్వారం వాస్తునీ కేంద్రంబగ తా ద్గ్రహాది సతివావిలన్నైత్.” అని దెప్పబడియున్నది. మఱియు కొందఱు. “వీర్యసచువ్వుతైర్వా.” అని వేరుగ వ్యాఖ్యానముజేసి కేంద్రస్థానములు గ్రహసూక్ష్మములై యుండునెడల తత్కాలంబు సకల గ్రహంబులలో శ్రేష్ఠగ్రామ బలాధికమై యుండునో ఆ గ్రహమున కేదిక్కు దెప్పబడియున్నదో యాదిక్కున సూతికా గృహద్వారమును నిర్ణయింపవలయు నని యనుచున్నారు.

18

— సూతికా గృహ లక్షణమును దెలియుయోగము. —

శ్లో. జీర్ణం సంస్కృతమర్కజే త్కీతిసుతే ధగం సచాశితశా

కాష్ఠాడ్యంనదృశం రనా శశిసుతే తన్వైశి శిల్పివృద్ధనా

రమ్యం చిత్రయుతిం ననంచభృగు శీ జీవేదృశం ముదిరా

చక్రస్థైశ్చ యశోపదేశ రచనం సామంత పూర్వాకావదేత్. 19

టీ. అర్కశే=శని, వీర్యసచువ్వుతే=బలవంతుడై యుండేనేని, తన్వై=నిరంజనం = సూతికా గృహము, జీర్ణం=మిక్కిలి శిథిలమయినదై, సంస్కృతం=మఱల చక్కగా గట్టబడినదనియు, కీతిసుతే=కుజుడు (బలవంతుడై) యుండేనేని, ధగం = వొకతట్టు కాలిన యు, శితగౌ= చంద్రుండు (బలవంతుడై) యుండేనేని, నవ = కొత్తదియు. శవా = సూర్యుడు (బలవంతుడై) యుండేనేని, కాష్ఠాడ్యం=కొయ్యలు మొంత గాఢమైనను, నదృశం=వృక్షమైనది గాదనియు, శశిసుతే=బుధుడు (బలవంతుడై) యుండిన, తైశి=శిల్పివృద్ధులం=అనేక శిల్పకారులచే రచియింపబడినదియు, భృగుశే=శుక్రుడు (బలవంతుడై) యుండేనేని, రమ్యం=మందరమై, చిత్రయుతిం=చిత్రరవులతోగాడిన, ననంచ=క్రొత్తయిల్లనియు, ముదిరా = గురుడు (బలవంతుడై) యుండేనేని, వృక్షం=వృక్షియిల్లనియు, వదేత్ = చెప్పవలయు. చక్రస్థై=రాశి

చక్ర రూపములై, సామంతపూర్వాక్=సూతికాగ్రహమునకు చుట్టుప్రక్కలనుండేడు గృహములను, యథోపదేశగణనం=సూతికాగ్రహాలక్షణము లేవిధముగ చెప్పబడియున్నవో ఆప్రకారముగానే, వదేత్=చెప్పవలయు.

తా. పూర్వశ్లోకమునగల “వీర్యసమన్విత” శబ్దమును యీ శ్లోకమునందు కేర్పకొని యర్థము నూహింపవలయును. గ్రహము లన్నిటియందును పూర్వమున శనైశ్చరుడు బలవంతుడై యుండెనేని సూతికాగ్రహము మిక్కిలి ప్రాబల్యముగలదని శిథిలమై నుజుల జక్కగ గట్టబడినదని యెఱుంగదగును. గ్రహము లన్నిటియందును ఆ గారకుండు బలాధికుడగు నెడల నా సూతికాగ్రహ మొకభాగమున కాలినదని నెఱుంగదగినది. 19

చంద్రుండు వీర్యసమన్వితుడై యుండునెడల ఆ సూతికాగ్రహము క్రొత్తదని నెఱుంగదగినది. చుట్టియు “సంవర్ధంతా చంద్రమసోపలిప్తం” అని యవశేష్యుండు వచ్చించి యుండుటవలన శుక్లపక్షమునందు చంద్రుండు బలాన్నియుండై యుండెనేని ఆ సూతికాగ్రహము పూయబడినదని నూహింపదగినది.

సూర్యుండు బలాధికుడగునెడల కొయ్య లధికముకేర్చి దృఢముగా గట్టబడిన గృహమని దెలియవలెను.

బుధుండు బలవంతుడయ్యెనేని బహువిధకీల్లులచేగట్టబడిన మందిరమనియెఱుంగదగినది.

శుక్రుండు గ్రహములన్నిటియందును వీర్యసమన్వితుడగు నెడల బహువిధ చిత్రములతో గూడిన నవీన సుందరమందిరము సూతికాగ్రహమని నూహింపదగినది.

బృహస్పతి బలవంతుడైన, చాలకాలమునకు గట్టిగా నుండగలగ్రహమని చెప్పదగినది.

సూతికాగ్రహాలక్షణమును దెలుపు బలాధికి గ్రహస్థితి గాని మొదలు ద్వాదశ రాశి త్తకమైన రాశిచక్రమును, నాస్తిభాగములుగా విభజించి ప్రత్యేక భాగమునల యితర గ్రహములచేత గూర్చుట్టింబు, ద్వితీయభాగమున యితర గ్రహములచే దక్షిణపుట్టింబు, తృతీయ భాగస్థిత గ్రహములవలన పడమటింబు, చతుర్థభాగస్థిత గ్రహములవలన నుత్తరపుట్టింబు, “జీర్ణంసంస్కృతమర్కశే.” అను శ్లోకక్రమము ననుసరించిన లక్షణముగలదని చెప్పదగినది. ఈ విషయమునకు సారాంశీకరణము, “గ్రహగ్రహసంయోగైః ప్రతివేత్కానిచింతనీ యుని । దేవాలయంబుపావక కోశవిహారా ద్యవస్థానం । నిగ్రాగ్రహంచ భాస్కరశశి కుజగురుభాగ్దవార్కి బుధగౌగాత్.” అని యున్నది.

మఱియు ఇందు శైష్వబడక లఘుశాతకమునందు మాత్రము జెప్పబడియుండు “గురు రుచే దశమస్థో ద్విత్రిచతుర్భామికం కరోతి గ్రహం ధవక్షినిబలే త్రికాలం ద్వికాలమశ్యే మయచ శీఘ్ర.” అను శ్లోకోక్తముగ లగ్నమునకు దశమస్థానము కర్కాటకమై అందు గురువు తన సూర్యభాగమున వదలినవాడై యుండెనేని సూతికాగ్రహము రెండంతస్తులుగల ఇల్లనియు, పరమోచ్చభాగమును జెందబోవువాడగుచుండెనేని యా సూతికాగ్రహము మూడంతస్తులు గలదనియు, పరమోచ్చభాగస్థితుడై యుండునెడల నాలుగంతస్తుల గ్రహమనియు,

స్వశ్చేత్రిమగు ధనుర్లగ్నమునందు బలయుత్పదై యుండెనేని మాడుకాలలు గలదనియు, ద్విస్వభావరాసులగు మిథునకన్యా మీనములలో నేదైన నొకరాశి లగ్నమునకు దశమస్థాన మై యందు గురువు బలయుత్పదై యుండునెడల నూతికాగ్రహము చెందుకాలలుగలదనియు, జెప్పదగును.

19

— వాసువునందు సూతికాగ్రహా దిశ నెరుగుయోగము. —

శ్లో. మేషకుశీర తులాశ్శుభ్రైః స్రాగుత్తరశోగురు సౌమ్యగృహేషు
పశ్చిమత శ్చ వృషేణ నివాసా దక్షిణభాగ కరా మృగ సింహా. 20

టీ. మేషకుశీరతులాశ్శుభ్రైః = మేష కర్కట తులా వృశ్చిక కుంభములలో నొకటి (జన్మలగ్నమైనయెడల, క్రా = తూర్పున పురిటిల్లనియు, గురుసౌమ్యగృహేశ్వ = గురు బుధ రాసులలో నొకటి జన్మలగ్న మాయెనేని, ఉత్తరతిః = ఉత్తరదిక్కున పురిటిల్లనియు, వృషేణ = వృషభము జన్మలగ్నంబయ్యెనేని, పశ్చిమతశ్చ = పడమరదిక్కున, నివాసః = పురిటిల్లనియు, మృగ సింహా = మకరసింహములలో నొకటి జన్మలగ్నంబైన, దక్షిణభాగకరా = దక్షిణపుదిక్కున పురిటింటిని గలుగంజేయుచురని చెప్పవలయును.

తా. మేష కర్కట తులా వృశ్చిక కుంభరాసులలో నొకటి లగ్నమైనయెడల ఆ ఇంటియందు తూర్పున పురిటిల్లనియు, గురుశ్చేత్రిములగు ధనుర్బుధములు, బుధునిరాసులగు కన్యామిథునములు, ఈ వార్షింటియందు నొకరాశి జననలగ్న మగునెడల ఉత్తరపుదిక్కున బురుటిల్లనియు, శుక్రనిరాశియగు వృషభము జననలగ్నమైనచో పడమరదిక్కున పురుటిల్లనియు, మకర సింహాసులలో నొకటి జన్మలగ్నమైన ఆయింటియొక్క దక్షిణదిశయందు బురుటిల్లనియు నెరుంగదగినది.

20

చుటియు, నాగాశ్యంశలయందు జననమైనను పైరీతిగ నే నూహింపదగినది.

— సూతికాగ్రహమున శయనస్థలము నెరుగుయోగము. —

శ్లో. స్రాచ్యాదిగృహే క్రియాదయో ద్వాద్వాకోణ గతాదిమూర్తయః
శయ్యా స్వపివాస్తు వద్వదే త్వాదైష్వర్ త్రినవాత్మసంస్థితైః. 21

టీ. గృహే = (నూతికా) గృహమున, స్రాచ్యా = తూర్పుమొదలగు దిక్కులయందును క్రియాదయః = మేషాదిరాసులు, ద్వాద్వా = రెండేసి చరస్థి గాసులు, ద్విమూర్తయః = ద్విస్వభావరాసులు, కోణగతాః = ఆగ్నేయవైశ్వాతాది దిగ్గణంబులును అగుచున్నవి, శయ్యాస్వపి = వంచముకూడ, వాస్తువత్ = శయనస్థలమునకు చెప్పినట్లు, వదేర్ = చెప్పవలయును, అయితే, సాదైష్వత్ త్రినవాత్మసంస్థితైః = ౬, ౩, ౯, ౧౨, ఈ స్థానముల రాసులచేర వంచపుకోశ్లను జెప్పట.

తా. చరస్థిరరాసులు స్రాద్ధక్షిణ పశ్చిమోత్తరములుగను ద్విస్వభావరాసులు ఆగ్నేయవైశ్వాత వాయువ్య ఈశాన్యములుగను విభజింపబడుటచే యీ క్రిందివిధమున శయనస్థల దిశ నెరుంగునది.

జననలగ్నము.

దిశ.

మేష. వృషభములలో నొకటి
విధునము
కర్కాటక సింహములలో నొకటి
కన్య
తులా శుక్రములలో నొకటి
ధనుస్సు
మకర తుల్యము లో నొకటి
మిథునరాశి

తుల్య
ఆశ్లేషము.
దక్షిణము.
నైఋతము.
పశ్చిమము.
వాయువ్యము.
ఉత్తరము.
ఈశాన్యము.

“పాడైవ్విత్ త్రినవాంత్యి సంస్థితైః.” అని యుండుటవలన 6, 3, 9, 12, రాసుల ననుసరించి మంచమునకు పాదముల కెప్పుగలయును. జననకాలరాశి దిశను శిరోభాగంబుగ నూహించి, లగ్న తృతీయము పూర్వపాదములలో దక్షిణపాదముగను, ద్వాదశము వామ పాదముగను, లగ్నవ్యవస్థను మంచముయొక్క పశ్చిమపాదములలో దక్షిణపాదముగను, నవమము వామపాదముగను, నెగంకదగినది. మరియు, లగ్నద్వితీయములు మంచముయొక్క శిరోభాగములుగను, చతుర్థ పంచములు దక్షిణభాగముగను, సప్తమాష్టమములు పాదాంత భాగాలుగను, దశమ, ఏకాదశములు, వామభాగముగను విభజింపదగును.

ప్రసూజనము:—శుభగ్రహయుక్తము గాకయు శుభగ్రహవీక్షణ కల్గియు నుండు నట్టి ద్విస్వభావరాసులూ మంచముయొక్క యేభాగమునం గుండునో ఆభాగము కొంచము వంగియుండుననియు, శుభగ్రహసంయోగ వీక్షణాదుల గల్గియుండిన వంగియుండదనియు, పాశ్చగ్రహయుక్తమగు రాసుల భాగములయం దుపఖాతముగలిగి యుండుననియు, ఆ పాప గ్రహములు స్వేచ్ఛ, స్వత్రికోణ, స్వక్షేత్ర, మిత్రక్షేత్రాది స్థానములం దుండునెడల ఉప ఖాతము గల్గకయుండుననియు, దెలియదగినది. ఇందులకు లఘుజాతక ఉదాహరణము:—
“విసతత్త్వం యమశ్చైతే, త్రూరైస్తత్తుల్య ఉపఖాతః, పట్రినవాంత్యాః పాదాః పర్యంకాం గారిరాశీః శేషాః, పర్యంకస్థిత భవనే యుతవిహగసమాని తిత్రచిహ్నిని, ఆస్తరణానిచ వింద్యాచ్ఛభద్రప్రియతాని దైవజ్ఞం.” అని యున్నది. సురతప్రశ్నయందు మంచపు పాద లక్షణమును, శ్రీపురుషుల నఖదంతిక్షతాది చిహ్నముల నూహించువిషయమునకు యీ శ్లోకము ఉపయోగపడుచున్నది. 21

—ప్రసూత సంరక్షణ వనితా సుఖ్యాయోగము. —

శ్లో. చంద్రలగ్నాంతరగతైః గ్రహైః స్ఫురపసూతికాః
బహి రంతశ్చ చక్రాథే దృశ్యాదృశ్యే న్యథాపరే.

22

టీ. చంద్రలగ్నాంతరగతైః=జన్మలగ్నమునకును చంద్రునికిని నడుమనున్న గ్రహైః= గ్రహములచేత, ఉపసూతికాః = నూతికా సమీపమందుండెడు శ్రీలు, న్యూః = అగుదురు,

బహిరంతశ్చ చక్రాధే=దృశ్యాదృశ్యచక్రాధమందు ఎన్నిగ్రహంబులుండునో క్రమముగ అందరు శ్రీలు నూతికా గృహభావ్యా ప్రదేశమందును గృహములోపలను నుండురని తెలియవలెను. అన్యధాపరే=అనగా కొందరు ఉక్తవ్యతిరీక్తముగా చెప్పుదురు

తా. జననలగ్నమునకును, చంద్రునకును, నడుచునున్న గ్రహసంఖ్యచే నూతిక సమీపమందున్న శ్రీల సంఖ్య నెరుంగదగును. నుతీయు, “విప్రాదితేశ్శుక్రగురూ” అను శ్లోకము వలన వారి జాతిని, “బాలాబుధ శశభామాః.” అను వాక్యములచే వారి వయస్సును, “రత్త క్యామో భాస్కరో గౌరవందుః.” అను వాక్యములవలన వారి వర్ణములను, “మధుపింగళ ద్యౌః.” అను వాక్యములచే వారి రూపములను దెలియదగును. ఈ విషయమై “శశిలగ్న వివర యుక్తాగ్రహతుల్యశ్చోప నూతికావాచ్యాః అనుదిత చక్రాధయుతై రంతర్వహితన్యధాత్వేకే, లక్షణరూప విభూషణయోగా స్తాసాంశుభైర్యోగాత్, త్రూరైర్విరూపదేహి లక్షణహీనా స్సురౌద్రమలికాశ్చ, మిత్రైర్గృధ్య మరూపా బలనహితై స్సర్వమే తదవధార్యం.” అను సాగావళీ ప్రయోగము విశదముగానున్నది. ఇదియుగాక, “లగ్నచంద్రాంతరగత గ్రహసంఖ్యోపనూతికాః, శుభపుణ్య శ్రీయోవాచ్యాః త్రూరైశ్చ విధరాస్తథా.” అను లఘుజాతక వచనోక్తముగా లగ్నమునకును చంద్రునకును మధ్యగల గ్రహములయందు శుభగ్రహసంఖ్య ననుసరించి పుణ్య శ్రీలసంఖ్యను, త్రూగ్రహసంఖ్య ననుసరించి విషవశ్రీలసంఖ్యను దెలియ దగినది. ఇందు “బహిరంతశ్చ చక్రాధే.” అని యంతటవలన నృశ్య చక్రాధమునగల గ్రహ సంఖ్యయే నూతికాగృహమున గల శ్రీలు సంఖ్యగా జెప్పుదురు. కొందరు దృశ్యచక్రాధగత గ్రహసంఖ్య నూతికాగృహమునందుగల శ్రీలసంఖ్యయనియు, అదృశ్య చక్రాధమునందును గ్రహసంఖ్య పురిటింటి బయటనుండు శ్రీల సంఖ్యయనియు జెప్పుదురు. ఈ విషయమై “ఉదయోడుప మధ్యస్థై ద్విహౌస్సుయ రుపనూతికాస్తత్ర, ఉదగధస్తై ర్బాహ్యేదక్షిణ వై గంతకే జ్ఞేయాః.” అని జీవశర్మయు, “శశిలగ్నాంతర సంస్థగ్రహతుల్యశ్చోప నూతికా వాచ్యాః, ఉదగధైః భ్యంతరగాహాహ్యై శ్చక్రస్య దృశ్యాధే.” అని వరాహమిహిరాచార్యులు లఘుజాతకమునందును జెప్పియున్నారు.

22

శశి శు స్వ రూ పా గు ల యో గ ము. :శ్లో:-

శ్లో. లగ్న నవాంశపతుల్య తనుస్సన్య ద్వీర్యయుత గ్రహతుల్య తనుర్వా చంద్రసమేత నవాంశసవర్గః కాదివిలగ్న విధక్తభ గాత్రః. 23

టీ. లగ్ననవాంశపతుల్యతనుః, లగ్ననవాంశప=జన్మలగ్నమందుండునవాంశాధిపతికి, తుల్య=సమానమైన, తనుః=శరీరముగలవాడు, సన్యత్=అగును, వా=అటుగానియెడల, వీర్య యుత గ్రహతుల్యతనుః=జన్మకాలమందు లగ్ననవాంశరాశి బలయుక్తమైయుండిన తదధిపతి గ్రహసమాన శరీరుండును, చంద్రసమేత నవాంశకవర్గః=జన్మకాలమందు చంద్రుం దేనవాంశ యుండుండునో ఆ నవాంశరాశ్యధిపతియైన గ్రహమునకు సమానవర్ణము గలవా డగుననియు,

జెప్పవలయును. కాదివిలగ్న విభక్తభగాత్రః-కాది=శిరస్సు మొదలు, విలగ్న=లగ్నాది ద్వాదశ భావములచేత, విభక్త=విగ్నముపడెడిన, గాత్రః=అవయవాదులు గలవాడును.

తా. జాతకుని జననలగ్న నవాంశరాశి బలయుతమై యుండునెడల తదధిపతికి సమానమైన శరీరముగలవాడు జాతకుడనియు, ఆ నవాంశరాశి బలహీనమై యుండునని గ్రహములన్నిటియందు నే గ్రహము బలాధికమైయుండునో ఆ గ్రహ సమానశరీరుడు జాతకుడనియు ద్వితీయాధ్యాయమున గల “మధుపింగళ దృశ్యతురశ్రతను.” అను శ్లోకములందుగల గ్రహ స్వరూపముల ననుసరించి చెప్పవలయును. ఇందు “చంద్రసమేత నవాంశకవర్ణః.” అని యుండుటవలన జననకాలమున చంద్రుడుండ నవాంశధిపతియగు గ్రహమునకు “రక్తకామభాస్కరోగౌర ఇందుః.” అను శ్లోకమున నేవర్ణము జెప్పబడియున్నదో యావర్ణమును జాతకునకు జెప్పవలయును. మఱియు గ్రంథాంతగవచనము. “బలినస్సదృశమాత్రి ర్బుధ్వాజాతి కులదేశాక్షః.” అని యుండుటవలన, జాతి, కుల, దేశముల ననుసరించి వైవర్ణ్యాదుల జెప్పవలయును.

అవయవనిర్ణయము.

ప్రథమాధ్యాయమున “కాలాంగాని వరాంగ” మను శ్లోకమున మేషాదిక్రమముగ అంగ విభాగము గావించియుండురీతిగా ఇందు, “కాదివిలగ్న విభక్తభగాత్రః.” అని యుండుటవలన లగ్నాది ద్వాదశభావములచే నంగ విభాగమును పూర్వ శ్లోకక్రమమున గావించవలయును. మఱియు, “పూర్వార్థే విషయాదయః స్మృతుణాః.” అను శ్లోకమురీతిగా ఏయంగము దీర్ఘరాశిగా నుండునో యాయంగాము నిడుపుగానుండుననియు, హస్తస్వరాశియందు దేర్ఘదుయంగము పొట్టిదిగ నుండుననియు, దీర్ఘరాశియందు తదధిపతిగాని యితర హస్తస్వరాశియందు తదధిపతిగాని యుండునెడల ఆ యంగము మిక్కిలి పొడుగు నుండుననియు, హస్తస్వరాశియందు, తదధిపతిగాని యితర హస్తస్వరాశియందు యుండునెడల ఆ యంగము మిక్కిలి హస్తస్వముగా నుండుననియు, దీర్ఘరాశియందు హస్తస్వరాశియందు యుండినను, హస్తస్వరాశియందు దీర్ఘరాశియందు యుండినను, ఆ యంగము సమమైయుండుననియు, రాశియందు దేశగ్రహములుండునెడల. బలయుక్తగ్రహము ననుసరించియు, గ్రహములే లేకుండునెడ రాశ్యను గుణ్యముగను, అంగముల దీర్ఘహస్త సమత్వముల నిర్ణయింప వలయును. ఇందులకు, “దీర్ఘాధిపతి దీర్ఘో గ్రహః స్థితోవయ దీర్ఘకృద్భవతి.” అను సత్యాచార్యుల వచనము ఉదాహరణముగ నున్నది.

28

ప్రణమశ్చకాది యోగములు.

శ్లో. ౩౧ ద్వికోక్తిత్ర ససాకపోల హననో వక్త్రపద హారాదయ
స్తేకం తాంసక బాహుపార్శ్వ హృదయ కోదాని నాభి స్తతః
వస్త్ర శిశ్న గుదే తతశ్చ వృషణ ఊరూ తతో జానుని
జం ఘృస్తే త్యుభయత్ర వామ ముదితై ద్రేక్కాణ భాగై స్త్రిధా.24

టీ. ద్రేక్కాణఖైః = జన్మలగ్నముం దుదయించెను మూడు ద్రేక్కాణములను,
 త్రిధా = మూడువిధములుగ విభాగము చేయఁదగినది. ఉద్దితైః = లగ్నమునకు వెనుకనుండె
 డు రాసులచేత, వామం = ఎడమప్రక్కనున్న అవయవములును దెలియఁదగినవి. ద్యౌఃకన్న
 ల, శ్రోత్ర = చెవులు, నస్ = నాసాపుటములు, కపోల = చెక్కిళ్లు: మాను = చెక్కిళ్ళపై
 ప్రదేశము, వక్త్రిం = నోరు, తేహోరాదయః = ఆలగ్నదులు కంఠాద్యవయవములుగ విభ
 జింపఁదగినవి. (లగ్నము) కంఠ = కంఠము, అంసక = భుజిశిగస్సులు, బాహు = చేతులు,
 పార్శ్వ = ఇరుప్రక్కలు, హృదయ = హృదయప్రదేశము, క్రోడ = కడుపు, నాభి = బొడ్డు,
 (లగ్నము) వస్త్రి = నాభికిన్న మధ్యప్రదేశము, శిశ్నగుదే = మేష్టగుదప్రదేశములు, ఊరు =
 తొడలు, జానునీ = మోకాళ్ళు, జంఘే = పిక్కలు, ఆంఘ్రద్వయం = చెండుపాదములు. ఈ
 ప్రకారము అవయవవిభాగము చేయఁదగినది.

తా. జాతకుని యంగములలో ఏ యంగములందు ప్రణయ శకాదులుండునగుట నెరు
 గుట కనుగుణ్యముగ, లగ్నమునందుదయించు ప్రథమ ద్రేక్కాణమునకు శిశ్న మొదలు కంఠ
 పర్యంతముగల యంగములును, ద్వితీయ ద్రేక్కాణమునకు కంఠముమొదలు నాభి పర్యంతము
 గల అంగములును, తృతీయ ద్రేక్కాణమునకు నాభిక్రిందనుండు అంగములును ఉదితరాసు
 లచేత నెడమప్రక్కనున్న యవయవములును, అనుదిత రాసులచేత కుడిప్రక్కనున్న యవ
 యవములును దెలియఁదగినవి. అనగా.

లగ్న రాశి	లగ్న ప్రథమ ద్రేక్కాణమున శిశ్నము	లగ్న ద్వితీయ ద్రేక్కాణమున కంఠము	లగ్న తృతీయ ద్రేక్కాణమున నాభి మేష్టముల మధ్య ప్రదేశము
2	కుడికన్ను	కుడిభుజము శిశ్నము	శిశ్న గుదముల కుడిభాగము
12	ఎడమకన్ను	ఎడమభుజము శిశ్నము	శిశ్న గుదముల ఎడమభాగము
8	కుడిచెవు	కుడిచేయి	కుడివృషణము
11	ఎడమచేతి	ఎడమచేయి	ఎడమవృషణము
4	దక్షిణ నాసాపుటము	కుడిపార్శ్వము	కుడితొడ
10	వామ నాసాపుటము	ఎడమపార్శ్వము	ఎడమతొడ
5	కుడిచెక్కిలి	హృదయమునదక్షిణభాగం	కుడిమోకాలు
9	ఎడమచెక్కిలి	హృదయమునవామభాగం	ఎడమమోకాలు
6	దక్షిణమానువు	కుడికడుపు	కుడిపిక్క
8	వామమానువు	ఎడమకడుపు	ఎడమపిక్క
7	నోరు	నాభి	పాదములు

ఈ విషయమునకు:—“ కశ్చీనవస్తి ప్రముఖాః కులాద్రిశైలాగ సుఖ్యాత్రివిధా
 దృశ్యాః క్రమేణ కాలావయవాః ప్రసిద్ధాః సవ్యాపసవ్యై స్సహలగ్నభాగాత్ ముఖ్యలో

చన కర్ణగంధవహనా గండోహమాచానం గ్రీవాస్కంధ భుజంతు పార్శ్వహృదయ క్రోడాని
నాభిః పునః వస్తిలింగ గుదేచ ముష్కయుగళం చోరద్వయం జానునీ జంఘేపాదయుగం
విలగ్న భవనాత్ పార్శ్వద్వయే కల్పితాః " అని గ్రంథాంతః వచనమున్నది.

* ఉదితరాసులు:—లగ్నమునకు 12, 11, 10, 9, 8, రాసులును లగ్న కేవలము యెన్ని
భాగములో అన్ని భాగములు 7-వ రాశియందును ఉదితరాసులు.

అనుదితరాసులు:—2, 3, 4, 5, 6, రాసులును ఆ జన్మలగ్నభుక్తి యెన్ని భాగ
ములో యెన్ని భాగములు 7-వ రాశియందును, అనుదితరాసులు.

లగ్నమునకు వెనుకటి అర్థభాగపు రాసులు ఉదితిరాసులు. పూర్వార్థభాగ రాసులు
అనుదితిరాసులు.

24

—౩: పూర్వశ్లోకోక్త లంగ విభాగప్రయోగము.

శ్లో. తస్మిన్ పాప యుతే నణా శుభయుతే దృష్టేచ లక్ష్యాదిశే
త్స్వర్ణాశే సిర సంయుతేచ సహజస్సాన్య దన్యథా గంతుకః
మందే శానిల జోగ్ని శత్రు విషజో భామే బుధే భూ భవ
స్సూర్యేకావ చతుష్పదేన హిమగౌ శృంగ్యబ్జజోన్వై శ్శుభమ్. 25

టీ. తస్మిన్=ఆరాశి, సాపయంతే=సూర్యగ్రహయుక్తమై యుండే నేని, ఆయంగమంజీ,
నణం=కురుపును, ఆదిశేత్=చెప్పవలయును. శుభయుతే=శుభగ్రహయుక్తమైకాని, దృష్టే =
శుభగ్రహప్రవేశకాని, యుండిన, లక్ష్య=చచ్చను, ఆదిశేత్=చెప్పవలయు, స్వర్ణంశే=స్వర్ణే
త్రయందైనను స్వనవాంశముందైననుండి, సిరసంయుతేచ=ఆరాశి స్థిరరాశియైయుండేనేని,
నణాదులు, సహజః=పుట్టునపుడే కూడియుండును, అన్యథా=అటగాక, ఆగంతుకః=ముందర
పూర్వగ్రహ దశాకాలములయందు సంభవించును. మందే=శనైశ్చరండయ్యేనేని, అశ్శానిలజః=
తాతిపెట్టునగాని వాతవ్యాధివలనగాని (నణాదులు) గలుగును, భామే=కుజుడయ్యేనేని,
అగ్నిశత్రువిషజః=నిప్పుకత్తి సర్పాది విషములవలనగాని ప్రణయశకాదులు సంభవించును, బు
ధ=బుధుడు పాపగ్రహయుక్తుడైన, భూభవః=మిట్టనుండి గుంటలోబడుట, కేలయందు బారి
పడుట, మంటిగడ్డ దెబ్బ తగులుట, మొదలైనవానివలన (నణాదులు) సంభవించును, సూ
ర్యే=సూర్యుడయ్యేనేని, కావచతుష్పదేన=కత్తె నాలుగుకాళ్ల జంతువులు మొదలైన వానివ
లనగాని నణాదులు సంభవించును. హిమగౌ=(క్షీణ) చంద్రుడయ్యేనేని, శృంగ్యబ్జజః=కొ
మ్ములుగల జంతువులవలనను జలచరజంతువులవలనను నణాదులు సంభవించును. అన్వైః=
తక్కిన శుభగ్రహముల, శుభం=ఆపదలురావని, ఆదిశేత్=చెప్పవలయును.

తా. లగ్న ప్రథమద్రోక్కాణమున బుట్టినవానికి శిరస్సు మొదలు కంఠమువరకును
గల యంగములయందును, ద్వితీయద్రోక్కాణమున బుట్టినవానికి శిరస్సు మొదలు కంఠమువరకు
ను గల యంగములయందును, తృతీయద్రోక్కాణమున బుట్టినవానికి నాభి క్రిందిభాగమున

గల యంగములయందును, విభజింపబడియుండు లగ్నాది ద్వాదశరాసులలో ఏ యంగమునకే రాశి యేర్పడునో ఆరాశి పాషాండహాయులమై యుండినచో ఆయంగమున, ఆగ్రహ దశాంత్య కలయందు కురువులు మొదలగునవి గలుగుననియు, ఆ పాషాండహాయుక్తరాశి శుభదృష్టి కల్గి యుండినయెడలను, శుభసంయుక్తముగా నుండినను ఆ యంగమునందు మచ్చగులుగు ననియును చెప్పవలయును. ఆ ప్రణమశకాదల గలుగజేసెడు క్రూరగ్రహము స్వక్షేత్ర, స్వన వాంశ, స్థిరరాసులయం దుండునెడల కురువులు మొదలగునవి పుట్టుకతో ఒట్టినవని జెప్ప దగును. ఆ పాషాండహాయు పరాశి, పరనవాంశ యందుండి ఆ రాశి చరరాశి యయ్యెనేని కురువులు మొదలగునవి ఏదో నొక కాగణంబున తద్ద్రహ దశాంత్యకలయందు గల్గునని జెప్ప దగును.

మఱియు ప్రణ మశకాదుల గలుగజేయు గ్రహము కనైశ్చరుడైనచో, రాతివెట్టున నైనను, వాతసంబంధములగు న్యాసులవలనను, వృణాదులు గలుగుననియు, అంగారకుడైన యెడల అగ్నిహోత్రము, కత్తి, గర్వాది విషజంతువులు అను వాటియం దెద్దానిచేతనైన ప్రణాదులు గల్గుననియు, క్రూరగ్రహముత్పదగు బుధుడగునెడల, మిట్టనుండి పల్లమునబడు ట, నేలయందే జారిపడుట, నుంటిగడ్డల దెబ్బలు తగులుటయను వాట్లచే వృణాదులు గలుగు ననియు, నూర్మ్యుడైనయెడల కట్టదెబ్బలచేనైనను నాలుగుకార్త జంతువుల కాల్లు, కోరలు మొదలగువాటివలనను వృణాదులు గలుగుననియు, క్షీణచంద్రుడగునెడల, కొమ్ములుగల జంతువులవలన వృణాదులు గలుగుననియు జెప్పదగును. ఈ అధికారము పూర్ణచంద్ర, గురు, శుక్ర, శుభయుతబుధులకు, గల్గినయెడల వృణాదులు గలుగననియు, ఆ యంగములు పుష్టి కలిగి యభివృద్ధిగ నుండుననియు దెలియదగినవి.

25

శ్లో. సమనుపతితాః సుస్మిన్భాగే త్రయ సబుధా గ్రహభవతి

నియమా త్రయావాప్తిః శుభేష్వశుభేషువా

వ్రణకృదశుభః షష్ఠీ దేహే తనోర్భసమూర్తిశే

తిలక మశకకృద్దల్ప సౌమ్యై ర్యుతశ్చ సలక్ష్మవాణ్.

26

టీ. యస్మిన్భాగే = ఏభాగమందు, త్రయోగ్రహాః = మూడుగ్రహములు, సబుధాః = బుధునితోచేరి, సమనుపతితాః = ఉన్నచో, శుభేష్వశుభేషువా = అవిశుభగ్రహములైనను క్రూరగ్రహములైనను, నియమాన్ = నిశ్చయముగా, తస్య = ఆ ప్రణమయొక్క, అవాప్తిః = ప్రాప్తి, భవతి = అగుచున్నది. అని పఠించి యేయంగమునందు బుధసహితములగు మూడుగ్రహములుండనో, తనోః = లగ్నమునకు, షష్ఠీ = షష్ఠమందు, అశుభః = పాపుడుండనని, భసమూర్తిశే = తానున్నరాశిచేత వాత్రయింపబడియున్న, దేహే = అవయవమందు, వ్రణకృత్ = వ్రణమును గలుగజేయును. వ్రణముగలుగుననియును, సౌమ్యైః = శుభగ్రహములచేత, దృష్టః = చూడబడెనేని, తిలకమశకకృత్ = తిలకమనగా నల్లమచ్చ, మశకమనగా తెల్ల మచ్చ, వీనిగలుగజేయునది, భవతి = అవుచున్నది. సౌమ్యైః = శుభగ్రహములతోడ, యుతః =

కూడియుండెనేని, సః = ఆ (పుట్టిన) శిశువు, లక్షణవాక్ = పూర్వోక్తావయవమందు, రోమని చయూది చిహ్నముగల బాడగును.

తా. శరీరమున దక్షిణభాగమునందైనను, వామభాగమునందైనను, బుధునితోగూడ శుభ గ్రహములైనను, పాపగ్రహములైనను మూడగుహములుచేరి యానాలుగుగ్రహములు యేరాశియందునున్నారాశికి జెప్పబడినయంగమున ఆగ్రహములలో బలాధిగ్రహ దశాకాలమున తప్పుక ప్రణముగల్గునని జెప్పదగును. అనుభవమున కొందఱు “సమను పతితాయస్త్విక్ గాత్రే” యనిపఠించి ఏయంగమునందు బుధునితోగూడ మూడగుహములుచేరియున్నవో యాయంగమునందు ప్రణముగలుగునని చెప్పగూరు. ఇదియు యోచింపదగినది. లగ్నమునకు ఆరవయింట బాపగ్రహముండినయెడల ఆఆరవరాశి “కాలాంగా నివరాంగమ నెడు” స్లోక్లోక్తముగ నేయంగముగా నేర్పడునో యాయంగమునందు ప్రణముగలుగునని జెప్పదగును. ఆకూర్చిగ్రహము స్వత్రేత్ర స్వనవాంశలందుండి ఆరాశియు స్థిర రాశియయ్యెనేని ఆయంగమున పుట్టినపుడే ప్రణముగలిగి యుండుననియు, ఆపాపగ్రహము పరరాశి పరనవాంశలందుండి ఆరాశి చర రాశియయ్యెనేని ఆగ్రహదశాకాలమునందు ప్రణాదులు గలుగుననియు, ఆపాపగ్రహమునకు శుభవీర్యముండిన ఆయంగమునందు తెల్లటిదైనను, నల్లనిదైన నగు మచ్చయుండుననియు, ఆపాపగ్రహము శుభగ్రహయుతమై యుండునెడల ఆయంగమున రోమములు దట్టముగగలిగిన మచ్చలు యుండుననియు జెప్పదగినది.

26

ఇది బృహజ్జాతకాంధ టీకా తాత్పర్యమునందు

జననకాల లక్షణాధ్యాయ నామః

పంచమాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటికా తాత్పర్య సహితము.

బాలారిష్టాధ్యాయము :—6.

బాలకుని ఆయుర్దాయమును నిశ్చయించుటకు పూర్వము, బాలకుని జన్మకాల చక్రము నందు బాలారిష్టాది దుశ్శోగము లెవ్వియును లేకుండుటను యెఱుగుట ముఖ్యము. బాలారిష్టాది శోగములను, తద్భంగములను బాగుగ గమనించి చెప్పఁ నాయుర్దాయమే సరియైనదిగాన నందు అరిష్టశోగములు, తద్భంగములు జెప్పబడినవి.

————— బాలారిష్ట బాలారిష్ట యోగములు. —————

శ్లో. సాధ్యాయాం హిమదీధితిశోరా పాపై ర్భాంతగతై ర్నిధనాయ ప్రత్యేకం శశి పాప సమేతైః కేంద్రై ర్వా సవినాశ ముపైతి.

టీ. సాధ్యాయాం=అహోరాత్రముల సంధికాలము, హిమదీధితిశోరా=చంద్రహారీ గ, భాంతగతైః=భ=రాసులయొక్క, అంతి=అంత్యవహంశము, గతైః=పొందియున్న, పాపైః=పాపగ్రహములచేత, నిధనాయ=శిశుమరణముకొరకు, (భవతి=అగుచున్నది). ప్రత్యేకం=వేర్వేరుగా, శశిపాపసమేతైః=చంద్రపాపగ్రహములతో గూడిన, కేంద్రైః=కేంద్రస్థానముల చేత, సః=ఆ జనించినశిశువు, వినాశం=మరణమును, ఉపైతి=పొందుచున్నది.

* తా. 1 సాధ్యాయా మునందు చంద్రహారీగానుండి లెక్కా మున ప్రారగ్రహములు ఏరాసులయందైనను, అంత్యవహంశలయందుండగా బుట్టిన శిశువు బ్రతుకదని దెలియదగినది.

* సాధ్యారాలము:—దివారాత్రములకు సంధికాలము వీనినిగుఱించి “అథాస్తమయా సాధ్యాయాం భూతానశాగ్నా, యావశేజః పరిభే తి మఖాద్భానో గర్భోదయాయావత్.” అనగా సాయంసమయమున ఊర్పుని అధాస్తమయముమొదలు నక్షత్ర ప్రకాశమువరకును సాయంసంధ్యయనియు, ప్రాతఃకాలమున వస్తునిశ్చయము చేయలేనిసమయమునుండి ఊర్పుని అగ్గోదయమువరకును ప్రాతస్సంధ్యయని, గ్రంథాంతరిమునని భరద్వాజసంహితలో “ఉదయాత్ ప్రాక్తనీ సాధ్యా ఘటికాద్వయ ముచ్యతే, సాయంసంధ్యా ద్విఘటికా హ్యస్తాదు పరిగోప్యతే.” అనగా, సూర్యోదయాత్పూర్వము రెండుఘడియలు ప్రాతస్సంధ్యయనియు, అస్తమయావత్కము రెండు ఘడియలు, సాయం సంధ్యయనియు జెప్పబడెను.

2 కేంద్రస్థానములగు, 1, 4, 7, 10, యింద్లయందు, మూడు పాపగ్రహములును, చంద్రుడును, ఒక్కొక్క స్థానమునందు ఒక్కొక్కడుగా నుండు కాలమున బుట్టిన శిశువు

ప్రతుకపది జెప్పదగినది ఇందులకు, “కేంద్రేషు సర్వేషుచ చంద్రశావై య్యత్రేషు శాతో యమలోకమేతి.” అని సారాశయందును, “మృత్యుః ప్రత్యేకస్తే కేంద్రేషు కళంక సావైశ్చ.” అని గ్రంథాంతరమలయందును ఉదాహరణములున్నవి.

శ్లో. చక్రస్యపూర్వా పరభాగగేషు, కూరేషు సామ్యేషుచ కీటలగ్నే
క్షీప్రంవినాశం సముపైతిజాతః, సాపైర్విలగ్నా స్తమయాభితశ్చ. 2

టీ. కూరేషు=పాపులును, సామ్యేషుచ=శుభులును, చక్రస్య=రాశిచక్రముయొక్క, పూర్వాపరభాగగేషు=పూర్వోత్తర భాగభాగాలుకాగా, కీటలగ్నే=వృశ్చిక కర్కాటక లగ్నమునం దొకదానియందు, జాతః=పుట్టినశిశువు, క్షీప్రం=శీఘ్రముగానే, వినాశం=మోక్షమును, ఉపైతి=బొందును. విలగ్నా స్తమయాభితశ్చ=విలగ్న=లగ్నమునకును, అస్తమయ=సప్తమస్థానమునకును, అభితః=ఇరుప్రక్కలను, సాపైః=పాపగ్రహంబులుండెనేని, జాతః = పుట్టినశిశువు మరణమొందును.

తా. (౧)పాపగ్రహములు రాశిచక్రముయొక్క పూర్వాగ్రమునందును, సామ్యగ్రహములు చక్రముయొక్క ఉత్తరాగ్రమునందును ఉండగా వృశ్చిక కర్కాటక లగ్నంబులలో నెద్దనియందైనను జనించినశిశువు శీఘ్రమున మరణించునని జెప్పదగినది.

ఈ శ్లోకమునగల కీటకబ్రమునకు వృశ్చిక కర్కాటకములని యర్థము. ఈ విషయమై. “పూర్వాపరైరశుభై స్సమైర్వ రభికర్కటేలగ్నే జాతస్య శిశోర్మరణం సద్యః కథయంతి యవసేంద్రాః.” అను బాదరాయణవచనము ఉదాహరణముగ నున్నది కొండఱు, “చక్రస్య పూర్వభాగే పాపాసామ్య స్తదోత్తరాగ్రేచ, వృశ్చికలగ్నే జాతాగతా యుషామూత్రయోగేన్ద్యుః.” అను యవనేశుని వచనానుగుణ్యముగ కీటకబ్రమునకు వృశ్చికలగ్నమునమాత్రము చెప్పుదురుగాని కర్కాటకలగ్నమును గూడ జెప్పట తగును.

[లగ్న కేవల మెన్ని భాగములలో యన్ని భాగములు 10-వ స్థానమునందును, 11, 12, 1, 2, ౩, స్థానములును, లగ్నభుక్తి యెన్ని భాగములలో యన్ని భాగములు 4-వ స్థానమునను గలది. ద్వాదశరాశి చక్రముయొక్క పూర్వాగ్రమునియు, లగ్నముయొక్క నాల్గవరాశియందు మిగిలిన భాగములును, 5, 6, 7, 8, 9, రాసులును, లగ్నభుక్తి యెన్ని భాగములలో యన్ని భాగములు 10-వ రాశియందును గలది, రాశిచక్రముయొక్క ఉత్తరాగ్రమునియు విభజింపబడియున్నది.]

(4) లగ్న సప్తమస్థానముల పార్శ్వములందనగా, లగ్నపార్శ్వములగు ద్వితీయ ద్వాదశములందైనను, సప్తమ స్థానపార్శ్వములగు షష్టాష్టమములందైనను, ఉండు పాపగ్రహములు శుభగ్రహ యుక్తములుగాకయుండినయెడల తత్కాలమున బుట్టిన శిశువు శీఘ్రముగ మరణించునని జెప్పదగును. ఈ విషయమునకు:—“లగ్నా ద్వాదశధనైః పాపైర్వియతేచ రంధ్ర రిభ్రసంస్థైః, శుభసంపర్క మయాతై ర్వాసేషష్టేషుమేవాపి.” అను దేవశర్మ వచనమున్నది. మఱియు, “గ్రహేషు లగ్నాభిముఖేషు సర్వేషువాప్త విశ్వేషుస్వరగ్గ గేషు.”

అను భట్టోత్పలుని వచన ముండుటకలన, లగ్నాభిముఖులను, సప్తమాభిముఖులను, అని యూహింపదగినది. ఈవిషయమున కొందఱు పండ్రెండవరాశియందొండు గ్రహము లగ్నాభి ముఖమనియు అరవ యింటియందుండు గ్రహము సప్తమాభి ముఖమనియు, నిశ్చయించి లగ్నమునకు 6, 12, యిండ్లయందు పాపగ్రహములుండగా బుట్టిన శిశువు నొత్తిసొందునని జెప్పుదురు. మఱికొందఱు, లగ్నమునకు ద్వితీయముననుండు గ్రహము లగ్నాభిముఖమనియు, లగ్నాష్టమమందుండు గ్రహము సప్తమాభిముఖమనియు నూహించి, ద్వితీయాష్టమములందు బాపగ్రహము లుండునెడల బాలారిష్టము తప్పుకకల్గునని జెప్పుదురు. ఇందులకు:—“రిభువ్యయ గతైఃపాపైః, ర్యదివాధన మృత్యుగైః, లగ్నైవా పాపమధ్యస్తే ద్యూనేవా మృత్యుమాప్నుయాత్.” అను గార్థివచనము, విశదముగా దెలియుచున్నది. 2

శ్లో. పాపా ఉదయాస్తగతౌ క్రూరేణ యుతశ్చ శశీ

దృష్టశ్చ శుభైర్నయదామృత్యుశ్చ భవేద చిరాత్.

3.

టీ. పాపా=కొండు పాపగ్రహములు, ఉదయాస్తగతౌ=లగ్నమందొకటియు, సప్తమ మందొకటియునైయుండి, శశీ=చంద్రుడు, క్రూరేణ=పాపగ్రహముతో, యుతః=కూడినవాఁ డై, యగా=ఎప్పుడు, శుభైః=శుభగ్రహములచే, నదృష్టః=చూడఁబడఁడి అపుడు, అచిరాత్= శిఘ్రిముగా, మృత్యుః=మరణము, భవేత్=కలుగును.

తా. (5) జననలగ్నమున దొక పాపగ్రహమును, లగ్నమునకు సప్తమస్థానమున మరి యొక పాపగ్రహమును యుండి, ఏరాయుండైనను, చంద్రుడు పాపయుక్తుడై, శుభగ్రహ వీక్షణ లేకుండెనేని ఆశిశువు శిఘ్రిముగ మరణించునని జెప్పదగినది. మఱియు అనుభవజ్ఞులు కొందఱు పాపయుక్తుడు గాకయుండు చంద్రుని శనైశ్చరుడు చూచుచుండిన యెడల బాలారిష్టము గలుగునందురు. 3

శ్లో. క్షీణే హిమగౌ వ్యయగే పాపై గుదయాదృష్టమగై.

కేంద్రేషు శుభాశ్చనచేత్తి ప్రం నిధనం ప్రవదేత్.

4.

టీ. క్షీణహిమగౌ=క్షీణచంద్రుడు, వ్యయగే=ద్వాదశమందుండఁగా, పాపైః=పాపు లు, ఉదయాస్తమైః=లగ్నాష్టమములందుండఁగా, కేంద్రేషు=కేంద్రస్థానములందు, శుభాః= శుభగ్రహములు, నయది=లేకుండెనేని (శిశువునకు), క్షీప్రం=శిఘ్రిముగా, నిధనం=మరణము ను, ప్రవదేత్=చెప్పవలయు.

తా. (6) క్షీణచంద్రుడు లగ్న ద్వాదశమందును, పాపగ్రహములు లగ్నాష్టమముల యందుండి, కేంద్రములగు 1, 4, 7, 10, స్థానములందు శుభగ్రహములు లేనికాలమున పుట్టిన శిశువు శిఘ్రిమున మరణించును. ఈ యోగమున పాపగ్రహములు లగ్నాష్టమములందు లేకుండినను బాలారిష్టము కలుగునని కొందఱుండురు. అనుభవమునుబట్టి లగ్న ద్వాదశమందుండు క్షీణచంద్రుని, శనైశ్చర, అంగారకులు చూచుచుండితేని. లగ్నాష్టమములందు పాపగ్ర

భాములు శేకున్దను బాలారిష్టము తప్పుక కల్గినని తెలియదగినది. ఈ విషయమునకు “క్షీణ చంద్రే వ్యయగతైః పాపైరెష్టమ లగ్ననైః, కేంద్రబాహ్య గతైస్సమైర్థైః క్షాతస్య నిశనం భవేత్.” అను గాగ్నివచనము విశదముగా దెలియుచున్నది. 4

శ్లో. కూరసంయుత శ్శశీప్త రాంత్య మృత్యులగ్నగః

కంటకాద్యహిమ్నశ్చై రవీక్షీణశ్చ మృత్యుదః.

5

టీ. కూరసంయుతః = పాపగ్రహ యుక్తుడగు, శశీ = చంద్రుడు, స్వరాంత్య మృత్యులగ్నగః = సప్తచద్రాదృశాస్తమ జన్మలగ్నములలో నొకచోటనుండి, కంటకాత్ = కేంద్రస్థానములకంటె, బహిః = వెలుపలి, శుభైః = శుభగ్రహములచేత, అవీక్షీతః = చూడబడనివాడయ్యెనేని, మృత్యుదః = శిశువునకు మరణము నిచ్చును.

తా. (7) పాపగ్రహసంయుక్తుడగు చంద్రుడు, 1, 7, 8, 12 యిండ్లలో నెం దనియుండి, కేంద్రములుగాని స్థానములనుండు, శుభగ్రహములచే చూడబడకుండిన యెడల, శిశువునకు శిశుమున మరణము నిశ్చయము, ఇందు “కంటకాద్యహిమ్నశ్చై” అని మాత్రము యుండుట వలన కేంద్రస్థానములందు బలయుక్తులగు శుభగ్రహములుండు నెడల నైయోగ మునకు, భంగము గల్గినని యూహింపదగినది 6

ఈ విషయమైః—“వ్యయాప్త సప్తాయగై, శశాంకేపాపై స్సమీతే, శుభదృష్టిహీనే, కేంద్రేషు సామ్యగ్రహవర్జితేషు, జాలస్యంద్యో కరుతేప్రణాశం” అని సారావళి ప్రయోగమున్నది.

శ్లో. శశిన్యరి వినాశగే నిధనమాశు పాపేక్షితేశుభే

రధనమాప్తకం దళమతశ్చ మిత్రైస్థితిః

అసద్భిరవ లోకితే బలిభి రత్రమాసం శుభే

కళత్ర సహితేచ పాపవిజితే విలగ్నాధిపే

6

టీ. అరివినాశగే = వస్త్రాప్తములలో నొకచోట, శశిని = చంద్రుండు పాపేక్షితే = పాపగ్రహములచేత చూడబడెనేని పుట్టినశిశువునకు, ఆశు = తేగమే, నిధనం = మరణము గలుగును, శుభైః = ఆచంద్రుడు శుభగ్రహములచేత చూడబడుచుండిన ఆశిశువునకు, సమాప్తకం = ఎనిమిదేండ్లు, స్థితిః = జీవించుటగలుగును, మిత్రైః = శుభాశుభగ్రహ దృష్టితమైన యెడ, అతః = ఈయెనిమిది సంవత్సరములలో, దళం (అర్ధభాగము) జాలుగునువత్సరములు, స్థితిః = జీవించియుండును, అత్ర = ఈవస్త్రాప్తములయందు, శుభే = శుభగ్రహముండి, బలిభిః = బలవంతములైన, అసద్భిః = పాపగ్రహములచేత, అవలోకితేనతి = చూడబడుచుండగా పుట్టిన, (శిశువునకు) మాసం = ఒకమాసము, స్థితిః = బ్రతుకుటకలుగును, విలగ్నాధిపే = లగ్నాధిపతి, పాపవిజితే = పాపగ్రహముచే గలుగుబడినవాడై, కళత్రసహితే = సప్తమ ముండుడగా, శిశునొక్క మాసముమీద జీవించును,

తా. (9) జన్మ లగ్నముయొక్క - వస్త్రావళి లుండెడిని నుండు చంద్రునతో, పాశగ్రహ వీక్షణ్యముండి, శుభగ్రహ దృష్టిలేకుండిన యెడల, ఆశిశువు జననమైన నెలలో పల మరణించును. 6

(9) ఆవస్తావృషములలో నొక్కొకనున్న చంద్రుడు, శుభగ్రహ వీక్షణ్యము మాత్రముగల్గియుండెనేని, జాతకుడు, పుట్టినది మొదలు 8 వత్సరములవరకు జీవించును.

(10) లగ్నమునకు, 6, 8, యిండ్లయందున్న చంద్రుని శుభగ్రహములను, ఆశుభగ్రహములను చూచుచుండగా బుట్టిన శిశువు, 4 సంవత్సరముల మాత్రము జీవించును,

[వైకనుబరచిన, 8, 9, 10, మాడు యోగముల కనుగుణ్యముగ, “వర్షణవస్తావృష మగళ్యకాంక్షో నిహంతి మాసాదకుభేకృద్వప్తః, అబ్ధావృకాత్కేవల సామ్యదృష్టో మిత్రే షీతో వక్ష చతుష్టయేన” అని సారావళి ప్రయోగమున్నది]

(11) లగ్నమునకు షష్టావృషములలో నొకటి పాపక్షేత్రమైయుండి, ఆపాపక్షేత్రమున నున్న చంద్రుడు పాశగ్రహదృష్టికల్గియుండిన యెడల ఆశిశువుపుట్టిన తొడనే మరణించునని నూహింపదగినది.

(12) షష్టావృష స్థితుడగు చంద్రుడు శుభగ్రహ క్షేత్రములందుండినను, పాపక్షేత్రములందు శుభయుక్తుడైయుండినను, శుభగ్రహ వీక్షితుడైయుండినను శిశువునకు మరణము గలుగదని చెప్పదగినది.

ఈ విషయమై, భట్టోత్పలవ్యాఖ్యానమున “షష్టావృషములందున్న చంద్రుడు శుభాశుభగ్రహములలో నేగ్రహముచేతి నైనను జూడబడకయుండినచో బాలాదిష్టము గలుగదని యున్నది.” అనినది, సారావళి ప్రయోగమునకు, భేదించుచున్నది. సారావళి ప్రయోగమున, షష్టావృష స్థితచంద్రునకు ఏగ్రహవీక్షణ్యమును లేకుండు నెడల తత్కాలమున జనించిన శిశువు ఒక సంవత్సరమువరకు జీవించుననియు, పాపులచే జూడబడెనేని ఒక నెలవరకు మాత్రము జీవించుననియు దెలియుచున్నది. ఇదియుగాక “పక్షేసిలే భవతిజన్మ యదిక్షపాయాం కృషేధవాహని శుభాశుభ దృశ్యమానః, తచ్చంద్రమరిపు వివాళగతోపి యత్నాదాపత్యురక్షతి పితేన శిశుం నహంతి” అనుమాండవచ్చుని వచనోక్తముగ శుక్లపక్షపు రాత్రియందును, కృష్ణపక్షపు పగటియందును, బుట్టిన శిశువును, చంద్రుడు, షష్టావృషముల యందుండినను, శుభగ్రహవీక్షణ మాత్రముగలిగి యుండినచో అపదలు గలుగనీయక తండ్రివలె రక్షించునని తెలియుండఁట వలన, ఈ యర్థియోగము, శుక్లపక్షపు పగటియందును, కృష్ణపక్షపు రాత్రియందును జన్మించిన వారికి మూర్తమే గలుగునని యూహింపదగినది.

(13) జననలగ్నము యొక్క, 6, 8, యిండ్లయందు. శుభగ్రహములండి, బలియులగు శ్రూరగ్రహములచే జూడబడుచుండిన యెడల, తత్కాలమున జనించిన శిశువున కొకమాస కాలము మాత్రమే, ఆయువును నిశ్చయింపదగినది. ఆ శుభగ్రహమునకు యితర శుభగ్రహ వీక్షణ్యముండిన, అర్థిభంగము నిశ్చయము.

ఇందులకు:—“శశితస్యామ్యః పాపైర్వక్రిభిరాలోకితా నశభవ్యస్తాః, మాసేనమరణా దామ్యః, పాపజితో లగ్నపశ్యానే.” అనియు, “పాపమృత్యుస్థైర్యమగాః క్రూరైర్వక్రిభిరే గతై దృష్టాః మాసేనమృత్యురా నేయది నశుభై శ్చత్రసందృష్టాః.” అనియును గ్రంథాంతరము లయందు జెప్పబడియున్నది.

(14) జన్మలగ్నాధిపతి, పాపగ్రహములచే యుద్దమనందు అపజయము గల్గినవాడై, సప్తమస్థానమునందుండగా జనించిన శిశువు ఒక్కమాసమున కధికముగా జీవించినది జెప్పవలయును.

శ్లో. లగ్నక్షీణే శశిని నిధనం రంధ్రకేంద్రేషుపాపైః
పాపా తథేన్నిధనహింబు కద్యూన యుక్తేచచంద్రే
ఏవంలగ్నే భవతి మదన చ్చిద్రసంసౌశ్చపాపై

రాత్రాసార్థం యదీచనశుభై ర్వీక్షితశ్చక్తిమద్భిః.

7

టీ. క్షీణేశశిని = క్షీణచంద్రుడు, లగ్నే = (జన్మ) లగ్నమందుండగా, రంధ్రకేంద్రే షు = అష్టమ కేంద్రస్థానములయందుండెడు, పాపైః = పాపులచేత శిశువునకు, నిధనం = మరణముగలుగును. నిధనహింబుకద్యూనయుక్తే = అష్టమచతుర్థసప్తమములలో నొకవోనున్న, చంద్రే = చంద్రుడు, పాపాంతథేన్ని = పాపద్వయమధ్యగతుడౌచుండగ జనించినశిశువు మరణించును, ఏవం = ఈ ప్రకారముగానే, లగ్నే = లగ్నమందు, శక్తిమద్భిః = బలవంతులైన, శుభైః = శుభగ్రహములచేత, నవీక్షితః = చూడబడనివాడైయుండిన, మదనచ్ఛిద్రః సంత్యైః = సప్తమాష్టమములయందున్న, పాపైః = పాపగ్రహములచేత, మాత్రాసార్థం = తల్లితోగూడ, (శిశువునకు) మరణముగలుగును.

తా. (15) జన్మలగ్నమునందు క్షీణచంద్రుడుండి, కేంద్రస్థానములకు, 1-4-7-10 యిండ్లయందును, రంధ్రస్థానమునబడు, 8 వ యింటియందును పాపగ్రహములుండిన యెడల, పాపగ్రహదృష్టి గలుగుటచే శిశువునకు శీఘ్రమున మరణము జెప్పదగినది. 7

(16) చంద్రుడు లగ్నమునకు అష్టమస్థానమున నుండి, ఇరుప్రక్కల అనగా, 7-9 రాసులయందు, పాపగ్రహములున్న యెడల బాలారిష్టముగలుగును.

(17) చంద్రుడు లగ్నమునకు 4 వ రాశియందుండి, 8-9 యిండ్లయందు పాపగ్రహములుండు యెడల, బాలారిష్టము గలుగును.

(18) చంద్రుడు లగ్నమునకు 7 వ రాశియందుండి, 6-8 యిండ్లయందు పాపగ్రహములుండు యెడల బాలారిష్టము గలుగును.

→ శ్లో. మాతృసహిత శిశుమరణ యోగము. ←

(19) చంద్రుడు జన్మలగ్నమునందు పాపగ్రహచతుర్థగతుడై శుభగ్రహములచేత బాడబడక, సప్తమాష్టమములందు పాపగ్రహములచే బాడబడుచుండే నేని, తల్లియు, నిడ్డ

యేను, శుభ్రులొందుదురని జెప్పవలసివచ్చి, మఱియు అనుభవజ్ఞులు కొందరు, చంద్రుడు ద్వాదశమున శ్రీశైలవద్దకు జరిగియుండి, చంద్రవశయందే జనన కాలమైన యెడల, శిశువునకు శ్రీభుమున మాతృసహిత మరణమును జెప్పదగుననియు, చెప్పచున్నారని అయినను చంద్రుడు శుభగ్రహములతో జూడబడుచుండిన యెడల శిశువునకు మాత్రము మరణమని కొందఱును, మాతృకారకుడును, లబ్ధిస్థితుడును గనుక, మాతకును, శిశువునకును, వ్యాధిగలుగు సేగాని మరణము గలదిగదని మఱి కొందఱు వై వజ్ఞులు వచించుచున్నారు.

3. రాశ్యంతగేసద్విరవిష్ట్య మాణ
చంద్రేతికొణప గతైశ్చపాపైః
పాదైః ప్రయాత్యాశు శిశుర్వియోగ
యశ్చైతత్ పాపైస్తు హి నాంశులగ్నౌ.

8

టీ, రాశ్యంతక = వీరాశయందైనను, చంద్ర = చంద్రుడు, సద్భిః = శుభగ్రహములచేత, అవీక్ష్యమాణేసతి = చూడబడకయుండగా, త్రికోణోపగతైః = మంచమనమములను బొందిన, పాపైః = పాపగ్రహములచేత, శతుః = పుట్టినశతువు, ఆశు = వేగము, ప్రాత్యక్షియోగం = మరణమును, ప్రయాతి = పొందును. శుహినాంశులగ్నే = చంద్రుడులగ్నమునందుండఁగ, ఆ నీ = సప్తమందున్న, పాపైః = పాపగ్రహములచేత, శతువు మరణించును.

తా. (20) ఏరాశయందై నను, అంత్యనవాంశయగు నవమనవాంశమందు చంద్రుడందు, కుగ్రహ వీక్షితుడుగాక యాండగా, లగ్నముయొక్క- త్రికోణరాసులగు, పంచమ, నవమముల యందు సాష్టగ్రహములుండునెడల, ఆసాష్టగ్రహములచే శిశువునకు శీఘ్రమున మరణమును జెప్పదగినది.

8

(21) చంద్రుడు జననగ్నమనందుండి, సప్తమమన పాపగ్రహములున్నయెడల కాలశిష్టము, తప్పుక గల్గునని యూహింపదగినది. ఇందు, తుహినాం శులగ్నమనగా, కర్కాటకుని “ఉదయకతోవా చంద్రస్సప్తమరాశిస్థితైః పాపైః” అని లఘు జాతక ఉదాహరణోక్తముగా జెప్పుచున్నారు. గాన రెండువిధముల యోచింపదగును.

✧ గవాక్షకాల జనిత బాలారిష్టయోగములు. ✧

౩. అశుభసహితే గ్రహస్థి చంద్రే కుజే నిధవాశితే
జననిసుతయోర్ ఎత్తుర్గ్రహే రవాతునశస్త్రజః
ఉదయతిరవా శతాంశావా త్రిశోణ వివాశగై
ర్నిధనమగుభై ర్గ్రహౌపేతే శ్చభైర్మయుతేషీతే.

9

టీ. అకుభసహితే = పాపగ్రహంబగు (కనితొ) గూడిన, చంద్రే = చంద్రునిదు.
అన్నే = అన్నగతుడై, గ్రస్తే = రావంత్రుచే పట్టుబడుచుండగా, కుజే = అంగారకుడు,
నిభవాశ్రితే = అష్టచతుర్ముఖుడైన, బసనిమితయోః = మాతామతులకు, త్పుత్యుః = నరణు

ము (కలుగును), రహ = సూర్యుడు, జన్మలగ్నమును అకుభగ్రహ యుక్తుడై రాహుగ్రహుడౌచుండగా కుజుండేష్టమమందుండిన, జననిమరయోః = తల్లిబిడ్డలకు, శస్త్రజః = అయుధమువలన, మృత్యుః = మరణము (గలుగును) వీర్యోపేతైః = బలయుక్తములైన, శుభైః = శుభగ్రహములతో, అయుతేషీతే = కూడకయు శుభగ్రహములచేతఁ జూడఁబడకయునుండెడు, రహ = సూర్యుడుగాని, శీతాంశోవా = చంద్రుండుగాని, ఉదయతిసరి = లగ్నగతుడౌచుండగా, త్రికోణవినాశకైః = నవమపంచమాష్టమములను బొందియున్న, అకుభైః = పాపగ్రహములచేత, నిభనం = మరణము, (గలుగును.)

— చంద్రగ్రహణ కాలజనిత బాలారిప్తయోగము. —

తా. (22) పాపగ్రహముగు శనైశ్చరునితో గూడిన చంద్రుడు, లగ్నమందుండి, రాహుగ్రస్తుడగుచుండగా, లగ్నమునకు అష్టమస్థానమున అంగారకుడుండు కాలమున జనించిన శిశువుతోగూడ తల్లియు మృతినొందును.

ఈ శ్లోకమున “అకుభసహితే” అనియుండుటచే నిచ్చట పాపగ్రహము శనియని యేర్పడుచున్నది. ఎట్లనగ, చంద్రగ్రహణకాలమునందు, సూర్యుడు చంద్రునితో చేరఁడు. బుధుడునుగూడడు. బుధుడు పాపయుక్తుడు గాకయు, సూర్యునకు సమాపమునను ఉండుటచే చంద్రునితో గూడుటకు వీలులేదు. అంగారకుడు, అష్టమస్థానమున నుండవలెననుటచే లగ్నగతుడగు చంద్రునితో చేరుటకు వీలులేదు. గాన, శనైశ్చరుడే చంద్రయుక్తుడుగా నుండవలెనని నిశ్చయింపబడినది.

— సూర్యగ్రహణ కాలజనిత బాలారిప్తయోగము. —

(23) జననలగ్నమున సూర్యుడుండి, బుధశనులలో నొక్కనిగూడి, రాహుగ్రస్తుడగుచుండగా, లగ్నమునకు అష్టమస్థానమున అంగారకుం డుండేనేని తత్కాలమున జనించిన శిశువునకును తల్లికిని శస్త్రములవలన మరణము గలుగును, అష్టమస్థానమున నుండవగు అంగారకుడు లగ్నగతుడగు సూర్యునితో గూడుటకు వీలుగాదు. సూర్యునితో గూడుటచే బుధుడును పాపియగుటవలన, బుధునితోనైనను, శనైశ్చరునితోనైనను గూడిన, సూర్యుడని యీ యోగమున నిశ్చయించ వలెను.

(24) బలీయులగు సౌమ్యగ్రహసంయుక్తతయు, వీక్షణమును గలుగక, సూర్యుడైనను, చంద్రుడైనను లగ్నమునందు యుండి, లగ్నమునకు నవమ పంచమాష్టస్థానములయందు పాపగ్రహములుండిరేని తత్కాలమున జనించిన శిశువును తల్లియు మరణమునొందురు. ఈవిషయమై “పాపాశ్చికోజాష్టమగావిసౌమ్యా, శ్చంద్రేతసౌభా స్వతిహంతురాయ.” అని దేవశర్మ చెప్పియున్నాడు.

ఇచ్చట లగ్నగతుడగు సూర్యుడైనను చంద్రుడైనను బలవంతులగు శుభగ్రహయంత వీక్షణములు గల్గియుండినచో మరణము కలుగదని యూహింపబడినది.

బృహజ్జాతకము - ఛంద్రబీకా జాత్యర్థ సహితము.

శ్లో. అసిత రవి శశాంక భూమి జైర్వ్యయ నవమోదయ నైధవాశ్రితైః
భవతి మరణ మాశు దేహీనాం యదిబలినా గురుణానవీక్షితాః. 10

టీ. వ్యయనవమోదయ నైధవాశ్రితైః = ద్వాదశనవమ లగ్నాష్టమములకు పొంది యున్న, అసితరవిశశాంక భూమిజైః = శని సూర్య చంద్ర కుజులు, బలిశా = బలయుక్తుడైన, గురుణా = బృహస్పతిచేత, నవీక్షితాయది = చూడబడకుండిరేని, దేహీనాం = శిశువులకు, ఆశుః = జీవితము. నిధనం = మరణము, భవతి కలుగుచున్నది.

తా. (25) ద్వాదశ, నవమ లగ్నాష్టమములయందు శ్రమముగా శనైశ్చర సూర్య చంద్రాంగారకులుండి బలయుతుడగు బృహస్పతిచే చూడబడకుండిరేని బాలాశిష్టము శిశువుము న గల్గియున్నది. బృహస్పతి ఆ శని రవి చంద్ర కుజులలో కొందరినిమాత్రము చూచుచుండినను, బలహీనుడై ఆనాటగు గ్రహముల జూచుచుండినను, కొంతకాలమునకు పైన శకు మరణము జెప్పవచ్చును. మఱియు బృహస్పతి బలియుడై లగ్నముయొక్క పంచమస్థానమునందుండి పై జూచుగు గ్రహములను చూచుచుండేనేని శిశువునకు అశిష్టములేదని వచింపవలెను. మఱియు త్రికోణకేంద్రముల పొందిన గురు, శుక్ర, బుధులు, దోషరహితులై కూర్చున్న గ్రహవీక్షితులుగాక యుండినను, ఆ త్రికోణ, కేంద్రస్థానములు పాపగ్రహారాసులై అందు గురుశుక్రబుధు లుండినను ఈ అశిష్టయోగమునకు భంగము గలుగుచున్నది. ఇన్క లగ్నమునకు శనైశ్చరుడు బలియుడై గురువుచే చూడబడుచుండేనేని యగ్రత గలుగునగాని మరణము గలుగదని చెప్పవలెను.

10

శ్లో. సుతమదన నవాంత్య లగ్నరంధ్రే
వ్య శుభయుతో మిరణాయ శీతరశ్మిః
భృగుసుత శశిపుత్ర పూజ్యై
ర్యయది బలిభి ర్నయతో వలోకితోవా.

11

టీ. అశుభయుతః = పాపగ్రహముతోఁ గూడిన, శీతరశ్మిః = శీతచంద్రుడు, సుతమదన నవాంత్య లగ్నరంధ్రే = పంచమ సప్తమ నవమ ద్వాదశ లగ్నాష్టమములయందుండి, బలిభిః = బలవంతులయిన, భృగుసుతశశిపుత్ర దేవపూజ్యైః = శుక్ర బుధ గురువులలో నొకని తోడ, యుతః = కూడినవాడును, అవలోకితోవా = చూడబడినవాడును, నయది = కాకయుండి నేని, మరణాయ = (శిశు) మరణము, భవతి = అగుచున్నాడు.

తా. పాపగ్రహయుతుడగు శీతచంద్రుడు పంచమ, సప్తమ, నవమ, ద్వాదశ, లగ్నాష్టమములయందుండి బలియులగు శుక్ర, గురు, బుధ యుతుడుగాకయు దృష్టుడుగా కయు నుండేనేని శిశువునకు మరణము కలుగుననవలెను.

(26) శీతచంద్రుడు రవ యుండు నుండి బలవంతులగు శుక్ర గురు బుధులను చూడక వారితో చూడబడక యుండుట యొక అశిష్టయోగము.

- (27) పైరిథగ ఖీణచంద్రుడు 7-వ యింటనుండుట.
 (28) పైరిథగ ఖీణచంద్రుడు 9-వ యింట నుండుట.
 (29) ఖీణచంద్రుడు పై విశేషములతో 12-వ యింటనుండుట.
 (30) " " లక్షసంఖ్యనుండుట.
 (31) " " 8-వ యింటనుండుట.

25 మొదలు 30 యోగముల వరకు ఆరు యోగములవరకును కర్తయగు ఖీణచంద్రునకు బలియులగు బుధ, గురు, శుక్రులలో నొకరి సంయోగముగాని, మాఘశాని గల దేని బాలారిష్టవోషము గలుగదనుట నిశ్చయము. అనుభవజ్ఞులు కొందరు ఖీణచంద్రుడు సప్తమనుండైనను, త్రికోణములయందైనను యుండి గ్రహపీక్షణమే లేక యుండియుండల అర్హమునకు భంగము గలుగించుచున్నారు. పై ఆరు యోగముల కనుగుణ్యముగ:—“భశాస్త్ర శ్లోకమునై త్రికోణగాః ఖీణచంద్ర సయంతః । పాపా బలిన శుభభద్రైః దృశ్యేణావా గతాయాపం కుర్యః” అని సారాళియందు చెప్పబడియున్నది. 11

—❧— అధికపాఠశ్లోకము. ❧—

శ్లో. భామేవిలగ్నై శుభదైరదృష్టే, పశ్యేష్టమేవార్క సుతేనయుక్తే
 తావత్తస్యసౌ శుభదృష్టిహీనా, జాతస్యసద్యః కురుతేప్రణాశమ్.

టీ. భామేవిలగ్నై=శుభదులగ్నై నుండుండి, శుభదైరదృష్టే=శుభులు చూడకుండినను, పశ్యేష్టమేవార్క సుతేనయుక్తే=ఆరవ యింటగాని, ఎనిమిదవ యింటగాని కనియుండినను, తావత్తస్యసౌ శుభదృష్టిహీనా=ఆ అంగారక కనులు సప్తమను సౌమ్యగ్రహ పీక్షణము లేనివారైనను, జాతస్యసద్యః కురుతేప్రణాశం=శువు పుట్టిన వెంటనే చచ్చును.

తా. (22) న్యులగ్నమునందు అంగారకుడుండి, శుభగ్రహయుక్తుడు గాకయు పీక్షితుడుగాకయు, నుండగా కనెక్చరుడు లగ్నమునకు 6-8 యిండ్లలో నెందైన నుండిన యెడల శువు పుట్టిన వెంటనే చనిపోవును, మతీయు,

(23) ఆ అంగారక కనెక్చరులు సప్తమనుందు శుభగ్రహములచే జూడబడకుండా వైనను, శువునకు సద్యోమరణమును జెప్పదగును. 12

—❧— అరిష్టకాలపరిమితి. ❧—

శ్లో. యోగేష్ఠానం గతవతి బలినశ్చంద్రే స్వంవా తనుగృహ మథవా
 పాపైర్దృష్టే బలవతిమరణం వర్షస్యాంతే కిలమునిగదితమ్. 18

టీ. యోగే=ఈ చెప్పబడిన యోగములలో, బలినః=బలాధికమైన గ్రహముయొక్క, ష్ఠానం=ష్ఠానమును, వర్షస్యాంతే=ఒక సంవత్సరమునకులోపల, పాపైః=అనేకపాపగ్రహముల చేత, దృష్టే=చూడబడియున్న, బలవతి=బలవంతుడైన, చంద్రే=చంద్రుడు, గతవతి=

పొందుచుండఁగా, మరణంబు (బాలార్జివము) చావు, మునిగదితంబును పులకే. చెప్పబడెను. స్వంవా=జన్మకాలమందు పాపదృష్టుడై బలవంతుడైయున్న చంద్రుడు తానున్న రాశిని నను, అథవా తనుగృహం=భస్మలగ్న రాశిని నను (పొందుచుండఁగా), బాలార్జివముగలుగును.

తా. పై జెప్పబడిన రితి బాలార్జివయోగములలో ఆర్జివకాలమును నిర్ణయింపనే యోగములకు చంద్రసంచారముచే కాలనిర్ణయము జేయదగినది. ఆర్జివయోగముల కలుగజేసెడి గ్రహములయందు బలయుక్తగ్రహము జన్మకాలమునందు, ఏరాశియందుండునో ఆరాశిని చంద్రుడు బహు పాపగ్రహములచే చూడబడుచు, బలవంతుడై, సంవత్సరములోపల జేరు నపుడైనను, జననకాలమునందు చంద్రుడు ఏరాశియందుండెనో ఆరాశిని తాను పాప దృష్టుడై, బలియుడై, మరల సంవత్సరములోపల నెపుడు జెందుచున్నాడో అపుడైనను జననలగ్నమును, ఉక్తవిశేషణ విశిష్టుడైన చంద్రు డెపుడు జేరుచున్నాడో ఆ కాలమున పైనను, శిశువునకు మరణమును నిశ్చయింపదగినది. ఇందులను:—“బలిగ్రహస్థా నగతే శకాంకే జన్మాగతేవా తనుమాగతేవా, సమగ్రవీర్యే బహుసాపదృష్టే వ్హాత్పురామృత్యు రనుక్త కాశి.” అని శ్లోతిమక్యములు వచించియున్నారు. ఇచ్చట సంవత్సరమునకు లోపల అని మాత్రము చెప్పబడియున్నది. బలవద్ధిహవశంబున “అయనక్షణ వాసరర్తవే” మొదలగు శ్లోకముల ననుసరించి మాను, పక్ష, దివసంబుల స్పష్టముగా నెరుగదగినది. ఇదియుగాక జనన కాల ద్రేక్షాణములవలనను, జననకాలమున చంద్రస్థితి నవాంశలవలనను, చంద్రాకాంత నక్షత్రములవలనను, జననకాలమున గ్రహబలస్థితుల ననుసరించియు జెప్పబడియుండు కొన్ని పితృమూల్రాధ్యర్షియోగములు యీ క్రింది గ్రంథాంతగ వచనంబులవలన దెలియదగును.

శ్లో. లగ్నేద్వకాణాని గణాని పక్షిపాణాన్వితాన్వ మిభిరప్యవృష్టాః, కూరీరాశ్రితా చృత్యుక్తరాః ప్రమాతౌ సంవత్సరై స్సప్తభిరేవత్యం. ఇత్యాది వచనములవలన ద్రేక్షాణా ర్జివంబులును, శ్లో. అభుక్త మూలసంభవం పరిత్యజేచ్ఛబాలకం సమాప్తకంపితా తథానతన్మ ఖం విలోకయేత్, తదాద్యపాదకేపితా జనన్యథోద్వితీయకే ధనక్షయ స్త్రుతీయకే చతుర్థకే శ్చుభావః. ప్రతీపచంత్యపాదదః ఫలం తదేవసార్వభే, తదుక్తదోష కాంతయేవభేదా మత్ర కాంతికం. పితృజన్మ నియోజాతాతే మాన్యుశ్చతథాపితౄణా, మాతృజన్మ నియాజాతామాతౄణాం ఘాతుకాః స్త్రీయః. పుష్కే కన్కటకేజాతో జలేకే పితృచృత్యుక్తౌ, పుత్రోజాతో యయిస్త్రీచే న్యాయతరంవ జహంసతి. తావప్తైచతిష్ఠ్యేచ తక్తేవతోయే కన్యాకుశీలో దయ చాపలగ్నై, శుభగ్రహాపత్యతి చేన్నచాన్యా త్విత్వాంశ్చ మాతౄణాశ్చ సుతంచమాతులం. చాపే శ్చగ్నటకేవ వస్తథవనే సింహంశక సేవిభౌ తాతోంబావనితాంశకేచప్పథుణో జాకాంశకే మాతులః. కార్పవ్యం జోషగతే సమేతిమరణం కేచిత్తులాశ్యం శకేప్రాక్తాంశం శుభమామరుక్త భవనే ష్వేమంవిశాళం క్రమాత్. ఇత్యాది వచనములవలన నక్షత్రార్జివ చంద్రాధిస్థిత నవాం శార్జివంబులును, శ్లో. సప్తాష్టలగ్నవ్యయగే శకాంకే కూరీణాయుక్తే శుభదృష్టిహీనే, పా మ్నై ర్విహీనేషుచ కంటకేషుకృతాంత దంష్ట్రాంతరగఃప్రమాతః. తాతాంబికాపాదర మాతు

లాక్షమాతా మహాస్తవదృశ్యమానుః, నూర్వాదిభేదాః క్రమశః ప్రదిష్టాస్త్రీణాం గాస్తే
పితం నిహన్యః ఇత్యాది వచనములవలన గ్రహరిష్టంబులును తెలియఁదగినవి. గ్రంథవిస్తర
భీతిచే యీ శ్లోకములకు వివరణయు విరమింపఁబడియెను.

ఈ యోగముల నన్నిటిని చక్కగ గమనించి ఫలితములను జెప్పదగును.

— ❧ — అరిష్టభంగములు. ❧ —

పైన జెప్పబడిన అరిష్టయోగము లన్నిటికిని భంగము లనేకములున్నవి. ఈ క్రింద
వివరింపబడు విషయము లేవియు లేకుండు నట్టి అరిష్టయోగములే ఫలితము లగుచున్నవి.
ఈ విషయమై శ్రీ దేవకీర్తి మొదలగువారలు చెప్పియుండు అరిష్ట భంగయోగములను
యిందు జేర్చియున్నది.

1. సర్వానిమానతి బలస్ఫురదం శుభాలో
లగ్నస్థితః ప్రశమయే త్సురరాజమంత్రీ
ఏకోబహూని దురితాని సదుస్తరాః
భక్త్యాప్రయుక్త ఇవచక్రధరే ప్రణామః.

తా. ప్రకాశ మానాంశజాలుడగు బృహస్పతి బలియుడై జననలగ్నమున నుండేసేని
పరాత్పరుడగు శ్రీమన్నారాయణునకు జేయబడు సమస్కారము, తరింపగూడని పాప సము
దాయమును హరించునట్లు సర్వారిష్టములు నశించును.

2. లగ్నాధిపో తిబలవా నశుభై రదృష్టః
కేంద్రస్థితై శుభఫలై రవలోక్యమానః
మృత్యుం విధూయ విదధాతి సుదీర్ఘమాయుః
సార్థంగులై ర్బహుభిరూర్జిత యాచలత్యైః.

తా. లగ్నాధిపతి బలవంతుడైయుండి పాపగ్రహములచేత జూడబడక, కేంద్రస్థానం
బులగు 1, 4, 7, 10, యిండ్లయందుండు శుభగ్రహములచే జూడబడుచుండునెడల మృత్యు
వును బోగొట్టి సకల గుణోత్కర్ష భాగ్యాతిశయాది విశేషంబులతో దీర్ఘాయువును గలుగ
జేయును.

3. లగ్నాదప్తమ వర్త్యపి గురు బుధ శుక్ర దృశాణగ శ్చంద్రః
మృత్యుప్రాప్తం నుతమపి పరిరక్ష త్యేష నిర్వాహమ్.

తా. చంద్రుడు జననలగ్నమునకు అప్తమస్థానమున నుండినను, గురు, బుధ, శుక్ర,
శ్రేక్కాణగతుం డయ్యాసేని శువునకు సంభవించు మృత్యువును తొలగించి నిష్కాపట్య
ముగ రక్షించును.

4. దేంద్రస్సంపూర్ణ తను సాస్యమ్యర్ గతస్సిత త్పుభిస్సాంతః
ప్రకరోత్యరిష్ట భంగం విశేషతశ్చక్ర సందృప్తః.

తా. పూర్ణచంద్రుడు శుభగ్రహముల మధ్య, శుభక్షేత్రస్థితు డగుచుండేనని ఎటు వంటి యర్థమును కలుగదు. మరియు, ఆ చంద్రునకు శుక్రవీక్షణ్య ముండినచో దోషమే లేదనదగును.

5. శుభభాగవ జీవానా మేకతమః కేంద్రమాగతో బలవాక్
యద్యపి కూరసహాయ సద్యోరిష్టస్య భంగాయ.

తా. బుధ గురు శుక్రలలో నొకఁడు బలముతుడై కేంద్రస్థానములగు లగ్న, చతుర్థ, సప్తమ, దశమస్థానముల నొక్కడ పాపగ్రహయుక్తుడై యుండినను, శిశువు జనించిన తోడనే గలుగు అర్థమునకు గూడ భంగము గలుగుచున్నది.

6. రిపుభవన గతోశ్చ శక్తి గురు సిత చంద్రాత్మజ దృక్కాణస్థః
గరుడ ఇవ భోగిదప్తం పరిరక్ష త్యేష నిర్వాణజుః.

తా. చంద్రుడు జననలగ్నమునకు ఆరవయింటుండినను, గురు బుధ శుక్ర ద్రేచ్ఛా ములలో నొక ద్రేచ్ఛామున నుండేనని, సర్వదప్తుండగు వానిని గరుత్మంతుండు రక్షించుచు నిర్వాణజుగ రక్షించును.

7. సామ్యద్వయాంతర గతస్సంపూర్ణ స్నిగ్ధమండలశ్చశీభృత్
నిశ్చేపారిష్ట హంతా భుజగలోకస్య గరుడ ఇవ.

తా. పూర్ణచంద్రుడు శుభగ్రహద్వయ మధ్యగతు డగునెడల పన్నగ సమాచారము నకు పక్షి రాజువలె సర్వారిష్టములను నిశ్చేషముగ బోగొట్టును.

8. శశభృతి పూర్ణశరీరే శుక్లేకృష్ణే నిశాభవే ద్దివసే
రిపునిధనస్థే ర్జ్యేష్ఠ ప్రభవతి నైవాలతాతస్య.

తా. జననలగ్నమునకు, 8, 9, యిండ్లయందు సంపూర్ణచంద్రుడున్నను, శుక్లపక్షపు రాత్రియందును, కృష్ణపక్షపు పగటియందును, బుట్టిన శిశువునకు బాలారిష్టదోషము కలుగదు.

9. ప్రస్ఫురిత కిరణజాలే సుధాఘ్నయమండలే విలోకయతి
సురమంత్రిణి కేంద్రగతే సర్వారిష్టం శమం యాతి.

తా. సంపూర్ణచంద్రుడు జననలగ్నమును జూచుచుండి, బృహస్పతి కేంద్రస్థాన గతు డగుచుండేనని సకల బాలారిష్టములకును శాంతి గలుగుచున్నది.

10. సామ్యభవనోఽపి యాతాస్సామ్యాం శకస్సామ్య దృక్కాణః
గురుచంద్రకావ్య శశిచా సర్వేరిష్ట సృ హంతారః.

తా. శుభక్షేత్ర, శుభసవాంశ, శుభద్రేక్కణి స్థితులుగలనుచుండ శుక్ర బుధులు సర్వారిష్టములను బోగొట్టుచున్నాడు.

11. పాపాయది శుభవర్గే సామ్యైర్దృష్టౌ శ్శుభాంశ వర్గస్థే:

నిఘ్నంతి తదారిష్టం పతిం విరక్తా యథాయవతిః.

తా. పాపగ్రహములు శుభవర్గములయందుండి, శుభవర్గముల గతులగు శుభగ్రహములచే జూడబడుచుండినచో అనురాగరహిత తనభర్తను హింసించునట్లు సకలారిష్టములను బోగొట్టును.

12. తాత్కాలే యదివిజయా శుభగ్రహ శ్శుభనిరీక్షితో వశ్యం

నాశయతి సర్వారిష్టం మూఠత ఇవపాదపాఞ్ ప్రబలః.

తా. జననకాలమునందు ఒక శుభగ్రహము యుద్ధమునందు జయమునుబొంది మఱియొక శుభగ్రహముచే జూడబడుచుండెడిని ప్రబలవాయువు వృక్షములగుల్చినట్లు బాలారిష్టముల కన్నిటికిని నాశము గలుగుచున్నది. ఇట్లు నేకవిధములగు బాలారిష్టభంగయోగములు ప్రాచీనదైవజ్ఞులచే వచింపబడియుండుటవలన అరిష్టయోగ కారకగ్రహములయొక్కయు, అరిష్ట భంగముల గల్గింపు గ్రహములయొక్కయు బలాబలముల బాగుగ పరిశీలించి, అరిష్టయోగకారకగ్రహబలమధికమగుచో శిశువునకు మృత్యువును, అరిష్టభంగ కారక గ్రహబలమధికమైనచో నెడల, శిశువునకు పూర్వాయుద్ధాయమును, ద్వివిధగ్రహబలములు సమానమగునెడల, అరిష్టయోగఫలితమును నిశ్చయింపదగినది. ఇందులకు:—

“శుభాశుభత్వంచ హితాహితత్వం, తుంగాదినిచా స్తమయాశ్రితత్వం, రిషేకభంగే శ్వర యోగ్యచింత్య, సమానవర్గస్య సమానవర్గాత్, రిషేకభేదస్య బలాత్కటత్వం, చేద్దిష్టకర్తృత్వ తదాత్మైర్దిష్టం, భంగంప్రభోక్తే దధరిష్టభంగ స్సమాన తాయా మపి కష్టమేవ” అను శ్రీపతివచనము వివరముగా గానబడుచున్నది.

బాలారిష్ట యోగములను, రద్ధభంగములను బాగుగ యోచించి ఫలముల దెలిసికొని, అరిష్ట నివారణకై, నవగ్రహ, అధిదేవత, ప్రత్యేధిదేవతా రాధనలను, జపహోమ అర్చన దానాదుల యుక్తరీతిని గావించినయెడల గ్రహదేవతా వరప్రసాదంబుచే విశ్వరూఢికృతయు, ఆయుర్వృద్ధియు, గలుగునని జ్యోతిషులు, వచించుచున్నారు.

ఇది బృహజ్ఞాతకాంధ్ర, టీకా తాత్పర్యమునందు

బాలారిష్టాభ్యాస నామక

జ్యోతిషాభ్యాసము.

శ్రీ ర న్త

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రప్రదేశ్ తాత్పర్య సహితము.

ఆ యు డ్దా యా ధ్యా య ము :—7.

శ్లో. మయయవన మణితథ క్తి పూర్వైర్ద్వివసకరాదిషు వత్సరాః ప్రదిప్తాః
సవతిథి విషయాశ్వీ భూతరుద్రాదశ సహితా దశభిస్సత్తుంగగేషు. |

టీ. మయయవనమణితథ క్తిపూర్వైః—మయ=నూర్యోపాసనా లబ్ధపరుండైన మయఁ
డను దానవుండు, యవన=ష్టేచ్ఛదేశాధిపతి, మణితథ=మణిభుండనెడు జ్యోతిషగ్రంథకర్త, క్తి
పూర్వ=క్తిపుక్తులైన పాతకులు, వీరలచేత, స్వతుంగగేషు=తమతమ పరమోచ్చ భాగ
ములయందున్న, దివసకరాదిషు=నూర్యాది గ్రహములయందు, క్రమముగా, దశభిస్సహితాః=
పదితోఁగూడిన, నవతిథివిషయాశ్వీ భూతరుద్రాదశ, నవ=తొమ్మిది, తిథి=పదునైదు, విషయ=
అయిదు, అశ్వీ=రెండు, భూత=అయిదు, రుద్ర=పదునొకండు, దశ=పది, ఈసంఖ్యలుగల, వత్స
రాః = సంవత్సరములు, ప్రదిప్తాః = చెప్పబడినవి.

తా. శ్రీమత్సూర్యాంశ సంభూతుండగు వరాహమిహిరాచార్యులు మయ, యవన,
మణితథ, పరాశరాదుల మతముల కనుగుణ్యముగా ఆయుర్విగ్రహ విధమును జెలియజెప్పుచు
న్నాడు, ప్రాచీన దైవజ్ఞులయందు, నూర్యోపాసనాలబ్ధ జ్యోతిశ్శాస్త్ర పారంగతుడగు
మయఁడను రాక్షసుడను, యావనాచార్యులును గాక యవనుడను మఱియొక ష్టేచ్ఛ ప్రభు
వును, మణిభుడను, జ్యోతిష శాస్త్రజ్ఞుడను, క్తి మహారుడగు పరాశరుడును, వేరువడసిన
శాస్త్రకర్తలగుటచే శాస్త్రసంప్రదాయమును వదలక నూర్యాది గ్రహ పరమాయుః ప్రమా
ణ సంవత్సరముల సీక్రిందివిధమున జెప్పియున్నారు. నూర్యాదిగ్రహములు తమతమ పర
మోచ్చ భాగములయందుండగా పదితో గూడిన, నవ, తిథి, విషయా, శ్వీ, భూతి, రుద్ర,
దశ, అనగా 9, 15, 5, 2, 5, 11, 10, అను సంఖ్యలుగల సంవత్సరములకు క్రమముగా
నొక్కొక్క దానికిని 10 వంతున జేర్చబడిన సంవత్సరముల ఆయువును యిచ్చుచున్నారు.
ఈ ప్రకారము గణనచేయగ వచ్చిన నూర్యాదిగ్రహముల పరమాయుః ప్రమాణ సంవత్సర
ములు సూర్యునకు 19, చంద్రునకు 25, అంగారకునకు 15, బుధునకు 12, బృహస్పతికి 18,

శుక్రనకు 21, శనైశ్చయనకు 20, సంవత్సరములు నగుచున్నవి.

—→ పరమ నీచాంశస్థిత గ్రహాయుద్దాయము. ←—

శ్లో. నీచేచ్ఛార్థం హృసతిహి తతశ్చాంతర స్థేను పాతో

హూరాత్వంశ పతిమమపరే రాశితుల్యం వదంతి

హిత్యావక్రం రిపుగృహగతై ర్హీయతే స్వత్రి భాగః

సూర్యోచ్చిన్న ద్యుతిషుచ యశం పౌర్ణమ్యశుక్రార్కపుత్రై.

2

టీ. నీచే (సూర్యములు) పరమనీచాంశలయందుండిరేని, అర్థం=ఆయు ర్వత్సరములలో సగము, హృసతి=తయించుచున్నది, తతశ్చాంతర స్థేనుపాతః=తతః=ఆపరమోచ్చ పరమనీచాం శలకు, అంతరస్థే=మధ్యమందు గ్రహముండే నేని, అనుపాతః=త్రైరాశికముచేత ఆయుః= ప్రమాణనిర్ణయము చేయదగినది.

తా. సూర్యుడు మొదలుగాగల గ్రహములు పరమనీచాంశలయందుండునెడల తూర్వ స్లోకమున జెప్పబడియుండు పరమాయుః ప్రమాణ సంవత్సరముల యందు సగము నశించు చున్నది. ఈ ప్రకారము తయించిన సంవత్సరములుగాక నిలువయుండు సంవత్సరములు.

	సం. నెల.		సం. నెల.		సం. నెల.
సూర్యనకు	9 8	బుధునకు	6 0	శనైశ్చయనకు	10 0
చంద్రునకు	12 6	బృహస్పతికి	7 6		
అంగారకునకు	7 6	శుక్రనకు	10 6		

పరమోచ్చ, పరమనీచాంశల మధ్యమున గ్రహముండునెడల త్రైరాశికముచే నాయుః ప్రమాణమును నిర్ణయింపదగును. ప్రతిగ్రహముయొక్క పరమోచ్చ పరమ నీచాం శల నడుమ 6 రాసులున్నవి. రాశి 1 కి 80 భాగములు. భాగము 1 కి 60 లిప్తలు నగును. గనుక ఆరురాసులకును 10800 లిప్తలగుచున్నవి. ఈ ప్రకారము రాసులను లిప్తలుగా వించి గ్రహముచేత తనపరమోచ్చాంశకంటె అధికముగ భుక్తమైయుండునెడల, పరమోచ్చ భాగమువరకు త్రోసివేసి మిగిలియుండు దానిని లిప్తలు గావింపవలయును. తన పరమనీచాంశ కంటె సధికముగ భుక్తమైయుండు నెడల పరమ నీచ భాగమువరకును త్రోసి వేయమును లిప్తలు గావింపవలయును. ఇట్లు గావించిన లిప్తలకే గ్రహభుక్త లిప్తాగణ మనిసంజ్ఞ.

పరమ నీచాంశస్థిత గ్రహాయుద్దాయ మాసములు:—

సూర్యనకు	చంద్రునకు	కుజునకు	బుధునకు	గురువునకు	శుక్రనకు	శనైశ్చయనకు
114	150	90	72	90	126	120

—→ త్రైరాశిక వివరము. ←—

భగవార్థ లిప్తలు 10800 కి నెలలు 114 అయిన యెడల గ్రహభుక్తలిప్తలన్నియొ యన్నిటి కెన్నిమాసములని గణనచేయుటయే త్రైరాశికము:—ఇందులకు “ప్రమాణమిచ్ఛాద

సమాసాతి అద్యంతయోః ఫలమనన్యకాతిః, మధ్యేతిచ్చా హతపూర్వకాన్తిస్తి దిబ్బాః
ఫలంవ్యస్త విధిర్విలాపే." అను లీలావతీ గ్రంథ నూత్రానుగుణ్యముగ సమాస జాతులగు,
ప్రమాణ ఇచ్చలను, క్రమముగ అద్యంతములయందుంచి అన్యకాతియగు ఫలమును, మధ్యమున
నుంచి ఇచ్చచేత ఫలమునుగుణించి, ప్రమాణముచేత విభజింపగ ఫలమేర్పడుచున్నది వ్యత్య
య మగునెడల ఇచ్చచేత ప్రమాణమును గుణించి ఫలముచే భాగింపదగినది.

ఉదాహరణము:—నూర్యడు వ్యవధమునందు 18 భాగములమీద 48 లిప్తల నతిక్ర
మించి 49 వ లిప్తయందుండగా నెన్ని సంవత్సరము లగునని తెలియఁటకు:—

నూర్యనకు మేషరశియందు 10 వ భాగము పరమోచ్చము గనుక, అంతవరకును
ప్రాప్తిజేసి 11 వ భాగము మొదలు నూర్యస్థిత లిప్తవరకు గణనచేయగ మేషమున మిగులు
భాగములు 20 + వ్యవధము భాగములు 18 ఉభయం 38 భాగములు. యీ 38 భాగములకు
38 X 60 = 2280 + వ్యవధి రాశియందు 18 భాగములకు వైన అతిక్రమించి యందు లిప్తలు
48 = 2028 అగుచున్నవి. గాన యివియే నూర్యభుక్త లిప్తలు అనబడుచున్నవి.—

వైన శిష్యున త్రైవిదిక నూత్రము ననుసరించి.

ప్రమాణము. ఫలము. ఇచ్చ.
భగవాన్ భగవత్ 10800 / గవిపరమనీచ మాసములు 114 / గవిభుక్త లిప్తలు 2028

$$\frac{114 \times 2028}{10800}$$

$$= \frac{231192}{10800}$$

10800)231192(21 మాసములు.

21600

15192

10800

4392 X 80

10800)181760(13 దినములు.

10800

23760

21600

2160 X 80

10800)189600(18 ఘడియలు

10800

21600

21600

21600

ఘడియలయందును శేషముండు నెడల విఘడియలువేసి పూర్వపురీతిని 10800 చే భాగించి విఘడియలేర్పడుచున్నవి, గనుక ఇందులభ్యమేర్పడిన 1 సంవత్సరము, 9 మాసములు, 12 దినములు, 12 ఘడియలు, పరమోచ్చస్థానగత రవిపరమాయుప్రమాణ సంవత్సరములకు 19 సంవత్సరములకుండు తీసివేయఁ

సం. మా. ది. ఘ.

19 - 0 - 0 - 0

1 - 9 - 12 - 12

మిగిలిన సం. 17 - 2 - 17 - 48

పరమోచ్చస్థాన విడిచి నీ మునకు పోవుచు, 1 రా., 18 భా, 48 లిప్తులు భుక్తముగా ఎంచియుండు నూర్పుడిచ్చుకు పరమాయుప్రమాణమని గణించదగినది. పరమనీచాంతకును సుబాదశమభాగమునుండి స్వోచ్చకుబోవుచు, స్వశ్శ్చి మనందు, 18 భాగముల మీద 48 లిప్తు నతిక్రమించి 49 కలిగియుండున్నట్టి నూర్పుడుకుగూడ ఇదేప్రకారము 1 సంవత్సరము, 9 మాసములు, 12 దినములు, 12 ఘడియలు, యేర్పడుచున్నది. ఇదిగో, యీ సంఖ్యను పరమనీచాంత కవికి జెప్పియుండు పరమాయుప్రమాణ సంవత్సరములకు 9 సంవత్సరముల 6 మాసములతో జేర్చుకొని, ఉభయము 11 సంవత్సరములు, 3 మాసములు, 12 దినములు, 12 ఘడియలు, పరమనీచాంత స్వోచ్చకుబోవుచు, రాశి 7 భా 18 ని 48 భుక్తముగాంచియుండు నూర్పుని పరమాయుప్రమాణ మని యెరుంగదగినది.

అనుసాతా యుధ్తాయ నిర్ణయము. శ్లో.

ఇచ్చుకు గ్రహమునకు రాశ్యాదిలిప్తాంతములేక స్వోచ్చచి పూర్వోక్తి లకు ఉచ్చస్థానములను, అనగా (నూర్పునికు 0-10-0-0 లిప్తులకు 1-3-0-0 ఈరీతిగా గలవాటిని) త్రోసివేయఁగ మిగిలిన శేషము గ్రహపరమోచ్చభాగములకు లోపుక మండు నెడల ఉచ్చస్థానము పోదు గనుక గాఢాంతరాసులను ఆశేషముతోగూడ కూడ యందునుచ్చస్థానమును త్రోసి శేషము నుంచుకొనవలయును. ఆశేషము 6 గాసులకు దక్కువగాయుండు నెడల దానిని 12.గాసులలో త్రోసి శేషమును లెక్కకు తీసికొనవలెను. 6 గాసులకు అధికముగ నెడల ఆశేషమునే లెక్కకు తీసికొనవలయును ఈరీతిగ గణనయ్యగా స్వోచ్చచి దానిని రాశ్యాది విలిప్తాంతముగా నుంచుకొని ఆయాగ్రహ పరమాయుప్రమాణ సంవత్సరములచేత ప్రత్యేకముగ గుణించి విలిప్తాంతానమును 60 చే భాగించి అలభ్యమైన లిప్తాంతమునందు గూడి, ఆ లిప్తాంతానమును 60 చే భాగించిగా ఏర్పడులభ్యమును భాగస్థానమునందు గూడి, ఆ భాగస్థానమును 30 ముండు విభజించి వచ్చులభ్యమును రాశిస్థానమునందు గూడి, గూరాశిస్థానమును 12 ముండు పాల్గొనగా వేర్పడులభ్యము భగణస్థానము, ఆ భగణస్థానము సంవత్సరములు, రాశిశేషము మాసములు, భాగశేషము దినములు, లిప్తాశేషము ఘడియలు, విలిప్తాశేషము ఘడియలు, గాశేయగా నూర్పుదిగ్రహముల ఆయుప్రమాణ మేర్పడుచున్నది. ఈ విషయమునకు సారావళికారకుడు, “స్వోచ్చకుద్ధోగ్రహశ్శ్చోధ్య ప్తరాశ్యాశోభ మండలాత్ స్ఫురిండుగనితో భక్తి రామాశేనవత్సరాః” అని వచించియున్నాడు.

ఉదాహరణము:—పూర్వము త్రైరాశిక ఉదాహరణమునకు తీసికొనిన నూర్యభుక్తి రా 1. భా 12. లి 48. కే ఆయుర్దాయ గణితక్రమము.

	రా-భా- లి	
	1-12-48	
పరమోచ్చధ్వజము.	0-10- 0	పోగా
	1- 2-48	ఇది అరుగామునకు తత్కర్మ గాన
	రా-భా- లి	
	12- 0- 0	
	1- 2-48	పోగా
	10-26-12	

రవిపరమోచ్చ ప్రమాణ ఆయుర్గత్సరములు. 19-19-19

190—494—228	60) 228
16 3 48	3-48
206 497	194
17 2 17	30) 497
= సం 17, మా 2, ది 17, సు 48	16-17
పూర్వము నీతిని అగుచున్నది.—	190
రా-భా- లి	12) 206
10-26-12	17-2
19	
సం. 17-2-17.48 అగుచున్నది.	

మఠీయొక ఉదాహరణము. నూర్యనిశ్చయ మేష గాశయంగు 0. భా 7. లి-4, వి-4 భుక్తమైయుండు నెవల నూర్యని ఉచ్చధ్వజము త్రోయుటకు వీలుపడదుగనుక పండ్రెండు రాసులను గూడుకొనవలెను, అట్లు గూడుకొనగ 12- 7- 4- 4 అగుచున్నది. అందు ఉచ్చధ్వజము.

0- 10- 0- 0	పోగా
11- 27- 4- 4	

ప్రత్యేకముగ గుణించిన వీటిని నూ. ప. ప్ర. వ. అగు, 19. 19-19-19

209-513 76-76	అగుచున్నది.
---------------	-------------

వీటినిపూర్వము చెప్పినవీటిని గణనచేయగ సంవత్సరములు 18, మాసములు 10, దినములు 17, విభుడియులు. 16, అగుచున్నవి. దీనినే యీక్రందివిధముగను గణింపదగును.

గా-భా-లి-వి	60) 76
11-27-4-4	<u>1-16</u>
19	76
<u>18-10-4-17-16</u>	60) 77
	<u>1-17</u>
	518
	30) 514
	<u>17-4</u>
	209
	12) 226
	<u>18-10</u>

లగ్నమునం దెన్ని నవాంశలు చెల్లినవో అన్ని సంవత్సరములును, వర్తమాన నవాంశము బట్టి త్రైరాశికముచే మాసాదులును దెలియదగినది.

ఉదాహరణము:—జననలగ్నమున 21 భాగములును, 11 లిప్తలును చెల్లియుండునెడల.

భా - లి
21-11
60
1260 11
1271 లిప్తలు అగుచున్నవి. (గతనవాంశలు) లేక,
రాశిలిప్తలగు 1800 ను. 9 భాగములు చేయు 1 భాగమునకు (200) లిప్తలగుచున్నవి.
గనుక—

200) 1271 (6 సంవత్సరములు

1200

71 × 12

200) 852 (4 మాసములు

800

62 × 30

200) 1560 (7 దినములు

1400

166 × 60

200) 9600 (48 ఘడియలు

800

1600

1600

యింకను శేషముండునెడల విఘడియలు చేయదగును.

ఇట్లు గణనచేయగ నేర్పడు సంవత్సరములు 6, మాసములు 4, దినములు 7, ఘడియలు 48 యు లగ్నాయుద్దాయముగ నేర్పడుచున్నది. కొందరు రాశిక్రమము ననుసరించి లగ్నాయుద్దాయమును నిర్ణయించుదురు.

మేషాదిగ ఎన్ని రాసులు గతములో యన్ని సంవత్సరములును, వర్తమానరాశి భుక్త భాగములను లిప్తులుగావించి ఆలిప్తులను 12 చే గుణించి రాశిలిప్తులగు 1800 చే భాగింపగ వచ్చులబ్ధము మాసములును, శేషమును దినములు, ఘడియలు, విఘడియలుగా శేయదగు సంగతురు.

ఇందులకుఁ దాహరణములు:—“లగ్న రాశి సమాంశ్చబ్దౌ మాసాద్యా ననుపాతతి, లగ్నాయుద్దాయ మిచ్ఛంతి, హోరాశాస్త్ర విశారదాః” అని మణిమనిచేసెను, “లగ్న దాయోంశ్ తుల్యస్యా దంతరేచాను పాతతి, తత్పితౌబలసంపన్నే రాశితుల్యం స్వభాధిపే” అని సారావళియందును జెప్పబడియున్నవి. సారావళి ప్రయోగము ననుసరించిఁజూడగ, నవాంశాధిపతి బలవంశుడైయుండు నెడల నవాంశసచుముగాను, రాశ్యాధిపతి బలవంతుడై యుండు నెడల రాశితుల్యముగను ఆయుర్నిర్ణయము శేయదగునని యేర్పడుచున్నది.

వక్రించియుండు గ్రహములుగాక తక్కిన గ్రహములు శత్రుక్షేత్రగతములై యుండు నెడల తమ ఆయుర్వత్సరములయందు మూడవపాలు హాణుగుడుచున్నది. వక్రించి యుండు గ్రహములు శత్రుక్షేత్రములందున్నను ఆయువునందు హాణము గలుగదు.

ఈ దోషయమును చాలగుంది హోరాశాస్త్రజ్ఞులు ఆమోదించియున్నారు. విషను కొందరు, శత్రుక్షేత్రహాణము కుడునకు తక్కితక్కిన గ్రహముల కన్నిటికిని గలదని చెప్పుచున్నారు. ఇందులకు “భూమ్యాపుత్రం వర్షయిత్యా” భస్మాహుస్యస్య స్వాదాయషష్ఠే త్రిభాగం” అను బాదరాయణుని వచనము ఁ దాహరణముగనున్నది. కుక్రశ్చనైశ్చరులుగాక తక్కిన గ్రహములు అస్తంగు దోషమును జెందియుండు నెడల దూర ఆయుర్వత్సరములయందు సగము వారింపబడుచున్నది.

2

శ్లో. చ క్ర పా త హ రణ ము. శ్లో.

శ్లో. సర్వార్థ త్రిచరణ పంచషష్ఠభాగాః

క్షీయంతే వ్యయభవనాదసత్సు వామమ్

సత్స్వర్థం ప్రసతితతైక రాశిగానా

మేకోశం హరతి బలీతథాహసత్యం.

3

టీ. అసత్సు=పాపగ్రహములు, వ్యయభవనాత్=ద్వాదశస్థానము మొదలుకొని, వామం=విలోమముగా నుండఁగా, సర్వార్థత్రిచరణ పంచషష్ఠభాగాః=సర్వాధా ద్యంశములు, క్షీయంతే=తీయించుచున్నవి, సత్సు=ఈవ్యయాది స్థానములయందు శుభగ్రహములుండెనేని, అశ్లో=పాపగ్రహములకుం జెప్పినహాణములో సగము, ప్రసతి=తీయించును, తథా=అప్రకా

రమే, ఏకరాశిగానాంశుభగ్రహములుగాని పాపగ్రహములుగాని, బలీ=బలవంతుడైన, ఏకః= ఒకడే, అంశం=అస్థానమందు, హరతి=హరించును, తథా=అప్రకారముగా, సత్యః=సత్యాచార్యుడు, అహః=చెప్పెను.

స్థానములు.	గ్రహములు.	ఆయుర్దాయ హరణభాగము.	గ్రహములు.	ఆయుర్దాయ హరణభాగములు.
12 యింటి	పాపగ్రహము	సంపూర్ణము	శుభగ్రహము	అర్థము
11 యింటి	పాపగ్రహము	అర్థము	శుభగ్రహము	నాల్గవపాదము
10 యింటి	పాపగ్రహము	మూడవపాదులు	శుభగ్రహము	ఆరవపాదము
9 యింటి	పాపగ్రహము	నాల్గవపాదులు	శుభగ్రహము	ఎనిమిదవపాదులు
8 యింటి	పాపగ్రహము	ఐదవపాదులు	శుభగ్రహము	పదియవపాదులు
7 యింటి	పాపగ్రహము	ఆరవపాదులు	శుభగ్రహము	పండ్రెండవపాదులు

ఈ ప్రకారముగా వ్యయాదిస్థానంబులబొందిన పాపగ్రహములు తమ ఆయుర్దాయము నందు క్రమముగా సర్వాధిగ్రాంతములును, వ్యయాదిస్థానంబులబొందిన శుభగ్రహములు, పాపగ్రహములకు జెప్పిన హరణములయందు సగమును, తీయించుచున్నవి.

పైకి నుదరించిన స్థానములయందు పుష్కలమునగాని, శుభగ్రహములైనను పాపగ్రహములైనను, రెండూ, లేక మూడు గ్రహములుండునెడల అందు బలయుక్తమగు గ్రహమునకు మాత్రమే ఆస్థానమునకు జెప్పబడియుండు హరణాంశరీతిగ ఆయువు నశించుచున్నది. తక్కిన గ్రహములకు ఆయుర్దాయములేదని సత్యాచార్యులవారు వచించియున్నారు. ఇదియే వరాహమిహిరచార్య సన్మతము.

లగ్నమందున్న పాపగ్రహము ఆయుర్దాయాంశమును హరించువిధము.

శ్లో. స్థానోద్భిత్తాదిత నవాంశ హతాత్సమస్తా

ద్యాగోష్ఠ్యయుక్త శతసంఖ్య ముపైతి నాశం

క్రూరేవిలగ్న సహితే విధనా త్వనేన

సౌమ్యేక్షితే దశమతః ప్రళయం ప్రయాతి.

4

టీ. క్రూరే=పాపగ్రహములతో నొకఁడు, విలగ్నసహితే=లగ్నమందుండఁగా, స్థానోద్భిత్తాదిత నవాంశహతాత్=అర్థోద్భిత్త నవాంశ సహితములైన గతి నవాంశలచేత గుణింపఁబడిన, సమస్తాత్=లగ్నాయుస్సహిత యైన సర్వ గ్రహదాదత్తాయః పండుమువలన, అప్తయుక్త శతసంఖ్యం=అప్తయుక్తమైన శతసంఖ్యగలుగునట్లు, భాగః=పాలుగఁగగా, నాశం=నాశమును, ఉపైతి=పొందును, సౌమ్యేక్షితే=అలగ్నమందున్న పాపగ్రహము శుభగ్రహముచేత చూడఁబడనేని, అనేనవిధనా=ఈ విధానముచేతనే స్థానోద్భిత్త నవాంశలచేత, గుణించి 108చేత భాగింపఁగానచ్చిన, అశః=ఈ లగ్నముతో, నశం=నశము, ప్రళయం=నాశమును, ఉపైతి=పొందును.

తా. పాపగ్రహములగు సూర్యాంగారక కనైశ్చరులనుండొక గ్రహము లగ్నముండుండగా ఆర్థోదిత నవాంశసహితములగు గతనవాంశలచేత గుణింపబడిన లగ్నాయుస్సహితమగు సర్వగ్రహదత్తాయుః పిండములను 108 చేతభాగింపగా లభ్యమయేర్పడిన సంవత్సరమాసాదులు తాళనమును బొందుననుట.

వివరణము:—మేషరాశిమొదలు రెక్కలలగ్నభాగమువరకు త్రిప్లుచేసి ఆలిప్లను, నవాంశప్రమాణలిప్లగు 200 చే పాల్గానగా లబ్ధి మెన్నికచ్చునో యన్ని నవాంశములని దెలియుచున్నది. వర్తమాన నవాంశకై ఒకటిని దీనియందుగూడిన సార్థోదితోదిత నవాంశ సమాహుచుచున్నది. దీనిచేత, లగ్నాయుస్సహితమైన సర్వగ్రహదత్తాయుస్సును గుణించి, 108 చేత భాగింపగా లబ్ధములగు వర్షాదులను లగ్నస్థిత పాపగ్రహము హరించుచున్నది. అట్లు యేర్పడిన సంవత్సరమాసాదులను సర్వగ్రహదత్తాయుః పిండమునగ్రోసివేయగ, మిగిలినది క్రూరోదయహరణశుద్ధమైన ఆయుఃపిండమగుచున్నది. ఈ ప్రకారము, ఆయాగ్రహములకును గుణింపగ ఆయాగ్రహదశావత్సరాదులు ఏర్పడుచున్నవి. కొందరు, మేషాదిగలెక్కగొనక, లగ్నమున చెల్లినభాగముల ననునరించి గతనవాంశలనెరింగి, వర్తమాన నవాంశకై ఒకటినిగూడిన, సార్థోదితోదిత నవాంశసమాహుచును, దీనిచే సర్వగ్రహదత్తాయుః పిండమును గుణించి, పూర్వోక్త ప్రకారముహరణము చేయదగుననియు జెప్పుదురు. గుటియు, లగ్నస్థిత పాపగ్రహమునకు శుభవీక్షణయందు నెడల వైరీతిగ గుణించి 108 చేత పాల్గానగాచచ్చు లభ్యములగు వత్సరాదులయందు సుగుమాశ్రయు నశించుచున్నదని దెలియదగినది. యొక పాపగ్రహమును, యొక శుభగ్రహమునాగూడి లగ్నముననుండునెడల వర్తమాన నవాంశకు సమీపమున ఏగ్రహముండునో ఆగ్రహమునకు జెప్పబడియుండు ప్రకారము ఆయుష్సరణము జేయదగినది, గాని, యితరగ్రహములకు జేయదగదు. ఇందుక్షణచంగుని పాపగ్రహముగ దీని కొనగూడుదు. ఈ విషయమై:—“సూర్యాంగారకమందే ష్యేకస్మిన్ లగ్న కేవలహిహిః విధి నాత్వ సేన సామ్యేషీ తే దశం పాతయే ల్లభమ్” అనిపాదరాజుగోక్షిగలదు.

—మనుష్య, గజ, హయాదుల, పరమాయుః ప్రమాణము. —

శ్లో. సమాష్ఠి ద్విఘ్నా మనుజ కరిణాం పంచచ నిశా
హయానాం ద్వాత్రింశ త్థరకర భయోః పంచక కృతిః
విరూపా సాత్వాయు ర్వృష మహిషయో ర్ద్వాదశ శునాం
స్త్రుతం ఛాగ్రాదీనాం దశక సహితా షట్పు పరమమ్. 5

టీ. ద్విఘ్నాః=పెంటగుణింపబడిన, షష్టిస్సమాః=60 సంవత్సరములును, పంచనిశాత్పు=అయిదురాత్రులును, అనగా 120 సంవత్సరములమీద 5 దినములు, మనుజకరిణాం, మనుజు=మనుష్యులకును, కరిణా=ఏనుగులకును, పరమాయుః=సంపూర్ణాయుః ప్రమాణమగును, హయానాం=గుఱ్ఱములకు, ద్వాత్రింశత్=32 సంవత్సరములు(పరమాయువు). ఖరకరయోః, ఖర=గాడి

దెలకును, కరభయోః=ఒంటెలకును, పంచకకృతిః=పంచవర్ణమైన 25 ఏడ్ల ఆయువు, వృష మహిషయోః=వృష=గోవులకును, మహిషయోః=ఎనుబోతులకును, సాతు=ఆపంచక కృతి యైన 25 ఏడ్లు, విరూపా= ఒకటి తక్కువయైనదగును, శునాం=కుక్కలకును, ద్వారక= 12 ఏళ్ల పరమాయువు, ఇక్కడ శునాం అని చెప్పటవలయుగల వ్యాఘ్రమాఘాద్యాల వ్యతిరేకముగనుక వానికిని 12 ఏడ్లు పరమాయువుని తెలియదగినది, ఛాగాదీనాం=మేక పొట్టేలు, మొదలైనవానికి, దశక సహితా 10 తోఁగూడిన, షట్=ఆరు, అనగా 16 సంవత్సరములు పరమాయువుగను.

మనుష్యులకును, ఏనుగులకును, 120 సంవత్సరములు, 5 రోజులు, పరమాయుః ప్రమాణము.

గుఱ్ఱములకు, ముప్పదిరెండు సంవత్సరములు.

గాడిదెలకును, ఒంటెలకును ఇరువదియైదు వత్సరములు.

వృషభములు, గోవులు, మహిషములు మొదలుగువాటికి ఇరవది నాలుగు సంవత్సరములు.

కుక్కలు, వ్యాఘ్రములు, మాఘా రాదులకు పండ్రెండు సంవత్సరములు.

మేకలు మొదలగు వానికి పదునారువత్సరములును. పరమాయుః ప్రమాణ మగును.

అశ్వాదుల జననకాలమును ఒట్టి ఆయుః ప్రమాణనిగ్ధయము గావింపవలయును.

గ్రహముయొక్క పరమాయువుచే అశ్వాదులపరమాయు ర్వర్షముల గుణించి మనుష్య పరమాయువుచేత భాగింపగా అశ్వాదుల విషయమై, ఆయా గ్రహములిచ్చెడు పరమాయువు ఏర్పడుచున్నది. ఈ దాహరణము:

సూర్యుని పరమాయు వర్షములగు 19 చేత అశ్వముయొక్క పరమాయు ర్వర్షములు 32 ను గుణించిన 608 కచ్చును. దీనిని మనుష్య పరమాయువగు సం. 120 చేత భాగించగా వచ్చులభము సం. 5, మా 0, ది. 24 కచ్చును.

ఈ ప్రకారమే తక్కి గ్రహములకు అనగా

సూర్యునకు	చంద్రునకు	అంగారకున	బుధునకు	గురువునకు	శుక్రునకు	శనైశ్చరునకు
సం॥ 5-0-24	6-8-0	4-0-0	3-2-12	4-0-0	5-7-6	5-4-0

అగుచుండు సంవత్సరమాసాదులు. పరమోచ్చగతులగు సూర్యులు ఇచ్చెడు ఆయుర్దాయమని నూహింపదగినది. దీనిననుసరించి. మనుష్యులకు ఆయుర్దాయశ్చయముజేయు రీతినిహారణోధనాదులు చేయగ శేషించిన ఆయువును అశ్వాదులకు తెప్పదగును. కొందరు. 120 సంవత్సరముల 5 రోజులు పరమాయుస్సుగల జంతువులకు ఇంతకాలము ఆయుర్దాయ మైనచో అశ్వాదిజంతువుల పరమాయుర్దాయమునకుయెంత ఆయుర్దాయమని ప్రాణికము న గణన జేయుచున్నారు.

— సంపూర్ణాయుర్యోగము. —

శ్లో. అనిమిషపరమాంశ కే విలగ్నే, శశితనయే గవి పంచవర్గలిప్తే

భవతిహిపరమాయుషః ప్రమాణం, యదినకలాన్వహితాస్వీతుంగభే.

టీ. అనిమిష=మీనరాశియొక్క, పరమాంశ కే=పరగుణవాంశమైన, తోమ్మిదవనవాంశ, విలగ్నే=లగ్నమును ముండగా, శశితనయే=బుధుడు, గవి=వృషభుడు, పంచవర్గలిప్తే=25 లిప్తల నతిక్రమించి యుండగా, సకలాః=గుర్భ వ్యతిరిక్తమైన ఆరుగ్రహములు, స్వీతుంగభే=తిమతమ పరమోచ్చ భాగములయందు, సహితాయది=ఉండిరేని, పరమాయుషః ప్రమాణం=పరమాయుషః ప్రమాణమైన వర్షములు 120. మా 0. ది 5 భవతిహి=అగును (గదా).

తా. మీనరాశియొక్క పరమనవాంశయగు 9-వ నవాంశలగ్నమై బుధుడు, వృష భమునందు ఇరువదిమైదు లిప్తల నతిక్రమించియుండి, బుధుడుగాక తక్కిన గ్రహములాయను తమతమ పరమోచ్చ భాగములయందుండుకాలమున బుట్టినవానికి 120 సంవత్సరములు. 5 రోజులు హమాయుషః ప్రమాణ మగుచున్నది.

లగ్ననవాంశ 9 | పురుషుడు 1-2-0 | బుధుడు 1-0-25 | శుక్రుడు 11-26-0
 మూర్ఖుడు 0-9-0 | అంగారకుడు 9-37-0 | గురువు 3-4-0 | శనైశ్చరుడు 6-19-0

ఈరీతిగ భుక్తము గావించియుండ

పరమోచ్చగతులగు సూర్య చంద్రాంగారక గురు శుక్ర శనుల

పరమాయుషః ప్రమాణ వర్షములు.

సూర్యునకు	చంద్రునకు	కుజునకు	గురునకు	శుక్రునకు	శనైశ్చరునకు
19,	25,	15,	15,	21,	20

బుధునితయధాయము:—బుధుడు తననిరస్థానమగు మీనరాశియందే యుచ్చస్థాన మగు కన్యకుబోవును. రా 1 - భాం - లి 25లో యున్నాడు గనుక, ఈ రాశిభాగాదుల యందు బుధుని పరమనిచధ్యవకమును రా 11 - భా 15 సోకుండుటచే పరిశ్రేయము రాకులం జేర్చుకొన దగినది.

1- 0-25

12- 0- 0

13-0 -25

11-15- 0 పోగా

1-15-25 మిగులు

30

30 X 15

45 X 60

2700 X 25

2725 ' లిప్తలు.

పరమనిచ ధ్యవకము

తై రా శి క ము. శ్లో-

భగవాన్ధర్మస్తలు 10800 కు బుధుని పరమనీచ మాసములు 72 కాగా యథ భుక్తలిప్తలు 2725 కు ఎన్ని మాసములు ? అని గణన జేయదగినది.

$$\frac{2725 \times 72}{10800}$$

10800

సం. 1 మా 6 ది. 5 వీనితో

సం. 6 మా. 0 ది. 0 చేర్చు

బుధ పరమ నీచత ఆయుర్వర్షములు.

సం 7 మా. 5 ది. 5 లు బాధాయుగ్దా

య మగుచున్నది.

ఇందుగల వ్యగూడిహాసము:—లగ్నమునకు అష్టమస్థానమున శనైశ్చరం డుండుటచే తన ఆయుర్వర్షములు యిరువదింటు బందమాంకెచుగు 4 సంవత్సరములను హరించుచున్నాడు. గనుక హరిణశుద్ధమగు సంవత్సరములు 16. అంగాలకును లగ్నమునకు 11-వ యింటు నుండుటచే, తన ఆయుర్వర్షములు పదునైదింటు సగభాగమగు సం 7 మా. 6 హరించుచున్నాడు గాన హరిణశుద్ధమగు సంవత్సరములు. 7. మా. 6. లగ్నమునందుండు 9-వ నవాంశముగుటవలన లగ్నాయుర్థాయము సం. 9. ఈ ప్రకారము గణనచేయుగ,

	సం.	మా	ది.
నూర్మ్యనకు	19	- 0	- 0
చంద్రునకు	25	- 0	- 0
అంగాలకునకు	7	- 6	- 0
బాసునకు	7	- 6	- 5
బృహస్పతికి	15	- 0	- 0
శుక్రునకు	21	- 0	- 0
శనైశ్చరునకు	16	- 0	- 0
లగ్నమునకు	9	- 0	- 0

మొత్తము సం. 120 - 0 - 5 ఏర్పడుచున్నది ఇదియే పరమాయు

గీ వితయోగము.

ప ర మ తా యు ర్దో ష ము లు. శ్లో-

శ్లో. ఆయుర్దాయ విష్ణుగుప్తోపిచైవం
దేవస్వామి సిద్ధసేనశ్చ చక్రే
దోషశ్చైషాం జాయతేస్తా పరిషం
హిత్యానాయుర్వింశ తేస్సాన్యదధస్తాత్.

7

టీ. ఏవం = భూలోక్ ప్రకారమగా, ఆయుర్దాయం = ఆయుర్దాయమును, విష్ణుగుప్తోపి=వాణిక్యంబునెడు విష్ణుగుప్తుడును, దేవస్వామి=దేవస్వామియనెడు జ్యోతిష గ్రంథకర్తయు, సిద్ధసేనశ్చ=సిద్ధసేనుడనెడు గ్రంథకర్తయు, చక్రే=చేసెను. ఏషాం = ఈ మయ

యవనసూక్తి పరాశరవిష్ణుగుప్త దేవస్వామి సిద్ధాంతేనాదులయొక్క 'మతమందు, దోషః=దోషము, జాయతే=కలుగుచున్నది, ఆదోషంబెట్లునిన, అప్తా = 8 సంవత్సరములు, అప్తం = బాలారిష్టమును, హిత్యా=విడిచి, వింశతేః=ఇరువది సంవత్సరములకు, అధస్తాత్ = క్రింద, ఆయుః = ఆయుస్సుమాప్తి, నస్త్యాత్ = కాను.

తా. పూర్వశ్లోకమున జెప్పబడియుండు ఆయుర్దాయమును చాణక్యదేవేడు విష్ణుగుప్తుడును, దేవస్వామియనెడు జ్యోతిష పారంగతుడును, సిద్ధాంతేనాదులయొక్క జ్యోతిషగ్రంథకర్తయును, హిత్యపరచియున్నారు. ఆయునను వీరిమతమునందు ప్రత్యక్షదోషము గానబడుచున్నది. వీరు మతానుసారముగ జూడగ 8 సంవత్సరములవరకుబాలారిష్టమును విడిచి 20 సంవత్సరములలోపుగ ఆయుస్సుమాప్తి యగునట్లు లేదు. గాని ప్రపంచమున దేవేకులు 8 సంవత్సరములకువైన 20 సంవత్సరములలోపుగ మృతి నొందుచుండుటచే యీ విషయము నకు భంగము యేగ్గుడుచున్నది.

శ్లో. యస్మిన్మోగే పూర్ణమాయుః ప్రదిష్టితం

తస్మిన్మోగే చక్రవర్తిత్వమన్యైః

ప్రత్యక్షాయం తేషుదోషః పగోపి

జీవత్యాయుః పూర్ణమరే ర్వివాపి.

8

టీ. యస్మిన్మోగే=యేనాగచుండు, పూర్ణం=సంపూర్ణమైన, ఆయుః=ఆయుస్సు. ప్రదిష్టం=చెప్పబడెనో, తస్మిన్మోగే=ఆనాగచుండు, అన్యైః=మఱికోందఱిచేసి, చక్రవర్తిత్వం=సార్వభౌమత్వము, మోగే=చెప్పబడెను, అర్థేర్వివాపి=ధనములేని దరిచ్రుడును, పూర్ణమాయుః=నిండు ఆయువునుగలిగి, జీవతి=బ్రతుకుచున్నాడు, తేషు=ఆచును యవనాదుల

యందు, పగః=మఱియొకటైన, ఆయందోషః=ఈదోషము, ప్రత్యక్షః=ప్రత్యక్షముగానున్నది. తా. మఱియు, వైజేష్ఠ్యబడిన పూర్ణాయుర్మోగమందు, "యదిసహితా స్సకలాస్సవితులభే." అని యుండుటనాలోచించగను, "షడ్విస్సాస్స చ్చక్రవర్తి త్రిభువన గభిలంకాస్తీ సరైర్వ్యోహంధ్రైః." అను బాదరామణుల విచనానుసారముగను, ఆరుగ్రహములు పగమోచ్చగతిముల నుండుకాలమున బుట్టినవాడు సార్వభౌముడు గావలెనని యున్నది. గ్రహములు పగమోచ్చగతులు గాకుండినచో పూర్ణాయువు గలుగదు అట్లుగాదేని దరిద్రుడై పూర్ణాయువును గలిగియుండును గనుక నయ, యవన. మణితా, దుల మతిమన మఱియొక దోషము ప్రత్యక్షముగ గానబడుచున్నది. సత్యాచార్యమతంబు ననుసరింపవలచి యీ యాయుర్దాయమున దోషములు చెప్పియున్నట్లు తోచుచున్నది. ఐనను పరాశరాదులు, పిండాయుర్దాయమునే ముఖ్యముగా వచించియున్నారు. ఇదియుగాక భట్టోజ్విలాడు, ఇందు చెప్పబడిన దోషములు అసుబద్ధములై యుండుటవలన, దోషములను గనబరచు వైరెండు శ్లోకములును వరాహమిశి రాచార్యులచే రచింపబడినవి గావనియు, యీ దోషములకు పరిహారములు గలవనియు వచించియున్నాడు.

—❧— దోష పరిహారములు. ❧—

(1) “సాధోదితో...నాశమ్” అనునీతిని ఆయా లగ్ననవాంశవలన క్రూరోదయ హరణముచేయగ నేర్పడు నాయుర్దాయమునకు మితిలేకుండుటచే, “ఆయుర్వింశతే స్వాద ధస్తాత్” అను దూషణము ఆయుక్తము.

ఇందులకు ఉదాహరణము:—కుంభరాశియొక్క ప్రధనునవాంశలగ్నమై, సూర్య చంద్రాంగారకులు పరమోచ్చగతులై, బుధగురుశనైశ్చరులు పగమనీచస్థానస్థితులై అంగా రకుడు కుంభరాశియొక్క 29 వ భాగమునందుండగా జనించినవాని ఆయుర్దాయమును గణనచేయగ:—

	నూ	చం	అం	బు	గు	శు	శ	ల
రా	0	1	10	11	9	11	0	10
భా	9	2	28	14	4	26	19	1
లి	0	0	0	0	0	0	0	0

లగ్నమునందు కొంచెమైనను భుక్తముగాలేదు గనుక లగ్నాయుర్దాయములేదు. పర మనీచగతులగు గ్రహముల ఆయుర్దాయములు పూర్వపురీతిని లెక్కింపవలయును, కుజాయు ర్దాయము.

కుజభుక్తి 10-28-0 సం.

కుజపరమోచ్చధృవకము. 9-28-0 పోగా

1-0 -0

80

80 X 60

1800 లిప్తలు.

కుజ పరమనీచ మాససంఖ్య 90

భగణార్థసంఖ్య 10800) 162000

15 = 1 సం. 3 మా.

అంగారక పరమోచ్చసంవత్సరములు. 15-0-0

వై నవీర్పడియుండు సం. 1-3-0 పోగా

కుజాయుర్దాయము. సంవత్సరములు. 18-9-0

బృహస్పతి ఆయుర్దాయము.

కుభగ్రహుడు బృహస్పతి, లగ్నమునకు ద్వాదశశస్థానముననుండుటచే దన పరమనీచ ఆయుర్దాయమగు సం 7 మా 6 లయందు సగముహరించునుగావున హరణకుద్దమగు సం 8 మా 9 బృహస్పతి ఆయుర్దాయ మగుచున్నది.

—|| గ్రహయ్యుద్ధాయములు. ||—

	సం. మా. ది.
సూర్యునకు	19 - 0 - 0
చంద్రునకు	25 - 0 - 0
అంగారకునకు	18 - 9 - 0
బుధునకు	6 - 0 - 0
బృహస్పతికి	3 - 9 - 0
శుక్రునకు	21 - 0 - 0
శనిశ్రుగునకు	10 - 0 - 0
మొత్తము సం.	98 - 6 - 0

అగుచున్నది.

పాపగ్రహులుగు అంగారకుడు లగ్నమున నుండుటవలన క్రూరోదయ హరణము జేయవలెను.

లగ్నము కుంభమగుటచే లగ్నసంఖ్య

10

9

90

నవాంశము

1

వృత్తమాన నవాంశ

91

సాధ్యోదితోదిత నవాంశ సమూహము

98-6-0

సర్వగ్రహదత్తాయుఃపిండ సంవత్సరములు

91

108) 8963-6-0 (82

864

323

216

107 X 12

1284 + 6

108) 1290 (11

1188

102 X 30

108) 3060 (28

216

900

864

36

సం 82 మా 11 ని 28 ఏర్పడుచున్నది.

సర్వగ్రహదత్తాయఃపిండ సం.

98- 6- 0 నందు

క్రూరోదయగణన సం.

82 11-28 పోగా

పిగల సంవత్సరములు.

15- 6- 2

స్థిరమగు ఆయుర్దాయ మగుచున్నది.

ఇందువలన, 8 సంవత్సరములకు వైన 20 సంవత్సరములకు లోపుగకూడ ఆయుస్సు మాప్తియగు నట్లేర్పడుటవలన ఈ దోషారోఘణము అయ్యుక్తముగనున్నది. కొందరు, పాపగ్రహాన్వితమై లగ్నములందు బుట్టిన వారనేవారు 8 సంవత్సరములకు వైన 20 సంవత్సరములకు లోపుగమృతిచెందుచున్నారేగాని, మయయవన మణిత్రాదుల యాయుర్దాయమునంధు దోషము మాత్రము తప్పకయున్నదని యందురు. వినను, ఈ రీతిగ ఆయుర్దాయమును చెప్పియుండు గ్రంథకర్తలలో “పిష్టేష్ట్రవస్థోరీపు దృష్టమూర్తిః పాపగ్రహాః సావగృహేయదిస్యాత్ స్వాంతిర్దశాయామరణా యజంతోర్థే యస్యయుక్తబజితో యదావ్యైః” అని బాదరాయణులును, “ప్రారదశాయాంక్రూరః ప్రవేశ్యచాంతర్దశాం యదాకురుతేపుంసాం స్యాత్సంజే హస్తదాశి చోగే స్సదైవమహాకా క్షీతితనయస్య దశాయాం రవిజస్యాంతర్దశాయ దావిశతి బహుకాల జీవినామపిమరణం నిస్సంశయంకురుతే” అని సారావళీకారకుడగు కల్యాణవర్మయు, “పిష్టేష్ట్రవస్థోరీపు దృష్టమూర్తిః పాపశుభ్రస్థానగతేన దృష్టః స్వాంతిర్దశాయాంప్రకరోతి మృత్యుం, వ్యాధ్యధ్వబంధాది పక్షియాన్వా” అని యవనేశ్వరుడును అపమృత్యు మోగముల వచించియుండుట వలన పూర్వోక్తగ్రంథకర్తల అభిప్రాయమునందు దోషము చెప్పట ఆయుక్తముగా నున్నది.

ద్వితీయ దోషమునకు బరిహారము.

ధనుగంత్య నవాంశములగు మై, నూర్యుడు వృషభిమన భా 10, చంద్రుడు మిథునమున భా 8, అంగారకుడు కుంభిమన భా 28, బుధుడు మేషమున భా 15, గురుశుక్రసింహమున భా 5, శుక్రమేషమునందు భా 27, శనికుంభమున భా 20 లయందుండగా జనించినవాని ఆయుర్దాయమును పూర్వోక్తరీతిని గణనచేయుఁ:—

	బుధుడు 15 భా. శుక్రుడు 27 భా.	గవి 10 భా.	చంద్రుడు 8 భా.
కుజుడు 28 భా. శని 20 భా.	గాణితక్రము.		గురువు 5 భా.
ల			
అంత్య	న		

రవి	చంద్ర	కుజ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	ల
1	2	10	0	4	0	10	8
10	8	28	15	5	27	20	27
0	0	0	0	0	0	0	0

ఇందువలన యేర్పడు సంవత్సరాదులు.

సం.	రవికి	చంద్రునకు	కుజునకు	బుధునకు	గురువునకు	శుక్రునకు	శని	లగ్నము
సం.	17	22	18	7	18	19	18	8
మా.	5	11	9	0	9	8	4	0

హ రణ ము లు.

బృహస్పతి లగ్నమునకు నవచక్రాసమున నుండుటవలన తన ఆయువునందు అష్టమాంశము హరించును. గనుక—
 సం. మా. ది.
 18 - 9 - 0 లలో
 గురువు ఆయుర్దాయము 1 - 8 - 19 పోగా
 అష్టమాంశము 12 - 0 - 11 అగుచున్నది.
 గురువుయొక్క హరణశుద్ధ ఆయువు సం.

చంద్రుడు సప్తమమునందుండుటచే తన ఆయుర్దాయమున పక్షాంశము హరించును.
 గనుక—
 సం. మా. ది.
 22 - 11 - 0
 చంద్రాయుర్దాయము 8 - 8 - 25
 పక్షాంశము సం. 19 - 1 - 5 అగుచున్నది.
 చంద్రుని హరణశుద్ధ సం.

బృహస్పతి సూర్యునకు మిత్రుడు, శుక్రుడు తాత్కాలిక మిత్రుడుగనుక శత్రుక్షేత్రహరణము జేయనక్కరలేదు. అంగారకుడు శత్రుక్షేత్రమగు కుంభరాశియందున్నను, “హిత్వావక్రంభిభు గృహగతైర్హియతే స్వత్రిభాగః” అనుటచేతను, అంగారకునకు వక్రడనుట వాడుకలోనుండుటచేతను కుజునకు శత్రుక్షేత్రహరణములేదు. ఈ ప్రకారముహరణముజేయగ మిగిలిన శుద్ధమైన ఆయువు.

	సం. మా. ది.
సూర్యునకు	17 - 5 - 0
చంద్రునకు	19 - 1 - 5
అంగారకునకు	13 - 9 - 0
బుధునకు	7 - 0 - 0
గురువునకు	12 - 0 - 11
శుక్రునకు	19 - 8 - 0
శనిశుక్రునకు	18 - 4 - 0
లగ్నమునకు	8 - 0 - 0

మొత్తము సం. 109 - 10 - 16

అగుచున్నది. ఇట్లు రాజనౌగము లేకుండినను పూర్ణాయువు గలిగియుండుట గలుగుచున్నది, మఱియు, చంద్రయోగా ధ్యాయము ననుసరించి చూడనిది కేమద్రుచయోగముగా నేర్పడుచున్నది. ఈ కేమద్రుచయోగమున జనించినవాడు దీర్ఘాయువుండును, దుఃఖము ననుభవించువాడగుచున్నాడు. గనుక, చెండవదోష

రోషణమునకును అవకాశములేదు. ఇందుచే వరాహమిహిరాచార్యులు సత్యాచార్యుల మతా యుద్ధాయమును అంగీకరింప బోవుచున్నారనుటకు వీలుగాదు “జ్యోతిషమూగమ శాస్త్రం విప్రతిపత్తైనయోగ్య మస్తాతం స్వయమేవ వికల్పయితుంకింతు బహునాంపతంవత్కే” అని వరాహమిహిరాచార్యుల ప్రతిజ్ఞ గనుక బహుతరాచార్య సన్తుతిముగనున్నదని తెలియజేయు టగాని పూర్వోక్తాయుద్ధాయ దూషణార్థముగాదని తెలియదగినది.

—॥ జీవశర్క మతాయుర్దాయ క్రమము. ॥—

శ్లో. స్వమ తేనకిలా హజీవశర్కా గ్రహదాయః పరమాయుష స్స్వరాంశం గ్రహభుక్తనవాంశ రాశితుల్యం బహుసామ్యంసముపైతి సత్యవాక్యం.

టీ. జీవశర్కా = జీవశర్కయ నెడు గ్రంథశర్క, స్వమతేన = తనమతముచేత, పరమా యుషః = పరమాయుష్యయొక్క, స్వరాంశం = సప్తమాంశమును, గ్రహదాయం = ఒక్కొక్కగ్రహమయొక్క ఆయుర్దాయముగాను, అవాకిల = చెప్పెనుగదా, గ్రహభుక్తనవాంశ రాశితుల్య. అనగా ఒకానొక రాశియందు ఏనవాంశయందు గ్రహనుండునో ఆనవాంశ ఏరా శినవాంశయగునో ఆరాశివలకు పేషముమొదలుకొని లెక్కింపగా నెన్నియవునో అన్ని సంవత్సరముల ఆయుస్సును ఆ గ్రహమిచ్చుననుట. ఇట్లు గ్రహభుక్త నవాంశరాసులెన్నియ గునో అన్ని సంవత్సరములును ఆయుఃప్రమాణకాలమగును, సత్యవాక్యం = ఈచెప్పియున్న సత్యమతాయుర్దాయము, బహుసామ్యం = అనేక గ్రంథకర్తలుచెప్పియున్న ఆయుర్దాయ మునకు సమానత్వమును, సముపైతి = పొందుచున్నది.

తా. జ్యోతిష గ్రంథకర్తయగు జీవశర్క రివభాషాన సాణ్యుగ వాయుర్దాయమును స్వయించు, నిధి నేర్పునపదలచి, పరమాయుర్దాయనగు, సు. 120, మా. 0, ది. 5 టిని, 7 సురభాగములు చేయగ, లబ్ధపేర్చడు సం 17, మా 1, ది 22, ఘ 8, కనుడినాలు 34, ఒక్కొక్కగ్రహము తనపరమోచ్చయం దున్నపుడిచ్చు ఆయుర్దాయమని నిశ్చయించియు న్నారు, “సప్తవజై” (17) కం (1) ద్వియమా (22) వసవో (8) వేదాగ్నయో (34) గ్ర హేంద్రాణాం వర్షాద్యుచ్చస్థానాం నీచస్థానామతోఽంశ్యాత్ మధ్యమపాతి తస్యావదా నయనం శిష్టమత్రయత్కించిత పిండాయుష ఇవశ్యాం తిత్సగ్వం గణితత్విక్ష్ణే.” అను టచే పరమనీచస్థానగత గ్రహాయుర్దాయమున సగమునకించగ మిగిలినసం. 8, మా 9, ది 26, ఘ 6, విఘడియలు 17 మాత్రము యేగ్గుడుచున్నది. గ్రహము ఉచ్చ, నీచమధ్యమందుండు నెవల పిండాయుర్దాయము ప్రకారము, తైత్తిరాశికముచేత వాయుర్దాయమును నిశ్చయింప వలయును. కుజునకుగాక తైత్తిర గ్రహములకు శక్రతైత్తిరహారణమనాబడు తృతీయాంశ హారణము గావింపవలయును. శుక్రశనైశ్చగులకుగాక తైత్తిర గ్రహములకు అష్టంగత హరణము జేయవలయును, మఱియు గ్రహస్థిత స్థానముల ననుసరించి “సర్వాద్రీత్రిచరణి పంచ షష్టభాగాః” అను ప్రకారము గవ్యయాది హారణము జేయవలెను. లగ్నము పాపాశ్రాంతమై

యుండునెడల త్రూరదయ హరణము “సాధోదితోదిత” అనుశ్లోకమున జెప్పినరీతిగ జేయవలయును. ఈ ప్రకారము జీవశక్తయతాయుద్ధాయమునందును అంశహరణాదులన్నియుపూర్వము. జెప్పినరీతిగ జేయవలయును. అట్లుగ్ని పరచిన యాయుద్ధయమే జీవశక్తయతాయుద్ధాయము.

— ❧ — సత్యాచార్య ప్రోక్తాయుర్ధాయ క్రమము — ❧ —

ఇందు “గ్రహభుక్తి నవాంశరాశిమల్లం” అనియుండుటవలన, గ్రహస్థితి నవాంశ రాశి సంబంధమగుచున్నచో గూరాశనరతు మేషము మొదలుగ నెన్నియగునో అన్ని సంవత్సరముల ఆయువును ఆ గ్రహము గుచ్చునని దెలియబడినది. గనుక గ్రహభుక్తనవాంశగాను లెన్నియగుచున్నచో అన్ని సంవత్సరములును వర్తమాన నవాంశయందలి గరిష్ఠాక్షరాలచేత త్రై రాశికము చేయగ నేర్పడు మాసాదులును ఆయా గ్రహమునకు ఆయుఃప్రమాణమగుచున్నది ఈ విషయమై, “రాశ్యంశక సంయోగానాగురిమా నమానో గ్రహాద్యుః” అని సత్యాచార్యులు వచించియున్నారు. ఈ ఆయుద్ధాయక్రమము అనేక గ్రంథకర్తలు చెప్పియుండు అనుద్ధాయమునకు సమానమైయున్నది. ఇందులకు “అయూంషి రాశ్యం శకచారణాగాత్” అని యన నేర్పరుచు చెప్పియున్నాడు. కొందరు దైవజ్ఞులు, గ్రహస్థితి రాశియం దెన్ని నవాంశలు భుక్తములై యుండునో అన్ని సంవత్సరముల ఆయువును ఆ గ్రహము యిచ్చునని అర్థము చెప్పగురుగాని ఈ ప్రకారము గణనచేయగ ప్రతి గ్రహమునకును 9 సంవత్సరములకు వైన ఆయుర్ధాయమేర్పడదు గనుక ఈ అభిప్రాయము నశియైపోయినది. ఈ విషయమునకు “రాశ్యంశకశాగుణితా ద్వాదశ కవర్ణిగ్రహస్య భగణేభ్యః, ద్వాదశమాతావ శేషోబ్ధమాగనిన నాదికాః క్రమశః” అను బాదరామణ శాస్త్రుని సాగముగ నర్థమచేయవలెను. ఇట్లర్థము చేయగ మేషనవాంశభుక్తమగు గ్రహమునకు ఒక సంవత్సరమును, వృషభి నవాంశభుక్తమగు గ్రహమునకు రెండు సంవత్సరములును, మిగుల నవాంశభుక్తమగు గ్రహమునకు మూడు సంవత్సరములును కక్కుటక నవాంశ భుక్తమగు గ్రహమునకు నాలుగు సంవత్సరములును, ఇట్లు మిగిలినవలెను పంజ్రెండు సంవత్సరములును క్రమముగ నేర్పడు అనుద్ధాయము ఆ యా గ్రహమున కగుచున్నది.

— ❧ — పూర్వ శ్లోకమున జెప్పబడియుండు సత్యాచార్య ఆయుర్ధాయము గణించు క్రమము. — ❧ —

శ్లో . సత్యోక్తే గహమిష్టం లిప్తీ కృత్వా శతద్వయేనాహు
మండలభాగ విశుద్ధేగాస్య శ్శేషాత్తు మాసాద్యాః.

10

టీ. సత్యోక్తే = సత్యాచార్యోక్త విధానమునందు, ఇష్టం = తనకు ఇష్టమైన, గ్రహం = గ్రహమును, లిప్తీ కృత్వా = లిప్తలుచేసి, శతద్వయేన = 200 చేత, ఆహు = పాలుగొనగా వచ్చి నల్బమును, మండలభాగవిశుద్ధే = 12 చేత పాలుగొనగా, అద్వాః = సంవత్సరములగును, శేషాత్తు = శేషమువలన, మాసాద్యాః = మాసదిపఘటికాదు లేర్పడును.

తా. ఇష్టమైన గ్రహమును, లిప్తుజేసి నవాంశ లిప్తా ప్రమాణమును 200 చే జ్యోతిషగ లబ్ధము 12 కంటె అధికముగ నుండునెడల 12 చే భాగించిన సంవత్సరములగును, శేషమును 12 చే గుణించి 200 చే జ్యోతిషగా మాసములును, శేషములవలన దినములు, ఘడియలు, విఘడియలును ఏర్పడుచున్నవి.

ఉదాహరణము:—

తాత్కాలిక గ్రహభుక్త రాశ్యాదులు.

రా. భా. లి.

1 - 8 - 45

30

38×60

$2280 + 45$

2325 లిప్తలు.

2825

200

200)2825(11

2200

125×12

200)1500(7

1490

100×80

200)8000(15

8000

మఱియొక విధము.

రా. భా. లి.

తాత్కాలిక గ్రహభుక్త రాశ్యాదులు. 1 - 8 - 45

12

1 - 8 -15 - 0

9

సం. 11 - 7 -15 - 0

ఇదియు పూర్వమువలెనే సం. 11 మా. 7 ది. 15

వచ్చుచున్నది. గనుక, ఈతీతుల నన్నిటి కనుగుణ్యముగ వరాహ మిహిరార్యులచేత వాయుర్దాయ నిర్ణయ క్రమము వచింపబడినది.

11 ను 12 చేత భాగించుట

కు పిలుగారు గనుక 11 సంవత్సరము లగుచున్నవి. గనుక.

సం. 11 మా. 7 ది. 15.

శేషముండునెడల ఘడియలు విఘడియలు చేయదగినది. ఇందులకే “రాశ్యంశకళా గుణితా జ్ఞానక నవభిన్నమాస్య భగజ్ఞే భ్యః.” అనురీతిని గణనవివరము.

60)540 లిప్తలు.

9-0

96

60)105 భాగలు.

8-15

12

12) 15 రాసులు.

1-8

30)185,

4-15

27

12) 31(2

24

7

9 + 2 = 11.

— ఈ ఆయుర్దాయ క్రియాచి శేషములు. —

శ్లో. స్వతుంగశ్చో పగతై స్త్రిసంగుణం
ద్విరుత్తమ స్వాంశకథ త్రిభాగైః
ఇయా నిశ్శేషస్తు భ దత్తభాషితే
సమాన మన్యత్ప్రేమే పుష్కరీతమ.

11

టీ. స్వతుంగ=తన ఉచ్చస్థానమును బొందియున్న గ్రహముచేతను, వక్రోపగతైః= వక్రించియున్న గ్రహముచేతను, ఇయ్యబడిన ఆయుస్సు, త్రిసంగుణం=మూడింట గుణింపఁ దగినది, ఉత్తమ = వక్రోత్త మాంశముందున్న గ్రహముచేతను, స్వాంశక=తన నవాంశముందున్న గ్రహముచేతను, స్వత్ప్రేత్రమందున్న గ్రహముచేతను, స్వత్రిభాగైః = తన ద్విక్వాణముందున్న గ్రహముచేతను, ఈయబడిన ఆయుస్సు, ద్విః = రెంటుగుణింపఁదగినది, భదత్త భాషితే= సత్యాచార్యోక్తమైన యీతింశాయుర్దాయమందు, ఇయాశ్చవిశేషః = ఈచెప్పిన మిగతను, అన్యత్=ఇతరమైన, ప్రథమే పుష్కరీతం=ప్రథమమున మయయవకాది మతమందుఁ జెప్పబడియున్న దానిని, సమానం = ఈసత్య మతాయుర్దాయమందును తుల్యమైనది.

తా తన ఉచ్చస్థానమును బొందియున్న గ్రహమువల్లను వక్రించియుండు గ్రహము వల్లను ఏర్పగునట్టి ఆయువును మూడింట గుణింపదగినది

వక్రోత్తమాంశయందు గల గ్రహము.

స్వత్ప్రేత్రము నందుగల గ్రహము.

స్వనవాంశయందు గల గ్రహము.

స్వద్విక్వాణమున గల గ్రహము.

ఇటువంటి గ్రహములచే నేర్పడు ఆయువు రెడిటిచేత గుణింపదగినది. పూర్వము చెప్పిన ఆయుర్దాయ క్రమమందు లేక ఇందుమాత్రము విశేషముగా జెప్పబడినవి వైరెండు అంశములు మాత్రమే గనుక, ఆయుర్దాయ నిర్ణయమున పూర్వము జెప్పినరీతిగ వక్రవర్ణముగ శత్రుత్వేత్రమందున్న గ్రహమునకు మూడవపాఠ హరణమును శుక్ర శనులకు గాక తక్కిన గ్రహములకు అస్తంగత దోషముండునెడల సగ భాగ హరణమును, “సర్వార్థ త్రిచరణే” అను దాని ననుసరించి వ్యయాది స్థానములకు జెప్పబడిన రీతి హరణములను జేసి తరువాత వైరెండు గుణకారముల గమనించవలయును.

12

— లగ్నాయుర్దాయ క్రమము. —

శ్లో. కిం త్వత్త్ర భాంశ ప్రతిమం దదాతి
వీర్యాన్వితా రాశి సమంచ హేచారా
మ్రూణోదయే చాపచయ స్స నాత్ర
కార్యంచ నాభైః ప్రథమోపదిష్టైః.

12

టి. కింతు=మఱియు, అత్ర=ఈ సత్యాచార్యోక్తాయుద్ధాయమున, హోరా=లగ్నము భాంశప్రతిమం=నవాంశ రాశికుల్య వర్ణములను, దదాతి=ఇచ్చుచున్నది. వీర్వాన్వితా=బలయుక్తమైయుండెనేని, రాశిసమంచ=లగ్నరాశి సమానవర్ణములను, దదాతి=ఇచ్చుచున్నది. క్రూరోదయే = లగ్నమందు పాపగ్రహముండెనేని, అపచయః=క్రూరోదయవారణము, అత్ర=ఈసత్య మతాయుద్ధాయమందు, న=లేదు, ప్రథమోపదిష్టైః=మొదట జెప్పబడినఅట్టైః ఆయుర్వత్సరములచేతను, కార్యం =చేయదగిన త్రైరాశికము. అత్ర=ఈ సత్యాయుద్ధాయమందు, న = లేదు, కొండలు, ప్రథమోపదిష్టైః=పూర్వోక్తములైన, అట్టైః=మయయవనాద్యుక్తవర్ణములచేతను, జీవకోక్త వర్ణముల చేతను సకార్యం=ఆయుర్దాయము చేయదగదు.

తా. ఈ ఆయుర్దాయమునందు లగ్న నవాంశరాశి సమమగు వర్ణము లిచ్చుచున్నది. తత్కాలలగ్నమున వర్తమాన నవాంశ ఏ రాశికి సంబంధించినదో ఆరాశికి పూర్వరాసుల నన్నిటిని మేషాదిగ లెక్కింపగ నెన్నియగునో యన్ని సంవత్సరములును వర్తమాన నవాంశ లను లిప్తలుజేసి ఆ లిప్తలను 12 చే గుణించి 200 చే భాగింపగ లబ్ధము మాసములుగను, శేషమును 30 చే గుణించి 200 చే భాగింపగ లబ్ధము దినములుగను అగుచున్నవి. శేషముండు నెడల ఘడియలు విఘడియలు జేయదగినది.

ఇట్లు జేయగ నేర్పడిన సంవత్సర మాసాదులు, లగ్నాయుర్దాయ మగుచున్నది.

మఱియు, " హోరాస్వామి గురుభిఃపీడితయతా వావైశ్యశ్చ వీర్యోత్కటా," అను ప్రకారముగ లగ్నము బలయుక్తమై యుండునెడల లగ్నరాశి సమానవర్ణము లిచ్చుచున్నది. లగ్నరాశి పూర్వరాసులు మేషాదిగ లెక్కింపగ నెన్నియగునో అన్ని సంవత్సరములును లగ్ని భుక్తిని లిప్తలుచేసి ఆ లిప్తలను 12 చే గుణించి రాశిలిప్తా ప్రమాణమగు 1800 చే భాగింపగ లబ్ధము మాసములును శేషమును 30 చే గుణించి 1800 చే భాగింపగ దినములును, యేర్పడుచున్నవి. శేషముండునెడల ఘడియలు విఘడియలు జేయవలెను. ఇట్లు చేయగ నేర్పడునది ఆయుర్దాయము.

లగ్నము బలహీనమైనచో "భాంశ ప్రతిమందదాతి" అను దాని ననుసరించి నవాంశ రాశికుల్యముగ లగ్నాయుర్దాయమును నిర్ణయింపదగినది. పూర్వము జిప్సినరీతిగ మయయవనాదుల మతానుసారము ననుసరించి లగ్నమునందు బాపగ్రహ ముండునెడల క్రూరోదయవారణము జేయవలెననుట. ఈ సత్యాచార్య ప్రోక్తాయుద్ధాయమందులేదు. మఱియు నీ ఆయుర్దాయాధ్యాయ ప్రశమశ్లోకమున మయ యవన మణిత్ర పరాశరాదుల మతానుసారముగ "అద్వేనవ తిధివివయాశ్వి భూతరుక్షైశ్చ" అను గ్రహపరమాయుర్వర్ష క్రమసంఖ్యలచేతను, "గ్రహ దాయం పరమాయుష స్వరాశం" అను జీవకోర్తమత ఆయుర్వత్సరములచేతను, జేయబడు త్రైరాశికము, ఈ సత్యాచార్యమతమున లేదు. "సఖ్యోక్తే గ్రహమిష్టం" అని యుండుటచే ఇతరుల మతముల ననుసరింపక సత్యాచార్య ప్రోక్తాయుద్ధాయ క్రమమున ఆయుర్దాయమును నిర్ణయింపదగినదని కొందరందురుగాని భట్టోత్పలని వ్యాఖ్యానమున పూర్వోక్తాయుర్దాయ శ్రమనిపీథము గానబడలేదు.

— శ్రురోదయ హరణ నిశేధము. —

శ్లో. సత్యోపదేశో వర మత్ర కింతు
కుర్వం త్యయోగ్యం బహువర్ణాభిః
ఆచార్యకం త్వత్ బహుఘ్నతాయా
మేకంతు యద్భూరి తదేవ కార్యం.

13

టీ. అత్ర=ఈ చెప్పబడిన మాడు మతయలయందును, సత్యోపదేశః = సత్యాచార్య మతము, వరం=శ్రేష్ఠమైనది, కింతు=మతీయు, ఈసత్యాచార్యాయుర్దాయమును కొందఱు, బహువర్ణాభిః=బహు గుణములచేత, అయోగ్యం=అ యోగ్యమైన దానినిగాను, కుర్వంతి = చేయుచున్నారు. యత్=ఏది, భూరి=అధికమైనదో, తత్=అకూడిక, ఏకమేక=ఒక్కటియై, కార్యం=చేయదగినది. ఆచార్యకం=ఇది ప్రాచీనాచార్యపద్ధతి.

తా. వరాహ మిహిరాచార్యులు, మయ, యవన మణిశ్ఠ, పరాశరాదులమతాయుర్దాయ క్రమమును, జీవశర్మ మతాయుర్దాయ క్రమమును, సత్యాచార్య ప్రోత్సాయుర్దాయ క్రమమును జెప్పి అన్నిటియందును సత్యాచార్య మతమే శ్రేష్ఠమైనదని వచించుచున్నాడు. కొందఱు ఈ సత్యాచార్యుల మతము ననుసరించిన అయుర్దాయగణితమును జక్కగ జేయక కాశ్మరీతి శాఖగక అనేక గుణులచేత చెరుచుచున్నారు. “స్వతుంగ వక్త్రపగతై శ్రీసుం గుణం” అని యుండుటచే స్వచ్ఛయందుండు గ్రహాయుర్దాయమును మూడింట గుణించి అగ్రహమే వక్రించి స్వక్షేత్రమునందుండునెడల వక్రమున కొక గుణమును స్వక్షేత్రమున కొకగుణమును ఇట్లు రెండు సార్లు మూడింట గుణించి అగ్రహమే స్వవహంశ స్వద్రోక్షాణఃసులయం దుండెనేని, నవాంశ కొక్కతూరి ద్రోక్షాణమునకు మతీయకమారును రెండింటగుణించి ఈ అయుర్దాయక్రమము అనావశ్యకములగు గుణులచే ఉపయోగము లేనిదానిని గా జేయుచున్నారు.

గణనచేయుపద్ధతి:—ఒక గ్రహమునకు అనేకములగు ద్విగుణత్వ, త్రిగుణత్వములు ప్రాప్తించినయెడల వానియం దేది యధికమైనదో అగుణన మొకటిమాత్రము జేయవలసినది. ఇదియే భూర్వ గ్రంథాచార్య సంప్రదాయము. ఒక గ్రహమునకు రెండుసార్లుం ద్విగుణత్వము చేయవలసి యుండునెడల ఒకసారిమాత్రమే గుణనము చేయదగినది. ఒక ద్విగుణత్వము, ఒక త్రిగుణత్వము చేయవలసి యుండునెడల అధికమగు త్రిగుణత్వము మాత్రము చేయ దగినది. రెండుసార్లు త్రిగుణత్వము చేయవలసి యుండునెడల ఒక్కతూరిమాత్రమే గుణన ము జేయదగినది.

క్షత్రపాత హరణముగాక తక్కిన హరణములలో ననేకములు ఒక గ్రహమునకు తటస్థించినయెడల వానిలో అధికమైన హరణము ఒకటిమాత్రము చేయదగినది. ఒక గ్రహము శుభక్షేత్రగతంబును, క్షత్రక్షేత్రగతంబును, ఆ స్థంగతంబునై యుండునెడల. ఒక అర్ధాంశ హరణమును మాత్రము జేయదగినది. ఒక గ్రహమునకు, కొన్నిహరణములను, కొన్నిగుణ

నలను, చేయవలసియుండు నెడల అధికముగు హరిణముతోకాదనిజేసి తరువాత అధికముగు గుణనముకొనెడిని జేయదగును. ఒక గ్రహమునకు చక్రపాతహరిణమును, శత్రుశత్రుది హరిణమును, స్వోచ్చాదిగుణమును, సంభవించినయెడల ప్రథమమున చక్రపాతహరిణమును, తరువాతశత్రుశత్రుహరిణములలో అధికమైనదాని నొక్కహరిణముజేసి, అధికముగు ఒకగుణమును మార్తముచేయదగినది. ఈవిషయమునకు, “రాశితుల్యంశసంఖ్యాని గ్రహా వరాణియచ్చతి, లగ్నంచే త్నబలంతాని భుక్తరాశిసమానితు, మాసావ్యాసయనంకార్య మను పాతాడతఃపరం, సర్వార్థత్రిచతుర్దాశాక్ వామంపంచమడంశాకా, హరింతి పాపాస్సాన్వ ద్దాయా తదర్థ మితరేగ్రహాః, వ్యయాచ్చక్రాపహానిస్తు కదితేయంతథాధ్యవమ్, ఏకస్త్యేకగ్న గోష్ఠీన కరోతిబలవాక్ గ్రహాః, శత్రుశత్రు గతస్తుంశం నీజేర్థంసూర్యగ ప్రథా, హంతి స్వదాయాద్రవిగా వసితాదిత్యనందనా, నచావనికుతచ్ఛాంతం శత్రుశత్రుగతప్రథా, భువా పహానిః కర్తవ్యా తతోవ్యాను బహువ్యపి, ప్రాప్తాస్త్యేకైవకర్తవ్యా యాస్సాత్తాను మ హత్తరా, తత్తుగుణాకార్యా శ్చేదైవ మహతీసకృత్, ద్వాభ్యాంవర్గోత్తమేస్సాంశే స్వత్రేక్కాశేస్వకేగ్రహే, త్రిభిర్వక్రగతస్సాథ స్వోచ్చరాశిగతస్వచ, గ్రహదాయోభవ త్యేవం శోభ్యతేపకృతఃక్రియః” అని గార్గివచించియున్నాడు. సత్యాచార్య ప్రోక్ష యుద్ధాయమును ప్రధానముగ నంగీకరించిన వరాహమిహిరాచార్యులేగాక పిండాయుద్ధాయ క్రమముశేర్పరచిన మణిభాదులుగూడ, “విలగ్న భేబలోశేతే శుభద్వైవేంశసంభవః, రహపిం శోద్భవంతుర్యా దితిబ్రూయుక్ష్మింతసాః” అని చెప్పియుండటవలన జననలగ్నము బలా ధికతగలిగి యుండునెడల అంశాయుద్ధాయమును, జననకాలమున సూర్యుడు బలీయుడై యుండునెడల పిండాయుద్ధాయమును జేయదగినదని, భట్టోత్పలండు వ్యాఖ్యానముజేసి యున్నాడు మఱియు కొందఱుశ్రోతిష్కారులు, వైజేష్ఠిన అంశాయః పిండాయుత్తలను రెండిని గణించి, అంశేదియల్పాయువు గలిగియున్నదో దానికడపటి అంతర్దశ మూలదశాధి పతికి, మిత్రగ్రహాంతర్దశయగునెడల ఇంకను జీవించుననియు, మధ్య గ్రహాంతర్దశయగు నెడల తత్కాలమున శరీరపీడగలుగననియు, నీరెండు విధములయందును, అధిక వత్సరములు వచ్చు ఆయుర్దాయమును, శత్రుగ్రహాంతర్దశయగునెడల తత్కాలమున మరణము గల్గు ననియు, ఇందులకు అల్పాయువు గలిగియుండు ఆయుర్దాయపద్ధతిని స్థిరపరచు చున్నారు. గాని ఈప్రకారముచేయుట యుక్తముగాదని భూర్వగ్రంథకర్తల ఆభిప్రాయమనుటను ముఖ్యముగా గమనింప వలయును.

—ॐ అపరిమితాయుర్యోగము. ॐ—

శ్లో. గురు శశి సహితే కుశీరలగ్నే

శశిలనయే భృగుజేవకేంద్రయాతే

భవ రిపు సహ జోహగైశ్చకేపై

రమిత మిహాయు రనుక్రమా ద్విహ స్వాత్

టీ. కుశీరలగ్న = జన్మలగ్నమైనకర్కాటకము. గురుశశిసహితే = గురుచంద్రులతో
గూడియుండగా, శశితనయే = బుధుడును, భృగుశేన = శుక్రుడును, కేంద్రయాతే = కేంద్ర
స్థానగతులైయుండగా, భవరిపునహతోశనైః = ఏకాదశవృత్త తృతీయస్థానములయందున్న,
శేషైః = తక్కిన రవివజ్రకులచేత, ఇవా = ఈయోగమందుబుట్టినవానికి, అనుక్రమాద్వివాపి =
గణితక్రమము నతిక్రమించి, అమితం = అపరిమితమైన, ఆయుః = ఆయుస్సు, స్వాత్ = కలుగును.

తా. కర్కాటకము జననలగ్నమై అందుగు1 చంద్రులండి, బుధశుక్రులు కేంద్ర
స్థానస్థితులగుచుండగా, 11-6-3, యిండ్లయందు రవ్యంగారక శనైశ్చరులండు కాలమున
జనించిన వానికి పూర్వాక్ష పరమాయుస్సుకంటె అధికమగు ఆయుర్దాయముగలదు కనుక
ఇట్టియోగమున బుట్టినవానికి ఆయుర్దాయగణనలేదు నక్కరిలేదు.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

ఆయుర్దా యాధ్యాయ నామక

సప్తమాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటికా తాత్పర్య సహితము.

దశాంతర్దశాధ్యాయము. అష్టమాధ్యాయము. — 8.

శ్లో. ఉదయ రవి శశాంక ప్రాణి కేంద్రాది సంస్థాః
ప్రథమవయసి మధ్యే త్యేచ దద్యుఃఫలాని
నహిస ఫలవిపాకః కేంద్రసంస్థా ద్యభావే
భవతిహి ఫలకక్తిః పూర్వమాపోక్తి మేవ.

1

టీ. ఉదయరవి శశాంకప్రాణి కేంద్రాది సంస్థాః — ఉదయరవిశశాంక = లగ్నరవిచంద్రుల
లోపల, ప్రాణి = బలాధికుని ప్రథమదశయగును, అప్రథమదశాపతికి, కేంద్రాదిసంస్థాః = కేంద్ర
కుల ఫరాపోక్తి మస్థానములలోని గ్రహములు, ప్రథమవయసి = ప్రథమవయస్సునందును, మధ్య

వయోమధ్యమందును, అంత్యేచ=అంతిమవయస్సునకును, ఫలాని=(తమతమ) దశాఫలములను, దద్యుః=ఇచ్చును, కేంద్రసంస్థాద్యభావే=ప్రథమదశాపతికి కేంద్రస్థానములయందు గ్రహములు లేకుండినను, ఫలవిపాకః=వయఃప్రథమమున ఫలపరిణతి, నహీతి=లేకుండదు, పూర్వం=ప్రథమవయస్సునందు, ఆపోక్లిమేపి=ఆపోక్లిమస్థానమందుండు గ్రహములకును, ఫలపక్షిః=ఫలపరిణతి,భవతిహి = అగుచున్నదిగదా.

తా. పూర్వాధ్యాయోక్తముగా ఆయుర్దాయ నిష్ఠయముజేయబడిన జాతకులకు శుఖదుఃఖాదులు జరుగుకాలమును వివరించుటకై దశాంతర్దశలు యేర్పరుపబడి యావ్తువి--

—ॐ॥ ద తా క్ర మ ము. ॥—

లగ్న, రవి, చంద్రులలో లగ్నము బలవంతమై యుండునెడల లగ్నమునకును, రవిబలవంతుడై యుండునెడల రవికిని, చంద్రుడు బలాధికుడైయుండునెడల చంద్రునకును ప్రథమదశ సేర్పరుపవలయును. తరువాత, ప్రథమదశాధిపతికి కేంద్రములంగుండు గ్రహములకును, తదుపరి ఫణపరమలందుండు గ్రహములకును, ఆపొక్లిమేపి యుండుట ఆపోక్లిమములందుండు గ్రహములకును, క్రమముగా గ్రహబలాధికత ననుసరించి దశల సేర్పరుపవలెను.

ప్రథమ దశాధిపతికి కేంద్రస్థానములగు 1,4,7,10,ఈ యిండ్లయందుండు గ్రహములు ప్రథమ వయస్సునందును, ఫణభగస్థానములగు 2,5,8,11 ఈ యిండ్లయందుండు గ్రహములు మధ్యవయస్సునందును, ఆపోక్లిమస్థానములగు 3,6,9,12 ఈయిండ్లయందుండు గ్రహములు అపరవయస్సునందును తమతమ దశాఫలముల నిచ్చుచుందురు. ప్రథమదశానాథునకు కేంద్రములందు గ్రహములులేకుండునెడల బ్రథమవయస్సునందును, ఫణభగస్థానములయందు గ్రహములులేకుండునెడల మధ్యవయస్సునందును ఫలపరిపాకములేక పోవుటలేదు. కేంద్రపణభరములయందు గ్రహములు లేనప్పుడు, ఆపోక్లిమస్థానస్థితగ్రహఫల పరిపాకము ప్రథమవయస్సునగలగు చున్నదిగదా ?

లగ్నమునకు శరీరచనియు, నూర్యునకు ఆత్మయనియు, చంద్రునకు మనస్సనియు సంజ్ఞలుగనక, లగ్న రవిచంద్రులలో బలాధికత ననుసరించి వైజెప్పినరీతిని ప్రథమదశను కల్పించి, ప్రథమదశానాథునికి కేంద్ర, ఫణపర, ఆపోక్లిమస్థానములందుండు గ్రహములకు క్రమముగా తదుపరిదిశలను కల్పింపవలెను. కేంద్రస్థానములందు గ్రహములు లేకున్నచో ప్రథమదశాంతరమున ఫణపర స్థానస్థితగ్రహములకును, కేంద్ర, ఫణపరములను ద్వివిధస్థానములయందును గ్రహములులేకున్న, ఆపోక్లిమస్థానములందున్న గ్రహములకును, ప్రథమదశాంతర దశలను బలాధికత ననుసరించి నిర్ణయింపవలెను కేంద్రములయందును, ఆపోక్లిమములయందును గ్రహములుండి ఫణపరములందు గ్రహములులేకుండేనేని, ప్రథమదశాంతరమున కేంద్రస్థానస్థిత గ్రహములకు దశలకల్పించి తదుపరి ఆపోక్లిమస్థానస్థిత గ్రహములకు దశలను కల్పింపవలెను.

—॥ ద శా కా ల ప్ర మాణా దు యః ॥—

శ్లో. ఆయుశ్శతం యేనహీయ త్తదేవ కల్ప్యాదశాసా ప్రబలస్యపూర్వం
సామ్యేబహూనాం బహువర్షదస్య తేషాంచసామ్యే ప్రథమోది తస్య.

టీ. యేన=ఏగ్రహముచేత, యదాయః, యేఆయుస్సు, కృతం=చేయబడునో, తదేవ=ఆయుజే, దశా=దశాకాలమని, కల్ప్యా=నిశ్చయింపబడినది, సా=ఆదేశ, ప్ర బలస్య=అధికబలునికి, పూర్వా=మొదటిదియగును, బహూనాం=అనేకగ్రహములకు, సామ్యే=బలసామ్యము గలుగుచుండగా, బహువర్షదస్య=ఏగ్రహము ఆయుర్దాయము నధికరింపజేయునో ఆగ్రహమునకు ముందర దశకల్పింపబడినది. తేషాంచ=ఆయుర్దాయ వర్షములకును, సామ్యే = సమత్వము గలుగుచుండగా, ప్రథమోదితస్య=ఏగ్రహము మొదటనుదయించి యుండునో ఆగ్రహమునకు ముందరదశ కల్పింపబడినది.

తా. పూర్వాధ్యాయమగు ఆయుర్దాయాధ్యాయమున జెప్పబడిన రీతిని గణనజేయుగా నేగ్రహమునకు, హరణభరణా వశిష్టమగు ఆయువేంత, ఏర్పడుచున్నదో అంతకాలమేఆగ్రహముయొక్క దశయగుచున్నది. “సాప్రబలస్యపూర్వం” అనియుండుటచే పూర్వస్థోక్తోక్తముగ లగ్న, రవి, చంద్రులయందు ప్రథమదశగల్గించిన పిదపసాప్రథమదశానాథునకు కేంద్రస్థానసితగ్రహముల యందుబలాధిక్యత జెందినగ్రహమునకు తదనంతరదశను గల్పించి, ఆగ్రహమునకన్న తక్కువ బలముగలిగి కేంద్రస్థానములయందే యుండుగ్రహముల కన్నిటికి. బలము ననుసరించి క్రమముగ తదనంతరదశల నేర్పరుప వలెను. ఈరీతిగనే పరిభర ఆపోక్షి మస్థానములందుండు గ్రహములకు బలాధికత క్రమముననుసరించి దశల నేర్పరుపవలెను, కేంద్రాదిస్థానములయందుండు అనేకగ్రహములు సమానబలములము లగుచుండెనేని, ఏగ్రహముయొక్క ఆయుర్దాయ నధికముగ నున్నదో, ఆగ్రహమునకు ప్రథమదశానంతర దశనుకల్పింపవలెను ఆయుర్దాయ కాలణిగూడ సమముగనుండునెడల ఏగ్రహము నూర్య మండలము నుండి హాస్యమునుపొంది మొదటనుదయించియుండునో ఆగ్రహమునకు ముందటిదశనుకల్పింపవలెను, ఈవిషయమునకు, “బలీలగ్నేందు నూర్యాణాం, దశమాద్యాం ప్రయచ్ఛతితస్మా తతః ప్రయచ్ఛంతి కేంద్రాదిస్థాః క్రమేణతు, తత్రాతుబలినః పూర్వంతత్సామ్యే బహుదాయకాః, తత్సామ్యేపి ప్రయచ్ఛంతి యేపూర్వంగవి విచ్ఛుతాః” అనిగార్థియు. “పూర్వాదశాతి బలినస్స దృశ్యేవృద్ధి, సామ్యేభవేచ్ఛ కదాంప్రథమోది తస్య” అని సారావళీకారకుడును వచించి యున్నారు.

—॥ అంతర్దశావివరము. ॥—

శ్లో. ఏక ర గోర్ధ మవహృత్య దదాతితుస్యం
త్ర్యంశం త్రికోణగృహగః స్తరగప్స్వరాంశం
పాదం ఫలస్య చతురస్ర గత స్సహారా
స్త్రీవం షష్ఠ్యర గతాః పరిపాద యంత్రం.

టీ. ఏకర్షణః = (మూలదశాపత్తినిగూడి) యోకరాశియందున్న గ్రహము, అర్థం = అర్థాంశకాలమును, అపవృత్త్య=తీసుకొని, స్వం=తన (దశాఫలమును), దదాతి = ఇచ్చును, త్రికోణగ్రహాః=నవమపంచమములందుండి గ్రహము, త్రింశం=తృతీయాంశ కాలమును స్వరగః=ఏడవయింటనున్న గ్రహము, స్వరాంశం = సప్తమాంశకాలమును, చతురస్రగతః=చతుర్థాష్టమములందున్న గ్రహము, ఫలస్య=ఫలకాలముయొక్క, పాదం = చతుర్థాంశకాలమును అపహరించి నీతియు దశాఫలమునిచ్చును ఏవం=ఈవిధముగా, సహారాః=లగ్నముల ములైన గ్రహములును, పగస్పరగతాః = ఈమందుచెప్పిన స్థానములయందుండినవై, పరిపాచయంతి=పరిపాకము చేయును,

తా. మూలదశా సంవత్సరములలో జన్మకాల గ్రహస్థితిచే ముందర మూలదశాధిపతికి భాగకల్పనజేసి పిచ్చట మూలదశాధిపతికి వచ్చిన అంతర్దశావత్సరములకు సమముగా అర్ధాది భాగంబులు ఏకరాశ్యాధిగత గ్రహంబులకు గల్పించతగినవి. మూలదశా నాధునితోగూడ నొకరాశియందేయుండు గ్రహము మూలదశానాధుని దత్తాంతర్దశాకాలమున అర్థాంశమును హరించి ఆకాలమున తనదశాఫలమును ఇచ్చును. మూలదశాధిపతికి పంచమ నవమముల యందుండు గ్రహము మూలదశానాధుని దత్తాంతర్దశాకాలమున తృతీయాంశమునుహరించి తత్కాలమున తన దశాఫలమునుసంగును. మూలదశాధిపతికి సప్తమస్థానమునందున్న గ్రహము మూలదశానాధ దత్తాంతర్దశాకాలమున సప్తమాంశమును హరించి తత్కాలమున తన దశాఫలము నిచ్చును. మూలదశానాధునికి చతుర్థాష్టమముల నొక్కొక్కనున్న గ్రహము మూలదశాధిపతి దత్తాంతర్దశాకాలమునందు చతుర్థ భాగమునుహరించి తత్కాలమున తన దశాఫలమునిచ్చును. (పంచమ, నవమస్థానములు చెంటిమందును గ్రహములున్నయెడల మూలదశాధిపతి దత్తాంతర్దశాసంవత్సరములయందు తృతీయాంశములో అర్థము పంచమస్థానస్థితిగ్రహ అంతర్దశాకాలమనియు, తక్కిన అర్థమున నవమస్థానమందున్న గ్రహముయొక్క అంతర్దశాకాలమనియు తెలియదగినది) ఇట్లే చతుర్థాష్టమములందున్న గ్రహములకు అంతర్దశానిర్ణయము గల్పించదగినది ఇట్లులగ్న సహితములైన గ్రహములు, ఒకరికొకరు పూర్వోక్తస్థానముల యందుండి తమతమస్థానస్థితి బలాధిక్యములచేత మూలదశాకాలమును భాగించుకొనుచున్నవి. ఏకరాశ్యాధిగత గ్రహములవలెనే లగ్నమును ఏకరాశ్యాధిగతమైనదగుచు పూర్వోక్త భాగముల నపహరించి, తన దశాఫలమునిచ్చునని యెఱుగదగినది. ఇందుచెప్పబడిన స్థానములలోనే స్థానమునందైనను చెండు మూడు గ్రహములుండేనేని అందు బలాధిక్యమైన ఒక గ్రహమునకే అంతర్దశకల్పింప దగినదిగాని యితర గ్రహములకు జేయదగదు. ఈ విషయమై. “ఏకక్షిప గతావాం మౌఢవతిబలాధికో విశేషేణ, ఏకస్వయేవహర్తానాన్యేతిత్ర స్థితాశ్చ హర్తారః” అని యముండును, “ఏకర్షణేభుబలనాన్ భాగహారోమిత్రతోరిపోర్యాపి, మిత్రంచపుష్కల ఫలంతస్మిన్ కాలేరిపోర్నైవం” అని సత్యాచార్యులును వచించియున్నారు. లగ్నమునకును అంశహరిత్వ ముండుటవలన, లగ్నమందు గ్రహమున్నయెడల లగ్నగ్రహములలోకేది బలాధి

కమో దానికిమాత్రము అంతర్దేశను కల్పింపదగినది. ఒక స్థానమునందు అనేక గ్రహములుండు నెడల ఆగ్రహములన్నిటికి ఆస్థానమునకేర్పకప బడియుండు ఒక భాగకాలమును విభజించి అంతర్దేశల కల్పింపదగుననియు, మూలదశానురోధముగ గ్రహములకు అంతర్దేశాధి పత్యము గలుగుననియు జెప్పుదురుగాని అన్ని గ్రహములకును అంతర్దేశలురావనుట పూర్వోక్త గ్రంథకర్తల అభిప్రాయము.

→ అంతర్దేశా విభాగగణితము. ←

శ్లో. స్థానాన్య ధై తాని సవర్ణయిత్వా సర్వాణ్యధశ్చేద వివర్జితాని

దశాబ్జపిండై ద్ద్రుణనా యథాంశం ఛేదస్తదై క్షేన దశాప్రభేదః. 4

టీ. ఏతాని=ఈజెప్పబడిన, స్థానాని= స్థానములను, సవర్ణయిత్వా=సమభాగములుగా చేసి, అధశ్చేదవివర్జితాని=అధః ప్ర దేశసితచేదసంఖ్యావిహీనమునలై, సర్వాణి=సమచ్ఛేదములు చేసియున్న ఆ సకలస్థానములను, దశాబ్జపిండైః=మూలదశా సంవత్సరములచేత, గుణనా=వెప్పేటటుగాగుణించి, తదై క్షేన = ఛేదసంఖ్యావిహీనములైయున్న వై సంఖ్యలమొత్తముచేత, ఛేదః=భి గముచేయదగినది. ఇట్లుచేయగా, యథాంశం=మొదట జెప్పబడిన అర్ధాద్యంశముల నతిక్రమింపక, దశాప్రభేదః=అంతర్దేశకాలభేదం జేర్చుదును.

తా. పూర్వశ్లోకమున జెప్పబడియున్న అధాంశ, తృతీయాంశ సప్తమాంశాది స్థానములను, సమచ్ఛేదములుగాజేసి అందు క్రిందనున్న ఛేదసంఖ్యలనుత్రోసి మీదనుండునట్టి స్థానములనన్నిటిని వేర్వేరుగా మూలదశాసంవత్సరములచేత గుణించి ఛేదసంఖ్యావిహీనములై మీదనున్న సంఖ్యలనన్నిటిని నొకటిగాకూడి ఆమొత్తముచేత పాల్గొనగా ఏకరాశ్యాదిగత గ్రహముల అంతర్దేశకాలములు యథాంశముగావచ్చును.

మరియొక ఉదాహరణము:—

మూలదశాధిపతికి చతురశ్రమస్థానములగు చతుర్థాష్టమములందు గ్రహములుండి మూలదశాధిపతియుండు రాశియుండును, ఆరాశికి త్రికోణములయుండును, సప్తమమునందును, గ్రహములులేనుండగా.

న్యాయము.

1	1	1
1	4	4

వైవానిని సమచ్ఛేదములు చేయగా.

16	4	4
16	16	16

వీనియందుక్రిందనున్న ఛేదసంఖ్యలనుత్రోయగా. 16, 4, 4, అగుచున్నవి. ఈసంఖ్యల నొకటిగాకూడిన మొత్తము 24 అగుచున్నది. మూలదశాసంవత్సరములు 6 ఈ సంఖ్యచేత ప్రధమస్థానమునందున్న 16ను గుణించగానగు 96ను మొదట మొత్తముచేసియుండు 24 చేత పాల్గొనగా మూలదశాధిపతికివచ్చిన అంతర్దేశాసంవత్సరములు 4 పూర్వమువలెనే ద్వితి

య తృతీయస్థానములందుండు సంఖ్యలను వేర్వేరుగా మూలదశాసంవత్సరములకు ఆడింటిచే గుణించి ఆ మొత్తమును మొదటి మొత్తమెయ్యండు 34 చేత భాగింపగా ఒక్కొక్క స్థానమునకును, ఒక్కొక్కసంవత్సరము వచ్చుచున్నది గనుక మూలదశాపతికి చతుగ్రస్థానము నందున్న గ్రహమునకును అంతర్దశాసంవత్సరము ఒకటియు, మూలదశాధిపతికి అష్టమస్థానము నందున్న గ్రహమునకును అంతర్దశాసంవత్సరము ఒకటిగను ఏర్పడుచున్నది. ఈముగ్గురి అంతర్దశాసంవత్సరముల గలియగూడగా ఆరు సంవత్సరములగుచున్నవి.

మరియొక ఉదాహరణము:—

మూలదశాధి పతికి రూపము.	1
మూలదశాధిపతితో గూడి ఏకరాశియందున్న గ్రహమునకు.	2
మూలదశాధిపతికి త్రికోణస్థానములలో నొకస్థానమందున్న గ్రహమునకు రూప తృతీయాంశము.	3
మూలదశాధిపతికి చతురశ్రములలో నొక స్థానమునందున్న గ్రహమునకు రూప చతురాంశము.	4
మూలదశాధిపతికి సప్తమమందున్న గ్రహమునకు రూప సప్తమాంశము.	7

న్యాయము.

1	1	1	1	1
1	2	3	4	7

వీనిని సమచ్ఛేదములు జేయగా.

168	84	56	42	24
168	168	168	168	168

ఇందు, 168, 84, 56, 42, 24 వీటిని కలియగూడగా 374 అగుచున్నది. మూలదశా సంవత్సరములు 12. వై నాటిని పూర్వమువలె మూలదశా సంవత్సరములచే గుణించి మొత్తముచే భాగింపగా నేర్పడు.

అంతర్దశల వివరము.

	సం.	మా.	ది.	ఘ.	వి.
మూల దశాధిపతికి.	5	-	4	-	20 - 32 - 5
ఏకరాశి గ్రహమునకు.	2	-	8	-	10 - 16 - 2
త్రికోణములలో నొకటనున్న గ్రహమునకు.	1	-	9	-	16 - 50 - 41
చతురశ్రములలో నొకస్థానమందున్న గ్రహమునకు.	1	-	4	-	5 - 8 - 1
సప్తమ మందున్న గ్రహమునకు.	1	-	9	-	7 - 13 - 9
విడిచియున్న స్వల్పశేషముల వలన వచ్చినది.	0	-	0	-	0 - 0 - 2
మొత్తము సంవత్సరములు	12	-	0	-	0 - 0 - 10

ఇట్లే, తత్కాలగ్రహస్థితిదశాదుల ననుసరించి అంతర్దశా సంవత్సరముల విభజింపవలెను. ఇదియుగాక పూర్వవ్యాఖ్యాతలచే జెప్పబడిన ముఖ్యముగ అంతర్దశావహ్యనయనక్ర

మము. శ్లో. గవిరగ్ధ హతశ్శేషో హరిత్రయం కాపహణిః, సప్తాప హరిణోరూపం చాతుర్భాగ వృతఃకరః, యావంతోప హరంత్యాయు స్తావచ్ఛే దైర్ధ్వజాన్వితైః, ధ్వజనంభ్యా హతా పిండ దశామూల దశోచ్యతే, ద్విత్రిసప్త చతుర్భక్త హృతాదంతగ్ద శోచ్యతే. అను శ్లోకరీతి గా గణితము నేర్పడుచుకొన నగును.

వివరము:—మూల దశాసంవత్సరములు 12. ఈసంఖ్యను “ధ్వజహతా” 84 చేత, గుణింపగా. 1008 అగుచున్నది

అర్థాంశహరియైన గ్రహమునకు. రవిః =	42
తృతీయాంశ హరియైన గ్రహమునకు. హరిః =	28
సప్తమాంశ హరియైన గ్రహమునకు. రూపం =	12
చతుర్ధాంశ హరియైన గ్రహమునకు. కరః =	21
వీనిని కలియగూడగా మొత్తము.	108 ఇంకొక
“ధ్వజాన్వితైః” 84 ను గూడగా	187 అగుచున్నది.

ఈ 187 చేతి ధ్వజహత మూలదశా వర్ష సంఖ్యయైన 1008 ని పాలుగొనగా.

సం. మా. ది. ఘ. వి

మూలదశాధిపతికి అంతర్దశా. 5 - 4 - 20 - 82 - 5

యీసంవత్సరములను “ద్విత్రిసప్తచతుర్భక్తైః” అను క్రమమున విభాగింపగా.

మూలదశాధిపతితో నేక రాశియున్న గ్రహమునకు అంతర్దశి. 2 - 8 - 10 - 16 - 1

త్రిశోణ మందున్న గ్రహమునకు. ,, 1 - 9 - 16 - 50 - 41

సప్తమ మందున్న గ్రహమునకు. ,, 0 - 8 - 7 - 18 - 9

చతురశ్ర మందున్న గ్రహమునకు. ,, 1 - 4 - 5 - 8 - 1

విడిచియున్న స్వల్ప శేషములవలన వచ్చినది. 0 - 0 - 0 - 0 - 2

మొత్తము. 12 - 0 - 0 - 0 - 0

అంతర్దశా పాచకు లనేకులు సంభవించునెడల మొదట మూలదశాధిపతికి అంతర్దశని చ్చిపిచ్చుట పూర్వము చెప్పియుండు దశావిభాగ క్రమమున అయాస్థానస్థిత గ్రహములకు అంతర్దశల నేర్పరుప నలయును. ఒకదశాపాచక గ్రహమునకు అంతర్దశాపాచకత్వము సంభ వించనియెడల, ఆ గ్రహమును విడిచి అటుతరువాత ఏ గ్రహమునకు దశాపాచకత్వమున్నదో ఆ గ్రహమునకు అంతర్దశను కల్పింపవలయును. పూర్వలలో కొందరు, అంతర్దశల కల్పించునపుడు వరుస క్రమముననుసరించి, ప్రథమమున మూలదశాధి పతికిని, అటుపైని ఏక రాశిస్థిత గ్రహ మునకును, తర్వాత త్రిశోణస్థిత గ్రహమునకును, తదుపరి చతురశ్రమందున్న గ్రహమునకును, తర్వాత సప్తమమందున్న గ్రహమునకును అంతర్దశల కల్పింతురు. అయినను, గార్హిమహర్షి చే జెప్పుబడియుండు. “శ్లో. ఆదావంతర్దశాపాకౌ భవత్యేనదశాపతే, తతఃపరంతు వక్తవ్యందశా

పాతక్రమేణః." అను స్తోతోక్తముగ నాలోచించగ మైక్రమము యుక్తముగ దనియు, దశావిభాగ క్రమముననే అంతర్దశా విభాగమును గూడ జేయదగినదనియు నేర్పడుచున్నది.

—❧— దశాంతర్దశల శుభాశుభఫలాను రూపసంజ్ఞలు. ❧—

శ్లో. సమ్యగ్బలిన స్వత్తుంగభాగే సంపూర్ణా బలవర్జితస్య రిక్తా
నీచాంశగతస్య శత్రుభాగే జ్ఞేయానిష్ఠ ఫలా దశా ప్రమాతౌ. ౪

టీ. ప్రమాతౌ=జన్మకాలమందు, సమ్యక్=తెన్నగా, బలినః=స్థానాది సకలబలములతో నున్నట్టియు, స్వత్తుంగభాగే=తనపరమోచ్చభాగమందున్నట్టియు గ్రహముయొక్క, దశా = దశ, సంపూర్ణా = సంపూర్ణదశయనబడును, బలవర్జితస్య = స్థానాదిబలరహిత గ్రహము యొక్క, దశా=దశ, రిక్తా = రిక్తదశయనంబడును, నీచాంశగతస్య = తననీచాంశను పొందిన, శత్రుభాగే=శత్రునవాంశయందున్నట్టి గ్రహముయొక్కదశ, అనిష్టఫలా = అనిష్ట దశయని, జ్ఞేయా=తెలియవలెను.

తా. జననకాలమునందు ఏగ్రహము పూర్వోక్తిములగు స్థానాదిసకలబలయుతమై తన పరమోచ్చ భాగమునందున్నదో ఆగ్రహదశ సంపూర్ణదశయనంబడును కేవలము పరమోచ్చ భాగగత గ్రహదశయు సంపూర్ణదశయనంబడును అధికమగు బలముతోగూడక ఉచ్చరాశి యందుమాత్రము ఉండుగ్రహదశయు, ఉచ్చనవాంశయందుండి శుభులచేజూడబడునట్టి గ్రహ దశయు పూర్ణదశ యనంబడును. పూర్వోక్తస్థానాది బలరహితమగు గ్రహదశ రిక్తదశ యన బడును. నీచాంశమైనను శత్రునవాంశమైనను బొందియున్న గ్రహదశ అనిష్టదశయనబడును. ఈ చెప్పబడిన దశావిధములు మూడింటియందును, జాతము సంపూర్ణ దశాకాలమునందు, శరీరా రోగ్య ధనసమృద్ధాధిక్యతచే ప్రసిద్ధి పడయుదురు. పూర్ణదశకాలమునందు ఆరోగ్యధనాదులు గలిగియుండురు. రిక్తదశాకాలమునందు ధనతీయము గలిగియుండురు. అనిష్టదశాకాల ములయందు, శరీర అసౌఖ్యత బంధుద్వేషము, ధననాశనము, మొదలగు చెడుఫలములు గలిగి యుండురు. ఇందులకు "సర్వైర్బలైరుపేతస్య పరమోచ్చగతస్యచ, సంపూర్ణాఖ్యాదశాజ్ఞేయా ధనాశోగ్యవివర్ధనీ, స్వోచ్చరాశిగతిస్వాధ కించిద్బలయుతస్యచ, పూర్ణానామ దశాజ్ఞేయా ధనవృద్ధికరీశుభా, సర్వైర్బలైర్విహీనస్య నీచరాశిగతస్యచ, రిక్తానామదశాజ్ఞేయా ధన నాశస్యకారిణీ, యస్యాత్పరమనీచస్థ సదాచానవాంశకే, తస్యానిష్టఫలానామ వ్యాధ్యనర్థ వివర్ధనీ. అని గార్హియు. "మృదశావ్యసనకరీ మృత్యుంః కరోతినైధనస్థదశా, స్వోచ్చగతస్య తురాజ్యం స్వక్షేత్రగతస్య సౌఖ్యసంపత్తిః." అని బాదరాయణులను వచించియున్నారు.

—❧— అవరోహణ మధ్యారోహణ దశల వివరము. ❧—

శ్లో. భగ్నిప్రస్థతుంగా దవరోహిసంజ్ఞా మధ్యాభవేత్సా నుహ్మదుచ్చభాగే
ఆరోహిణిమ్న పరిమ్యతస్య నీచారిభాగే వ్యధమా భవేత్సా. ౪

టీ. తుంగాత్ = పరమోచ్చమండి, భగ్నిప్రస్థ=జారినిగ్రహముయొక్క, దశా=దశ, అవ రోహిసంజ్ఞా = అవరోహిణియనెను పేరుగలది, సా=అయవరోహిదశ, నుహ్మదుచ్చభాగే=

ఏరాశియందైన, మధ్యా = మధ్యదశయనంబడును, నిమ్న పరిమ్యతస్య = పరమసీచాంశనుచాటి ఉచ్చాభిముఖమైయున్న గ్రహముయొక్కదశ, ఆరోహిణీ = ఆరోహిణియనంబడును, నీచరాశి భాగము = ఏరాశియందైన, అధమా = అధమదశ యనంబడును.

తా. గ్రహము తనపరమోచ్చాంశను విడిచి తనపరమసీచాంశము లోపుగనుండెడు ఆరు రాసులలో ఏరాశియందైన నుండెనేని ఆగ్రహదశ అవరోహణి యనబడును. ఈదశ అధమఫలము నిచ్చునది. ఆవరోహదశ ఏరాశియందైనను మిత్రసవాంశయందుగాని స్వోచ్చ న వాంశయందుగాని స్వసవాంశయందుగాని ఉన్న గ్రహమువల్ల నేర్పడినదయ్యెనేని మధ్యమదశయనబడును. ఇందుమధ్యమఫలముగలుగును. తనపరమసీచాంశను విడిచి తనపరమోచ్చాంశము లోపుగ నుండెడు ఆరురాసులలో ఏరాశియందైననుండ గ్రహదశ ఆరోహిణియనబడును. ఈదశ శుభఫలాధిక్యతగల్గించును. ఈఆరోహిణియనెడు దశ ఏరాశియందైనను తన నీచరాశి సవాంశయందైనను, శత్రుసవాంశయందైనను ఉండుగ్రహమువలన నేర్పడినదగునెడల అధమదశయనబడును. ఇందు అశుభఫలములుగలుగును. ఈవిషయమై. “తుంగామ్యుతస్య విందశ్యా ముమ్మదుచ్చాంశేవరోహిణీ, మధ్యాసీమార్త్రిపునీచాంశే గ్రహస్యచారోహిణీ కష్టః” అని సారావళీకారకుడు వచించియున్నాడు. మఱియు. “ఉచ్చసీచాంతరస్థస్య దశాస్యా దవరోహిణీ తస్యానుల్పసువాహ్నితి ఫలాక్షేణ మ్భవంతగః. మిత్రోచ్చాంతరస్థస్య మధ్యామధ్య ఫలంతుసా, నీవోచ్చ మధ్యగస్తాక్తా శ్రేష్ఠావారోహిణీదశా. వైవాధమాఖ్యా భవతి నీచరాశ్యంతగస్యతు, అవరోహిణీచే దధమాభవేత్కిష్టఫలాపధా, ఆరోహిణీమధ్యఫలా సంతూర్ణాపరి కీర్తితా.” అనిగార్చిచే చెప్పబడియుండుటవలన. అవరోహిదశ శత్రుసవాంశకస్థిత గ్రహముచే నీయజడినదిగానుండునెడల అశుభఫలము లధికముగ గల్గుచున్నది. ఆరోహిదశ శత్రుసవాంశక స్థిత గ్రహముచే నీయజడినదగునెడల శుభఫలము లత్యల్పముగాగలుగు చున్నది. ఇట్లే అవరోహిణియను దశ అధమదశయైనయెడల అనిష్టదశయనబడును. ఆరోహిణియనుదశ ఉచ్చసవాంశమిత్రసవాంశ స్థిత గ్రహముచే నేర్పడిన దగునెడల మధ్యదశగా నొప్పుచున్నది. అట్టిమధ్యదశసంపూర్ణమైన శుభఫలముల నిచ్చుటచే సంపూర్ణదశ యనంబడు చున్నది.

— మిత్రమదశా వివరము. —

శ్లో. నీచారిభాంశే సమవస్థితస్య శస్త్రేగృహేమిత్రే ఫలా ప్రదిస్తా

సంజ్ఞానురూపాణి ఫలాన్యతైషాం దశానువత్యోమియథోపయోగం.

టీ. శస్త్రేగృహే = ఉత్తమములైనస్వోచ్చ మూలత్రికోణస్వత్ర మిత్రత్రైత్రాదుల యందు, నీచారిభాంశే = తన నీచరాశిసవాంశయందుగాని తనశత్రుగ్రహరాశి సవాంశయందుగాని, సమవస్థితస్య = ఉన్న గ్రహముయొక్క, దశా = దశ, మిత్రఫలా = శుభా శుభములరెంటి నిచ్చునని, ప్రదిస్తా = చెప్పబడెను. అథ = అనంతరము, ఏషాం = ఈ గ్రహములయొక్క, దశాను = దశాంతరక లంఘ, సంజ్ఞానురూపాణి = పేర్లకనురూపమున, ఫలాని = ఫలములను, యథోపయోగం = ఉపయుక్తముగను అప్రకారముగా, వత్యోమి = చెప్పుచున్నాను.

తా. గ్రహము తనస్వోచ్చ మూల త్రికోణ స్వత్రేత్ర మిత్రత్రేత్రములయందైనను, తన నీచరాశినవాంకయందైనను, తన శత్రుగ్రహరాశి నవాంకయందైనను ఉండగా నిచ్చు నట్టి దశ మిత్ర ఫలదశయనబడును. ఈ దశయందు (మిత్రమఫలములనగా) శుభాశుభఫలముల నొసంగును. అనంతరము నూర్యాది గ్రహముల దశాంతర్దశలయందు వాటిపేర్లకు సమానముల గుఫలములను ఏయేదశయందు ఏఫల మే ప్రకారముపయు క్తమో ఆప్రకారముజెప్పదగును.

(ఇచ్చట సంజ్ఞానురూపములనగ: సంపూర్ణదశ శ్రేష్ఠఫలముల నొసంగునది. మధ్యదశ శుభా శుభఫలముల నిచ్చునది. అనిష్టదశ అశుభఫలముల నొసంగునది. ఇట్లు దశానామోను గుణ్యముగ నూహింపదగినది).

—❧— లగ్నదశాఫల భేదములు. —❧—

శ్లో. ఉభయేఽధమ మధ్యపూజితా ద్రేక్కాణై శ్చరభేషు చో

త్రిమాత్ అశుభేష్టసమాస్థి రేక్రమాద్ధోరాయాః పరికల్పితాదశా.

టీ. హోరాయాః = లగ్నముయొక్క, ద్రేక్కాణై = ద్రేక్కాణములచేత, ఉభయే = ద్విస్వభావ రాశిలగ్నమున, అధమ మధ్యపూజితాః = అధమమధ్యమ శ్రేష్ఠఫలము లగును, చరభేషుచోత్త్రమాత్ = చరగానులయందు (వివిధఫలములు కలుగును) అశుభేష్ట సమాస్థిరేక్రమాత్ = స్థిరరాశిలగ్నమై అందు ప్రథమద్రేక్కాణమయ్యెనేని అశుభఫలమును ద్వితీయద్రేక్కాణమయ్యెనేని శుభఫలంబును తృతీయద్రేక్కాణమయ్యెనేని మిత్రఫలంబును అగును, హోరాయాః = లగ్నముయొక్క, దశాః = దశాభేదములు, పరికల్పితాః = కల్పింపఁబడిన.

తా. లగ్నము ద్విస్వభావరాశియై అగుజననము ప్రథమద్రేక్కాణమున నగునెడల ఆదశ అధమదశ అనగా అనిష్టఫలముల నిచ్చు దశయనియు, ద్వితీయద్రేక్కాణమున జనన మగునెడల ఆదశ మధ్యదశ అనగా శుభా శుభఫలములనిచ్చు నదియనియు, తృతీయద్రేక్కాణమైనచో ఆదశ పూజితము అనగా శ్రేష్ఠముగల ఫలముల నొసంగునదియనియు దెలియదగినది.

—❧— లగ్నదశా ఫలభేదములు. —❧—

జననకాలము.		దశానామము.	ఫలములు.
ద్విస్వభావరాశి	1	ద్రేక్కాణము	అనిష్టఫలములు
"	2	"	శుభాశుభఫలములు
"	3	"	శ్రేష్ఠమగుశుభఫలములు
చరరాశి	1	"	శ్రేష్ఠమగుశుభఫలములు
"	2	"	శుభాశుభఫలములు
"	3	"	అనిష్టఫలములు
స్థిరరాశి	1	"	అశుభఫలములు
"	2	"	శుభఫలములు
"	3	"	శుభాశుభమిత్రఫలము

ఈ ప్రకారము, లగ్నదశలును, తత్ఫలభేదంబులును కల్పింపబడినవి. ఇందులకు “జే” క్కాశేచదకామూర్తే, పూజితామధ్యమాధమా, చరేమిక్రేపతిపాచ, శ్చిరేపాపేష్ట మధ్య మా” అని సారావళీ వచనమున్నది.

— శ్చై నై సర్గిక దశా కాలములు. శ్చ —

శ్చ. ఏకం ద్వా నవ వింశతి ర్ధృతికృతీ పంచాశ దేమాంక్రమా
చంద్రార్కేందుజ శుక్ర జీవ దినకృద్దైవా కరీణాం సమాః

పై వైనైస్వః పుష్టఫలా నిసర్గజనితైః పక్షిర్దశాయాః క్రమా
దాతే లగ్నదశా శుభేతి యవనా నేచ్ఛంతి కేచిత్తథా. 9

టీ. చంద్ర=చంద్రునికి, ఏకంసమాః = ఒకసంవత్సరంబును, ఆర = కుజానికి, ద్వా = రెండు సంవత్సరములును, ఇందుజ=బుధునికి, నవ=9 సంవత్సరములును, శుక్ర=శుక్రునికి, వింశతి=20 సంవత్సరములును, జీవ=గురునకు, ధృతి= 18 సంవత్సరములును, దినకృత్=నూర్యునికి, కృతి= 20 సంవత్సరములును, వై వాకరి=శనికి, పంచాశత్=50 సంవత్సరములును, ఈ గీతిగా, ఏషాం=ఈ గ్రహములకు, క్రమాత్=మరసగా, సమాః=నై సర్గిక దశాసంవత్సరముల గును, దశాయాం = పూర్వోక్తదశయొక్క, పక్షిః = పరిపాకము, నిసర్గజనితైః = సహజదశా జనితములైన, పైవైనైస్వః=తమతమసంవత్సరములతో గూడినయెడల, పుష్టఫలా=సంపూర్ణఫల యుక్తములగును. కేచిత్=క్రమతీర్తి మొదలు గాగల కొందఱు శ్రీగ్రంథకర్తలు, తథా=ఆప్రకారము అత్యంతవయస్సునందలి లగ్నదశను శుభకరమైనదానిగా, నేచ్ఛంతి=ఆశగొనగు చంద్రునకు 1 సంవత్సరము. | బృహస్పతికి 18 సంవత్సరములు
అంగారకునకు 2 సంవత్సరములు. | సూర్యునకు 20 సంవత్సరములు.
బుధునకు 9 సంవత్సరములు. | శనిశ్చరునకు 50 సంవత్సరములు.
శుక్రునకు 20 సంవత్సరములు.

ఈ విధముగ చంద్రాది గ్రహములకు క్రమముగ నైసర్గిక దశాకాలములు నిర్ణయం పబడి మొత్తము సంవత్సరములు 120 పరమాయు వగుచున్నది. ఈనై సర్గిక దశాధినాథులు బలవంతులై ఉపచయస్థానములగు 3, 6, 10, 11, యిండ్లయందుండునెడల తమతమదశాంత దశాకాలముల యందు శుభఫలమునిక్తురు. హిసబులై యపచయస్థానములగు యిండ్లయందుండునెడల తమతమదశాకాలములయందు అశుభఫలముల నిక్తురు. ఈవిషయమై “స్తనోపభోగ శ్శశివోవయః ఖంభోమస్య విద్యాద్దశవాను జన్మతౌధంతు శిక్షాపరకాల మాశ్శురమై ధునే చ్చాలిత ప్రవృత్తి, కౌక్రంయవత్వం విధిపూర్వ దృష్టమామధ్య మాద్దేవగురోర్వదంతి రవే స్వయోధాత్పరమన్యదస్తాత్సో రేర్ణరాదుర్బలకాలమాహుః” అనియవనేశుడువచించియున్నాడు.

— శ్చై నై సర్గిక దశకు ప్రయోజనము. శ్చ —

పూర్వము చెప్పబడియుండు గ్రహదశయును, ఈనై సర్గికగ్రహదశయును ఏకకాల మున ఒకగ్రహమునకు ఏర్పడి యుండినచో, అట్లుండు కాలమువరకు ఆగ్రహము యొక్క

దశయైనను అంతర్దశయైనను, సంపూర్ణమగు శుభఫలములు కలుగ జేయుననిదెలియ దగినది. ఇం దులకనుగుణ్యముగ “ఏకాద్వికశ్చ శీత్ర్యద్వికః మనోద్వాదకాద్విక స్సామ్యః, ద్వాత్రింశద్భృ గుపుత్రోగురుస్తు కధితశ్చ తస్మాద్భృంసప్రతిభృ మ్నానోగింతత్యధిక శ్చవైశ్చనోబ్ధ శతః వయ సోంతకాణి వై షం స్వదశావైసగ్ధికః కాలః, స్వంస్వంవయస చుద్యతం గ్రహస్సమాపాద్య దహి నాంకాలం, భక్షణపోషణచ ప్రాస్వభౌన గాన్యుక్త్యధా సంఖ్యం” అనిసత్యాచార్యవచన మున్నది.

పూర్వకాయవన మతలగ్నదశా వై సగ్ధికకాలము పూర్వపుయవనము, పరమాయువగు 120సంవత్సరములకు వైసాయముగల జాతకునకు అంత వయస్సునందు లగ్నముయొక్కవై సగ్ధికదశయనియు, అలగ్నదశ శుభకరమైన దనియుజెప్పదురుగాని శ్రుతకీర్తి మొదలుగాగల కొందరు గ్రంథకర్తలు ఆప్రకారము అంత్యవయస్సు నందలి లగ్నదశ శుభకరమైనదనుటను ఇచ్చయింపరు. ఈవిషయమునకు “అంతేలగ్న దశాశుభేతి యవనానేదృష్టవచానాం సుతం, తస్మిక్పాపీన బలేయతోంత్య సమయేసామ్యాదతో నేష్యశే” అనిశ్రుతకీర్తిగచించియున్నాడు. అయినను వరాహమిహిరాచార్యులు లగ్నదశాఫల శుభాశుభత్యముల బలాబలశమున గాక ద్రేక్కాణవశమున జెప్పియుండుటచే పూర్వయవనోక్త ప్రకారముగ అంత్యవయస్సునందు లగ్నవై సగ్ధికదశ శుభకరమైనదనియు ఆకాలమున శుభఫలములు జరుగుననియు చెప్పిరి.

—❧— దశాంతర్దశల శుభాశుభ ఫలములు. ❧—

శ్లో. పాకస్వామిని లగ్నగే సుహృదివా వగ్రేస్య సౌమ్యేపివా

ప్రార్థా శుభదా దశా త్రిదశ షల్లాభేషు వా ప కపే

మిత్రోచ్ఛోపచయ త్రికోణమదనే పాకేశ్వరస్యస్థిత

శ్చంద్ర స్సత్ఫలబోధనాని కురుతే పాపానిచాణో న్యథా. 10

టీ. పాకస్వామిని=దశాధిపతి, లగ్నగే=దశాప్రవేశలగ్నమందుండు నపుడైనను, సుహృ దివా=మిత్రగ్రహము లగ్నమందుండగా గాని, అస్య=ఈదశాధి పతియొక్క, వగ్రే=సప్తమ్యము లగ్నమైయుండగాగాని, సౌమ్యేపివా=శుభగ్రహము లగ్నమందుండగాగాని, పాక=దశాధి పతి, త్రిదశ=షల్లాభేషువా 3, 10, 6, 11, యిండ్ల యందుండగాగాని, ప్రార్థా=ప్రారంభించిన, దశా=దశ, శుభదా=శుభఫలమునిచ్చును, చంద్రః=చంద్రుడు, పాకేశ్వరస్య=దశానాథునియొక్క, మిత్రోచ్ఛోపచయ త్రికోణమదనే = గ్రహరాశియందుగాని ఉచ్చ రాశియందుగాని 3, 6, 10, 11, యిండ్లయందుగాని 9, 5, 7, యిండ్లయందుగాని, స్థితః=ఉన్నవాడై, సత్ఫల బోధనాని = శుభఫలములను, కురుతే = యిచ్చును, అతిః = యంతకంటె, అన్యథా=నేరుగా. అశుభఫలములను, పాపాని=చంద్రుడున్న రాశి జననకాలమందు, కురుతే=యిచ్చును.

తా. ఈదశలయొక్క, శుభాశుభత్యములు, దశాప్రవేశకాలమువలనను, తత్కాలగ్రహ సంచారము వలనను జెప్పబడియున్నవి. పూర్వోక్తప్రకారము దశాంతర్దశల గల్పించి, అద

కాంతర్దళల ప్రవేశకాల సవికలసావనమున అర్యభటసిద్ధాంతోక్త మార్గము సనుసరించి, అద్యుగణమువలన స్ఫుటములగు గ్రహములను దెచ్చితత్కాల లగ్న స్ఫుటము జేయదగినది.

వివరము:—“ జన్మ కాలకలియాత వత్సరోత్పన్న మధ్య మ రహభమండలే నిక్షి పేదభ దశాదిజా సమా మాన వాసరఘటి వినాడికాః. తాద్యకోభవతిభాస్కరోయదా మధ్య మోప రదశాభవేత్తదా” అను శ్రివతి వచనమునను సరించి, జన్మ కాలకల్యాది సభగణమధ్య రవియందు దశా, వర్ష, మాస, నివ, ఘటికా ఫిగుటికలుగూడగా ముందటిదశా ప్రవేశకాల భగణాది గుర్త్యరవియగును.

ఉదాహరణము:—

జననకాల సభగణమధ్యను గవి.

4-29-2-10-8-56

లగ్న మహాదశయందలిలగ్నాంతర్దశా వన్నాదిసంఖ్యయగు.

3- 9-1-19-0 గూడగా

లగ్నాంతర్దశాంతిక మధ్యమగవి.

4-29-6-7-10-15-0 అగుచున్నది.

“సాద్య తేదిన ఘనోనుపాతతిః ఖేః రాక్ష సకలదా మార్గణాక్ష” అనురీతిని. అనుపాతంబున ద్యుగణమును సాధించు క్రమము.

ద్యుగణమును యుగ రవి భగణములచేత గుణించియు గసావనవాసరములచే పాల్గొన గాభగణాది నూర్చుడువచ్చును. ఆభగణాది నూర్చుని పెట్టుకొని వివరీతముగ యుగసావన వాసరములచే గుణించియుగరవిభగణములచే బాల్గొనగసకలద్యుగణమువచ్చును. ఇందులకు “యుగార్కవర్తే ద్యుగ సారసావనైర్యదాద్యపిండస్య చవాప్యతేతద అని గ్రంథాంతరములందున్నది.

లగ్నాంతర్దశాంతిక మధ్యమగవి 4, 29, 6, 7, 10, 15, 0 ను అర్యభటసిద్ధాంతసావన వాసరములు (ఖగేషునగ చంద్రాంత సప్తతైల శరేందవః) = 1577917500. దీనిచేతగుణించి విలిస్తాస్థానమును 60 ట పాల్గొనిలిప్తాస్థానమునందుగూడి, ఆలిప్తాస్థానమును 60 ట బాల్గొని భాగస్థానమునగూడి, ఆభాగస్థానమును 30 ట పాల్గొని, రాశిస్థానమునందుగూడి, ఆరాశిస్థానమును 12 ట పాల్గొని భగణస్థానమునందుగూడి, ఆభగణస్థానమును యుగరవిభగణములైన 4820000 చే పాలుగొనగా ఫలియలు 45 ఉభయము ద్యుగణము 1569874.45 ఈద్యుగణము ఫలియలను భగణముచేత గుణించి ఫుటికాస్థానమును పై ద్యుగణమునందుగూడి సావనవాసరములచేత పాలుగొనగా భగణములు వచ్చును భగణశేష ఫుటికాశేషములను 12 ట గుణించి, ఫుటికాశేషములు 60 టపాల్గొని భగణశేషమునందుగూడి సావనవాసరములచే పాల్గొనగా రాసులువచ్చును. ఆశేషములవలన భాగాదులు ఏర్పడుచున్నవి.

భగణచక్రధరవి = 4296, 7, 10, 15, 0.

స్ఫుటచక్రవి = 7, 11, 0.

అయనాంశ = 11, 13.

ఇష్టఫుడియలు = 11.

తత్కాలలోదయలగ్నము = 1, 7, 28.

స్ఫుటచంద్రుడు = 8, 2, 54.

స్ఫుటకుజుడు = 5, 28, 50.

స్ఫుటబుధుడు = 7, 26, 50.

స్ఫుటగురువు = 3, 14, 1.

స్ఫుటశుక్రుడు = 0, 0, 28.

స్ఫుటశని = 9, 14, 3.

ఈ ప్రకారముగా సకలగ్రహ దశాంతర్దశాప్రవేశ కాలంబులును గ్రహంబులును, లగ్నంబును, స్ఫుటముచేయదగును. సావనమాసముచేతనే ఆయుర్దాయ దశావిభాగముచేయ దగును. ఇందులకు “శ్లో. ఆయుర్దాయ విభాగశ్చ ప్రాయశ్చిత్త క్రియాస్తథా, సావనే నైవ కర్తవ్యా సత్రాణామ పుష్కరాసనం. గార్గీవచనానుగుణ్యమగు సావనమాస ప్రమాణము నూర్వోదయము మొదలు మరునాడు నూర్వోదయమువరకు ఒక దినము.

30 దినములు = 1 మాసము.

12 మాసములు లేక 360 దినములు = 1 సంవత్సరము.

దశాధిపతి, దశాప్రవేశలగ్నమందుండగానైనను, దశాధినాథుని మిత్రగ్రహము దశాప్రవేశలగ్నమందుండగా నైనను, (మిత్రక్షేత్రములగ్నమని కొందరిభావము) “దశాధిపతి యొక్క సప్తవర్గము లగ్నగతమైయుండగా నైనను, ఏదేనినొకశుభగ్రహము దశాప్రవేశ లగ్నమునందుండగా నైనను, దశాప్రవేశలగ్నమునకు ఉపచయస్థానములగు 3, 6, 10, 11, స్థానములయందు దశానాథుడు ఉండగనైనను, ప్రారంభించిన దశశుభఫలముల నిచ్చునట్టిది. ఈ విషయముననుసరించి, “దశాపతి గ్నగతో యదిసాన్యత్రివడ్డతైకాదశ గళ్యలగ్నాత్, తత్సప్త వర్గోపభవ తత్సుహృద్వా లగ్నేశుభేవా శుభదాదశాసా.” అను శ్రీపతి వాక్యము ఉదాహరణముగ నున్నది.

దశానాథునకు, అంతర్దశాధిపతి అధికశ్రువైన అనిష్టఫలమును, అధిమిత్రమైన శుభ ఫలమును, మధ్యమగ్రహమైన సమఫలమును ఇచ్చుట సహజము. వై జెప్పిన శుభదశయందును దశాధిపతి దశాప్రవేశము మొదలు అంత్యమువరకు శుభఫలములనీయడు. చంద్రసంచార వశం బున శుభాశుభఫలముల నిచ్చుచుండును. నివరము:— చంద్రుడు, దశాధిపతియొక్క తత్కాలమిత్రగ్రహరాశియందైనను, ఉచ్చరాశియందైనను, ఉపచయస్థానములగు 3, 6, 10, 11, యిండ్లయందైనను, త్రికోణస్థానములగు, 5, 9, యిండ్లయందైనను, 7 వయింటి యం దైనను, ఉండగా తత్కాల భావసంజ్ఞననుసరించి శుభఫలములనిచ్చుచున్నాడు. ఈ జెప్పిన స్థానములందుగాక దశాధిపతికి తాత్కాలిక శత్రురాశియందైనను, నీచరాశియందైనను, దశాధిపతినిగూడి ఏకరాశియందైనను, దశాధిపతికి 2, 4, 8, 12, స్థానములలో నొకస్థాన మందున్నచంద్రుడు, శుభగ్రహ మహాదశయందైనను, భావసంజ్ఞాను సగణముగనశుభఫల ములజేయును. గార్గీవచనముగూడ నిందులకు అనుగుణ్యముగనున్నది.

ఉచ్చనీచాది స్థానస్థితనూర్వాదిగ్రహ దశాఫలముల దెలుపు గ్రంథాంతర్గోళకములు.

శ్లో. నూర్వోకరోతి నీచేదోష సహస్రం మహావిపులం, శత్రుదశాయాం నాశం భవజందోషం సదాకురుతే. వైధనభాగప్రావై ష్యేవం హ్యుచ్చాది శుభదశావర్గం, మూల త్రికోణగేహ సోచ్యేషుచ శుభఫలాసమాదేశ్యా మిత్రగృహోచ్చాదిక ఫలధాన్యధశాప్తించ సతత మిహాకురుతే చంద్రస్యత్వైత్రాదిహ మూలత్రికోణేచ భాగగే సతతం. నీచసమస్థాన గతశ్శత్రుత్వంః పాపసమీపం ప్రోక్షః వైధన శివమేతం వ్యయగంచంద్రసదాపరిత్యేకం.

పాపఫలప్రబ్రూయాన్ని యత మశుభదం సదాచిన్యంభామస్వతేత్ర గతః స్వోచ్చేద
కరోతి ధనధాన్యం, మిత్రత్రికోణ కేవ్వపి రత్నానాం భాజనంతురుతే. నీచరిపుష్కానగతో
భామనియతం వినాకమిహతురుతే, సతతంచదోషబహుళం కరోతిపురుషంవైభవస్థదశా,
సామ్యుదకాయాంతురుతే బంధనదోషంశ్చ క్రతుగృహే, నీచదకాయాం గృహమపికుష్టాది
రోగమష్టమగతాయాం, స్వోచ్చదకాయాం రాజ్యంమిత్రగృహే ధాన్యముక్తాది, స్వతేత్ర
గోపిసామ్యః కరోతిధనధాన్యసంపత్తిం, జీవోమిత్ర దకాయాంతురుతే పురుషస్యవాహనా
వాప్తిం, స్వోచ్చగృహేరాజ్యాదిక ఫలమేతదసంకయంపుంసాం, స్వతేత్రగృహృతురుతే భూమి
ణలాభంచవాహనావాప్తిం, నీచదకాయాంబంధం క్రతుగృహే నృపకులాన్యం, ఉద
రామయాభిగోక నిధనదకాయాంకరోతి పురుషస్య, ప్రాప్తోమిత్రగృహంతురో వార్య
వాప్తింకరోతిచ, స్వోచ్చగృహే దకాయాంతు రాజ్యలాభంకరోతిసా స్వతేత్రగృహృపి సదా
శ్రీలాభరత్నదస్త్రా, నీచశ్చక్రగృహేవైవి వ్యాధింబంధితభైవచ, నిధనస్థాతుకురుతే
విదేశ గమనం ద్రుతం కన్యైశ్చ శ్చక్రగృహంప్రయాతః, కరోతిదోషంస్వజనాచ్చదుఃఖం,
మైత్రేగృహేవాపి తిథోచ్చరాశాకరోతి గాజ్యంబహుమాసయుక్తం, స్వతేత్రగృహృపి
కరోతిసాఖ్యం యోషిచ్చవృద్ధాఫన ధాన్యవృద్ధి, దశాసునీచాస్వపి బంధనాదిరంధ్రపి వైవం
కురుతే దకాయాం, ఏవందకాయాం గృహదోషభావం శుభాశుభం సత్ఫలదంవిచార్యం, శుభా
దకాయధ్య ఫలాదకాచ సర్వత్రికాలేనియతం విచింత్యా.

10

— చంద్రాంతర్దశ శుభాశుభ ఫలములు. —

శ్లో. ప్రారబ్ధా హిమగౌ దశా స్వగృహగే మానార్థ సాఖ్యావహా
కౌ జే దూషయతి స్త్రీయం బుధగృహే విద్యాను హృద్విత్తదా
దుర్గారణ్య పథాలయే కృషి కరీ సింహే సితరేన్నదా
కుస్త్రీ దామ్యుగ కుంభయో ద్దురుగృహే మానార్థ సాఖ్యావహా. 11

టీ. హిమగౌ=చంద్రుడు, స్వగృహగే=స్వతేత్రమైనకర్మటయందుండగా, ప్రార
బ్ధా=ప్రవేశించిన, దశా=అంతర్దశ, మానార్థసాఖ్యావహా, మాన=మూలమును, అర్థ=ధనమును,
సాఖ్య=సాఖ్యమును, ఆవహా=కలుగజేయును, కాజే=మజతేత్రములైన మేషగృహములలో
నొకరాశియందు చంద్రుడుండగా ప్రవేశించినఅంతర్దశ, స్త్రీయం = భార్యను, దూష
యతి=పరుపురుష సంపర్కాదులచేత దోషయుక్తరాలినిగాజేయును, బుధగృహే = మిథున
కన్యలలో నొకరాశియందు చంద్రుడుండగా ప్రవేశించినఅంతర్దశ, విద్యానుహృద్విత్తదా
విద్యా మిత్ర ధనములనిచ్చును, సింహే=సింహుండుచంద్రుడుండగా ప్రవేశించిన
అంతర్దశ, దుర్గారణ్యపథాలయే=దుర్గములయందును, అరణ్య=అడవులయందును, పథ =
జూదములయందును, ఆలయే=గృహసమీపందును, కృషికరీ= కృషినిజేయించును. సితరే =
వృషభతులయందు చంద్రుడుండగా ప్రవేశించిన అంతర్దశ, అన్నదా = మృష్ణాన్నము

గలుగజేయును, మృగకుంభయోః = మకరకుంభములయందు చంద్రుడుండగా ప్రవేశించిన అంతర్దశ, కుశ్రీదా=కుత్సితశ్రీనిచ్చును, గురుగృహే=ధనుర్వీనములయందుచంద్రుడుండగా ప్రవేశించినఅంతర్దశ, మానార్థసౌఖ్యావహా=సప్తానధన సౌఖ్యము లం గలుగజేయును.

తా. అంతర్దశా ప్రవేశకాలమున చంద్రుడు స్వతేత్త్రముగ కర్మాటకమునందుండే నేని అట్టి అంతర్దశసప్తాన, ధన, సౌఖ్యాదుల గలుగజేయును. చంద్రుడు మేషవృద్ధిక మాలలో నొకరాశియందుండు కాలమున బ్రవేశించిన అంతర్దశ భార్యను పరపురుష సంపర్కాదులచే దోషయుక్తగాలుగజేయును. బుధతేత్త్రములగు మిథునకన్యారాశులయందొక దానియందాశకియుండు కాలమున బ్రవేశించిన అంతర్దశ విద్యను మిత్రివర్గమును, ధనమును గలుగజేయును. గవితేత్త్రముగ సింహమునచంద్రుడుండు సమయమున ధారంభమైన అంతర్దశ కొండలు సమీపమునను, అడవులయందును, మాగ్గములయందును నివాసమును, గృహ నిర్మాణ కృష్యాదికార్యముల జేయించును. శుక్రతేత్త్రములగు వృషభ, తులలయందు చంద్రుడుండుకాలమున బ్రవేశించిన అంతర్దశసుభోజనమును గలుగజేయును. మకరకుంభములయందు చంద్రుడుండగా వారంభించిన అంతర్దశ నీచశ్రీసంగమమును గలుగజేయును. బృహస్పతి తేత్త్రములగు ధనుర్వీనములందు చంద్రుడుండు కాలమునబుట్టిన అంతర్దశ, సప్తానము, ధనము, సౌఖ్యము మొదలగువాటిని గలుగజేయును, చంద్రస్థితి రాశిననుసరించియు, తత్కాలమున చంద్రునికి గలుగువీక్షణననుసరించియు, శుభకాలముగనుండునపుడు బ్రవేశించిన శుభదశ, శుభఫలాధిత్యతగల్గించును. శుభకాలమున నారంభమైన అశుభదశయు, అశుభకాలమున బ్రవేశించిన శుభదశయు, మధ్యమ ఫలములనిచ్చును అశుభకాలమున బ్రవేశించిన అశుభదశ, అనేకములగు అశుభఫలములనిచ్చునని నూహింపదగినది.

11

— సూర్య దశాంతర్దశల శుభాశుభ ఫలములు. —

శ్లో. సూర్యా స్వం నఖదంత చర్మ కనక క్రౌర్యా ధ్వభూపాహవై
సైత్త్వం ధైర్య మజస్ర ముద్యమ రతిః ఖ్యాతిః ప్రతాపోన్నతిః
భార్యా పుత్ర ధనారి శస్త్ర హుతభు గూఢ పోద్భవా వ్యాపద
స్త్యాగీ పాప రతి స్వభృత్యకలహో హృత్కోడపీ డామయాః. 12

టీ. నఖ = సుగంధిద్రవ్య విశేషంబును గోళ్లును, దంత=ఏనుగుదంతములు, చర్మ=వ్యాఘ్రాదిచర్మములు, కనక=బంగారు, క్రౌర్య=క్రూరభావము, అప్స=మాగ్గము, భూపా=రాజులు, అపావ=యుద్ధము, ఈ చెప్పబడినవానిచేత, స్వం=ధనముగలుగును, సైత్త్వం=ఉగ్ర స్వభావము ధైర్యం=ధీరత్వము, అజస్రం=ఎల్లప్పుడు, ఉద్యమరతిః=ఉద్యోగాసక్తి, ఖ్యాతిః=కీర్తి, ప్రతాపోన్నతిః = క్రౌర్యముచేతనైన శత్రుజయాన్నత్యము, ఈఫలములు సూర్యుని శుభదశయందు గలుగును. అశుభదశయందు, భార్యా=పెండ్లాము, పుత్ర=కుమారుడు, ధన=ధనము, రతి=శత్రువు, శస్త్ర=అయుధము, హుతభుక్=అగ్ని, భూప=రాజు, వీరివలన, ఉద్భవాః=పుట్టిన, వ్యాపదః

విశేషపదలు ప్రాప్తించును, త్యాగి=శుభదశయందు సద్విషయత్యాగియు, అశుభదశయందు దుర్విషయ త్యాగియునగును, పాపరతిః=పాపాసక్తుఁడును, స్వభృత్యకలహః = తనభృత్యుల తోడ కలహము గలవాఁడునాను, హృత్క్రిడపిడాయయాః, హృత్=హృదయమునకును, క్రోడ=కడుపునకును, పిడా=పీడయు, ఆచయాః=రోగములునుగలుగును, ఇవిసూర్యుని అశుభదశా ఫలములు.

తా. సూర్యదశాంతర్దశలయందు శుభగంధద్రవ్యాది విశేషములచేతను, రోగచేతను, ఏనుగు దంతములచేతను, పులులు మొదలగువాటి ఎర్రములచేతను, బంగారువల్లను, కరిన స్వభావ మార్గముచేతను, యధ్యమువలనను, రాజులవల్లను ధనము గలుగునని దెలియదగినది. సూర్యుని శుభదశయందు, ఉగ్రస్వభావము, ధీరత్వము, ఎల్లప్పుడూ ఉద్యోగానక్తి, కీర్తి, శౌర్యాదులచే శత్రుజగొన్నతయు గలుగును సూర్యుని అశుభదశయందు కశత్రి, పుత్రి, ధన రిపు, శస్త్రాయుధ, రాజ్యాన్ని పిడలు గలుగునని దెలియదగినది. మతీయు శుభదశయందు సద్విషయములక దానకీర్తియు, అశుభ దశయందు దుర్విషయాదులచే ధనహ్రయము, పాపకార్యానురక్తి, తన భృత్యులతో కలహము, హృదయమునకును, అక్రమమున పీడయు, రోగములును గలుగును. సూర్యుని మిశ్రదశయందు శుభాశుభఫలములు సమముగా గలుగును. 12

— చంద్రవాంతర్దశల శుభాశుభ ఫలములు. —

శ్లో. ఇందోః ప్రాప్య దశాఫలాని లభతే మంత్ర ద్విజాత్మ్యద్భవా
నీక్షుషీర వికార వస్త్ర మసుచ క్రీడా తిలాన్న శైవైః
నిద్రాలస్య మృగ ద్విజామర రతిః శ్రీ జన్మ మేధావితా
కీర్త్యనోపచయ త్స గౌరవ బలిభి రైవరం స్వపక్షేణచ. 13

టీ ఇందోః=చంద్రునియొక్క, దశా=దశను, ప్రాప్య=పొంది, మంత్ర=మంత్రప్రయోగములవలనను, ద్విజాతి=బ్రాహ్మణులవలనను, ఉద్భవాని = పుట్టిన, ఫలాని=ఫలములను, లభతే=పొందును, ఇక్షువికార=చెఱుకునబుట్టిన గుడకర్కరాదులు, షీరవికార = షీరవికారమయిన దధిఘృతాదులు, వస్త్ర=వస్త్రములు, అసుచ=పుష్పములు, క్రీడా=ఆటలు, తిలనువ్వులు, అన్న=అన్నము, వీనివలనగలిగిన, శైవైః = వ్యాయామములచేత, ఫలాని=శుభఫలములను, లభతే=పొందును, ఇవిచంద్రుని శుభదశాఫలములు, అశుభదశాఫలము లెవ్వనిన, నిద్రా=నిద్రయందును, ఆలస్య=ఆలస్యమందును, మృదు=ఓర్పుగలిగి యుండుటయందును, ద్విజ=బ్రాహ్మణసేవయందును, అమర=దేవతారాధన మందును, రతిః=ఆసక్తియు, శ్రీ జన్మ=శ్రీశిశుజన్మనంబును, మేధావితా=బుద్ధివృద్ధియు గలుగును, కీర్త్యనోపచయత్స గౌరవ, శుభదశయందు కీర్తి ధనములభివృద్ధియు, అశుభదశయందు కీర్తిననాశమును గలుగును, బలిభిః = బలవంతులతోడను, స్వపక్షేణచ = తనపక్షమై యున్నవారితోడను, ఐవరం = విరోధము గలుగును.

తా. చంద్రుని శుభదశాఫలమున చంద్రప్రయోగముచేతను, బ్రాహ్మణులవలనను, గన సంజనితములగు ఫలములును, చెఱుకునబుట్టిన కర్కరాదులును, షీరమువలన గలుగు

దధి, ఘృతాదులు, వస్త్రములు, పుష్పములు, క్రీడాదులు, తిలలు, అన్నము, మొదలగువాని చే గలిగిన వ్యాయామములచే శుభఫలములు గలుగును. చంద్రుని ఆశుభదశయందు నిద్ర యందును, ఆలస్యమునందును, ఓర్పుగలిగి యుండుటయును, బ్రాహ్మణ సేవయందును, జేవతా రాధనయందును, రక్షిగల్గియుండుటయును, స్త్రీశిశు జననమును, మేధాధిక్యతయు గలుగును. చుటియు శుభదశయందు కీర్తి, ధనము లభివృద్ధియు, ఆశుభదశయందు అవమానము, ధనక్షయము, బలనంతటతోడను, తనపక్షమున శంక వా తోడను, విరోధము మొదలగునవి గలుగును. మిశ్రదశయందు శుభాశుభఫలితముల నాహింపదగినది. 13

— ఋ కుజ దశాంతర్దశల శుభాశుభ ఫలములు —

శ్లో. భౌమ స్వాది విమర్ద భూః సహజ షీత్లా వికాశైర్దనగ
ప్రద్యేష స్సుతి మిత్ర దారి సహజై ర్విద్య గురుద్యేషితా
తృష్ణా సృష్ణ్వర పిత్తి భంగ జనితా రోగాః పరస్త్రీ కృతాః
స్త్రీతిః పాపరతై రధర్ష నిరతిః పారుష్య తైత్త్వైః చ. 14

టీ. భౌమస్య=కుజునియొక్క, దశయందు, ఆరివిమర్ద=శత్రుమర్దనము, భూప=రాజు, సహజ=తోడబుట్టినవాడు, షీతి=భూమి, అనిక=మేషగోమదులు, అజ=జ్వాలలు వీనిచేత, ధనం=ధనములభింపను ఇవి కుజుని శుభదశాఫలములు. ఆశుభదశాఫలము లెవ్వనినిన—మిత్ర మిత్రదాశసహజైః=పుత్ర మిత్ర కిశత్ర భౌతిలతోడ, ప్రద్యేషః=వైరంబును, నిద్రద్దురు ద్యేషితా=విద్వాంసులతోడను, గురువులతోడను. విరోధంబును, తృష్ణా=అతిగామాము, అస్యక్=రక్తస్రావము, జ్వర=జ్వరము, ఎత్తెత్తెత్తిము, భంగ=అవయవములయందు పగులుట, వీనివలన, జనితాః=పుట్టిన, రోగా=రోగములును, పరస్త్రీకృతాః=పరస్త్రీలవలన గలిగిన రోగములును, సంభవించును. (పరస్త్రీప్రతా అనెడు పాపమందు, పరస్త్రీలయందు ప్రయముగల వాడొనని యర్థము.) పాపరతైః=పాపకార్యాసత్తులైన వారిచేత, స్త్రీతిః=సంతోషంబును, అధర్షనిరతిః=అధర్షాసక్తియును, పారుష్యతైత్త్వైః=పారుష్య=వాక్పారుష్యంబును, తైత్త్వైః నిచ=ఉగ్రస్వభావత్వంబునం గలుగును, ఇవి కుజుని ఆశుభదశాఫలములు.

తా. అంగారకుని శుభదశయందు, శత్రుమర్దనము, రాజులు, సహోదరవర్గము, భూమి, అజాతులరోసువిక్రయము, మొదలగువానిచే ధనలాభముగలుగును. ఆశుభదశయందు పుత్ర మిత్ర కశత్ర భౌత్వజన విరోధము, విద్వాంసులతోడను, గురువులతోడను వైరమును, అతిగామాము, రక్తస్రావ, జ్వర, వైత్యనికా శరీరభంగములచే జనించురోగభాదయును, పరస్త్రీసంగమునగలుగు వ్యాధులును, సంభవించును. చుటియు పాపకార్యాసత్తులగు వారివలన మెప్పును, అధర్షకార్యాసక్తియు, వాక్పారుష్యమును, కఠిన, ఉగ్రస్వభావము మొదలగు నవిగలుగును. మిశ్రదశయందు శుభాశుభఫలితముల జెప్పదగినది. 14

—ॐ— బుధ దశాంతర్దశల శుభాశుభ ఫలములు. —ॐ—

శ్లో. శాధ్యాం దాత్య సుహృ గురు ద్విజ ధనం విద్వత్ప్రశంసాయశో
యుక్తిద్రవ్య సువర్ణ వేసరి మహీ సౌభాగ్య సౌఖ్యాప్తయః
హాస్యో పాసన కౌశలం మతిచయో ధర్మ క్రియాసిద్ధయః
పాఠువ్య శ్రమ బంధ మానసశుచః పీడాచ ధాతుత్రయాత్. 15

టీ. శాధ్యాం=బుధదశయందు, దాత్య సుహృగురుద్విజధనం=దూతకార్యమువలనను మిత్ర
గురు బ్రాహ్మణులవలననుభవముగలుగును, విద్వత్ప్రశంసాయశః=పండితులవలన స్తుతియునుయశ
స్సును గలుగును. యుక్తిద్రవ్య = విత్తిలికంచ మొదలైనవి, సువర్ణం=బంగారు, వేసరి=అశ్వవి
శేషము, మహీ=భూమి, సౌభాగ్యం=సర్వజనప్రియత్వము, సౌఖ్యం=సుఖము, వీనియొక్క, ఆప్త
యః=లాభములు గలుగును, హాస్య = పరిహాసమందును, ఉపాసన=సేవయందును, కౌశలం=
చాతుర్యంబును, మతిచయః=బుద్ధివృద్ధియు, ధర్మక్రియాసిద్ధయః=ధర్మకార్యసిద్ధులును, ఈ
ఫలములుబుధునిశుభదశయందుగలుగును, అశుభదశయందు, పాఠువ్యం=వాక్పాఠువ్యము, శ్రమ=
శ్రేదము, బంధం=బంధనము, మానసశుచ =మనోదుఃఖము, ధాతుత్రయాత్=వాతపితృశ్లేష్మము
లవలనబుట్టిన, పీడాచ=వ్యాధియును, ఈ యశుభఫలములు గలుగును.

తా. బుధుని శుభదశయందు దూతకార్యము వలనను(మిత్ర, గురు, బ్రాహ్మణుల
మూలకముగను) ధనప్రాప్తి గలుగును మతియును, విగ్వాంసులచే బాగ్దయు, కీర్తియుగలు
గును, విత్తిలి, కంచ మొదలగువి బంగారు, అశ్వములు, భూమి, సకలజనానురాగము, సు
ఖము మొదలగునవి గలుగును, మతియు పరిహాసోపాసన కౌశల మనీషాభివృద్ధియు, ధర్మ
కార్యసిద్ధియు చాతుర్యము మొదలగునవి గలుగును. అశుభదశయందు పరసంధనము, దుఃఖము
అలసట, బంధనము మనోవ్యాకులము, వాతపితృ శ్లేష్మములవలన బుట్టినవ్యాధియు కలుగును.
మిశ్రదశయందు శుభాశుభఫలములు రెండును గలుగును.

—ॐ— గురు దశాంతర్దశల శుభాశుభ ఫలములు. —ॐ—

శ్లో. జైవ్యాం మానగుణోదయో మతిచయః కాంతిః ప్రతాపోన్నతి
ర్హాహత్కీర్త్యమ మంత్ర నీతి వృపతి స్వాధ్యాయ మంత్రైర్ధనం
హేమా శ్వాత్త జ కుంజ రాంబరచయః ప్రీతిశ్చ సదృశుపైః
సూక్ష్మోహగహనశ్రమః శ్రవణం గైర్వరం విధర్మాశితైః. 16

టీ. జైవ్యాం=గుణజయందు, మాన=సమ్మానము, గుణం=శ్రుతాభ్యయన వినయ శా
ర్యాదిగుణములు, వీనియొక్క, ఉదయః=ఉత్పత్తియు, మతిచయః=బుద్ధివృద్ధియు, కాంతిః=
తేజస్సును, ప్రతాపోన్నతిః=శత్రుజయము వలననైన శౌర్యాన్నత్యంబును, మహత్కీర్త్యం=పరో
పకారశీలత్వము, ఉద్యమం=మహాకార్యోద్యోగము, మంత్రం=అహోచన, నీతి = నీతికాన్త్రము,

స్వపతి=రాజనేవ, స్వాధ్యాయ=జేదపాఠము, మంత్ర=మంత్రజపము, వీనిచేత, ధనం=ధనము ప్రాప్తించును. పేరు=బంగారము, అశ్వ=గుఱ్ఱములు, ఆత్మజ=పుత్రులు, కుంజర=ఏనుగులు, అంబర=మకాలవస్త్రములు, వీనియొక్క, చయ=సమాహంబును, సద్భూమిపై = గుణవంతులైన రాజులతోడ, శ్రీతిక్క=స్నేహంబును, ఈ ఫలమును గురుని శుభదశయందు గలుగును, అశుభదశయందు, నూత్న=నూత్నములై, ఊహా=దృష్టయములైన తర్కవిచారములచేత నైన, శ్రమ=శ్రమముగలుగును, కొందఱు “నూత్నోహాగమనశ్రమః” అని పఠించి నూత్నవిచార పేతులైన త్రిపుటవలన వృథాశ్రమముగలుగుననిచెప్పదురు. నుఱియొందఱు, గహవా = దుష్టయములైన, నూత్నోహా=నూత్నతర్కవిచారములును, శ్రమ=శ్రమమునుగలుగునందురు. శ్రమార్థం=కర్మరోగంబును, విధర్మాత్మై=ధర్మబాహ్యులైన వారితోడ, వైరం = విరోధంబును, ఈయశుభఫలములు గలుగును.

చా. గురుని శుభదశయందు, సహనము, శ్రుతాధ్యయన నియమశాస్త్రాదిగుణాభివృద్ధి, బుద్ధికుశలత, జేజన్ము, శక్తిశ్రమము, శాస్త్రాన్నత్యము, సహసకారశీలత, నహాకార్యోద్యోగము, మంత్రిత్యము, రాజుపేద, జేదపాఠము, నీతిశాస్త్రము, మొదలయినవానిచే ఫలార్జనముగలుగును. బంగారము, గుఱ్ఱములు, ఏనుగులు, కుమారులు, మకాలవస్త్రములు, మొదలగునవి అధికముగ గలిగియుండును. గుణవంతులైన రాజులతోడి సహవాసముగలుగును, యత్నకార్య సిద్ధి మొదలగు శుభఫలములు గలుగును. అశుభదశయందు, మలభముగడెలియ గూడని తర్కవిచారములచేత నగు శ్రమ, కర్మరోగము, ధర్మబాహ్యులగు వారితోడ విరోధము, మొదలగునవికలుగును. మిత్రదశయందుశుభాశుభఫలములు గలుగును.

— శుక్ర దశాంతర్గతల శుభాశుభ ఫలములు. —

శ్లో. శౌక్యా గీతరతి ప్రమోద సురభి ద్రవ్యాన్న పానాంబర
 స్త్రీ రత్న ద్యుతి మన్తభోపకరణ జ్ఞానేష్వ మిత్రాగమాః
 కౌశల్యం క్రయ విక్రయే కృషినిధిస్తాప్తిర్ధన న్యాగమో
 బృందో ద్వీప నివాస ధర్మ రహితై రైవరం శుచిః స్నేహాతి. 17

టీ. శౌక్యా=శుక్రదశయందు, గీతరతి=గానాసక్తి, ప్రమోద=సంతోషము, సురభి ద్రవ్య=పరిమళద్రవ్యములు, అన్న=మృషాన్నము, పాన=పానము, అంబర = మకాలవస్త్రములు, స్త్రీ=స్త్రీలు, రత్న=మణులు, ద్యుతి=కాంతి, మన్తభోపకరణ=కాశుభోగసాధనములయిన శయనతాంబూల గంధపుష్పములు, జ్ఞాన=జ్ఞానము, ఇష్ట=బంధువులు, మిత్ర=స్నేహితులు, వీనియొక్క, అగమాః=లాభములుగలుగును, క్రయవిక్రయే=క్రయవిక్రయములయందు కాశల్యం=సామర్థ్యంబును, కృషి=కృషియొక్కయు, నిధి=నిక్షేపముయొక్కయు, స్త్రాప్తిః=తాభంబును, ధనన్య=ధనముయొక్క, అగమః = అచాయంబును, ఈఫలములుకుద్రుని శుభదశ

యందు గలుగును. అశుభదశయందు, బృంద=బహుజనసముచామతోడను, ఉర్విక= రాజుల తోడను, నిషాద=అరణ్యచీవులును ప్రాణిపూతకులందునైన కిరాతులతోడను, ధర్మరహితై= ధర్మహీనులైనవారితోను, కైరం = విరోధమును, స్నేహకః = స్నేహముచలన, కుచః= కోకముగులుగును

తా. శుక్రని శుభదశయందు, గానకు నందు ఆసక్తి, సంతోషము, పరిహరద్రవ్యములు, పృష్టాన్నపానములు, దుకూలవస్త్రములు, కుండరీచణులు, గత్తుములు, శోభ, కావభోగసాధనములగు తాంబూలగంధఫలము శయనాదులసౌఖ్యము, బుద్ధి, బంధువులు, స్నేహితులు మొదలగుగాని లభించును. సుతీయ చక్ర కాభివృద్ధికి నగు సామర్థ్యమును, సేద్యమునందులాభమును, నిత్యే సుప్రాప్తియును, పరినిధములధనలాభమును, గలుగును.

అశుభదశాంతదశయందు, జనసముదాయముతోడను, రాజులతోడను, కిరాతుల తోడను, పాపవర్తనులతోడను విరోధముగలుగును. స్నేహితులయందు స్నేహభివృద్ధికిబదులు కోకఘు అభివృద్ధియగును. మిశ్రదశయందు ఉభయఫలములు జరుగుచుండును.

— శనిదశాంతదశల శుభాశుభ ఫలములు. —

శ్లో. సారీం ప్రాప్య ఖరోప్రి పక్షిమహిషీ వృద్ధాంగనా వాప్తయః

శ్రేణి గ్రామపురోధి కారజనితా పూజా కుధాన్యాగ మః

శేష్టే ర్వానిల కోప మోహ మలిన వ్యాపత్తి తంద్రాశ్రమా

స్మృత్యా పత్య కళత్ర భర్తనమపి ప్రాప్నోతి చవ్యంగతామ్. 18

టీ. సారీం=శనిదశను, ప్రాప్య=పొంది, ఖర = కర్షణములు, ఉప్రి = ఒంటెలు, పక్షి = పక్షులు, మహిషీ=ఎనుము, వృద్ధాంగనా = వృద్ధస్త్రీ, మొదలగువానియొక్క, వాప్తయః= ప్రాప్తముగలుగును, శ్రేణిబంధులయు, గ్రామ = గ్రామముయొక్కయు, పుర = పట్టణముయొక్కయు, అధికార=అధికారముచేత, జనితా=కలిగిన, పూజా=పూజారము, కుధాన్య గమః=భాగ్యలాభమును, (శనిశుభదశయందుగలుగును) శ్లేష్మ=శీతలముచేతను, ఈర్ష్య=చిత్తు రముచేతను, అనిల=వాయువుచేతను, కోప=క్రోధముచేతను, మోహ = చిత్తిభ్రామముచేతను, మలిన=మాలిన్యముచేతను, వ్యాపత్తి = అధికాపదలనుపొందును, తంద్రాశ్రమా = విభ్రాంతిని శ్రమమునుపొందును, భృత్యాభ్యుత్థకళత్ర భర్తనమపి=సేవకులు, పుత్రులు భార్యవలన తర స్కారమును, వ్యంగతాం=అంగహీనత్వమును, ప్రాప్నోతి=పొందును,

తా. శనిశ్చయని శుభదశయందు గార్థభములు, ఒంటెలు, పక్షులు, మహిషములు మొదలగునవియు, నయస్కుమీరిన యువతీసంగమమును, గలుగును, కులాధికారమును, గ్రామాధికారమును కలుగును. కోట్టలు, జొన్నలు, నువ్వులు మొదలగు భాగ్యముల ఫలిత ములాభు గలుగును, అశుభదశయందు, కోపము, మత్సరము, చిత్తభ్రమ మొదలగువాటిచే

విశేషవిషయము గలగును. నిద్ర, ఉన్నతము, అలస్యములచే క్రమమును, భార్య, బిడ్డలు, సేవకులు, బంధువులు మొదలుగాగలవారిచే తిరస్కారమునుబొందును. మఱియు నీ యశుభదశయందు అంగహీనత్వముగలగును. మిశ్రదశయందు పైకెప్పుబడినశుభాశుభఫలితములుజరుగును.

శ్లో. దశాసు శస్తాసు శుభాని కుర్వం

త్యనిష్టసంజ్ఞా స్వశుభాని చైవం

మిశ్రాసు మిశ్రాని దశాఫలాని

హోరాఫలం లగ్నపతే సమానం.

19

టీ. శస్తాసు=శుభములైన, దశాసు=దశలయందు, శుభాని=శుభఫలములను, కుర్వంతి=చేయుదురు, అనిష్టసంజ్ఞాను=అశుభసంజ్ఞాదశలయందు, అశుభాశ్లేష=అశుభఫలములనే, కుర్వంతి=చేయుదురు, మిశ్రాసు=మిశ్రములై యున్నదశలయందు, మిశ్రాని=మిశ్రఫలములను, కుర్వంతి=చేయుదురు, హోరాఫలము=లగ్నదశాఫలము, లగ్నపతే=లగ్నాధిపతికి, సమానం=సమానమైనది.

తా. నూర్యచంద్రాదులు శుభదశలయందు శుభఫలములను, అశుభదశలయందు అశుభఫలములను, మిశ్రదశయందు శుభాశుభమిశ్రములైన ఫలితములుగలుగజేయుదురు. మఱియు “జన్మన్యపచయభవనే సంస్థితా స్సవ్యగామ్యమూర్తి ధరాః, శ్రేష్ఠంఫలం విదధ్యన్తిహః క్రమాత్స్విందశాంప్రాప్య, అత్యైర్నిహతాఃకూర్వాన్తూర్తయోనువచన్త్య సంస్థాశ్చ స్వదశాభిహితం నేష్టంగ్రహః ప్రయచ్ఛంతిలోకేషు.” అనుసత్యాచార్యుల వచనానుసరణముగ జన్మకాలమునందు ఉపచయరాశిభితులును, నిర్మలమూర్తులును, స్వప్నగతులైన గ్రహములదశాంతదశలు శుభప్రదములగును. అనుపచయరాశిభితులును, శీఘ్రపీడితులును, స్వప్నమూర్తులులైన గ్రహముల దశాంతదశలు అశుభప్రదములగును.

— ల గ్న ఫ ల ము. —

లగ్నదశాఫలము లగ్నాధిపతికి సమానమైనది అనగా:—

మేష వృశ్చికములకు:—శుభదశాఫలము

వృషభ తులలకు:—శుక్రదశాఫలము.

మిథున కన్యలకు:—బుధ దశాఫలము.

ధను ర్శ్మినములకు:—గురుదశాఫలము.

మంకర కుంభములకు:—శని దశాఫలము

సింహమునకు:—రవిదశాఫలము.

కర్కాటకమునకు:—చంద్ర దశాఫలము.

(అను గెలియదిగినది.)

ఇదియునుగాక “ఉభయేధమ మధ్యపూజితాః” అను వ్లోకోక్తముగ శ్రేష్ఠావశంబున లగ్నదశ శుభాశుభ ఫలముల నొసంగును.

సారావలి వ్లో. “ప్రతేకే బలవాక్ భేటశ్చుబై ర్వా సన్నిరీక్షితః, సామ్యాధిమిత్ర ధర్మశ్శామ్యత్యుత్పన్నభ కేత్రేదా, అంతర్దశాధివాసస్య విబలస్య దశాయదా, బలిన స్సాన్విత్తేదా శం

గో సర్వాధ్యా తస్యచక్రవర్తి, యుద్ధేచ విజయో తస్మిన్ గ్రహయోగే శుభోయతి,
దశాయాం సభవేత్కష్టం స్వోచ్ఛాదిభుచ సంస్థితః." ననుసరించి అంతర్దశా ప్రవేశకాలమున
అంతర్దశాధిపతి క్రూరుడైన బలవంతుడును, శుభులచే జూడబడిన వాడును, శుభాది మిత్ర
కర్మకుండును యున్నవాడాయెననియు, మూలదశాధిపతి బలవంతుడై అంతర్దశాధిపతి బల
హీనుడై యుండినను, యుద్ధమునందు జయమును బొందినట్టియుఁ శుభయుక్తుడైనట్టియు ఉచ్చ
యందున్నట్టి గ్రహదశాంతర్దశల యందును అరిష్టభంగములు గలుగునని నూహింప దగినది.

శ్లో. సంజ్ఞాధ్యాయే యస్య యద్ద్రవ్య ముక్తం

కర్తా జీవో యశ్చ యస్యాప దిష్టః

భావ స్థానా లోక యోగోద్భవం చ

తత్తత్త్వర్యం తస్య యోజ్యం దశాయాం.

20

టీ. సంజ్ఞాధ్యాయే=సంజ్ఞా ప్రయుక్తమగు గ్రహయోని భేదాధ్యాయమందు, యస్య=
ఏగ్రహమునకు, యద్ద్రవ్యం=యేద్రవ్యము, ఉక్తం=చెప్పబడెనో, తస్య=ఆగ్రహముయొక్క,
శుభాశుభసమయములందు తత్తత్త్వర్యములు కలుగును, యస్య=ఏగ్రహమునకు, యశ్చకర్తా
జీవః=ఏకర్తా జీవము, ఉపదిష్టః=చెప్పబడెనో, ఆగ్రహదశాంతర్దశలయం గాకర్తాజీవ ఫలప్రా
ప్తియగును. భావస్థానాలోక యోగోద్భవం=భావఫలములును రాశిఫలములును దృష్టిఫలం
బులును, యోగఫలములును, తత్త్వర్యం = ఆఫలములన్నియు, తస్య=ఆగ్రహముయొక్క
యాం=దశాయందు, యోజ్యం = యోజింపదగినవి.

తా. వై శిష్యులైన ఫలములేగాక గ్రహయోని భేదాధ్యాయమందు "తాత్రం
స్యాన్మణి"అనుశ్లోకమున ఏగ్రహమునకు ఏద్రవ్యముచెప్పబడియున్నదో ఆద్రవ్యాన్వనముఆగ్ర
హ శుభదశయందును, అవిధమైన ద్రవ్యనాశనము ఆగ్రహ అశుభదశయందును, గలుగును. ఏ
గ్రహమునకు "యశ్చకర్తాజీవ అద్భుతః పితృజననీ సపత్నీ మిత్ర భ్రాతృప్రీతి భృతక జనా
ద్దీవాకరాద్యై" అనువానిననుసరించి ఏకర్తా జీవము చెప్పబడెనో ఆయాగ్రహ దశాంతర్దశల
యం గాగాకర్తాజీవము ప్రాప్తింపును. ఇవియుగాక అయాగ్రహమునకు, "భావస్థానా
లోక యోగోద్భవం కూరస్తభో వికృత నయనో నిర్భుగోక్లేతనుస్థే" మొదలగు రాశిఫలములందును,
"ప్రధిశ్చకుశోటనోబ్ధనిల్లః క్రియగే" మొదలగు రాశిఫలములందును,
"చంద్రేభూపముఖా" అను దృష్టిఫలంబులందును, ఏయేఫలములు జెప్పబడినవో ఆఫలములు
ను, శాభసయోగ వ్యతిక్రమమైన యోగఫలములును, ఆయాగ్రహముయొక్క దశాంతర్ద
శలయందు, యోచింపదగినవి. "శ్లో. ఇతినిగదితా యోగా స్సార్థం ఫలైరిహ శా భస్మా నియత
శబ్దా క్లింత్వాపేయై సచస్త దశాస్యతీ" అని శాభసయోగములు మాత్రమే స్వమస్వ
దశలయందును తమఫలముల నిచ్చుచుండును.

20

— శరీర కాంత్యాదులచే నష్టభూతక గ్రహదశా నిర్ణయము. —

శ్లో. ఛాయాం మహా భూత కృతాంచ సర్వే

భి వ్యంజయంతీ స్వదశా మవాప్య

క్వం బ్వగ్ని వాయ్వం బరజా న్దు శ్చ

నాసాస్య దృక్త్వక్చి వణాను మేయాన్.

21

టీ. సర్వే=సకల గ్రహములును, స్వదశాం=తమతమదశను, అవాప్య=పొంది, మహా భూతకృతాం = మహాభూత కృతమైన, ఛాయాం=కాంతిని, అభివ్యంజయంతి = ప్రకాశింపజేయుచున్నవి. క్వంబ్వగ్ని వాయ్వంబరజాన్ = పృథివ్యప్రేక్షా వాయ్వాకాశముల వలనజనించినవి, నాసాస్యదృక్త్వక్చి వణానుమేయాన్ = నాసికాజిహ్వసేత్ర త్వక్చిత్తములవలన దెలియనట్టి, గుణాన్=గుణములను, అభివ్యంజయంతి = ప్రకాశింపజేయును.

తా. సకలగ్రహములు తమతమదశనుపొంది పృథివ్యా పస్తేజోవాయు రాకాకాశ అను పంచభూతకృతమైన శరీరకాంతిని, ప్రకాశింప జేయుచున్నవి. ఆశరీరకాంతి పృథివ్యప్రేక్షావాయ్వాకాశములవలన బుట్టినట్టియు, నాసికా జిహ్వసేత్రత్వక్చిత్తములవలన దెలియదగినట్టి గుణములను ప్రకాశింప జేయును.

21

వి వ రి ము:—

పృథివీభూతమునకు ఘ్రాణేంద్రియ గ్రాహ్యమైన గంధము గుణముగనుక పురుషుడై పుడు పృథివీఛాయా గుణములు గలవాడైయుండునో అపుడు బుధదశా కాలమని తెలియదగినది.

బలభూతమునకు రససేంద్రియ గ్రాహ్యమైన రసము గుణము గనుక పురుషుడై పుడు మంచిరసముతో గూడిన పదార్థముల భుజించుచు జలచ్ఛాయా గుణములు గలవాడై యుండునో అపుడు చంద్రశుక్రలలో నొకనిదశయని తెలియదగినది.

అగ్ని భూతమునకు చక్షురేంద్రియ గ్రాహ్యమైన రూపము గుణము గనుక పురుషుడై పుడు మంచిరూపము గలవాడై అగ్నిచ్ఛాయా గుణములు గలిగియుండునో అపుడు కుజరవలలో నొకనిదశయని నూహింపదగినది.

వాయు భూతమునకు త్వగింద్రియ గ్రాహ్యమైన స్పర్శముగుణము గనుక పురుషుడై పుడు మృదుస్పర్శ గలవాడై వాయుచ్ఛాయా గుణములు గలిగియుండునో అపుడు శనిదశా కాలమని తెలియదగినది.

ఆకాశ భూతమునకు శ్రోత్రేంద్రియ గ్రాహ్యమైన శబ్దము గుణముగనుక పురుషుడై పుడు శ్రవణశబ్దముగా బలమవుచు, ఆకాశచ్ఛాయా గుణములు కలిగియుండునో అపుడు గురుదశా కాలమని గ్రహింపదగినది.

సం.	భూతములు.	ఇంద్రియములు.	గుణము.	కాలప్రస్థము.	ఛాయాగుణము.	దశ.
1	పృథివి	స్పృశేంద్రియము	గంధము	గుగంధముల యందందు పృథివీ క్రింది	ఛాయాగుణములు	బుద్ధదశ
2	జలము	రసజేంద్రియము	రసము	రసవత్పదార్థాన్ని భోజనజలచ్ఛాయాగుణములు		చంద్రదశ లేఖ శుక్లదశ
3	అగ్ని	చక్షురింద్రియము	రూపము	మంచిరూపము గలిగి అగ్నిచ్ఛాయాగుణములు		శుభదశ లేఖ రవిదశ
4	వాయువు	శ్రవణేంద్రియము	స్వరము	మృదుస్వరగల వాయుచ్ఛాయాగుణములు		శనిదశ
5	అకాశము	స్పృశేంద్రియము	శబ్దము	శ్రవణగుణముగల అకాశచ్ఛాయాగుణములు		గురుదశ

వరాహ మిహిరాచార్యకృతి ఛాయాగుణ విశేషములు.

- 1 తా. ప్లిగద్విజత్విత్తు ఖలోమ కేత చ్ఛాయాగుగంధాను మహిసముతా,
తుప్త్యర్థి లాభాభ్యుదయాక్ కరోతిధర్మస్య చాహస్య వాసిప్రవృద్ధిం. 1
- 2 తా. ప్లిగ్హాపితాచహరితా నయవాళిరామా సౌభాగ్యమార్దవ సుఖాభ్యుదయాక్ కరోతి,
సర్వార్థసిద్ధి జననీజననీవచాప్యా ఛాయాఫలం తనుభృతాం శుభమాదధాతి. 2
- 3 తా. చండాదృష్ట్యా పద్మసేమాగ్నివహ్ని యుక్తాతేజోవిక్రమై స్సప్రతాప్తైః,
అగ్నయోతి స్రావేహ స్వాజయో యత్ర ప్రసేద్ధిః పారిధితాగ్రస్యదతే. 3
- 4 తా. మలిన పుష్ప కృష్ణా పాపగంధాని భోతాననమతి వధభంభవాద్యధ్య నర్ధాగ్రవాళేష్ట. 4
- 5 తా. పుటికనదృశ రూపాభాగ్యయోక్తాత్యుదారా నిధిరహ గవోతాశ్చీయసాం స్వచ్ఛవత్తాం. 5

అంతరాత్మ స్వరూపమువలన ఫలభేదము నెరుంగుట.

శ్లో. శుభఫలద దశాయాం తాదృగే వాంత రాత్తా
బహుజన యతిపుంసాం సౌఖ్య మర్థాగ మంచ
కథిత ఫలవిపాకై స్తర్క యేద్వర్త మానాం
పరిణమతి ఫలోక్తి స్వప్న చింతా స్వవీర్యైః.

22

టీ. శుభఫలదదశాయాం = శుభఫలములనిచ్చు దశయందు, అంతరాత్తా = పురుషునిమనస్సు, తాదృగేవ = శుభస్వరూపముగనే యుండును, పుంసాం = పురుషులకు, బహు = అనేకములైన, సౌఖ్యం = సౌఖ్యములును, అర్థాగమంచ = భవలాభమును, జనయతి = కలుగజేయును, కథితఫలవిపాకైః = ఈచెప్పబడిన శుభాశుభఫల పరిపాకములచేత, వర్తమానాం = తత్కాలదశను, తర్కయేత్ = ఊహింప కలయును, అవీర్యైః = బలహీనులగు గ్రహములచేత, ఫలోక్తిః = ఫలనాక్యము, స్వప్నచింతాను = స్వప్నచింతలయందు, పరిణమతి = పరిణమించుచున్నది.

తా. శుభఫలముల నిచ్చెడు దశయందు పురుషుని మనస్సు శుభస్వరూపమై యుండును అప్పుడు మహాభూతకృతచ్ఛాయచే నూహింపబడిన గ్రహదశపురుషులకు సకల సౌఖ్యమును, భవలాభమును గలుగజేయును ఆశుభదశయందు శుభదశకాల ఫలితంబులకు కృతిరేకమగుఫలములను గలుగజేయును మిశ్రదశయందు శుభాశుభఫలితముల రెంటిని గలిగించును.

ఇందులకు “శ్లో. శుభా శుభాని సర్వాణి, నిమిత్తాని న్యరేకతః, ఏకతత్త్వ మనశ్శుద్ధి ప్రద్యుక్తిర్థి గ్ల యానహః” అని యుక్తాగ్రంథశ్లోకము ఉదాహరణముగ నున్నది. గమక శుభాశుభ ఫలములవలన వర్తమాన దశనూహింప దగినది.

మఱియు శుభాశుభ ఫలములయందు కొన్నికొందఱికి అనుభవమునకు రాకయుండుట యుగలదు అందుముఖ్యముగా శుక్ర శుభదశయందు నిధిస్థాప్తయు, శనైశ్చరుని యశుభదశయందు అంగహీనత్వమును ఆశుభవమునకు రాకయున్నవి. అయిన ఆఫలములు బలహీనములగు గ్రహములచేత స్వప్న చింతలయందు పరిణమించుచున్నవి. గమక అని కొందఱికి ప్రత్యక్ష అనుభవమునకు రౌపని నూహింపదగినది.

గ్రహ పరస్పర విరుద్ధ ఫలభేద నిర్ణయము.

శ్లో. ఏక గ్రహస్య సదృశే ఫలయో ద్విరోధే
నాశం వదేద్య దధికం పరిపచ్య జే తత్
నాన్యో గ్రహస్య దృశ మన్య ఫలం హినస్తి
న్వాం న్వాం దశా ముపగతా స్స్వ ఫల ప్రదా న్సుయి.

23

టీ. ఏకగ్రహస్య = ఏకగ్రహముయొక్క, ఫలయాః = ఫలములయందు, దిరోధే = విరోధము, సదృశే = సమానమైయుండఁగా, నాశం = నాశమును, వదేత్ = చెప్పవలయును, యత్ = ఏఫలము, అధికం = అధికముగనుండునో, తత్ = ఆఫలము, పరిపచ్యతే = పరిపాకమునుబొందును, అన్యః =

జ్యోతిర్గ్రహము, సద్యశం = సమానమైన ఫలమునుగాని, అన్యఫలం = ఇతరఫలమునుగాని, న
హినస్తి = చెరుపడు, స్వాంస్వాందకాం = తమతమదశలను, ఉపగతాః = పొందినవారై, స్వఫల
ప్రదాః = తమతమఫలముల నిత్తువారలు, క్యుః = అగుదురు.

తా. ఒకగ్రహముయొక్క రెండు ఫలములయందు పరస్పర విరోధము సమానమైన
యెడల ఆఫలముల వాతనమును చెప్పవలయును అనగా వాభిషయోగములు తప్ప తక్కినఫల
ముల వామగ్రహము తనతనదశయందు మాత్రమేగలిగించునని చెప్పబడియున్నది గనుక ఒక
గ్రహము ఒకయోగముచేత బంగారము నిచ్చువాడును, మఱియొక యోగముచేత బంగారము
నపహరించు వాడునునై గుండునెడల ఆ గ్రహము ఆ రెండుఫలితములలో దేనినైనను గల్గింప
జాలడు ఈఫలయోగములయందు మోహ్యకర్కువలు అనగా ఒక గ్రహమురెండు యోగము
లచేత బంగారము నిచ్చువాడును ఒకయోగముచేత బంగారము నపహరించువాడునునై ఊండు
నెడల నువ్వ ప్రదర్శి యోగములధికముగ నుండుటవలన నువ్వయు నిచ్చునేగాని అపహరింప
జాలడు ఒకగ్రహము నొకఫలమును యిచ్చుచుండగా ఆఫలము సమానమైనదైనను, అన్యఫలమై
నను మఱియొక గ్రహము చెరుపను అయితే సకలగ్రహములు స్వదశలయందు మాత్రమేత
మతమ ఫలముల నిగ్గుగాలు అగుచున్నారు. అనగా బంగారము నిచ్చుకేక్కిల గ్రహముతన
దశయందు మాత్రమే బంగారము నిచ్చును బంగారమును పోగొట్టకల గ్రహముతనదశయందు
మాత్రమే బంగారమును పోగొట్టును. 28

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

దశాంతర్గతాధ్యాయ నామక

అష్టమాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

అష్టకవర్గాధ్యాయము. నవమాధ్యాయము. — 9

సూర్యాష్టకవర్గము.

జననకాలమునందు రవాణి సప్తగ్రహములును లగ్నమును. ఈ కియు ఏరాశియం
దుండునో అయారాశి మొదలుకొని చారవశంబున సంచరించుచున్న ఒక్కొక్క గ్రహము
యొక్క కుభాకుభ ఫలములను ఈ అష్టకవర్గాధ్యాయమున తెలిసి కొనవచ్చును.

— సూర్యాష్టక పద్ధతి —

శ్లో. స్వాదర్శకః ప్రథమాయ బంధు నిధన ద్వాన్యజ్ఞాతపో ద్యూనగో
వక్తా త్స్వాదివ తద్వ దేవ రవిజా చ్యుక్తాత్ స్మరాం త్యాదిషు
జీవా ధర్మ సుతాయ శత్రుషు దశ త్ర్యా యారిగ శ్రీతగో
నేష్యే చాంత్యతపస్సు తేషుచ బుధాల్ల గ్నా త్సబంధ్యం త్యగః. 1

టీ. అగ్నిః=సూర్యుడు, స్వాత్=తానున్న రాశి మొదలు, ప్రథమాయబంధు నిధన ద్వాన్యజ్ఞాతపోద్యూనగః= 1, 11, 4, 8, 2, 10, 9, 7, స్థానములయందు చారవశంబున నున్న వాడై, శుభః=శుభప్రదుడగును, వక్తాత్ స్వాదివ=అంగారకుడున్న స్థానము మొదలుకొని తనకుం జెప్పిన స్థానములవలెనే అనగా 1, 11, 4, 8, 2, 10, 9, 7, స్థానములనున్న సూర్యుడు శుభప్రదుడగును. తద్వదేవరవిజాత్=శనియున్న చోటు మొదలుకొని, 1, 11, 4, 8, 2, 10, 9, 7, స్థానములనున్న రవి శుభుండగును, శ్యుక్తాత్ స్మరాంత్యాదిషు = శుక్రుడున్న స్థానము మొదలు 7, 12, 6, స్థానములందున్న సూర్యుడు శుభకరుడగును. శీవాధర్మము తాయశత్రుషు=గురుడున్న స్థానము మొదలుకొని, 9, 5, 11, 6, స్థానములందున్న సూర్యుడు శుభదుండగును. దశత్ర్యా యారిగ శ్రీతగో=చంద్రుడున్న స్థానము మొదలుకొని 10, 3, 11, 6, స్థానములందుండును సూర్యుడు శుభకరుడగును. ఏష్యేచాంత్యతపస్సు తేషు చాంత్యతాత్=బుధుడున్న స్థానము మొదలుకొని చంద్రునికి అప్పుడుండిన 10, 3, 11, 6, 12, 5, 9, స్థానములందున్న సూర్యుడు శుభకరుడగును. లగ్నాత్సబంధ్యంత్యగః = లగ్నాది 10, 3, 11, 6, 4, 12, స్థానములలోని సూర్యుడు శుభకరుండగును.

తా. సూర్యుడు జననకాలమున తానున్న రాశి మొదలుకొని చారవశంబున, 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, స్థానముల యందును.

అంగారకుడున్న స్థానము మొదలు. 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, స్థానములందును,

శనియున్న స్థానము మొదలు. 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, స్థానములందును.

శుక్రుడున్న స్థానము మొదలు. 6, 7, 12, స్థానములందును.

బృహస్పతి యున్న స్థానము మొదలు. 5, 6, 9, 11, స్థానములందును.

చంద్రుడున్న స్థానము మొదలు. 3, 6, 10, 11, స్థానములందును.

బుధుడున్న స్థానము మొదలు 3, 5, 6, 9, 10, 11, 12, స్థానములందును.

లగ్నము మొదలుకొని 3, 4, 6, 10, 11, 12, స్థానములందునుండగా శుభుడగు చున్నాడు.

ఈవిషయమై వర్తించినచింతినవాక్యములు కులశముగ నూహించుటకువీలుగానున్నవి.

సూర్యుడు మొదలు 'పుత్రవాసోదధానస్య' 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11,

చంద్రుడు మొదలు, 'గోప్తానయే' 3, 6, 10, 11,

అంగారకుడు మొదలు, 'కారవస్సవాధనికః' 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11.

బుధుడు మొదలు, 'గోమతోధనపాత్రం' 3, 5, 6, 9, 10, 11, 12.

గురువు మొదలు, 'కేషోధన్యః' 5, 6, 9, 11.

శుక్రుడు మొదలు, 'తిథిశ్రీ' 6, 7, 12.

శనిశ్చరుడు మొదలు, 'పురావాసోవాధనికః' 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11.

లగ్నము మొదలు 'గౌర్విజ్ఞానాంపర' 3, 4, 6, 10, 11, 12.

సూర్యసముగాయ బిందువులు 48.

మఱియు ఇందులననుసరించిన లఘుజాతకము. శ్లో. కేంద్రయాష్ట ద్వివస్వర్కస్వాస్వి ద్దాగ్ధౌమ యోశ్చ కుభః, పట్నప్తాంశ్యేషు సితాత్పడా యధీభర్తగో జీవాత్, ఉపచ యగోగ్గశ్చంద్రాదుపచయ నవమాంత్యధీయత స్సామ్యాత్, లగ్నాదుపచయ బంధువ్య వశిలిశ్శోభనః ప్రోక్షః, అనునది ఉదాహరణముగ నున్నది.

— చంద్రావృత్త వస్తు. —

శ్లో. లగ్న త్పట్ త్రి దశాయగ సుధన ధీ ధర్మేషు చారా చ్ఛశీ
స్వాత్సస్తా దిషుసాప్త సప్తసు రివే పట్ త్రా యధీస్థో యమాత్
ధీత్రాయాష్టమ కంట కేషు శశిజా జీవా ద్వ్యయా యాష్టగః
కేంద్ర సశ్చ సితా త్తు ధర్మ సుఖ ధీ త్రాయా స్పదానంగగః. 2

టీ. శశి=చంద్రుడు, లగ్నాత్=లగ్నము మొదలు, పట్ త్రిదశాయగః=6, 8, 10, 11, స్థాన ములయందున్న వాడై కుభుడగును, ఆరాత్=కుజుడున్న స్థానము మొదలు, సధనధీధర్మేషు= 6, 8, 10, 11, 2, 5, 9. స్థానములయందున్న చంద్రుడు శిభుడగును, స్వాత్=తానున్న స్థానము మొదలు, సాప్తాదిషు=ఆలగ్నస్థానములగు 6, 8, 10, 11, 7, 1. యందు చంద్రుడు కు భకరుడగును, సాప్త సప్తసురవే = నూరుగ్రుడున్న స్థానము మొదలుకొని 6, 8, 10, 11, 8, 7, స్థానములయందు చంద్రుడు కుభకరుడగును, పట్ త్రాయధీస్థోయమాత్=కనియుం డుస్థానము మొదలుకొని 6, 8, 11. 5. స్థానములయందున్న చంద్రుడు కుభకరుం డగును, ధీత్రాయాష్టమకంటకేషు శశిజాత్=బుధ స్థానము మొదలు 5, 8, 11, 8, 4, 7, 10. స్థాన ములయందున్న చంద్రుడు కుభకరుడగును. జీవాద్వ్యయా యాష్టగః కేంద్రసశ్చ=బృహ స్పతియున్న స్థానము మొదలుకొని 12, 11, 8, 1, 4, 7, 10, ఈస్థానములయందున్న చం ద్రుడుకుభుడగును. సితాత్తుధర్మ సుఖధీత్రాయా స్పదానంగగః, శుక్రుడున్న స్థానము మొదలుకొని, 9, 4, 5, 3, 11, 10, 7. యందున్న చంద్రుడు కుభకరుడగును.

తా. చంద్రుడు లగ్నము మొదలు, 8, 6, 10, 11, స్థానములందును.

అంగారకుడున్న స్థానము మొదలు, 2, 8, 5, 6, 9, 10, 11, స్థానములందును.

తానున్న స్థానము మొదలు, 1, 8, 6, 7, 10, 11, స్థానములందును.

నూర్వదున్న స్థానము మొదలు, 3, 6, 7, 8, 10, 11, స్థానములందును.
 శనియున్న స్థానము మొదలు, 3, 5, 6, 11, స్థానములందును.
 బుధుడున్న స్థానము మొదలు, 1, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, స్థానములందును.
 బృహస్పతియున్న స్థానము మొదలు 1, 4, 7, 8, 10, 11, 12, స్థానములందును.
 శుక్రుడున్న స్థానము మొదలు 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11 స్థానములందును యుండగా
 శుభప్రదు డగుచున్నాడు. ఈవిషయమై వరరుచి వచించిన వాక్యములు.
 నూర్వదుగుడు స్థానము మొదలు' గుప్తాసాజనయః' 3, 6, 7, 8, 10, 11.
 చంద్రుండు స్థానము మొదలు 'పండితనూనర్యః' 1, 3, 6, 7, 10, 11.
 అంగారకుండు స్థానము మొదలు 'త్రిగుణేషుధనాయ' 2, 3, 5, 6, 9, 10, 11.
 బుధుండు స్థానము మొదలు 'నౌగీవశకుజస్య' 1, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11.
 గురుండు స్థానము మొదలు 'పుంవాసోజనోయత్ర' 1, 4, 7, 8, 10, 11, 12.
 శుక్రుండు స్థానము మొదలు 'లవణస్సాధు విత్యం' 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11.
 శనైశ్చరుండు స్థానము మొదలు 'గుణస్తౌత్యం' 3, 5, 6, 11.
 లగ్నము మొదలు 'గీతజ్ఞేయః' 3, 6, 10, 11.
 చంద్రసముదాయ చిరువులు 49.

ఈవిషయమై 'శ్లో.' శశ్యపచయేషు లగ్నా త్సద్వ్యమని స్వాత్మకృతాత్మ నవధీప్యః,
 నూర్వ తాన్తప్త స్తరగ శ్రీమ దాయసుశేష నూర్వనుతాత్, జ్ఞాశ్శేంద్రత్రినుతా యాప్తమ
 గో గురో ర్యయాయాప్త కేంద్రేషు త్రి చతుస్సుతి నవమ దశ సప్తమాయగ శ్చంద్రమా
 శుభశ్శుక్రాత్' అని లఘుజాతకమున నున్నది.

—కుజావకవర్గము. శ్లో—

శ్లో. వక్రస్తూపచయే ప్వి నా త్సతనయే మ్వాద్యాధికే ఘాదయా
 చ్చంద్రాద్విగ్విఫలేషుకేంద్ర నిధనప్రాప్త్యర్థ గ స్సాన్యచ్ఛుభః
 ధర్మాయాప్తమకేంద్ర గోర్కతనయాత్ జ్ఞాతృ ట్రిధీలాభగః .
 శుక్రా త్త డ్వ్యయలాభ మృత్యుషు గురోః కర్తాంత్యలాభారిషు. 3

టీ. వక్రస్తూపచయేష్వి నాత్సతనయేషు=రవియున్న స్థానము మొదలుకొని=3, 6, 10, 11,
 5, యందున్న కుజుండు శుభుడగును. ఆద్యాధికే ఘాదయాత్=లగ్నము మొదలు ప్రధ సప్తానా
 దికములైన ఉపచయములగు 3, 6, 10, 11, 1, యందున్న కుజుండు శుభుడు. చంద్రాద్విగ్విఫ
 లేషు=చంద్రుండున్న రాశి మొదలుకొని 3, 6, 11, స్థానములందున్న కుజుండు శుభుడగును.
 కేంద్రనిధన ప్రాప్త్యర్థ గస్సాన్యచ్ఛుభః=అంగారకుడు జన్మకాలమందు తానున్న రాశి మొదలు
 కొని 1, 4, 7, 10, 8, 11, 2 లనుండినవాడైన శుభకరుండగును. ధర్మాయాప్తమ కేంద్ర
 గోర్కతనయాత్ = శనియున్న స్థానము మొదలుకొని 9, 11, 8, 1, 4, 7, 10, గృహముల

యందున్న కుజాడు కుభకరుండగును, జ్ఞాత్ వట్ త్రిఫీలాభః = బుధుడున్న స్థానమునకు 6, 3, 5, 11, ఈ స్థానములయందున్న కుజాడుకుభకరుండగును. కుక్రాత్ వద్వ్యయలాభ మృత్యుః, కుక్రడున్న స్థానము మొదలుకొని 6, 12, 11, 8, స్థానములయందున్న కుజాడు కుభకరుండగును. గురోకర్తారంత్యలాభారిష = గురువున్న స్థానమునకు 10, 12, 11, 6, ఈ స్థానములయందున్న కుజాడు కుభకరుండగును.

తా. సూర్యుడున్న స్థానము మొదలు అంగారకుడు 3, 5, 6, 10, 11, స్థానములందును.

లగ్నము మొదలు 1, 3, 6, 10, 11, స్థానములందును.

చంద్రుడున్న స్థానము మొదలు 3, 6, 11, స్థానములందును.

తానున్న స్థానము మొదలు 1, 2, 4, 7, 8, 10, 11, స్థానములందును.

శనైశ్చరుడున్న స్థానము మొదలు 1, 4, 7, 8, 9, 10, 11, స్థానములందును.

బుధుడున్న స్థానము మొదలు 3, 5, 6, 11, స్థానములందును.

కుక్రడున్న స్థానము మొదలు 6, 8, 11, 12, స్థానములందును.

గురువున్న స్థానము మొదలు 6, 10, 11, 12, స్థానములందును.

యందుగా కుభ ప్రదగ్గుచున్నాడు.

ఈ విధమున వగరుచివచించిన వాక్యములు శూర్యుడుండు స్థానము మొదలు “బాణ తనయః” 3, 5, 6, 10, 11.

చంద్రుడుండు స్థానము మొదలు “గుప్తాయా” 3, 6, 11.

కుజుడుండు స్థానము మొదలు “పాత్రినసాధనికః” 1, 2, 4, 7, 8, 10, 11.

బుధుడుండు స్థానము మొదలు “గోశతయః” 3, 5, 6, 11.

గురువుండు స్థానము మొదలు “నినయశ్రీః” 6, 10, 11, 12.

కుక్రడుండు స్థానము మొదలు “తేజవః” 6, 8, 11, 12.

శనియుండు స్థానము మొదలు “కాసాధధనికః” 1, 4, 7, 8, 9, 10, 11.

లగ్నము మొదలు “కాలస్తునిత్యః” 1, 3, 6, 10, 11.

అంతు అంగారకసముదాయ చిందువులు 39.

- - - - - బుధాష్టకవర్ణ. - - - - -

శ్లో. ద్వాద్యద్వాద్యయాష్ట తపస్సుభేషాభ్యగుజా త్పిత్రా త్పిత్ర జేష్ఠిందూజః

సాజ్ఞాస్తేషా యమారయోర్వ్యయరిపుప్రాప్త్యష్టగో వాక్సశేః

ధిర్దాయాఽను త వ్యయేషు సవితుస్సాత్సాద్యక్రస్త్రిగః

షట్ స్యాయాష్ట సుఖాస్పదేషుహిమగో సాద్యేషులగ్నాచ్చుభః. 4

టీ. ఇందుః=బుధుడ, భృగుజాత్=కుక్రస్థానము మొదలుకొని, సత్కృత్యజేషు= కృత్యపంచములతోగూడిన, ద్వాద్యద్వాద్యయాష్టతపస్సుభేషు, ద్వితీయ ప్రథమైకాదశా,

ప్రథమ సవచుచతుర్థములయందు, (అనగా శుక్రండున్న స్థానమునకు 2, 1, 11, 8, 9, 4, 3, 6, స్థానములయందును) సాక్షా ప్రేమ యహారయోః, సాక్షా ప్రేమ=దశమ సప్తమ సహితములయిన ద్వాయయాష్టతప మ్సఖిస్థానములయందును వ్యయిరిపుషా_ప్రకృష్ట గోవా కప్పలే = బ్రహ్మసితియున్న స్థానమునకు 12, 6, 11, 8, స్థానములయందును, ధర్మా యారిసుతవ్యయేషుసవితుః=నూర్వ్యండున్న స్థానమునకు 9, 11, 6, 5, 12, ఈ స్థానములయందును, స్యాత్సద్ధర్మార్థైర్గో-స్వాత్=తానున్న స్థానమునకు, సాద్ధర్మార్థైర్గో=ప్రథమ దశమ తృతీయ సహితము లయిన ధర్మాయోః సుతవ్యయములయందు, విట్వాన్వయాష్ట మఖాస్పదేషు హిమగోః=చంద్రుడున్న స్థానమునకు 6, 2, 11, 8, 4, 10, ఈ స్థానములయంగును, సా ద్యేషులగ్నాచ్యుభిః, లగ్నమునకు ప్రళయ సహితములైన విట్వాన్వయాష్ట మఖాస్పదముల నందును బురుగులు శుభకరుండగును

తా. శుక్రడున్నస్థానము మొదలు ఎగుడును 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, స్థానములందును.

శివైశ్వర్యము స్థానము మదలు 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, స్థానములందును.

అంగాశ్చ కుడున్న స్థానము మీదలు 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, స్థానములందును.

బృహస్పతియుండు స్థానము మొదలు 6, 8, 11, 12 స్థానములందును.

సూర్యుడున్న స్థానమునకు 5, 6, 9, 11, 12, స్థానములందును.

తానున్న స్థానము మొదలు 1, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 12, స్థానము లందును.

చందున్న స్థానము మొదలు 2, 4, 6, 8, 10, 11, స్థానములందును.

లక్ష్యము మొదలు 1, 2, 4, 6, 8, 10, 11, స్థానములందును

యందుగా శుభప్రదు డగుచున్నాడు. —

ఈ విషయమై వరరుచి వచించిన వాక్యములు.

సూర్యుని మేదలు “శీఘ్రాధన్యక్రీ”-5, 6, 9, 11, 12.

చంద్రుని ఋదలు “రభస్సుదాసస్య”=2, 4, 6, 8, 10, 11.

అంశాగమని మొదలు “హేలవస్వదాధనికః”-1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11.

బుద్ధుని మొదలు “యోగమతోఽధవపాత్యః”=1, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 12.

గురువు మొదలు "తదపాత్మం" 6, 8, 11, 12.

శుక్రుని మొదలు “పుత్రగర్భోమదాధన్యః” 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 11.

శ్లోకైశ్చరని మొదలు “పురవాసాదాధనికః” 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11.

అగ్నిమూ మొదలు—“కారవ స్తదానస్య” 1, 2, 4, 6, 8, 10, 11.

అంశు బుధుని సముదాయబిందువులు. 54.

— ❦ — గుర్యక్షక వస్తు. ❦ —

శ్లో. దిక్పాద్వాప్తమ దాయబంధుషు కుజాత్సాత్సత్రి కేష్వంగిరా
సూర్యాత్సత్రి నవేషు ధిస్వనవది గ్లాభాఙ్గోభార్గవాత్

బాయాయార్థ నవాత్మ జేషు హిమగో ర్మందాత్రివధీవ్యయే
దిగీషట్ స్వసుఖాయ పూర్వ నవగో జ్ఞాత్స్వ రశ్మీదయాత్.

5

టీ. దిక్పాద్యాప్తమదాయబంధుభువనాత్ = కుజాద్యాన్నస్థానమునకు 10, 2, 1, 8, 7, 11, 4, స్థానములందున్న, అంగిగాః = బృహస్పతి, స్వాత్మత్రికేషు = తృతీయ సహితములయిన దిక్పాద్యాప్తమదాయబంధు స్థానములందు, అనగా బృహస్పతితాను జన్మకాలమందున్న రాశికి 10, 2, 1, 8, 7, 11, 4, 8, స్థానములందును, నూర్యాత్మ త్రినవేషు=నూర్యుడున్న రాశికి తృతీయ నవమ సహితములైన ఆకుజస్థానములందే అనగా నూర్యుడున్న రాశికి 10, 2, 1, 8, 7, 11, 4, 8, 9, స్థానముల యందును, ధీస్వనవది ధ్వాభారి గోభార్గ వాత్ = కుక్రుడున్న రాశికి 5, 2, 9, 10, 11, 6, స్థానముల యందును బాయాయార్థ నవాత్మ జేషు హిమగో = చంద్రుడున్న రాశికి 7, 11, 2, 9, 5, స్థానముల యందును, మందాత్రివధీవ్యయే = శనియున్న రాశికి 3, 6, 5, 12, స్థానముల యందును దిగీషట్స్వసుఖాయ పూర్వనవగోజ్ఞాత్ = బుధుడున్న రాశికి 10, 5, 6, 2, 4, 11, 1, 9, స్థానములందును, రశ్మీదయాత్ = సప్తమస్థానసహితములైన ఆ బుధస్థానములందును అనగా లగ్నమునకు 10, 5, 6, 2, 4, 11, 1, 9, 7. స్థానముల యందునుండు గురుకు కుభకగుడు.

తా. బృహస్పతి. అంగారికుడున్న స్థానమునకు. 1. 2, 4, 7, 8, 10, 11. స్థానములందును తానున్న స్థానమునకు. 1, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 11. స్థానములందును నూర్యుడున్న స్థానమునకు. 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11. స్థానము లందును కుక్రుడున్న స్థానమునకు 2, 5, 6, 9, 10, 11. స్థానము లందును చంద్రుడున్న స్థానమునకు. 2, 5, 7, 9, 11. స్థానములందును శనియున్న స్థానమునకు. 3, 5, 6, 12. స్థానములందును బుధుడున్న స్థానమునకు. 1, 2, 4, 5, 6, 9, 10, 11 స్థానములందును లగ్నమునకు. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11. స్థానములందును యుండగా కుభకగుడు

గురున్నాడు. ఇందులకు గాను, వరుసచివచించిన వాక్యము:—

నూర్యుని మొదలు. “యాత్రలాభస్సదాధనికః” 1, 2, 8, 4, 7, 8, 9, 10, 11.

చంద్రుని మొదలు “గ్రామసాధుస్యాత్” 2, 5, 7, 9, 11.

అంగారకుని మొదలు “పురవాసోహనికః” 1, 2, 4, 7, 8, 10, 11.

బుధుని మొదలు “పురరక్తధానిత్య” 1, 2, 4, 5, 6, 9, 11, 12.

గురువు మొదలు “పుత్రగర్భోపదానయః” 1, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 11.

కుక్రుని మొదలు “శ్రీమతోధనపః” 2, 5, 6, 9, 10, 11.

శనిశ్చరుని మొదలు “శాణాచరం” 3, 5, 6, 12.

లగ్నము మొదలు “కరివశేషధిర్నయా” 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11.

అంతుబృహస్పతి సముదాయ బిందువులు 56.

శుక్ర త్రాష్టక వర్గము.

శ్లో. లగ్నాదా సుతలాభరంభ) నవగస్సంత్యశ్శకాంకా త్పితః

స్వాత్సజ్ఞేషు సుఖత్రిధీనవదశచ్చిద్రాప్తిగస్సూర్యజాత్

రంధ్రాయవ్యయగో రవేర్నవదశ ప్రాప్త్యప్తస్థో గురో

జ్ఞాదీత్యాయనవారిగ స్త్రీనవషట్ పుత్రాగమాంత్యఃకుజాత్. 6

టీ. లగ్నాదాసుత లాభరంభ)నవగః = లగ్నము మొదలుకొని 1, 2, 3, 4, 5, 11, 8, 9, స్థానములయందున్న, పితః = శుక్రఁడు శుభకరుండగును, సాంత్యశ్శకాంకాత్ = చంద్రుఁడున్న స్థానమునకు 1, 2, 3, 4, 5, 11, 8, 9, 12. స్థానములయందును, స్వాత్సజ్ఞేషు = శుక్రఁడు జన్మకాలమందు తానున్న స్థానమునకు 1, 2, 3, 4, 5, 11, 8, 9, 10, స్థానములందును, సుఖత్రిధీనవదశచ్చిద్రాప్తిగ సూర్యజాత్ = కేనియున్న స్థానమునకు 4, 3, 5, 9, 10, 8, 11, స్థానములందును, రంధ్రాయవ్యయగోరవే = సూర్యుఁడున్న స్థానమునకు 8, 11, 12, స్థానములను, నవదశప్రాప్త్యప్తస్థో గురో = బృహస్పతి యున్న స్థానమునకు 9, 10, 11, 8, 5, స్థానములయందును, జ్ఞాదీత్యాయనవారిగ = బుధుఁడున్న స్థానమునకు 5, 3, 11, 9, 6, స్థానములయందును, త్రీనవషట్ పుత్రాగమాంత్యః కుజాత్ = కుజుఁడున్న స్థానమునకు 3, 9, 6, 5, 11, 12. స్థానములయందునున్న శుక్రఁడు శుభకరుండగును.

తా. శుక్రఁడు లగ్నమునకు. 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, స్థానములందును.

చంద్రుఁడున్న స్థానమునకు. 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 11, 12, స్థానములందును.

తానున్న స్థానమునకు. 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 11, స్థానములందును.

కేనియున్న స్థానమునకు. 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, స్థానములందును.

సూర్యుఁడున్న స్థానమునకు. 8, 11, 12, స్థానములందును.

బృహస్పతి యున్న స్థానమునకు. 5, 8, 9, 10, 11, స్థానములందును.

బుధుఁడున్న స్థానమునకు. 3, 5, 6, 9, 11, స్థానములందును.

అంగారకుఁడున్న స్థానమునకు. 3, 5, 6, 9, 11, 12, స్థానములందుండగా శుభ

ప్రదుడగు చున్నాడు.

ఈ విషయమై వరరుచి వచించిన వాక్యములు.

సూర్యునిమొదలు “వాయుశ్రీ” 8, 11, 12.

చంద్రునిమొదలు “పౌరంగావోమదాధన్య” 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 11, 12.

కుజునిమొదలు “గుణేషుధన్యత్ర” 3, 5, 6, 9, 11, 12.

బుధుని మొదలు “గుణేషుధన్యః” 3, 5, 6, 9, 11.

గురువు మొదలు “మహీధనాధ్యః” 5, 8, 9, 10, 11.

శుక్రుని మొదలు “పురగోభూమిహాధన్యః” 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 11.

శనైశ్చరుని మొదలు “గర్భోమహాధనికః” 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11.

లగ్నము మొదలు “పారంగావోమదాధనికః” 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11.

అంతుశుక్రుని సముదాయబిందువులు 52.

— శనైశ్చరాష్టకవర్గము. —

శ్లో. ముదస్సస్వత్రిసుతాయ శత్రుషు శుభస్సాక్షాత్కాంత్యగో భూమిజా
తేంద్రయాష్ట ధనే ప్విదాదుపచయే హ్యధ్యేసుఖే చోదయాత్
ధర్తాయారిదశాంత్యమృత్యుషు బుధాచ్ఛంద్రాత్రి వల్లాభగః
షష్ఠాయాంత్య గతస్సితా త్సురగురోః ప్రాప్త్యం త్యక్త శత్రుషు. 7

టీ. ముదస్సస్వత్రిసుతాయ శత్రుషుశుభః = శనైశ్చరుడు జన్మకాలమందు తానున్న
స్థానమునకు 3, 5, 11, 6, స్థానములందు శుభకరుండగును, సాక్షాంత్యగోభూమిజాత్ =
కజుడున్న స్థానమునకు 3, 5, 11, 6, 10, 12. స్థానములందును, తేంద్రయాష్టధనేష్వి
నాత్ = నూర్పుడున్న స్థానమునకు 1, 4, 7, 10, 11, 8, 2, స్థానములందును, ఉప
చయే హ్యధ్యేసుఖేచోదయాత్ = లగ్నమునకు 3, 6, 10, 11, 1, 4, స్థానములందును,
ధర్తాయారిదశాంత్యమృత్యుషుబుధాచ్ఛంద్రాత్ = బుధుడున్న స్థానమునకు 9, 11, 6, 10, 12, 8,
స్థానములందును, చంద్రాత్రి వల్లాభగః = చంద్రుడున్న స్థానమునకు 3, 6, 11,
స్థానములందును, షష్ఠాయాంత్య గతస్సితాత్ = శుక్రుడున్న స్థానమునకు 6, 11, 12.
స్థానములందును, సురగురోః ప్రాప్త్యం త్యక్త శత్రుషు = బృహస్పతియున్న స్థానమునకు 11,
12, 5, 6, స్థానములందునున్న శని శుభకరుండగును.

తా. తానున్న స్థానమునకు 3, 5, 6, 11, స్థానములందును.

కజుడున్న స్థానమునకు 3, 5, 6, 10, 11, 12. స్థానములందును.

నూర్పుడున్న స్థానమునకు 1, 2, 4, 7, 8, 10, 11, స్థానములందును.

లగ్నమునకు — 1, 3, 4, 6, 10, 11, స్థానములందును.

బుధుడున్న స్థానమునకు 6, 8, 9, 10, 11, 12, స్థానములందును.

చంద్రుడున్న స్థానమునకు 3, 6, 11, స్థానములందును.

శుక్రుడున్న స్థానమునకు 6, 11, 12, స్థానములందును.

బృహస్పతియున్న స్థానమునకు 5, 6, 11, 12, స్థానములందుండగా శని శుభప్రద
డగుమత్నాడు.

ఈవిషయమై పరమచింతించిన వాక్యములు.

సూర్యుని మొదలు “కారవస్పదానీకః” 1, 2, 4, 7, 8, 10, 11.

చంద్రుని మొదలు “లతేయం” 3, 6, 11.

అంగారకుని మొదలు “లక్ష్మీతనయంత్రం” 3, 5, 6, 10, 11, 12.

బుధుని మొదలు “తేజోధనపాత్రం” 6, 8, 9, 10, 11, 12.

గురువు మొదలు “శీతకరః” 5, 6, 11, 12.

శుక్రుని మొదలు “తస్యశ్రీః” 6, 11, 12.

శని మొదలు “గుణస్తర్కః” 3, 5, 6, 11.

గ్రహము మొదలు “శాగద్వర్తనాగ్రహః” 1, 3, 4, 6, 10, 11.

అంగుళాశ్చక్రం - గ్రహముదాయ నింగుళాశ్చక్రం 39.

శ్లో. ఇతి నిగదితి మిష్టం నేష్ట మన్య ద్విశేషా

దధికే ఫలవిపాకం జన్త భాతత్ర దక్కుః

ఉపచయ గృహ మిశ్రస్వాచ్చగైః పుష్ట మిష్టం

త్వచయగృహ నిచారాగైః ర్షేష్టసంపత్.

8

టీ. ఇతి=ఈ ప్రకారముగా, నిగదితం=చెప్పించి నీచానముగా, ఇష్టం=శుభఫల ప్రదము లగును అన్యత్=ఇతరమైన స్థానములు, నేష్టం=అశుభఫలప్రదములగును, దన్య భాత్=జన్య కాలమందు ఏ శుభస్థానమందు గ్రహములుండునో ఆయేడు స్థానములను ఒక్కొక్కటియు ఈ 8 స్థానముల నిక్కడ వ్యక్తముచేలి గ్రహింపబడును గనుక ఈ 8 స్థానములలో ఇక్కొక్క స్థానము మొదలుకొని, తత్ర=అయిష్టకవర్గమందు, విశేషాత్=ఇష్టాగ్రహసంఖ్యధనము చేయుటకులన, అధిక ఫలవిపాకం=ఇష్టాగ్రహములలో నేది అధికమైయుండునో ఆఫలవిపాక మును, దన్యః=(గ్రహము, లిచ్చును. ఉపచయగృహమిశ్రస్వాచ్చగైః=లగ్నము లు కొనిగాని చంద్రుడున్న రాశి మొదలుకొనిగాని ఉపచయస్థానములయందును తనమిత్ర శ్రేష్ఠి మందును స్వాచ్చస్థానమందును స్వశ్రేష్ఠ మూలత్రికోణములయందును ఉన్న గ్రహములచేత, ఇష్టం= అష్టకవర్గమందు శుభఫలము నిచ్చునట్టిది, పుష్టం = మిక్కిలి శుభఫలమునిచ్చును. ఆప చయగృహనిచారాగైః=లగ్నము మొదలుకొనిగాని చంద్రుడున్న రాశి మొదలుకొనిగాని ఆపచయస్థానములందును తననీచస్థానములయందును శత్రు శ్రేష్ఠమందును ఉన్న గ్రహముల చేత అష్టకవర్గమందు శుభఫలము నిచ్చునట్టి, ఇష్టసంపత్=శుభఫలసంపత్తు, నపుష్టా = అధిక మైనకాశేరదు. ఉపచయ గృహమిత్ర స్వాచ్చగైః=లగ్నము మొదలుకొనిగాని చంద్రుడున్న రాశి మొదలుకొనిగాని ఉపచయస్థానములయందును తనమిత్ర శ్రేష్ఠమందును స్వాచ్చస్థానమందును స్వశ్రేష్ఠ మూలత్రికోణముల యందును ఉన్న గ్రహము, ఇష్టం=అష్టకవర్గమందు శుభఫల ము నిచ్చునట్టికాయ నేని, అపుడా, పుష్టం=మిక్కిలి శుభఫలమునిచ్చును.

తా. వైశిష్ట్యబడిన ఏడు శ్లోకములయందును శిష్టబడిన స్థానములు అయాగ్రహమున

కు శుభఫలప్రదములగును. చెప్పబడకయుండు స్థానములు అశుభఫలప్రదములగును. జన్మ కాలమునందు ఏయేస్థానములందు గ్రహములుండునో ఆయేడుస్థానములును జననలగ్న మొకటి ఈ 8 స్థానములలో ఒక్కొక్కస్థానము మొదలుకొని ఆయప్తకవర్గమునందు యప్తానిప్తసంఖ్యో ధనముజేయుటవలన, అధికమైయుండు ఫలపరిపాకమును గ్రహములిచ్చును అనగా రాశి చిక్రమునందు జననకాల గ్రహస్థితినివ్రాసి ఏగ్రహోప్తకవర్గమునందు ఏస్థానములు శుభములని చెప్పబడి యున్ననో ఆ స్థానములయందు, (0) మున్నలును అశుభములని చెప్పబడియుండు స్థానములందు, (1) రేఖలనువ్రాయుగా బిందువులుఅధికముగావచ్చియుండు గాళియందు గ్రహముశుభదాయకమనియు, ఏరాళియందు రేఖలధికముగావచ్చునో ఆ రాళియందాగ్రహము అశుభదాయకమగునియు దెలియదగినది. సుతీయు ఏగ్రహోప్తక వర్గమందైనను 8 బిందువులువచ్చిన రాశికిగ్రహమువచ్చినపుడు సంపూర్ణ శుభఫలములిచ్చును. 7 బిందువులును, 1 రేఖయుగలరాళియందు గ్రహమువచ్చినపుడు బిందుసంఖ్యయందు రేఖాసంఖ్యవత్తోయగా 6 బిందువులుమిగులును గనుకముప్పాతిక శుభఫలమునిచ్చును ఇట్లే 6 బిందువులులో 2 రేఖలను తోయగా 4 బిందువులు వచ్చును. అర్ధశుభఫలము.

5 బిందువులు 3 రేఖలు = 2 బిందువులు. పాదశుభఫలము.

4 బిందువులు 4 రేఖలు = మధ్యమఫలమునిచ్చును.

8 రేఖలు వచ్చినయెడల = సంపూర్ణముగ అశుభఫలము.

7 రేఖలు 1 బిందువు = ముప్పాతికపాలు అశుభఫలము.

6 రేఖలు 2 బిందువులు = అరపాలు అశుభఫలము.

5 రేఖలు 3 బిందువులు = పాతికపాలు అశుభఫలముగాగ జరుగుచుండును.

→ శ్లో. ఉ దా హ రణ ము. ←

లగ్నము శుక్రడు	రవి	చంద్రుడు బుధుడు	
			గురువు
	పరమాయు		
అంగార కుడు	శని	రాశిచక్రము	

పైరాశిచక్రమునగుల గ్రహమాల అష్టకవర్గముల వివరము.

000	0000	0000	00
000000	నూర్వాప్తక వర్గము.	00000	00000
00000		0000	0000
0000	0000	00000	000
000	000	000	000
0000	కుజాప్తక వర్గము.	0000	00000
00000		00000	00000
00	0	00000	00
0000	00000	000	0000
00000	గుర్వాప్తక వర్గము.	00000	00000
000000		00000	00000
0000	00000	0000	00000
0000	00000	000	000

0000	0	000000	0000
000000	చంద్రాప్తక వర్గము.	0000	0000
0000		0000	000
0000	00000	0000	0000
00000	00000	0000	00000
00 00	బుధాప్తక వర్గము.	0000	00000
00000		00000	00000
0000	000	000000	000
00000000	0000	000000	00000
000	శుక్రాప్తక వర్గము.	00000	00000
00000		00000	00000
0000	00000	000	000

000000	0000	0000 0	00000
000	శనిప్తక వర్గము.		00000
00000			00
000	00000	000	000

ఇందుగల అష్టకవర్గములలో ఐశాన్యక వర్గవివరము:—ఈవర్గ మునందు మేషమున ౪ రేఖలును ౪ బిందువులు వచ్చినవిగనుక రేఖాసంఖ్యలో బిందుసంఖ్యను త్రోసివేయగా. రెండు రేఖలు మిగులును కాబట్టి ఐశాన్యకు చారవశంబున మేషరాశి గతుండైనపుడు పాతిక పాలు అశుభఫలము నిచ్చుచుండును. వృషభమునందు ౪ రేఖలు ౪ బిందువులును వచ్చును గనుక రేఖా సంఖ్యలో బిందుసంఖ్యను త్రోసివేయగా రెండు రేఖలు మిగులును కాబట్టి వృషభ రాశిగతుండైనపుడు పాతికపాలు అశుభఫలము నిచ్చును. మిగుల నందు ౪ రేఖలును ౪ బిందువులును వచ్చినవి గనుక మిగుల రాశిగతుండైనపుడు పాతికపాలు అశుభఫలము నిచ్చును కర్కాటకమునందు 4 రేఖలు 4 బిందువులు సమముగా వచ్చినవి గనుక కర్కాటక రాశి గతుండైనపుడు మధ్యమ ఫలంబగును, సింహమునందు ౪ బిందువులు ౪ రేఖలు వచ్చినవిగనుక బిందుసంఖ్యయందు రేఖాసంఖ్యను త్రోసివేయగా రెండుబిందువులు మిగులును కాబట్టి సింహరాశిగతుండైనపుడు పాతికపాలు శుభఫలము నిచ్చును. కన్యాయందు ౪ రేఖలును 2 బిందువులును వచ్చినవి గనుక కన్యారాశిగతుండైనపుడు అరపాలు అశుభఫలమునిచ్చును. తులయందు ౪ బిందువులు ౪ రేఖలు వచ్చినవి గనుక తులారాశిగతుండైనపుడు పాతికపాలు శుభఫలము నిచ్చును. వృశ్చికమునందు 7 రేఖలు 1 బిందువువచ్చినవి గనుక వృశ్చికరాశి గతుండైనపుడు ముగ్ధాతికపాలు అశుభఫలము నిచ్చును. ధనుస్సునందు ౪ రేఖలును 2 బిందువులును వచ్చినవి గనుక ధనురాశిగతుండైనపుడు అరపాలు అశుభఫలమునిచ్చును. మకరమునందు ౪ బిందువులును ౪ రేఖలును వచ్చినవిగనుక మకర రాశిగతుండైనపుడు పాతికపాలు శుభఫలమునిచ్చును. కుంభమునందు 4 రేఖలు 4 బిందువులు సరిగావచ్చినవిగనుక కుంభరాశిగతుండైనపుడు మధ్యమఫలంబగును. మీనమునందు ౪ రేఖలును ౪ బిందువులును వచ్చినవిగనుక మీనరాశిగతుండైనపుడు పాతికపాలు అశుభఫలమునిచ్చును, ఇట్లునర్వ గ్రహాష్టకవర్గము విలనవచ్చిన శుభఫలములను అశుభఫలములను మొత్తములుగావించి అశుభాశుభ ఫలములలో అధికమైన దానియందుతక్కువయిన దానితోసివేయగా ఏఫలంబెంతమిగులునో ఆ ఫలంబంత కలుగు ననిచెప్పెదగినది. ఈవిషయమే. శ్లో. “ఏకేన య శుభ స్యా త్తద్భి ఘ్నానై స్స పాపదో భవతి, యస్టు చతుర్భిర్వైష్టః సర్వత్ర ఫలకల్పనాత్మేనం, అని బాదరాయణవచనం. ఈ యోగమునకే బృహస్పతివర్గ ఫలనిర్ణయ క్రమంబు:— ఈ యోగమునందు మేషమునకు ౪ బిందువులు ౪ రేఖలువచ్చునుగనుక బిందుసంఖ్యయందు రేఖాసంఖ్యను త్రోసివేయగా రెండు బిందువులుమిగులును కాబట్టి యిట్టియోగమునందు బుట్టినవానికి బుధుండు చారవశంబున మేషరాశి గతుండైనప్పుడు పాతికపాలు శుభఫలము నిచ్చుచుండును, వృషభమునకు 4 బిందువులును 4 రేఖలును సమముగావచ్చును గనుక బుధుండువృషభ రాశిగతుండైనపుడు శుభాశుభ ఫలముల సమముగా నిచ్చును. మిగులమునకు ౪ బిందువులును ౪ రేఖలును వచ్చును గనుక బుధుండు మిగులరాశిగతుండైనపుడు పాతికపాలు శుభఫలము నిచ్చును కర్కాటకమునకు బిందురేఖలు సమానములుగానాలుగేసి వచ్చునుగనుక బుధుండు కర్కాటక రాశి గతుండైనపుడు

శుభాశుభఫలముల సమానముగ నిచ్చును, సింహమునకు 5 బిందువులు 8 రేఖలువచ్చును గనుక బుధుడుసింహరాశిగతుడైనపుడు పాతికపాలు శుభఫలంబునిచ్చుచుండును, కన్యకు 5 రేఖలును 3 బిందువులును వచ్చును గనుక బుధుడుకన్యారాశిగతుడైనపుడు పాతికపాలు అశుభఫలము నిచ్చుచుండును. తులకు 6 బిందువులు 2 రేఖలును వచ్చునుగనుకబుధుండు తులారాశిగతుడైనపుడు అరపాలు అశుభఫలము నిచ్చుచుండును. వృశ్చికమునకు 3 బిందువులును 5 రేఖలును వచ్చునువికాబట్టి బుధుడు వృశ్చికగతుడైనపుడు పాతికపాలు అశుభఫలమునిచ్చుచుండును. ఘనస్సునకు బిందురేఖలు సమానములుగా నాలుగేసివచ్చును గనుక ధనరాశి గతుడైనపుడు సుసంత్రిమైన శుభాశుభఫలముల నిచ్చును, మకరమునకు 5 బిందువులు 8 రేఖలు వచ్చును గనుక బుధుడు మకరరాశిగతుడైనపుడు పాతికపాలుశుభఫలము నిచ్చుచుండును. కుంభమునకు 5 బిందువులు 3 రేఖలువచ్చును గనుక కుంభరాశిగతుడైనపుడును పాతికపాలు శుభఫలమునిచ్చుచుండును, మీనమునకు 5 బిందువులును 8 రేఖలునువచ్చును కాబట్టి బుధుడు మీనరాశిగతుడైనపుడు పాతికపాలుశుభఫలము నిచ్చుచుండును. ఈ రీతిగానే తిక్కనగ్రహములకును అష్టకవర్ణఫలము లూహింపదగినవి. శుక్ర శైశ్వరాష్టకవర్ణములలో మీనరాశియందును, గుర్వాష్టకవర్ణమున మకరరాశియందును 7 బిందువులను 1 రేఖయు వచ్చియుండుటవలన ఆ రాశులయం దాగ్రహముల సంతారకాలమున ముప్పాతికపాలు శుభఫలము జరుగునన నూహింపదగినది. ఇంగుల దిశాంతగ్రహధ్యాయమున (ఏకగ్రహస్య సదృశే ఫలయోర్వ్యోధో నాశంవదే ద్యదధికం పరిసచ్యతేతిత్) అని చెప్పి యువుడు మఱి (ఇతినిగదితిమిషం నేష్టచున్యద్విశేషా దధికఫలవిపాకం జన్మభాత్రదద్యుః) అని చెప్పటవలన పానగుక్త్యములేదని తెలియఁజేయువిధంబెట్టినది. 5 శాంతగ్రహధ్యాయముందు, ఒక గ్రహము ఒక కారణముచేతి సువర్ణ దాతయైయుండి సుతీయైక కారణముచేత సువర్ణాపహరి యయ్యెనేని అపుడుఆగ్రహము సువర్ణ దానముగాని సువర్ణాపహరిణముగాని చేయఁజాలదని యు ఒకగ్రహము రెండు కారణములచేతి సువర్ణ దాతయైయుండి యొక కారణముచేత సువర్ణాపహరియయ్యెనేని అపుడు ఒక కారణమునకుం దగిన సువర్ణ దానమును జేయుననియు ఇట్లుపరస్పర విరుద్ధంబులై సమానములై యున్న రెండు ఫలములకును తీయము చెప్పబడినది, ఈయన్వికవర్ణముందు అసమానములై యున్నప్పటికిని శుభాశుభత్వముచేసే పరస్పరవిరుద్ధములైన రెండు ఫలములను తీయించునని చెప్పబడియె, అదియట్లనిన:—బాదరాయణ యనశేష్యరాదులు ఆయాగ్రహమున్నస్థానము మొదలుకొని ఆయాస్థానముల యందున్నగ్రహము ఈశుభాశుభ ఫలములనిచ్చునని ప్రత్యేకముగ అష్టకవర్ణ ఫలములంజెప్పియున్నా గు గనుక అట్టిశుభాశుభ ఫలములు సమానములుగాక యున్నప్పటికిని ఆ రెండుఫలములును తీయించుననియు, ఇట్లు కొన్ని శుభఫలంబులును కొన్ని అశుభఫలంబులును ప్రాప్తించుచుండఁగా అశుభాశుభఫలములలో నేది అధికముగా మిగులునోఅఫలము ప్రాప్తించుననియును దెలియందగినది, అదియెట్లనిన:—అష్టకవర్ణముందు ఒకగ్రహము మనశేష్యగాద్యుక్త ప్రకారముగా నొక కారణముచేత మన

ర్ణ దానయ్యుండు మఱియొక కారణముచేత రజతాపహరియయ్యెనేని ఆఫలములకు దాతాప హరణాత్మకమైన విరోధము గలిగియుండుటవలన ఆగ్రహము మువర్ణ దానంబుగాని రజతాప హరణంబుగాని చేయఁజాలదు ఇట్లు ఏస్థానమందు శుభాధిక్యముగలిగియుండునో ఆస్థాన మందు శుభుండును ఏస్థానమందు నశుభాధిక్యముగలిగియుండునో ఆస్థానమందు అశుభుండును ఏస్థానమందు శుభాశుభ సాయ్యముగలిగియుండునో ఆస్థానమందు సముండును నగునని తెలియఁ దగినది, ఈరీతిగా అష్టకవర్ణమందు సమానములు గాక యున్న ఫలములకుండు ఇష్టానిష్ట శోధనము చెప్పబడియుండుటవలన పానయ్యుక్తములేదు, కనుకనే వరాహమిహిరచార్యులు అష్టకవర్ణ ఫలములను వెవ్వేరుగాఁ జెప్పక స్థానసంజ్ఞామాత్రిముచేత స్థానశుభాశుభత్వమును జెప్పెను. యవనేత్యరుండును, అష్టకవర్ణ ఫలములను వెవ్వేరుగాఁ జెప్పెను, కడపట వరాహమిహిరార్యాశ్లోక్త క్రమంబున శుభాశుభఫలములుసమాన సంఖ్యములై యుండెనేని ఆ రెండుఫలములు తుల్యించుననియు శుభాశుభఫలములలో అధికమైయున్న ఫలము స్థా ప్తించుననియును చెప్పియున్నారు, ఈ శుభమందు స్లో. “ఫలాష్టవర్ణ శుభపాపలక్ష్యే సమా నకల్పావఫలౌ ప్రదిన్తే, జ్యాయాంస్తు యస్తస్యఫలం విద్యాం యాత్యాపథానేన్న సముచ్ఛ జేద,” అని యవనేత్యరుండును, స్లో. “కష్టశ్రేష్ఠేతుల్య సంఖ్యేఫలే చేత్సాస్యతానాశస్తు ఫలయోష్టత్రవాచ్యః, వాచ్యాపస్త్యతిరిక్తంతు యాత్యాస్యత్ స్థానేస్థానే కల్పనీయంప్ర దిన్తే, అని బౌద్ధరాయణులును చెప్పియున్నారు.

ఇట్లు చెప్పటవలన అష్టకవర్ణమందు అశుభఫలమిచ్చెడు గ్రహము అపచయనీచ శత్రుస్థానములయందుండెనేని మిక్కిలి అశుభఫలము నిచ్చుననియు ఉపచయస్వక్షేత్రమి త్రక్షేత్ర స్వోచ్చములత్రికోణముల యందుండెనేని అశుభఫలమును స్వల్పముగా నిచ్చు ననియు, శుభఫలమిచ్చెడు గ్రహము అపచయనీచ శత్రుస్థానములయందుండెనేని శుభఫలము నుస్వల్పముగా నిచ్చుననియును తెలియదగినది, ఇక్కడ ఉచ్చనీచాదిస్థానగతి శుభాశుభఫల కల్పజన్మకాల గ్రహస్థితిని బట్టిచేయఁ దగినది. ఈవిషయమై స్లో. “అపచయరాశానీ చేతేత్ర త్క్షేత్రేచ జన్మకాలేస్యాత్, యస్తునదద్యాత్వా పంఫలసతిశయితిం యథాకాలం,” అని శ్రీజ్ఞ జోర్తియును, స్లో. “యస్తుస్వనీచారి గృహలోపగోనైర్విర్జితోర్ధ్వప్రేబుతస్వివర్ణః, సూతావ భూజన్మపతాబలస్థేనన్మగోవంధ్య ఫలోవిభక్తః, ఈవత్సూతాన్వచ్చ భృష్టద్వప్రో మిత్ర ర్ణ జన్మోపచయేబలియాత్, మూజాతకేభూత్సతు జన్మసంఫోదద్యాన్మభంసత్వశుభోష్టనిష్టం” అని యవనేత్యరుండును, “జన్మన్యపచయభవ నోపగాగ్రహహ్య పచయేషాపుష్టఫలాః, అప చయభవనోపేతాః స్థిత్యాస్థానేప్యపచయాయ ఫలకాశే” అని సత్యాచార్యుండును జెప్పియు న్నారు, చంద్రవ్యతిరిక్తి గ్రహములు బలముక్తిములైయుండెనేని ఆయాగ్రహములకు జెప్పి యున్న శుభాశుభఫలముల నధికముగానిచ్చును, బలహీనములైయుండెనేని స్వల్పముగానిచ్చు ను, చంద్రుడుశుభుడైనను బలహీనుడైయుండెనేని అశుభఫలములనే యిచ్చునుగాని శుభ ఫలము నియ్యఁజాలఁడు, బలయుక్తుడై యుండెనేని శుభఫలమునిచ్చును, ఈయర్థరుండు,

శ్లో. “పుష్టమపుష్టం స్వఫలంద్యాత్మబలా బలేనహీనకృ, గ్రహాభవసర్వకృంద్రః కష్టఫలా బలహీనస్తు” అని శ్రీదేవకీర్తిచే జెప్పబడియున్నది.

మఱియు నీఅష్టకవర్గవిషయమున సారావళీ కారకుడు “రవిరుధిరాభవనం ప్రవిశేం తాగురు భృగు జాగృహమధ్య సమేతా, శనిశశి నాఖలు నిగ్ధమకారే శశితనయః ఫలదస్తుస దైవ అనిచెప్పియుండుటచే రవికుజులు రాశిప్రవేశ, కాలమునగును అనగా చారవశంబున ఏరాశియందుండి శుభఫలమునుగాని అశుభఫలమునుగాని అష్టకవర్గఫలమును యిత్తుతో ఆరా శియొక్క మొదటి తృతీయాంశమందుండునపుడు ఫలమునిత్తును. గురుకుమ్రలు ఆరాశియొ క్క మధ్య తృతీయాంశమందుండునపుడు ఫలమునిత్తురు చంద్రశనులు ఆరాశియొక్క అంత్య తృతీయాంశ మందుండునపుడు ఫలమునిత్తురు. బుధుడు ఆరాశియందెన్ని దినములుండునో అన్ని దినములును ఫలము నిచ్చువాడనాటను యెరుగదగినది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు
అష్టకవర్గాధ్యాయ నామక
సవమాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

కర్త జీవాధ్యాయము. దశమాధ్యాయము. — 10.

— ధ నా ర్జ న యో గ ము లు. —

శ్లో. అర్థాష్టిః పితృ జననీ సవత్స మిత్ర భౌతృశ్రీ

భృతక జనాద్దివాకరాద్యైః

హూరేంద్రో ర్దశమగతై ర్వికల్పనీయా

భేంద్వర్కాస్తదపతి గాంశనాధవృత్త్యా.

1

టీ. హూరేంద్ర్యో = జన్మలగ్న చంద్రులకు, దశమగతై = దశమస్థానమందున్న = ది
వాకరాద్యైః = సూర్యాదిగ్రహములచేత, క్రమముగా, పితృజననీ సవత్స మిత్రభౌతృ

శ్రీభృతక జనాత్ = తండ్రి మొదలగు వారలన, అథాప్తిః = ధనప్రాప్తి, వికల్పనీయా = కల్పింపఁదగినది. అదియెట్లునైన జన్మలగ్నమునకైనను జన్మకాల చంద్రునికైనను దశమస్థానమునందు నూర్వండుండెనేని, పితృతండ్రివలనను, చంద్రుండుండెనేని, జననితల్లివలనను, తుజాండుండెనేని, సపత్నీ = కత్తువులనను, బుధుండుండెనేని, మిత్ర = స్నేహితునివలనను, బృహస్పతియుండుండెనేని, భ్రాతృ = తోడఁబుట్టినవారివలనను, శుక్రుండుండెనేని, శ్రీ = శ్రీలవలనను, శనియుండుండెనేని, భృక = భృశ్యునివలనను, ధనస్రాప్తియగును, భేద్యర్కాస్పదపతి గాంధీవాభవృత్త్యా, భ = లగ్నము, ఇండు = చంద్రుండు, అర్క = సూర్యుండు, వీరలయొక్క, ఆస్పదపతి = దశమస్థానాధిపతియున్న, అంశ = నవాంశయొక్క, వాః = అధిపతియొక్క, వృత్త్యా = వృత్తిచేత, అథాప్తిః = ధనప్రాప్తియని తెలియఁదగినది.

తా. జాతకుల రాశి నవాంశచక్రముల యందలి గ్రహస్థిత స్థానములనుబట్టి వారిధనాగను ప్రకారము నూహించుటనై లబధిములనన్నిటిని బాగుగయోచించి తద్విధిని దెలుపవగును. జన్మలగ్నమునకైనను జన్మకాలమున చంద్రుండున్న రాశికైనను దశమస్థానమునందు రవియుండునెడల తండ్రివలన ధనములభించును. చంద్రుండుండెడల తల్లివలనను అంగారకుండుండెడల జ్ఞాతులవల్లనైనను లేక కత్తువులవలననైనను ధనస్రాప్తి కలుగును. బుధుండుండెడల స్నేహితులమూలమున ధనములభించును బృహస్పతియుండునెడల సహోదరులచే ధనములభించును శుక్రుండుండెడల భార్యమూలకముగను మతీయు యితర శ్రీలమూలకముగను ధనము స్రాప్తించును శని శ్రమచేయునెడల భృత్యులవలన ధనము గలుగును గాన దశమస్థానస్థిత గ్రహముననుసరించి ధనలాభ మెవ్వరివలన ననుట నూహింపదగినది. ఇదియుగాక లగ్న రాశికి దశమస్థానమున నొక గ్రహమును చంద్రుడున్న రాశికి దశమస్థానమున నొక గ్రహమును ఉండునెడల ఆరెండు గ్రహములును తమతమ దళాంతర్గత కాలముల యందలి వైశిష్ట్యబడిన వారి మూలకముగ సహోధమని నూహింపదగినది. లగ్నమునకైనను చంద్రునికైనను దశమస్థానమునందు నేక గ్రహములుండునో ఆయంగ్రహంతర్గతా చితకాశూన్య దళకాలములయందు బూర్వోక్తప్రకారము ధనాగమమగునని దెలియదగినది. ఈవిషయమై స్లో. “ఉదాహరణం నాపి యేగ్రహోదశమస్థితాః, తే సర్వేర్థప్రదాక్షియాః స్వదళా సుయథోదితాః,” అని గార్హి వచించియున్నారు. ఇదియుగాక లగ్నమునకు చంద్రునకు, సూర్యునకును దశమస్థానాధిపతులు ఏనవాంశలందుండునో యానవాంశాధిపతు లెవ్వనో వారికి ఈకర్మకర్తృభ్యాయమున రెండవస్లోకమందు “ఆర్కాంశేత్పణకన కాన్లభేషబాద్యైః” అనుస్లోకమునం దేయేవృత్తులు చెప్పబడియున్ననో ఆయావృత్తులచే జాతకులకు ధనాగమమని నూహింపదగినది. ఈ విషయమునకు స్లో. “లగ్నార్కా మృతభాన భోదశమాధి పతిగ్రహాః యస్మిన్న వాంశే తత్కాలం దత్తతే తస్య యాపతిః తద్వృత్త్యా ప్రవదేద్విత్తం జాతస్య బహవోయది భవంతి విత్తదాస్తేపిస్యదళా నువినిశ్చితాః,” అని గార్హి వచించియున్నారు.

శ్లో. అర్కాంతే తృణ కనకార్ణ భేషజాద్యైః
శృంగారాంతే కృషిజలజాంగనాశ్రయాచ్ఛ,
ధాత్వగ్ని ప్రహరణ సాహసైః కుజాంతే
సామ్యాంతే లిపిగణితాది కావ్యశిలైః.

2

టీ. చంద్రసూర్యులకు దశమస్థానాధి పతియున్న నవాంశము, అర్కాంతే = సూర్యాంశయయ్యెనేని, తృణకనకార్ణ భేషజాద్యైః, తృణ=సుగంధ ద్రవ్యములు, కనక=బంగారు, బౌద్ధ=మేషాదిరోషములు, తన్నిర్నితచిత్రకంబభాదులు, భేషజ=ఔషధము. వీనియొక్క క్రియవిక్రయాదులచేతను, అద్యైః = వైద్యక్రియారోగి పరిచర్యాదులచేతను (సనస్రాప్తి గలుగును) తృణములనగా ప్రసిద్ధతృణములనికొందఱు. చంద్రాంతే = చంద్రాంశయయ్యెనేని, కృషిజలజాంగనాశ్రయాచ్ఛ, కృషి=వ్యవసాయము వలనను, జలజ=శంఖముత్తా ప్రవాళాది క్రియవిక్రయముల వలనను, అంగనాశ్రయాత్ = స్త్రీలనాశ్రయించుట వలనను, ధనాగమము గలుగును, కుజాంతే = అంగారకాంశయయ్యెనేని. ధాత్వగ్ని ప్రహరణసాహసైః = సుషర్ణగజత తామ్రకాంస్యాదులును, సుషిలీణావారితాభాదులును, ధాతువులు, వీనియొక్క క్రియవిక్రయాదులచేతను, అగ్ని=అగ్నివలనం జేసే సుకార్యములచేతను, క్షహరణ=ఖడ్గక్రాద్యాదుల క్రియవిక్రయాదుల చేతనైనను, తన్నిర్నితముచేతనైనను, తద్ధారణము చేతనైనను, సాహస = వెనుకముందుమాడక పనులుచేయుటచేతను మల్లక్రియాదులచేతను ధనస్రాపికలుగును, సామ్యాంతే = బుధాంశయయ్యెనేని, లిపిగణితాది కావ్యశిలైః = లిపిశబ్దమువలన నగరాదిలిపివిశేషములు గ్రహింపబడునని కొందఱు, అక్షరవిశ్వాసమని కొందఱు, గణిత=గణితశాస్త్ర సోక్తిశాస్త్రములు, లిపిశబ్దమువలన వ్యాఖ్యానయంత్ర ప్రయోగాదులనికొందఱు, ద్యూతస్పృత్యాదులని కొందఱు, కావ్య=కవిత్వము పెప్పుట, శిల్ప=చిత్రపులు నాయుట, పుస్తకములు నాయుట, పుష్పరూపికలుకట్టుటఇత్యాదులచేతధనాగమముగలుగును.

తా. లగ్న చంద్రసూర్యులకు దశమస్థానాధి పతియున్న నవాంశ రవ్యంశయగునెడల ను గంధాదిద్రవ్యములు, బంగారము, మేషాదిరోషములచే నేయబడు కంబభాదులు, ఔషధముల క్రియవిక్రయాదులచేతను, వైద్యక్రియారోగి పరిచర్యాదులచేతను భవలాభము గల్గినని నూహింపదగినది. లగ్న చంద్ర సూర్యులకు దశమస్థానాధిపతియున్న నవాంశచంద్రాంశయగునెడల, వ్యవసాయమువలనను, ప్రవాళశంఖముత్తాదుల క్రియవిక్రయములచేతను స్త్రీల మూలకముగను, ధనముగలుగునని జెప్పదగినది. ఆదశమస్థానాధి పతియున్న నవాంశము అంగారకాంశయగునెడల, బంగారు, వెండి, రాగి, కాంస్యమును చతుర్విధలోహములు మనశ్శిల వారితాళము మొదలుగాగలధాతువులు వీనిసంబంధములకు వస్తువులయొక్క క్రియవిక్రయాదులచే ధనముస్రాప్తిచుండునని పదంపదగును. ఇదియుగాక, అగ్నిచేతయు కావ్యములచేత అసగా పాచకుడు కమ్మరి మొదలగువారి వృత్తులచేతను ఆయుధములు, కత్తులు, వస్త్రములు మొదల.

లగు వాగ్గిచేయుటచేతను, వాటిక్రయవిక్రయాదులచేతను ఆయుధాదులు ధరించునట్టి వృత్తిలకును, యుద్ధాదులందు వెనుకముందు చూడక తనదైర్య సాహసములను జూపుటచేతను నప్రాప్తి నచింపదగినది ఆదశమాధి పతియున్న నవాంశ బుధాంశయగు నెడల, గణితశోధిత్వాత్మకాభ్యాస యంత్రప్రయోగాదుల చేతను, కవిత్యముచెప్పుటచేతను, చిత్రపులువ్రాయుట, పుస్తకములు వ్రాయుట, పుష్పమాలికలు గట్టుట, ఇత్యాది క్రియలచే ధనాగమము నచింపదగినది.

శ్లో. జీవాంశే ద్విజవిబుధాకరాచిధిర్వైః

కావ్యా సే మి గజతాదిగోమహిష్యైః

సౌరాంశే శ్రమవధ భారసీచశితైః

కర్తేశాధ్యుషిత నవాంశ కర్తసిద్ధిః.

3

టీ. లగ్నచంద్రసూర్యులకు దశమస్థానాధిపతియున్న నవాంశ, జీవాంశేబృహస్పతి నవాంశయయ్యెనేని ద్విజవిబుధాకరాచిధిర్వైః=ద్విజ=బ్రాహ్మణులు, విబుధ=దేవతలైనను విద్వాంసులైనను, ఆకర్=సువర్ణం. న గజమాణిక్యాదుల యుత్పత్తిస్థానములు, ఆది=ఆదిశబ్దముచేత క్రియావాదజపప్రభృతులు, కర్త్యైః=యజ్ఞగానోపవాస తీర్థయాత్రాదులచేత ధనాగమము గలుగును, కావ్యాంశే=శుక్రవాంశయయ్యెనేని, మణిరతాది గోమహిష్యైః=మణి=వజ్రవైడూర్య మరకతిపద్మరాగెంగ్ర వీల మా కాదులు, గజత=వెండి, ఆది=ఆదిశబ్దముచేత గజతురంగాదులని కొందఱు, సర్వలోహములనికొందఱు. గో=ఆవులు. మహిష్య=ఎనుములు, వీనియొక్క క్రయవిక్రయాదులచేత ధనప్రాప్తియగును. సౌరాంశే=శనైశ్చరాంశయయ్యెనేని, శ్రమవధభారసీచశితైః=శ్రమ=త్రోవనడుచుట మెదలెన వానివలనం గలిగెడు ఆయాసము, వధ=మృగపక్ష్యాది ప్రాణులవధించుట (లేక) స్వకేరీరతాడనాదులు, భార=బరువునాయుట, సీచ=స్వపనలోచితములుగాని నీచకార్యములుచేయుట, వీనిచేత ధనప్రాప్తియగును, కర్తేశాధ్యుషిత నవాంశకర్తసిద్ధిః=లగ్నచంద్రసూర్యులకు, దశమస్థానాధిపతి, భారవశలబు నేవాంశయంచుడునో ఆనవాంశాధిపతివశంబున, కర్త=చెప్పబడినకర్తలయొక్క. సిద్ధి=సిద్ధి కలుగును.

తా. లగ్నచంద్రసూర్యులకు దశమస్థానాధిపతియున్న నవాంశము, బృహస్పతి నవాంశయయ్యెనేని బ్రాహ్మణులవలనను, దేవతలవలనను, విద్వాంసులవలనను, సువర్ణ, గజ, మాణిక్యాదుల ఉత్పత్తిస్థానముల కధిపతియగుటచేతను, యజ్ఞచానోపవాస తీర్థాదులచేతను, క్రియావాద జపాలవలనను ధనప్రాప్తియగునని తెలియదగినది. ఆ దశమస్థానాధిపతియున్న నవాంశము శుక్రవాంశయగు నెడల వజ్ర, వైడూర్య, మరకత, పద్మరాగ, ఇంగ్రవీల మాకాదులు, వెండి, సర్వలోహములు, ఆవులు, ఎనుములు, గజములు, తురగములు, వీనియొక్క క్రయవిక్రయాదులచేత ధనలాభముగల్గునని తెలియదగినది. ఆదశమస్థానాధిపతియున్న నవాంశము శనైశ్చరాంశయగు నెడల మౌగ్ధాయాసమునను, మృగపక్ష్యాది ప్రాణుల వధించుట

చేతను, భారముమోయుటవలనను, స్వకులజీవితములుగాని నీచకృత్యములుచేయుటవలనను, ధనప్రాప్తమని నూహింపదగినది. మఱియు, లగ్నచంద్రసూర్యులకు దశమస్థానాధిపతి చారవశముననున్న సవాంశాధిపతికి “అర్కాంశే” అను స్లోకమున నెట్టికర్తలు చెప్పబడినాననునో ఆయాకర్తలవలన ధనప్రాప్తియని యెరుగదగినది. ఈవిషయమై చుటకొందరు ఆ దశమస్థానాధిపతియుండు సవాంశాధిపతి ఉచ్చరాశియందుండెనేని తదుక్తవృత్తులకు ప్రయత్నముచేయ నక్కర లేకయేకార్యసిద్ధియగుననియు నీచరాశియందుండెడల బహుప్రయత్నమున స్వకీయ జోషణ మాత్రఫలసిద్ధియగుననియు, పరమోచ్చయందుండెడల కులభముగ విశేషఫలప్రాప్తి యగుననియు, పరమనీచయందుండెడల బహుకష్టంబున మిగుల స్వల్పఫలప్రాప్తియనియు తెప్పించు. ఇందులకు “లగ్నకర్తాధిపత్యస్థితే వాంశే వర్తతేగ్రహః, చారక్రమేణతత్త్వం బ్రాకర్తాంసిద్ధిమాదిశేత్.” అను గాగ్గికచనము ఉదాహరణముగనున్నదందుచుచుకొందరు ఆ దశమస్థానాధిపతియున్న సవాంశరాశి చగమైయుండునెడల దూరదేశగమనమువలనను, స్థిరగ్రహయగునెడల స్వదేశమందుండుటవలనను, ద్విస్వభావరాశియగునెడల స్వదేశ, పరదేశ సంచారములవలన ధనాగమముగలుగునని చెప్పుదురు ఇందులకు “రదధికే చగభాంశే ప్రవా సతోగ్రామం సుఖంలభ్యతే, స్థిరభాంశేస్వదేశాదుభయంశతే సగ్రహో ధనప్రాప్తిః.” అని గ్రంథాంతరమున చెప్పబడినదందురు. యా స్లోకము కడపటిపాదమునందుగూడ “అగ్రమే యేవృడుచున్నదని జ్యోతిషులు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

— మిత్ర శత్రు స్వజనాగ్రహవలన ధనప్రాప్తి వివరము. —

శ్లో. మిత్రాదిస్వగ్రహా గ్రహైర్గ్రహైస్సోగ్రాహా

స్వగ్రాహే బలివిచ భాస్కరే స్వపీర్వాత్

ఆయన్మేరుదయ ధనాశ్రయైశ్చ సౌమ్యై

సంచిత్యుబలనహితై రనేకథా స్వమ్.

4

టీ. లగ్నచంద్రులకు దశమస్థానమందున్న గ్రహములుగాని, దశమస్థానమందు గ్రహములు లేకుండెనేని లగ్నచంద్రసూర్యులకు దశమాధిపతియున్న సవాంశాధిపతులుగాని, జన్మకాలమందు, మిత్రాదిస్వగ్రహగతైః = మిత్ర శత్రు స్వజ్ఞేత్రముల యందుండిరేని, తతః = ఆమిత్రాదులవలన, జన్మకాలమందు పూర్వోక్త విధానముచే ధనగాత్రయన, భాస్కరే = సూర్యుడని, బలిని = బలవంతుడై, తుంగస్థః = ఉచ్చమైన మేషమందుండెనేని, స్వపీర్వాత్ = తనవ్యాపకత్వ బలమువలన, ధనప్రాప్తియగును, జన్మకాలమందు. ఆయన్మే = ఏకాదశమందున్నట్లేను, ఉదయధనాశ్రయై = లగ్నద్వితీయముల యందున్నట్లేను, భూమహితైః = మిత్రాదులవలన, సంచిత్యు = సుఖములచేత, అనేకథా = అనేకవిధములుగా, స్వం = ధనాగమము సంచిత్యం = విచారింపదగినది.

తా. లగ్న చంద్రమాయలకు దశమస్థానమునందుండు గ్రహములైనను, గ్రహములు లేనియడల దశమాధిపతియున్న నవాంశమున కధిపతియైనను, జననకాలమున మిత్రక్షేత్రము నందుండునెడల మిత్రులవలనను, శత్రుక్షేత్రమునందునెడల శత్రువులవలనను, స్వక్షేత్రమునందుండునెడల స్వజనులవలనను. ధనప్రాప్తి యగునని నూహింపదగినది ధనదాతయగు నూర్యుడుబలవండుడై ఉచ్చయం దుండునెడల జాతకుడు తనవ్యాపకశ్వ బలమువలన ధనలాభమునుబొందును. జననకాలమునందు లగ్న ద్వితీయైకాదశములయందు, స్వోచ్చాదిబలసహితములైన శుభగ్రహములుండె నేని అనేకవిధములుగ ధనలాభమును, జాతకు డేప్రకారము ధనమార్జింపదలచునో ఆప్రకారము ధనప్రాప్తియగునని నూహింపదగినది. ఈ విషయమై “ధనదా జన్మ సమయే మిత్రం స్వగృహోపగాః, యస్యతస్య ధనందద్యాన్తి త్రాన్ స్వగృహోద్భవం, ధనదో భాస్కరోయస్య తుంగేబల సమన్వితః, భవేజన్మని తస్యస్యా ద్విత్తమాత్తో ద్యమాన్జితం, లాభార్థం లగ్నై స్సామ్యై ర్యేన యేనైకైర్కణాః, ధన్యానం ప్రాధయతేతేన యత్నాత్సమశ్నుతే” అని గార్గి వచించియున్నారు.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర, టీకా తాత్పర్యమునందు

కర్తజీవాధ్యాయ నామక

దశమోధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటికా తాత్పర్య సహితము.

రాజయోగాధ్యాయము. ఏకాదశాధ్యాయము. — 11.

రాజయోగముల విషయమున యవన
జీవశర్కలకు గల మతభేదము.

శ్లో. ప్రాహుర్యవ నాస్త్వతుంగైః క్రూరైః క్రూర మతి మర్కహీ పతిః
క్రూరైస్తు న జీవశర్కణః పక్షే షీత్యధిభః ప్రజాయతే.

టీ. యవతాః యవనేశ్వరాదులు, స్వతుంగైః = తమయుచ్చ స్థానములయందున్న. క్రూరైః = రవికుజశకులచేత, క్రూరమతిః = పాపబుద్ధిగల, మహిపతిః = పుడమిత్తుడు, ప్రజాయతే = పుట్టుచున్నాడని, ఆహుః = చెప్పదురు, జీవశర్తణః = జీవశర్తయొక్క, పక్షే = మతమందు, ఉచ్చగతైః = ఉచ్చస్థానములయందున్న, క్రూరైః = పాపగ్రహములచేత, క్షీత్యధిపః = రాజ్యాధిపతి, నప్రజాయతే = పుట్టడు.

త. మూడుగ్రహములుగాని, అందుకు అధికముగాగాని, గ్రహములు ఉచ్చస్థానగతులై యుండగా క్షత్రియకులంబునబుట్టినవాడు రాజ్యాధిపతియగునని సకలజ్యోతిష గ్రంథంబుల యందును ప్రసిద్ధమైయున్నది. ఈవిషయమై యవనేశ్వరాదులు “పాపగ్రహంబులగు రవ్యం గారక శనేశ్వరులు ఉచ్చస్థానములయందుండగా బుట్టువాడు క్రూరబుద్ధిగల రాజు అగునని వచించియున్నారు.” ఇట్లు చెప్పటచే శుభగ్రహములు ఉచ్చస్థానగతులై యుండగా బుట్టు వాడు సౌమ్యస్వభావముగల రాజు అగుననియు, శుభగ్రహములును పాపగ్రహములును, తమ తమ యుచ్చస్థానములయందుండగా సౌమ్య పాప మిశ్రస్వభావముగల రాజగునని యూహింప వలసియున్నది. ఇందునకు “పాపైః పాపమతిస్వోచ్చగతై రధధర్తవాక్ సౌమ్యైః, వ్యమిశ్రై మిశ్రమతిః పృథ్వీతో జాయతే మనుజః” అను యవనేశ్వరుని వచనము ఉదాహరణముగా నున్నది. జీవశర్త “మూడుపాపగ్రహములు ఉచ్చస్థానంబులందుండగా బుట్టువాడు రాజ్యాధిపతి గానేరడు కాని, రాజసమానుండును, క్రోధశంకుండును, కలహప్రియుండును,” అగునని వచించియున్నారు. ఇందులకు, “పాపైరుచ్చగతైర్జాతా సభవంతి నృపానరాః, కింతువిత్తా న్విత్తాస్తేన్యుః క్రోధనః కలహప్రియాః,” అని వచించియున్నారు. ఈవిషయమై లఘుభాత కమున “త్రిప్రభృతి భిరుచ్చస్థైః స్వపవంశ భవాభవంతి రాజానః, పంచాదిభి రన్య కులోద్భవాశ్చ తద్వత్త్రికోణగతైః” అని సామాన్యముగ జెప్పబడియుండుటవలన వరాహ మిహిరా చార్యులవారికి యవవాభిప్రాయమే సమ్మతమని తోచుచున్నది.

•—• ద్వాత్రింశతి రాజయోగములు. •—•

శ్లో. వక్తార్క జార్కగురుభి సృకలైత్రిభిశ్చ
స్వోచ్చేషు షోడశ నృపాః కథితైకలగ్నై
ద్వ్యేకాత్రి తేషుచ తదైకతమే విలగ్నై
స్వత్తైతగే శశిని షోడశ భూమిపా స్స్యః.

2

టీ. స్వోచ్చేషు = తమతమ యుచ్చస్థానములయందును, కథితైకలగ్నై = చెప్పబడిన వానిలోనిక లగ్నమందు నున్నట్టి, వక్తార్కజార్కగురుభిసృకలైః = కుజుడు, శని, రవి, గురుడు ఈ నలుగురిచేతను నాలుగు రాజయోగములైన, ఈ నాలుగుగ్రహములలో, త్రిభిః = ఉచ్చస్థానములయందుండిన అందులగు మందొకటి ఈ ప్రకారముగానున్న మూడు గ్రహములచేత 12 రాజయోగంబులగును. ఇట్లు లూరాస్తోమందు చెప్పబడినవన్నియు, షోడశస్వసాః =

16 రాజయోగములు, శని=చంద్రుడు, స్యతేత్రగే = స్యతేత్రమైన కర్కటమందుండగా, ద్వ్యేకాశ్రితేషు=ఇక్కడ ద్వ్యేకాశ్రితేషు, ఏకాశ్రితేషు అని ఆశ్రితశబ్దము ప్రత్యేకముగా సంబంధించును. పూర్వము చెప్పబడిన కుజ శని రవి గురువులలో, ద్వ్యేకాశ్రితేషు = రెండు గ్రహములు చ్యవతములైయుండి, తదా=అప్పుడు, ఏకతమే=అందొకడు, విలగ్న = లగ్నమందుండేనేని 12 రాజయోగములైన, ఏకాశ్రితేషు = చంద్రుడు స్యతేత్రమందుండగా ఒకడే యుచ్చస్థానగతుడై లగ్నమందుండేనేని 4 రాజయోగములైన.

తా. తమతమ యుచ్చస్థానములందు అంగారక శని, రవి, గురువులు నలువురుండి అందొక్కటి జననలగ్నముగనుండినచో నాల్గు రాజయోగములనియు, వైశిష్ట్యం గల రవ్యంగారక శనైశ్చర బృహస్పతులయందు ముగ్గురు తమతమ ఉచ్చస్థానములందుండి అందొక్కటి జనన లగ్నమగునెడల పండ్రెండు రాజయోగము లగుననియు, దెలియదగినది.

ఉదాహరణము:—

—→ 4 గ్రహములచేగల్గు 4 రాజయోగములు. ←—

(1) మేషము లగ్నమై, అందు రవి, కర్కటకమున గురువు, తులయందు శనైశ్చరుడు, మకరమున అంగారకుడుండుట.

(2) కర్కటకము లగ్నమై అందు గురుడు, తులయందు శనైశ్చరుడు, మకరమున దంగారకుడు, మేషమునందు నూర్యుడుండుట.

(3) తులలగ్నమై అందు శనైశ్చరుడు, మకరమున దంగారకుడు, మేషరాశియందు నూర్యుడు, కర్కటకమున గురువుండుట.

(4) మకరము లగ్నమై, అందు అంగారకుడు, మేషమునందు నూర్యుడు, కర్కటకమున గురుడు, తులయందు శనైశ్చరుడుండుట.

ఇట్లుండు నాల్గుయోగములును రాజయోగములు.

—→ మూడు గ్రహములుచేగల్గు 12 రాజయోగములు. ←—

(1) మేషము లగ్నమై అందు రవి, కర్కటకమున గురువు, తులయందు శనియుండుట.

(2) కర్కటకము లగ్నమై అందు గురుడు, తులయందు శని, మేషమందు రవి.

(3) తుల లగ్నమై, అందు శని, మేషమందు రవి, కర్కటకమున గురువు.

(4) కర్కటకము లగ్నమై అందు గురుడు, తులయందు శని, మకరమందు కుజుడు.

(5) తుల లగ్నమై అందు శని, కర్కటకమున గురుడు, మకరమందు కుజుడు.

(6) మకరము లగ్నమై అందు కుజుడు, కర్కటకమున గురుడు, తులయందు శని.

(7) మేషము లగ్నమై అందు రవి, తులయందు శని, మకరమందు కుజుడు.

(8) తుల లగ్నమై అందు శని, మకరమున దంగారకుడు, మేషమునందు రవి.

(9) మకరము లగ్నమై అందు కుజుడు, మేషమందు రవి, తులయందు శని.

- (10) మేషము లగ్నమై అందు రవి, కర్కటకముందు గురుడు, మకరముందు కుజుడు.
- (11) కర్కటకములగ్నమై, అందుగురుడు, మేషముందు రవి, మకరముందుకుజుడు.
- (12) మకరములగ్నమై అంశులంగారకుడు, మేషముందురవి, కర్కటకమునగురుడు.

ఇట్లుండ రాజయోగములు 16 ను స్లోకపూర్వార్థమున జెప్పబడినవి.

మరియు— చంద్రుడు స్వక్షేత్రమగు కర్కటకమున నుండగా పూర్వము చెప్పబడిన కుజ, శని, గురు, నూర్యలలో రెండు గ్రహములు ఉచ్చగతములైయుండి అందొకడు లగ్నమునందుండేనేని 12 రాజయోగములగుదున్నవి. ఈస్లోకమున “ద్యౌకాశ్రితేషు” అనియుండుటచే “ద్యౌకాశ్రితేషు” “ఏకాశ్రితేషు” అని ఆత్మకైశ్చము ప్రత్యేకముగ సంబంధించుచున్నది.)

—❦— (రెండుగ్రహములచే గలుగు 12 రాజయోగములు.) —❦—

- (1) మేషము లగ్నమై అందు నూర్యుడు, కర్కటకమునందు చంద్రగురు లుండుట.
- (2) కర్కటకము లగ్నమై అందు చంద్రగురులు, మేషముందు రవియుండుట.
- (3) మేషము లగ్నమై అందు నూర్యుడు, కర్కటకమున చంద్రుడు, తులయుండుశని.
- (4) తుల లగ్నమై అందు శని, మేషముందు రవి, కర్కటకమున చంద్రుడు.
- (5) మేషములగ్నమైఅందురవి, కర్కటకమునచంద్రుడు, మకరమునందంగారకుడు.
- (6) మకరము లగ్నమై అందు అంగారకుడు, మేషమునందు నూర్యుడు, కర్కటకమున చంద్రుడు.
- (7) కర్కటకము లగ్నమై, అందు చంద్రగురులు, తులయుండు శనియుండుట.
- (8) తుల లగ్నమై అందు శనికైశ్చరుడు, కర్కటకమున చంద్ర గురు లుండుట.
- (9) కర్కటకము లగ్నమై అందు చంద్ర గురువులు, మకరముందు కుజుండుట.
- (10) మకరము లగ్నమై అందు అంగారకుడు, కర్కటకమున చంద్ర గురులు.
- (11) కుజ లగ్నమై అందు శని, మకరముందు కుజుడు. కర్కటకమునచంద్రుడు.
- (12) మకరము లగ్నమై అందు అంగారకుడు, తులయుండు శనికైశ్చరుడు, కర్కటకమున చంద్రుడుండుటచే, గలుగునట్టి 12 రాజయోగములు.

మరియు “ఏకాశ్రితేషు,” అని యూహింపగా చంద్రుడు స్వక్షేత్రమున నుండగా వైజెప్పిన కన్యంగారక గురు నూర్యలలోనొక్కడు యుచ్చసాన స్థితుడై లగ్నమునందుండేనేని నాలుగు రాజయోగము లగును.

—❦— ఒక గ్రహముచే గలుగు 4 రాజయోగములు. —❦—

- (1) మేషము లగ్నమై అందు నూర్యుడు, కర్కటకమున చంద్రుడుండుట.
- (2) కర్కటకము లగ్నమై అందు చంద్రబృహస్పతు లుండుట.
- (3) తుల లగ్నమై, అందు శనికైశ్చరుడు, కర్కటకమున చంద్రుడుండుట.

(4) మకరము లగ్నమై ఆంధ్రులను, కర్కాటకమున చంద్రుడుండుట.
ఇట్లుండగా నేర్పడునవి 4 రాజయోగములు.

ఈ ఖ్లోకముయొక్క పూర్వార్థమందు 16 రాజయోగములను ఉత్తరార్థమునందు 16 రాజయోగములను కలియగూడగా 32 రాజయోగము లగుచున్నవి.

—ॐ॥ నలువదినాలుగు రాజయోగములు. ॥—

ఖ్లో. వర్గోత్తమ గతే లగ్నే చంద్రేవా చంద్రవర్జితైః,

చతురాద్యై ర్గ్రహైర్దృష్టైః పృథా ద్వావిశతిః స్మృతాః. 3

టీ. వర్గోత్తమగతే = వర్గోత్తమ సవాంశను సాందియున్న. లగ్నే = జన్మలగ్నముగాని, చంద్రేవా=వర్గోత్తమాంశను సాందియున్న చంద్రుడుగాని, చంద్రవర్జితైః=చంద్రవ్యతిరక్తములైన, చతురాద్యైర్గ్రహైః=నాలుగు గ్రహములచేతనైనను ఆదిశబ్దములన అయిదారుగ్రహముల చేతనైనను, దృష్టైఃసతి = చూడబడుచుండగా, పృథా ద్వావిశతిపాః = ఇరువదిరెండు రాజయోగములు, స్మృతాః = చెప్పబడినవి.

తా. వర్గోత్తమ సవాంశను సాందియున్నట్టి జన్మలగ్నముగాని, వర్గోత్తమాంశను సాందిన చంద్రుడుగాని, చంద్రవ్యతిరక్తములగు నాలుగుగ్రహములచే చూడబడుచుండిన యెడల 15 రాజయోగములును, అయిగు గ్రహములచే చూడబడుచుండిన యెడల ఆరు రాజయోగములును, అయిగు గ్రహములచే చూడబడుచుండిన యెడల ఒక రాజయోగమును, అంతు యిరువదిరెండు యోగములు, వివరము:—

—ॐ॥ నాలుగు గ్రహములచే గలుగు 15 రాజయోగములు. ॥—

- (1) లగ్నముగాని చంద్రుడుగాని రవి, కుజ, గురు, బుధులచే, చూడబడుచుండుట.
- (2) " " " " రవి, కుజ, బుధ, శుక్రులచే చూడబడుచుండుట,
- (3) " " " " రవి, కుజ, బుధ, శనిలచే చూడబడుచుండుట,
- (4) " " " " రవి, కుజ, గురు, శుక్రులచే చూడబడుచుండుట,
- (5) " " " " రవి, కుజ, గురు, శనిలచే చూడబడుచుండుట,
- (6) " " " " రవి, కుజ, శుక్ర, శనిలచే చూడబడుచుండుట.
- (7) " " " " రవి, బుధ, గురు, శుక్రులచే చూడబడుచుండుట,
- (8) " " " " రవి, బుధ, గురు, శనిలచే చూడబడుచుండుట,
- (9) " " " " రవి, బుధ, శుక్ర, శనిలచే చూడబడుచుండుట,
- (10) " " " " రవి, గురు, శుక్ర, శనిలచే చూడబడు చుండుట,
- (11) " " " " కుజ, బుధ, గురు, శుక్రులచే చూడబడుచుండుట,
- (12) " " " " కుజ, బుధ, గురు, శనిలచే చూడబడుచుండుట,
- (13) " " " " కుజ, బుధ, శుక్ర, శనిలచే చూడబడుచుండుట,

(14) లగ్నముగాని, చంద్రుడుగాని కుజ, గురు, శుక్ర, శనులచే జూడబడుచుండుట,
 (15) " " బుధ, గురు, శుక్ర, శనులచే జూడబడుచుండుట,
 ————— అయిదు గ్రహములచే గలుగు నాటు యోగములు. —————

- (1) లగ్నముగాని, చంద్రుడుగాని రవి, కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర లచే జూడబడుచుండుట.
- (2) " " " రవి, కుజ, బుధ, గురు, శనులచే జూడబడుచుండుట.
- (3) " " " రవి, కుజ, బుధ, శుక్ర, శనులచే జూడబడుచుండుట.
- (4) " " " రవి, కుజ, గురు, శుక్ర, శనులచే జూడబడుచుండుట.
- (5) " " " రవి, బుధ, గురు, శుక్ర, శనులచే జూడబడుచుండుట.
- (6) " " " కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర, శనులచే జూడబడుచుండుట.

————— అటు గ్రహములచే గలుగు రాజయోగము. —————

(1) లగ్నముగాని, చంద్రుడుగాని చంద్రశ్యతిరిక్తములగు నాటుగ్రహములనగా, రవి, కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర, శనులచే జూడబడు చుండుట. ఇట్లుండుటచే నేర్పడు యోగములు 22అగును, ఇట్లులగ్నమువలన, 22ను, చంద్రునివలన 22నుకలియగూడగా 44రాజయోగములగుచున్నవి. ఈ ప్రకారమే ద్వాదశరాశులయందును, ప్రత్యేకముగా వ్యోత్తమాంశస్థితిని బట్టి గణితముచేయగా లగ్నమువలన, $12 \times 22 = 264$, చంద్రునివలన 264, నుచేరి మొత్తము 528 రాజయోగములగుచున్నవి. ఈ విషయమై “వ్యో. గణోత్తమే లగ్ననవాంశ కోద్ధమే నిశాకరకృషి గణోత్తమేధవా, చతుర్గ్రహైశ్చంద్ర వివర్జితైస్తదా, నిరీక్షిత స్యాదధమోద్భవోన్మహా,” అని సారావళికారకుడను, “విలగ్నభవనంగతే బలయుతేచ వ్యోత్తమే చతుః ప్రభృతి భిగ్గ్రహైశ్చశనివా సమాలోకితే, నసంభవతి, పార్థివః, పటుకృపాం పాణీరణే కదాచిదపి వీక్షతే రిపుజనోనయ స్యాననమ్” అని మాండవ్యుల వారును చెప్పియున్నారు. ఇందుచే పరమార్థమువలన మరియెందు రాజయోగము లేర్పడుచున్నవి

(1) చంద్రుడు వ్యోత్తమాంశగతుడై నాలుగు మొదలు గ్రహములచేత జూడబడుట యొకయోగము.

(2) లగ్నము వ్యోత్తమాంశగతమై నాలుగు మొదలు గ్రహములచేత జూడబడుచుండుట రెండవ యోగమనియు నూహింప దగియున్నది.

————— మఱిల అయిదు రాజయోగములు. —————

శ్లో. యమే కుంభే ర్కేశే గవి శశిని తై రేవ తను గై
 ర్మృయుక్ సింహాళి పై శృశిజ గురు పక్షైర్మృతతయః
 యమేందూ తుంగే ౭ంగే సవితృ శశిశౌ వృష భవనే
 తులాశౌదు డ్డేత్రైః సవితృ కుజ జ్వైశ్చ నరపా.

4

టి. యమే=శనైశ్చరుడు, కుంభే=కుంభమందును, అర్కే = సూర్యుడు, అజే=మేష మందును, కశిని=చంద్రుడు, గవి=వృషభమందును, ఉండి, తై రేవతసు=అశని సూర్యచంద్రయు క్షములైన కుంభమేష వృషభములలో నొకటి లగ్నమగుచుండగా, న్యయుక్తింహళి ధై= మిథున సింహ వృశ్చికములయందున్న, కశిగురువక్త్రై=బుధ గురు కుజులచేత, నృపత యః=మూడురాజయోగము లేర్పడును. యమేందూ = కని చంద్రులు, తుంగే=తమయుచ్చ స్థానములైన కులావృషభములయందుండి, అంగే=తులా వృషభములలో నొకటిలగ్నమై, సవి తృశశిజౌ = రవి బుధులు, వస్తృభవనే = కన్యయందుండగా (క్రమముగా) సనీతహజదీప్తైః = శుక్ర కుజ గురువులతో గూడిన, తులాజేందుక్షేత్రైః=తులా మేష కర్కటములచేత, నర పా=రెండు రాజయోగము లేర్పడును.

తా. కుంభమున శనైశ్చరుడు, మేషమున రవి, వృషభమున చంద్రుడుండి, కుంభ, మేష వృషభములయం దొక్కటి లగ్నమై, మిథున, సింహ, వృశ్చికములయందున్నట్టి బుధగు ర్వంగారకులచే మూడు రాజయోగము లేర్పడుచున్నవి, ఆయోగముల వివరము.

(1) కుంభము లగ్నమై అందుశనైశ్చరుడు, మేషమునందు రవి, వృషభమున చంద్రుడు, మిథునమందు బుధుడు, సింహమున గురుడు వృశ్చికమం దంగ రకుడుండుట.

(2) మేషము లగ్నమై అందుసూర్యుడు, వృషభమున చంద్రుడు, మిథునమున బుధుడు, సింహమందు గురుడు, వృశ్చికమునం దంగారకుడు, కుంభమున శనైశ్చరుడుండుట.

(3) వృషభములగ్నమై అందుచంద్రుడు, మిథునమున బుధుడు, సింహమందు గురుడు, వృశ్చికమునం దంగారకుడు, మేషమున సూర్యుడు, కుంభమున శనైశ్చరుడుండుట.

శనైశ్చర, చంద్రుల, తమ తమ యుచ్చస్థానములైన, తులా వృషభములయం దుండి ఆ తులా వృషభములలో నొకటి లగ్నమై గవి బుధులు కి న్యాల్గ్నమున నుండగ, శుక్రాం గారక గురువులతో గూడిన తులా మేష, కర్కాటకములచేత, రెండు రాజయోగము లేర్పడుచున్నవి.

(1) తులలగ్నమై అందు శుక్ర శనిలు, వృషభమున చంద్రుడు, కన్యయందు రవి బుధులు, మేషమున దంగారకుడు, కర్కాటకమునందు గురు డుండుట.

(2) వృషభము లగ్నమై, అందు చంద్రుడు, తులయందు కని శుక్రులు, కన్యయందు బుధ రవులు, మేషమునం దంగారకుడు, కర్కాటకమున గురుడుండుట.

పైరీతిని యుండగా ఏర్పడు యోగములను గలియగూడగా నయిదు రాజయోగ ము లగుచున్నవి.

ఈ శ్లోకమున “వస్తృభవనే” అనగా లగ్నము మొదలు ఆరవరాశియని కొందరు అర్థముచేయుచు, తులాలగ్నమున శుక్రుడుండగా మినమున సూర్యుడుండదనియు భూర్వప త్తిము ప్రాప్తమగుచుండగా వత్సమాణ వజ్రాదియోగములయందు సూర్యస్థితి రాశికిజతుర్థ స్థానమున బుధశుక్ర శిథి కైప్పబడియున్నదనియు కారణము కెప్పుడుతుగాని “తులాలగ్న

నిత సారే మేషే భామగురుః కుశీరగతః కన్యాయాం రవి కళిదా జాతో నృపతి ర్వృషేచ చంద్రేవా” అను బాదరాయణుని వచనము గుణ్యముగ వ్యవహరించునగా మేషము మొదలు ఆజవరాళి కన్యారాశియని నూహింప దగియున్నది.

శ్లో. కుజే తుంగేర్కే ద్వో ర్థమపి యమ లగ్నే చ కుపతిః

పతిర్భూమే శ్చాన్యః క్షీతి సుత విలగ్నే స శశిని

సచంద్రే సారే స్తే సురపతి గురౌ చాప ధరణే

స్వతుంగస్తే భానా పుదయ ముపయాతే క్షీతి పతిః.

5

టీ. కుజే=కుజుడు, తుంగే=తన యుచ్చస్థానమైన మకరలగ్నమందును, అర్కే=ద్వో= సూర్యచంద్రులు, ధమపి = ధనుస్సునందును, యమలగ్నే = శనై కృరుడు జన్మలగ్నమైనమ కరమందును, ఇల్లుండగాఁబుట్టినవాడు, కుపతిః=పుడమి కేడగును, ఈ చాగమందే, క్షీతి సుతవిలగ్నే = కుజసహితమైన మకరలగ్నము, సశశిని = చంద్రునితోఁగూడినదా చుండగా ను, ధనుస్సున నూర్చుడుండగాను, పుట్టినవాడు, అన్యః=మఱియొక్కడైన, భూమేపతిః= భూపాలుండగును, సారే = శని, అస్తే = సప్తమమందును, సురపతిగురౌ=బృహస్పతి చాప ధరణే=ధనుస్సునందునుండగా, భానా=సూర్యుడు, స్వతుంగస్తే=తనయుచ్చస్థానమున మేష మందుండి, ఉదయమునయాతే = లగ్నముం జొందినవాడగును నుండగాఁ బుట్టినవాడు, క్షీతిపతిః=పుడమి కేడగును.

తా. ననలగ్నమున శనై కృరుడును, సూర్యచంద్రులు ధనుస్సునందును, అంగారకుడు తనయుచ్చస్థానముగ మకరముననుండగా మకరరాశియే జన్మలగ్నమైనపుడు బుట్టినవాడురాజ గుఱని నూహింపదగినది. ఈ శ్లోకమున “యమలగ్నే” అని చెప్పియుండుటచే, శనై కృరుడు ల గ్నమునందు లేకుండినను, మకర, కుంభములయందెంచేని నుండిన జాలునని కొందరందురు. గా ని “లగ్నే సార స్తుంగే భామ కృంద్రానిత్యా బాప ప్రాప్తా” అనుబాదరాయణులును, “అది త్యక్త నిశాకరకృ భవతో వాగీశరాశా యదాసార్థం భాస్కరితా స్వరాశి సహితప్రాప్తా మృగేమంగళః, ప్రాప్నోతి ప్రభవం తదా సమకృతి శ్చాపాల చూడామణీ శ్రుత్యంతే పరిపం థి నో రణముఖే యస్తాత్కృతాందివ” అనిమాండవ్యులును, “చాసార్దేభగవాన్సహస్రకీరణ స్త త్రైవతారాధిపాలగ్నే భాను సుతోతి తీర సహిత స్సోచభూనందనః” అని సారావళీ కార కుడును వచించియుండుట వలన మకరమందనియే స్థిరపరుప దగియున్నది. మరియు మకరము సచంద్రా గారకులు, ధనుస్సున నూర్చుడుండగా జన్మలగ్నము మకరమగు చుండగా బుట్టినవాడు భూపాలుడగును. ఈ విషయమునకై “భానుశ్చాపే స్తేయ ర్భావ స్తుంగప్రా ప్తో లగ్నే వాస్యాత్” అనుబాదరాయణ వచనము ప్రమాణముగా నున్నది. మరియు మేష ములగ్నమై, అందునూర్చుడు, ధనుస్సున బృహస్పతి, తులయందు శనై కృరుడుండగా బుట్టిన వాడు భూపాలకుడగును.

—ॐ మఱల రెండు రాజయోగములు. ॐ—

శ్లో. వృషే సేంద్రా లగ్నే సవితృ గురు తీక్ష్ణాం శుభనయైః
సుహృ జ్ఞాయా ఖన్తై ర్భవతి నియమా న్నానవపతిః

మృగే మందే లగ్నే సహజ రిపు ధర్మ వ్యయ గతైః

శశాంకా ద్వై ర్జాతః పృథు గుణ యశాః పుంగవపతిః.

6

టీ. సేంద్రా=చంద్రునితోఁగూడిన, వృషే = వృషభములగ్న మగుచుండఁగా, సుహృ జ్ఞాయాఖన్తైః = సత్తుగ్గ దశమసప్తమముల యందున్న, సవితృగురుతీక్ష్ణాంశుభనయైః = గవి గురుశులచేత, నియమాత్ = నిశ్చయముగా, మానవపతిః = నరేంద్రుఁడు, భవతి = అగుచు న్నాడు, లగ్నే=లగ్నమైన, మృగే=మకరమందు, మందే = శనియుండఁగా, సహజరిపుధర్మ వ్యయగతైః = తృతీయవృత్త నమవద్వాదశముల యందున్న, శశాంకాద్వైః = చంద్రుని బుధగురుల చేత, జాతః=పుట్టినవాఁడు, పృథుగుణయశాః=విస్తీర్ణములైన శౌర్యాదిగుణములు ను కీర్తియునుగల, పుంగవపతిః=రాజశ్రేష్ఠుండౌను, శశాంకాద్వైః=ఖ్యాతః'అనిపాఠాంతరము.

తా. (1) వృషభము లగ్నమై అందుచంద్రుడు, సింహమున సూర్యుడు, వృశ్చికమున బృహస్పతి, మంధమున శనైశ్చరుడు, ఉండగా బుట్టినవాడు అవశ్యము భూపాలుడగును.

(2) మకరము లగ్నమై అందుశనైశ్చరుడు, మిథుమున చంద్రుడు, మిథునమున అంగా రకుడు, కన్యాయందు బుధుడు, ధనుస్సున బృహస్పతియు నుండగా బుట్టినవాడు విస్తారములైన శౌర్యాది గుణములను, కీర్తియును గలరాజశ్రేష్ఠుండగును. ఈవిషయమై “మృగే లగ్నే పారస్మి యుగ గతిశ్శీతకిరణః మతే యుగ్యే నార్యాశశ ధరసుత శ్చాపధరగః, గురుర్దత్తే జ్యారా వభిమత గతాచార వశతః ప్రనూతౌ యస్యా సౌ భవతి నరపశ్చక్ర సదృశః” అను మాండవ్యవచనము ఉదాహరణముగా నున్నది.

—ॐ మఱల మూడు రాజయోగములు. ॐ—

శ్లో. హయే సేంద్రా జీవే మృగముఖగతే భూమితనయే

స్వతుంగస్థౌ లగ్నే భృగుజ శశిజా వత్ర నృపతీ,

సుతస్థౌ వక్త్రా గురు శశి సితా శ్చాపి హిమకే

బుధే కన్యాలగ్నే భవతిహి నృహోనోపి గుణవా.

7

టీ. హయే=ధనుస్సునందు. జీవే = బృహస్పతి, సేంద్రా = చంద్రునిసహితుండై యుండఁ గా, భూమితనయే = మజుఁడు, మృగము ఖగతే = మకరమందుండఁగాను, భృగుజశశిజౌ = శుక్రబుధులు, స్వతుంగస్థౌ = తమయుచ్చస్థానగతులై, లగ్నే=లగ్నమందుండిరని, నృపతీ = రెండు రాజయోగములగును, వక్త్రా = ముఖములు, సుతస్థౌ=పంచమమందును, గురుశ

శనితాః = గురుచంద్రశుక్రలు, హిబుకే = చతుర్థమందును, బుధః=బుధుడు, కన్యాలగ్నః = జన్మలగ్నమైన కన్యాయందు నుండగా పుట్టినవాడు, అన్యోపి=తేత్రియ వ్యతిక్తకులాశ్చ పుండ్రై నను, గుణవాక్ = సద్గుణవంతుడైన, నృపతిః=రాజ్యాధిపతి, భవతిహి=అగుచున్నాడు.

తా. (1) మిసలగ్నమై, అందు శుక్రడు, ధనుస్సున గురుచంద్రులు, మకరమందం గారకుడు, ఉండగా బుట్టినవాడు రాజగును.

(2) కన్యలగ్నమై అందు బుధుడు, ధనుస్సున గురు చంద్రులు, మకరమునందం గారకుడుండగా బుట్టినవాడు రాజగును.

(3) కుజకేసులు పంచమస్థానమున, గురుచంద్ర శుక్రలు చతుర్థస్థానమునందు బుధు డుస్వత్తేత్రమున, అనగా, కన్యలగ్నమై అందుబుధుడు, మకరమునందంగారక శనైశ్చరులు, ధనుస్సున చంద్ర, శుక్రబృహస్పతులు, నుండగా బుట్టినవాడు అన్యకులజుడైనను గుణవం తుడగు ప్రభువగును.

—॥ మఱియు మూడు రాజయోగములు. ॥—

శ్లో. ఝషే సేందౌ లగ్నే ఘట మృగ మృగేంద్రేషు సహితై

ర్యమా రాశ్చై ర్యోభూ త్సఖలు మనుజశ్చాస్తి వసుధాం,

అజే సారే మూర్తా శశి గృహ గతే చామర గురౌ

సురేశ్వేవా లగ్నే ధరణి పతి రన్యోపి గుణవాక్.

8

టీ. సేందౌ = చంద్రునితోఁగూడిన, ఝషే = మిసము, లగ్నే = లగ్న మౌచుండగా, ఘటమృగ మృగేంద్రేషు = కుంభమకర సింహములయందు, సహితైః = కూడియున్న, యహారాశ్చైః = శనికుజరవులచేత, గలిగిన, మనుజః = పురుషుండు, వసుధాం = భూమిని, కాస్తిఖలు = పరిపాలించు నుగదా. సారే = కుజునితోఁగూడిన, అజే = మేషము, మూర్తా = లగ్న మౌచుండఁగాను, అమర గురౌ = బృహస్పతి, శశిగృహగతే = కర్కటమందుండఁగా పుట్టినవాడు, అన్యోపి = అన్యవంశోద్భ వుండైనను, గుణవాక్ = సద్గుణవంతుడైన, ధరణిపతిః = పుడమితేదోను, అభవా = అటుగాక పోయినను, సురేశ్వే = బృహస్పతి, కర్కటస్థుడై, లగ్నే = కర్కటమే లగ్న మౌచుండఁగా, కుజుడు మేషమందుండేనేని, అపుడు పుట్టినవాఁడును భూపాలుండగును.

తా. (1) మిసలగ్నమై అందుచంద్రుడును, కుంభమందుశనియు, మకరమందు కుజు డును, సింహమందు నూర్యుడును ఉండగా బుట్టినమనుజుడు ప్రభువగును.

(2) మేషములగ్నమై అందుఅంగారకుడు, కర్కటమునందు బృహస్పతియునుండగా బుట్టినవా డితరకులసంభవుడైనను, సద్గుణవంతుడగు భూనాయకుడగును అట్లు గా కుండు నెడల కర్కటములగ్నమై అందుబృహస్పతియు, మేషమున అంగారకుడును ఉండగా బుట్టిన వాడు, భూపాలకుండగును.

—ॐ మఱియొక రాజయోగము. ॐ—

శ్లో. కర్కిణి లగ్నే తత్తే జీవే చంద్ర సిత జై రాయ ప్రాప్తైః

మేష గతేర్కే జాతం వింద్యా ద్విక్రమ యుక్తం పృథ్వీనాథమ్. 9

టీ. కర్కిణి=కర్కాటకము, లగ్నే=లగ్నమగుచుండఁగాను, జీవే=బృహస్పతి, తత్=అలగ్నమందుండఁగాను, చంద్రసితజైః=చంద్రశుక్రబుధులు, ఆయప్రాప్తైః=ఏకాదశ స్థానమందుండఁగాను, అర్కే=సూర్యుడు, మేషగతే=మేషమందుండఁగాను, జాతం=పుట్టినవానిని, విక్రమయుక్తం=పరాక్రమయుక్తుడైన, పృథ్వీనాథం=తీరిపతినిగాను, వింద్యాత్=తెలియవలయును.

తా. కర్కాటకములగ్నమై అందుబృహస్పతియు, చంద్ర, శుక్ర, బుధులు ఏకాదశమునందనగా పృథుభమునందును, సూర్యుడు మేషమునను, యుండగా బుట్టినవాడు పరాక్రమయుక్తుడగు రాజగునని తెలియదగినది.

—ॐ మఱియొక రాజయోగము. ॐ—

శ్లో. మృగ ముఖేర్క తనయే తనుసంస్థే క్రియ కుశీర హరయోధిపయుక్తాః

మిథున తౌ సహితౌ బుధ శుక్రౌ యది తదా పృథుయశాః పృథివీశః.

టీ. మృగముఖే=మకరలగ్నమై, అగ్గతనయే=శని, తనుసంస్థే=ఆమకర లగ్నమందుండఁగా, క్రియకుశీర హరయః=మేషకర్కాటసింహములు, అధిపయుక్తాః=స్వస్వామి యుక్తములును, బుధశుక్రౌ=బుధశుక్రులు, మిథునతౌ=శిసహితౌయది = మిథునతులలతోఁ గూడినవారుచునై, తదా=అపుడిట్లు గ్రహంబులుండఁగాబుట్టినవాడు, పృథుయశాః=విష్టిగక్తిగల, పృథివీపతిః=భూపాలుడౌను.

తా. మకరములగ్నమై, అందుశనిశ్చరుడు, మేషమందు అంగారకుడు, కర్కాటకమునందు చంద్రుడు, సింహమందుసూర్యుడు, మిథునమందు బుధుడు, తులయందుశుక్రుడును, యుండగా బుట్టినవాడు విస్తారమగుక్తిగలరాజగునని తెలియదగినది.

—ॐ మఱియొక రాజయోగము. ॐ—

శ్లో. స్వాచ్చసంస్థే బుధే లగ్నే భృగౌ మేఘారణా శ్రితే

సజీవే ౭ స్తే నిశానాథే రాజా మందారయో న్సుతే. 11

టీ. స్వాచ్చసంస్థే=తనయుచ్చస్థానమైన కన్యయందున్న, బుధే=బుధుడు, లగ్నే=ఆకాశ్యలగ్నమందుండఁగాను, భృగౌ=శుక్రుడు, మేఘారణాశ్రితే=దశమమందుండఁగాను, సజీవే=బృహస్పతితోఁగూడిన, నిశానాథే = చంద్రుండు, అస్తే = సప్తమమందుండఁగాను, మందారయో=శనికుజులు, సుతే=పంచమమందుండఁగాను, బుట్టినవాడు రాజగును.

తా. కన్యలగ్నమై అందుబుధుడు, మిధునమందుకురుడు, మిథునమున గురుచంద్రులు
మకరమునకేకైర అంగారకులును నుండగాబుట్టినవాడు రాజగుననిదెలియదగినది.

— రాజయోగములయందు గల భేదము. —

శ్లో. అపి ఖలకులజాతా మానవా రాజ్యభాజః

కిముత సృపకులౌతాః ప్రోక్తభూపాలయోగైః

సృపతికులసముత్థాః పార్థివా వత్స్యమాణైః

ర్భవతి సృపతి తుల్య స్తే వ్యభూపాలపుత్రః.

12

టీ. ప్రోక్తభూపాలయోగైః = ఈ చెప్పబడిన రాజయోగములచేత, ఖలకులజాతాఅపి =
నీచవంశమందుఁ బుట్టినవారైనను, మానవాః = పురుషులు, రాజ్యభాజః = రాజ్యాధిపతులౌదురు,
సృపకులౌతాః = త్మత్రియ వంశమందుఁబుట్టినవారు రాజ్యాధిపతులౌదురని, కిముత = చెప్పినేల?
అనఁగా సవశ్యము రాజ్యాధిపతులౌదురనుట. వత్స్యమాణైః = ఇంకమీద జెప్పబడిన రాజయోగములచేత,
సృపకులసముత్థాః = త్మత్రియ వంశమునఁబుట్టినవారు, పార్థివాః = రాజులౌదురు,
తేషు = ఆ రాజయోగములయందు, అభూపాలపుత్రః = త్మత్రియవ్యతిరిక్తకులమందుఁబుట్టినవాడు,
సృపతితుల్యః = విశ్వరూపులచేత రాజనమానఁడ, భవతి = అగుచున్నాడు.

తా. ఈ చెప్పబడిన రాజయోగములందు బుట్టినవారు అన్యకులసంజాతులైనను,
రాజ్యాధిపతులగుదురనియు. నిక జెప్పబడునట్టి యోగములంబుట్టిన త్మత్రియవంశజులు మాత్రము
రాజ్యాధిపతులగుదురనియు, అన్యకులసంభవులు రాజకుల్యులగుదురనియు, జెప్పబడినది. ఈ
చెప్పబడిన రాజయోగములచేత నీచకులమున బుట్టినవారైనను, పురుషులు రాజ్యాధిపతులగుదు
రనియు తెలియదగినది. ఇట్లు చెప్పటవలన త్మత్రియవంశమునబుట్టినవారు రాజ్యాధిపతులగు
దురని వేరుజెప్పనక్కరలేదు. త్మత్రియవంశజులైన యెడల తప్పక రాజ్యాధిపతులగుదురనుట
యేర్పడుచున్నది. వత్స్యమాణరాజయోగములచేత త్మత్రియ వంశసంజాతులు రాజులగుదు
రనుటకు సందేహములేదు. ఆ రాజయోగములయందు నితరకులమున బుట్టినవారు రాజకుల్యు
లగుదురని తెలియదగినది.

శ్లో. స్వోచ్చ స్పత్రికోణై ర్భలస్థై స్త్రాదై ర్భూపతి వంశజా నరేంద్రాః

పంచాదిభి రన్యవంశజాతా హీనై ర్విత్తయుతాన భూమిపాలాః. 13

టీ. స్వోచ్చ స్పత్రికోణైః = తమతమయుచ్చ మూలత్రికోణములను పొందియున్న,
భలస్థైః = స్థానదిక్కాలాది బలయుక్తములైన, త్రాదై ర్భూపతి = మూడునాలుగు గ్రహములచేత,
భూమిపతివంశజాః = త్మత్రియవంశమునఁ బుట్టినవారు, నరేంద్రాః = రాజులౌదురు, పంచాదిభిః =
ఉచ్చమూల త్రికోణములయందు స్థానాది బలయుక్తములైయున్న రే-గ్రహములచేత,
అన్యవంశజాతాః = త్మత్రియవ్యతిరిక్తవంశమందుఁ బుట్టినవారును రాజ్యాధిపతులౌదురు, హీనైః =
బలహీనులగు గ్రహములచేత, విత్తయుతాః = ధనవంతులగుదురకాని, నభూమిపాలాః = రాజ్యాధి
పతులుగారు.

తా. తమతమ యుచ్చమాల త్రికోణములను బొంది, స్థానదిక్కాలాది బలయుక్తములగు 3 లేక 4 గ్రహముల వలన త్రియకులమున బుట్టినవారు రాజులగుదురనియు, తమ తమ ఉచ్చమాల త్రికోణములయందు స్థానాది బలయుక్తములగు 5, 6 గ్రహములచేత అన్య కులజులగువారు రాజ్యాధి పత్యమును బొందుదురనియు తెలియదగినది. మరియు తమ తమ మాల త్రికోణములయందు మూడుగ్రహములు స్థానదిక్కాలాది బలహీనములై యున్నను త్రియ వంశమున బుట్టినవారు ధనవంతులగుదు రనియు, రాజయోగము కలుగదనియు, ఇందుచెప్పియుండు బలయుత గ్రహములలో కొన్ని తమయుచ్చస్థానము లందును కొన్ని తమమాల త్రికోణ స్థానములందును కొన్ని స్థానబలయుతము లగుచు కొన్ని నిగ్బలములగుచు, కొన్ని కాల బలయుతములగుచు మూడుగ్రహములకు తక్కువ పడకయుండు నెడల యథోక్తము లగు ఫలితములు గలుగునని నూహింపదగినది.

—ॐ— మఱియొక రాజయోగము. ॐ—

శ్లో. లేఖాస్థే ౭ ర్కే ౭ జేందౌ లగ్నే భామే స్వోచ్చై కుంభే మందే
చాప ప్రాప్తే జీవే రాజ్ఞః పుత్రం విద్యా త్పృథ్వీ నాథమ్. 14

టీ. లేఖాస్థే = ఉదయించుచున్న, అర్కే = సూర్యుడు, అజే = మేషమందును, ఇందౌ = చంద్రుడు, లగ్నే = మేషలగ్నమందును, భామే = కుజుడు, స్వోచ్చై = తనయుచ్చయైన మకరమందును, మందే = శని, కుంభమందును, జీవే = గురుడు, చాపప్రాప్తే = ధనుస్సునందును ఉండగా, రాజ్ఞః పుత్రం = త్రియకులమగులి, భామే ర్నాథం = పృథివీపతినిగా, విద్యాత్ = తెలియవలయును. ఈయోగంబున అన్యకులచందుబుట్టినవాడు ధనవంతుడగుననిభావము.

తా. మేషములగ్నమై లందుసూర్యచంద్రులు అంగారకుడు తన ఉచ్చస్థానమగు మకరమందును, శనిశ్చరుడు, కుంభమునను, గురుడు, ధనుస్సునందును యుండగాబుట్టినత్రియకురాజుగుననియు, అన్యకులజుడు ధనవంతుడగుననియు తెలియదగినది. ఇందుజెప్పబడియుండు లేఖాశ్దమునకు ఉదయస్థానమని నూహింపదగినది. మరియు “తేయస్థే” అనిపఠించి సూర్యుడుసింహమునందుండవలయుననికొందరనుచున్నారు ఇదియుసమంజసముగా నెయున్నది.

—ॐ— మఱిరెండు రాజయోగములు. ॐ—

శ్లో. స్వర్కే శుక్రే పాతాళస్థే ధర్మస్థానం ప్రాప్తే చంద్రే
దుశ్చిక్యాంగ ప్రాప్తిప్రాప్తే శ్వేషై ర్జాతః స్వామీ భూమేః. 15

టీ. స్వర్కే = స్వర్కేత్రములగు వృషభకులలో నొకరాశియందున్న, శుక్రే = శుక్రుడు, పాతాళస్థే = చతుర్థమండలా, చంద్రే = చంద్రుడు, ధర్మస్థానం = నవమమును, ప్రాప్తే = పొందుచుండగాను, దుశ్చిక్యాంగ ప్రాప్తిప్రాప్తే = తృతీయలగ్న కాదక గతులైన, శ్వేషై = తక్కిన రవి కుజ బుధ గురు శనిలచేత నియ్యబడినయోగమందు, జాతః = పుట్టినవారు, భూమేః = పుడమికి, స్వామీ = పాలకయగును,

తా. (1) తుంభములన్నయై, శుక్రడు వృషభమునందును, చంద్రుడు శులబంధును, తక్కినగ్రహములగు రవి, కుజ, బుధ, శుక్ర, శని, యధాసంభవముగ తృతీయ, లగ్న పీఠాదనులయందునగా, మేష, కుంభ, దశమస్థలమున నుండగాబుట్టిన త్రిమయము మహాదైవ్యత్యపఃపన్నుడగురాజగును. అన్యకులజుడు, ధనవంతుడగును.

(2) కర్కాటకములన్నయై, శుక్రడు శులబంధును చంద్రుడు మినమునను, తక్కినగ్రహములు యధాసంభవముగ కన్యా కర్కాటక వృషభముల యందుండగా బుట్టిన గాజవంశజుడు రాజగును, అన్యకులజుడు, ధనవంతుడగును.

— ముటియొక రాజయోగము —

శ్లో. సామ్యే వీర్యయుతే తనుయుక్తే వీర్యాధ్యేచ శుభే శుభయాతే
ధర్మార్థోపచయే వ్యవశేషే ధర్మాత్మా. నృపజః పృథివీశః. 16

టీ. వీర్యయుతే=వద్దలసంపన్నుడైన, సామ్యే=బుధుడ, తనుయుక్తే=లగ్నమందుండగాను, వీర్యాధ్యే=బలయుక్తుడైన, శుభే=గురుశుక్రలలోనొకడు, శుభయాతే=నవమమందుండగాను, ధర్మార్థోపచయే=నవమ ద్వితీయ తృతీయ వృత్త దశమైకాదశములయందు యధాసంభవముగానున్న, అవశేషే=తక్కినగ్రహములచేత, నిత్యబడిన రాజయోగమందు బుట్టిన, నృపజః=రాజపుత్రుడు, ధర్మాత్మా=పుణ్యాత్ముడైన, పృథివీశః=భూపతియగును.

తా. వద్దలసంపన్నుడైనబుధుడు, లగ్నమందును, గురుశుక్రలలో నొకడుబలవంతుడైన నవమమునను తక్కినగ్రహములు యధాసంభవముగా నవమ, ద్వితీయ, తృతీయ, వృత్త, దశమ, యేకాదశములయందుండగాబుట్టిన త్రిమయము పుణ్యాత్ముడగు రాజగును. అన్యకులజుడు, ధనవంతుడగును “శుభేశుభయాతే” అని యుండునొకటి “శుభేశుభయాతే” అని పరిచి శుభగ్రహము చతుర్ధస్థానమునందుండ వలయునని కొంద రనుచున్నారు.

— ముటిరెండు రాజయోగములు. —

శ్లో. వృషాదయే మూర్తి ధనారి లాభగై
శృశాంక జీవార్క సుతా పరైర్నృపః
సుఖే గురూఖే శశి తీక్షణ్ణదీధితి
యమోదయే లాభగై ర్నృపౌపరైః. 17

టీ. వృషాదయే=వృషభములన్నయై, మూర్తిధనారిలాభగై=లగ్న ద్వితీయ వృత్తికాదశములయందు, వరుసగానున్న, శృశాంక జీవార్క సుతాపరైః=చంద్రుడు, గురుడు, శని, రవి కుజ, బుధ, శుక్రలచేబుట్టిన త్రిమయము, నృపః=నరపాలుండగును, గురూ=బృహస్పతి, సుఖే=చతుర్థస్థుండును, శశి తీక్షణ్ణదీధితి=చంద్రనూర్వులు, వృషాదయే = కన్యా రుదు లగ్న మందును, లాభగై = ఏకాదశమందున్న, అపరైః = తక్కినకుజబుధశుక్రలచేత బుట్టిన త్రిమయము, నృపః=నృపాలుండగును.

తా. (1) లగ్నమువృషభమై అందుచంద్రుడు, గురుడు మిథునమునందు, శనైశ్చ రుడు కులయందు, తక్కిన గ్రహములు, అనగా, రవి, కుజ, బుధ, శుక్రలు మిథునమునందు నుండగాబుట్టిన తుత్రియుడు రాజేంద్రుడగును. అన్యకులజాత, ధనాఘ్నియగును.

(2) లగ్నమున శని, చతుర్థమున గురువు, దశమమునరవిచంద్రులు, ఏకాదశమున, కుజ, బుధ, శుక్రులుండగాబుట్టి తుత్రియుడు నృపాలులలో శ్రేష్ఠుడగును. అన్యకులలో ద్భవుడు ధనాఘ్నియగును.

—❧— మఱిరెండు రాజయోగములు. ❧—

శ్లో. మేఘూరణా యతేను గాశ్యశి మంద జీవా
జ్ఞారాధనే సితరవీ హీబుకే నరేంద్రం
వక్త్రాసితౌ శశి సురేజ్య సితార్క సామ్యా
హారా నుఖాస్త శుభఖాప్తి గతాః ప్రజేశం. 18

టీ. మేఘూరణాయతేనుగా=దశమేకాదశ లగ్నములయందు యథాక్రమముగానున్న, శకిమందజీవాః=చంద్ర,శని, గురువులును, ధనే=ద్వితీయమందు, జ్ఞారా=బుధకుజులు, హీబుకే=చతుర్థమందు, సితరవీ = శుక్రనూర్యులు, ఇవ్యధంబుననున్నవారలై తుత్రియవంశంబునందు బుట్టినవాని, నరేంద్ర = నరాధిపునిజేయుదురు. వక్త్రాసితౌ = కుజశకులు, శశిసురేజ్యసితార్క సామ్యాః = చంద్రగురు శుక్రరవిబుధులును (వరుసగా) హారానుఖాస్త శుభఖాప్తి గతాః = లగ్నచతుర్థ సప్తమనవను దశమేకాదశముల యందున్నవారలై, రాజపుత్రుని, ప్రజేశం = నరాధిపునిగా జేయుదురు.

తా. (1) లగ్నమునగురుడు, ద్వితీయమున బుధకుజులు, చతుర్థమున శుక్రనూర్యులు, దశమమున చంద్రుడు, ఏకాదశమున శనైశ్చరుడును ఉండగా బుట్టిన తుత్రియవంశజుడు రాజగునని తెలియదగినది. అన్యకులనుడు ధనవంతుడగును.

(2) లగ్నమునందంగారక శనైశ్చరులు, చతుర్థమున చంద్రుడు, సప్తమమునగురుడు, నవమమున శుక్రుడు, దశమమున నూర్యుడు, ఏకాదశమున బుధుడుండగాబుట్టిన తుత్రియుడు నరేంద్రుడగుననియు, అన్యకులలోద్భవుడు, ధనాఘ్నియగుననియు నూహింపదగినది.

—❧— { రాజయోగ జనితులకు, రాజ్యస్థాప్తి, }
తద్భ్రంశాది కాలముల వివరము. { ❧—

శ్లో. కర్త లగ్న యుతే పాక దశాయాం రాజ్యలభి రథవా ప్రబలస్య
శత్రు నీచ గృహ యాతదశాయాం ఛిద్రసంశ్రయ దశా పరికల్పస్య.

టీ. కర్త=లగ్నమునకు దశమముతోడను, లగ్న=జన్మలగ్నముతోడను, యుత = కూడి యున్న గ్రహముయొక్క, పాకదశాయాం=అంతర్దశయంబు, రాజ్యలభిః = రాజయోగమునం బుట్టినవానికి రాజ్యస్థాప్తి యగును. అథవా=అటుగాక లగ్న దశమములయందు గ్రహములు

లేకుండేనేని, ప్రబలస్థానమున కాలమున సకలగ్రహములలో నేగ్రహము బలాధికమయి యుండునో ఆగ్రహముయొక్క అంతర్దశయందు రాజ్యప్రాప్తియగును. శత్రునీచగ్రహయాల దశాయాం=రాజ్యము ప్రాప్తమైనవానికి జన్మకాలమందు శత్రుత్వేత్రమునుగాని నీచత్వేత్రమును గాని పొందియున్న గ్రహముయొక్క అంతర్దశయందు, ఛిద్రదశా = రాజ్యహరణదశయును, సంశ్రయదశా=పరాశ్రయదశయును, పరికల్పాద్య=కల్పింపదగినది.

తా. రాజయోగమున బుట్టినవానికి రాజయోగములను గలుగజేయు గ్రహములలో నేగ్రహము జననలగ్నమునకు దశమస్థానమునందుగాని, జన్మలగ్నమందుగానియున్నదో ఆగ్రహముయొక్క అంతర్దశయందు, రాజ్యప్రాప్తియగును. అలగ్న దశమస్థానములయందు రెంటియందును, ఇండు గ్రహములున్నను, స్థానద్వయమునం దనేక గ్రహములున్నను, అందు బలాధికగ్రహాంతర్దశయందు రాజ్యప్రాప్తియగునని తెలియదగినది. అట్లుగాని పక్షమున, అలగ్న దశమములయందు నేగ్రహములేకుండేనేని సకలగ్రహములయందు జననకాలమున నేగ్రహము బలాధికమైయుండునో ఆగ్రహాంతర్దశయందు రాజ్యప్రాప్తియగునని తెలియదగినది. ఇట్లు అనేక అంతర్దశలు రాజ్యప్రదంబులుగ నేగ్గుడునెడల చారవశమున నేగ్రహముస్థాంతర్దశా కాలమునం దతిబలయుక్తమై యుండునో ఆగ్రహాంతర్దశయందు రాజ్యప్రాప్తియగునని తెలియదగినది.

—ॐ— రాజ్యభ్రంశాది కాలము. —ॐ—

జననకాలమున శత్రుత్వేత్రమునవైనను, నీచత్వేత్రమునవైనను, నుండునట్టి గ్రహములు బలయుక్తమైయుండు నెడల తద్గ్రహాంతర్దశకాలమున గాత్రముపోవును. హీనబలయుక్తమై యుండునెడల ఆగ్రహాంతర్దశకాలమున ఆపత్తులధికముగ గలుగుననియు అట్టికాలమున పరుల నాశ్రయించుటచే రాజ్యమునిలుచుననియు దెలియదగినది. ఈ విషయమై “లగ్నగః కర్షణో వాస్యా దధవా ప్రబలాపి యః, సస్యాత్ స్వాంతర్దశాకాలే రాజ్యదః ప్రబలాయథా, నీచారికృహసంస్థస్య దశాయాం ప్రబలస్యచ, చ్యుతి ర్భలవిహీనస్య తస్మాక్షః పరసంశ్రయాత్” అని గార్హవచించి యున్నారు.

—ॐ— { భోగవంతులజననము, శబరతస్కరాధిపతుల జననమును వివరించుట. } —ॐ—

శ్లో. గురు సిత బుధ లగ్నే సప్తమస్థే ర్కపుత్రే
వియతి దివసనాథే భోగినాం జన్మ విద్యాత్
శుభబలయుత కేంద్రైః కూరభ సైశ్చ పాపై

ర్వజిత శబర దస్య స్వామితా మర్థభాక్తు.

20

టీ. గురుసితబుధలగ్నే=గురుబుధ శుక్రలలోనొకడు లగ్నమందుండేగాను, అర్కపుత్రే=శని, సప్తమస్థే=సప్తమమందుండేగాను, దివసనాథే=నూర్వ్యుడు, వియతి = దశమమందుండేగాను, భోగినాం=ధనహీనులైనను ఏనిధంబునవైన నెల్లప్పుడు భోగములనుభవించు

వారియొక్క, జన్మ=జననమును, విరద్యాత్=తెలియవలయునది. శుభబలయుత కేంద్రైః, శుభః గ్రహసంబంధులును, బల=బలయుతములైన, కేంద్రైః=కేంద్రస్థానములచేతను, క్రూరభక్తైః=పాపగ్రహసంబంధరాసులయందున్న, పాపైః=పాపగ్రహములచేతను, శబరగన్ధస్వామితాం, శబర=బోయవానికిని, దన్యు=చోరులకును, స్వామితాం=అధిపతి యాటకు, వ్రజతి=పొందును, సః=వాడు, అథభౌక్ష్వ=ధనవంతుడగును.

—◆— భోగవంతుల జననయోగము. —◆—

తా. గురుబుధశుక్రలలో నొకడులగ్నమందును, శనిశ్రవరుడు సప్తమమునందును ఉండగా బుధ్దినవాడు ధనహీనులైనను, ఏవిధముగానైనను ఎల్లప్పుడును భోగము ననుభవించు వారగుదురు. కొందరు, “రవి బుధ సిత లగ్నే” అనిపఠించి దశమమందు నూర్యుడండగా లగ్నమున బుధశుక్రతుండరు గనుక, రవి, బుధ శుక్ర సంబంధములగు సింహ వృషభ తులా మిధున కన్యా లగ్నములయందని చెప్పదురు వజ్రదియోగములయందు నూర్యుడందశ్యుడై యుండగా లగ్నమునందు బుధశుక్రలయునికి చెప్పబడియుండుటచే పూర్వ కాస్త్రానుసారముగ నీ యోగము వరాహమిహిరా చార్యులవలన జెప్పబడినది. ఇందులకు “జీవజ్ఞ భాగవత్స గ్నే సప్తమస్థగ్నందనే, దశమస్థే రవో జాతో భోగవాక్ పురషాభవేత్” అని గార్హవచించి యున్నారు.

—◆— శబరతస్కరాధిపతుల జననయోగము. —◆—

శుభగ్రహసంబంధంబులగు వృషభ, మిధున, కర్కటక, కన్యా, తులా, ధనుర్దీనముగా బలయుక్తములైన కేంద్రస్థానము లగుచుండగా పాపగ్రహసంబంధములగు మేష, సింహ, వృశ్చిక, మకర, కుంభములయందు పాపగ్రహములుండు నెడల అపుడు బుధ్దినవాడు శబరతస్కరాదులకు రాజై ధనవంతుడగునని తెలియదగినది కొందరు ఈయోగమునకు, శుభగ్రహసంబంధరాసులు కేంద్రస్థానములై అందుశుభగ్రహములుండగా పాపగ్రహసంబంధరాసులయందు పాపగ్రహము లుండవలయునందురు. ఇదియునొప్పుకోదగినది. మరికొందరు, ఏరాసులైనను కేంద్రస్థానగతములై బలయుక్తములగు శుభగ్రహములతో కూడియుండవలయునని చెప్పదురు. ఇందులకు “పాపక్షేత్ర గతైః పాపైః కేంద్రస్థై స్సౌమ్య రాశిభిః సబలై ర్యస్య జన్మస్యా తస్మిదసౌ దన్యు నాయకః” అను గార్హవచనము విరుద్ధముగా నుండుటచే గ్రహ్యముకాదని నూహింపదగినది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

రాజయోగాధ్యాయ నామక

ఏకాదశాధ్యాయము.

శ్రీ క ఋ.

బృహంజ్ఞాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

నాభసయోగాధ్యాయము. ద్వాదశాధ్యాయము. —12.

—ॐ— నాభసయోగ సంఖ్యావివరము. ॐ—

శ్లో. నవ దిగ్వసవ త్రికాగ్ని వేదై, ద్విత్రి చతుర్వికల్పజా స్సుభిః
యననై త్రిగుణా హి వ ట్పతీసా కథితా విస్తరణోఽత్ర తత్సమాసః.

టీ. నవ దిగ్వసవ=9, 10, 8, ఈసంఖ్యలు, క్రమముగా, త్రికాగ్ని వేదై=8, 8, 4, ఈసంఖ్యలచేత, గుణితాః = గుణింపబడినవై, ద్విత్రి చతుర్వికల్పజాః = 2, 8, 4, వికల్పముల వలనబట్టెడు యోగములు, స్సుభిః=అగును, యవనైః = పురాతన యవనులచేత, త్రిగుణాః = వాటిచేత గుణింపబడిన, పట్పతీ 600 అనగా 1800 నాభసయోగములు, విస్తరణః = విస్తరముగా, కథితా = చెప్పబడిన, అత్ర=ఈబృహంజ్ఞాతకమందు, తత్సమాసః=అ 1800 యోగములయొక్క సంగ్రహము చేయబడును.

—ॐ— నాభసయోగములకు 4 వికల్పములు. ॐ—

తా. 1. ఆకృతియోగములు.

2. ఆకృతియోగములు, సంఖ్యాయోగములు.

3. ఆకృతియోగములు, సంఖ్యాయోగములు, ఆశ్రయ యోగములు.

4. ఆకృతియోగములు, సంఖ్యాయోగములు ఆశ్రయయోగములు దశయోగములు.

ఇంచులకు సంఖ్యా విశదము ఇందు “నవదిగ్వసవః” అని యుండుటచే 9, 10, 8; అను సంఖ్యలు, క్రమముగ “త్రికాగ్ని వేదైః” 8, 8, 4 అనుసంఖ్యలచే గుణింపబడి. “ద్విత్రి, చతుర్వి కల్పజాః,” అనగా 2, 8, 4, వికల్పములవలన ఏర్పడు యోగములగుచున్నవి. అనగా,
 $9 \times 8 = 27$ గనుక ద్వికల్పమువలన 27 యోగములు ఏర్పడుచున్నవి.

$10 \times 8 = 80$ గనుక త్రివికల్పమువలన 80 యోగములు యేర్పడుచున్నవి.

$8 \times 4 = 32$ గనుక చతుర్వి కల్పమువలన 32 యోగములు యేర్పడుచున్నవి.

ఆకృతి యోగములు 20 సంఖ్యాయోగములు 7 ఈరెండును మొత్తము చేసినయెడల, ద్వివికల్పజ యోగములు 27 అగుచున్నవి.

అకృతియోగములు 20, సంఖ్యాయోగములు 7 ఆశ్రయయోగములు 3 యీమాడును గలిపిన త్రివికల్పజ యోగములు 30 అగుచున్నది.

అకృతియోగములు 20 సంఖ్యాయోగములు 7 ఆశ్రయ యోగములు 3 దశయోగములు 2 యీనాల్గును గూడగా చతుర్వికల్పజయోగములు 32 అగుచున్నవి.

గనుక ఇట్లు 32 యోగములేర్పడుచున్నవి పురాతన యవనులచేత మూటిచేగుశీతబడిన 600 అనగా $3 \times 600 = 1800$ నాభసయోగములు విస్తాగముగ జెప్పబడి యున్నవి. అయినను శుచిభ్యజాడు యీవిషయమై “సంస్థాన సాదృశ్యవనంతకం స్యాద్వివ్యాజీ నానాప్రకృతీని దృష్త్వా” అని చెప్పియుండుటచే నాభసయోగములు అనంత్యములనియేర్పడచుండగా బురాయవసులకు నాభసయోగమును 1800 అని సంఖ్యానిర్ణయ మెట్లుఏర్పడెననగా సర్వగ్రహములును చతుర్థ సప్తమములయందుండే నేని శంఖ యోగము సర్వగ్రహములు సప్తమదశమముల యందుండే నేని బభృశయోగము, సకలగ్రహములు దశమ చతుర్థముల యందుండే నేనిభ్యజయోగము యీమాడును, పూర్వము జెప్పిన అకృతి యోగములు 20 అంతు అకృతియోగములు 28 సంఖ్యాయోగములు 127. ఈ సంఖ్యాయోగముల గణితవివరము.

7	6	5	4	3	2	1
1	2	3	4	5	6	7

ఏక వికల్పజ యోగములు. 7.

$$(7 \times 6) \div 2 = 21 \text{ ద్వివికల్పజ యోగములు.}$$

$$(21 \times 5) \div 3 = 35 \text{ త్రివికల్పజయోగములు.}$$

$$(35 \times 4) \div 4 = 35 \text{ చతుర్వికల్పజయోగములు.}$$

$$(35 \times 3) \div 5 = 21 \text{ పంచవికల్పజ యోగములు.}$$

$$(21 \times 2) \div 6 = 7 \text{ షడ్వికల్పజ యోగములు.}$$

$$(7 \times 1) \div 7 = 1 \text{ సప్తవికల్పజ యోగములు.}$$

మొత్తము, $7 + 21 + 35 + 35 + 21 + 7 + 1 = 127$ యోగములు— (ఈగణితము సునస్థాన ఫాదియోగములయందు జెప్పబడియున్నది) గనుక అకృతియోగములు 28 సంఖ్యా యోగములు 127 మొత్తము యోగములు 150 ఈసంఖ్యను రాశిసంఖ్యయగు 12 తోగుణింపగా ద్వాదశ రాశిలగ్న జనితయోగములు $150 \times 12 = 1800$ అగుచున్నవి. ఇవియే నాభస యోగములు ఈబృహజ్జాతకమునందు ముప్పదిరెండు యోగములచేత పై జెప్పిన 1800 యోగములయందు చెప్పబడిన యావదగ్గము విశేషముగా తెలియునట్లు సంగ్రహముగా జెప్పబడి యున్నది తెలియదగినది.

ఈముప్పదిరెండు యోగముల నామములు.

“నా చ్ఛత్రకూట కార్తుకశృంగాటక వజ్రదామనీ పాశాః, వీణాసరోజముసలావాహనీ
హల శరసముద్రచక్రాణి మాలాసర్పార్ధే దూయవ కే నారా గ రాటహగ యూపాః యుగళక
టకూల దండారణ్య శృక్తి స్పృధానగోనలః” అననొప్పమన్నవని సారావళీ కారకుడు వచించి
యున్నాడు.

—॥ ఆశ్రయయోగములు దశయోగములు. ॥—

శ్లో. రంజయన్తనలం నల శ్చరాదైవైః సత్య శ్చ శ్రయజాన్ జగాదయోగాన్
కేంద్రై స్సదసమ్యుతై ర్దళాఖ్యా స్రక్సర్పా కథితౌ పరాశరేణ. 2

టీ. సత్య=సత్యాచార్యుడు, చరాదైవైః = సకలగ్రహములచేత నాశ్రయింపబడి
యున్న, చరస్థిరద్విస్వస్వభావ రాసులచేత, క్రమముగా, రంజయన్తనలం=రంజు, ముసల, న
లములనెడు, ఆశ్రయజాన్ = ఆశ్రయముగలన బుట్టునట్టి, యోగాన్ = యోగములను, జ
గాద = చెప్పెను, “ఆశ్రయజానిహానా” అనుపాఠమందు, ఇహ=ఈ ప్రకరణమందు, ఆహ=
చెప్పెనియర్థము, పరాశరేణ = పరాశరులచేత, సదసమ్యుతైః=శుభపాపగ్రహములతోఁగూ
డిన, కేంద్రైః=మాడుకేంద్రస్థానములచేత, దళాఖ్యా = దశసంఖ్యబులైన, స్రక్సర్పా=
స్రగ్వీగ సర్పయోగములు, కథితౌ = వర్ణించెను,

—॥ సత్యోక్తములగు ఆశ్రయయోగత్రియవినగము. ॥—

తా. (1) సర్వగ్రహములు చరరాసులగు మేషకర్కాటక, తులావకరములందునుండి
స్థిరరాసుల యందును, ద్విస్వస్వభావరాసులు శూన్యములై యుండు నెడలరంజయోగమనబడును.

(2) సకలగ్రహములు స్థిరరాసులగు వృషభసింహ, వృశ్చిక, కుంభముల యందుండి
చరరాసులును, ద్విస్వస్వభావరాసులును, శూన్యంబులై యుండు నెడలము సలయోగమనబడును.

(3) గ్రహములన్నియు, ద్విస్వస్వభావరాసులగు మిథున, కన్యా, ధనుర్దినములయం
దుండి అన్యరాసులై శూన్యములై యుండు నెడల నలయోగ మనబడును. ఈమాడుయోగ
ములవిషయమున కొందరు నాలుగు చరరాసులంగును గ్రహములుండిన రంజయోగమనియు,
నాలుగు స్థిరరాసులయందును గ్రహములుండిన నాలుగు ద్విస్వస్వభావ రాసులయందును గ్ర
హములుండినని నలయోగమనియు జెప్పుదురుగాని ఈ విషయమై “ఏకోద్వైవాత్రయస్స
ర్వే సర్వై ర్యుక్తా యదా గ్రహైః, చగయోగ స్సగా రంజశీష్వాణాం జన్త దోభివేత్,
స్థిరశ్చేత్తనలం నామ మానినాం జన్త కృష్ణాణాం, ద్విస్వస్వభావో నలాఖ్యస్తు బలినాం పరి
కీర్తితః.” అని గాగ్గి వచించియుండుటవలన ఈ రెండ సారి చెప్పినది గ్రహ్యంబు గాదు మరియు
నీయర్థమునందు “చగరాశ్చై స్త్రేపేంద్రై రంజైః, స్థిరరాశ్చై స్త్రేధా ముసలం, ద్వి శరీరగతై
శ్శోగో నల సంక్షో మునిభి రుద్భవైః” అని సత్యాచార్యులవారును. “ఉభయ స్థిరచరసంక్షై
స్సలై ర్నల ముసల రంజుః క్రమతః” అని సార వళీకారకుడును వచించియున్నారు.

పరాశరోక్తములగు దళయోగద్వయ వివరము.

మాడు కేంద్రములయందును శుభగ్రహములు చంద్రవ్యతిరిక్తములగు నుండి ఒక కేంద్రమునందైనను లేకుండినచో దళాఖ్యమగు మాలాయోగమని జెప్పబడును.

(2) మాడుకేంద్రములందును బాషగ్రహములగు రవి, కుజ, కనులండి, ఒకకేంద్రమునందైన శుభగ్రహము లేకుండునెడల దళాఖ్యమగు సర్వయోగమని జెప్పబడును.

ఈశ్లోకమున “కేంద్రై స్సద సద్యుతై దళాఖ్యా” అనిసామాన్యముగ జెప్పబడియున్నను, శుక్ల కృష్ణపక్షములయందు చంద్రునికి పూర్వ త్వక్షీణత్వములు సంభవించుటవలనను, గ్రంధాంతర వచనాను సారముగ చంద్రవ్యతిరిక్త గ్రహములని అర్థముచేయబడినది అయిన కేంద్రత్రయము శుభగ్రహాయుక్తమైయుండగ క్షీణచంద్రుడు నాల్గవవాడై కేంద్రమునందున్నయెడల స్రగ్యోగమునకును, కేంద్రత్రయము పాపగ్రహాయుక్తమైయుండగ పూర్వచంద్రుడునాలవ వాడై కేంద్రమునందున్న యెడలసర్వయోగ మునకును భంగములేదని తెలియదగినది. కేంద్రములు నాలుగైయుండగా, మాడుకేంద్రములను మాత్రము గ్రహించి స్రగ్యోగమునకు కేంద్రత్రయమున శుభగ్రహత్రయమగు గురుబుధ శుక్రలుండ వలెననియు, సర్వయోగమునకు కేంద్రత్రయమునపాపగ్రహత్రయమగు రవి కుజ శనైశ్చగులుండవలెననియు విశేషముగ జెప్పబడుటకు గారణమేమన “త్రికేంద్రై ర్య మారాత్కై స్సరోష దుఃఖిత ఒన్మదః, భోగిజన్త ప్రదా మాలా తద్వజ్జీవ నితేందుజైః” అని గాగ్గియు, “కేంద్రే వ్యపాశేభు నితజ్ఞ జీవై త్రికేంద్రసంధైః కథయంతి మాలాం సగ్మ స్త్వ సౌమ్యైశ్చ య మారనూర్వై ర్యోగావిమా ద్వౌ కథితౌ దళాఖ్యా” అని బాదరాయణులును వచించి యుండుటచే పూర్వోక్తప్రకారముగ అర్థముచేయబడినది. ఈయోగములు ఇతరులును చెప్పియున్నారు. అయిన కొందఱు గ్రంథకర్తలు విశదపరచిరి, మరికొందరు వములకొనిరి అయినను ముఖ్యులగు పరాశరులుచే జెప్పబడియుండుటచే వరాహ మిహిరాచార్యులును విశదముగా వచించి యున్నారు. ఈవిషయమై “ద్వైబార్ధ యోగంక్షే భుజంగమాతే పరాశరే ణోక్తే” అనిసారావళీకారకుడను వచించియున్నాడు.

—॥ కొందఱు ఆశ్రయ యోగత్రయమును దళయోగద్వయమును

చెప్పకపోవుటకు గారణము. ॥—

శ్లో. యోగా వ్రజం త్యాశ్ర యజా సమత్వం

యవాబ్జ వజ్రాండజ గోల కాదైః

కేంద్రోపగ ప్రోక్తఫలా దలా ఖ్యా

విత్యాహు రన్యే చ పృథక్ఫలా తౌ.

3

టీ. యవాబ్జవజ్రాండజగోలకాదైః=అకృతియోగములైన యపపద్మ, వజ్ర, విహంగ యోగములతోడను అదిశిబ్బమువలన గదా శకటాదులతోడను సంఖ్యాయోగములైన గోళక,

కుల, కేదారములతోడను, ఆశ్రయజాః = ఆశ్రయజములైన, యోగాః = రజ్జు మూలముల
యోగములు, సమత్వం = సమానత్వమును, కేంద్రోపగ ప్రోక్తఫలా, కేంద్రోపగ = కేంద్రస్థా
నములను బొందియున్న గ్రహములకు, ప్రోక్త = చెప్పబడినఫలములే, ఫలా=ఫలములుగా
గలిగి, దశాఖ్యా = దశనామకములైన, తా=ఆశ్రయగ్రహయోగములు, పునకకలా = భిన్నఫల
ములు, నేతి=కావని, అన్యే = కొందఱు, ఆహుః = చెప్పదురు.

తా. ఆకృతి యోగములగు యవ, ఋష్య, వజ్ర, విహంగ యోగములతోడను గదాశక
టాది యోగములతోడను, సంఖ్యాయోగములగు గోశక, కులకేదార యోగములతో
డను, ఆశ్రయజములైన రజ్జుయోగము, ముసలయోగము, నలయోగములను మూడును సమా
నత్వముకొందు చుండుటచే కొందఱు యీ ఆశ్రయయోగములం జెప్పలేదు. అయినను రజ్జు మొ
దలగు యోగములకు వ్యతిరేక్తముగ నాశ్రయయోగములకు నవకాశముండక పోవుటచే ఈ
రజ్జు మొదలుగాగల యోగములు వరాహ మిహిరాచార్యులచే జెప్పబడిన. కేంద్రస్థానముల
నుబొందియున్న గ్రహములకు జెప్పబడిన ఫలములే ఈ మాటా సర్వ యోగములకు చెప్పబడి
యుండుట చేతను భిన్న ఫలములేవియు గ్రాహ్యుగుటకు వీలులేక యుండుటచేతను కొందఱు
వచించరైరి మరియు “కేంద్ర త్రికోణేషు శుభాః ప్రశస్తాస్తే మేష పాపా నకుభప్రదా
న్యూ” అని బృహజ్ఞానక కారకుడగు విరాహ మిహిరాచార్యునిచేజెప్పబడిన రీతిగ కేంద్ర
స్థానముల బొందినట్టి శుభగ్రహములు శుభఫలముల నిచ్చుచుండెను వారనియు, కేంద్రస్థానము
లనుబొందినట్టి పాపగ్రహములు అశుభఫలముల నిచ్చెను వారనియు జ్యోతిషగ్రంథ కర్తలనేకు
లు జెప్పియున్నారు ఆఫలము లే ఇందుగనుపరుపబడియుండు దశాఖ్యములగు ప్ర క్షర్ప యో
గములయందు జెప్పబడియుండుటచే నీయోగద్వయమును జెప్పట అంతవిశేషముగాదని
యొచి కొందఱు చెప్పలేదని నూహింపదగినది అయినను కేంద్రస్థానములను బొందియున్నట్టి
గ్రహములు తమతమదశా కాలములయందు మాత్ర మేఫలప్రదము లగునుగాని అన్నిదశల
యందును ఫలములు గలిగించుట గర్లభము నాభసాఖ్య యోగములందు చెప్పబడియుండు యీ
యోగములు సర్వదశల యందును ఫలప్రదము లగుటచే పరాశరాద్యుక్త ప్రకారముగ వరా
హ మిహిరాచార్యులచే దశాఖ్య యోగములగు నీ ప్ర క్షర్ప యోగములు రెండును చెప్ప
బడినవని తెలియదగినది.

—శ్లో. గదా, శకట, విహంగ, శృంగాటక, హలాఖ్యయోగములు. శ్లో—

శ్లో. ఆసన్న కేంద్ర భవన ద్వయగై ర్గదాఖ్య
స్తై న్య స్తగేషు శకటం విహగః ఖబుధ్యోః
శృంగాటకం నవమ పంచమ లగ్న సంధిః
లగ్నాన్యగై ర్మలమితి ప్రవదంతి తద్భాః.

టీ. అసన్న = వరసన్నసమీపమందున్న, కేంద్రభవనద్వయం=రెండు కేంద్రస్థానములను, గత్తై=పొందియున్న సర్వగ్రహములచేత, గదాఖ్యః = గదాహ్వయ యోగంబగును, తస్యస్తగేషు=అన్నిగ్రహంబులను లగ్న సప్తమముల యందుండగా, శకటం=శకటయోగము, ఖబంధ్యోః=దశమచతుర్థములయందుఅన్నిగ్రహంబులుండేసేని, విహంగః=విహంగయోగము.నవమః పంచమలగ్న సంతైః = నవమపంచమ లగ్నములయందు అన్నిగ్రహంబు లుండేసేని, శృంగాటకం = శృంగాటకయోగము, లగ్నాన్యైః = లగ్నముగాకతక్కిన స్థానములయందు యథా సంభవముగా అన్ని గ్రహంబులు పరస్పరత్రికోణస్థానములయందుండేసేని, హలం = హలయోగము, ఇతి=ఈ ప్రకారము, తద్వజ్ఞః=హోగాకాస్త్రజ్ఞులు, ప్రవదంతి = చెప్పుదురు
తా. గదాయోగము:—పరస్పర సమీపమునందుండు కేంద్రస్థానద్వయమున గ్రహములన్నియునుండేసేని గదాయోగమనబడును.

ఈయోగము 4 విధములు.

- (1) సర్వగ్రహములు పరస్పరా సన్న కేంద్రస్థానములగు లగ్న చతుర్థములందుండుట
- (2) సకలగ్రహములు చతుర్థ సప్తమములయందుండుట.
- (3) సర్వగ్రహములు సప్తమ, దశమములయందుండుట.
- (4) సకలగ్రహములు దశమ, లగ్నములయందుండుట.

ఈ నాలుగువిధములను గదాయోగములనబడును.

శకటయోగము:—గ్రహములన్నియు లగ్న సప్తమములయందుండునెడల శకటయోగము.

విహంగయోగము:—అన్నిగ్రహములు చతుర్థదశమములందుండేసేని విహంగయోగము.

శృంగాటకయోగము:—గ్రహములన్నియు, నవమ, పంచమ, లగ్నములయందుండునెడల శృంగాటకయోగ మనబడును.

హలయోగము:—సకలగ్రహములు లగ్న త్రికోణముగాక, తక్కిన త్రికోణములయందు యథాసంభవముగానుండునెడల హలయోగమనబడును.

ఇది 3 విధములు:— (1) ద్వితీయ, షష్ఠ, దశమములందుండట. (2) తృతీయ, సప్తమ, ఏకాశములయందుండట. (3) చతుర్థ, ఆష్టమ, ద్వాదశములయందుండట.

ఈ యోగముల విషయమై సాగావళీకాగతుడు, “కేంద్రప్రత్యాసన్నైర్భక్ నద్వయైర్గదావాచ” అని గదాయోగమును, “హోరాస్తగైశ్శకటం” అని శకటయోగమును, “చతుర్థదశమాశ్రితైర్భవేద్విహంగః” అని విహంగయోగమును, “ఉయాన్యైశ్చ త్రికోణైర్హల ఇతి శృంగాటకంసలగ్నత్” అని హల, శృంగాటకయోగములను జెప్పియున్నారు.

—ॐ॥ వజ్ర, యవ, కమల, వాపీయోగములు. ॐ॥

శ్లో. శకటాండజవ చ్చుభాశుభై ర్వజ్రం తద్వీర్యరీతై ర్వవః

కమలంతు విమిశ్ర సంస్థితై ర్వాపీ తద్యది కేంద్ర బాహ్యతః. 5

టీ. శకటాండజ వచ్చుభాశుభైః అనగా పూర్వస్థోకముందు శకటయోగమునకు ఏ ఘాతములయందు గ్రహములు బుండ్లవలయునని చెప్పబడినో ఆ లగ్న సప్తమములయందు శుభగ్రహములును విహగయోగమునకు ఏస్థానముల యందు గ్రహములుండవలయునని చెప్పబడినో అదశమచతుర్థ స్థానములయందు పాపగ్రహములును యుండి తక్కిన స్థానముల యందు గ్రహములు లేకుండే నేని, వజ్రం=వజ్రయోగమగును, తస్మిపరీతగై ర్యహః = అనగా ఈవజ్రయోగమునకుఁ జెప్పబడిన క్రమమునకువ్యత్యాసముగా లగ్న సప్తమముల యందు పాపగ్రహములును దశమ చతుర్థములయందు శుభగ్రహములును యుండి తక్కిన స్థానములయందు గ్రహములు లేకుండే నేని, యహః=యవయోగంబగును, విమిశ్రసంస్థితైః ఈ నాలుగు కేంద్రములయందును శుభపాపగ్రహములుకలిసియుండినయెడల, కమలం= కమలయోగమగును, తత్=ఆ కమలయోగమునకుఁ జెప్పబడిన గ్రహస్థితి, కేంద్రబాహ్యతోయది = కేంద్రములకుమీది రానులైన పరిభరములయం దైనను ఆపోక్షిమములయందైనను ఆయ్యై నేని, వాపీ=వాపీయోగమగును.

తా. వజ్రయోగము:— పూర్వస్థోకమున, “సప్తమేషు శకటం విహగః ఖబం ద్యోః” అని జెప్పబడియుండు శకటయోగమునకు ఏస్థానములందు గ్రహము లుండవలయునని యున్నదో, ఆస్థానములగు లగ్న, సప్తమములయందు, శుభగ్రహములుండి, విహగయోగమునకు ఏస్థానములందు గ్రహములుండవలయునని యున్నదో, ఆస్థానములగు చతుర్థదశమములయందు పాపగ్రహములుండి, యితగ్రహములగు 2, 3, 5, 6, 8, 9, 11, 12, యిండ్లయందు గ్రహములు లేకుండునెడల వజ్రయోగమనబడును. ఇందులకు “లగ్నాస్తమై స్సౌమ్యైః పాపైస్సుఖకర్తౌ గ్భవతివజ్రం” అని సారావళీకారకుడు వచించియున్నాడు.

యవయోగము:—వైజెప్పబడిన వజ్రయోగమునకు వ్యత్యాసముగ అనగా, శుభగ్రహములుండవలసిన స్థానములగు లగ్న సప్తమములయందు పాపగ్రహములును, పాపగ్రహములుండవలసిన స్థానములగు చతుర్థదశమములయందు శుభగ్రహములును యుండి తక్కిన స్థానములగు, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 11, 12, యిండ్లయందు గ్రహములు లేకుండునెడల యవయోగమనబడును.

కమలయోగము:— సౌమ్యపాపగ్రహములు నాలుగు కేంద్రములందును మిశ్రమముగనుండి అనగా శుభగ్రహములుండవలసిన స్థానములగు లగ్న సప్తమములలో నొకస్థానమున శుభగ్రహములును మఱియొక స్థానమున అశుభగ్రహములును, పాపగ్రహములుండవలసిన స్థానములగు చతుర్థదశమములలో నొకస్థానమున శుభగ్రహములును, మఱియొక స్థానమున అశుభగ్రహములును యుండి తక్కిన స్థానములగు 2, 3, 5, 6, 8, 9, 11, 12, యిండ్లయందు గ్రహములు లేకుండునెడల కమలయోగమనబడును.

వాపీయోగము:—కమలయోగమునకు జెప్పబడియుండు గ్రహస్థితి కేంద్రస్థానములందు గాక, పరిభర స్థానములయందైనను, ఆపోక్షిమ స్థానములయందైనను, అగునెడల, వాపీయోగ మనబడును. ఈయోగము ద్వివిధము.

(1) శుభాశుభ గ్రహములు మిత్రములై పరిభరస్థానములగు ద్వితియాష్ట మైకాదశ పంచములు లందుండి తక్కినచోట్ల గ్రహములు లేకుండుట

(2) శుభాశుభ గ్రహములు మిత్రములై ఆపొక్కి పస్థానములగు తృతీయ నవమద్వాదశ వష్టములుందుండి తక్కినచోట్ల గ్రహములు లేకుండుట.

ఇట్లుండు యోగద్వయము వాషియోగము లనబడుచున్నవి.

—॥ వజ్ర యవ యోగముల సంభవా సంభవములు. ॥—

శ్లో. పూర్వ శాస్త్రానుసారేణ మయా వజ్రాదియః కృతాః

చతుర్థీ భవనే సూర్యాత్ జ్ఞ సితౌ భవతః కథమే.

6

టీ. పూర్వశాస్త్రానుసారేణ = మయమననాద్యుక్త పూర్వశాస్త్రానుసారముగా, మయా=నాచేత, వజ్రాదియః = వజ్రయవాదియోగములు, కృతాః=రచియింపబడెను, సూర్యాత్ = సూర్యునికి, చతుర్థభవనే = నాలవరాశియంగు, జ్ఞ సితౌ = బుధశుక్రలు, కథమే=ఎట్లు, భవతః = ఉండురు.

తా. పూర్వ శ్లోకమున జెప్పబడియుండు వజ్రయవాది యోగముల మయ యవనాద్యుక్త పూర్వశాస్త్రాను సారముగ నాచేత జెప్పబడెనుగాని, ఆ యోగములు అసంభవములని యేర్పడుచున్నది ఎట్లన, వజ్రయోగమున శుభగ్రహములకును, అశుభగ్రహములకును పరస్పరచతుర్థస్థానస్థితి చెప్పబడియుండుటచే రవికి చతుర్థస్థానమున సౌమ్యగ్రహములగు బుధ శుక్రలుండనియెడల వజ్రయోగము అసంభవమగు చున్నది. ఇతరులగాక బుధశుక్రల ఉదయాస్తమయ సమయములు, సూర్యోదయ మందైనను, సూర్యాస్తమయమందైనను, మధ్యాహ్నమునందైనను, నిశీధ కాలమునందైనగాని యేర్పడుటలేదు, గనుక రవికి చతుర్థస్థానమున బుధశుక్రల స్థితియొకప్పుడు గలుగదు కావున నీవజ్రయవాది యోగములు అసంభవము లని స్థిరముగా చెప్పబడియున్నది. అయిన యీ యోగములు ఇతర చున్వితరములయందు సంభవించి యుండుటచేత పూర్వ శాస్త్రులచే జెప్పబడియున్నదని నూహింపదగును.

—॥ యూప, శర, శక్తి, దండయోగములు. ॥—

శ్లో. కంటకాది ప్రవృత్తైస్తు చతుర్థహ ర్ణతై ర్నిహైః

యూపేషు శక్తి దండభ్యా హూరాద్యైః కంటకైః క్రమాత్. 7

టీ. కంటక=కేంద్రస్థానమే, ఆది=మొదలుగా, ప్రవృత్తైః=ఎడతెగయున్న, చతుర్థహర్ణతైః = నాలుగురాసులను బొందియున్న, గ్రహైః = సర్వగ్రహములచేతను, హూరాద్యైః=లగ్నము మొదలుగాగల, కంటకైః = కేంద్రములచేతను, క్రమాత్=వరుసగా, యూపేషుశక్తిదండభ్యాః=యూప శర శక్తి దండము లనెడు నాలుగుయోగంబులగును.

తా. కేంద్రస్థానము లాదిగా నాలుగురాసులం బొందియున్నట్టి సర్వగ్రహముల వలనను, లగ్నాది కేంద్రమువలనను, యూప, శర, శక్తి, దండములనెడు నాలుగుయోగములు గలుగును.

1. యోగయోగము:—రవ్యాది సప్తగ్రహంబులు, లగ్న కేంద్రముమొదలు వరుసగా నాలుగు రాసులయందనగా లగ్న, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థమనులయందుండునెడల యోగయోగము.

2. కరయోగము:—చతుర్థ కేంద్రమాదిగాగల నాలుగు రాసులయందు దశగా, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ, సప్తమ స్థానములయందు రవ్యాది సప్తగ్రహంబులున్నయెడల కరయోగము.

3. కక్షియోగము:—సప్తమ కేంద్రాదిగాగల నాలుగు రాసులయందు దశగా, కక్షమ, అష్టమ, నవమ, దశమ స్థానములయందు రవ్యాది సప్తగ్రహంబు లుండునెడల కక్షియోగము.

4. దండయోగము:—దశమ కేంద్రాది 4 గల నాలుగు రాసులయందు దశగా, దశమము, ఏకాదశము, ద్వాదశము, లగ్నములయందు నూరవ్యాది సప్తగ్రహములుండునెడల దండయోగము.

ఈ నాలుగుయోగముల విషయమై శ్లో లగ్నాది కంటకేభ్యశ్చ తుగ్ధృహ వస్థితైర్నిహైశ్శోకాః, యూప కర కక్షి దండా స్సత్యాభార్య ప్రియానిత్యమ్. అని సారావళి కాగకుసు వచించియున్నాడు.

—ॐ॥ } నా, కూట, ఛత్ర, చాపార్థచంద్రాఖ్య బులను } ॐ॥
5 యోగములు.

శ్లో. నాకూట చ్చత్రచాపాని తద్వత్స ఘ్న సంస్థితైః

అర్ధచంద్రస్తు నానాదైః ప్రోక్తా దన్యత్తు సంస్థితైః.

8

టీ. తద్వత్=పూర్వ శ్లోకోక్త ప్రకారముగా లగ్న చతుర్థ సప్తమ దశమ కేంద్రములు మొదలు, సప్తమ సంస్థితైః=ఏడేసి రాసులయందుండు సర్వగ్రహములచేత, నాకూట చ్చత్రచాపాని=నాకూట చ్చత్రచాపాఖ్యంబులగు నాలుగు యోగంబులగును. నానాదైః=ఈనామోగాదులచేత, ప్రోక్తాత్=చెప్పబడిన కేంద్రాది క్రమమునకంటె, అన్యత్తు సంస్థితైః=ఇతరస్థాన పరాపర రాశ్యాదిగానైనను అపోక్షితు రాశ్యాదిగానైనను 7 రాసులయందున్న సర్వగ్రహములచేత, అర్ధచంద్రః=అర్ధచంద్ర యోగమగును.

తా. పూర్వశ్లోకమున జెప్పబడిన ప్రకారముగ కేంద్రస్థానము లాదిగాగల ఏడేసి రాసులయందుండు రవ్యాది సప్తగ్రహములచేత నా, కూట, ఛత్ర, చాపాఖ్యములను నాలుగు యోగము లేర్పడుచున్నవి.

1. నాయోగము:—గ్రహములన్నియు అవిచ్ఛిన్నములై లగ్న ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ, సప్తమస్థానములందుండునెడల నాయోగ మనదగినది.

2. కూటయోగము:—సర్వగ్రహములు అవిచ్ఛిన్నములై చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ, సప్తమ, అష్టమ, నవమ, దశమ స్థానములందుండునెడల కూటయోగ మనదగినది.

3. ఛత్రయోగము:—సకలగ్రహములు అవిచ్ఛిన్నములై సప్తమ, అష్టమ, నవమ, దశమ, ఏకాదశ, ద్వాదశ, లగ్నము లనునట్టి స్థానములందుండునెడల ఛత్రయోగ మనదగినది.

4. ధను (చాప) శ్లోగము:—గ్రహములన్నియు అవిచ్ఛిన్నములై ఓశము, ఏకాదశ, ద్వాదశ, లగ్న ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థములం దుండునెడల ధనుశ్లోగ మనదగినది.

ఈ నాలుగుయోగముల విషయమై శ్లో. హోరాది కంటకేభ్య స్సప్తగ్రహైః క్రమే యోగాస్పృశః, నౌచ్ఛత్రకూట కాశ్యకవిదేశాః పూర్వయరశేంద్రైః. అను సారావళీ వచనము గానబడుచున్నది.

5 అర్ధచంద్రయోగము:—వై జెప్పబడిన చతుర్విధ యోగములగు నౌ,కూట, ఛత్ర, చాపాఖ్యయోగములకు జెప్పబడిన కేంద్రస్థానము లాదిగాగల క్రమమునగాక, తదితరము లగు పణిపర రాశ్యాదిగానైనను, ఆపోక్షిచ రాశ్యాదిగానైనను, ఏమరాసులనుండు రవాది సప్తగ్రహములు అవిచ్ఛిన్నములై యుండునెడల అర్ధచంద్రయోగ మనదగినది.

ఈ యోగము 8 విధములు:—

1. గ్రహములన్నియు ఆసిగ్నిన్నములై ద్వితీయాది అష్టమాంశమువరకు అనగా 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, యిండ్లయందుండుట.

2. సర్వగ్రహముల విచ్ఛిన్నములై తృతీయాది నవమాంత స్థానములందనగా 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, యిండ్లయందుండుట.

3. సకలగ్రహముల విచ్ఛిన్నములై పంచమాదై శ్వాదశాంత స్థానములందుండుట. అనగా, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, స్థానములందుండుట.

4. గ్రహములన్నియు షష్ఠాది ద్వాదశాంతస్థానములందు అనగా, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, స్థానములందుండుట.

5 సర్వగ్రహములు అష్టమాది ద్వితీ గాంతస్థానములందు అనగా 8, 9, 10, 11, 12, 1, 2, స్థానములందుండుట.

6. సకలగ్రహములు నవమాది తృతీయాంశస్థానములందనగా 9, 10, 11, 12, 1, 2, 3, యిండ్లయందుండుట.

7. గ్రహములన్నియు ఏకాదశాది పంచమాంత స్థానములందనగా 11, 12, 1, 2, 3, 4, 5, యిండ్లయందుండుట.

8. సర్వగ్రహములు ద్వాదశాది షష్ఠాంత స్థానములందనగా 12, 1, 2, 3, 4, 5, 6, యిండ్లయందుండుట.

ఇట్లు గూడిన యెనిమిదివిధముల యోగములు అర్ధచంద్ర యోగము లనబడెను. ఇందు లకు “శ్లో. సప్తగ్రహైర్గ్రహేంద్రైః కేంద్రాదన్యత్ర కీర్తితోర్ధ్వకీ ” అని సారావళీ కారక వచనము గానబడుచున్నది.

— సముద్రచక్ర యోగములు. —

శ్లో. ఏకాంతరగతై రథా త్సముద్ర వృద్ధౌహశితైః.

విలగ్నాదిస్థితై శ్చక్ర ఖిత్యాత్పతిజసంగ్రహాః.

టి. అర్థాత్ = ద్వితీయస్థానము మొదలుకొని, ఏకాంతరగ్నైః = ఒకరాశినివిడిచి యొకరాశియందున్న, వడ్వహస్త్రితైః = ఆరు రాసులనుబొందిన సకల గ్రహములచేత, సముద్రః = సముద్రయోగమగును, విలగ్నాదిస్థితైః = లగ్నము మీదిలకొని యొకరాశినివిడిచి యొకరాశియందున్న గ్రహములచేత, చక్రం = చక్రయోగమాను, ఆకృతిజ = ఆకృతియోగంబులయొక్క, సంగ్రహః = సంగ్రహము, ఇతి ఈప్రకారముగాచెప్పబడెను.

తా. సముద్రయోగము:—ద్వితీయ స్థానము మొదలు ఒకరాశిని వదలి యొకరాశియందుండు నట్టి ఆరురాసులనుబొందియున్న సకలగ్రహములచే ననగా ద్వితీయస్థానము మొదలు సరియిండ్లగు. 2, 4, 6, 8, 10, 12, యీస్థానములందు గ్రహములన్నియు నుండినయెడల సముద్రయోగ మనదగినది ఇందుకు “రాశ్యంతరై రధావృద్ధృ వనగతై ర్భవేజ్జలధిః” అను గ్రంథాంతర వచనమున్నది.

చక్రయోగము:—లగ్నము మీదలు ఒకరాశినివిడిచి యొకరాశియందుండు నట్టిఆరు రాసులను బొందయున్న సకలగ్రహములచే ననగా లగ్నముమొదలు బేసిర పులకు 1, 3, 5, 7, 9, 11, యీస్థానములందు గ్రహములన్నియు నుండునెడల చక్రయోగమనదగినది. ఇందులకు “రాశ్యంతరై ర్లగ్నాత్పి ధృవనగతై ర్భవేచక్రం” అని గ్రంథాంతర వచనముగాన బడుచున్నది. ఈనాభసయోగా ధ్యాయమున 4-వ శ్లోకమగు “ఆసన్న కేంద్ర భవనద్వయైః” అను శ్లోకముమొదలు, 8వదియగు యీశ్లోకమువరకుగలశ్లోకములను జెప్పబడియుండు

(1) గదాయోగము.	(11) శరయోగము.
(2) శకటయోగము.	(12) శక్తియోగము.
(3) విహగయోగము.	(13) దండయోగము.
(4) శృంగాటకయోగము.	(14) నాయోగము.
(5) హయయోగము.	(15) కూటయోగము.
(6) వజ్రయోగము.	(16) భద్రయోగము.
(7) యవయోగము.	(17) చాపయోగము.
(8) కమలయోగము.	(18) అగచంద్రయోగము.
(9) వాపీయోగము.	(19) సముద్రయోగము.
(10) యాపయోగము.	(20) చక్రయోగము.

లను యిరువది యోగములును ఆకృతియోగ సంగ్రహమని జెప్పబడినది.

—శ్లో. సంఖ్యా యోగములు. శ్లో.—

శ్లో. సంఖ్యా యోగా స్మృతసప్తర్షి సం నై

రేకాపాయా ద్వలకీ దామనీచ

పాశః కేదారశ్చ తూలో యుగంచ

గోళ శ్చన్యాక్ పూర్వ ముక్తా నివహయ.

టీ. పూర్వం=ముందు, ఉత్తాక్ = చెప్పబడిన, అశ్వాక్ = ఆశ్రయ దళాకృతియోగములను, విహాయ = వదిలి, సప్తగ్రహస్థైః = ఏడురాసులయందున్న ఏడుగ్రహములచేత, ఏకాపాయాత్, ఒక్కొక్కరాశి తగ్గుటవఱకు, (క్రమముగా) వల్లకీ = వల్లకీ యోగము, దామవనీ = దామవనయోగము, పాశః = పాశయోగము, కేదారశ్చ = కేదారయోగము, శూలః = శూలయోగము, యుగంచ = యుగయోగము, గోళశ్చ = గోళయోగములనియ్య, సప్త = ఏడు, సంఖ్యాయోగః = సంఖ్యాయోగములు, (అగుచున్నది.)

తా. ఏడురాసుల యందునున్న ఏడుగ్రహములచేతను, ఒక్కొక్కరాశి తగ్గుటవలనను క్రమముగ 1, వల్లకీ 2, దామవనీ 3, పాశ. 4, కేదార. 5, శూల 6, యుగ, 7, గోళయోగములను ఏడుయోగములు ఏర్పడుచున్నవి.

1. వల్లకీయోగము:—సకల గ్రహములు ద్వాదశరాశి చక్రమున నెచ్చటనైనను 7 రాసులయందుండు నెడల వల్లకీ యోగమనదగినది.

2. దామవనీ యోగము:—సప్తగ్రహములు ద్వాదశరాశి చక్రముననెచ్చట నైనను 6 రాసుల యందుండునెడల దామవనీ యోగమనదగినది.

3. పాశయోగము:—గ్రహములన్నియు ద్వాదశరాశి చక్రమున నెచ్చటనైనను 5 రాసుల యందుండునెడల పాశయోగమనదగినది.

4. కేదారయోగము:—సకల గ్రహములు ద్వాదశ రాసులలో నెచ్చటనైనను 4 రాసులలో నుండునెడల కేదార యోగమన దగినది.

5. శూలయోగము:—సప్తగ్రహములు ద్వాదశ రాసులలో నెచ్చటనైనను 3 రాసులయందుండునెడల శూల యోగమనదగినది.

6. యుగయోగము:—గవ్యాది సప్తగ్రహములు, మేషాదిద్వాదశ రాసులయందుండునెడల యుగ యోగమనదగినది.

7. గోళయోగము:—కూర్యాది సప్తగ్రహములు, పండ్రెండు రాసులలో నెచ్చటనైనను ఒకరాశియందుండునెడల గోళయోగమనదగినది.

పూర్వము చెప్పబడిన ఆశ్రయ దళాకృతియోగములను విడిచినచో సంఖ్యాయోగము లనబడుననగా బూర్వోక్తములగు కేంద్రాది స్థాన నియమముగల ఆశ్రయ, దళాకృతియోగములు సంఖ్యాయోగ సామ్యమును బొందునెడల ఆశ్రయదళా కృతియోగముచే గ్రహములగును గానిసంఖ్యాయోగము గ్రహము కానేరదని తెలియదగినది.

—ఆశ్రయ దళయోగ జనితులకుగలుగు ఫలములు. —

శ్లో. ఈర్ష్య ర్విదేశనిరతో ధ్వరుచిశ్చ రజ్జ్వో
మాసీ ధనీచ ముసలే బహుకృత్యసక్తః,
వ్యంగస్థిరాఢ్య నిపుణా వలజాః స్రగుత్తో
భోగాన్వితో భుజగజో బహుదుఃఖభా క్క్యాత్.

టీ. రజ్జయోగము = రజ్జయోగమందు బుట్టినవాడు, ఊర్ధ్వః = పరశ్రేయస్సునోర్ధ్వతేని వాడును, విదేశనిరతః = దేశాంతర వాసాసక్తుఁడును, అధ్వరుచిః = శ్రోవనడచుట యందు ప్రీతిగలవాఁడును, స్వాత్ = అగును, ముసలే = ముసలయోగమందు బుట్టినవాడు, మానీ = గర్వితుఁడును, ధనీ = ధనితుఁడును, బహుకృత్యసక్తః = మిక్కిలి కార్యారంభకీలుండునునగును, నలభాః = నలయోగమందు బుట్టినవారు, వ్యంగః = అంగహీనులును, స్థిరః = దృఢనిశ్చయఁడును, ఆశ్రయః = ధనవంతుఁడును, నిపుణాః = నూత్నదృష్టులును అగుదురు, స్రగ్వర్థః = స్రగ్వోగమందు బుట్టినవాడు, భోగాన్వితః = కుఖములతోఁగూడిన వాఁడును, భుజగజః = సర్పయోగమందు బుట్టినవాడు, బహుముఖభాక్ = నానావిధముఃఖముల ననుభవించు వాఁడును.

తా. ఆశ్రయయోగ త్రయమగు రజ్జ, ముసల, నలయోగముల బుట్టినవారికి గలుగు ఫలములు.

1. రజ్జయోగమున బుట్టినవాడు పరులశ్రేయమును జూచి యోగ్యులనివాడును, పరదేశవాసుఁడనం దాసక్తి గలవాడును, దారి నడచుటయం దాశగలవాడును, అగును. ఇందులకు, శ్లో. “అటనప్రియా స్సురూపాః పరదేశేష్వర్ధభాగినో మనుజాః, క్రూరాః ఖలస్వభావాగజ్ఞా ప్రభవా స్సనాకధితాః.” అను సారావళీవచనము. ఉదాహరణముగా నున్నది. ఇందువలన యీ యోగమున బుట్టినవాడు సౌందర్యవంతుడగునని నూహింపదగినది.

2. ముసలయోగమున బుట్టినవాడు ధనితుడును, గర్వముగలవాడును, అనేకకార్యములు చేయ నారంభించువాడును, అభిమానముగలవాడును అగును. ఇందులకు, శ్లో. “మానధన్యానయుతాః, కరోద్ధ్యుక్తా నృపప్రియాః, ఖ్యాతాః స్థిరచిత్తమున లోభాధవంతి కురాస్సనాపురుషాః.” అను సారావళీ వచనము గానబడి చున్నది.

3. నలయోగమున బుట్టినవాడు అంగహీనుడును, దృఢనిశ్చయుడును, ధనవంతుండును, నూత్నబుద్ధిగలవాడును, అగును ఇందులకు సాగావళీకారము. “ఉపాతిరిక్త దేశా ధనసంచయ భాగినోతి నిపుణాశ్చ బంధుకీతాశ్చ మరూపానలయోగే సంప్రనూయంతే” అని వచించియున్నాడు.

దశయోగద్గయమగు స్రగ్వ సర్ప యోగములయందు బుట్టినవారికి గలుగు ఫలములు.

1. స్రగ్వోగమునందు బుట్టినవాడు సర్వవిధములగు భోగముల ననుభవించువా ఁడునున్నాడు. ఈ విషయమై. “శ్లో. నిత్యం కుఖప్రధానా వాహన వస్త్రార్థ భోగసంపన్నాః, కాంతాస్సు బహుశ్రీ కామాలాయాం సంప్రనూతాస్యైః.” అని సారావళీకారము వచించియున్నాడు.

2. సర్పయోగమున బుట్టినటువంటివాడు నానావిధములగు దుఃఖము లనుభవించువా ఁడునగును. ఇందులకు, “విషమాః క్రూర నిః స్వానిత్యం దుఃఖార్థితా ముదీనాశ్చ పరభుక్తా స్సర్ప జాతాధవంతి నరాః.” అని కొందరు గ్రంథకర్తలు వచించియున్నారు.

— ఆశ్రయయోగముల ఫలితాఫలితములు. —

శ్లో. ఆశ్రయోక్తాస్తు విఫలాభవంత్య నైర్విమిశ్రితాః

మిశ్రయైస్తే ఫలం దద్యు రమిశ్రాస్య ఫలప్రదాః.

12

టీ. ఆశ్రయోక్తాః = ఆశ్రయాభిధానముచే జెప్పబడిన యోగములు అనగా ఆశ్రయయోగములు, అన్యవిమిశ్రితాః = ఇతరములైన గదాది యోగములతోఁ గూడినవయ్యే నేని, విఫలాః = నిష్ఫలంబులు, భవంతి = అగుచున్నవి, అపుడు ఆశ్రయయోగములు, యైః = ఏయోగములతో, మిశ్రాః = కూడినవగుచున్నవో, తే = ఆయోగములు, ఫలం = ఫలమును, దద్యుః = ఇచ్చును. అమిశ్రాః = ఆశ్రయయోగము లితరయోగములతోఁ గూడినవి గాక యుండనేని, స్వఫలప్రదాః = తమ ఆశ్రయయోగ ఫలములనే యిచ్చునవియగును.

తా. ఆశ్రయయోగములు ఇతరములైన గదాదియోగములతోఁ గూడిన వయ్యేనేని నిష్ఫలము లగుచున్నవి. అట్టికాలమున ఆశ్రయయోగములు ఏయోగములతో మిశ్రము లగుచున్నవో ఆయోగముల ఫలితములను మాత్రము గలుగజేయును. ఆశ్రయయోగములు సంకరములు లేక యుండగా ఆ యోగములయందు బుట్టినవారు మాత్రము సౌఖ్యము, లాభము మొదలగు ఆశ్రయయోగ ఫలితములు గలవారగుదురు.

— { గదా, శకట, విహగ, శృంగాటక, హలయోగ }
సంభవుల స్వభావము. —

శ్లో. యష్టార్థ భాక్సతత మర్థరుచి ర్గదాయాం

తద్వృత్తి భుక్యకట జస్సరుజః కుదారః

దూతోటనః కలహ కృద్విహగే ప్రదిప్టః

శృంగాటకే చిరసుఖీ కృషీకృద్దలాభ్యే.

13

టీ. గదాయాం = గదాయోగమందుఁ బుట్టినవాఁడు, యష్టా = యజనశీలుఁడును, అగ్ధభాక్ = ధనవంతుఁడును, సతతం = ఎల్లప్పుడు, అగ్ధరుచిః = ధనార్జనోద్ద్యమ శీలుఁడనగును, శకటజః = శకటయోగమునఁ బుట్టినవాఁడు, తద్వృత్తిభుక్ = ఆ శకటవత్తిచే జీవించు వాఁడును, సరుజః = వ్యాధిపీడితుఁడును, కుదారః = కుత్తిగురాలైన భార్యగల వాఁడును నగును. విహగే = విహగయోగమునందు బుట్టినవాడు. దూతః = చెప్పి పంపినమాటలను జెప్పించుచుండువాఁడును, అటనః = స్వేచ్ఛగాఁ దిరిగెడువాఁడును, కలహకృత్ = కలహశీలుఁడును నగునని, ప్రదిప్టః = చెప్పబడెను. శృంగాటకే = శృంగాటక యోగ సంభూతుఁడు, చిరసుఖీ = అంత్యవయస్సున సుఖముగలవాఁడగును. హలాభ్యే = హలయోగమునఁబుట్టినవాఁడు, కృషీకృత్ = కృషీవంతుఁడగును.

తా. 1. గదాయోగమున బుట్టినవాడు ధనాధిపుడును. యజనశీలుడును, ధనార్జనోద్ద్యమము నేయువాడునునగును. ఇదియు గాక విహగమున బుట్టినవాడు, శ్లో. “సతతం మానార్థ

పరాయణుని శాస్త్రయోగ కుశలాత్మ ధనకనకరత్న సంపన్నయుక్తా మానవా గదాదూతు " అను గ్రంథాంతర వచనానుగుణ్యములగు స్వభావములను గలిగియుండును.

2. కేటమోగమున బుట్టినవాడు కేటాది సాధనముల మూలముగ జీవించువాడును సర్వదా వ్యాధిపీడితుడును, కుత్సితురాలగు భార్యను గలవాడును నగును విశేషించి. శ్లో. "రోగాంతః కుకశ్రేణా మూఢా శ్కటానుజీవిణో నిస్సన్యః స్వజన్మైర్విత్తైర్నీ నాశ్శకటే జాతాభవంతి నరాః." అను వచనానుగుణ్యముగ నీ యోగమున బుట్టినవాడు. మూఢుడుగ నుండునని నూహింపదగియున్నది.

3. విహగయోగమున బుట్టినవాడు దూతకార్యమున కొప్పినవాడనగా ఒకరు చెప్పి పంపిన వార్తలను జెప్పుచుండువాడును తన యిష్టానుసారము తిరుగులాడుచుండు వాడను కలహమునం దాసక్తిగలవాడు నగును.

4. శృంగాటకయోగమున బుట్టినవాడు అంత్యకాలమున సుఖించునట్టివాడగును. మరియు. "చిరసుఖీ" యనుటకు నిరంతరసుఖియని యర్థము జేయుచుండుగాని "లగ్నపంచమ ధర్మపై గోక్షగత్పృంగాటకోమతః, వయోంతే సుఖీనాంజన్య తత్రస్యా త్కటాభాషితాం." అను గార్హివచనము ననుసరించి యుండినందున రెండవయర్థము గ్రాహ్యముగాదు మరియు, కొందరు. శ్లో. "ప్రియ కమా సమరసాహస సుఖినోన్మపతేః ప్రియా ముభగతాంతాః, ఆధ్యాయవతి ద్వేష్యా శృంగాటక సంభవా మనుజాః." అను శ్లోకానుగుణ్యములగు గుణములు శృంగాటక యోగసంభవులకు గలుగునియు జెప్పుదురు.

5. హలయోగమున బుట్టినవాడు కృషిమూలకమగు జీవనము గలవాడగును ఇందుకు గురించి సాకావళికారకుడు. శ్లో. "బహ్వీనోదంబ్రాః కృషీమలా దుఃఖితాశ్చ, సోద్యోగాః బంధుశువృత్సం త్యక్తాః ప్రేష్యాహల సంజ్ఞితే పురుషాః." అని వచించియుండుటచే హలయోగమున బుట్టినవాడు తిండిపోతులనము, దరిద్రులు మొదలగు స్వభావములు గలవాడగునని నూహింపదగియున్నది.

→ వజ్రయవ పద్మవాపీయోగ సంభవుల స్వభావములు. ←

శ్లో. వజ్రేత్య పూర్వసుఖత స్సు భగోతిహారో

వీర్యాన్వితో హ్యథ య వే సుఖతో వయోతః

విఖ్యాత కీర్త్య మిత సౌఖ్య గుణశ్చ పద్మే

వాప్యం తను స్థిరసుఖీ నిధిక్య న్న దాతా.

14

టీ. వజ్రే = వజ్రయోగమున బుట్టినవాడు, అంత్యపూర్వసుఖితః = వార్ధక బాల్యముల యందు సుఖముగలవాడును, అనగా బాల్యమందు సుఖియై యౌవనమందు దుఃఖియై చలుమునలితనమందు సుఖియగుననుట, సుభగః = సర్వజనమనోహరుడును, అతిహారః = మిక్కిలి శౌర్యవంతుడును అగును, యవః = యవయోగమున బుట్టినవాడు, వీర్యాన్విః = పరాక్రమయుక్తుడును, వయోతః = యౌవనమందు, సుఖితః = సుఖముగలవాడును అగును,

కొండలు కొంచాన్వితోవ్యధయవేసుభితో, వయోంత్యే=అని పఠించి కొంచాన్వితత్వము గూడ వేజ్రయోగఫలంబనియు, యవయోగ జాతుండు ముసలికనంబున సుఖియగుననియునుం తెప్పియున్నారు, పద్మే=పద్మయోగమున జనించినవాడు, విఖ్యాతకీర్త్యమిత సౌఖ్యగుణశ్చ= సర్వజనవిఖ్యాత కీర్తిగలవాడును, అధికసౌఖ్యవంతుండును అధికగుణవంతుండునగును, వాస్యం = వాపీయోగమున జనించినవాడు, తనుష్ఠిగుళి = స్వల్పమైస్థిరమైన సుఖముగలవాడును, నిధిశ్చత్=భూమియందుధననిక్షేపముచేయువాడును, నదాతా= దానవర్జితుడనగును.

1. వజ్రయోగమున బుట్టినవాడు బౌల్బదశయందును, వార్ధిక్యదశకుంగును సుఖము గలవాడును, మనోహరు రాలగు భార్యగలవాడును, భోగనంతుడును. మిక్కిలి శౌర్యము గలవాడును అగును.

2. యవయోగమున బుట్టినవాడు పరాక్రమ వంతుండును, ముసలితనంబున సుఖంబు గలవాడును, మరియు “వ్రతనియను చుంకళపరావయ సోమధ్యేసుఖార్ధ సంయుక్తాః, దాతారః స్థిరవిత్తాయవయోగ భవాన్సదాపురుషాః, అనుసారావలీ వచనాను సారముగ యవయోగమున బుట్టినవాడు వ్రతాదులం దాసత్వ మొదలగు గుణములు గలవాడని నూహింపదగినది.

3. పద్మయోగమున బుట్టినవాడు సర్వజన విఖ్యాత కీర్తిగలవాడును సర్వజనానుగ్రహితుడును, సుగుణసంపన్నుడును అధిక సౌఖ్యవంతుడును అగును.

4. వాపీయోగమున బుట్టినవాడు స్వల్పమైస్థిరమైన సుఖముగలవాడును. ఆర్జితధనమును భూమియందుబొతి పెట్టువాడును, దానమియనివాడునుభూజీవనము గలవాడునుఅగును.

— యూప, శర, శక్తి, దండ, యోగజనితుల స్వభావములు. —

శ్లో. త్యాగాత్తవాక్ క్రతువరైర్యజ తేచ యూపే

హింస్రోధ గుప్త్యధిక్వత శృంకృ చ్చరాభ్యే,

నీచో లస సుఖధనైర్వియుతశ్చ శక్తౌ

దండే ప్రియైర్విరహితః పురుషోత్త్య నృప్తిః.

15

టీ. యూపే = యూపయోగమునబుట్టినవాడు = త్యాగాత్తవాక్ = వితరణబుద్ధి గలవాడై, క్రతువరైః = వాజపేయూది శ్రేష్ఠయజ్ఞములచేత, యజతే = దేవతలనుకృప్తిబొందించును, యజదేవపూజాసంగతి కరణదానేషు అనిధాతువు, శరాభ్యే = శరయోగమున జనించినవాడు, హింస్రో = చంపువాడును, గుప్త్యధిక్వతః = బంధనాధికారియు, శరశ్చత్ = బాణములంజేయువాడు నగును. కొండలు గుప్త్యధిక్వతుడనగా రాజగృహమందలిరహస్య స్థానాధికారియనియు, శరశ్చత్ = అనగా శరాభ్యాసము నేయువాడనియునుం తెప్పుదురు, శక్తౌ=శక్తియోగంబున జనించినవాడు, నీచః = కులోచితముగాని అధమ కృత్యములు నేయువాడును, లలసః = మందుడును, సుఖధనైర్వియుతశ్చ = సుఖధనమీనుడనునగును, దండే = దండయోగంబునబుట్టిన, పురుషః = నరుడు, ప్రియైః=ఇష్టజనులచేత, విరహితః = వివర్జితుడును. అంత్యనృప్తిః = అధమమైనవృత్తిగలవాడును అగును.

తా. 1. యోగమున బుట్టినవాడు వితరణ బుద్ధిగలవాడై వాజపేయాది శ్రేష్ఠ యజ్ఞములచే దేవరుల తృప్తిబొందించువాడును త్యాగియును ప్రియ వచనములు గలవాడును నగును మరియు “అత్త నిరక్షా నిరతస్త్రాగ యతోవిత్త సౌఖ్యసంపన్నః శ్రతనియమ సత్యనిరతో యూపేజాతో విశిష్టశ్చ” అనుష్ఠోకోక్తముగ ఆత్మరక్షణము మొదలగు గుణములు గలవాడగును.

2. శరయోగమున జననమందినవాడు చంపువాకను, బందవాధి కారీయు కఠినగుణము గలవాడును, బాణములు, కత్తులు మొదలగు వాటినిజేయువాడును, తద్వృత్తిచే జీవించువాడును అగును. ఇందులకు కొందరు రాజగృహమున రహస్యముగ ఖడ్గధారణ జేయువాడును బాణప్రయోగా భ్యాసముల నితరులకు జెప్పవాడనునగు నందురు, మరియు “ఇహకరణ దస్యబంధన యుగయాదన సేవనేతిసోన్మాదాః, హింస్రాః, కుశిల్పనిలతాత్మక యోగే సంప్రసూతాస్సుక్తిః, అనుసారావళీ వచనోక్తముగ వేటాడుట మొదలగు వాటియందు దాసక్తి గలవాడగునని జెప్పదురు.

3. కక్తియోగమున నుద్భవమందినవాడు స్వకులాచార విముఖుడును, మందమతియు నుఖధన హినుడును శరగును, మరియు మలిన వస్త్రధారణుడనియు, యుద్ధమునందు నిపుణుడును మరచికశత్రుము గలవాడగునని యు కొందగందురు.

4. దండయోగమునబుట్టినవాడు, ఇష్టజనులచే విడువబడినవాడును, అధయమగు వృత్తి గలవాడును నగును, మరియు, భాగ్యాపుత్రులను బోంట్టు కొనునట్టివాడును, సర్వకాలము లంగును దుఃఖము ననుభవించువాడును, నీచుడును నగునని కొందరు జ్యోతిష్కములు వచించుచున్నారు.

—॥ నా, కూట, చ్చత్ర, ధనుర్యోగజనితుల స్వభావములు. ॥—

శ్లో. కీర్త్య నివృత్తృణ సుఖఃకృపణశ్చ నౌజః

కూటేన్మౌత స్థవగ బంధన పశ్యజాతః

ఛత్రోద్భవ స్వజనసౌఖ్య కరోంత్యసౌఖ్య

శూరశ్చ కార్తుకభవః ప్రథమాంత్యసౌఖ్యః.

16

టీ. నౌజః = నాయోగజుడు, కీర్త్యనివృత్తః = యశస్సుతోఽగూడినవాడును, చలగుఖః = అస్థిరమైన సుఖముగలవాడగు, కృపణః = లోభియునగును, కూటే = కూటయోగమునజనించినవాడు, అన్యతస్థవః = బంధనపశ్య- అన్యతస్థవగ = అసత్యమనెడు కార్యతరణ సాధనమునుబొందినవాడును అనఁగా అన్యతభాషియునుట, బంధనపః = కారాగృహదృఢి కారియునగును, అన్యతస్థవన = అన పాతమందు అసత్యమందు బుద్ధిగలవాడని యర్థము, అన్యతీ కృపణబంధనపః = అనువాతమందు అసత్యవాదియు కృపణుడును కారాగృహధికారి యునగుననియర్థము, ఛత్రోద్భవః = ఛత్రయోగ సంభవుడు, స్వజనసౌఖ్యకరః = బంధుజన

సౌఖ్య కరుడును, అంశసౌఖ్యః = ముసలితనచుందు సౌఖ్యముగలవాఁడునగును, కార్షకభవః = చాపయోగోద్భవుఁడును, కూరః = కూరుఁడును, ప్రథమాంత్యసౌఖ్యః = బాల్యవార్ధకములయందు సౌఖ్యముగలవాఁడునగును.

తా. 1. నా యోగమునందు బుట్టినవాడు యశోవంతుఁడును, చుచల సౌఖ్యముగలవాఁడును, లోభియునగును. మరియు నుదకమాలచే సంపాదించబడిన గొప్పవిభవము గలవాడగుననియు కొందరందురు.

2. కూటయోగమున బుట్టినవాడు అసత్యుల నెడు కార్యతరణ సాధనమును బొందినవాడును కారాగృహాధి కారియును నగును.

మరియు శ్లో. “అన్యతికీతవంధన పాలానిష్ఠించనా శ్చక్రాః క్రూరః, కూటపముద్ధా నిత్యంభవంతి గిరిద్వగ వాసివో మనుజాః” అనుశ్లోకోక్తముగ జూదము మొదలగు వాటి నందు యిష్టుడును కొండలయందు వసించు వాడును నగునని కొందరందురు.

3. ఛత్రయోగమున బుట్టినవాడును బంధుజన సౌఖ్యకరుఁడును, ముసలితనమునందు సౌఖ్యముగలవాఁడును, నగును మరియు స్వజనాశ్రయమును, దయగలవాడును నాతయు సర్వ కార్యముల యందును జయముగలవాడును నగునని కొందరందురు.

4. ధనుర్లోగ జనితుడు కూరుడును, సౌఖ్యము గలవాఁడును, బాల్యవార్ధక్యములయందు ముఖపడువాడు అనగా సుధ్యవమున్నున గవ్వపడువాడును, అగును మరియు. అడవుల లయందు సంచరించువాడును, చోరుడును అగునని కొందరి అభిప్రాయము (ఆయుష్షును 8 భాగములు చేయగా 1 బాల్యము, 2 సుధ్యవము 8 వృద్ధాప్యము.)

→ { అర్థచంద్ర, సముద్ర, చక్ర, వల్లకీయోగములయందు } →
జనించిన వారి గుణములు,

శ్లో. అర్థేందుజ స్స భగ కాంతవపుః ప్రధాన
స్తోయాలయే నరపతి ప్రతిమస్తుభోగీ,
చక్రే నరేంద్ర మకుట ద్యుతిరంజితాంఘ్రి
ద్వీణోద్భవశ్చ నిపుణఃప్రియగీత నృత్యః.

17

టీ. అర్థేందుజః = అర్థచంద్రయోగమున బుట్టినవాఁడు, ముఖకాంతవపుః, ముఖ = సర్వజనప్రియుఁడును, కాంతవపుః = మనోహర శరీరుఁడును, ప్రధానః = సర్వజన ముఖ్యుఁడునునగును, తోయాలయే = సముద్రయోగమున బుట్టినవాఁడు, నరపతిప్రతిమః = రాజసమానుఁడును, భోగీ = ముఖముగలవాఁడునగును, చక్రే = చక్రయోగమున బుట్టినవాఁడు, నరేంద్రమకుటద్యుతిరంజితాంఘ్రి, నరేంద్ర = రాజులయొక్క, మకుట = కిరీటుములయొక్క అనగా కిరీతర్మములయొక్క, ద్యుతి = కాంతిచేత, రంజిత = రంజింపబడిన, ఆంఘ్రి = పాదములగలవాఁడును, ద్వీణోద్భవః = వల్లకీయోగ సంభవుఁడు, నిపుణః = నాన్నదృష్టిగలవాఁడు = ప్రియగీతనృత్యః = గానశోభితుడు నాట్యప్రియుఁడునునగును.

తా. 1. అర్థచంద్రయోగమున బుట్టినవాడు సర్వజనప్రియుండును మనోనాతుండును, సర్వజనముఖ్యుండును, అగును. మరియు నేనాధిపతియి, మణికనక భూషణు యుతుండును, శ్రీతను తుల్యుడుగు శరీర యగలవాడును, రాజప్రియుండును అగుననియు యితర గ్రంథకర్తల శబ్దిప్రాయము.

2. పంచద్రయోగమున జననమందినవాడు రాజసమానుండును, నుఖముగలవాడును సర్వజనాను రంజకుండును, అగును ఈయోగమున బుట్టినవాడు, స్వాధారత్నాభరణ భూషితుండును, స్థిరచిత్తుండును, సత్త్వవంతుండును అగునని కొందరు అభిప్రాయ పడుచున్నారు.

3. చక్రయోగమున బుట్టినవాడు, రాజకిరీటుమణి య్యుతిచేత రంజింపబడిన పాదములుగలవాడగును అనగా రాజాధి రాజై ఏకచ్ఛత్రాధి పత్యముండుటచే నైనను, తపోజ్ఞానాధిప్రభావయుక్తుడౌట వల్ల నైనను నశేంద్రులు వానిపాదములకు వందనమాచరించుదు రనుట.

సంఖ్యాయోగములయందు బుట్టిన వారి స్వభాసములు.

4. పల్లకీయోగమున బుట్టినవాడు నూత్నబుద్ధి గలవాడును, నూత్నదృష్టి గలవాడును గానలోలుడును, నాట్యుప్రియుండును, మిత్రజన పరివృతుండును, పరిజనచుధిఃముగా గలవాడును కీర్తివంతుండును అగును.

—॥ దాను, పాశే, కేదార, శూలయోగ జనితుల స్వభావము. ॥—

శ్లో. దాతాన్య కార్యనిరతః పశుపశ్చ దామ్ని

పాశే ధ నార్జన విశీల సభృత్యబంధు

కేదారజః కృషికర స్సు బహూపయోజ్యః

శూరః క్షత్రో ధనరుచి ర్విధనశ్చ శూలే.

18

టీ. దామ్ని = దానుయోగంబున బుట్టినవాడు, దాతా = దానశీలుండును, అన్యకార్యనిరతః = పరోపకారాశక్తుండును, పశుపః = గోరక్షకుండునగును, పాశే = పాశయోగమున జనించినవాడు, ధనార్జనవిశీల సభృత్యబంధుః = ధనార్జనవిశీల = ఏవిధంబుననైన ధనమార్జింపవలెననెడి శీలములేనివాడు అనగా సన్తాగ్రముచే ధనమార్జించు వాడనుట, సభృత్యబంధుః = సభృత్యబంధువులతోఁ గూడినవాడునగును, కేదారజః = కేదారయోగ్యుండు, కృషికరః = కృషిమాండును, సుబాహూపయోజ్యః = లెస్సగా ననేకులకు ఉపకారము నేయువాడునగును, శూలే = శూలయోగమున బుట్టినవాడు, శూరః = సమరధీరుండును, క్షత్రః = క్షత్రిజులగునని వాడును, ధనరుచిః = అర్థాశగలవాడును, విధనశ్చ = దరిద్రుడగునగును, వధరుచియనుపాఠమందు ప్రాణిహింసాపరుడగునని యర్థము.

తా. 1 దానుయోగమున బుట్టినవాడు దానశీలుండును, పరోపకారమునం దాసక్తిగలవాడును, పశుసేవకుండును నగును, మరియు, బహుశత్రుత్వ సమ్యద్ధుడగుననియును, ధీమడగుననియు, విద్యావంతుడగు ననియు, నూహింపబడినది.

2. పాశయోగమున జనించినవాడు సన్ధ్యమున ధనార్జనచేయుటకు బ్రయత్నించువాడును, సభృత్య బంధువులతో గూడినవాడును, మిక్కిలముగా మాటలాడు వాడును అగును.

3. కేదారయోగమున బుట్టినవాడు, అనేకులకు ఉపకారము చేయువాడును, శక్తి శాలిని ఉపచారము జేయువాడును, కృషిచే జీవించువాడును, చంచలస్వభావుండును, ధనవంతుడును అగును.

4. శూలయోగమున బుట్టినవాడు, యుద్ధవీరుడును, పరాక్రమశాలియు, నెత్తుటిగా యములు గలవాడును, ధనాశగలవాడును, ప్రాణహింస జేయువాడును, బహుస్క్రమికుడును, దరిద్రుడును అగును.

— యుగ, గోలక యోగోద్భవుల స్వభావములు —

శ్లో. ధనవిరహితః పాపాఢీ స్యాద్యగే త్వధ గోలకే

విధనమలినాన్ధా నోచేతః కుశిల్పిల సోఽపిః

ఇతి నిగదితా యోగా సార్థం ఫలై నిమా నాభసా

నియతఫలదా శ్చిత్వా హ్యేతే సను నిస్తదకాస్వపి.

19

టీ యుగే = యుగయోగమున జనించినవాడు, ధనవిరహితః = ధనహీనుండును, పాపాఢీ = వేదబాహ్యుండును, స్యాత్ = అగును. అధ = అనంతరమందు, గోలకే = గోలకయోగమందు జనించినవాడు, విధన = అధిహీనుండును, మలిన = మలినపఱుచుండును, అన్ధానోచేతః = మూర్ఖుండును, కుశిల్పి = లోకనిర్దయమైన శిల్పముగలవాడును, అలపిః = మందుండును, అటపిః = భుక్త్యర్థమై తరుగుచుండు వాడునగును. ఇట్లు సూక్ష్మాయోగఫలములును జెప్పబడెను. ఇతి = ఈ ప్రకారముగా, ఇమా = ఈ యధ్యాయమందు, నాభసా = నాభసాఖ్యులైన, యోగాః = యోగములు, ఫలై సార్థం = ఫలములతోగూడ, నిగదితాః = చెప్పబడెను. ఏతే = ఈ నాభసయోగములు, సనుస్తదకాస్వపి = సకల దశలయందును, నియతఫలదాః = సర్వకాల ఫలప్రదములు లగునని, చింత్యాః = పర్యలోచింపదగినవి.

తా. 1 యుగయోగమున జనించినవాడు ధనహీనుడును, పాపాండుడును, పుత్ర, కళత్ర, మాన, ధగ్మ, గహితుడును అగును.

2. గోలకయోగమున బుట్టినవాడు మలినపనధుడును, మూర్ఖుడును, ధనహీనుడును, లోకనిర్దయమగు శిల్పముగలవాడును, నిర్వేతుకముగ తిరుగువాడును నగును.

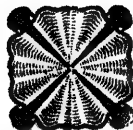
ఈ యధ్యాయమున నాభసయోగముల ఫలితాఫలితము లన్నియు విశదముగా జెప్పబడినవి. ఈ నాభసాఖ్యయోగములు, సకల దశలయందును, సర్వకాల ఫలప్రదము లనుటకు సందియములేదు. ముఖగుణములు యావజ్జీవము నేకరీతిగ నుండక యుండుటచేతను, ధనవంతులకు కష్టమును, బీదలకు సౌఖ్యమును గలుగుటలుగూడ సంభవించుటచేతను, నీయోగము సర్వదశలయందును నియత ఫలప్రదములు.

మరియు నీయోగములు దశాష్టక వర్గఫలములను దొలగించి తమఫలముల మూత్రము నీయజాలవు. గనుక యష్టక వర్గానుసారముగ శుభాశుభ ఫలములు గలుగుచుండగా నివి యును, ఆయాకాలమునకు అనుగుణ్యముగ సర్వ దళలయందును తమతమఫలముల నిచ్చుచుండును. గాన సౌఖ్యాసౌఖ్యములు ధనాధిపులకును, దరిద్రులకును సామాన్యముగా సంభవించుట నిశ్చయమనుట దృఢమగుచున్నది. మరియు నీయోగములయందు ఏకకాలమున దశాకృతి యోగద్వయ సంభవముగాని దశాకృతి యోగద్వయ సంభవముగాని గలుగుటలేక. దశసంఖ్యా యోగద్వయ సంభవముమాత్రము గలుగుచున్నది. అయినను, దశయోగ సంఖ్యా యోగములు ఏకకాలమున గూడునెడల దశయోగము ఫలప్రధమగునుగాని, సంఖ్యా యోగము ఫలప్రథమగాను. ఆకృతి ఆకృతియయోగములు ఏకకాలమున సంభవించినను ఆకృతి సంఖ్యా యోగములు ఏకకాలమున సంభవించినను ఆకృతియోగమే ఫలప్రథమగునుగాని తక్కినవి ఫలప్రథములుగానేరవు. ఆకృతి సంఖ్యా యోగము ఏకకాలమున గూడినచో నపుడుగూడ సంఖ్యా యోగ ఫలితమున కవకాశములేదు ఈ దావారణము:—చర, స్థిర, ద్విస్వభావరాసుల యందు నెందైన నొకరాశియందు సర్వగ్రహము లుండినచో ఆకృతియయోగమే ఫలకారియగుచున్నది. గాని సంఖ్యా యోగాంతర్గతమైన గోళకయోగంబున కవకాశము లేకయుండుటచే నీరీతిగ సంభవించుయోగములందు జనించువారికి యోగములు తారతమ్యమును చక్కగ నెరింగి ధీవికాలురగు జ్యోతిష్కులు ఫలితముల జెప్పడగును.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా లాత్పర్యమునందు

నాభ సయోగాధ్యాయ నామక

ద్వాదశాధ్యాయము.

శ్రీరస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

చంద్రయోగాధ్యాయము. త్రయోదశాధ్యాయము. — 13.

నూర్యుడును స్థానముదలు కేంద్ర, ఫణపర ఆపోక్షీమ స్థానములందు
చంద్రుడుండగా జననమందినవారి స్వభావములు.

శ్లో. అధమ సమ. వరిషా న్యర్క కేంద్రాది సంస్థే

శశిని వినయ విత్త జ్ఞాన ధీ నైపుణాని

అహని నిశిచ చంద్రే స్వేధిమిత్రాశ కేవా

మరగురు సిశ దృష్టే విత్తవాక్ వ్యాత్సఖీచ.

1

టీ. శశిని = చంద్రుడు, అగ్రకేంద్రాదిసంస్థే = రవికి కేంద్రపణఫరాపోక్షీమ స్థానములందుండగాఁ బుట్టినవానికి, వినయ = వినయము, విత్త = ధనము, జ్ఞాన = శాస్త్రజ్ఞానము, ధీ = బుద్ధి, నైపుణ = కార్యములందు నేర్పరితనము, ఇవి, అధమసమనరిష్టాని = కృష్ణ మధ్యమౌత్కృష్ణములై యుండును, స్వే = తనయంశయం దైనను, అధమిత్రాంశకేవా = తన అధిమిత్రాంశ యందైన నుండెడు, చంద్రే = చంద్రుడు, అహని = పగటియందు, నిశిచ = రాత్రియందు క్రమముగా, మరగురుసిశదృష్టే = గురుని చేతను శుక్రనిచేతను జూడఁబడుచుండగా, జనించినవాడు, విత్తవాక్ = ధనవంతుఁడును, సుఖీ = భోగివంతుఁడునగును.

తా. చంద్రుడు నూర్యగుండు స్థానమునకు కేంద్ర పణపర ఆపోక్షీమస్థానము లందుండగా పుట్టినవానికి వినయము, ధనము, శాస్త్రజ్ఞానము, బుద్ధి, కార్యములందు నేర్పరితనము అను వివిధ నికృష్ణ మధ్యమౌత్కృష్ణములై యుండుననగా చంద్రుడు నూర్యునకు కేంద్రస్థానములగు 1, 4, 7, 10, యండ్లయందుండెడల వై చెప్ప బడిన వినయాది గుణములు లేకుండననియు పణపర స్థానముగు క్షితియ, పంచ

మాప్త మేకాదశమమలయం దుంచునెడల నై దెప్పబడిన వివరములు మన్యమములై యుండుననియు, అపోక్ష మస్థానములగు తృతీయ, షష్ఠ, నవమ, ద్వాదశములయం దుండు నెడల నై దెప్పబడిన వివరములు సంపూర్ణాధికృత గలిగియుండుననియు దెలియదగినది. ఇందులకు, శ్లో. సూర్యాత్కేంద్రాది గతో నికాకర స్వల్ప మధ్య భూయిష్టాక్ష, కుర్యా త్క్రమేణ ధనధీ నై పుణ విజ్ఞాన వివర్యాంశ్చ” అని సారావళి కారకుడు వచించియున్నను “మూర్ఖాక్ష దరిద్రాంశ్చ ఫలాన్విశీలాం శ్చంద్రః ప్రసూతేర్క చతుష్టయస్థః” అని యవనే శ్వరుడు చెప్పియుండుటచే యీ అధ్యాయ ప్రథమశ్లోకమగు నిందు చెప్పియుండు అథమ శబ్దమునకు అభావమని అర్థము నూహింపదగియున్నది. మరియు చంద్రుడు స్వనవాంశయం దై నను అధిమిత్ర నవాంశయందైన నుండి గురువుచే జూడబడుచుండగా బగటికాలమున బుట్టినవాడు ధనాధ్యుండును, భోగియును నగునని దెలియదగినది. చంద్రుడు తన నవాంశ యందుగాని, అధిమిత్ర నవాంశయందుగాని యుండి శుక్రనిచే జూడబడుచుండగా రాత్రి కాలమున బుట్టినవాడు ధనాధిపుడును భోగవంతుడును, కీర్తివంతుడును, అగును. ఇందులకు “స్వాంశేధిమిత్రస్వాం శేవా సంస్థితోదివసే శశీ గురుణాదృశ్యతే తత్రాతో విత్త సుఖా నివ్రతః, నిశ్యేవం భృగుణాదృష్టః శశీజన్మ నిశ్యతే, విపర్యయస్థితాంశౌ జాయంతేఅల్పధనా నరాః” అని గార్గియు, “స్వాంశేశశీ భాగవత్పవ్నమూర్తి ర్నిశ్యకో ద్భూతికరః ప్రదిష్టః తదుత్తమోద్భూతి కరస్సకు సాధ్యేష్టేదివాదేన పురోహితేన” అని యవనేశ్వరుండును చెప్పియున్నారు. మరియు నీవిషయమునుగురించి, “అధిమిత్రాంశ గళ్యంద్రో దృష్టోదానవ మం త్రిణా, అనిశంకురుతేలక్ష్మీ స్వామినంభూపతింనరం.” అనియు, “స్వాంశేధిమిత్ర భాగహ గురుణా యదదృశ్యతే శశీ మహీపతిం కుర్వాద్దివసే నాత్రసంశయః.” అనియును సారావళి కారకుడు వచించియున్నాడు.

—అధియోగ వివరము, తత్ఫలములు. —

శ్లో. సౌమ్యైః స్మరారి నిధనే వ్యధియోగ ఇందో

స్తస్మిం శ్చమూప సచివక్షితిపాలజన్త

సంపన్న సౌఖ్యవిభవా హత శత్రవశ్చ

దీర్ఘాయుషో విగతరోగభయాశ్చ జాతాః.

2

టీ. ఇందో=చంద్రునికి, స్మరారినిధనే=సప్తమ వస్త్రావస్త్రములయందుండెడు, సౌమ్యైః=బుధ గురు శుక్రలభేత, అధియోగః=అధియోగంబగును, తస్మిన్=అ యధియో గమందు, చమూపసచివక్షితిపాలజన్మ=సేనాపతిమం త్రిభూపతుల జననంబగును, జ్ఞాతాః= ఈ యోగమందు బుట్టిపరాజులు; సంపన్న సౌఖ్యవిభవాః=అతిసౌఖ్యకీర్త్య సంపన్నులు ను, హతశత్రవశ్చ=వస్త్రశత్రులును, దీర్ఘాయుషః=పూర్ణాయుస్సంగలవారును, విగతరోగ భయాః=రోగభయవశితులు నగుదురు.

తా. చంద్రునకు సప్తమ వస్త్రావృతములయిం దుండెడు బుధ గురు కుక్రులచేత ననగా వస్త్ర సప్త మావృత స్థానములలో నొక స్థానమందైనను, స్థానద్వయమునందైనను లేక స్థానత్రయమునందైనను, సకల కుభగ్రహములనగా బుధ గురు కుక్రులొండెడిచేని అధియోగమనబడును. కొందరు ఈ మూడుస్థానములందును మూడు కుభగ్రహము లుండవలయు నందురు గాని అది యుక్తముగాదు, మరియు “నిధనం ద్యూనం వస్త్రచంద్ర స్థానావృతా కుక్రుత్యక్తం, అధియోగ స్సప్తాక్షో న్యాసకృతౌ సప్తధాతూలైః. అను శ్రుతికీర్తి వచ నాను సరణముగ ఈయోగముఏకవిధములని పూర్వబుద్ధిపడినట్లు నూహింపదగియున్నది.

1. సకల కుభగ్రహములచంద్రునకు 6-వ యింట నుండుట.
2. సప్త కుభగ్రహముల చంద్రునకు 7-వ యింట నుండుట.
3. కుభగ్రహములన్నియు చంద్రునకు 8-వ యింట నుండుట.
4. కుభగ్రహములన్నియు చంద్రునకు 6-వ యింటను, 7-వ యింటను యుండుట.
5. కుభగ్రహములన్నియు చంద్రునకు 6-వ యింటను, 8-వ యింటను యుండుట.
6. కుభగ్రహములన్నియు చంద్రునకు 7-వ యింటను, 8-వ యింటను యుండుట.
7. కుభగ్రహములన్నియు చంద్రునకు 6, 7, 8, యిండ్లయం దుండుట.

ఇట్లుండుటచే నేర్పడునవియే ఏడువిధములు. మరియు నీరీతిగ పాపగ్రహములుండుట తటస్థించునెడల పాపాధియోగమనియు, మిత్రమముగ నుండునెడల మిత్రయోగమనియు నెంచదగినది. ఇందులకు “వట్సిప్రాప్తమ సంస్థే కృంత్రాత్సైన్య కృభోదియోగస్సాన్యత్, పాపః పాపైరేవం మిత్రైర్మిత్రైః సత్తైవోక్తః” అని శృతికీర్తిచే చెప్పబడి యుండుటలన నీ యధియోగంబున నేనాపతి, మంత్రి, భూపతుల జననం బగుదురనగా, జననకాలమున నీ యధియోగ ప్రకరణము ప్రకారము లగు చంద్రులగ్నాదు లేర్పడి బుధ గురు కుక్రులు, మధ్యమబలయుతులై యుండునెడల తత్కాలముల బుట్టినవాడు రాజగుననియు, బుధ గురు కుక్రులు, మధ్యమబలయుతులై యుండునెడల మంత్రి యగుననియు, బలహీనులై యుండిరని నేనాధిపతియగుననియు దెలియదగినది. మరియు నీయోగమున బుట్టినవారూ అధిక సౌఖ్యైశ్వర్య సంపన్నులును, శత్రువులు లేనివారును, పూర్ణాయువు గలవారును, శోగ భయ వర్జితులును, అగుదురని తెలియదగినది. మరియు కొందరీ యధియోగమును రాజయోగ ముగా నెంచియున్నారు.

అందు “వస్త్రం ద్యూనమధాప్తమం శశిరగోః ప్రాప్తా స్సమస్తా కృభాః, క్రూరాణాం యదిగోచరేనపతితా భాస్వాలయా ద్దూరతః భూపాలః ప్రభవేత్సయస్య జలధే ర్వేలావనాం శ్లోద్భుతైః సేనామత్ర కరింద్ర దాన సలిలం భృంగైర్యువూః పీయతే.” అని సారావళీ కార క్షుడును, “అమిత్రం కామిత్రం నిధనమథవా శతరుచితో గతాస్సర్వే సామ్యస్తమిహ జన యే యుర్నరభణిఃశ్చుతే శేవాసేకం గతవతి విహదేతుపయసా ప్రతాపాన్ని ర్యశ్చ జ్వలతి హృదయే శక్రభోగీమ.” అని మాండవ్యుడును వచించియున్నారు.

సునఘా నంఘా దురుధురా కేమద్రుమంబులనెడు చతుర్విధయోగములు.

శ్లో. హిత్యార్కం సునఘానఘా దురుధురాస్వాంత్యభయస్థైర్యైః

శ్రీతాంశోః కథితోన్యథా తు బహుభిః కేమద్రుమో నైవస్త్యస్తా
కేంద్రేఘ్రిత కరేధవా గ్రహయుతే కేమద్రుమో నష్ట్యతే
కేదిత్కేంద్ర నవాంశ కేఘ చ వదం త్యక్తి ప్రసిద్ధానతే. 3

టీ. అర్కం=రవిని, హిత్యా=విడిచి, శీతాంశోః=చంద్రునికి, స్వాంత్యభయస్థైః =

ద్వితీయమందైనను ద్వాదశమందైనను ఈరెండు స్థానములయందైననున్నట్టి, గ్రహైః=కుజా
ది పంచగ్రహములచేత, సునఘానఘాదురుధురా=సునఘా, అనఘా, దురుధురా, అను నీమూడు
యోగములగును. అన్యథా=ఈమూడుయోగములను గాకుండేనేని, కేమద్రుమః=కేమద్రు
మయోగము, బహుభిః=వెక్కిద్రుగ్రంథక గ్రలచేత, కథితః=చెప్పబడెను. అన్యైః=గార్హ
దులచేత, అసా=ఈకేమద్రుమయోగము, కేంద్రే=జన్మలగ్న చతుర్థ సప్తమ దశమములలో
నొక కేంద్రము, గ్రహయుతే=కుజాదిగ్రహములతోఁ గూడినదాచు డేగా, అథవా=అటు
గాక, శీతకరే=చంద్రుడు, గ్రహయుతే=కుజాదిగ్రహములతోఁ గూడినవాఁ డొచుండఁగా
ను, కేమద్రుమః=కేమద్రుమయోగము, నేవ్యతే=ఇచ్చయింపబడదు. అన్యైః = అని చె
ప్పుటవలన నిది పరమతముగాని వరాహ మిహిరాచార్య మతముగాదని యర్థము. కేచిత్ =
కుంతికిర్తి జీవశర్మ ప్రభృతులు, కేంద్రనవాంశకేఘతే=అకేంద్ర నవాంశవశంబున నీయోగము
లం జెప్పెడువారు, ఉక్తి వృద్ధసమృతవాక్యములచేత, ప్రసిద్ధాః=ప్రసిద్ధులు, న = కారు.

తా. నూర్య వ్యతిరిక్త గ్రహములు అనగా కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర, శని
శ్రులు, చంద్రునకు రెండవయింట యుండునెడల సునఘా యోగమనియు 12-వ
యింటియం దుండునెడల అనఘా యోగమనియు, చంద్రునకు నుభయపార్శ్వములయం
దుండునెడల ధురుధురా యోగమనియు, ఈమూడు యోగములు గాక యుండునెడల
కేమద్రుమ యోగమనియును జెప్పబడియున్నది. ఇదియుగాక నూర్యుడు చంద్రు
నకు రెండు పండ్లెండు యిండ్లయందుండినను ఈ యోగ కర్తలయందు గణింపబడునుగాని
యీ యోగములకు భంగములేదని తెలియదగినది. కొందరు గ్రంథకర్తలు చంద్రునకు ద్వితీ
య ద్వాదశములయందు, కుజాది పంచగ్రహములనగా కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర, శనిశ్రు
లు లేకుండినను జన్మలగ్నాది కేంద్రములగు లగ్న చతుర్థ సప్తమ, దశమ, కేంద్రము
లలో నొక కేంద్రమునం దంగారకాది పంచగ్రహములుండినను, చంద్రుడు కుజాది యు
క్తయై యుండినను కేమద్రుమయోగము కాదందురుగాన, చంద్రునకు ద్వితీయ ద్వాదశమ
ములయందును, జన్మలగ్నాది కేంద్రములయలగ్న, కుజాది గ్రహములు లేకయను, చంద్రు
డు, రవి, కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర శనిశ్రులతో గూడక యుండినచో కేమద్రుమ యోగ

మని నూహింపదగియున్నది. ఇందులకు “వ్యయార్థకేంద్రగ శ్చంద్రా ద్విసాభానుః సచేద్ద్రో
వాః, కశ్చి త్స్వ ద్యావినా చంద్రం లగ్నా త్కేంద్ర గతోభవా, యోగః కేమద్రుమో
శామతదా స్యాద్యత్త గర్హితాః, భవంతి నిందితాచార దారిద్యా పత్తిసంయుతాః.”
అని గార్హియ, “సునఘానఘాను రుధురాః క్రమేణయోగా భవంతి రవిరహితైః, విత్రాంత్యో
భయసంస్తైః కైరవవన బంధవా ద్విహితైః, ఏతేన యదాయోగాః కేంద్రగవాప్తి లేశ్వరాం
కేచ, కేమద్రుమోతి కష్టశ్శశించ సమస్తగ్రహౌద్వప్తే.” అని సాగావళీకారకుడును వచించి
యుండుటచే చంద్రునకు యితర గ్రహదృష్టియును లేక యుండవలయునని నూహింపదగి
యున్నది. మరికొందరు వ్యాఖ్యాతలు జననలగ్నాది కేంద్రములయందు చంద్రుడున్నను,
ఏస్థానమునగాని చంద్రుడు కుజాదిగ్రహములకుడై యున్నను, చంద్రునకు ద్వితీయ ద్వా
దశములయందు కుజాది గ్రహములు లేకయుండినను, కేమద్రుమయోగముగాదని భావించి
నారుగాని “రవివర్ణం ద్వాదశతై రసఘా, చంద్రాద్వితీయతై స్సునఘా, ఉభయస్థితై ర్దురు
ధుగా కేమద్రుమసంక్షి తోన్యః.” అను లఘుజాకక ఉదాహరణము ననుసరించి పూర్వోక్త
ముగ చంద్రునకు ద్వితీయ ద్వాదశములయందు, సూర్య వ్యతిరిక్తములగు కుజాది పంచ
గ్రహములు లేకుండునెడల కేమద్రుమ యోగమని వరాహమిహిరచార్యుల మతమని
నూహింపదగియున్నది.

మరియు, “చంద్రాచ్చతుర్థతై స్సునఘా దశమస్థితైః కీర్తితోఽసఘావిహితైః, ఉభ
యస్థితై ర్దురుధురా కేమద్రుమసంక్షి తోన్యధా యోగః.” అను శ్రుతకీర్తి వచనము గుణ్య
ముగ కొందరు సూర్య వ్యతిరిక్తములగు గ్రహములు చంద్రునకు చతుర్థమం దుండునెడల
సునఘాయోగము, దశమస్థానమం దుండునెడల అసఘాయోగము, చతుర్థదశమములయం దుం
డునెడల దురుధురాయోగము, చంద్రునికి చతుర్థదశమములయందు కుజాదిగ్రహములు లేకుం
డునెడల కేమద్రుమయోగమని కేంద్రస్థానక్షి తోక్తముగ జెప్పదురు. మరికొందరు, సూర్య
వ్యతిరిక్తములగు గ్రహములు ఏరాశియందైనను జంద్రుడుండు నవాంశరాశికి ద్వితీయమున
నుండునెడల సునఘాయోగమనియు, చంద్రనవాంశరాశికి ద్వాదశమున నుండునెడల అసఘా
యోగమనియు, చంద్ర నవాంశరాశికి ద్వితీయ ద్వాదశములయందు రెంటియందును నుండు
నెడల దురుధురాయోగమనియు, చంద్రనవాంశరాశికి ద్వితీయ ద్వాదశములయందు సూర్య
వ్యతిరిక్తములగు అంగారకాది గ్రహము లేకుండునెడల కేమద్రుమయోగమనియును, జీవ
శీర్మ నవాంశానుగుణ్యముగ, “యద్రాశిసంక్షే పితాంశు ర్నవాంశే జన్మని స్థితః తద్వితీయ
స్థితైశ్శోగ స్సునఘాఖ్యాః ప్రకీర్తితః, ద్వాదశై రసఘాక్షేయా గ్రహైర్ద్విద్వాదశస్థితైః,
ప్రాక్షో దురుధురాయోగో ఽన్యధా కేమద్రుమస్మృతః.” అని వచించియుండునీతి ననుసరించి
జెప్పచున్నారు ఈ విషయము కేవలము కొందరి జ్యోతిషుల సమ్మతమేకాని చాలమం
దికి సమ్మతమయినది గాదు గాన జ్యోతిషులు యొచింది యోగనిర్ధారణ జేయదగినది.

— ఇచ్చావికల్పములచేత నేర్పడెను నీయోగముల సంఖ్యలు. —
శ్లో. త్రింశత్స్వరూపా న్సునఘానఘాఖ్యా, వృష్టిత్రయం దారుధురప్రభేదాః
ఇచ్చావికల్పైః క్రమశోభినీయ, నీతే నివృత్తిః పునరన్యనీతిః. 4

టీ. సునఘా=సునఘాయోగములు, అనఘా=అనఘాయోగములు, త్రింశత్స్వరూపాః= 30 భేదములుగఁగి, దారుధురప్రభేదాః=దురుధురాయోగభేదములు, వృష్టిత్రయం=180 ఇచ్చావికల్పైః=ఇచ్చా=(కుజాదిగ్రహైకైకాది సంస్థాపనలక్షణమైన) ఇచ్చచేతనగు, వికల్పైః=వికల్పములచేత, క్రమశః = క్రమముగా, అభినీయ = చంద్రునికి ద్వితీయ ద్వాదశశతములయందు, కుజాదిగ్రహములను ప్రత్యేకముగానుంచి, నీతేనతి = యోగభేదముతెలియబడిన దగుచుండగా, నివృత్తిః = పూర్వసంస్థాపిత గ్రహనివృత్తి చేయఁదగినది. పునః = మఱి, అన్యనీతిః = మఱియొకవిధముగా గ్రహసంస్థాపనము చేయఁదగినది.

తా. సునఘాయోగములు. 30. అనఘాయోగములు. 30. దురుధురాయోగములు. 180.

ఈయోగములసంఖ్య యేర్పడువిధము. కుజాదిగ్రహైకైకాది సంస్థాపనలక్షణమగు ఇచ్చచేతనైన వికల్పములచేత క్రమముగ చంద్రునకు ద్వితీయ ద్వాదశశతములయందు కుజాదిగ్రహముల ప్రత్యేకముగ నుంచి యోగభేదము తెలియబడిన దగుచుండగ పూర్వ సంస్థాపిత గ్రహనివృత్తి చేయఁదగినది. ఇట్లొక్కొక్కవిధముగ గ్రహసంస్థాపనము జేయఁదగినది.

ఈవిధమున అంగారకాది అయిదు గ్రహములను ఒక్కొక్కటిగాను, రెండేసిగాను, మూడేసిగాను, నాల్గేసిగాను, అయిదేసిగాను, చంద్రునకు ద్వితీయమునందుంచి గణింపగా 30 సునఘాయోగములు ఏర్పడుచున్నవి. పూర్వరీతిని కుజాదిగ్రహముల క్రమముగా చంద్రునకు ద్వాదశశతమందుంచి గణింపగా 30 అనఘాయోగములు ఏర్పడుచున్నవి. ఈస్థానద్వయమందనగా ద్వితీయ ద్వాదశశతములయందువై క్రమమున కుజాదిగ్రహములనుంచి గణింపగా 180 దురుధురాయోగములు ఏర్పడుచున్నవి. ఈ వికల్పమును వివరముగా దెలియవిధము.

“ప్రతిలోమం వినిక్షిప్త చానులోమ మధక్షిపేత్, అనులోమం సమాచాన్యా దధన్తే విభాజయేత్. అను శ్లోకోక్తముగ.

5	4	3	2	1
1	2	3	4	5

ఇక్కడ అంగారకాదిగ్రహము లయిదింటిచేత నియోగముతేర్పడుచున్నందున వైచక్రమునగుచరచిహరీతిని 5 మొదలు 1 వరకు ప్రతిలోమముగ సంఖ్యలువ్రాసి దానిక్రింద 1 మొదలు 5 వరకు అనులోమముగ సంఖ్యలువ్రాసి ఆధోరూపముగ భేదముచేయఁదగినది. ఇట్లుచేయగానేగూడ ఏకవికల్పయోగములు అయిదు. యీ అయిదుచేత ద్వితీయస్థానమందున్న 4 నుగుణింపగా యిరువదియగును, అయిరువదినిక్రిందనున్న రెండుచేత భాగింపగా పదియగుచున్నది గనుక ద్వివికల్పములు పది, ఈపదిచేత తృతీయస్థానముననున్న మూడింటిని గుణించి క్రిందనున్న మూడింటిచేత భాగింపగా పదియగును. గానత్రివికల్పములు పదియగును.

చున్నది. ఈ పదిచేత చతుర్థస్థానమునను రెంటినిగుణించి యదుగుననున్న శాల్గింటిచే భాగింపగా అయిదువచ్చుచున్నదిగాన చతుర్వికల్పములు అయిదుగుచున్నవి. ఈ అయిదుచేత

- (I) $5 \div 1 = 5$
 (II) $5 \times 4 = 20 \div 2 = 10$
 (III) $10 \times 3 = 30 \div 3 = 10$
 (IV) $10 \times 2 = 20 \div 4 = 5$
 (V) $5 \times 1 = 5 \div 5 = 1$

జంచమస్థానమందున్న ఒకటిని గుణించి క్రిందనుండు అయిదుచేభాగింపగా ఒకటివచ్చుచున్నది. గనుక పంచవికల్పము ఒకటియగుచున్నది. ఇదియేగాక “పూర్వేణ, పూర్వేణ గణేనయోక్తం, స్థానం వివాంత్యం ప్రదంతిసంఖ్యాం” అనునచశోక్తముగ గణించినను, ఈ విధముగానే సంఖ్యలేర్పడును, ఈయోగములయొక్క త్రి ప్రకారము చంద్రునకు రెండవయుంటు

- 1 అంగారకుండుంటు.
 2 బుధుండుంటు.
 3 బృహస్పతియుండుంటు.
 4 శుక్రుండుంటు.

- 5 శనైశ్చరుండుంటు.
 ఇట్లుండుంటుచే నేర్పడు 5 యోగములును
 ఏక వికల్పయోగములు.

ద్వివికల్ప యోగములు 10.

చంద్రునకు రెండవయుంటు.

- 1 కుజ, బుధులుండుంటు.
 2 కుజ, గురులుండుంటు.
 3 కుజ, శుక్రులుండుంటు.
 4 కుజ, శనైలుండుంటు.
 5 బుధ, గురులుండుంటు.

- 6 బుధ, శుక్రులుండుంటు.
 7 బుధ, శనైశ్చరులుండుంటు.
 8 గురు, శుక్రులుండుంటు.
 9 గురు, శనైలుండుంటు.
 10 శుక్ర, శనైశ్చరులుండుంటు.

త్రివికల్ప యోగములు 10.

చంద్రునకు రెండవయుంటు.

- 1 కుజ, బుధ, గురులుండుంటు.
 2 కుజ, బుధ, శుక్రులుండుంటు.
 3 కుజ, బుధ, శనైలుండుంటు.
 4 కుజ, గురు, శుక్రులుండుంటు.
 5 కుజ, గురు, శనైలుండుంటు.

- 6 కుజ, శుక్ర, శనైలుండుంటు.
 7 బుధ, గురు, శుక్రులుండుంటు.
 8 బుధ, గురు, శనైలుండుంటు.
 9 బుధ, శుక్ర, శనైలుండుంటు.
 10 గురు, శుక్ర, శనైలుండుంటు.

చతుర్వికల్ప యోగములు 5.

చంద్రునకు రెండవయుంటు.

- 1 కుజ, బుధ, గురు, శుక్రులుండుంటు.
 2 కుజ, బుధ, గురు, శనైలుండుంటు.
 3 కుజ, గురు, శుక్ర, శనైలుండుంటు.

- 4 కుజ, బుధ, శుక్ర, శనైలుండుంటు.
 5 బుధ, గురు, శుక్ర, శనైలుండుంటు.

పంచవికల్ప యోగము 1.

చంద్రునకు రెండవయింటు కుశ, బుధ, గురు, శుక్ర, శనిలుండునెడల పంచవికల్ప యోగమగుచున్నది.

ఈ విధమున 20 నునఘా యోగముల యుత్పత్తిని తెలియజేసెడిది. ఈ ప్రకారముననే చంద్రునకు ద్వాదశమున అంగారకాది పంచగ్రహములుండుటచే 20 అనఘాయోగములు యేర్పడుచున్నవి. దురుధురా యోగభేదములు పూర్వము చెప్పబడియున్నగణితముచే నేర్పడవు గనుక ఇచ్చావికల్పములచేతనే తెలిసికొనదగినది:— ఇంకలకు వివిధము అంగారక, బుధ, గురు, శుక్ర, శనిశక్తులలో చంద్రునకు రెండవయింట నొకగ్రహమును పండ్రెండవయింటు మరియొకగ్రహము, ఈ రీతిగనుండునెడల నేర్పడుభేదములు.—20.

చంద్రునకు రెండవయింటు రెండు గ్రహములును పండ్రెండవయింటు నొక గ్రహమును యుండునెడల నేర్పడు భేదములు —20.

చంద్రునకు రెండవయింటు నొక గ్రహమును పండ్రెండవయింటు రెండు గ్రహములును యుండునెడల నేర్పడు భేదములు.—20.

చంద్రునకు రెండవయింటు మూడు గ్రహములు పండ్రెండవయింటు నొక గ్రహమును నుండుటచే నేర్పడు భేదములు —20.

చంద్రునకు రెండవయింటు నొక గ్రహమును పండ్రెండవయింటు మూడు గ్రహములును నుండుటచే నేర్పడు భేదములు.—20.

చంద్రునకు రెండవయింటు నాలుగుగ్రహములు పండ్రెండవయింటు నొకగ్రహముండుటచే నేర్పడుభేదములు.—5.

చంద్రునకు రెండవయింటు నొక గ్రహమును పండ్రెండవయింటు నాలుగుగ్రహములును నుండుటవలన నేర్పడు భేదములు —5.

చంద్రునకు రెండవయింటు రెండుగ్రహములు పండ్రెండవయింటు రెండు గ్రహములుండునెడల నేర్పడు భేదములు.—20.

చంద్రునకు రెండవయింటు మూడుగ్రహములు పండ్రెండవయింటు రెండు గ్రహములుండుటచే నేర్పడు భేదములు —10.

చంద్రునకు రెండవయింటు రెండు గ్రహములును పండ్రెండవయింటు మూడు గ్రహములు నుండుటచే నేర్పడు భేదములు —10.

ఇట్లేగృహిత దురుధురా యోగ భేదముల మొత్తము.—180.

—ॐ— నునఘానఘా యోగజనితుల స్వభావములు. ॐ—

శ్లో. స్వయం మధిగతవిత్తః పార్థివ సత్సమీవా
భవతి పి నునఘాయాం ధీ ధ న ఖ్యాతి మాంశ్చ

ప్రభు రగదశరీర శ్చీలవా న్భ్యాత కీర్తి

ద్విషయ సుఖసువేషో నిర్వృత శ్చాననఘాయామ్.

5

టీ. సునఘాయాం = సునఘాయోగమున జనించినవాడు, స్వయమధికతవీర్యః = తన బాహుబలముచేత సంపాదించబడిన ధనముగల, పార్థివః = పుడమి తేడగును. అధవా = అట్లుగాకపోయినను, తత్సమః = రాజతుల్యుడును, ధీశనఖ్యాతిమాంశ్చ = బుద్ధి ధనకీర్తలు గలవాడుగను, భవతి = అగును. అనఘాయాం = అనఘాయోగమున జుట్టినవాడు, ప్రభుః = అప్రతిహతమైన ఆజ్ఞగలవాడును, ఆగదశరీరః = వ్యాధిలేని శరీరముగలవాడును, శీలవాక్ = కాంతివినయాది గుణములు గలవాడును, ఖ్యాతకీర్తిః = ప్రసిద్ధమైన కీర్తిగలవాడును, విషయసుఖ = శబ్దస్పర్శాది విషయసుఖములు గలవాడును, సువేషః = అనులేపన మాల్య భూషణాద్యలంకారములు గలవాడును, నిర్వృతః = మనోసుఖము లేనివాడును, భవతి = అగును

తా. (1) సునఘాయోగమున బుట్టినవాడు, తన బాహుబలముచేత సంపాదించబడిన ధనముగల రాజగును. అట్లు గాదేని రాజతుల్యుడగును. మరియు బుద్ధి, కీర్తి, ధనము గలవాడగును. ఇందులకు, “శ్రీమాక్ స్వబాహువిభవో బహుధర్మశీలః కాస్తార్థ విద్యుచాయ కాః స్వగుణాభిరామః కాంతిస్సుఖీ కీతిపతి స్సఖివోదవాస్యా త్సూతః పుమాక్ విప్రలభీ స్సునఘాభిధానే.” అని సారావళీకారకుడు వచించియున్నాడు.

(2) అనఘాయోగమున బుట్టినవాడు అప్రతిహతమైన ఆజ్ఞగలవాడును, వ్యాధిలేని శరీరముగలవాడును, కాంతివినయాది గుణములుగలవాడును, విషయసుఖము గలవాడును, అనులేపన మాల్యభూషణాద్యలంకారములు గలవాడును, మనోసుఖము లేనివాడును, అగుచున్నాడు. — ఇందులకు “వాగ్మీప్రభుర్ద్ర విణవానగద స్సుశీలో భోక్తాన్నపాన కుసుమాంబర భామినాం ఖ్యాతస్సమాహిత గుణ స్సుఖశస్త్ర చిత్తో యోగేనికాకరకృతే త్వనఘేనువేషః.” అని సారావళీకారకుడు వచించియున్నాడు.

— ంశః దురుధురా కేమద్రుమయోగ జనితుల స్వభావములు. శ్లో—

శ్లో. ఉత్పన్నభోగ సుఖభుగ్ధన వాహనాశ్య

స్త్యాగాన్వితో దురుధురా ప్రభవ స్సుభృత్యః

కేమద్రుమే మలినదుఃఖత నీచనిస్సృః

ప్రేష్యాః ఖలాశ్చ నృపతే రపి వంశజాతాః.

6

టీ. దురుధురాప్రభవః = దురుధురామోగమందు జనించినవాడు, ఉత్పన్నభోగ సుఖభాక్ = లోకమందుగల అనేకవిధ భోగములచే సుఖముల ననుభవించువాడును, ధనవాహనాశ్యః = ధనవాహనములచేత సంపూర్ణుడైనవాడును. త్యాగాన్వితః = వితరణగుణము గలవాడును, సుభృత్యః = మంచిభటులు గలవాడునుగను, కేమద్రుమే = కేమద్రుమయోగమందు బుట్టినవాడు, నృపతే = రాజాయొక్క, వంశజాతాః = కులమందు బుట్టిన

వారలై నప్పటికిని, మరీన=మరికి గుడ్డలు గట్టుకొనియు స్నానముచేయకయు సహ్యాముగా దిరిగి వారును, దుఃఖిత=శరీర మనోదుఃఖముల ననుభవించువారును, నీచ = అధమ కృత్యములు చేయువారును, నిస్వ = దరిద్రులును, ప్రేష్యాః = పరప్రేష్యతీవసులును, ఖలాశ్చ = దుష్టస్వభావముగలవారును, అగుదురు.

తా. (1) దురుధురాచారమున జననమందినవాడు లోకమునందు గలిగియుండెడు సకల విఫలులగు భోగముల ననుభవించువాడును, ధనవాహనముల మిక్కిలియుగ గలవాడును, వితరణ గుణముగలవాడును, కూరుడును, మంచిభటులు గలవాడును, అగును. ఇందు నుగురించి, “వాగ్బుద్ధి విక్రమగుణై ప్రధితః పృథివ్యాం స్వాతంత్ర్య సౌఖ్య ధనవాహన భోగభోగీదాతా కుటుంబభవపోషణ లబ్ధభేదః సద్వృత్త వాన్ద్యుధురా ప్రభవోధురిభః” అను సారావళి వచన ముదాహరణముగ నున్నది.

(2) కేచుద్రుచయోగమున బుట్టినవాడు రాజవంశజుడైనను, స్నానముచేయక మరీ కిగుడ్డలు కట్టుకొని తిరుగువాడును, శరీర మనోదుఃఖములను అనుభవించువాడును, నీచకృత్యములు చేయువాడును, దరిద్రుడును, పరప్రేష్యతీవసుడును, దుష్టస్వభావుడును అగును. రాజవంశజులే యిట్లు అగుచుండగా నితరవంశజుల సంగతి చెప్పనక్కరలేదు. ఇందులకు:— “కాంతాన్నపాన గృహవస్త్ర మహృద్విహీనః దారిద్ర్యదుఃఖ గదవై న్యమ లైరుషేతః ప్రేష్యః ఖలస్సోలలోక విరుద్ధవృత్తిః కేచుద్రుమే భవతి పార్థివవంశజోపి.” అని సారావళి కారకుడు వచించియున్నాడు.

— { సునఫాది యోగములయందు జనించినవారికి }
గ్రహవశంబునగలుగు విశేష ఫలములు. { —

శ్లో. ఉత్సాహ శౌర్యధనసాహసవా నృహీజః

సౌమ్యః పటు స్సవచనో నిపుణః కలాసు

జీవో ర్థ ధర్మ సుఖభు జ్ఞుప పూజితశ్చ

కామీ భృగు ర్బహుధనో విషయోపభోక్తా.

7

టీ. ఈ యోగములం గలుగఁజేయు గ్రహము, మహీజః = కుజుండయ్యెనేని (పుట్టిన వాడు), ఉత్సాహ శౌర్యధన సాహసవాక్ = ఉత్సాహ శౌర్యధన సాహసములు గలవాడగును. సౌమ్యః=బుధుండయ్యెనేని, పటుః = సమర్థుడును, సవచః=మంచి వాక్యాతుర్యము గలవాడును, కలాసు = గీత వాద్యాది చతుష్టక్తికళలయందు, నిపుణః=నేర్పరియు నగుఁడు. జీవః = గురుండయ్యెనేని, అర్థధర్మసుఖభుక్ = ధనమతుండై ధర్మంబు సేయుచు తానుగూడ సుఖముల ననుభవించువాడగును. నృపభూజితశ్చ = రాజభూజితుడగును. భృగుః=కుక్రుడయ్యెనేని, కామీ=క్రీడాలోబుడును, బహుధనః=స్వర్ణరత్న రజతాది భేదమువలన బహువిధమైన ధనముగలవాడును, విషయోపభోక్తా = ఇంద్రియసుఖంబుల ననుభవించువాడగును.

తా. ఈ మనఘాదియోగములను గలగజేయు గ్రహము అంగారకు డగునెడల జాతకుడు, ఉత్సాహ కార్య ధన సాహసములు గలవాడగును. బుధుడయ్యెనేని మంచి వాక్పాతూర్వము, గీత వాద్యాది చతుష్పత్తికళా నిపుణత్వము సమర్థత్వము గలవాడగును. బృహస్పతి యగునెడల ధనవంతుడై ధర్మబునీయుచు తానును శుభముల ననుభవించువాడగును, రాజ పూజితుడును, ఎల్ల పుష్కను బంధుమిత్ర సమాఘము గలవాడును అగును. శుక్రుడైనచో స్త్రీలాలిండును, స్వర్ణరత్న రజతాది భేదమువలన బహువిధములయిన ధనము గలవాడును, ఇంద్రియశుభముల ననుభవించు వాడును అగును.

ఈ యోగములనిచ్చు శ నైశ్చరుని ఫలములు, దృశ్యాదృశ్యచంద్ర ఫలములు.

శ్లో. భరణిభవ పరిచ్ఛదోపభోక్తా

రవితనయే బహుకార్య కృద్గణేశః

అశుభకృ దుడుపోహిషి దృశ్యమూర్తి

ర్గళితతనుశ్చ శుభోన్యధాన్య దూహ్యమ్.

8

టీ. ఈ మనఘాదియోగములకు కర్త, రవితనయే = శనియయ్యెనేని. పర = ఇతరుల యొక్క, విభవ = విశ్వర్యములను, పరిచ్ఛద = గృహవస్త్ర వాహన పరివారములను, ఉపభోక్తా = అనుభవించువాడగును, బహుకార్యకృత్ = నానావిధ కార్యములం జేయు వాడగును, గణేశః = సకాతీయ సమదాయాధి పతియు నగును. అహిషి = పగటి యందు జనించినవానికి, ఉడుపః = చంద్రుడు, దృశ్యమూర్తిః = దృశ్యచిత్రార్థమందు కానంబడు చుండెనేని, అశుభకృత్ = దారిద్ర్యాదృశకుభఫలంబులం జేయును. గళితతనుః = అదృశ్య చిత్రార్థమందు కానరాక యుండెనేని, శుభః = పగలుపుట్టినవానికి విశ్వర్యాధి శుభ ఫలప్రదుండగును. అన్యథా = ఉక్తవైపరీత్యముగా జన్మకాలమందు చంద్రుడుండెనేని, అన్యత్ = ఉక్త వ్యతిరేకఫలము, ఉహ్యం = ఉహింపదగినది.

తా. ఈ యోగములను గలిగించువాడు శనైశ్చరు డగునెడల, ఇతరుల విశ్వర్యమును గృహవస్త్రవాహన పరివారములను, అనుభవించువాడును, నానావిధ కార్యములు జేయు వాడును, స్వజాతి బృందమునకు అధిపతియు అగును. ఈ మనఘాదియోగకర్త ఒకగ్రహము అగ్నిమండగా వైచిందు స్తోత్రములయందు జెప్పబడియుండు ఫలితములను, గ్రహస్థిత స్థాన భేదమును చక్కగ నూహించి ఫలితములను జెప్పదగినది. కొందరు కాత్రకర్తలు ఈ విషయము ననుసరించి యిందు చెప్పబడియుండు గూఢభావమువలె గాత్ర ఆయా యోగకర్తలవల్ల గల్గిన ఫలములను మనఘానఘా దురుఘరామోగములకు తేర్చుటగా జెప్పుచున్నారు. అందు సామాన్యకారకుడు.

మనఘా యోగకారక గ్రహఫలములు.

(1) “విశ్రవణిక్షత్రాయో నిష్కర కచనకృతూపతి కృందేః, హింసోదంభః బిరోధి మనఘాయాం భీమసంయోగ” అనుటగా, మనఘా యోగమును కలగజేయు గ్రహములంగా

రకు డగుచుండగా బుట్టినవాడు పరాక్రమము, ధనము, కఠినవాక్కు, సేవాధిపత్యము, హింస, దంభము, విరోధము మొదలగునవి కలవాడగును.

(2) “శ్రుతి కాస్త్రగేయకుశలో ధర్మపగః కావ్యకృన్మనస్వీచ, సర్వహితో దుచిరతనుః సునఘాయాం సోమజేభవతి” అనగా సునఘాయోగకర్త బుధుడగుచుండగా బుట్టినవాడు, వేదకాస్త్రజ్ఞుడు, ధార్మికుడు, కవిత్వము దెలిసినవాడు, మానవంతుడు, సర్వజనప్రియుడు, సుందరశరీరము మొదలగునవి గలవాడును అగును.

(3) “విద్యాచార్యంఖ్యాతం నృపతిం నృపతి ప్రియంవాపి సఖటుంబ భవసమృద్ధం సునఘాయాం సురగురుః కురుతే” అనగా సునఘాయోగకారకుడు బృహస్పతి యగుచుండగా జనించినవాడు సర్వకాస్త్రములు దెలిసినవాడు, ప్రఖ్యాతిగలవాడు, కుటుంబధన సమృద్ధిగలవాడై రాజగుచున్నాడు అట్లుగాదేని రాజ సమానుడగుచున్నాడు.

(4) “శ్రీతేత్రవిత్త విభవశ్రేతుష్పదాఢ్య మ్నవిక్రమో భవతి, నృపసత్కృత మ్నధీరో దక్షశ్శుక్రేణ సునఘాయామ్” అనగా సునఘాయోగమును గలగజేయు గ్రహము కుక్రుడగుచుండగా బుట్టినవాడు శ్రీతేత్రము, ధనము, పశువులు, మొదలుగాగల విశ్వరథములు గలవాడును, పరాక్రమము, రాజసత్తానము, మొదలగునవి గలవా డగుచున్నాడు.

(5) “నిపుణమతి స్థాయుపుత్రై ర్నిత్యం సంపూజితో ధనసమృద్ధః, సునఘాయాం రవి పుత్రే క్రియానుగుప్తో భవేద్ధరః” అనగా కనైశ్వరుడు సునఘాయోగ కర్త యగుచుండగా జనించినవాడు, మంచిబుద్ధిగలవాడు, పురజనులచే పూజింపబడువాడు, ధనము, వైర్యము, గోప్యములగు కార్యములు చేయవాడు నగుచున్నాడు.

అనఘాయోగములందు గ్రహవశేషమున గలుగు ఫలములు.

(1) “చోరస్వామీ ఘృష్టస్సవశోమా నీరణోత్కటః, క్రోధీశ్రేష్ఠ క్షాఘ్యశ్శుతనుః రుజీనఘాయాం” అనఘాయోగకారకుడు అంగారకు డగుచుండగా బుట్టినవాడు, చోరాధిపతి, స్వవిషయాసక్తుడు, మాన్యుడు, యుద్ధమున కూరత్వము, క్రోధము మొదలగు గుణములు గలవాడునునై కొని కూడ దగినవాడగును.

(2) “ఘంధర్వా లేఖ్యపటుః కవిః ప్రసత్తా నృపాత్త సత్కారః, యచిరతను స్త్వః ఫాయాం ప్రసిద్ధకర్తా బుధేనభవేత్” అనఘాయోగకర్త బుధుడగుచుండగా జనించినవాడు, చిత్రలేఖనమునందు సురుధుడు, కవిత్వము దెలిసినవాడు, చక్కగా మాటలాడువాడు, రాజాను గ్రహమున గలిగిన విశ్వరథముగలవాడు, సుందరశరీరము గలవాడు, ప్రసిద్ధ కార్యానుకూలక గలవాడును అగును.

(3) “గాంధీర్యసత్వమేధా స్థానరతో బుద్ధిమాన్సపాత్రయశాః, అనఘాయాం త్రిదశగురౌ సంకాత స్సత్వవిద్యవతి” అనఘాయోగకారకుడు బృహస్పతి యగుచుండగా జననమందినవాడు, గాంధీర్యము, సత్వము, మేధాబుద్ధి రాజపూజ్యత మొదలగు ప్రసిద్ధ గుణములు గలవా డగుచున్నాడు.

(4) “యవతీనామతిసుధగః ప్రణయాక్షితి పస్యభోగవాక్ఖ్యాతః, కాంతఃకనక సమృద్ధస్తవనఘాంతాంభాగ్దేవతః” అనఘాయోగ కారకుడు శుక్రదగుచుండగా బుట్టినవాడు, శ్రీలకు అత్యంతప్రియుడును, రాజప్రియుడును, భోగము, ఖ్యాతి, సౌందర్యము, మొదలగు గుణములు గలవాడై ధనాధిపుడగుచున్నాడు.

(5) విస్తీర్ణ భుజోశేతాగృహీత వాక్యశ్చతుష్పదసమృద్ధః దుర్వనితాయాభక్తౌ గుణ సహితశ్చార్మపుత్రేణ. అనగా అనఘాయోగమును గలిగింపనట్టి గ్రహము కలెత్పరుడగుచుండగా బుట్టినచుజుడు, పొడవైనభుజముగలవాడు, అధిపతి, పరేనితజ్ఞానముగలవాడు, పశుసమృద్ధిగలవాడు, దుష్టశ్రీలయందాసక్తిగలవాడు, మంచిగుణములుగలవాడును అగును. దురుధురా యోగములయందు గ్రహములవశంబున గలుగుఫలములు.

(1) “అన్యతోబహువిత్తో నిపుణోతికతోధికోలుభః వృద్ధానతీప్రసక్తః కులగ్రణీ శ్శిశినిభౌమబుధమధ్యే” చంద్రుడు కుజబుధులకు మధ్యనుండగాబుట్టినవాడు, అన్యతమునందాసక్తిగలవాడు, ముక్తిలభనవంతుడు, నిపుణుడు, కపటముగలవాడు లుభుడు, వృద్ధశ్రీరతుడు, కులశ్రేష్ఠుడగుచున్నాడు.

(2) “ఖ్యాతః కర్తృమవిధమీ బహుజనవైరస్త్యమర్షణోహృష్టః కులరక్షే కుజగుర్వోస్సంగ్రహశ్శిలశ్శిశినిమధ్యే” చంద్రుడు అంగారక గురులమధ్యనుండగా జననమందినవాడు. దయగలవాడు, కీర్తివంతుడు, కులరక్షణయందు సమర్థుడు. సంగ్రహమునందు ఆసక్తిగలవాడును అగుచున్నాడు.

(3) “ఉత్తమరామ మ్నుభగోవివాదశీలశ్చ ఖర్బజేద్దతుః వ్యాయామిరణ శూరస్సితార యోర్దధ్యగేచంద్రే” చంద్రుడు శుక్రాంగారకుల మధ్యనుండగా బుట్టినవాడు, సౌందర్యము గలవాడు, కలహప్రియుడు, శుచిగలవాడు, రణప్రియుడు, సమర్థత మొదలగు గుణములు గలవాడును అగుచున్నాడు.

(4) “కుత్సితయోషిద్రుమణో బహుసంచయకారణో వ్యసనతప్తః క్రోధీ, పుశునో, రిపుమాణ్, యమారయోస్సాన్య ద్దురుధురామా” చంద్రుడు కన్యంగారకుల మధ్యనుండగా జన్మించినవాడు, కుత్సితభార్యగలవాడు, ఆర్జనయందాసక్తిగలవాడు, వ్యసనముచేతపించువాడు, క్రోధుడు, లుభత్వము, కేత్రుత్వము గలవాడును అగుచున్నాడు.

(5) “ధర్మపరశ్చాస్త్రజ్ఞో వాచాలస్సత్కవిగ్ధనోపేతః త్యాగయతోవిఖ్యాతో బుధ గురు మధ్యేస్థితేచంద్రే” చంద్రుడు బుధబృహస్పతుల మధ్యనుండగా బుట్టినవాడు కవిత్వము, ధనము, ఖ్యాతి, త్యాగము మొదలగునవి గలవాడగుచున్నాడు.

(6) “ప్రియవాక్యుభగః కాంతః ప్రస్ఫుత్తగేయా దిష్టప్రియోభవతి, సేవ్యశ్శూరో మంత్రీబుధసితయోర్దురు ధురామోగే” చంద్రుడు, బుధశుక్రల మధ్యనుండగా బుట్టినవాడు, ప్రియమగు మాటలు గలవాడును, సౌందర్యముగలవాడును, స్ఫుత్తగేయాదుల దాసత్విగలవాడును, సేవకులుగలవాడును, కూరుడుగను నగుచున్నాడు.

(7) “దేవాదేశంకచృతి, విత్తపరోనాతివిద్యయాసహితః చంద్రేశ్యేషాంపూజ్యస్య జనవిరోధీజ్ఞమండయోర్నద్యే” చంద్రుడు, బుధశనైశ్చరుల మధ్యనుండగా బుట్టినవాడు స్వల్పమగువిద్యఁ జేవాడు, ధనమునందు ఆసక్తిగలవాడు, దేశాటనము చేయువాడు; స్వజన విరోధి, అన్యులచేమిక్కిలి పూజింపబడువాడును అగుచున్నాడు.

(8) “పుతిమేధా శార్దూయతోనీతిజ్ఞః కనకరత్నపరిపూర్ణః ఖ్యాతోన్మపకృత్యకరో గురునీతయోద్ధరు ధరామోగే” చంద్రుడు గురుశుక్రలమధ్యనుండగా జనించిన మనుష్యుడు ధైర్యము, మేధాశక్తి, శౌర్యము, నీతి, ఖ్యాతి, రాజకార్యాస్త్రీమొదలగు గుణములు గలవాడై బంగారములు రత్నములు మొదలగు వానిచేబరిపూర్ణుడగువాడగుచున్నాడు.

(9) “శుభనయవిజ్ఞానయుతః ప్రియవాగ్విచ్ఛాన్ దురంధరోనార్యః శాంతోభనీశురూ పశ్యంత్రే గురుభానుశాంతిస్తే” అనగా, చంద్రుడు గురుశనైశ్చరుల మధ్యనుండగా బుట్టిన మనుజుడు, శుభము, నీతి, జ్ఞానము, ప్రియవాక్కులు, నిద్ర మొదలైనవి గలవాడగుచున్నాడు.

(10) “వృద్ధచరితంతులగ్రన్థం నిపుణంశ్రీవల్లభం, ధనసమృద్ధం నృపసశ్చతం, బహుధనంతురుతే చంద్రస్థితానీతయోః” అనగా, చంద్రుడు శుక్రశనైశ్చరుల మధ్యనుండగా బుట్టినమానవుడు, తులశ్రేష్ఠుండును, నిపుణుడును, శ్రీలోలుడును, ధనము, రాజసత్తానము, మొదలగునవి గలవాడగుచున్నాడు.

యీప్రకారముగ ఫలితములవచించియున్నాడు. మరియు రెండుమూడు గ్రహములు యొకకర్తలై చంద్రునకు రెండవయింటగాని, పండ్రెండవయింటగాని నుండునెడల “ఉత్తాహశౌర్యధన సాహసవాక్ మహీజః” అనునట్టి వాక్యాదులయందు జెప్పబడియుండు ఫలములను, గ్రహముల నీచశక్తు జ్ఞేతనవాంశాది స్థానస్థితులనెరింగి ఫలితములను జెప్పదగినది.

దృశ్యాదృశ్య చంద్ర ఫలములు.

చంద్రుడు దృశ్యచక్రార్ధ మునందుండగా పగలుబుట్టినవాడు దారిద్ర్యాదృశ్యశుభఫలముల బొందుచున్నాడు. చంద్రుడు అదృశ్యచక్రార్ధమునందుండగా పగలుబుట్టినవానికి విశ్వర్వాదులు సంపూర్ణముగ గలుగుచున్నవి. ఉత్తరై పరిత్యముగ గలుగునెడల ననగారాత్రి జనించినవానికి, దృశ్యచక్రార్ధమునందు చంద్రుండుండునెడల శుభఫలితములు గలుగుననియు, అదృశ్యచక్రార్ధ మునందుండగా శుభఫలితములు గలుగవనియు నూహింపదగియున్నది.

—❧— లగ్న చంద్రుల, ఉపచయస్థానస్థిత సౌమ్య గ్రహ ఫలములు. —❧—

శ్లో. లగ్నా దతీవ వసుమా న్వసు మాం చృశాంశా
శౌమ్య గ్రహై రుపచయో పగతై స్సమస్తైః
ద్వాభ్యాం సమో ల్బ వసుమాం శ్చ తదూనతాయా
మన్వే వ్వసత్స్వపి ఫలే వ్విద ముత్క టేన.

టి. లగ్నాత్ = లగ్నమునకు, ఉపచయోపగతైః ఉపచయస్థానమును బొందియున్న, సమ్మతైః సకలములైన, సౌమ్యగ్రహైః = శుభగ్రహములచేత, అనగా బుధ గురు శుక్రలచేత, అతీవసముమాన్ = మిక్కిలి ధనవంతుడగును, కళాంకాత్ = చంద్రునన్న రాశికి, ఉపచయస్థానమందున్న, సౌమ్యైః = బుధగురు శుక్రలచేతను, వసుమాన్ = ధనవంతుడగును, ద్వాభ్యాం = జన్మలగ్నమునకైనను, చంద్రలగ్నమునకైనను, ఉపచయస్థానమునందున్న రెండు శుభగ్రహములచేత, సమః = సామాన్యధనవంతు డగును, తదూన తాయా = లగ్నమునకైనను చంద్రునికైనను ఉపచయస్థానము దొక శుభగ్రహముండేనేన, అల్పవసుమాన్ = స్వల్పధనవంతుడగును. అన్యేషు = ఇతర యోగజనితములైన, ఫలేషు = ఫలములు, అసత్స్వపి = అశుభకరములై యున్నను, ఇదం = ఈ స్థానముందు జెప్పబడిన శుభ ఫలము, ఉత్కృటేన = అధికముగానగును. వ్యాఖ్యానాంతరమందు, “అన్యేషు సత్స్వపి ఫలే ప్రియముక్తేన” అని పఠింపబడి, అన్యేషు = అనుపచయస్థానగత గ్రహములచేత ప్రాప్తములైన యోగములు, విఫలేషుసత్స్వ = నిష్ఫలము లగుచుండగా, ఇదం = ఈ యుపచయస్థానగత శుభగ్రహఫలము, ఉత్కృటేన = అధికముగానగునని యర్థము చేయబడియున్నది.

తా. జననలగ్నమునకు ఉపచయస్థానములగు తృతీయ, షష్ఠ, దశమైకాదశములయందు సౌమ్యగ్రహములగు బుధ, గురు, శుక్రలు ముగ్ధగురు యందు నెడల జాతకుడు అధిక ధనవంతు డగుచున్నాడు. చంద్రునకు ఉపచయములందు సౌమ్యగ్రహములగు బుధ, చంద్రులున్నను జాతకుడు ధనవంతుడగుచున్నాడు. జన్మలగ్నమునకైనను, చంద్రలగ్నమునకైనను ఉపచయస్థానములందున్న రెండు శుభగ్రహములచే జాతకుడు సామాన్యధనవంతు డగుచున్నాడు. జననలగ్నమునకైనను చంద్రుడున్న రాశికైనను ఉపచయ రాసులయందు యొక శుభగ్రహముమాత్ర ముండుటవలన జాతకుడు స్వల్పధనవంతు డగుచున్నాడు. ఈ విధముగ జెప్పటవలన జాతకుని జన్మలగ్నమునకైనను, చంద్రలగ్నమునకైనను, ఉపచయస్థానములయందు శుభగ్రహమున్నయెడల ధనవంతుడగుననియు, శుభగ్రహము లేకుండునెడల దరి దుద్రిగుననియు నూహింపదగియున్నది. మరియు ఇతర యోగజనితములైన ఫలములను అశుభకరములై యున్నను ఈ స్థానమున జెప్పబడిన ఫలములు బాహుళ్యముగా నగుననగా, లగ్న చంద్రులకు ఉపచయస్థానములందు సౌమ్యగ్రహము లుండునెడల ఆ జాతకమున కేమయి మాది అశుభయోగము లున్నను తత్ఫలములు క్షీణములై ఉపచయ స్థానస్థిత సౌమ్యగ్రహ ఫలములే అధికముగా నగునని చెలియదగినది. వ్యాఖ్యానాంతరమున అనుపచయస్థాన స్థిత గ్రహయోగ ఫలితములకన్నను ఉపచయస్థానస్థిత శుభగ్రహ ఫలితములే అధికముగా గలవని భావింప బడియున్నది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ టికా తాత్పర్యమునందు

చంద్రయోగాధ్యాయ నామక

త్రయోదశాధ్యాయము.

శ్రీ ర మ.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రప్రదేశ్ తాత్పర్య సహితము.

ద్విగ్రహయోగాధ్యాయము. చతుర్థశాధ్యాయము. —14

సూర్యుడు చంద్రాదియుక్తుడగుచుండగా బుట్టినవాని స్వభావములు.

శ్లో. తిగ్మాంశు ర్జనయ త్యుషేత సహితో యంత్రాశ్చ కారం నరం

భౌమీ నాఘరతం బుధేన నిపుణం ధీకీర్తిసౌఖ్యాన్వితం

క్రూరం వాక్పతి వాన్యకార్య నిరతం శుక్రేణ రుగ్మధై

ర్లబ్ధస్వం రవిజేన ధాతు కుశలం భాండ ప్రకారేషువా. 1

టీ. తిగ్మాంశుః=సూర్యుడు, ఉషేతసహితః=చంద్రునితోఁగూడినవాడై, యంత్రాశ్చ కారం=నానావిధయంత్రములకు బాహణకర్తలను, జేయునట్టి నరం=పురుషుని, జనగతిః=పుట్టించును. భౌమేన=కుజునితోఁగూడినవాడై, అఘరతం=పాపాసత్తుని, పుట్టించును, బుధేన=బుధునితోఁగూడినవాడై, నిపుణం=కార్యములయందునున్నబుద్ధిగలవానిని, ధీకీర్తి సౌఖ్యాన్వితం = బుద్ధికీర్తిగలములతోఁగూడినవానినిజనింపజేయును, వాక్పతివా = బృహస్పతితోఁగూడినవాడై, క్రూరం=విషచుస్వభావముగలవానిని, అన్యకార్యనిరతం = ఇతరులకార్యములయందా సక్తిగలవానిని, జనింపజేయును, శుక్రేణ=శుక్రునితోఁగూడినవాడై, రుగ్మధైః రంగ=చుల్లదిక్రియలచేతననికొందఱు, నాట్యక్రియలచేతననికొందఱు, ఆయుధైః=ఖడ్గస్త్రాద్యాయుధములచేతను, లబ్ధస్వం=పొందఁబడినధనముగలవానిని, జనింపజేయును, రవిజేన=శనితోఁగూడినవాడై, ధాతుకుశలం=తామ్రద్యుత్పాదకమృత్తికలుగాని గైరికాదులుగాని ధాతువులనంబడును. వానిక్రియలయందు, కుశలం=సమర్థుడైనవానినైనను, భాండప్రకారేషువా = తామ్రరజతాది పాత్రరచనా ప్రకారములయందు సమర్థుడైన వానినైనను జనింపజేయును.

తా. 1. సూర్యుడు చంద్రసహితుడైయున్న నానావిధయంత్రములను, బాహణకర్త జేయునట్టి పురుషునిబుట్టించును. ఇందువిషయమై గ్రంథాంతరమున “యువతీశాంవళిస్సాన్వితవీరకూట విత్స్పృగులీర్తః, అపవద్క్రయకుశలో రవ్యుడుపత్వ్యః క్రియానిపుణః” అన్య

గా రవి చంద్రులు కలిసి ఒక రాశియందుండు కాలమునబుట్టినవాడు శ్రీవశంత్రి నీతిలేనివాడు, కపటమెరిగినవాడు, ధనికుడ, కాగ్యములయందు నిపుణుని మొదలగు గుణములుగలవాడగు చున్నాడు అని చెప్పబడియున్నది.

2. నూర్యుడు శరణాగతునితో గూడినవాడైనయెడల పాపాపాపక్షునిగ జనింపజేయును ఇందు విషయమై “ఒక స్త్రీపాపానితోమాట్లాడ బలస్వస్థులయంతో స్పృహక పాపమతిర్వధ నిరతో రవికుజయోస్సన్యస్తి చండస్య” అనగా “వ్యంగాగతు కలిసి ఒక రాశియందుండు కాలమున జనించినవాడు సాహసము, మూర్ఖత, బలము, సుఖము, అన్యతము, పాపబుద్ధి, కోపము, మొదలగు నవికలవాడై వధయందత్యా సక్తిగలవాడగుచున్నాడని వచింపబడియున్నది.

3. నూర్యుడు బుధునితో జేరినయెడల కార్యములయందు సమర్థులవానినిబుట్టించును ఇందు విషయమై:—“సేవాకృదస్థిగ ధనోరవిజ్ఞయోః ప్రియవచానోర్ధ స్సన్యత్ ఆర్యఃక్షితి పతివయతస్సతాంచబలరాప విత్తవిద్యావాక్” అని యుండటంచే నూర్యుడుబుధునితో గూడి యుండుకాలమున జనించినవాడు సేవ, అస్థిగమైనధనము, ప్రియవచనములునుగలవాడు, యశస్సేధనముగాగలవాడు, పూజ్యుడు, రాజప్రియుడు, సత్విరుషులలో శ్రేష్ఠుడు, బలము, రూపము, ధనము మొదలగునవి కలవాడగుచున్నాడు అని భావింపదగియున్నది.

4. నూర్యుడు బృహస్పతితో జేరినయెడల జాతకుని విషమస్వభావముగలవానిగాను, ఇతరుల కార్యముల యందాసక్తినిగలవానిగాను జేయుచున్నాడు. ఈ విషయమై “బహు ధన్వీన్యవసచివసుబుద్ధిహున్తి త్ర సంక్రయాద్ధాత్తూనూర్త్య బృహస్పతియంతే భవేనుపాధ్యాయ సంజ్ఞశ్చ” అనగా నూర్యుడు బృహస్పతితోగూడియుండు కాలమున జన్మించినవాడు ధార్మికుడు, రాజమంత్రి, సద్భివలతుడు, మిత్రులవలనగాబడినధనము గలవాడు, ఉపాధ్యాయుడునునగుచున్నాడని సారావళీకారకుడు వచించియుండుటచే, వరాహ మిహిరాచార్యుని యభిప్రాయముకొంత భేదించుచున్నది. అయినను, కల్యాణవర్గయు యావనాచార్యుల వచనానుగుణ్యముగ వచించియుండటచే జ్యోతిష్కులుపర్యలోచన జేయదగి డి.

5. నూర్యుడుశుక్రునితో జేరినవాడైనచో, మల్లానికి మలచేతి నైనను లేక నాట్యక్రియలచేతను, ఖడ్గశస్త్రాద్యాయుధములచేతను పొందబడినధనము గలవానిగ జనింపజేయుచున్నాడు. ఇందులకు సారావళీకారకుడు “శస్త్రప్రహరణ విద్యాశక్తియంతో శేత్రదుష్టలశ్చరమే, గంధోగవి సితయో శ్రీస్సంగాల్లభ బంధుధనః” అనగా నూర్యుడుశుక్రునితో జేరియుండు కాలమునబుట్టినవాడు శస్త్రవిద్య మొదలుగాగల విద్యయందునిపుణుడును, వార్ధికమునందు దృష్టిబలములేనివాడును, నాట్యక్రియలగుదెలిసినవాడును, వివాహాంతరము, ధనము, బంధువులు గలవాడగుచున్నాడని వచించియున్నాడు.

6. నూర్యుడు శనైశ్చరునితో గలసియుండునెడల జాతకునితామ్రద్యుతాపిదకమృత్తికావైరికాదిధాతువులయందు సర్వదైనవారిని వైరగ, తద్ధాతువులన నగు పాత్రాదుల జేయువానిగ నైనను, జేయును, “భాండంపాత్రే వణిస్తూలధనే భూపాశ్వభూషణాః” అని

మేదిని నింపుంటువున జెప్పబడియుండుటచే పాత్రనిర్వాపకునిగ జేయవలయు జెప్పబడి యున్నది. ఇదియుగాక “ధాతుష్టో ధర్మమయ స్స్విధర్మనిరతః ప్రణవ్దసుతదారః నిజవంశే గుణైశ్చుద్ధ క్షనిరవోర్ధరత్నశీలశ్చ” అని సార వశీవచనముండుటచే నూర్యుడు కన్తైశ్చరనితో గూడియుండుకాలమునజన్మించినవాడు, భార్యాపుత్రులు మొదలుగాగలవారియందుభేదముగల వాడును, స్విధర్మ సంచాసక్తి మొదలగు గుణములుగలవాడగుచున్నాడనియు నూహింపదగును. చంద్రుడు అంగారకాది గ్రహయుగ్మడగుచుండగా బుట్టినవానిలక్షణములు.

శ్లో కూటస్త్యా సవకుంభపణ్య మశిషా మాతు ససక్త శ్శశీ

సజ్జః ప్రశ్రిత వాక్య మర్థనిపుణం సాభాగ్యకీర్త్యన్వితం

విక్రాంతం కులముఖ్య మస్థిరమతిం విత్తేశ్వరం సాంగిరా

వస్త్రాణాం ససితః క్రియాదికుశలం సార్కః పునర్భూసుతమ్. 2

టీ. శశీ=చంద్రుడు, సవక్తః=కుజునితోగూడినవాడై, కూటస్త్యా=సవకుంభ పణ్యం=(ఇక్కడపణ్యశబ్దమునకూటాదులయందు ప్రత్యేకముగాసంబంధింపఁజేసి కూటపణ్యం శ్రీపణ్యం, ఆసవపణ్యం, కుంభపణ్యం, అని చెప్పఁదగినది.) కూటపణ్యం=కపటంబున నొక వస్తువునకు నుఱియొకవస్తు రూపమును గల్పించి విక్రయించు వానిని, శ్రీపణ్యం=శ్రీనివిక్రయించువానిని, ఆసవపణ్యం=చంద్యమువిక్రయించువానిని, కుంభపణ్యం=కుండలమైదువానిని, మాతు=తల్లికి, అశిషం=అశ్రేయస్కరుడైన వానిని, జనింపజేయును. కూటపణ్యుడనగా నానావిధ ద్రవ్యము విక్రయించువాడనిండఁలు), స్సజ్జః=బ సునితోగూడినవాడై, ప్రశ్రితవాక్యం=ప్రియభాషణశీలుని, అర్థనిపుణం=ద్రవ్యాజ్ఞానముగలవానిని, సాభాగ్యకీర్త్యన్వితం=సాభాగ్యకీర్తలతోగూడినవానిని, జనింపజేయును, సాంగిరా=బృహస్పతితోగూడినవాడై, విక్రాంతం=పరాక్రమవంతుని, కులముఖ్యం=బంధుప్రధానుని, అస్థిరమతిం=చపలచిత్తుని, విత్తేశ్వరం=ధనవంతుని, జనింపజేయును, ససితః=శుక్రనితోగూడినవాడై, వస్త్రాణాం=వస్త్రములయొక్క, క్రియాదికుశలం=క్రయాదిక్రయరంజనాదిక్రియలయందు నేర్పుగల వానినిజనింపజేయును, సార్కః=శనితోగూడినవాడై, పునర్భూసుతం=మారుగునువు దానియందుకొడుకును బుట్టించును.

తా. 1. చంద్రుడు అంగరకునితోగూడినతో కపటముగా ఒకవస్తువునకు మరియొక వస్తురూపమును, గల్పించివిక్రయించువానిని, శ్రీని విక్రయించువానిని (కొందరు అన్యకుల జుడు అన్యకుల కన్యానిక్రయముజేయువాడని భావించదరు.) చంద్యము, నీచపదార్థములు విక్రయించువానిని, కుండలమైదువానిని జనింపజేయును, చరియును, తల్లికిశ్రేయస్సును గల్గింపనివానిని జనింపజేయును, ఇదియుగా కనీవిషయమై “కూరోరణప్రతాపీ మలాష్ట్రగ్యేన నార్తదేహశ్చ మృచ్ఛర్షధాతుశీలీకూటజ్ఞ శ్చుద్ధకుజయోగే” అని కొందరు వచించి యుండుటచే, చంద్రుడంగరకునితో జేరి యొక రాశియందుండు కాలమున జననమందిగమాన

పుడు, కూరుడు, యుద్ధమునందు ప్రతాపముగలవాడు) బాహుయుద్ధముజేయువాడు, రక్త వేదనవలనగలుగు వ్యాధిచేపీడింపబడువాడు, మత్తుడు, మృత్తిక, చర్మము మొదలగునాటిచే చిత్తరువులు సేయువాడును, కపటముగలవాడుగ నగుచున్నాడనియు నూహింపదగియున్నది.

2. చంద్రుడు బుధునితోగూడిన వాడయ్యెనేని, జాతకుని, ప్రియభావణశీలునిగాను, ద్రవ్యార్జనయందు నూషుద్వృత్తిగలవానిగాను, సౌభాగ్యకీర్తులతో గూడినవానిగాను జేయును. ఇందువిషయమై సారావళియందు “కావ్యకథాస్వతి నిపుణస్సధన శ్రీసమృతశ్చిరూపశ్చ స్థితవదన శృంగిబుధ యార్థరూచి స్సాస్యద్విశిష్టగుణః” అనగా చంద్రుడు బుధునితోగలసి యొకరాజ్యమునందుండగా జనించిన మానవుడు, కావ్యకథలయందు నిపుణుడు, ధనికుడు, శ్రీ జితుడు, సౌందర్యముగలవాడు, చిరునగవుతోగూడిన ముఖముగలవాడు, ధర్మమంతాసక్తి గలిగి శ్రేష్ఠమగుగుణములు గలవాడగుచున్నాడని వచింపబడియున్నది.

3. చంద్రుడు బృహస్పతితోగూడినచో జాతకుని, పరాక్రమవంతునిగాను, బంధుశ్రేష్ఠునిగాను, చపలచిత్తునిగాను, ధనవంతునిగాను జేయును, ఈ విషయమై “దృఢసౌమ్యదోవి నీతిస్సవిబంధుసన్మానకృద్ధనేశశ్చ గుర్వింద్యోశ్చుభలీల స్సురద్విజేభ్యోరతో భవేత్పురుషః” అనగా చంద్రుడు బృహస్పతితోకలిసి యుండగాజనించినవాడు, స్థిరమైన స్నేహితులుగల వాడు, నీతిగలవాడు, ధనికుడు, బంధువులను సత్కరించువాడు, దేవతలయందును, బ్రాహ్మణులయందును భక్తిగలవాడని వచింపబడియున్నది.

4. చంద్రుడు శుక్రునితో జేరియుండు కాలమున జనించినవానిని వస్త్రములు విక్రయించుటయందును, గానకళామకలత్వమునందును, సమర్థతగలవానిగ జేయును, ఇందు విషయమై “సృగ్ధాతాంబరయుక్తః క్రియావిధిజ్ఞః కులప్రియోత్థలసః, క్రయవిక్రయేషు కుశలశృంగిభాగ్దవయోస్సదామోగే” అనగా చంద్రశుక్రులు కలిసియుండుకాలమున జనన మందినవాడు, పుష్పమాలికలు, ధాతాంబరములు మొదలగు పరిమళద్రవ్యముల ననుభవించు వాడు, కార్యవిధులనుదెలిసినవాడు, వంశమునందు శ్రేష్ఠుడు, మిక్కిలిమాంష్యముగలవాడు, క్రయ విక్రయములయందు శేషునివాడగుచున్నాడని వచింపబడియున్నది.

5. చంద్రుడు శనైశ్చరునితో గూడినచో, మాటుమనువు కొమారునిగబుట్టించునని తెలియదగినది. పునర్బాలక్షణము:—“పరిణీతాపతిం హిత్యా సవర్ణం కామతిః శ్రయేత్, అత్యతా చత్యతాచైవ పు య్యా సంస్కృతాపునః” అని లఘుజాతకమునందు చెప్పబడి యుండుట

సి, చంద్రుడు, శనైశ్చరునితో చేరియుండగా బుట్టినవాడ తల్లియొక్క ద్వితీయవరసకిబుట్టిన వాడని నూహింపదగియున్నది. అయినను సారావళియందీ విషయమునకు “జీర్ణవధూజన రమణోగజాత్య సంపాదకో నిగమశీలః వశ్యోవిధనః పురుషః పరాజితస్సాస్యచ్ఛాంక శని యోగః” అనగా చంద్రశనైశ్చరులు కలిసియుండుకాలమున జనించినవాడు, వృద్ధునిగా నాప్రియుడు, గజాశ్వములు మొదలగునవి కలవాడు, వేదమునందు సక్తిగలవాడు, జనవత్కుడు, ధనహీనుడు, పరాజితుడగుచున్నాడని వచింపబడియుండుటచే యోచించిఫలములు తెప్పదగియున్నది.

అంగారకుడు బుధునితో గూడియుండగా జనించినవానిలక్షణములు.

శ్లో. మూలాది స్నేహ కూటై ర్యవ హరతి వశిగృహయోధాససామ్యే
పుర్యధ్యక్షః స్పృశేవే భవతి నరపతిః ప్రాప్తవితో ద్విబోవా
గోపో మల్లో ౭థ దక్షః పరయువతిరతో ద్యూతకృ త్సాను రేశ్యే
దుఃఖారో సత్యసంధ స్సస విత్పతనయే భూమిశే నిందితశ్చ. ౩

టీ. భూమిశే=కుజుడు, ససామ్యే = బుధునితోగూడినవాడగు చుండగాబుట్టిన వాడు, వశిక్=వర్తకుడై, మూలాది స్నేహకూటైః, మూల=కందమూలాదులును, అదిశబ్దము వలన ఫలపుష్పవల్గు లాదులును, స్నేహ = ఘృతలై లాదులును, కూటైః=కృత్రిమ ద్రవ్యము లును, వీనిచేత, వ్యవహరతి = వ్యాపారముచేయుచుండును, బాహుయోధా = మల్లయుద్ధ ముసేయువాడునగును, సశేవే = బృహస్పతితోగూడినవాడగుచుండగా జనించిన వాడు, పుర్యధ్యక్షః = పట్టణాధిపతియైనను, నరపతిః = రాజ్యాధిపతియైనను, ప్రాప్తవితైః = లభనమందైనను, ద్విజః= బ్రాహ్మణుడైనను, అగును (“ఈపురాధ్యక్షత్వాదులను గ్రహముల అములం బట్టిచెప్పవలసినది” “ప్రాప్తవిద్యః” అనుపాఠమందు పొందబడిన విద్య గలవాడని యర్థము, సానురేశ్యే = శుక్రనితోగూడిన వాడగుచుండగా జనించినవాడు, గోపః=గో పాలకుడగును, మల్లః = బాహుయుద్ధముసేయువాడును, దక్షః = సమర్థుడగును, పరయువతి రతః = పరస్త్రీసంసర్తుచును, ద్యూతకృత్ = జూరమాడెడువాడునగును, “నూతకృత్”=అ నిపతించి బండ్లనడిపించువాడని చెప్పదురు, ససవిత్పతనయే = శనితోగూడినవాడగుచుం డగా, జనించినవగును, దుఃఖార్తః = దుఃఖపీడితుడును, అసత్యసంధః = అన్యభాషియు, నిందితః = జననిందితుడగును (నిందితుడనగా కుత్సితుండనికొంద అందురు)

తా. 1. అంగారకుడు బుధునితో గూడినకాలమున బుట్టినవాడు, కందమూల ఫలపుష్ప వల్గులూదులును, ఘృతలై లాదులును విక్రయించి వ్యాపారి కృత్రిమవృత్తిచే ధనము నార్జించువాడును, మల్ల యుద్ధ ముచేయువాడును అగునున్నాడు, ఇందులగురించి “స్త్రీదు గ్భగోల్పవితై మువన్లలోచా ప్రకారక స్థపతిః, దుష్టస్త్రీవిధవానాం కుజబుధయో రావధ క్రియానిపుణః” అనగా ఎవనిజనన కాలమున అంగారక బుధులు గలిసియుండురో అట్టివాడు దుష్టస్త్రీగలవాడు, స్వల్పధనికుడు, మనశ్శాఢులను సేయువాడు, దుష్టులైన విధవాంగనల కుప్రియుడు, ఔషధములు జేయుట యందు నేర్పరి యగుచున్నాడని వచింప బడియున్నది

2. అంగారకుడు బృహస్పతితో జేరియుండగా జనించినవాడు, పురాధి పతియైనను, రాజ్యాధి పతియైనను, ధనికుడైనను, బ్రాహ్మణుడైనను నగును ఈవిషయమున గ్రహముల బలీయతననుసరించి విద్యావినయ సంపన్నతయ గూడజెప్పదగినది. ఈవిషయమై “శిల్పకుత్రి కాశ్రుణ్ణో మేధావీ వాగ్వికారదోమతిమాన్ అశ్రుప్రియప్రధానస్సుర గురు కుజయోగ్ను మాగతయోః” అనగా అంగారక గురువులు కూడియుండు కాలమున బుట్టిన మనుష్యుడు, ౩

తి, శుక్రేణ = శుక్రనితోడ, యక్తే = కూడినవాడగుచుండగా బుట్టినవాడు, సద్విద్యాధన దారవాక్ = శ్రేష్ఠములయిన విద్యాధనకశ్రమములు గలవాడగును, అగానుత్తయ విద్య యు, అధిక ధనంబును మంచి పెండ్లామును గలవాడనుట, బహుగుణః = అనేక గుణములుగలవాడగును, గురౌ = బృహస్పతి, అసిలేన = శనితోఁగూడి యుండఁగా జాతః = పుట్టిన వాడు, క్షత్రుకరః = మంగలవాడైనను, ఘటకృత్ = కుష్మరవాడైనను, అన్నకృత్ = వంట వాడైనగును, దూతోష్ణ కారో పివాఅని పాఠాంతరము.

తా. 1. బుధుడు గురు యుక్తడగుచుండగా జనించినవాడు మల్లక్రీడాకల యందు దిరుగు వాడును, గానలోలడును, నాట్యకాస్త్రాభిజ్ఞుండును నగుచున్నాడు ఈవిషయము నకు “వృత్తవిధవిజ్ఞాతా ప్రాజ్ఞోపి చగేయకాస్త్రవిన్నహజః, బుధగురుయోగమతిమాక్ సౌఖ్య యుతే జాయతోవశ్యం” అనగా బుధగురులు కలిసి ఒకరాశియందుండు కాలమున బుట్టిన వాడు, నాట్యవిద్య నేరిగినవాడు ప్రాజ్ఞుడు, సంగీతకాస్త్రమును దెలిసినవాడు బుద్ధిమంతుడు, సౌఖ్యము మొదలగునవి గలవాడగుచున్నాడనియు నితరగ్రంథ కర్తలువచించి యున్నారు.

2. బుధుడు శుక్రయుతుడగుచుండగా బుట్టినవాడు మాటలచేత నెదుటివారిని మెప్పించు సేర్పగులవాడును, విస్తారముగ భూమిగలవాడును, సభాధిపుడును అగుచున్నాడు. మరియు, “అతిశయభవో నయజ్ఞో బహుశిల్పీ వేదవిత్సృవాక్యస్సాన్యత్ గీతజ్ఞోహాస్యర తి ర్మునసిత యోగ్ధంధమాల్మరుచిః” అనగా బుధశుక్రలు కలిసి యుండుకాలమున జన్మమందిన వాడు యోగధనికుడు, నీతిదెలిసినవాడు, శిల్పము దెలిసినవాడు, వేదముల దెలిసినవాడు, వేద్యుగమాటలాడువాడు, గానము హాస్యము అనువాటియందు సమర్థుడు స్రక్పందనాగులననుభవించు వాడగుచున్నాడని కొందరు వచించుచున్నారు.

౩. బుధుడు శనిశుక్రయుతో గూడియుండుకాలమున బుట్టినవాడు ఇతరులను మోస పుచ్చుటయందు సేర్పరియు, ఆచార్యాదుల వచనముల నుల్లంఘించు వాడును నగుచున్నాడు. మరియునితరగ్రంథ కర్తలు “ఋణవాక్ దంభప్రాయః ప్రపంచక స్సత్కవిగ్రమనకీలః, నిపుణోభివ వాక్యోబుధశని యోగేపుమాక్ భవతి” అనగా బుధశనులుగలసియుండు కాలమున జనించినవాడు, ఋణముగలవాడు, దంభముగలవాడు, ఆహాగములేక తిరుగువాడు, విస్తరించువాడు, కాస్త్రజ్ఞానముగలవాడు, తిరుగుట స్వభావముగా గలవాడు, శేర్పరితనము మొదలగునవి గలవాడగుచున్నాడని వచించుచున్నారు.

బృహస్పతి, శుక్ర, శనుల యుక్తడగుచుండగా బుట్టిన వానిలక్షణములు.

1. బృహస్పతి శుక్రనితో గూడియుండు కాలమున బుట్టినవాడు సద్విద్యాధనకశ్రమములు గలవాడును బహు సద్గుణములు గలవాడును నగుచున్నాడు మరియు కొందరు కాస్త్రజ్ఞులు “జీవతివిద్యా వాదైర్వి శిష్టధర్మస్థితో ప్రమాణయుతః జీవతియోర్త సహ్యో విశిష్టదాశో భవేన్నతిమాక్” అనివచించి యుండుటచే, గురు శుక్రలు కలసియుండు కాలమున జనించువాడు, విద్యచే జీవించువాడు ధార్మికుడు, ప్రామాణికుడు, ఉత్కృష్టమైన భార్యకలవాడు, బుద్ధిమంతుడు, ఉత్తమగుణములు కలవాడును నగుచున్నాడని నూహింపదగినది.

2. బృహస్పతి, శనైశ్చర యుక్తుడగు చుండగా బుట్టినవాడు మంగలవాడైనను, కుష్టర వాడైనను, వంటవాడైనను అగుచున్నాడు (కలాహితుడు అగుచున్నాడని యందును) మరియు కొండకు కాస్త్రుకర్తలు “శూకానిత్య సమ్యుద్ధోషరాధి పతిగ్యశస్వీచ, శనిజీవ యోః ప్రధానశ్రేణి సభాగ్రాచ సంఘానామ్” అనివదించి యుండుటచే, గురుశనులు కలిసి యుండుకాలమున జనించినవాడు శూరుడు, ధనికుడు, సగరాధిపతి, యశస్సుకలవాడు, సభమొదలుగాగల ప్రదేశములయందు ప్రధాను డగుచున్నాడని భావము ఏర్పడుచున్నది ఈభావము వరాహమిహిరా బార్యభావమునకు వ్యతిరెక్తముగా నుండుటచే బృహజ్ఞాతక కా రకుడు కొన్నిచోట్ల యావసాచార్యుల మతము సంగీకరించ లేదని తోచుచున్నది.

— శుక్రుడు శనియుక్తుడగుచుండగా బుట్టినవాని లక్షణములు —
త్రిగ్రహాది యోగఫలములు.

శ్లో. అనిత సితి సమాగమేల్పచక్షు ర్యవతిసమాశ్రయసంప్రవృద్ధివితైః
భవతిచ లిపి చిత్రకాదివేత్తా కథితఫలైః పరతో వికల్పనీయాః,

టీ. అనితసితసమాగమే = శనిశుక్రులు గూడియుండగాబుట్టినవాడు, అల్పవక్షుః = స్వల్పమైన దృష్టిగలవాడను, యవతిసమాశ్రయ = శ్రీలనాశ్రయించుటచేత, సంప్ర వృద్ధ = లెస్సగావృద్ధిబొందిన, వితైః = ధనముగలవాడను, లిపి = పుస్తకములు వ్రాయుట, ఆది = మొదలుగాగల పనులను, వేత్తా = తెలిసినవాడునగును, పరతః = ఇతరులు లేన త్రిగ్రహచతుర్గ్రహముల ఏకరాశితములైయుండెనేని, కథితఫలైః = ద్విగ్రహయో గమునకుం జెప్పబడిన ఫలములచేత, వికల్పనీయాః = వికల్పించదగినవి.

తా. శుక్రుడు శనైశ్చర యుక్తుడగు చుండగా బుట్టిన మానవుడు, అల్పదృష్టిగలవా డును, శ్రీలనాశ్రయించుటచేత వృద్ధిబొందిన ధనముగలవాడును, పుస్తకములు వ్రాయుట, చిత్రరపులు వ్రాయుట మొదలగు పనులు తెలిసినవాడును అగునని తెలియదగింది. ఈవిషయ మై కల్యాణవర్త “వారువిచారణదక్షః తురచిత్రాత్కాది కర్మశిల్పీచ ముఖ్యతనః శుపతిశ్రుసి తియోగే పుమాకభవతి” అనగా శుక్రశనులు గలిసియుండగా బుట్టినవాడు, చెట్టుగొట్టుటయం దు సమర్థుడు. చిత్రమైన రాతిపనియందు నేర్పరి, బాహు యుద్ధమునందు నిపుణుడు, పశు వులు కలరాకను అగుచున్నాడని వదించియున్నాడు. ఇవిద్విగ్రహ యోగములు. జననకాలమునరెండు లేకమాడు ద్విగ్రహయోగములు కలుగింపవలెడల, ఎన్నియోగములు కలుగింపచున్నవో యన్నియోగముల ఫలితముల జెప్పలేదని. ఇతరములగు మూడు నాలుగుగ్రహు లుఏకరాశి గతములై యుండునెడల ద్విగ్రహయోగములకు జెప్పబడిన ఫలములచే వికల్పిం పదగినది:—ఈ నాహరణము:—ఒక రాశియందు రవి చంద్ర మణులు గూడియుండునెడల
1. రవిచంద్రయోగఫలము, 2. రవిమజయోగఫలము, 3. చంద్రాంగారకయోగఫలము. యీ

మాదుఘలములు జెప్పదగినవి తక్కినయోగములను గూడనిట్లే యూహింపదగియున్నది. ఈ ద్విగ్రహ, త్రిగ్రహ, చతుర్దగ్రహ, పంచగ్రహ, షడ్దగ్రహ, యోగములు, వేదాంగ విద్యయుండగు, శ్రీ, కల్యాణ వర్మ విగ్రహితంబగు సాగావళియను జాతక గ్రంథమున విశదముగా జెప్పబడి యున్నవి. ద్విగ్రహయోగములయందు, సారావళి కారకుని యభిప్రాయము బృహజ్జాతకకార కుడగు వరాహ మిహిరాచార్యుల యభిప్రాయమునకు కొన్నిచోట్ల భేదించుచున్నను, చక్క గవిశదీకరింపబడియుండుటచే బాగుగా పరిశీలించి ఫలితముల జెప్పదగియున్నది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు
ద్విగ్రహయోగాధ్యాయ నామక
చతుర్థశాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

ప్ర ప్ర జ్య యోగాధ్యాయము. పంచదశాధ్యాయము. — 15.

ఏకరాశిగతులగు చతుఃపంచాది గ్రహములచేత సంభవించు
ప్ర ప్ర జ్య భేదములు.

శ్లో. ఏకస్థైశ్చతురాదిభి ర్భులయుతై ర్జాతాః పృథ గ్వీర్యతః

కాక్యా జీవక భిక్షునృద్ధ చరకా నిర్గంధ వన్యాశనాః

మాహేయజ్ఞ గురు క్షపాకర సిత ప్రాభాకరైః క్రమాత్

ప్ర ప్ర జ్య బలిభి ససూరైః పరజితైస్తత్సామిభిః ప్రచ్యుతిః ।

టీ. ఏకస్థైః=ఏకరాశిగతులైన, బలియుతైః=స్థానాదిబలియుక్తములైన, చతుర ని
భిః=4, 5, 6, 7, గ్రహములచేత, జాతాః=పుట్టినవారు (సన్న్యాసులగుదురు), పృథక్=ప్ర
త్యేకముగా, ఏకస్థైః=బలవంతులైన, మాహేయజ్ఞగురుక్షపాకరసితప్రాభాకరైః=తృణ, బండ

గురు, చంద్ర, శుక్ర, శని, సూర్యులచేత, క్రమాత్ = వరుసగా, కాక్యాజీవక భిక్షు వృద్ధచరకా నిర్గింధవన్యాశవాః = కాక్యాజీవక భిక్షు వృద్ధ చరక నిర్గింధవన్యాశ, నాఖ్యులయిన సన్నాత్యులగుదురు, ప్రవ్రజ్యాః = ప్రవ్రజ్యలు, బలిభిః = ఆచతుఃప్రభృతిగ్రహములలో బలవంతములగు గ్రహములన్నిటితోడ, సమాః = సమానములైనవి. పరజితైః = గ్రహయుద్ధమునం దితరగ్రహములచేత జయింపబడినట్టి, తత్స్వామిభిః = ప్రవ్రజ్యాధికులయిన గ్రహములవలన, మృతిః = స్వీకృత ప్రవ్రజ్యా భింకముగలుగును.

తా. ద్వంద్వకరాళి చక్రమున నేరాళియందైనను ఒకరాళియందు, 4, 5, 6, 7, గ్రహములు బలియులైయుండగా జనించినవాడు, సన్యాసియగును, అట్టిబలయుక్తములగు గ్రహములలో అధికబలముతో గూడినవెన్నిగ్రహములలో యన్నివిధములగు ప్రవ్రజ్యలను యాక్రిందకనుబరచిన క్రమమునజాతకుడు బొందుచున్నాడు.

ప్రత్యేకముగ బలయుక్తులగు కుజ, బుధ, గురు, చంద్ర, శుక్ర, శనైశ్చరాదికులచేత వరుసగా కాక్యాజీవక భిక్షు వృద్ధ చరక నిర్గింధవన్యాశ నాఖ్యులగు సన్యాసులగు దురనగా ఏకరాళిస్థితులగు చతుర్ధపంచమాదిగ్రహములయందు అంగారకుడుబలవంతుడగునెడల (కాక్య) బుద్ధోపాఘాతుండగు రక్తవస్త్రసన్యాసి యగుననియు, బుధుడు బలయుక్తుడగునెడల (ఆజీవక) ఏకదండ సన్యాసియగుననియు, బృహస్పతి బలవంతుడుగా నుండునెడల (భిక్షు) త్రిదండ సన్యాసియగుననియు, చంద్రుడు బలియుడైనయెడల (వృద్ధ) వృద్ధశ్రావకుండనెడు కాపాలికుండగుననియు, శుక్రుడు బలయుక్తుడగునెడల (చరక) చక్రచరాఖ్యసన్యాసియగుననియు, శనైశ్చగురుబలయుక్తుడుగునెడల (నిర్గింధ) దిగంబర సన్యాసియగుననియు, రవి బలియుడగునెడల (వన్యాశన) అదవియందు బుట్టిన కందమూలఫలాదుల భుజించు తాపనుడగుననియు, తెలియగలిగింది. ఈశ్లోకమున “ప్రవ్రజ్యాబలిభిస్సమాః” అని యుండుటచే ఏకరాళిజాందినట్టి నాలుగు మొదలు గ్రహములయందెన్ని గ్రహములుబలయుక్తములలో అన్నివిధములగు ప్రవ్రజ్యలు జాతకునికి గలుగునని తెలియదగినది. మరియు “చతురాధిభిరేకైః ప్రవ్రజ్యాస్వాంగ్రహః కరోతిఒబిబహుభిః వీర్యోపేతైః ప్రథమావీర్యాధికవైర్యవ, తాపసవృద్ధ, శ్రావక, రక్తపటా, జీవి, భిక్షు, చరకాణామ్ నిర్గింధానాం, చార్మాత్పరాజితైః ప్రమృతిర్పలిభిః” అను లఘుజాతకడ నావారణోక్తముగ, బలయుక్తగ్రహములలో నధికబలయుక్తమగు గ్రహమునకు జెప్పబడిన ప్రవ్రజ్య ముందుగలిగి గ్రహబలాధిక పూర్వక్రమముగ ఇతర ప్రవ్రజ్యలుగలుగునని తెలియదగియున్నది. ఇందువలన ఏకరాళిగతులగు చతుః పంచాదిగ్రహములయందు సౌకగ్రహమైనను బలయుక్తముగాకయుండినచో ప్రవ్రజ్యారోగము గలగుటకుపీలులేదని నూహింపదగియున్నది.

మరియునీందు, “పరజితైస్తత్స్వామిభిఃప్రమృతిః” అనియుండుటచే జననకాలమున ఏకరాళిగతులైన ప్రవ్రజ్యాధిపతులగు చతురాదిగ్రహములయందు బలయుక్తగ్రహము యుద్ధమునందు పరాజితమైయుండునెడల జాతకుడు ఆగ్రహసంబంధమగు ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించి

మరల విడచునని తెలియదగినది. ఈ విధముగ ననేక గ్రహములు బలయుక్తములై గ్రహాయు
భమున పరాజితములై యుండునెడల పరాజిత గ్రహ సంబంధములగు సన్యాసభేదములనన్నిం
టిని స్వీకరించి మరలవిడిచిపెట్టును కట్టకడపటపరాజితముగాక యుండు ప్రవజ్ఞాను స్వీకరిం
చి యావజ్జీవము నాప్రవజ్ఞాయందే గడపుననియు, బలవద్ద్రాహులన్నియు పరాజితములై
యుండునెడల ప్రవజ్ఞులనన్నింటిచేతను భ్రష్టుడగుననియు, తెలియదగినది.

మరియు, ప్రవజ్ఞాదాయకములగు గ్రహములనేము గ్రహాయుభమున బరాజిత
ములుగాక యుండునెడల ప్రధమప్రవజ్ఞాదాయక గ్రహదశాంగద్వితీయంగు మొదటి
ప్రవజ్ఞానజాతముడు నాశ్రయించి ద్వితీయ ప్రవజ్ఞాదాయక గ్రహాంతర్దశలవరకు నాప్ర
థమ ప్రవజ్ఞాయందుండి ద్వితీయ ప్రవజ్ఞాదాయక గ్రహదశాంతర్దశలయందు రెండవ ప్ర
వజ్ఞను ఆశ్రయించుననియు, ఇట్లెన్ని గ్రహములు ప్రవజ్ఞాదాయకములగునో యన్ని విధ
ములగు సన్యాసములను జాతముడు గ్రహించి, కడపటి ప్రవజ్ఞాయందు యావజ్జీవముండునని
యు తెలియదగినది. ఈవిషయమై “తేవ్యధిక బలీ జీవ త్ప్రీదండినం భాగ్యకృచ్చరకముఖ్యం,
నగ్న శ్రమణం సౌరోబుధస్తథా జీవకాచార్యమ్. వృద్ధశ్రావకమిందు ర్విశాకరస్తాపసం, తపో
ముఖ్యం వక్త్యాకృత్యం శ్రమణం తేత్రాశ్రయజం గుణాంతైతాః పీఠ్యాపేతేల్లత నావదీక్ష
తాభక్తివాదినస్తేషామ్, అన్యైః పరాజితశ్చేత్ప్రీత ప్రజ్ఞాప్రచ్యుతంతుర్యాత్ యావంతో
వీర్యయుతాః ప్రవజ్ఞాధిపంతి, తావంత్యః ఏక్ష్యగేషు నియమాస్తేషామాద్యా జలోపేతా
త్” అని సత్సాచాచార్యులవారు వచించియున్నారు.

ప్రవజ్ఞా యోగదాయక గ్రహములకు అస్తాగతాదిదోషములు
గలిగినయెడల పూర్వశ్లోకోక్త ప్రవజ్ఞలు అసంభవమనుటకు వివరము.

శ్లో. రవిలుప్తకరై రదీక్షితా బలిభి స్తద్గత భక్తయో నరాః

అభియాచితమాత్రదీక్షితా నిహతై రన్య నిరీక్షితై రపి.

2

టీ. రవిలుప్తకరైః=నూర్యునిచేత లోపింపబడిన కిరణములుగలిగిన, (ఆస్తంగతములయి
న) బలిభిః=బలయుక్త గ్రహములచేత, నరాః=పుష్కలము, అదీక్షితాః=ప్రవజ్ఞావర్జితములగు
దురు, మఱియేమనగాః=నరాః (బలయుక్త గ్రహముల స్తంగతములై యుండగాఁబుట్టిన) పురుషు
లు, తద్గతభక్తయః=ఆప్రవజ్ఞనుపొందిన సన్న్యాసులయందుభక్తిగలవారలై యుండుదురు, నిహ
తైః=ఏక రాశిగతచతురాది గ్రహములలో బలయుక్త గ్రహములు జన్మకాలమందు ఇతర గ్రహ
ములచే గెలువఁబడియున్నను, అన్యనిరీక్షితైః=ఇతర గ్రహములచేఁజూడఁబడియున్నను,
అభియాచితమాత్రదీక్షితాః=సన్న్యాసింపవలయునని కోరుదురుగాని సన్న్యాసింపఁజాలరు.

తా. నూర్యునిచేత లోపింపబడిన కిరణములుగలిగినబలయుక్త గ్రహములవలన ఋతువులు
ప్రవజ్ఞావర్జితముగదురువగా నేక రాశియందుండు చతురాది గ్రహములలో బలయుక్త గ్ర
హములన్నియు ప్రవజ్ఞాదాయకములని పూర్వశ్లోకమున తెల్పుబడియున్నను అందెన్ని గ్ర

సాములు అస్తంగతములై యుండుటతో ఆగ్రహములు తమ తమ ప్రవజ్యులనీయజాలవని తెలియ దగినది. అయినను, ఏకరాశియందుండు శాంక్షైదు మొవలగు గ్రహములలో బలయుక్తగ్రహములు అస్తంగతములై యుండగా బుట్టినవనుజూత తద్ద్రహాక్షయలైన ప్రవజ్యులను స్వీకరించిన సూర్యులందు భక్తిగలవారై యుండురు.

మరియు, ఏకరాశియందుండు చతురాదిగ్రహములలో బలయుక్తగ్రహములు జనన కాలమున నితరగ్రహములచే గణపబడియుండినను, అన్యగ్రహములచే జూడబడియుండినను, జాతకులు సన్యసింపవలెనని గోరుదురుగాని సన్యసింపజాలరని తెలియదగినది. ఈవిషయమై “ప్రవజ్యాయాస్త్వి మిరవిముషిత తస్మిర్నిరీక్షితోవాన్తైః సూచితదీక్షానభవతివయ వనాధిపత్యేకావాక్యమ్” అని సారావళికారకుడు వచించియున్నాడు. ఈ విషయములూ ర్వశ్లోకమున జెప్పబడియుండు “పరజితైస్తత్సామిభిః ప్రచ్యుతిః” అనుదానికపవాదముగా నుండుటచే బలవద్ద్రహము యుద్ధమునందు బరాజితంబైనను, అన్యగ్రహదృష్టిలేకుండగా జనించిన వ్రుషుడు తద్బల ద్రహసంబంధమును ప్రవజ్యను స్వీకరించిపరిత్యజించుననియు, బలయుక్తగ్రహము పరాజితంబై అన్యగ్రహముచే జూడబడుచుండినచో తత్కాలమున జనించిన మానవుడుసూర్యసన్వీకరణమును గోరువాడైనను స్వీకరింపజలదని తెలియదగినది. ఇదియుగాక “దీక్షాదానసమర్థో యోధవతి తదా బలేన సంయుక్తః తస్యైవ దశాకాతే దీక్షాం లభతే సరోవశ్యం యస్యచదీక్షా చ్యవనం తస్యైవ దశాససానే స్యాత్” అనిగ్రంథాంతరమున జెప్పబడియుండుటచే జనకాలమందు గ్రహలబలముల పొగుగమోచించి ఫలములజెప్పదగినది.

॥ ప్రకారాంతరముచే సంభవించెడు ప్రవజ్య యోగత్రయము. ॥

శ్లో. జన్మేశో నైర్యద్యదృష్టోర్కపుత్రం

పశ్యత్యార్కిర్జన్మపం వా బలోనం

దీక్షాం ప్రాప్నోత్యార్కి ద్రేక్కాణ సంస్థే

భౌమార్క్యైశ్చే సౌరదృష్టేచ చంద్రే.

3

టీ. జన్మేశః=జన్మకాలంబున చంద్రుండేగానియుండుటతో ఆరాశ్యాధిపతి జన్మకుండనంబడును, అజన్మేశుఁడు, అన్యైః=ఇతరగ్రహములచేత, అద్వైష్ట్యస్యక=చూడబడనివాడయి, అర్కపుత్రం=శనైశ్చరుని, పశ్యతియది=చూచుచుండెనేని, జాతకుఁడు, దీక్షాం=శనైశ్చరునికింజెప్పబడిన దిగంబరసన్న్యాసమును, ప్రాప్నోతి = పొందుచున్నాఁడు, అధవా=అటుగాకపోయినను, అర్కిః=శనైశ్చరుఁడు తానుబలవంతుడై బలోనం=బలహీనుడైన, జన్మపం=జన్మకుని, పశ్యతియది = చూచుచుండెనేని, దీక్షాంప్రాప్నోతి = శనైశ్చరునికింజెప్పబడిన ప్రవజ్యనుబొందును. అర్కిద్రేక్కాణసంస్థే = శనిద్రేక్కాణమందున్న, చంద్రే = చంద్రుఁడు, భౌమార్క్యైశ్చే=మఱి నవారంశలలో శౌకనవారంశయందు (ఇతరగ్రహములచే

జాడబడకయింది) సారదృష్టే = శనిచేతఁజాడబడఁజేసి, శనికింజెప్పుబడిన ప్రవృత్త్యను పొంతగలజాడగును.

తా. జననకాలమునచంద్రుడేరాశియందుండునో యారాశ్యాధిపతికిజన్మకుండనుజేరు గలను. అజన్మకుడు అన్యగ్రహములచేత జాడబడనివాడై శనైశ్చరునితానుచూచుచుం ఁ సేనిజాతకుడు శనైశ్చరునకుంజెప్పుబడిన దిగంబరసన్యాసమును బొందునని తెలియదగినది. మరియు నిడుమియమై “యస్మేక్షతేర్కపుత్రం జన్మభవాథో గ్రహైర్న సందృష్టః తస్య పి దీక్షాలాభస్తద్బల యోగాద్దశాకాతే” అని గ్రంథాంతరమున జెప్పబడియుండుటచే జనన కాలమునందు జన్మేశ, శనైశ్చరులయందెవడు బలవంతుడో ఆ గ్రహదశాంతర్దశలయందు తిడు క్తమగుప్రవృత్త్యను బొందునని తెలియదగినది. అట్లుగాకపోయినను, శనైశ్చరుడు మిక్కిలి బల యుతుడై బలహీనుడగుజన్మేశునిజూచినచో శనైశ్చరునకుం జెప్పుబడిన ప్రవృత్త్యనుబొందు నని తెలియదగినది. ఈవిషయమై “శనిదృష్టేబలహీనే జన్మనినాథేవదేచ్చ నిర్గ్రంథిమ్” అని గ్రంథాంతరమున జెప్పబడియున్నది. మరియు శనైశ్చరప్రక్కాణమునందు నున్నట్టిచంద్రు డు అంగాగకశనైశ్చర నవాంశలలో నొక్కనవాంశయందు యితరగ్రహములచే జాడబడక శనైశ్చరునకు జెప్పబడినట్టి నిర్గ్రంథసన్యాసమును బొందునని తెలియదగినది. ఇందులకు సారి ప్రక్కాణసంస్థా యది భవతి శశి తదంశ సంస్థశ్చనక్రాంశేవా దృష్ట స్సారణు సువదర్యన విముక్తః” అనిలఘుజాతకమునందు జెప్పబడియున్నది.

పృథివీశులైనను శాస్త్రకర్తలును పరివ్రాజకులునునగు
యోగద్యయము.

శ్లో. సురగురు శశిహారా స్వార్కి దృష్టా సుధర్మే
గురు రథ నృపతీనాం యోగ జన్మీర్థ కృత్సాన్యతే
నవమభవనసంస్థే మందగే నైర్వరదృష్టే
భవతి సరపయోగే దీక్షితః పార్థివేంద్రః.

4

టీ. సురగురుశశిహారాను = గురుచంద్రులగుములు, అర్కిదృష్టాను = శనిచేతఁజా డబడుచుండఁగా, ధర్మే = నవమమందు, గురుః = బృహస్పతియుండఁజేసి, నృపతీనాంయోగ జః = రాజయోగమందుఁబుట్టినవాడైనను, తిర్థకృత్ = శాస్త్రకర్తయగును, శనైశ్చరునిచే మాత్రముచాడబడినయెడల, నవమభవనసంస్థే = లగ్నమునకు నవమస్థానమండిన్న, మందగే = శనైశ్చరుండు, అన్యైః = ఇతరగ్రహములచేత, అదృష్టేపతి = చాడబడకుండఁగా, సరప యోగే = రాజయోగమందుఁబుట్టినవాఁడు, పార్థివేంద్రః = రాజాధిరాజైనను, దీక్షితః = సన్యాశియగును.

తా. గురుచంద్రులగుములు శనిచేత జాడబడు చుండగా నవమస్థానమునందు బృహ స్పతి యుండునెడల జాతకుడు రాజయోగమునందు బుట్టినవాడైనను శాస్త్రకర్త యగును “తిర్థంకాస్త్రా ధ్వరక్షేతోపాయో పాధ్యాయమంత్రిషు” అనినిర్వసింపుటువున జెప్పబడి

యున్నది. మరియు నిందువలనయే “గురుశిలగ్న ద్రవ్యం మండే యదినవమగోచితః, నరసా
భజన్త జాత్యాస్త్రకరోభవతి నచన్యపః” అనిగ్రంథాంతరమున జెప్పబడియున్నది గావున నీ
యోగమున బుట్టినవారు కణాదబ్రహ్మగుప్తాదులవలె కాస్త్రకర్తలగుదురనియు, నీయోగము
ను, రాజయోగమును గూడియుండగా బుట్టినవారు, జనక కాశీరాజ ప్రభృతులవలె రాజేంద్రు
లై కాస్త్రకర్తలగుదురనియును దెలియదగినది, ఈవిషయమై. “అస్మిక్చయోగే చాన్యోన్యప
యోగోభవతి తత్రయోజాతః నభవతిజనేంద్రకుల్యో నరసాధ్యాస్త్రకర్తావ” అనిగ్రం
థాంతర వచనము గానబడుచున్నది అయినను కొందరు, భనుర్నివకర్తామకముల యందునో
కటి జనన లగ్నమై అలగ్నమును కనైశ్చరుడు చూచుచుండగా బృహస్పతి తొమ్మిదవ యిం
టునుండేనేని రాజయోగ జాతుండైనను తీర్థ యాత్ర సేయు వాడగునని వ్యాఖ్యానముచేసి
యున్నారు. జననలగ్నమునకు తొమ్మిదవయింట నుండునట్టి కనైశ్చరుడు, అన్యగ్రహములచేత
జూడబడ వుండగా రాజయోగమునందు జననమందినవాడు రాజాధి రాజును దీక్షితుండును
అగునని తెలియదగినది. ఇందులకు “నవమస్థానే సౌరోయది స్థితస్సగ్న దర్శనవిముక్తః నృప
యోగస్యాభావే యోగేష్టిక దీక్షితో నరోజాతః నిస్సందిగ్ధం ప్రవదేద్యోగస్యాస్య ప్ర
భావేన” అనిగ్రంథాంతర వచనము గానబడుచున్నది. మరియును, “ప్రథితమునిపయోగే రా
జయోగే యదిస్యా దశభఫలవిపాకం సగ్యముహూర్త్య పశ్యాత్, జనయతి పృథివీకం దీక్షితం
సాధుశీలం ప్రణతవృషసిరో మణ్యజ్వలత్పాదయుగ్మమ్” అనగా ప్రవ్రీణ్యయోగంబును రా
జయోగంబును గూడియుండగా బుట్టినవాడు, ప్రవ్రీణ్య యోగమందు జెప్పబడిన అశుభ
మంతయు దొలగి సమస్త దేశాధీశులయొక్క శిరోరత్నములచే ప్రకాశించుపాదయుగ్మము
గలవాడగునని, సారావళీ కారకుడు వచించియుండుటచే రాజయోగ యుక్తములగు సకల
ప్రవ్రీణ్య యోగములయందును బలాబలములనాతోచించి ఫలములుజెప్పవలయును.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

ప్రవ్రజ్యయోగాధ్యాయ నామక

పంచదశాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

ఋక్షశీలాధ్యాయము. షోడశాధ్యాయము. —16.

—అశ్వినీ, భరణీ నక్షత్రజనితుని స్వభావములు. —

శ్లో. ప్రియభూషణ స్సూరూప స్స భగోదత్తో శ్వినీషు మతి మాంశ్చ
కృతనిశ్చయ సత్యా రుగ్ధతౌ స్సఖితశ్చ భరణీషు. 1

టీ. అశ్వినీషు = అశ్వినీనక్షత్రమునందు బుట్టినవాడు, ప్రియభూషణః = అలంకారప్రియుఁడును, సూరూపః = మంచిసౌందర్యముగలవాఁడును, సుభగః = సర్వజనప్రియుఁడును, దక్షః = సమర్థుఁడును, మతిమూక్ = బుద్ధిమంతుఁడును అగును, భరణీషు = భరణీయందు బుట్టినవాడు, కృతనిశ్చయః = ప్రారంభించిన కార్యమునెరవేరు వరకు దృఢనిశ్చయముడై యుండువాఁడును, సత్యం = యధాగ్రహదియు, అనుక్ = రోగవర్జితుఁడును, దక్షః = చతురుఁడును, సుఖితః = దుఃఖవర్జితుఁడును అగును.

తా. అశ్వినీ నక్షత్రమున జనించినవాడు అలంకారప్రియుండును, మంచిసౌందర్యముగలవాడును, సర్వజనప్రియుండును, సమర్థుఁడును, బుద్ధిమంతుఁడును అగును.

భరణీ నక్షత్రమున జననమందినవాడు, ఆరభించిన కార్యము నెట్లయినను నెరవేర్చుకొనువాడు దృఢనిశ్చయుడు, యదార్థవాది, రోగములేని శరీరము గలవాడు, చతురుడును దుఃఖములేనివాడును అగును.

—కృత్తికా రోహిణీ నక్షత్రజనితుని స్వభావములు. —

శ్లో. బహుభు క్షగదార రత స్తేజస్వీ కృత్తికాసు విఖ్యాతః

రోహిణ్యాం సత్యశుచీ ప్రియంవద సిరమతి స్సూరూపశ్చ. 2

టీ. కృత్తికాసు = కృత్తికయందు బుట్టినవాడు, బహుభుక్ = ఆధికాహారుఁడును, క్షగదారః = పరశ్రీలయందాసక్తిగలవాఁడును, లేజస్వీ = కాంతిమంతుఁడును, విఖ్యాతః = ప్రసిద్ధుఁడునగును, రోహిణ్యాం = రోహిణీయందు బుట్టినవాడు, సత్యః = యధాగ్రహదియు,

కుచిః = పరద్రవ్యపరదారాదుతయం దాసక్తిలేనివాడును, కాస్తోక్తాచారములననుష్ఠించువాడును, ప్రియంపదః = మధురభాషియు, స్థిరమతిః = నిశ్చలమైన బుద్ధిగలవాడును, సురూపః = మంచిసాంక్షిగ్యముగలవాడును = అగును.

తా. కృత్తిలశ్రేష్ఠశ్రేయస బుద్ధిన మనవుడు, అధికమైన అశోకమును తినవాడిను, పరశ్రీలకుందాసక్తిగలవాగును, కాంతిమంతుడును ఖ్యాతివంతుడును అగును

రోహిణీ నక్షత్రమున జననమందిన మనవుడు యనార్థవాదియు, పరధన పరదాగల యందు ఆసక్తిలేని వాడును, కాస్తోక్తాచారములను సలుపువాడును, మధుర భాషియు, నిశ్చలమైన బుద్ధిగలవాడును, సురూపవంతుడును అగును.

—॥ మృగశీర్ష ఆద్రాగి నక్షత్రజనితుని స్వభావములు. ॥—

శ్లో. చపల శ్చతురో భీరుః పటు రుత్సాహీ ధనీ మృగే భోగీ
శతగర్వితౌ కృతఘ్నో హింస్రః పాపశ్చ రాద్రక్షే.

టీ. మృగే = మృగశీర్ష యందుఁబుట్టినవాడును, చపలః = చపలచిత్తుడును, చతురః = సమర్థుడును, భీరుః = భీతిలుగును, పటుః = మాటలయందు నేర్పరియు, ఉత్సాహీ = ఉత్సాహవంతుడును, ధనీ = ధనవంతుడును, భోగీ = భోగవంతుడునగును, రాద్రక్షే = ఆద్రాగి యందుఁ బుట్టినవాడు, శతః = వుత్పితుడును, గర్వితః = అహంకారియు, కృతఘ్నః = ఉపకారమును మఱచువాడును, హింస్రః = పొగిని హింసకుడును, పాపః = పాపకర్తుడునగును.

తా మృగశీర్ష నక్షత్రమున జనించినవాడు. చపలచిత్తుడును, సమర్థుడును, భీతిలుగును, మాటలయందు నేర్పుగలవాగును, సంతోషవంతుడును, ధనవంతుడును, భోగవంతుడును అగును. ఆద్రాగినక్షత్రమునంగు బుట్టినవాడు. స్వకార్యార్థమై మనసున నొకటి దలంచి, మరియొక విధముగా బలుకుచు అంతుమవ్యతిరక్తముగా పనిచేయువాడును, అహంకారియు, ఉపకారమును మరచువాడును, పొగినిహింసకుడును, పాపకర్తుడును అగును ఈశ్లోకమున ప్రయోగింపబడిన, శతః. అనుపదమునకు, వుత్పితుడు, లేక మోసగాడని యర్థము పెప్పుడు రు మదియు శతలక్షణము “శ్లో. మనసా వచనా యశ్చ దృశ్యతే కార్యతత్పరః, కర్తావిషయతశ్చ సతత స్సద్భిరీద్యతే” అనివివరముగా జెప్పబడియుండుటచే, తలమనదొకటి, చెప్పునదొకటి, చేయునదొకటిగా యుండి. ఇవిఅన్నియును స్వకార్యార్థమైవగా యుండునట్లొ నర్హతక్తి గలవాడని సూహింపవగియున్నది.

—॥ పునర్వసునక్షత్రజనితుని స్వభావములు. ॥—

శ్లో. దాంత స్సుఖ సుఖీలో దుర్జేధా రోగ భా వీపాసుశ్చ
అల్పేనచ సౌతువ్యః పున్వసౌ జాయతే మనుజః.

టీ. దాంతః = తపఃక్షేతమునుసహించునట్టి యు, సుఖీ = సుఖవంతుఁడైనట్టియు, సుఖీలః = సత్స్వభావము గలిగినట్టి యు, దుర్జేధాః = బడపొయింఁడైనట్టియు = రోగభావ = రోగపీడి

మండైవట్టియు, పిపానుః = మిక్కిలి దప్పిగలిగినట్టియు, అద్వైతస్వల్పలాభముచేత, సంత
ష్టః = సంతసించునట్టి, మనుజః = పురుషుడు, పునర్వసా = పునర్వసు నక్షత్రమునందు,
జాయతే = పుట్టును.

తా. పునర్వసునందు బుట్టినవాడు తపఃశ్రేణము శోర్చునట్టివాడును, సుఖవంతుడును,
సత్స్వభావము గలవాడును, జడప్రాయుడును, లోగపడితుడును, మిక్కిలి దప్పిగలవాడును,
స్వల్పలాభముచేత సంతోషించువాడును, అగును.

—॥ పుష్కాశ్రేణానక్షత్ర జనితుని స్వభావములు. ॥—

శ్లో. శాంతాత్మా సుభగః పండితో ధనీ ధర్మ సుశ్రీతః పుష్కే
శత సర్వభక్త పాపాః కృతఘ్న ధూర్తాచ భౌజంగే.

టీ. పుష్కే = పుష్కమి నక్షత్రమందుబుట్టినవాడు, శాంతాత్మా = శమదమపరాజితేం
ద్రియుండును, సుభగః = సర్వజనప్రియుండును, పండితః = శాస్త్రార్థజ్ఞుండును, ధనీ = ధన
వంతుండును, ధర్మ సుశ్రీతః = ధర్మరతుండును అగును, భౌజంగే = ఆశ్రేషఠ్యుండు, శతః = శు
త్తితుండును, సర్వభక్తః = భాగార్థులమోసపుచ్చి సర్వమునపహరించువాడును, పాపః =
పాపకర్తృండును, కృతఘ్నః = ఉపకారమును మఱచువాడును, ధూర్తః = పరవంచనస
మర్థుండును అగును.

తా. పుష్కమి నక్షత్రమునందు బుట్టినవాడు, శమదమ పరాజితేంద్రియుండును స
ర్వజనప్రియుండును, శాస్త్రార్థమును తెలిసినవాడును, ధనవంతుండును, ధర్మముచేయునట్టివా
డును నగును. ఆశ్రేణానక్షత్రమున జననమందినవాడు శుత్తితుండును, స్వజనులను, భాగ
ధులను మోసపుచ్చి సర్వము నపహరించువాడును, పాపకర్తృండును, ఉపకారమును మరచు
వాడును, ఇతరులను వంచించుటయందు సమర్థుడగు వాడును అగును.

—॥ మహా పూర్వఫలుచులయందు బుట్టినవారిస్వభావములు. ॥—

శ్లో. బహుభృత్య ధనో భోగీ సురపితృభక్తో మహోద్యమః పితృ్య
ప్రియవాగ్దాతా ద్యుతిమా నటకో నృపసేవకో భాగ్యే.

టీ. పితృ్య = మఖయందు బుట్టినవాడు, బహుభృత్యధనః = అనేకపరివారమును అధి
కధనముగలవాడును, భోగీ = భోగవంతుండును, సురపితృభక్తః = దేవతలయందును పితృదేవ
తలయందును భక్తిగలవాడును, మహోద్యమః = మిక్కిలి ఉత్సాహముగలవాడును అగును, భా
గ్యే = పుబ్బయందుబుట్టినవాడు, ప్రియవాక్ = ప్రియభాషణుండును, దాతా = దానశీలుండును =
ద్యుతిమాన్ = కాంతివంతుండును, అటరః = సంచారణమునం దిష్టముగలవాడును, నృపసేవకః =
రాజసేవానురక్తుండును, అగును.

తా. మఖయందుబుట్టినవాడు, విశేషపరివారము గలవాడును, ధనముగలవాడును,
భోగవంతుండును, దేవతలయందును, పితృదేవతలయందును భక్తిగలవాడును, అధిక ఉత్సా
హముగలవాడును అగును.

పూర్వఫలనియందు జననమందినవాడు. ప్రియభాషణుడ, దానోఽనుజు, కాంతిమంతుడు, సంచారప్రియుడు, రాజసేవాసురత్వండును అగును.

—॥ ఉత్తర, హస్తానక్షత్రజనితుల స్వభావములు. ॥—

శ్లో. సుభగో విద్యాప్త ధనో భోగీ సుఖభాగ్విత్తీయ ఫల్లన్యామ్
ఉత్సాహీ ధృప్తః పానపోఘ్నుః తస్మిన్ హస్తే. 7

టీ. ద్విత్వీయఫల్లన్యామ్=ఉత్తరయందుబుట్టినవాడు, సుభగః=సర్వజనప్రియుండును, విద్యాప్తధనః=విద్యచేపొందబడిన ధనముగలవాఁడును, భోగీ=భోగవంతుఁడును, సుఖభాగ్, ధుఃఖములేనివాడును, అగును. హస్తే=హస్తయందుబుట్టినవాడు, ఉత్సాహీ=ఉత్సాహవంతుండును, ధృప్తః=దిట్టతనముగలవాఁడును, పానపః=మద్యపానముచేయువాడును, అఘ్నుః=నిద్రయుండును, తస్మిన్=దొంగయునగును.

తా. ఉత్తరానక్షత్రమున బుట్టినవాడు. స్వజన ప్రయుండును, విద్యవలన సంపాదించుకొని ధనముగలవాడును, భోగవంతుడను, సుఖవంతుడును అగును.

హస్తానక్షత్రమున బుట్టినవాడు, ఉత్సాహవంతుడును, దృఢాత్మగలవాడును, మద్యపానముచేయువాడును, నిద్రయుండును, దొంగయునగును.

—॥ చిత్రాస్వాతులయందు బుట్టినవారిస్వభావములు. ॥—

శ్లో. చిత్రాంబరమాల్యధర స్సర్వోచ నాంగశ్చ భవతి చిత్రాయామ్
దాంతో వణిక్కృపాళుః ప్రియవాగ్ధ ర్శాశిత స్వాత్మే. 8

టీ. చిత్రాయాం=చిత్రయందు బుట్టినవాడు, చిత్రాంబర మాల్యధరః = నానావర్ణములైన వస్త్రమాల్యములనుధరించువాఁడును, సులోచనాంగః=మంచి శీతాశ్లేషయవములుగలవాఁడును, భవతి=అగుచున్నాడు, స్వాత్మే=స్వాతీయందు బుట్టినవాఁడు, గాంతిః=నినయ యుత్తరండును జిత్రేంద్రియుండును, వణిక్=వర్తకుండును, కృపాళుః=దయగలవాఁడును, (పాతాంతరమందు “కృపాళుః” దాహమునుగ్గించి తేనివాఁడును) ప్రియవాక్=ప్రియభాషణుడును, ధర్మాశ్రీతః=ధర్మబుద్ధిగలవాడును, భవతి=అగును.

తా. చిత్రానక్షత్రమున జననమందినవాడు, వివిధవస్త్రమాల్యములును ధరించువాడును, మంచి శీత్రములు అవయవములుగలవాడునునగును. (కొందరు, చిత్రాన్నప్రియుండును, వననదీతీరములందు సుఖముగావిహారము సేయుటకుత్సహించువాడును, చిత్రములగు కార్యలోచనశక్తియును నగునందురు.)

స్వాతీనక్షత్రమునబుట్టినవాడు, వినయ గుణముగలవాడును, జిత్రేంద్రియుడును, వర్తకుడును దయగలవాడును, దప్పిలినహించి తేనివాడును, ప్రియభాషణుడును ధర్మము సేయువాడును, అగును.

— విశాఖానూరాధ నక్షత్రజనితుల స్వభావములు. —

శ్లో. ఈర్ష్య రుభో ద్యుతిమా న్వచనపటుః కలహకృ ద్విశాఖాను
ఆధ్యోవిదేశ వాసీ యుధాభు రటనో నూరాధాను. 9

టీ. విశాఖాను = విశాఖయందుబుట్టినవాడు, ఈర్ష్యః = పరులసంపదకోర్వలేనివాడు
ను, రుభః = లోభియును, ద్యుతిమాన్ = కాంతిగలవాడును, వచనపటుః = మాటఅయందునే
ర్పరియు, (పాఠాంతరమందు, అర్ధపటుః = ధవార్జనపరుడును,) కలహకృత్ = కలహకారియు
ను, అగును, అనూరాధను = అనూరాధాయందు జన్మించినవాడు, ఆశ్రయః = ధనవంతుడును,
విదేశవాసీ = పరదేశమున వసించువాడును, యుధాభుః = ఆకలికోర్వలేనివాడును, అట
నః = పరివ్రమణశీలండును, అగును,

తా. విశాఖా నక్షత్రమున బుట్టినవాడు పరులసంపదల కోర్వలేనివాడును, లోభియు
ను, కాంతివంతుడును, సంభాషణ శుమగ్గుడును, ధవార్జనమున సమర్థుడును కలహముచేయు
వాడును, అగును.

అనూరాధా నక్షత్రమున జన్మించిన వాడు, ధనికుడును పరదేశమున నివసించు వా
డును, ఆకలికోర్వనివాడును, పరివ్రమణశీలండును, అగును, మరియు గ్రంథాంతరములయం
దు విద్యావినయ గాంభీర్య గౌరవాది గుణములు గలవాడును, దయాశక్తును, స్వకళత్రపీ
యండును, సభాశ్రేష్ఠుండును. అగునని చెప్పబడియున్నది.

— జ్యేష్ఠా మూలానక్షత్ర జనితుల స్వభావములు. —

శ్లో. జ్యేష్ఠాను సబహు మిత్ర స్సంతుష్టో ధర్మ కృత్ప్రియరకోఽపః
మూలే మానీ ధనవాక్ శుభీ నహింస్ర స్థిరో భోగీ. 10

టీ. జ్యేష్ఠాను = జ్యేష్ఠయందుబుట్టినవనుడు, సబహుమిత్రః = మిత్రలధికముగా
లేనివాడును, సంతుష్టః = సంతోషముగా నుండువాడును, ధర్మకృత్ = ధర్మములుసేయు
వాడును, ప్రయరకోఽపః = అతికోపియునగును, మూలే = మూలయందుబుట్టినవాడును, మానీ =
గర్వితుడును, ధనవాక్ = ధనవంతుడును, శుభీ = సౌఖ్యవంతుడును, నహింస్రః = జీవహిం
సచేయశీలనివాడును, స్థిరః = స్థిరచిత్తుడును, భోగీ = భోగవంతుడును, అగును.

తా. జ్యేష్ఠానక్షత్రమున జన్మించినవాడు. స్వల్పస్నేహితులు గలవాడును, సంతో
షస్వభావుండును, ధర్మముచేయువాడును, అతికోపియును అగును.

మూలానక్షత్రమున జన్మనం బొందిన మానవుడు, గర్వముగలవాడును, ధనవంతుడును,
శుభవంతుండును, జీవహింసచేయనివాడును, స్థిరచిత్తుండును, భోగవంతుండును అగును.

పూర్వాషాఢోత్ర రామాఖిలయందు బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. ఇష్టానంద కళశ్రో మానీ దృఢ సౌహృదశ్చ జలదై వే
వైశ్వే వినిత ధార్మిక బహుమిత్రః కృతజ్ఞ సుభగశ్చ. 11

టీ. జలదైవే = పూర్వాషాఢయందుబుట్టినవాడు, ఇష్టానంద కళత్రః = ఇష్టముగాను సంతోషముగానునుండు భార్యగలవాడును, మానీ = గర్విష్టియును, దృఢసౌహృదః = స్థిరమగు స్నేహముగలవాడును, అగ్రను. వైశ్వే = ఉత్తరాషాఢయందుబుట్టినవాడు, వినీతః = వినయముగలవాడును, ధార్మికః = ధర్మాత్ముడును, బహుమిత్రః = మిక్కిలిస్నేహితులుగలవాడును, కృతజ్ఞః = చేసిన మేలుమరువని వాడును, నుభగః = సర్వజన్యస్థుడును, అగును.

తా. పూర్వాషాఢా నక్షత్రమున జనించిన పురుషుడు సంతోషమును గలుగజేయు దియూ, ఇష్టారాము నగుభార్యనుగలవాడును, గర్వము గలవాడును, స్థిరముగా చాలాకాలము స్నేహము గలవాడును అగును.

ఉత్తరాషాఢా నక్షత్రమునందు జనించిన మానవుడు వినయముతో గూడు కొన్నవాడును, ధర్మకార్యములు చేయువాడును, అనేకులు స్నేహితులను గలవాడును, ప్రత్యుపకారశీలుడును, సర్వజన్యప్రియుడును అగును.

— శ్రవణ ధనిష్ఠలయందు బుట్టినవారి స్వభావములు. —

శ్లో. శ్రీమాన్ శ్రవణే శ్రుతవా నుదారదారో ధనాన్వితః ఖ్యాతః

దాతా చాఢ్య శూరో గీతప్రియో ధనిష్ఠాను ధన లుభః. 12

టీ. శ్రవణే = శ్రవణానక్షత్ర మందుబుట్టినవాడు, శ్రీమాన్ = భగభాగ్యవంతుడును, శ్రుతవాన్ = పండితుడును, ఉదారదారః = ఉదారశీలయగు భార్యగలవాడును, (పక్షాంతరమందు, భార్యయందుప్రియముగలవాడును,) ధనాన్వితః = ధనికుడును, ఖ్యాతః = కీర్తిగలవాడును, అగును. ధనిష్ఠాను = ధనిష్ఠయందుబుట్టినవాడు, దాతా = దానముచేయువాడును, చాఢ్యః = ధనవంతుడును, శూరః = శూరుడును, గీతప్రియః = గానలోలుడును, ధనలుభః = ద్రవ్యాశగలవాడును అగును.

తా. శ్రవణానక్షత్రమున జనించినవాడు, సంపదగలవాడును, పండితుడును, ఉదారగుణవతియగు భార్యగలవాడును, ధనాఢ్యుడును, భార్యాసత్తుడును, కీర్తిచేష్టకాశించువాడును, అగును.

ధనిష్ఠానక్షత్రమున బుట్టినవాడు, దానశీలుడు, ధనికుడు, రణమునందు ధైర్యగాంభీర్యాదు అధికముగాగలవాడు, సంగీతకళావిశారదుడు, ధనాపేక్ష గలవాడును, అగును.

శతభిష కుర్పర్యాభాద్రలయందు జననమైనవారి స్వభావములు.

శ్లో. స్ఫుటవా గ్వ్యసనీ రిపుహా సాహసిక శృతభిషజ్ దుర్గాహ్యః

భాద్రపదా నూద్విగ్నః శ్రీ విజితధనీ పటు రదాతా. 13

టీ. శతభిషజి = శతభిషం నక్షత్రమందు బుట్టినవాడు, స్ఫుటవాన్ = స్పష్టముగా మాట్లాడువాడును, వ్యసనీ = దుర్వ్యసనాసక్తుడును, రిపుహా = శత్రుఘాతుకుడును, సాహసికః = సాహసముగలవాడును, దుర్గాహ్యః = ఇతరులకు లోబడనివాడును, అగును. భాద్రపదాను = పూర్వాభాద్రయందు బుట్టినవాడు, ఉద్విగ్నః = దుఃఖితుడును, శ్రీవిజితః =

స్త్రీలచేతజయింపబడిన వాడును, ధనీ = ధనవంతుడును, (పక్షాంతరమందు, స్త్రీవిజితధనీ = స్త్రీచేత జయింపబడిన ధనముగలవాడును,) పటుః = నేర్పరియు, అదాతా = దాతృత్వము లేనివాడును అగును.

తా. కతభిషానక్షత్రమున బుట్టినవాడు, స్పష్టమైన వాక్కుగలవాడును, స్త్రీద్యూత్యాది వ్యసనాసక్తుడును, కేత్రుఘాతకుడు, సాహసవంతుడు, యితరులకు లోబడనివాడును, అగును.

మరియు, స్వభాతితిరస్కారుడును, నీచజనసమ్మనితుడును, పాపకార్యములజేయుట యందు అతిగూఢాలోచనపరుడును, అగునని కొందరియభిప్రాయము.

పూర్వాభాద్రనక్షత్రమున బుట్టినవాడు, దుఃఖితుడును, స్త్రీలచే జయింపబడినవాడును, స్త్రీమూలముగ ధనవంతుడును, నిరాధారుండును, లోభియు కార్యనిపుణత గలవాడును అగును.

— ఉత్తరాభాద్రా, రేవతీ నక్షత్రజనితుల స్వభావములు. —

శ్లో. వక్తా సుఖీ ప్రజావాక్ జిత శత్రుర్ధారి కోద్వితీయాను

సంపూర్ణాంగ స్సభగ శూర శృచి రథవాక్ పౌష్టే. 14

టీ. ద్వితీయాను = ఉత్తరాభాద్రాయంబుట్టినవాడు, వక్తా = సభయందు నిర్భయముగా మాటలాడువాడును, సుఖీ = సుఖవంతుడును, ప్రజావాక్ = సంతతిగలవాడును, జితశత్రుః = శత్రులను జయించినవాడును, ధార్మికః = ధర్మశీలుగును, అగును పౌష్టే = రేవతియందు బుట్టినవాడు, సంపూర్ణాంగః = పరిపూర్ణావయవుడును, సుభగః = సర్వజనప్రియుడును, శూరః = శూరుడును, శుచిః = శుచియైయుండువాడును, అథవాక్ = ధనవంతుడును అగును.

తా. ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్రమునబుట్టినవాడు, సభాంతరంబున న్యాయవివేచనము గను, చమత్కారముగను, బలక నేర్చినవాడును, సౌఖ్యముననుభవించువాడును, కళత్రపుత్ర మిత్రబాంధవాది సహితుండును, జయింపబడినకేత్రువులుగలవాడును, ధర్మశీలుడును, నగును.

రేవతీనక్షత్రమునబుట్టినవాడు, పరిపూర్ణావయవములగలవాడును, సర్వజనులకును ప్రియమగు కార్యములచేయువాడును, రణశూరుడును, ఇతరుల ధనదారాదులయందించుకొనెడి యాసక్తి లేక సర్వదా దేవ పితృభక్తిగలవాడై శుచిగానుండువాడును, ధనముగలవాడును, అగును.

జాతకమున చంద్రుడు బలవంతుడుగానుండిన మాత్రముననే కైషిన్ ఫలంబులన్నియు, సంపూర్ణముగ జరుగును, చంద్రుడు బలహీనుడగు నెడల నీనక్షత్రఫలములేవియు జరుగ జాలవుగాన న్యోతిష్కులు కేవలము నక్షత్రమునుబట్టి మాత్రమే ఫలనిర్ణయముజేసినచో విపరీతముగ జరుగుననుటను యోచించి చంద్రబలముసాధారముగగొని నక్షత్రఫలముల సిద్ధాంతము జేయదగినది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

ఋక్ష శీలాధ్యాయ నామక

అధికపాతాధ్యాయము.

శ్రీ ర స్త్ర.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

రాశిశీలాధ్యాయము. సప్తదశాధ్యాయము. —17.

—మేషమున చంద్రుడుండగా బుట్టినవాని స్వభావములు. —

శ్లో. నృత్తా తామృదృ గుచ్ఛశాకలఘుభుక్ షీప్రప్రసాదోటనః
 కామీ దుర్బలజాను రస్థిర ధన శూరోంగనా వల్లభః
 సేవాజ్ఞః కునఖి వ్రజాం కితశిరా మానీ సహ్యాత్థా గ్రజ
 శృక్త్యా పాశిత లేకితోతి చపలస్తోయేచ భీరుః క్రియే. 1

టీ. క్రియే = మేషమందుచంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, వృత్తగుండ్రములై
 ఆతామృ = అంతట నెఱుంగిన, దృక్ = కన్నులుగలవాడును, ఉచ్ఛశాకః ఘుభుక్ = ఉచ్ఛప
 దార్థభోజియును, అధికశాకభక్షకుడును అల్పహారియును, షీప్రప్రసాదః = ప్రథమకోప
 ము గలవాడును, అటనః = సంచరించుటయందు స్వభావముగలవాడును, కామీ = స్త్రీలో
 లుండును, దుర్బలజానుః = బలములేనిమోకాళ్లు గలవాడును, అస్థిరధనః = దీర్ఘకాలము
 నిలువని ధనసంపదగలవాడును, శూరః = శూరుడును, అంగనావల్లభః = స్త్రీలకుప్రియమైన
 వాడును, సేవాజ్ఞః = సేవకవృత్తియందు నేర్పుగలవాడును, కునఖిపుచ్చిన గోళ్లుగలవా
 డును, వ్రజాంకితశిరాః = కురుపులచేతమచ్చలుగల శిరస్సుగలవాడును, మానీ = గర్వితు
 డును, సహ్యాత్థాగ్రజః = తోడబుట్టినవారిలో పెద్దవాడును, పాశితలే = ఆరచేతియం
 దు, శక్త్యా = శక్తిరేఖలు, అంకితః = గురుతుగాగలవాడును, అతిచపలః = మిక్కిలి చ
 పలచిత్తుడును, తోయే = జలమందు, భీరుః = భయస్థుడును, (పాతాంతరమందు అతిభీరుః =
 మిక్కిలిభయపడువాడును,) అగును.

తా. మేషరాశియందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు వర్తలములై పూర్ణముగ నె
 ఱుగిన కన్నులుగలవాడును. ఉచ్ఛపదార్థభోజియు, అధిక శాఖభక్షకుడును, అల్పహారియు,

కోపకాలమున శిఘ్రిముగానుముఖుడయ్యెడు వాడును, శ్రీలోలడును, బలహీనములగు మౌ కాళ్లుగలవాడును, దీర్ఘ కాలమునిలువని ధనసంపద గలవాడును, కూరుడును, యువతీజనప్రి యుడును, సేవకవృత్తియందధిక నేర్పడుగలవాడును, పుచ్చిన గోళ్లుకలవాడును, కురుపులమచ్చ లచే నిండియుండు తలగలవాడును, గర్వియు, సహోదరులలో జ్యేష్ఠుడును, అరచేతులయందు శక్తిరేఖలుగలవాడును, అధికముగ చలించునట్టి మనస్సుగలవాడును, నీటియందు భయపడు వాడును, అగును.

వృషభమున చంద్రుడుండు కాలమున బుట్టినవాని స్వభావములు.

శ్లో. కాంతః ఖేలగతిః పృథూరువదనః పృష్ఠాస్య పార్శ్వేష్వంకిత
స్త్యాగీ క్లేశసహః ప్రభుః కరుదవాక్ విన్యాప్రజ్ఞశ్చేష్టలః
పూర్వైర్బూధుధనాత్తజైర్విరహిత సౌభాగ్యయుక్తఃక్షమీ
దీప్తాగ్నిః ప్రమదాప్రియః స్థిరసుహృత్ సద్యాంత్య సౌఖ్యోగవి. 2

టీ. గవి = వృషభచంద్రుడంద్రుడండగాబుట్టినవాడు, కాంతః = సుందరుడును, ఖేలగతిః = విలాసగమనుడును, పృథుః = పొడుగుగానుండు, డోరు = తొడలును, వదనః = ముఖముగలవాడును, పృష్ఠ = వీపునందైనను, అస్య = ముఖమునందైనను, పార్శ్వ = ప్రక్కలయందైనను, అంకితః = మచ్చగలవాడును. త్యాగీ = దాతయును, క్లేశసహః = దుఃఖము నుసహించువాడును, ప్రభుః = ఎదురులేని అజ్ఞగలవాడును, కరుదవాక్ = మూపులుగల వాడును, కన్యాప్రజః = ఆడుపిల్లలు గలవాడును, శ్చేష్టలః = కఫాధిక్యముగలవాడును, పూర్వైః = పూర్వులైన, బంధుధనాత్తజైః = బంధు ధన పుత్రులను, విరహితః = ఎడబాసినవాడును, సౌభాగ్యయుక్తః = సౌభాగ్యముతో గూడినవాడును, క్షమీ = ఓర్పు గలవాడును, దీప్తాగ్నిః = ఆకలిగలవాడును, ప్రమదాప్రియః = వనితా బనవల్లభుడును, స్థిరసుహృత్ = దృఢమైన స్నేహముగలవాడును, సద్యాంత్యసౌఖ్యః = యశావన వార్ధకములయందు సుఖముగలవాడును, అగును.

తా. వృషభరాశియందు చంద్రుడండగా బుట్టినవాడు, విలాసగమనుడును, వెడల్పయిపొడుగుగానుండు తొడలు గలవాడును, నిడపగుముఖము గలవాడును, వీపునందైనను ముఖమునందైనను, ప్రక్కలందైనను, మచ్చలు గలవాడును, దానముచేయువాడును, ముఖమున సహించువాడును, అప్రతహతిమగు వాఙ్మగలవాడును, విస్తారమైన మూపులు గలవాడును, శ్రీజనకుడును, కఫాధిక్యముగు కంఠముగలవాడును, బంధువును, ధనమును పుత్రుల నెడబాయు వాడును, సౌభాగ్యయుక్తుడను ఓర్పుగలవాడును, మిక్కిలి యాకలి గలవాడును, వనితాజన వల్లభుడును, దృఢమైన చెలిమిగలవాడును, యశావనవార్ధక్యములయందు సుఖము ననుభవించువాడును, అగును, ఇందుచే నీజాతకుడు బాల్యమున ముఖము ననుభవించువాడనుట స్పష్టముగా నేర్పడుచున్నది. మరియు చంద్రునకు క్షీణత్వ దోషము లేకుండిన యెడల నీఫలితములన్నియు సంతృప్తిగా జరుగును.

—❧— మిధునమున చంద్రుడుండగా బుట్టినవాని స్వభావములు. ❧—

శ్లో. స్త్రీలాల స్ఫురత్ పచార కుశల స్తామేక్షణ శ్శాస్త్రవి
దూతః కుచితమూర్ధజః పటుమతి ర్వా స్వేంగితద్యూతవిత్
చార్వంగః ప్రియవాక్ ప్రభక్షణ రుచిరీత ప్రియోన్మత్యవిత్
క్షీణై ర్యాతి రతిం సమున్నత ససశ్చంద్రే తృతీయర్షకే. ౩

టీ. చంద్రే=చంద్రుడు, తృతీయర్షకే=మిధునరాశికుండై యుండఁగా, బుట్టినవాడు, స్త్రీలాలః=స్త్రీలయందభిలాష గలవాడును, మగతోపచార కుశలః=కానుశాస్త్రమందుఁ జేర్పరియును, తామేక్షణః = ఎఱ్ఱనికన్నులుగలవాడును, శాస్త్రవిత్ = పండితుండును, దూతః = రాయభాగము నేయువాడును, కుచితమూర్ధజః = చుట్టబడిన వెంట్రుకలగలవాడును, పటుమతిః=చతురుఁడును, హాస్య= అపహాసము, ఇంగిత = పరులవృద్ధతమైన భావము, ద్యూత=జూదము, విత్ = తెలిసినవాఁడును (పాఠాంతరమందు, హాస్యాంచితః=నగు మొగముగలవాడును) చార్వంగః=సుగదగానమునములు గలవాడును, ప్రియవాక్=ప్రియభాషణుఁడును, ప్రభక్షణరుచిః=అధికభక్షకుఁడును, గీతప్రియః=గానలోలుఁడును, నృత్యవిత్ = నాట్యము తెలిసినవాడును, సమున్నతసః=ఎత్తైనముక్కుగలవాడును అగును, క్షీణైః=మండలతోడ, రతిం = క్రీడను, యాతి=పొందును

తా. మిధునరాశియందు చంద్రుడుండగాబుట్టినవాడు, స్త్రీలయందభిలాష గలవాడును, కానుశాస్త్రజ్ఞున విచక్షణుండును, ఎరుపుగలకన్నులుగలవాడును, పండితుండును, ఇతరులకు రాయభాగముచేయుటయందు నిపుణుఁడును, వంకరగల వెండుకలుగలవాడును, చతురుఁడును, అపహాసముచేయుటయందు ఇష్టముగలవాడును, ఇతరుల నునోభావమును కనుగొనువాడును, జూదమాడుటయందు దాసక్తిగలవాడును, సుందరమలగు అవయవములగలవాడును, ప్రియముగమాటలాడువాడును, అమితముగ భుజించువాడును, గానలోలుఁడును, నాట్యజ్ఞునముగలవాడును, నపుంసకులతోడను, నీచులతోను, పిటికితనము, సోచరితనము గలవారితోడను, స్నేహముగలవాడును, అగును. ఈశ్లోకమున “హాస్యేంగిత” అనుచోట “హాస్యాంచితః” అనిపఠించి “నగు మొగముగలవాడగునని” కొందరుశాస్త్రజ్ఞు లనుచున్నారు.

—❧— కర్కాటకమున చంద్రుడుండగా బుట్టినవాని స్వభావములు. ❧—

శ్లో. ఆవక్ర ద్రుతగ సమున్నతకటిః స్త్రీనిర్జితస్సత్కు హృ

ద్దై వజ్ఞః ప్రచురాలయః క్షయభనై సంయుజ్యతే చంద్రవత్

హ్రస్వః పీనగళ స్సమేతి చ వశం సామన్న సుహృద్వత్సల

స్తోయోద్యా నరతః స్వవేశ్ సహితే జాత శ్శశాంకే నరః. 4

టీ. శంకాకే=చంద్రుడు, స్వవేశ్ సహితే=స్వగృహమైన కర్కాటకమునకుండఁగా, జాతః=పుట్టినవాడు, వక్రద్రుతిగః = కుటిలమగు శిశుగమఃముగలవాడును, సమున్నత

కటిః=ఉన్న తమెకమడికట్టు గలవాఁడును, శ్రీనిర్జితః = శ్రీలచేత జయింపబడినవాఁడును, సత్కుష్మాత్=మంచిన్నే హితులుగలవాఁడును, దైవజ్ఞః=బోధిత్వాత్మవేత్తయును, ప్రచురాలయః=అనేకయిండ్లుగలవాఁడును, చంద్రవత్=చంద్రునివలె, తుయధనైః = ధనతుయవృద్ధులతోడ, సంయుజ్యతే=సంయుక్తుఁడన, ప్రాప్యః = పొట్టివాఁడును, పీనగదః = బలిసినకంతముగలవాఁడును, సామ్నా = మంచిలోనను చేత, వశం = స్వాధీనత్వమును, సమేతి=పొందువాడును, సుహృద్వత్సలః = స్నేహితులయందు ప్రీతిగలవాఁడును, తోయ = జలమందును, ఉద్యానః=ఉద్యానవనమందును, రతః = ఆసక్తిగలవాఁడును అగును.

తా. కర్కశుక రాశియందు చంద్రుడుండగాబుట్టినవాడు, కుటిలమగు శీఘ్రగమనముగలవాడును, ఉన్నతమగు జ్ఞానముగలవాడును, వనితాజనముచే జయింపబడువాడును, సత్సంగత్యముగలవాడును, బోధిత్వమునందును, గణితమునందును, ప్రజ్ఞగలవాడును, గృహబాహుళ్యముగలవాడును, ఈ కర్కశుక నాథుడగు చంద్రునివలె కొన్నిదినములు ధనవంతుడుగను, మరి కొన్నిదినములు ధనహీనుడుగ నుండువాడును, పొట్టివాడును, బలిసినట్టి కంతముగలవాడును, సత్స్వభావముచేత దనస్వాధీనముచేసుకొను శక్తిగలవాడును, మిత్రుల యందధిక ప్రీతిగలవాడును, నీటియందును, ఉద్యానవనములందును, గ్రీడింతులకాసక్తిగలవాడును, అగును. మరియు, రాజగుల్యుడైనను, మంత్రియైనను, అగుననికొందరి అభిప్రాయము.

—॥ సింహమునచంద్రుడుండగా బుట్టినవాఁడస్వభావములు. ॥—

శ్లో. తీక్ష్ణ స్థూల హనుర్విశాల వదనః పింగేక్షుః లావత్తజః
 శ్రీద్వేషీ ప్రియమాంస కానననగః కుప్య త్యకార్యేచిరం
 త్సుతృష్ణోదర దంత మానస రుజా సంపీడిత స్త్యాగవాక్
 విక్రాంత స్థిరస్థి స్సుగర్వితమనా మాతుర్వ ధేయోర్కథే.

టీ. అర్కథే=సింహరాశియందు చంద్రుడుండగాఁ బుట్టినవాఁడు, తీక్ష్ణః = ముక్తాశియును, స్థూలహనుః=ఉబ్బినచెక్కిళ్లుగలవాఁడును, విశాలవదనః=విశాల మైనముఖముగలవాఁడును, పింగేక్షుః=పచ్చనికన్నులుగలవాఁడును, అలావత్తజః = తక్కువసంతానముగలవాఁడును, శ్రీద్వేషీ=శ్రీలకశక్తువైనవాఁడును, ప్రియమాంసకానననగః=మాంసవనపర్వతములయందు ఇష్టముగలవాఁడును, అకార్యే=చేయఁగూడనికార్యములందు, చిరం=బహుకాలము, కుప్యత్యి=కోపితును, (పాతాంతరచందు=అకాండే=అకాలమందు కోపించుననియర్థము) త్సుతృ=అకలి, తృష్ణా=కామాము, ఉదర=కడుపు, దంత=పండ్లు, మానస = మనస్సు(వలనగలిగిన), రుజా=రాధచేత, సంపీడితం=పీడింపఁబడువాఁడును, త్యాగవాక్=ఈవిగలవాఁడును, విక్రాంతః=పరాక్రమవంతులేమను, స్థిరః = నిశ్చలమైనబుద్ధిగలవాఁడును, స్సుగర్వితమనాః = అహంకృతచిత్తుఁడును, మాతుః=తల్లి, విధేయః=చెప్పినట్లుచేసెడి వాఁడును, అగును.

తా. సింహరాశియందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, ముందుకోపముగలవాడును, బలిసిపచెక్కిళ్లు గలవాడును, విశాముఖము గలవాడును, గోరోజనమువంటి వర్ణముగలిగిన కన్నులుగలవాడును, శర్మలనుగు సంతానముగలవాడును, స్త్రీలయందు శత్రుత్వముగలవాడును, మాంసమునందిష్టముగలవాడును, వనములయందును, పర్వతములయందును దిరుగుటయందు స్త్రీ తిగలవాడును, కాలముననుసరించక ఆకారణముగ కోపించువాడును, మనశ్శుభలనను, ఆకలి వలనను, దాహమువలనను, కడుపునొప్పివలనను, పంటినొప్పివలనను, గలుగుబాధచేత పీడింప బడువాడును, దాతృత్వముగలవాడును, అధికబలశౌర్య గాంభీర్యాదులు గలవాడును, అహం కారచిత్తుడును, తల్లిచెప్పినమాటలను జవదాటక వినువాడును, అగును.

కన్యాయందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాని స్వభావములు.

శ్లో. వ్రీడామంధర చారుపీక్షణగతిః సప్తాంసభాహుస్సుఖీ

శ్లక్ష సత్కర్తవతః కలాసు నిపుణ శాస్త్రార్థ విధార్తికః

మేధావీ సురతప్రియః పరగృహైర్విత్తైశ్చ సంయుజ్యతే

కన్యాయాం పరదేశగః ప్రియవచాః కన్యాప్రజోల్పత్తజః. 6

టీ. కన్యాయాం = కన్యాయందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు వ్రీడా = లజ్జచే తనైన, మంధర = సోమరితనముచేత, చారు = సూదరములైన, పీక్షణ = మాపులును, గతిః = గతు నమునుగలవాడును, సప్త = ప్రలంబములైన, అంస = మూపులును, భాహు = భుజములును గల వాడును, సుఖీ = సుఖవంతుడును, శ్లక్ష = మృదుశరీరుడును, సత్కర్తవతః = సత్కర్తావతయు ను, కలాసు = శృతగీతవాద్య పుస్తకలేఖనాది క్రియలయందు, నిపుణః = నేర్పరియు, శాస్త్రార్థము దెలిసినపండితుడును, ధార్తికః = ధర్మాసక్తుడును, మేధావీ = ధారణాశక్తియు క్తమైన బుద్ధిగలవాడును, సురతప్రియః = కామక్రీడాలోలుడును, పరగృహైః = పర గృహములతోడను, విత్తైః = పరధనములతోడను, సంయుజ్యతే = సంయుక్తుడును, పరదేశ గః = పరదేశమందు తిరుగువాడును, ప్రియవచాః = ప్రియభాషియు, కన్యాప్రజః = కన్య కలగనువాడును, అల్పత్తజః = స్వల్పమైన పుత్రసంతానము గలవాడును అగును.

తా. కన్యారాశియందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, లజ్జాసంబంధమై జన్మియు, సూదరమైనట్టియు, మాపులును, గమనమును గలవాడును, జారిన మూపులును, భుజములు ను గలవాడును, సౌఖ్యముననుభవించు వాడును, మృదువగు శరీరముగలవాడును, సత్కర్మమును పలుకువాడును, సంగీత సాహిత్య నాట్య, వాద్య, శిల్ప, విద్యార్థపుస్తక లేఖనాది క్రియల యందు నేర్పరియు, శాస్త్రార్థము దెలిసిన పండితుడును, ధర్మాసక్తుడును, దారణాశక్తియుక్త మైన బుద్ధిగలవాడును, కామక్రీడామరంజకుడును, పరగృహధనముల ననుభవించువాడును పరదేశమున సంచరించువాడును, ప్రియః = గమాటలాడువాడును, స్త్రీసంతానము నధికముగా గలవాడును, స్వల్పమగు పుత్రసంతానము గలవాడును, వనితాజన ప్రియుడును. అగును.

— తులయందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాని స్వభావములు. —

శ్లో. దేవబ్రాహ్మణ సాధుపూజ నరతః ప్రాజ్ఞశ్శుచిః స్త్రీజితః
ప్రాంశు శోభన్నతనాసికః కృశచలద్ధాత్రోటకోర్థాన్వితః
హివాంగః క్రయవిక్రయేషు కుశలో దేవద్వినామా సరు

గృంధూనా ముపకారకృద్విరుషి తస్యక్తస్తు తై స్సప్తమే. 7

టీ. సప్తమే = తులయందుచంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, దేవ = దేవతలయొక్కయు, బ్రాహ్మణ = బ్రాహ్మణులయొక్కయు, సాధు = సత్పురుషులయొక్కయు, పూజన = పూజించుటయందు, నరతః = ఆసక్తుడైనవాడును, ప్రాజ్ఞః = ప్రజ్ఞగలవాడును, శుచిః = పరిశుద్ధుడైయుండువాడును, స్త్రీజితః = స్త్రీవశపర్తియును, ప్రాంశుః = మిక్కిలిపొడవైనవాడును, ఉన్నతనాసికః = అత్యున్నతమైనముక్కుగలవాడును, కృశచలద్ధాత్రిః = కృశమైచలించెడి దేహముగలవాడును, అటనః = తిరుగుటయందు దిష్టముగలవాడును, అర్థాన్వితః = ధనయుక్తుడును, హివాంగః = సరియైన ఆవయవములు లేనివాడును (పాశాంతరముందు, హివాంగః = పరిపూర్ణావయవుండును) క్రయవిక్రయేషు = క్రయవిక్రయములయందు, కుశలః = సమర్థుండును, దేవద్వినామా = మొదటిపేరుగాక, సభ్య పర్యాయమైన దైవవాచకమైన రెండవ పేరుగలవాడును, సరుక్ = నోగయుక్తుండును, బంధూహం = స్వజనులకు, ఉపకారకృత్ = ఉపకారము చేయువాడును, తైః = ఆబంధువులచేత, విరుషితః = తిరస్కరింపబడినవాడును, త్యక్తః = అట్టిబంధువులచేత విడువబడిన వాడును అగును.

తా. సప్తమరాశియగు తులారాశియందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, దేవతలను బ్రాహ్మణులను, సాధువులను పూజించువాడును, లౌకికవ్యవహారాది విషయములందు సమర్థుండును, పండితుడును, కీర్త్యాలోచన తత్పరుడును, శృంగార వంతుడై, పరధనదారాపేక్షలేక, బరిశుద్ధముగ నుండువాడును, యువతీజన ఆజ్ఞావ్రతర్తకుడును, మిక్కిలి పొడవైనవాడును, అత్యున్నతముగు ముక్కుగలవాడును, చిక్కియుండి, చలనము గల దేహముగలవాడును, అంతటను తిరిగిండు స్వభావముగలవాడును, ధనవంతుడును, అపరిశ్రాంతములైన అంగములు గలవాడును, క్రయవిక్రయాదులయందు నేర్పరియు, తనకు పెట్టబడిన మొదటిపేరుగాక సభాదులయందు తనప్రజ్ఞను గనుబరచి, రెండవ పేరును సంపాదించువాడును, నోగముతో గూడుకొన్నవాడును, బంధువులకు ఉపకారము చేయువాడైనను, ఆబంధువుల చేత తిరస్కరింపబడి విడువబడువాడును, అగును.

— వృశ్చికమున చంద్రుడుండగా జనించినవాని స్వభావములు. —

శ్లో. పృథుల నయరవతోవృత్త జంఘోసుజాను
రజనకగురు వియుక్తశ్చైశవే వ్యాధితశ్చ

నరపతి కులపూజ్యః పింగలఃకూరచేష్టః

ర్షుషకులిక ఖగాంక శ్చన్నపా బోళిజాతః.

8

టీ. అలిజాతః = వృశ్చికరాశియందుబుట్టినవాడు, పృథులనయవత్సాః = విశాలములైన కన్నులును వక్షస్థలమును గలవాడును, వృత్తజంఘాయజానుః = వర్తలములైనపిక్కలునుతోడలను మోకాళ్లునుగలవాడును, జనక = తల్లిదండ్రులచేతను, గురు=ఆచార్యునిచేతను, వియుక్తః = విడువబడినవాడును, శైతవే = బాల్యమందు, వ్యాధితత్త్వ = వ్యాధిపీడితుడును, నరపతికులపూజ్యః = రాజపూజ్యుడును, పింగళః = పింగళాక్షుండును, కూరచేష్టః = కూరస్వభావుండును, ఝుషకులికఖగాంకః = మత్స్యవజ్రపక్షి రేఖలచేత గుర్తులుగలవాడును, ఛన్నపాపః = పాపకార్యముల చేసి దామవాడును అగున, పాతాంతరమందు, ఝుషకులికఖగాంకఛన్నపాపః = మత్స్యవజ్రపక్షి రేఖల చేతకప్పబడిన పాదములుగలవాడును, అసంగా మత్స్యాది రేఖలుపాదమందు గలవాడని యర్థము.

తా. వృశ్చిక రాశియగు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, విశాలమగు కన్నులు, వక్షస్థలము గలవాడును, వర్తలములగు తోడలును, మోకాళ్లును గలవాడును, జనని జనకులచేతను, ఆచార్యునిచేతను విడువబడినవాడును, బాల్యమందు వ్యాధిపీడితుడును, రాజపూజితుడును, పసుపు రంగుగల కన్నులుగలవాడును, కఠిన స్వభావుడును, మత్స్య, వజ్ర, పక్షి రేఖలుగలవాడును, పాపకార్యములుగూఢముగా జేయువాడును, అగును.

నీచస్థానములు బొందిన చంద్రుడుగాక జాతకునికి విధవా సంభోగము, పరదారా సంపర్కము నీచ పదార్థభోజన ప్రీతి, హింసకునోర్వబాలి, ధనహీనత, గలుగజేయును మరియు సభారంజకత్వమును సంపూర్ణముగ గలుగజేయును.

—॥ ధనుస్సున చంద్రుడుండగా బుట్టినవాని స్వభావములు. ॥—

శ్లో. వ్యాధీర్హస్య శిరోధరః పితృధనస్త్యాగీ కవి ర్వీర్యవాక్

వక్తాస్థూలరద శ్రవోధరనసః కర్తోద్యత శ్చిల్పవిత్

కుబ్జాంసః కునభీ సమాంసలభుజః పాగల్భ్యవాక్ ధర్మవిత్

బంధు ద్విష్ణుబలాత్సమేతిచ వశం సామైక సాధోశ్వజః.

9

టీ. ఆశ్వజః = ధనుస్సున చంద్రుడుండగా జన్మించినవాడు, వ్యాధీర్ఘ = అతివీర్ఘమైన, ఆస్య = ముఖమును, శిరోధరః = కంఠమునుగలవాడును (పాతాంతరమందు = వ్యాధీర్హస్యశిరోరదః = అతివీర్ఘములైన, ముఖము, శిరస్సు, దంతములుగలవాడును) పితృధనః = పిత్రాద్భి త మైన ధనముగలవాడును, త్యాగీ = దాతయును, కవిః = కావ్యకర్తయును, వీర్యవాక్ = బలవంతుడును, వక్తా = మాటలాడుటయందు శేరుగలవాడును, స్థూల = గొప్పవైన, రద = దంతములు, శ్రవః = చెవులు, అధర = క్రిందిపెదవి, నాసా = ముక్కు, గలవాడును, కర్తోద్యతః = బహుకారోద్యమశీలుడును, శిల్పవిత్ = లిపిపుస్తక చిత్రరేఖవాది వేత్తయు

ను, కుష్టాంశః = పొట్టిమాపులు గలవాడను, కునభీ = పుచ్చినగోళ్లుగలవాడను, సమాంశుభుజః = బలిసిన భుజములు గలవాడను, పౌగల్భ్యర్వా = మిక్కిలి పౌగిధిమగలవాడను, ధర్మవత్ = ధర్మమార్గ మెరింగిన వాడను, బంధుద్వీప్ = బంధుద్వేషియు నగును, బలాత్ = బలాత్కారమువలన, వశః = అధీనత్వమును, నశమీతి = పొందడు, సామైకసాధ్యః = సామోపాయముచేత మాత్రమే సాధింపదగిన వాడగును.

తా. ధనురాశియందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, దీర్ఘములైన గళము, ముఖము శిరస్సుదంతములు గలవాడను, పిత్రాస్తితమగు ధనము ననుభవించువాడును, చాతయును, కావ్యముల వ్రాయుటయుండును, చదువుటయుండును సమర్థుడును, బలముగలవాడును, నేర్పుగ మాటలాడువాడును, పొడవగు పండ్లు పెద్దదెవులు లావుగనుండు అధరము, పెద్దముక్కు అననిట్టివి గలవాడును, బహుకార్యములును సమర్థత గలవాడును, పుస్తకములు వ్రాయుట చిత్తరువులు వ్రాయుట, మొదలగు వాటియందు నేర్పరియు, పొట్టిమాపులు గలవాడును, పుచ్చినగోళ్లు కలవాడును, బలిసిన భుజముగలవాడును, న్యాయవిచక్షణుడును, బంధుద్వేషియు, బలాత్కారమునకు లొంగనివాడును, సామోపాయముచేత మాత్రము సాధింపదగిన వాడును అగును.

—ॐ॥ ముకరమున చంద్రుడుండగా జనించినవాని స్వభావములు ॥—

శ్లో. నిశ్చ్యం లాలయతి స్వదార తనయాఽ ధర్మధ్వజోధః కృతః
స్వతః ట్టామ కటిర్గృహీత వచన స్సాభాగ్య యుక్తోలసః
శీతాళు ర్మనుజోటనశ్చుకరే సత్వాధికః కావ్య కృ
ల్లుభోగ్యమ్య జరాగ నాసు నిరత స్సంత్యక్త లజ్జోఘ్నః. 10

టీ. ముకరే = ముకరమున చంద్రుడుండగాబుట్టిన, మనుజుః = నరుండు, స్వదార తనయాఽ = తనదారపుత్రులను, నిత్యం = ఎల్లప్పుడు, లాలయతి = లాలనమునాయుండును, ధర్మధ్వజః = ధర్మముచేసెదనని, దబ్బరలాడి ధనమార్జించు వాడను, అధఃకృతః = తొడలు మొదలైన అధరావయవములు క్రికించి యుండువాడను, స్వతః = మంచికన్నులు గలవాడను, ట్టామకటిః = కృతమైన మొలగలవాడును, గృహీతవచనః = చెప్పినమాత్రమున గ్రహించువాడును, సాభాగ్యయుక్తః = సాభాగ్యసంపన్నుడును, అలసః = మందబుద్ధిగలవాడును, శీతాళుః = చలికిటర్వలేని వాడును, అటనః = తిరిగిడుస్వభావము గలవాడును, సత్వాధికః = బలాధికుడును, (లేక) ఉచారచేష్టుడును, కావ్యకృత్ = కవిత్వము నేయువాడును, లుబ్ధః = లోభియును, ఆగమ్యహీనకాశీశ్రీలయందును, జరాగనాసు = వృద్ధశ్రీలయందును, నిరతః = అసక్తిగలవాడును, సంత్యక్తలజ్జః = సిగ్గులేనివాడును, అఘ్నః = నిర్దయగలవాడును, అగును.

తా. మకర రాశియందు చంద్రుడుండగా జనించినవాడు, తనభార్యపుత్రులను ఎల్లప్పుడును ప్రేమించుచు లాలనసేయువాడును, ధర్మము చేయుదునని, బొంతులాడి ప్రజలకు నమ్రము గలిగించి ధనమార్జించువాడును, కృశించినతొడలు మొదలగుక్రింది అవయవములు గలవాడును, మంచికన్నలు గలవాడును, సన్ననిజఘనము గలవాడును, చెప్పినమాత్రమున గ్రహించువాడును, సౌభాగ్యవంతుడును, సోమరియు, చలికినధికముగా వణకువాడును, తిరుగునట్టి స్వభావముగలవాడును, బలవంతుడును, దాతయు, కావ్యరచనాశక్తి గలవాడును, బహులాభియు, పీనవాతిశ్రీలయందును, తనకంటెయెక్కువ మిరిన వనితలయందును, సంభోగాసక్తిగలవాడును, సిగ్గులేనివాడును, దయావిహీనుడును, అగును.

— శ్లో. కుంభమున చంద్రుడుండగా బుట్టినవాని స్వభావములు. —

శ్లో. కరభగళ సింధురాళు ఖరలోమశద్వీర్లు తనుః

పుథుచరణోరుప్యప్త జఘనాస్యకటి ర్బధిరః

పరవనితార్థపాపనిరతః త్షయవృద్ధియుతః

ప్రియకుసుమాను లేపన సుహృత్తు లబ్జో ధ్వసహః

11

టీ. ఖటజః = కుంభమున చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, కరభగళః = ఒంటె మెడవలెపాడవై వంకరయైన మెడగలవాడును, సింధురాళు = నరములుఉచ్చి కనుపించుచున్నట్టియు, ఖర = కఠినమైనట్టియు, లోమశః=రోమములతో గూడుకొన్నట్టియు, ద్వీర్లు = ఉన్నతమైనట్టియు, తనుః = శరీరముగలవాడును, (కొందఱుసింధురాళు = నరములుకనుపించు శరీరముగలవాడును, ఖరలోమశద్వీర్లు తనుః = కర్మశములయిన రోమములచే వ్యాపింపబడిన దీర్ఘ శరీరము గలవాడునని చెప్పుదురు) పుథుః = గొప్పలయును. చరణః = పాదములును, ఙ్గః = తొడలు ముక్తికట్టును, పృథ్వః=వీపును, జఘనః=మడికట్టు, అస్యః=నోరును, కటిః = మెలయునుగలవాడును, బధిరః=చెవిటివాడును, పరవనితార్థః=పరదారాధనము యందును, పాపః=పాపకర్మముల యందును, నిరతః = ఆసక్తిగలవాడును, త్షయవృద్ధియుతః = ఒకప్పుడు లేమి తోడను మరియొకప్పుడు ధనముతోను గూడుకొనియుండు వాడును, ప్రియ కుసుమాను లేపన సుహృత్ = పుష్పములయందునునుగంధాది లేపనములయందును స్నేహితులయందును ప్రీతి గలవాడును, అధ్వంసహః = మార్గమందు కలుగు కష్టములను సహించువాడును అగును.

తా. కుంభరాశియందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, ఒంటె మెడవలె పాడవై వంకరయైన మెడగలవాడును, ఉచ్చినరములు గలిగినట్టియు, కఠినమైనట్టియు, మిక్కిలిరోమములతోగూడినట్టియు, అత్యున్నతమైన శరీరము గలవాడును, గొప్పవైన పాదములను, తొడలను, వీపును, పిరుదులును, నోరును, మెలయును గలవాడును, పరదారాధనముల యందును, పాపకార్యముల యందును, ఆసక్తిగలవాడును, చెవిటివాడును, చీలిత కాలమున కొంత భాగముభాగ్యవంతుడుగను, కొంత కాలము భాగ్యహీనుడుగను ముందువాడును, పుష్పములయందు

దును, నుగంధాది లేపనముల యందును బ్రీతి గలవాడును. స్నేహితులయం దనురక్తిగలవాడును, మార్గాయాస క్షోభమును సహించువాడును, అగును.

— ❧ — మీనమునచంద్రుడుండగా బుట్టినవానిస్వభావములు. ❧ —

శ్లో. జలశరధనభోక్తా దారవాసోనురక్తః

సమ రుచిర శశీర స్తుంగ నాసో బృహత్కః

అభిభవతి సపత్నా శ్రీజిత శ్చారుదృష్టి

ద్యుతినిధి ధనభోగీ పండిత శ్చాంత్యరాశౌ.

12

టీ. అంత్యరాశౌ = మీనరాశియందుచంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, జలధన = నీటియందుబుట్టిన ముత్యములు మొదలైనవాని క్రయవిక్రయములచేత చిక్కినధనమును, పరధన = పరద్రవ్యములను, భోక్తా = అనుభవించువాడును, దార = భాగ్యయందును, వాసః = వస్త్రములయందును, అనురక్తః = అనురాగముగలవాడును, సమ = సౌదురుతగులు లేక, రుచిర = కాంతియుక్తమైన, శశీర = దేహముగలవాడును, తుంగనాసః = ఎత్తైన ముక్కుగలవాడును, బృహత్కః = పెద్దతలగలవాడును, అగును, సపత్నా = శత్రువులను, అభిభవతి = గెలిచి తిరస్కరించువాడును, శ్రీజితః = శ్రీవశవర్తియును, చారుదృష్టిః = అందమైనకన్నులుగలవాడును, ద్యుతి = కాంతి, నిధి = నిక్షేపము, ధన = ధనములయొక్క, భోగీ = అనుభవించువాడును, పండితః = శాస్త్రజ్ఞుడును = అగును.

తా. మీనరాశియందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, ఉదకమునబుట్టిన ముత్యములు మొదలగువాని క్రయవిక్రయాదులవలన, ధనమార్జించువాడును, ఇతరులధనము ననుభవించువాడును, కళిత్రమునందును, వస్త్రములయందును, ప్రీతిగలవాడును, అంగవిహీనము లేక యుండువాడును, నుందరశరీరముగలవాడును, ఎత్తగుముక్కుగలవాడును, పెద్దతలగలవాడును, శత్రువిషమునందతి తిగస్కారభావముగలవాడును, చనితాజనవశవర్తియును, అందమగు కన్నులుగలవాడును, శాస్త్రజ్ఞానముగలవాడును, చొరికిన నిక్షేపమువలన భోగముననుభవించువాడును, అగును.

— ❧ — రాశ్యరాశ్యేతరస్థ చంద్రఫలముల పూర్ణాపూర్ణత్వములు. ❧ —

శ్లో. బలవతి రాశౌ తతధిపతౌచ స్వబలయుత స్సాన్య ద్యది తుహినాంతుః

కథితఫలానా మవికలదాతా శశివద్యో ౭ న్యేవ్యనుపరిచింత్యా. 18

టీ. రాశౌ = జన్మకాలమునచంద్రుడున్న రాశియును, తదధిపతౌ = ఆచంద్రాధిష్ఠితరాశ్యధిపతియును, బలవతిసతి = బలవంతులై యుండగా, తుహినాంతుః = చంద్రుడు, స్వబలయుతస్సాన్యద్యది = పూర్వోక్తమైన స్థానబలములతోఁ గూడినవాడై యున్న యొడల, కథితఫలానాం = ఈచెప్పబడినఫలములను, అవికలదాతా = సంపూర్ణముగా

నిచ్చును. అతః = ఈచంద్రునికంటె, అన్యేపి = ఇతరములైన రవికుబాద్రిగ్రహములును, కేవల్ = చంద్రునివలె, అనుపరిచింత్యాః = ఆలోచింపదగినవి.

తా. జననకాలమునచంద్రుడును, ఆచంద్రుడందురాశినాడును, బలయుతులై యుండగాచంద్రుడు, పూర్వోక్తస్థానములందు బలవంతుడై యుండునెడల పై శ్లోకముల యందుజెప్పబడిన ఫలములన్నియు సంపూర్ణముగఁబడును. ఇట్లునుటచే పై మాదురీతుల బలములములగుచు డగా రాశిస్వభావాదులన్నియు పై గనుబరుపబడిన ప్రకారము ఏ లోపములును లేక చక్కగజరుగుననియు, వీనియందు రెండుమాత్రము బలయుతములుగ నున్నయెడల ఫలములుకొంచెము తక్కువగాను, సంపూర్ణఫలితములుగాకను జరుగుననియు, ఒక్కటి మాత్రము బలవంతమైయుండిన ఫలములన్నియు మిక్కిలి స్వల్పముగా జరుగుననియు, ఒక్కటిగూడ బలోపేతముగానియెడల రాశిస్వరూపఫలాదులు ఏమాత్రమును జరుగవనియు, నూహింపదగినది. మరియు చంద్రేతరములగు గ్రహదులకన్నిటినియిట్లే నూహింపదగినది. ఈ శ్లోకమున “బలవతిరాశౌగదధిపతౌచ” అని యుండుటచే సూర్యంగారక బుధ, గురు, శుక్ర, శనైశ్చరు లేరాశియందుండుగో ఆరాశియు, ఆరాశినాధుడను, ఆ రాశియందు తత్కాలస్థితగ్రహమును బలయుతములైయుండునెడల వక్ష్యమాః చంద్రేతరము లగు సూర్యంగారక బుధ, గురు, శుక్ర, శనైశ్చరులుండు రాశిస్వభావాదులు సంపూర్ణముగ జరుగుననియు, యిందురెండు మాత్రము బలయుతములగునెడల పూర్వముచంద్రునకు జెప్పినరీతిగ ఫలములుకొంతమధ్యమముగ జరుగుననియు, ఒక్కటిమాత్రము బలవగునెడల ఫలము స్వల్పమనియు, అన్నియు బలహీనములగునెడల ఆ రాశిస్వభావములుమాత్రమే జరుగుననియు, తెలియదగినది.

సూర్యస్థితరాశి ఫలములు.

→ { మేషవృషభములయందు సూర్యుడుండగా }
బుట్టినవానిస్వభావములు. { ←

శ్లో. ప్రథిత శ్చతుర్గోటనోల్పవిత్రః క్రియగే త్వాయుధభృద్వితుంగభాగే
గవి వస్త్రసుగంధ వణ్యాజీవీ వనితాద్విట్ కుశలశ్చ గేయవాద్యే. 14

టీ. క్రియగే = మేషమంగురవియుండఁగా బుట్టినవాడు. ప్రథితః = ప్రఖ్యాతుడును, చతురః = నేర్పరియును, అటనః = తిరిగెడువాడును, అల్పవిత్రః = స్వల్పభనవంతుడును, ఆయుధభృత్ = ఆయుధములను ధరించిబ్రతుకువాడును, అగును. ఈ ఫలము, వితుంగభాగే = పరమోద్భాగమునకు వెలిగానున్న భాగములతో బుట్టినవానికనితెలియందగినది, గవి = వృషభమందుసూర్యుండఁడఁగా జనించినవాడు, వస్త్రసుగంధవణ్యాజీవీ = వస్త్రములు సుగంధద్రవ్యములు విక్రయించి జీవించువాడును, వనితాద్విట్ = స్త్రీద్వీషియు, గేయవాద్యే = గానవాద్యములయందు, కుశలః = సమర్థుండును అగును.

తా. మేషరాశియందు సూర్యుడుండగా బుట్టినవాడు, కీర్తిగలవాడును, సేర్పరితనము గలవాడును, దేశసంచారాభిలాషియు, ధనముస్వల్పముగాగలవాడును, శస్త్రయులకముగ జీవనముచేయువాడును, అగును. ఈ విషయములు, మేషరాశిసూర్యునకు ఉచ్చస్థానముగా నుండుటచేతను, గ్రంథాంతరవచనములచేతను, యిస్లాంకమున “వితుంగభాగే”యనియుండుట వలనను, పరమోచ్చభాగములుగాక తక్కిన 20 భాగములయందు సూర్యుడుండగా మాత్రమున ఫలితములుజరుగుననియు, పరమోచ్చభాగములగు 10 భాగములయందు సూర్యుడుండు కాలమున జననమందినవాడు, పై జెప్పిన ప్రకారముగాక, ధనాధ్యుడై, ఆయుధ ధీరులచే నేరింపబడుచు ప్రఖ్యాతిగపాలనముజేయుచు సర్వభోగముల ననుభవించువాడగునని యూహింపదగును.

వృషభరాశియందు సూర్యుడుండగా బుట్టినవాడు. వస్త్రములు, సుగంధద్రవ్యములు, మోదలగువాని క్రయవిక్రయాదులచే జీవనముచేయువాడును, స్త్రీలయందు ద్వేషస్వభావము గలవాడును, సంగీతివిద్యాకుశలుడును, అగును. మరియు గ్రంథాంతరముల యభిప్రాయముచే శత్రువులుగలవాడనియు, శత్రుసోగముగలవాడనియు, నూహింపదగియున్నది.

మిథున, కర్కట, సింహ, కన్యలయందు సూర్యుడుండగా

బుట్టినవాని స్వభావములు.

శ్లో. విద్యాక్ జ్యోతిషవిత్తవాక్ మిథునగే భానా కుశీరేస్థితే
తీక్ష్ణైశ్చ పరకార్యకృచ్చమపధః కేతైశ్చ సంయుజ్యతే
సింహస్థే వనశైలగోకులరతి ర్విర్యాన్వితోఽజ్ఞః పుమాన్
కన్యాస్థే భిషిలేఖ్య కావ్య గణిత జ్ఞానాన్వితః స్త్రీవపుః. 15

టీ. భానా=సూర్యుడు, మిథునగే=మిథునమందుండగా జనించినవాడు, విద్యాక్= వ్యాకరణకాస్త్రజ్ఞుడును, జ్యోతిష=జ్యోతిశాస్త్రజ్ఞుడును, విత్తవాక్=ధనికుడును, అగును. కుశీరేస్థితే = కర్కాటకమందురవియుండగా జనించినవాడు, తీక్ష్ణః = తీవ్రమైనవాడును, అస్యః = దరిద్రుఁడును, పరకార్యకృత్ = పరులకార్యమునుసేయువాడును. శ్రమపధః= దారినడుచుటచేతి శ్రమనొందువాడును, అగును. కేతైశ్చ=దుఃఖములతో, సంయుజ్యతే = కూడియుండును, సింహస్థే = సింహమందు రవియుండగాబుట్టిన, పుమాన్ = పురుషుడు, వనశైల గోకులరతిః = అడవి కొండ గోవులులందు ప్రేమగలవాడును, విర్యాన్వితః= బలవంతుడను, అజ్ఞః = మూర్ఖుడును, అగును. కన్యాస్థే=కన్యయందు రవియుండగా జనించినవాడు, భిషి = ఆశురములుత్రాయుట, లేఖ్య = బొమ్మలువాయుట, కావ్య= కవిత్వముచెప్పుట, గణిత = గణితముచేయుట, జ్ఞాన = అత్ర జ్ఞానము, అన్వితః = ఈచెప్పుబడిన గుణముగలవాడును, స్త్రీవపుః = స్త్రీవశ శరీరుడునుఅగును.

తా. మిథునమున నూర్యుడుండగా బుట్టినవాడు, భాషావిషయక కాస్త్రములనెరిగిన వాడుక, జ్యోతిశ్శాస్త్రము నందనుభవముగలవాడును, ధనవంతుడును, ధారణసమర్థుడును బుద్ధిగలవాడును, అగును.

కర్కాటకమున నూర్యుడుండగాజనించిన మానవుడు, తీవ్రమగు బుద్ధిగలవాడును, దరిద్రముచే పీడింపబడువాడును, ఇతరులకార్యముల నెరవేర్చుటయందభిలాష కలవాడును, దారిద్ర్యముచుటచేగలిగిన యాయాసమునోర్వకాలనివాడును, సర్వధాదుఃఖితుడును, అగును. మరియు కార్యములయందు చపలత్వముగలవాడును, శ్రుజనులచే విరోధింపబడువాడును, మత్తు వస్తువులయందాసక్తిగలవాడును అగుననియు తెలియదగినది.

స్వక్షేత్రముగు సింహరాశియందు నూర్యుడుండుకాలమున బుట్టినవాడు, అడవులందు, ను, పర్వతముల సమీపమునను విచారము నేయుటయందు విన్యకలవాడును, గోకులమునందతి ప్రీతిగలవాడును, బలవంతుడును, మూర్ఖుడును అగును. (కొందరుగ్రంథాంతర వచనముల వాధారముగగొని, బలపరాక్రమముగలిగి, భటవగ్గసహితంబుగ అరణ్యాదులయందు దుష్ట మృగశిక్షగావించి మానులకు బాధగలుగకుండజేసి వారిపీవనల వలన, గోధనసమృద్ధికలిగి నిపులుడై రాజ్యభరిపాలననేయు రాజగుననియు నూహించుచున్నారు.)

కన్యారాశియందు నూర్యుడుండగాబుట్టినవాడు, పుస్తకములు వ్రాయుటయందును, చిత్రరవులువ్రాయుటయందును, కవిత్వముచెప్పటయందును, గణితకాస్త్రమునందును, ఆత్మజ్ఞానమభివృద్ధిచేసుకొనుటయందు సమర్థుడును, స్త్రీసమాన శరీరముగలవాడును, అగును.

తులావృశ్చిక ధనుర్కరములయందు రవియుండగా
బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. జాత స్తాని శౌండికోఽధ్వనిరసో హైరణ్యకో నీచకృత్
క్రూర స్సాహసికో విషార్జితధన శ్చస్త్రాంతిగోఽలిసితే
సత్సాజ్యో ధనవాన్ ధనుర్ధరగతే తీర్థో భిషక్కారుకో

నీచోఽజ్ఞః కువణి జ్యైష్ఠ్యగే ల్పధనవాన్ లుబ్ధోఽన్యభాగ్యోపభుక్.15

టీ. తాళిని = తులయందు రవియుండగా, జాతః = పుట్టినవాడు, శౌండికః = మద్యపానరతుడును, అధ్వనిరసః=నడుమటయంద పేరుగలవాడును, హైరణ్యకః=స్వర్ణకారుడును, నీచకృత్ = నీచకార్యములు నేయువాడును, అగును. అలిసితే = వృశ్చికమందు రవియుండగా (బుట్టినవాడు), క్రూరః, = క్రూరుడును, సాహసికః = సాహసకార్యముల జేయువాడును, విషార్జితధనః = విషప్రయోగముచే ధనముసంపాదించువాడును. (వృధార్జితధనః = వాడుసంపాదించిన ధనమును చోరాదులపహరింతురుకాబట్టి వృథముగా సంపాదింపబడిన ధనముగలవాడు,) శస్త్రాంతిగతః = ఆయుధవిద్యాపారగుడును (పాకాస్త్రా = శిక్షకుడును, అంతకః = నాశకుడు) అగును. ధనుర్ధరగతే = ధనుస్సున తవియుండగా

(బుట్టినవాడు), సత్సూజ్యః = సత్పురుషులచే పూజలందుకాడును, ధనవాక్ = ధనికుడును, తీర్థః = కోపియు, భిషక్ = వైద్యుడును, కారుకః = శిల్పకర్తృజ్ఞుడును, అగును మృగే = మకరమందు నూర్చుడుండగా (బుట్టినవాడు) నీచః = నీచకార్యములు సేయువాడును, అజ్ఞః = మూఁఘుడును, తవశిక్ = కపటమైన భేరముసేయువాడును, అల్పధనవాక్ = స్వల్పధనశంతుడును, లుబ్ధః = లోభియు, అన్యభాగ్యోపభుక్ = ఇతరుల భాగ్యమును అనుభవించువాడునగును.

తా. తులారాశియందు నూర్చుడుండగాబుట్టినవాడు, మద్యపానాసక్తుడును, మద్యమును తేయువాడును, విక్రయించువాడును, అగును. ముఖ్యముగాగవుండ్ల వాడనుట సహజముగానున్నది. త్రోవనమచుటయందు ఆసక్తిగలవాడును, స్వర్ణకారకసామర్థ్యముగల వాడును, నీచకార్యమురత్తుడును అగును.

వృశ్చికరాశియందు నూర్చుడుండగాబుట్టినవాడు కోపియు, యుక్తాయుక్తపరిష్కాసములేక, మూఁఘడయ్యు దైర్యముతో సాహసకార్యములు చేయగడంగువాడును, విషాదులను ప్రయోగించుటచే అర్జింపబడిన ధనముగలవాడును, ఈవిషయమున, కొందరు. “వృధార్జితః పనః” అనిపలికించి అర్జించినధనమును సహజకార్యముల కుపయోగింపక దాచిపెట్టుగాచోరులపహరించుకొనిపోవుచుండునట్టి స్థితిగలవాడునగునందురు, మరియు. శాస్త్రములయందు ప్రతిగలవాడును, కఠినముగశిక్షించువాడును, అగును.

ధనూరాశియందు రవియుండగాబుట్టినవాడు, సత్పురుషులచే పూజింపదగినవాడును, ఐహిష్టియు, శిల్పికార్యములయందలి నిపుణుడును, శిక్షకుడును అగును.

మకరరాశియందు నూర్చుడుండగా బుట్టినవాడు, స్వతులచారమున కనుగుణముగాని పనులనుచేయువాడును, అతిమూర్ఖుడును, నీచశస్త్రక్రయ విక్రయాదులయందు సమర్థుడును, ధనముస్వల్పముగాగలవాడును, లుబ్ధుడును ఇతరుల సంపదననుభవించువాడును, సర్వదా ఇతరులకార్యములు నెరవేర్చుటయందు యిష్టముగలవాడును అగును.

→ { కుంభ మీనములందు నూర్చుడుండగా బుట్టినవానిస్వభావములు. } ←

శ్లో. నీచో ఘటే తనయ భాగ్యపరిచ్యుతోఽస్వ
స్తాయోత్థపణ్యవిభయో వనితా దృశోఽన్త్యే
నక్షత్రమానవతినుప్రతిమే విభాగే
లక్ష్యోద్ధిశే త్రుహినరశ్చిదినశయ్యుక్తే.

17

టీ. ఘటే = కుంభమందురవియుండగా జన్మించినవాడు, నీచః = అధమకార్యములుచేయువాడును, తనయ భాగ్య పరిచ్యుతః = పుత్రులను భాగ్యమును విడువబడినవాడును, అన్యః = నిర్ధనుడును, అగును. అన్త్యే = మీనమందురవియుండగా బుట్టిన

వాడు, తోయోక్త్యుక్తి విధనః = నీటియందుఁబుట్టిన ముత్యములు మొదలగువానివిక్రయముచేత సంపాదించినధనము గలవాఁడును, పవిత్రాద్యతః = స్త్రీలచేత అదరింపబడువాఁడును, అగును. తుహినరశ్చిదిశేయక్షే = చంద్రనూర్యలుఏకరాశిగతులై యుండఁగా, సత్త్రమానతను ప్రతిమే, కాలపురుషునియొక్క శరీరమునకుఁబ్రచుయిన, విభాగే = అంగవిభాగమున, లక్ష్మ = చిహ్నమును, ఆదిశేత్ = చెప్పవలయును.

తా. కుంభరాశియందు రవియుండఁగా బుట్టినవాడు, సంచకార్యములుచేయువాడును, పుత్రులచేతను, భాగ్యముచేతను విడువబడినవాడును, ధనహీనుడును అగును.

మీనరాశియందు నూర్యకుండఁగాజనించినవాడు, నీటియందుబుట్టిన వగు ముత్యములు శంఖములు మొదలగువాని శరీరముచే జీవనముచేయువాడును, తిన్దాలకముగ న్నాగించిన ధనుసంపదగలవాడును, పవిత్రాజనముచే నాదరింపబడువాడును, అగును.

రవిచంద్రులు ఏకరాశిస్థితులగుచుండఁగా బుట్టినవారికిగలుగు చిహ్నములు.

రవిచంద్రులు ఏకరాశిగతులైయుండఁగా వారేరాశియందు కూడియుండుటో యారాశియొక్క సత్త్రమానవుడు అనగా కాలపురుషుడు, ఆకాలపురుషునియొక్క శరీరమునకు సమమై “కాలాంగని” అనుశ్లోకోక్త అంగవిభాగమురీతిగా నేర్పడు అంగమున చిహ్నమునుచెప్పవలయును. అనగా, నూర్యచంద్రులుండ రాశి కాలపురుషునియంగవిభాగమున సేయంగముగా నేర్పడుచున్నదో జాతికునికిఆయంగముననున్న యుండునని తెలియదగియున్నది.

అంగారక స్థితరాశిఫలములు.

మేష, వృశ్చిక, వృషభతులలయందు అంగారకుండఁగా

బుట్టినవానిస్వభావములు.

శ్లో. సరపతిసత్కృతాటన చమూప వణిక్సధనాన్

క్షుతతను వోర భూరివిషయాంశ్చ కుజ స్వగృహే

యువతిజితాం తుహ్యత్తు విషమా స్వరదారి రతాన్

కుహక సువేష భీరు పరుశా స్థితభే జనయేత్.

18

టీ. స్వగృహే = స్వక్షేత్రములందు, కుజః = అంగారకుడు, సరపతిసత్కృత = రాజపూజితులను, అటన = దేశసంచారిగను, చమూప = సేవాపకులను, వణిక్ = వ్యాపారము జెలిసినవారలను, సధనాన్ = ధనవంతులను, క్షుతతను = గాయముచే మచ్చులేర్పడు దేహముగలవారలను, వోరః = దొంగలను, భూరివిషయాన్ = అధికమైనకోరికగలవారిని, జనయేత్ = జనింపజేయును. స్థితభే = కుక్షేత్రములయందున్న కుజుఁడు, యువతిజితాన్ = స్త్రీవిధేయులకు, కుహ్యత్సు = బంధుమిత్రులందు, పరుశాన్ = హృదయస్వభావు

లను, పరదాశరతాక్ష = పరకాంతాసత్తులను, కుచాశ = ఇంద్రజాలికులను, సువేష = మంచివేషముగలవారిని, భీరు = భయస్థులను, పరుషాక్ష = కఠినులను, జనయేత్ = జన్మింపజేయును.

తా. స్వక్షేత్రములగు, మేష, వృశ్చికరాసులయందు అంగారకుడుండగా జనించినవాడు, రాజపూజితుడును, దేశములుతిరుగుట స్వభావముగాగలవాడును, సేవాధిపతియు, వ్యాపారముచేయువాడును, ధనవంతుడుక, కత్తులు మొదలగువానిచే గాయములేర్పడిన శరీరముగలవాడును, దొంగయు, లౌకికవిషయములయందును, ఇంద్రియసుఖాదులయందును, గ్రంథాదులయందును ఆసక్తిగలవాడును అగును.

శుక్రక్షేత్రములగు, వృషభ తులారాసులయందు అంగారకుడుండగా బుట్టినవాడు శ్రీవశ వర్తియు, బంధమిత్రుడులయందు కూగ్రబుద్ధిగలవాడును, పరశ్రీప్రియత్వముగలవాడును, ఇంద్రజాలమునెరిగినవాడును, సర్వజవాకర్షకమైన వస్త్రాభరణములను, ధరించువాడును, భయముగలవాడును, స్నేహరహితుడును, అగును.

—→ మిథునకన్యాకర్కటకముల యందంగారకుడుండగా {
బుట్టినవారి స్వభావములు. {

శ్లో. బాధే సహ సనయవా విసుహృత్కృతజ్ఞో
గాంధర్వయుదకుశల కృతకర్మ భయోరీ
చాంద్రేర్థవా సలిలయాన సమార్జిత స్వః
ప్రాజ్ఞశ్చ భూమితనయే వికలః ఖలశ్చ.

19

టీ. భాధే = బుధక్షేత్రములయందు, భూమితనయే = కుజుడుండగా (బుట్టినవాడు) అసహ = పరులు సహింపలేని తేజముగలవాడును, తనయవా = పుత్రవంతుడును, విసుహృత్ = స్నేహరహితుడును, కృతకర్మ = చేసినమేలుపరువనివాడును, గాంధర్వ = గానమందుక, యుద్ధ = యుద్ధమందును, కుశలః = సమర్థుడును, కృపణః = కార్పణ్యముగలవాడును, అభయః = భీతిరహితుడును, అర్థి = యాచకుడును అగును. చాంద్రే = చంద్రక్షేత్రమును కుజుడుండగా (బుట్టినవాడు) అర్థవా = ధనవంతుడును, సలిలయానసమార్జితస్వః = ఓడవ్యాపారముచేత ధనము సంపాదనగలవాడును, (పా సలిల = నీటిచేతను, యాశ = అన్యదేశగమనముచేతను, అనియుండవచ్చును.) ప్రాజ్ఞః = ప్రజ్ఞగలవాడును, వికలః = అంగహీనుడును, ఖలః = దుర్జనుడును, అగును.

తా. బుధనిక్షేత్రములగు, మిథున, కన్యారాసులయందు అంగారకుడుండగా బుట్టినవాడు, ఇతరులకు సహింపగూడ నంత తేజస్సుగలవాడును, పుత్రులుగలవాడును, మిత్రులులేని వాడును, తనకుచేసిన మేలును మరలక మరల మేలుసేయువాడును, గానమునకుకలత్వము గలవాడును, యుద్ధమునందు సమర్థుడును, కార్పణ్యము గలవాడును, భయములేని వాడును, యాచకుడును, అగును.

టీ శకాంకజే = బుధుడు, తృతీయే = మిధునమందుండగా (బుట్టినవాడు) విక
 త్తనః (అసత్యవాదియు) కాశ్రు = వ్యాకరణాదికాశ్రుములయందును, కళా = గీతవాద్యాదుల
 యందును, విదగ్ధః = చాతుర్యము గలవాడును, ప్రీతుంవదః = ప్రీయముగామాట్లాడు
 వాడును, సౌఖ్యరతః = సుఖాభిలాషియు, అగును. శకాంకజే = బుధుడు, కీతకర్తృ యుక్తే =
 చంద్రగృహమైన కర్కాటకమందుండగా జనించినవాడు, జలార్జితస్యః = నీటిచేత
 సంపాదించబడిన ధనముగలవాడును స్వజనస్య = బంధువులకు, శత్రుః = ద్వేషియునగును.

తా. స్వత్ప్రేమగు మిధునరాశియందు బుధుడుండగా బుట్టినవాఁడు, బడాంబ
 కొట్టులయందు సమర్థుడును, వాచాలకును, వ్యాకరణము మొదలగు గాగల కాశ్రుముల నెరిగిన
 వాడును, గీతవాద్యులయందు చాతుర్యముగలవాఁడును, ఇంపుగమాటలాఁగ వాడును, సౌ
 ఖ్యమున దాన క్షిలవాడును, ఇతరులకుపకారము నేయుటయందు సంతోషముగలవాడును,
 అగును. మరియు, గ్రంథాంతరచనానుగుణ్యముగ కవితానిపుణత్వము, వృద్ధజనసేవగల
 వాడును అగుననికొందరందురు.

చంద్రప్రేమగు కర్కాటకమున బుధుడుండగాబుట్టినవాడు, ఉదకిముమూలముగ
 సంపాదించబడిన ధనముగలవాడును, బంధువులకును మిత్రులకును వైరియునగును, ఈ శ్లోక
 మున “జలార్జితస్యః” అనియుండుటకు బగులుగా, బలార్జితస్యః అనిపఠించి, బలపరా
 క్రమానుచే ధనమార్జింపవాడనియు, కొందరు చెప్పుచున్నారు.

సహకన్యలయందు బుధుడేడగా జనించినవారి స్వభావము.

శ్లో. స్త్రీ ద్వేష్యో విధన స్సుఖాత్మోఽటన్ఞ్జః

స్త్రీణాం సుపరిభవోఽర్కరాశిశ్చ జ్ఞే

త్యాగీ జః ప్రమగ్గుణ స్సఖీక్షమావాక్

యక్తిజ్ఞో విగతభయశ్చ షష్ఠరాశౌ.

23

టీ. డ్ఞ = బుధుడు = అర్కరాశిశ్చ = విప్రులమును బొంది యుండగా బుట్టినవాఁ
 డు, స్త్రీ ద్వేష్యః = స్త్రీలకు లయుష్టుడుగాను, విధనసుఖాత్మ జః = ధనసుఖపుత్రరహితుఁ
 డును, అటన్ఞః = తిరిగివారగును, అన్ఞః = మాధుడును, స్త్రీలోలః = విషనూభిలాషియు, సు
 పరిభవః = మిక్కిలినిరసింపబడువాఁడును, అగును, షష్ఠరాశౌ = ఆరివయింటబుధుడుండగా
 జన్మించినవాడు, త్యాగీ = దాతయును జ్ఞః = బుద్ధిమంతుడును, ప్రమగ్గుణః = అధికము
 లగువిద్యా శౌర్యాదిగుణములు గలవాడును, సుఖీ = భోగియు, క్షమావాక్ = ఓర్పరియు,
 యక్తిజ్ఞః = యుక్తిగలవాడును, విగతభయశ్చ = భయములేనివాఁడును, అగును.

తా. సింహరాశియందు బుధుడుండగా బుట్టినవాడు వనితాజనమున కయిష్టుడును,
 ధనము, సుఖము, పుత్రులులేని వాడును, తిరిగెడు స్వభావముగలవాడును, మాధుడును, స్త్రీ
 లయందభిలాషగలవాడును, తిరస్కరింప బడువాడును అగును.

కన్యారాశియందు బుధుడండగా బుట్టినవాడు, దానము చేయకాడును, బుద్ధిమంతుడను, విద్యాకౌర్యాదిగణము లధికముగా గలవాడును, కుభియు, ఓర్పుగలవాడును, యుక్తిగలవాడును, భయములేనివాడును అగును.

→ { మకర కుంభ ధనుర్మూలములయందు బుధుడుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు. } ←

శ్లో. పరకర్మ కృదస్వ శిల్పబుద్ధిః బుణవా నిష్ప్రికరో బుధేర్కజశ్చ
స్వసత్కృత పండితాప్రవాక్యా సవ మేఽంత్యేజిత సేవకోఽన్యశిల్పః.

టీ. బుధ = బుధుడు, అర్కజశ్చ = శనిగృహములలో నుండగా జన్మించినవాడు, పరకర్మకర్త = పరమేష్ఠుడగును, అస్వ = దరిద్రుడగును, శిల్పబుద్ధి = శిల్పములందు ఆసక్తిగలవాడును, బుణవా = ఆప్వగలవాడును, నిష్ప్రికరః = పనులుచేయువాడును అగును. సవమే = ధనుస్సున బుధుడుండగా బుట్టినవాడు, స్వసత్కృత = రాజభూష్యుడును, పండిత = విద్వాంసుడను, ఆప్రవాక్యః = అనుకూలముగాఁ బలుకువాడును అగును. అంత్యే = మినముందు బుధుడుండగా బుట్టినవాడు, జితసేవకః = జయించునట్టి సేవకులగలవాడును, అంత్యశిల్పః = చెప్పలుకుటకు మొలగు నీచపుషులయందు నేర్పరి అగును.

తా. కన్యేశ్వరస్థానములగు మకరకుంభములయందు బుధుడుండగా బుట్టినవాడు దరిద్రుడును శిల్పకాగ్యములందు ఆసక్తిగలవాడను, అప్వతీసిన ద్రవ్యముచే జీవనముచేయువాడును, అగును. ఈశ్లోకమున “బుణవాక్” అనియుండుటకు బదులుగా “గుణవాక్” అనికొందరు పఠించుదురుగాని అది అను ఘణ్యముకాదని శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయము — మరియు తెలిపకలం చేయువాడును అగును. ధనూరాశియందు బుధుడుండగా బుట్టినవాడు రాజభూజితుడను, విద్యాంసుడును, విశేషబుద్ధిగల మధికముగాగిరి సుయమున పతిపాతములేక న్యాయరీతిని పలుకువాడును, అగును నీచత్రేత్రమగు మినరాశియందు బుధుడండగా బుట్టినమానవుడు, ఇలియల అభిప్రాయముకొరిగి తదుక్తముగా నడచుటయందు సేవకులకంటె యధికముగా బ్రవర్తించువాడును, చర్మదలచే నైపుణ్యముగా జేయబడిన పాదుకాదల నిర్మించుటయందును తిన్నెంబంధ క్రియవిక్రియాదులయందును సుచర్చిత గలిగినవాడును, నీచకార్యములయందు ఆసక్తిగలవాడును, స్వకులాచారములకు వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించువాడును అగును.

→ { గురుస్థిత రాశిఫలములు. } ←

బృహస్పతి మేష వృశ్చిక, వృషభ, తులా, మిథున కన్యలయందుండగా జన్మించినవారి స్వభావములు.

శ్లో. సేనానీ ర్భూషితదారిలయో చాతా సుభృత్యః కుమీ
తేజో దారగః కాన్యిత స్సరగురా ఖ్యతః పుమాః కాజభే

కల్యాంగ ససమఖార్థమిత్ర తనయ స్త్యాగీ ప్రియ శ్వాక్రభే
జాధే భూరికరిచ్చ దాత్త జనుహృ త్సాచివ్యయుక్త స్సుఖి. 25

టీ. కురగురా = బృహస్పతి, కాజభే = కుజక్షేత్రములైన రానులలోనండగాఁ బుట్టినవాఁడు, సేవాసీ = సేవాధిపతియును, బహువిత్తదారితనయః = బహు ధన భార్య పుత్రులు గలవాఁడును, దాతా = దానముచేయువాఁడును, కుభ్యత్యః = మంచి నేవకులు గలవాఁడును, మిమి = ఓర్వగలవాఁడును, తేజః = కాంతితోడను, దాగ్గుణైః = కళత్ర సౌఖ్యములతోడను, అన్వితః = కూడుకొనినవాఁడును, ఖ్యాతః = ప్రసిద్ధుఁడును, అగును. శ్వాక్రభే = శుక్రక్షేత్రములందు గుళవుండగాఁ బుట్టినవాఁడు, కల్యాంగః = స్వస్థదేహుండును, సమఖార్థమిత్రతనయః = సుఖ ధన మిత్ర పుత్రులు గలవాఁడును, త్యాగీ = దాన వంతుఁడును, ప్రియః = సర్వజనప్రియుఁడును, అగును. జాధే = బుధస్థానములందు గురువుండగా జన్మించినవాఁడు, భూరి = అనేకులగు, కరిచ్చదాత్తజనుహృత్ = పుత్రిమిత్ర నేవకులు గలవాఁడును, సాచివ్యయుక్తః = మంత్రంగమున కర్హుఁడును, సుఖి = సుఖవంతుఁడును, అగును.

తా. అంగారకక్షేత్రములగు మేష వృశ్చికములయందు గురువు డగా బుట్టినవాడు సేవాధిపతియు, ధనాధ్యక్షుడు, వెక్కు భాగ్యులకలవాఁడును, పుత్రు లధికముగాగలవా ఁడును, దానముచేయువాఁడును, మంచి నేవకులు గలవాఁడును, శాంతగుణము గలవాఁడును, తేజోవంతుఁడును, కళత్ర సౌఖ్యముగలవాఁడును, దాదరగుణముగలవాఁడును, అగును

శుక్రక్షేత్రములగు వృషభతులా రానులయందు బృహస్పతియుండగా జన్మించినవా ఁడు శోగములేని శరీరముగలవాఁడును, సౌఖ్యము సమభవించువాఁడును, ధనము, మిత్రులు పుత్రులదిగాగలవారితో గూడినవాఁడును, దాతయును, సర్వజనప్రియుఁడును, అగును.

కుజక్షేత్రములగు మిథునకన్యలయందు బృహస్పతియుండగా జననమందినవాఁడు, అమిత పరివారమును. ఫలప్రియ బాహుళ్యము గలవాఁడును, మంత్రిత్యమునందు నియోగిపబడిన వాఁడును, సౌఖ్యము సమభవించువాఁడును, అగును.

కర్కటకసింహ, ధన్వర్తీన, మకర కుంభగు లయందు బృహస్పతియుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. చాంద్రే రత్న సుత స్వ దార విభవ ప్రజ్ఞా సుఖై రన్విత
సింహే స్యా ద్భులనాయక స్సుగురా ప్రోక్తంచ యచ్చంద్రభే
స్వర్తే మాండలికో నరేంద్ర సచివ స్సేనాపతి ర్వా ధనీ
కుంభే కర్కటవ త్ఫలాని మకరే నీచోఽల్పవిత్తోఽసుఖి. 26

టీ. కురగురా = బృహస్పతి, చాంద్రే = చంద్రక్షేత్రమున నుండగా పుట్టినవాఁడు, రత్న = రత్నములు, సుత = పుత్రులు, స్వ = ధనము, దార = భార్య, విభవ = విశ్వరూపము, ప్రజ్ఞా = బుద్ధి, క్షుభైః = సౌఖ్యములను, అన్వితః = కూడినవాఁడును, సింహే = సింహ

మున గురువుండగాఁ బుట్టినవాడు, బలశాఙ్కః = సేనానాయకుడగును. చంద్రభే = కర్కటకుండు గురువుండునపుడు, యత్ ప్రోక్తం = “రత్న మతస్వకార విభవప్రజ్ఞానుతై రన్వి తః” అని యేఫలము చెప్పబడినదో, తత్ = ఆఫలము గలుగును. స్వర్ణే = స్వర్ణే త్రములైన ధనుర్మీఋతులయందు గురువుండగాఁ బుట్టినవాడు, మాండలికః = మండలాధి పతియైనను, సరేంద్రపతిః = రాజమంత్రియైనను, సేనాపతిర్యా = సేనాధిపతియైనను, ధనీ = ధనవంతుండైనను, అగును. కుంభే = కుంభలగ్న జాతకునకు, కర్కటవత్ = కర్క టకుండు గురువుండునపుడు పుట్టినవానికివలె, ఫలాని = ఫలములు కలుగును. మకరే = మకరమందు గురువుండగాఁ బుట్టినవాడు, నీచః = కులానుచితకృత్యములు సేయువా డును, అల్పవిత్తః = స్వల్పధనమును, అనుభీ = దుఃఖితుడగును, అగును.

తా. కర్కాటక రాశియందు బృహస్పతియుండగా బుట్టినవాడు నవరత్నములు, పు త్రులు, ధనము, ముగుణవతియగు భార్య, సంపద, సౌఖ్యము, తత్త్వికాశ్రయము గలవా డును, కాస్త్రాగ్రము దెలిసినవాడును, ఘనమగు గౌరవము, సజ్జనపూజ్యత, స్వకులాచారము, న్యాయవిచక్షణ తెలివగునవి గలవాడును నగును.

సీమరాశియందు బృహస్పతియుండగా జనించినవాడు, చంద్రశ్రేణుడు కర్కా టకమున గురువుండగా జనించినవాని కేఫలములు గలుగుచున్నవో యా ఫలితములన్నియు గలవాడగునదియుగాక సేనానాయకుడగును. మరియు కొందరు కాశ్రయము విరోధము, బలము, మిత్రబాహుళ్యము గలవా డగుననుచున్నారు.

బృహస్పతి స్వర్ణేత్రములగు ధనుర్నీచ రాసులకుం దుండుకాలమున జనించిన మాన వుడు, పెక్కుదేశముల సేలరాజైనను, రాజమంత్రియైనను, సేనానాయకుడైనను, ధనా ధ్యుడైనను అగును. మరియు సామాన్య వచనానుగుణ్యముగ కాశ్రయమును, దాతయు, దేశయాత్రచేయువాడును నగునని తెలియదగినది

బృహస్పతి కుంభరాశియందుండగా బుట్టిన మనుజుడు, కర్కాటక రాశియందు గు రువుండుకాలమున బుట్టినవానివలె, రత్న, మత, స్వదార, విభవ, ప్రజ్ఞానుభవములు గలవాడ గును. మరియు బలిసినవాడును. లబ్ధిమనగునని కొంద రనుచున్నారు

బృహస్పతి తనకు సీమరాశియగు మకరరాశియందుండగా బుట్టినవాడు, సీమకార్య ములు చేయువాడును, స్వకులాచారవర్జనలకు వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించువాడును, ధనము స్వల్పముగాగలవాడును, సౌఖ్యములేనివాడును, చునోదుఃఖము గలవాడును, అగును.

శుక్రచారము.

→ ❧ మేష వృశ్చిక, వృషభ తులలయందు శుక్రమండగా ❧ →
బుట్టినవాని స్వభావములు.

❧. పరయ్యవతిరత స్థదర్శనాద్వై ర్మూలివిభవః కులసాంసనః కుజరే
స్వబలమతిధనో సరేంద్రపూజ్యః స్వజనవిభుః ప్రథితో భయస్సితేష్వీ.

టీ. నితే = కుక్రూహ, కుజత్తే = కుజత్తేత్రములైన మేష వృశ్చికములయందుండ గాబుట్టినవాడు, పరయువతిరతః = పరశ్రీలోబించుడు, తదర్థవాదైః = అపరశ్రీలయొక్క ఊరటింపు మాటలచేత, హృదవిధనః = అపహరింపబడిన ధనముగలవాడును, కుతపాంసకః = కులనిందితుడును అగును. స్వే-స్వత్తేత్రములైన వృషభకులలయందు కుక్రూడుండ గాబుట్టినవాడు, స్వబలమతిధనః = తనబలముచేతను తనబుద్ధిచేతను సంపాదించుకొన్న ధనముగలవాడును, నరేంద్రపూజ్యః = రాజపూజ్యుడును, స్వజనవిధుః = తనబంధువులలో శ్రేష్ఠమైనవాడును, ప్రధితః = ప్రసిద్ధుడును, అభయః = భయములేనివాడును అగును.

గా. అంగారక తేత్రములగు మేషవృశ్చికములయందు కుక్రూడుండగా బుట్టినవాడు, పరశ్రీసంగమును చేయువాడును, పరశ్రీయూరశింపు మాటలచేత నపహరింపబడిన ధనముగలవాడును, స్వకులాలచే నిందింపబడువాడును, అగును.

స్వత్తేత్రములగు వృషభకులారాములయందు కుక్రూడుండగా జనించినవాడు తనబుద్ధి బలములచేతినార్జింపబడిన ధనముగలవాడును, రాజులచే బూజింపబడువాడును బంధువులలో ప్రసిద్ధుడును, భయములేనివాడును, అగును. గ్రంథాంతరమందు గానవిద్యా విశారదుడును, ఒలాత్కారముగ మైధునక్రియల జరుపువాడును, భార్యయందు అనురాగ మభిక్తుగాగలవాడును, తేనెబ్రహ్మణ భక్తిగలవాడును, పెక్కుభార్యలు గలవాడును, ముగంధద్రవ్యములయొద్దాసక్తిగలవాడును, అగునని కొందరనుచున్నారు.

— { మిథున కన్యా మకర కుంభములయందు శుక్రదుండగా }
బుట్టినవారి స్వభావములు

శ్లో. నృపకృత్యకరోఽర్థవా న్మలావిన్దిభునే వృషగతేఽతి నీచకర్మా
రవిజర్మగతేఽమరారిపూశ్యే సుభగః శ్రీవిజితోరతః కునార్యాం. 28

టీ. అమరారిపూశ్యే = కుక్రూడు, మిథునే = మిథునమందుండగాబుట్టినవాడు, నృపకృత్యకః = రాజకార్యములు చేయువాడును, అర్థవాక్ = ధకుడును, కళావిత్ = సంగీతమును నేర్పినవాడును అగును. వృషగతే = కుక్రూడుకన్యయందుండగా బుట్టినవాడు, అతినీచకర్మా = మిక్కిలినీచకర్మ చేయువాడుగును, రవిజర్మగతే = శనిత్తేత్రములైన మకరకుంభములయందు కుక్రూడుండగా బుట్టినవాడు, సుభగః = సర్వజనప్రియుడు, శ్రీవిజితః = శ్రీవశవర్తియు, కునార్యాం = దుష్టశ్రీలో, రతః = రమించువాడు, అగును.

తా బుధత్తేత్రముగు మిథునరాశియందు కుక్రూడుండగా జనించినవాడు, రాజకార్యములు చేయువాడును, ధనముగలవాడును, గానవిద్యాకుశలుడును అగును. ఈవిషయమున సారాశీకారమిచ్చుకుక్రూగుమిథునస్థితుడగుచుండగా బుట్టినవాడు, కాస్త్రజ్ఞుడును, ప్రసిద్ధుడును, కాముకుడును, తేభకుడును, ప్రియుడును, వృత్తగీతాదులచే సంపాదించబడిన ధనముగలవాడును, అగునని వదిలియున్నాడు.

శుక్రడు కన్యారాశియందుండగా బుట్టిన మానవుడు, నీచస్థానముగాన, నీచకాగ్యములచేయువాడు అగును. మరియు గ్రంథాంతరములయందు, జారశ్రీతోడగూడి వసింపవాడును, దాతగానివాడును, భార్యవియోగ దుఃఖ మనుభవించువాడును, అల్పాలోచన గలవాడును అగునని చెప్పబడియున్నది.

కస్తూర శ్రేణులగు మకరవంధరాసులయందు శుక్రడుండగా బుట్టినవాడు జనులందరిని ప్రియమును, మిత్రా జనవశుడును, దూషితముగు శ్రీభోగము ననుభవించువాడును, అగును. మరియు ద్రవ్యవ్యయము చేయువాడును, భయముచేతలేకుండువాడును, బలము లేనట్టిదేహము, హృదయరోగము గలవాడును, విఫల కర్మలయందాసక్తిగలవాడును, ధర్మకూన్యకును, గురువులు, పుత్రులు మొదలగువాస్తో ద్వేషించువాడును, మాలిన్యముగలవాడును అగుని సారావళి కారకుడు వదించియున్నాడు.

కర్కట, సింహ, ధను ర్శీనములయందు శుక్రడుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. ద్విభార్యోఽర్థీ భీరుః ప్రబలమదశోకశ్చశశిభే

హరా యోషాప్తార్థః ప్రవరయు వతిర్కందతనయః

గుణైః పూజ్య స్సస్వస్తురగసహితే దానవగురా

యుషే విద్యా నాభ్యో నృపజనిత పూజోఽతి సుభగః.

29

టీ. దానవగురా=శుక్రడు, శశిభే=కర్కటకమందుండగా, ద్విభార్యః= ఇద్దరుభార్యలు గలవాడును, అర్థీ = యాచకుడును, భీరుః = భయస్థుడును, ప్రబలమదశోకశ్చ = మిక్కిలి మదదుఃఖములు గలవాడగును జనించును, హరా = శుక్రడు సింహమందుండగా, యోషాప్తార్థః = శ్రీవలన వచ్చినధనముగలవాడును, ప్రవరయువతిః = మంచిశ్రీగలవాడును, కుందతనయః = స్వల్పపుత్రులుగలవాడును, జనించును. తురగసహితే = శుక్రడుధనుస్సుతోఁగూడియుండగా, గుణైః = సద్గుణములచేత, పూజ్యః = పూజింపబడువాడును, సస్వ = ధనవంతుడును, పుట్టును. యుషే = శుక్రడుమీనమందుండగా, విద్యా = పండితుడును, అభ్యః = ధర్మకుడును, నృపజనిత పూజః = రాజపూజితుడును, అతిసుభగః = సర్వజనవల్లభుడును జనించును.

* తా. చంద్ర శ్రేణుగు కర్కటకమున శుక్రడుండగాబుట్టినవాడు, భార్యద్వయము గలవాడును. యాచించువాడును, భయస్థుడును, మదాధిక్యముదుఃఖముగలవాడును, అగును మరియు నీచియమై ధనసౌఖ్యముల ననుభవించువాడగుననియు కొందరి అభిప్రాయము. సజీవులగు యిరువురు భార్యలుగలవాడని కాశ్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయముగా నున్నది.

నూర్య శ్రేణుగు సింహరాశియందు శుక్రడుండగా బుట్టినవాడు శ్రీమూలకముగ వచ్చిన ధనముగలవాడును, చతుఃగుణము సత్స్వభావమునగు భార్యగలవాడును, మహాదు

ఈ అల్పముగాగలవాడును అగును. మరియు, బంధుప్రియుడును, విచిత్రములగు, సౌఖ్యము లు దుఃఖములగులవాడును అగును.

గురుత్వేత్రముగు ధనరాశియందు శుక్రశుండగా బుట్టినవాడు, సద్గణములు కలిగి పూజ్యతగలవాడును, ధనముగలవాడును, అగును. మరియు, జనప్రియుడును, సౌందర్యము గలవాడును, కులశ్రేష్ఠుడును, విద్వాంసుడును, యోగ్యముగా సుపాదించబడిన ధనముగలిగి శుశుణవతియగు భార్యగలవాడును, అగునని సా రాశి కారకునివచనము గలదు

శుక్రశు తన ఉచ్చసానమును, బృహస్పతిత్వేత్రముగు మినరాశియందుండగా బుట్టినవాడు, పండితుడును, ధనముగలవాడును, రాజులచే పూజింపబడువాడును, జనులందరిప్రీతిగొల్పువాడును, అగును. మరియు స్వకులాచారసంపన్నుడును, దాక్షిణ్యాది గుణయుక్తుడును అగునని కొందరనుచున్నారు.

శనైశ్చర చారము.

→ { శనైశ్చరుడు మేష వృశ్చిక, మిథున కన్యలయందుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు. } ←

శ్లో. మూర్ఖోఽటనః కపటవాక్ విసుహ్య ద్యమేఽజే

కీటు బంధవధభా క్షపలోఽఘృణశ్చ

నిర్హినుఖార్థతనయః కుశలశ్చ లేఖ్యే

రక్షాపతి ర్భవతి ముఖ్యపతిశ్చ జాధే.

80

టీ. యమే = శనైశ్చరుడు, అజే = మేషమందుండగా, మూర్ఖః = తెలివిలేనివాడును, అటనః = తిరిగిడువాడును, కపటవాక్ = కపటముగలవాడును, విసుహ్యత్ = మిత్రవర్జితుడును, జనించును, కీటు = వృశ్చికమందుకనియుండగా, బంధవధభాక్ = బంధన తాడనములను బొందువాడును, చపలః = చపలచిత్తుడును, అఘృణశ్చ = దయలేనివాడును, జనించును. జాధే = బుధత్వేత్రములన మిథునకన్యలయందు కరియుండగా, నిర్హినుఖార్థ తనయః = లజ్జా నుఖ ధన పుత్రహీనుడును, లేఖ్యే = చిత్రతపువ్రాముటయును, కుశలశ్చ = సమర్థుడును (స్థలికశ్చ లేఖ్యేయను పాఠమందు తిత్రతపు వ్రాయుటకుం జేరఁగ్గాకవి డుచు వాడనియర్థము) రక్షాపతిః = రక్షాశాధికారియును, (రక్షాపతిః = రాక్షసపతియును) ముఖ్యపతిః = ప్రధానవాధుడును, జనించును.

తా. అంగారకత్వేత్రమును శనైశ్చరునకు నీచస్థానముకనగు మేషరాశియందు శనైశ్చరుడుండగా బుట్టిన మానవుడు, తెలివిలేనివాడును, తిరిగిడు స్వభావముగాగలవాడును, కపటముగలవాడును, స్నేహితులచే విడువబడినవాడును, అగును. మరియు మనుష్యుల నతి క్రూరముగా హింసించువాడును, సర్వకాలమును దుఃఖముచేసేవాడును అగుననుకు.

శనైశ్చరుడు వృద్ధిరాశియందుండగా బుట్టినమానవుడు బంధనము తాదనము మొదలగువాటిని బొందెడువాడును, చంచలముగు మానముగలవాడును, దయావిహీనుడును అగును.

బుద్ధతైత్రములగు మిథునకన్యారాశులయందు శనైశ్చరుడుండగా బుట్టినవాడు, లజ్జలేనివాడును, సౌఖ్యము ననుభవించనివాడును, ధనహీనుడును, పుత్రసంపదలేనివాడును, చిత్తగువులు వ్రాయుటకుండు నేర్పరియు, రక్షణాధికారియు, ప్రధానవాడును అగును.

ఇందు “కుశలశ్చ” అనుచోట “స్థలితశ్చ” అనిపఠించి చిత్తగువులు వ్రాయుటకు చేతగాక విడుచువాడనియు “రక్షాపతి” యనుచోట “రక్షుపతి” యని పఠించి రాక్షస ప్రకృతిగలవాడనియును కొందరు చెప్పుదురుగాన బాగుగఁగూచించి ఫలితముల జెప్పవలయును.

→ { శనైశ్చరుడు వృషభ తులా కర్కాటక సింహముల } యందుండగా బుట్టినవారి స్వభానములు. ←

శ్లో. వర్జ్య శ్రీప్రోనబహువిభవో భూరిభార్యో వృషభే
ఖ్యాతస్సోచ్చే గణ పుర బల గ్రామ పూజ్యోఽర్థవాంశ్చ
కర్కిణ్యస్వో వికలదశనో మాత్మహీనోఽనుతాఽజ్ఞ
సింహేఽనార్యోవిసుఖతనయో విప్లిక్వ తూన్యపుత్రే. 31

టీ. నూర్యపుత్రే = శనైశ్చరుడు, వృషభే = వృషభయందుండగా, వర్జ్యశ్రీప్రో = అగమ్యగమనమందు ఇష్టముగలవాడును, నబహువిభవః = అలైస్వస్యముగలవాడును, భూరిభార్యః = పెక్కింద్రభార్యలుగలవాడును జనించును. సోచ్చే = తనతచ్చరాశిగాను తుం యందు కనియుండగా, ఖ్యాతః = ప్రసిద్ధుడును, గణ = సమూహము, పుర = పట్టణము, బల = వైస్యము, గ్రామ = గ్రామములయందుండెడు సకల జనులచేతను, పూజ్యః = పూజింపఁబడువాడును, అర్థవాంశ్చ = ధనికుడును జనించును, కర్కిణీ = కర్కాటకమందు కనియుండగా, ఆస్యః = దరిద్రుడును, వికలదశనః = దంతపటుత్వము లేనివాడును, మాత్మహీనః = తల్లిలేనివాడును, అనుతః = పుత్రహీనుడును, అజ్ఞః = మూఢుడును, పుట్టును, సింహే = సింహమందు కనియుండగా, అనార్యః = మూఢుడును, విసుఖతనయః = సుఖపుత్ర విహితుడును, విప్లిక్వత్ = వెట్టిమూటలమోయువాడును పుట్టును.

తా. శనైశ్చరుడు వృషభరాశియందుండగా బుట్టిన మానవుడు దోషితయై విడువబడిన శ్రీసంభోగమునందు యిష్టముగలవాడును, అల్పురుగు సంపదగలవాడును, పెక్కిభార్యలుగలవాడును అగును. కుక్రతైత్రమును, తనకు తచ్చస్థానమును వైన తులారాశియందు శనైశ్చరుడుండగా బుట్టినవాడు, స్వజాతివారివల్ల సమాజములవారివలనను, పట్టణమునందుండవారిచేతను, సేనాసమూహములవల్లను, గ్రామస్థులచేతను బొగడబడువాడును, ధనవంతుడును, అగును. మరియు మాత్రికవిషయములందు కడుసమర్థుడును, కపటియు, దీర్ఘక్రోధము గలవాడును కొంతకాలమువరకు ఋణబాధ ననుభవించి తరువాత మహావైశ్వర్య సంపన్నుడగునని కొంద

రు అనుభవజ్ఞులు అభిప్రాయపడుచున్నారు. చంద్రశేత్రమును కర్కాటకరాశియందు కనైశ్వరుడగుబుట్టినవాడు దరిద్రుడును దంతపటుత్వములేనివాడును మాతృహినుడును, తుమారులు లేనివాడును, మూర్ఖత్వముగలవాడును అగును.

రవిశేత్రమును సింహరాశియందు కనైశ్వరుడగుబుట్టినవాడు మూర్ఖత్వముగలవాడును, సౌఖ్యములేనివాడును, పుత్రులచేత విడవబడినవాడును, ధనమున బోగొట్టుకొన్నవాడును, ఇతరులకార్యముల నూరకచేయువాడును, లాభములేక నూరకతిరుగువాడును, అగును.

—→ { ధనుర్జీవ మకర కుంభములయందు శనియుండగా } ←—
బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. స్వంతః ప్రత్యంతో నరేంద్రభవనే సత్పుత్రజాయాధనో
జీవశేత్రగతేర్కజే పురబలగ్రామగ్రనేతాఽర్థవాక్
అన్యస్త్రీధనసంయుతః పురబలగ్రామగ్రణీర్మందద్యౌక్
స్వశ్రేష్ఠేమలిన స్థిరార్థవిభవో భోక్తాచ జాతః పుమాన్. 82

టీ. అర్కజే = కనైశ్వరుడు, జీవశేత్రగతే = గురుగృహములైన ధనుర్జీవములయందుండగా, స్వంతః = మంచిమరణము గలవాడును. (అంతకాలమున సౌఖ్యముగలవాడును), నరేంద్రభవనే = రాజగృహముందు, ప్రత్యయతః = సమృద్ధియును గలిగియుండువాడును, సత్పుత్రజాయాధనః = ముపుత్రులును మంచిపెద్దామును విక్కిలి ధనముగలవాడును, పుర = పట్టణమునకును, బల = సేనలకును, గ్రామ = గ్రామములకును, అగ్రనేతా = ప్రధాననాయకుడును, అర్థవాక్ = ధనవంతుడును, జనియను. స్వశ్రేష్ఠే = స్వశ్రేష్ఠములైన మకరకుంభములయందు శనియుండగా, జాతః = పుట్టిన, పుమాన్ = పురుషులు, అన్యస్త్రీధనసంయుతః = పరస్త్రీ పరధనముతో గూడినవాడును, పురబలగ్రామగ్రణీః = నగరసేనాగ్రామములకు, ప్రధాననాయకుడును, మందద్యౌక్ = అల్పదృష్టిగలవాడును, మలినః = మలికుడును, స్థిరార్థవిభవః = స్థిరములైన విత్తవైభవములు గలవాడును, భోక్తాధనమును కూడబెట్టక అవిభవించువాడను అగును.

తా. బృహస్పతి శేత్రములగు ధనుర్జీవరాసులయందు కనైశ్వరుడగుబుట్టినవాడు, మంచిమరణముగలవాడనగా అంతకాలమున సౌఖ్యము ననభవించువాడును, రాజాంత, పురములయందు విశ్వసీంప బడువాడును ముగుణకుంతులగు పుత్రులను, సత్కీర్తనమును, న్యాయమార్గమున సంపాదించిన ధనముగలవాడును, పట్టణమునకును, సమూహమునకును గ్రామమునకును ప్రధాననాయకుడును, ధనవంతుడును, అగును. ఈవిషయమున ధనాధ్యుడగు రాజైనను, సేనాధిపతియైనను, గ్రామాధికారియైనను, అధికారముగల గొప్ప యుద్యోగియైనను అగుననియు కొందరి యభిప్రాయము.

స్వతే త్రములగు మకరకుండముల కంగ శనైస్సరుడుండగా బుట్టినవాడు, ఇతరశ్రీ
యముడును, ఇతరశ్రీభవమును భవించువాడును, పురఃలగ్రహములకు నాయకుడును, భుం
మగు దృష్టిగలవాడును, దోషియు, మాషితుడును, స్థిరముగానుండు భవముగలవాడును, తా
ను భుజించుటకుమాత్రము భవము సధికముగా ఖగ్గుపెట్టువాడును, అగును. ఈరాశిఫలముల
న్నియు యింతకు పూర్వము చెప్పబడియుండు ప్రకారము రాశియు రాశినాథుడును, రాశి
యందు తత్కాలమున యుండు గ్రహమును బలయుతిములగు చుండగా మాత్రమే సంపూ
ర్ణముగా జరుగునకుటను, కాస్త్రజ్ఞులు స్థిరముగా జెప్పియుండుటచే వైఖ్యాదువిధములను యో
చించి ఫలముల జెప్పదగినది.

→ { చంద్రాధిపతి మేషాది రాశ్యుక్త స్వభావములను }
మేషాదిలగ్నములకు బోల్చుట. }

శ్లో. శిశిరకర సమాగ మేషణానాం సదృశఫలం ప్రవదంతి లగ్నజాతమ్
ఇలమధిక మిదం యదత్ర భావా భవనభ నాధదుడై ద్విచింతనీయాః.

టీ. శిశిరకర = చంద్రునియొక్క, సమాగ మేషణానాం = సంయోగవీక్షణములకు, సదృ
శఫలం = సమానమైనఫలములనే, లగ్నజాతం = లగ్నమువలనకలిగెడు దానిగాను, ప్రవ
దంతి = చెప్పుదును, అత్ర = ఈలగ్న ద్వితీయాదులయందు. భావాః = తనకుటుంబాదిభావ
ములు, అనునది. యత్ = ఏదిగలవో, తదిదంఫలం = ఆభావము, అధికం = అధికము, (నే
అభావములు) భవనః తస్మా భావములయొక్కయు, భవాః = భావశులయొక్కయు,
గుడైః = మద్భలములచేత, విచింతనీయాః = చి తింపదగినవి.

తా. చంద్రునికి సంయోగముకలనను, వీక్షణమువలనను, ఏఫలములు గలుగుచున్నవో
యాఫలములనే లగ్నమునకును జెప్పదురు. అనగా ఈఅధ్యాయ ప్రథమశ్లోకమగు “పృథ్వా
తాప్రద్యగుష్ణకాలఘభుక్” అని దానియందు చెప్పబడిన ప్రకారము చంద్రయోగ ఫలము
ననుసరించి, ఇందు జెప్పబోవుదృష్టి ఫలాధ్యాయ ప్రథమశ్లోకమున “చంద్రేభావబుధాన్
పోషమగుణీస్తే నాథవాక్యానగే” అను ప్రథమపాదమున చెప్పియుండు ప్రకారము అగార
క బుధభూషణితు కృతశనైశ్చర నూర్ణవీక్షణ ఫలమును మేవలగ్నజాతమునకు చెప్పకలయు
ను. ఇట్లే తక్కినరాసులకున్నిటికిని ఫలితముల జెప్పదగినవి, లగ్నద్వితీయాదులయందు తనకు
టుంబాది భావములేవిగలవో అవియే రుధికముగాన తదాభవములను, తస్మాదిద్వాదశభావము
లయొక్కయు, భావాధిపతులయొక్కయు, స్థాన దిక్కాదృశ్యేష్ట నైసర్గికమును మద్భల
ములచేత యోచించదగినది. అనగా జననలగ్నము బలయుతమై లగ్నమును ఒలార్నియుడై
యూండునెడల శరీరము బుభుక్షుగలిగి కక్కగా నుండుననియు, ద్వితీయము బలయుతమై ద్వితీ
యాధిపతియు బలవంతుడైయుండునెడల జాతకునకు భవసమృద్ధిగలుగుననియు తృతీయభావ
మును తస్మాద్భవము బలవంతములగుచుండగా బ్రాత్యవృద్ధి గలుగుననియు వతుగభావ భావాధి

పతులు బలవంతములగునెడల వాక్పాత్యుర్య విద్యానైపుణ్యత సౌఖ్యాధికర్యము మొదలగునవి గలుగుననియు ఇట్లే తక్కిని పంచమవచ్చి, సప్తయాష్టమ, నవమదశ మేకాదశ ద్వాదశభావములును ఆభావాధిపతులును బలవంతములగునెడల తదుక్తఫలములు అభివృద్ధి గలిగియుండుననియు చెలియదగినది. ఈభావాభావాధిపతులలో భావములు బలయుతములై భావాధిపతులు బలహీనులైయుండునెడల భావ సంజ్ఞాభివృద్ధికి సగముబలము చెడుననియు భావములును భావాధిపతులగు గ్రహములును బలహీనములగునెడల భావమునకు తప్పుక చెడుపుగలుగుననియు జెప్పదగినవి. ఈ ప్రకారముజ్యోతిషశాస్త్రకర్తల నేకులు వచించియున్నారు. గాన బలాబలములయొందించి ఫలముల జెప్పదగినది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

రా శి శీ లా ధ్యాయ నా మః

సప్తదిశోధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

దృష్టిఫలాధ్యాయము. అష్టాదశాధ్యాయము. —18.

మేష వృషభ మిధున కర్కాటక రాసులయందుండు చంద్రుడు కుజాదిగ్రహములచే జూడబడుచుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. చంద్రే భూపబుధౌ నృపాపమగుణీ స్తేనాధనా శ్చాజగే
నిస్స్వస్తేన నృమాన్యభూప ధనినః ప్రేవ్యః కుజాద్యైర్గవి
నృఫే ఽయోవ్యవహారి పార్థివబుధా భీతంతువాయాధనా
స్వస్త్రిరేయోద్ధృ కవిజ్ఞ భూమిపతయో ఽయోజీవిదృగ్గోగితౌ. ।

టీ. అజగే = మేషమందున్న, చంద్రే = చంద్రుడు, కుజాద్యైః = అంగారకాది

మూర్త్యాంతగ్రహములచేరి జూడబడుచుండగా జనించినవారు, శ్రమముగా, భూపబుధౌ నృపాపమగుణీస్తేనాధనాః = రాజపండిత రాజకుల్య గుణి చోరకర్షణులగుదురు, గవి = వృ

వృక్షంబును చంద్రుడుగాని (వృక్షభలగ్నముగాని), కుజాదైత్యః=కుజాదిసూర్యాంతగ్రహములచే జూడబడుచుండగా బుట్టిన జాతకుడు, క్రమముగా, నిస్వయః = దరిద్రుడును, ప్రేనః = హోరుడును, నృమాన్యః = జనతాజ్ఞాడును, (పాతాంతరము. నృపాధ్యః=రాజశ్రేష్ఠుడును), భూప = రాజును, భనీ = ధనవంతుడును, ప్రేవ్యః = పరిచారకుడును, అగును. నృన్ధే = మిథునమందున్న చంద్రుడుగాని, (మిథునలగ్నముగాని), కుజాదైత్యః=కుజాదులచేత జూడబడుచుండగా బుట్టినవారు, అయోవ్యవహారీ = శత్రువుల క్రయవిక్రయాదులచే జీవించువాడును, పార్థివ = రాజును, బుధః=పండితుడును, అధీ = భయములేనివాడును, తంతువాయుః= సాలివాడును, అధన = దరిద్రుడును అగును స్వశ్రే=స్వత్రేత్రమైన కర్మమందున్న చంద్రుడుగాని (కర్కాటక లగ్నముగాని), కుజాదులచే జూడబడుచుండగా బుట్టినవారు, యోధృ = యుద్ధమునీయువాడును, కవిః=కవిత్వమునీయువాడును, జ్ఞః = పండితుడును, భూపతి = రాజును, అయోజీవి = అయుధములచే జీవించువాడును, దృగ్గోగణ = శేత్రవ్యాధి పీడితుడును. అగును.

తా. మేషరాశియందు చంద్రుడండి అంగారకాది గ్రహములచే జూడబడుచుండగా బుట్టినవారు క్రమముగ భూపపండితాదులగుదురు. పూర్వాధ్యాయమున చెప్పబడిన ప్రకారము మేషలగ్నము అంగారకాదిగ్రహములచే జూడఁడుచుండగా ఈఫలములన్నియు సంపూర్ణముగ జరుగును. అనగా జననకాలమున మేషరాశియందు చంద్రుడుగాని మేషలగ్నముగాని అంగారకునిచే జూడబడుచుండు నెడల జాతకుడు భూపతియగుననియు, బుధునిచే జూడబడుచుండు నెడల విద్వాంసుడగుననియు, బృహస్పతిచే జూడబడుచుండు నెడల రాజసమానుడగుననియు, శుక్రునిచే జూడబడుచుండు నెడల ముగ్ధులు కలవాడనియు, శనిశ్రవరునిచే జూడబడుచుండు నెడల దొంగయగుననియు, సూర్యునిచే జూడబడుచుండు నెడల ధనహీనుడగుననియును జెప్పబడినది.

వృషభలగ్నమైనను, వృషభమునగున్న చంద్రుడైనను అంగారకునిచే జూడబడుచుండెనేని దరిద్రుడగుననియు, బుధునిచే జూడబడుచుండెనేని దొంగయగుననియు, బృహస్పతిచే జూడబడుచుండెనేని జనులందరిచేత తూజింపబడువాడైనను స్వకులశ్రేష్ఠుడైనను, రాజశ్రేష్ఠుడైనను అగుననియు, శుక్రునిచే జూడబడుచుండెనేని రాజైనను, రాజసమానుడైనను అగుననియు శనిశ్రవరునిచే జూడబడుచుండెనేని ధనవంతుడగుననియు, సూర్యునిచే జూడబడుచుండెనేని భృత్యుడగుననియును తెలియదగినది. మిథునరాశియందు చంద్రుడైనను మిథునలగ్నమునైనను అంగారకుడు చూచుచుండు నెడల జాతకుడు ఉక్కు, ఇనుము మొదలగువానితో కత్తులు మొదలగునవి చేయుటయందును, వాటిసంబంధముగ వ్యాపారముచేయుటయందును నిపుణుడగుననియు బుధుడు చూచుచుండు నెడల రాజగుననియు బృహస్పతిచూచుచుండు నెడల పండితుడగుననియు, శుక్రుడుచూచుచుండు నెడల భయములేనట్టివాడగుననియు, శనిశ్రవరుడు చూచుచుండు నెడల బట్టలనేయువాడగుననియు, సూర్యుడుచూచుచుండు నెడల, దరిద్రుడగుననియును తెలియదగినది.

స్వత్రేత్రమును కర్కాటకరాశియందును చంద్రుడుగాని, కర్కాటకలగ్నముగాని అంగారకునిచే జూడబడుచుండునెడల జాతకుడు యుద్ధము సేయుటయందను భవజ్ఞుడు నగు ననియు, బుధునిచే జూడబడు చుండునెడల కవిత్వము జెప్పదగినవాడగుననియు, బృహస్పతిచే జూడబడుచుండునెడల పండితుడగుననియు, శుక్రునిచే జూడబడుచుండునెడల భూపతి యగుననియు, శనైశ్చరునిచే జూడబడుచుండునెడల ఇనుముచే జేయబడిన ఆయుధముల క్రయవిక్రయములన జీవనముచేయువాడగుననియు, సూర్యునిచే జూడబడుచుండు నెడల సేత్రశ్రాగ పీడితుడగు ననియును జెప్పదగినది.

సింహ కన్యా తల వృశ్చికములయందున్న చంద్రుడు బుధాది

గ్రహవీక్షితుడగు చుండగ జనించినవారి స్వభావములు.

శ్లో. జ్యోతిర్జా ధ్య నరేంద్ర నాపిత నృప త్యేశా బుధాదైర్వరౌ

తద్వద్భూష చమూషనైపుణయు శాష్టశ్శుభైః స్త్రాస్త్రయః

జాకే భూషసువర్ణ కార వశిజ శ్చేషే తీతే నై కృతిః

కీలే యుగ్మపితా సతశ్చ రజకో వ్యంగో ధనోభూషతిః.

2

టీ. వారా బుధాద్యైః = బుధ గురు శుక్రశని రవి కుజులచేత సింహమందున్న చంద్రుడుగాని (సింహలగ్నముగాని) జూడబడుచుండగాఁబడినవారు, జ్యోతిర్జ్ఞా = జ్యోతిర్జ్ఞా త్రజ్ఞుండును, ఆధ్య = ధనికుడును, నరేంద్ర = నృపుడును, నాపిత = మంగలవాడును, నృప = రాజును, త్యేశ = భూపతియును అగును. తద్వత్ = అప్రకారమే, వ్యేషే = కన్యారాశియందున్న చంద్రుడుగాని కన్యాలగ్నముగాని, బుధాదైః = బుధాదిగ్రహములచే జూడబడుచుండగా జాతకుడు (క్రమముగా) భూష = రాజును, చమూష = సేవాధిపతియగును, నైపుణయత = కార్యములందు సేర్వుగలవాడును, అశుభైః = పాపగ్రహములైన శనిరవికుజులచేత. స్త్రాస్త్రయః = స్త్రీని ఆశ్రయించి జీవించువాడును అగును. జాకే = కులయందున్న చంద్రుడుగాని కులాలగ్నముగాని, భూష = కార్మిపతియు, సువర్ణకార = అగసాలియు, వశిజ్ = వర్తకుడగును, శేషేతీతే = తక్కిన శని రవి కుజులచేత చూడబడలేని, నైకృతిః = పరకార్య విముఖుడును, అగును కీలే = వృశ్చికమును చంద్రుడుగాని (వృశ్చికలగ్నముగాని) యుగ్మపితా = అనుడలిడ్డఁబడు తిండియు, సతః = సమ్రుడును, రజకః = చాకిరివాడును, అధనః = ధనహీనుడును, భూపతిః = భూమికుడును అగును.

తా. సింహ రాశియందును చంద్రుడైనను సింహలగ్నమైనను బుధునిచే జూడబడుచుండునెడల జాతకుడు గ్రహగణ్యాది నిర్ణయ కాత్త్రము దెలిసిన వాడు అగును. బృహస్పతిచే జూడబడుచుండునెడల ధనవంతుడగును, శుక్రునిచే జూడబడుచుండునెడల గాజుగును, శనైశ్చరునిచే జూడబడుచుండునెడల మంగలియగును, సూర్యునిచే జూడబడుచుండునెడల రాజుగును, అంగారకునిచే జూడబడుచుండునెడల భూపతియగును.

కన్యాకాశి నుందును చంద్రుడైనను, కన్యాలగ్నమునైనను, బుధుడుమాడుచుండెనేని జాతకుడు రాజగును, బృహస్పతి జూచుచుండెనేని సేవాధిపతియగును, శుక్రశుభము చుండెనేని నేర్పుగాకార్యములన్నియు చక్కబెట్టుకొనువాడగును, బాషగ్రహములగు శనైశ్చర, అంగారక, నూర్యులు జూచుచుండిరేని శ్రీలసాక్రయించి బ్రతుకు వాడగును.

తులారాశియుందును చంద్రుడైనను, తులాలగ్నమైనను బుధునిచే జూడబడుచుండునెడల జాతకుడురాజగును. బృహస్పతిచే జూడబడుచుండునెడల అగ్రసాలెవాడగును, ఆకులఘ్నము రాశియైనను బాగాయపని చేయువాడగును, శుక్రనిచే జూడబడుచుండునెడల వర్తకవృత్తిచే బీదించువాడగును తక్కిన నూర్యంగారక శనైశ్చరులచే జూడబడుచుండునెడల ఇతరుల కార్యములయందు పరిభ్రాతుడును, స్త్రాగుడును, యుద్ధాదుడును అగును.

వృశ్చికరాశియుండు చంద్రుడైనను, వృశ్చికలగ్నమైనను, బుధునిచే జూడబడుచుండెనేని జాతకుడు, అనుడబిడ్డలకు తండ్రియగును. (ఈవిషయమున కొందరు ఇద్దరుతండ్రిలు గలవాడగునందురు.) బృహస్పతిచే జూడబడు చుండెనేని వినయముగలవాడగును. శుక్రనిచే జూడబడుచుండెనేని చాళివాడగును. శనైశ్చరునిచే జూడబడుచుండునెడల అంగహీనుడగును. నూర్యునిచే జూడబడుచుండెనేని ధనములేనివాడగును. అంగారకునిచే జూడబడుచుండెనేని భూదతియగును.

→ { ధనుర్నర కుంభ మీన రాశ్యాధిష్ఠిత చంద్రునకు బుధా } →
 దిగ్రహవిక్షణముండగా జనించినవారి స్వభావములు.

శ్లో. జ్యాయ్యర్విశ జనాశ్రయాశ్చ తురగే పాపై స్సదంభశ్శత
 శ్చాత్మ్యర్విశ నరేంద్ర పండిత ధనిద్రవ్యోన భూపాయుగే
 భూపా భూప సమో న్యదారనిరత శ్చేషైశ్చ కుంభస్థితే
 హస్త్యాజ్ఞో నృపతి ర్బుధశ్చ ఝషగే హపశ్చ పాపేషీతే. 3

టీ. కుంభగే = ధనుస్సునందున్న చంద్రుడుగాని (ధనుర్లగ్నముగాని), బుధ గురు శుక్రలచే జూడబడెనేని క్రమముగా, జ్ఞాతి = స్వజనభర్తయును, ఉర్విశ=పుడమితేడును, జనాశ్రయ = జరులకు ఆశ్రయభూతుడును, పాపై = శనిరవికుజాలచేత చూడబడెనేని, సదంభః = దాంభికుడును, కతః = పరకార్యవిముఖుడును, అగును, మృగే = మకరమందున్న చంద్రుడుగాని (మకరలగ్నముగాని), బుధ గురు శుక్రలచే జూడబడెనేని క్రమముగా, అత్యుర్విశ=రాజాధి రాజును, నరేంద్ర=రాజును, పండిత=విద్వాంసుడును, ధని=ధనికుడును, ద్రవ్యోన = ధనములేనివాడును, భూప = భూమికుడును అగును. కుంభస్థితే=కుంభమందున్న చంద్రుడుగాని (కుంభలగ్నముగాని), బుధ గురు శుక్రలచే జూడబడెనేని క్రమముగా, భూపః = రాజును, భూపసమః = రాజసమానుడును, అన్యదారనిరతః=పరశ్రీ సంపత్తుడును, అగును. శేషైశ్చ = శేషించిన శని రవికుజాలచేత చూడబడెనేని, చకారము వలన పరశ్రీ సంపత్తుడైఅగును. ఝషగే = హిసమందున్న చంద్రుడుగాని (హిసలగ్నముగాని)

గాని), బుధ గురు కుత్రులచే జాడబడునని క్రమముగా, హస్తజ్ఞః = హస్తరసాభిజ్ఞాడును, నృపతిః = రాజును, బుధః = పండితుడును, పాపేక్షితే = కని రవి కుజులచేత జాడబడునని, పాపకృ = పాపకర్తృడును అగును.

తా. ధనురాశి యందు చంద్రుడైనను ధనుర్నక్షత్రమైనను బుధునిచే జాడబడుచుండగా బుధునిచే జాడబడుచుండునెడల జనులకు సాధారణుడగును, పాపభుగవైశ్చర్య నూర్యంగారకులచే జాడబడుచుండునెడల క్రమముగా దానిభేదము, గర్వముగలవాడును, మోసగాడును, అగును.

మకరరాశియందు చంద్రుడైనను మకరలగ్నమైనను బుధునిచే జాడబడుచుండునెడల జాతికురురాక్షింద్రుడగును. బృహస్పతిచే జాడబడుచుండునెడల నరపతియును, కుత్రునిచే జాడబడుచుండునెడల పండితుడును, శనైశ్చయనిచే జాడబడుచుండునెడల ధనికుడగును, నూర్యునిచే జాడబడుచుండునెడల ధనహీనుడగును, అంగారకునిచే జాడబడుచుండునెడల భూపతియును.

కుంభరాశికిత చంద్రుడైనను, కుంభలగ్నమైనను, బుధునిచే జాడబడుచుండేనని రాజగును. బృహస్పతిచే జాడబడుచుండునెడల రాజుసమానుడగును, కుత్రునిచే జాడబడుచుండునెడల వరాంగనా సంభోకుడగును, తక్కిన గ్రహములగు శనైశ్చర, నూర్యంగారకులచే జాడబడుచుండేనని క్రమముగా దుష్టస్త్రీప్రియుడును, దుర్మార్గుడును, యువతీజనప్రియుడును అగును. మిశరాశియందు చంద్రుడుగాని మిశలగ్నముగాని బుధునిచే జాడబడుచుండగా బుధునిచే జాడబడుచుండునెడల హస్తమునందు నేర్పరియును. బృహస్పతిచే జాడబడుచుండునెడల రాజగును. కుత్రునిచే జాడబడుచుండునెడల పండితుడు అగును. పాపభుగవైశ్చర్య నూర్యంగారకులచే జాడబడుచుండునెడల క్రమముగా నీచ విరూపాంగనాసక్తుడును, తీవ్రకామియు, పాపకార్యరతుడును అగును. పూర్వాధ్యాయ కడపటిశ్లోకమున “శిశిరకరసమాగమేక్షితాం సదృశఫలం ప్రదంతి లక్షితం” అని యిందుకుచే చంద్రదృష్టిఫలమే లగ్నదృష్టిఫలమని యేర్పడు చున్నది. అశ్లోకమున లగ్నమునకు చంద్రదృష్టిఫలము చెప్పబడి యుండలేదు అయినను లగ్నమునకు సుత్రసప్తాశ్రయ చంద్రుడును తటస్థిమనెడల ఫలము లేర్పరచుటగాను, ఈ హోరాశాస్త్రమున సంజ్ఞాధ్యాయమున లగ్నాదిబలములు వివరించి యుండు “హోరాస్వామి గురుజ్ఞవీక్షితయుతా నాన్వైశ్చరీవీశ్యత్కూటా” అను శ్లోకమున చెప్పియుండు ప్రకారముగ యోచించగా కర్కాటకలగ్నముగాక తక్కినలగ్నములు చంద్రునిచే వీక్షింపబడు చుండునెడల బలహీనులగునని యేర్పడుటచే నకుభకరములని యాహింపదగియున్నది. మరియు నీవిషయమునకు “మత్స్యైశ్చ చంద్రభవనం లగ్నైశ్చ శిశిరకరణ సందృష్టం అకుభభవం నిర్దిష్టం పృచ్ఛాయాం జన్మసమయేనా” అని పూర్వాశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పియున్నారు.

ద్వాదశరాశిచక్రమున ఒక్కొక్కరాశియందుండు చంద్రునిగాని ఆయా జననలగ్నములనుగాని గ్రహములు చూచుచుండిగా జాతకులకుగలుగు స్వభావములు.
(చంద్రుడు లగ్నమునుమాత్రము గాచట తటస్థించును.)

నక్షత్రము	నూర్పుడు	చంద్రుడు	అంగరకుడు	బుధుడు	గురువు	శుక్రుడు	శనిశువుడు
మేషము	దరిద్రుడు	దూషణప్రియుడు	భూపతి	విద్యాంకుడు	రాజకుల్యుడు	సుగుణుడు	చోరుడు
మృగశిరము	భృత్యుడు	కోపముగల భూపతి	చరిత్రుడు	తస్కరుడు	కులశ్రేష్టుడు	నృపతి	ధనవంతుడు
మిథునము	ధనహీనుడు	క్షయక్తిగలవాడు	శత్రుదీవి	రాజు	పండితుడు	నిర్భయుడు	బట్టలు నేయువాడు.
కర్కాటకము	నేత్రశోగపిడినుడు	రాజు	సౌధుడు	కవి	విద్యాంకుడు	భూపతి	శత్రుదీవి
సింహము	రాజు	కొరిధి	భూపతి	జ్యోతిష్మనుడు	ధనికుడు	రాజు	మంగలి
కన్య	అంగనాసంపూజ్యుడు	కపటి	వనితాభవప్రియుడు	రాజు	సేనాధిపతి	నేగ్వరి	శ్రీలవాశ్రయించువాడు
తుల	పరకారాధిస్తుడు	దాంలికుడు	కూరియగు	గాజు	అగపాలి	వర్తకుడు	దుర్మార్గుడు
వృశ్చికము	ధనహీనుడు	నీచుడు	భూపతి	అనుడనిడ్డల తండ్రి	విసమృతుడు	చాకలి	అంగహీనుడు
ధనుస్సు	గర్వి	గౌరవములేనివాడు	మోసగాడు	క్షలశ్రేష్టుడు	భూపతి	జనాధారభూతుడు	దాంలికుడు
మకరము	నిర్ధనుడు	భయస్థుడు	భూపతి	రాజేంద్రుడు	నగపతి	విద్యాంకుడు	ధనికుడు
కుంభము	దుర్మార్గుడు	బలహీనుడు	శ్రీప్రియుడు	రాజు	రాజసమానుడు	పరకాంతాతుడు	దుష్టశ్రీప్రియుడు
మీనము	శీతకామి	స్వల్పధనుడు	పాపి	హస్తమునంగ నేగ్వరి	రాజు	విద్యాంకుడు	నీచవిరూపాంగనాస్తుడు

హూరాద్రేక్షణ ద్వాదశాంశల యుదుండు చంద్రుడు
సూర్యాదిగ్రహములచే జూడబడుచుండగా జనించినవారికిగలగు ఫలములు.
శ్లో. హూరేశర దశాశ్రితైశ్శుభకరో దృష్టశ్శతద్రత

త్ర్యంశే తత్పతిభి స్సుహృద్భవన గైర్వా వీక్షిత శ్శస్యతే
యశ్చోక్తిం ప్రతిరాశి వీక్షణ ఫలం తద్దాదశాంశే స్మృతం
సూర్యాద్వైర్వరలోకి తేకశిని విజేయగ నవాశే వ్యతః. 4

టీ హూరేశ = హూరాధిపతియొక్క, ఋతుదశ = రాశ్యర్థమును, ఆశ్రితైః =
పొందియున్న గ్రహములచే, శస్తతః = అహోనా పొందియున్న, శశి = చంద్రుడు,
దృష్టః = చూడబడెనేని, శుభకరః = శుభకరుడగును, త్ర్యంశేతత్పతిభిః = ఏరాశియం
దైనను ఏద్రేక్షణమందు చంద్రుడొండనో ఆద్రేక్షణాధిపతిచేత చంద్రుడు చూడ
బడెనేని, శస్యతే = శుభకరుడగును, సుహృద్భవనగైర్వా = మిత్రక్షేత్రగత గ్రహముల
చేతనైనను, వాశిబ్దుములన స్వక్షేత్రగత గ్రహములచేతనైనను, వీక్షితః = చూడబడిన
చంద్రుడు, శస్యతే = శుభకరుడగును, ప్రతిరాశి = మేహూర్వాదశ రాసులందు
చంద్రుడొండగా, యత్ఫలం = ఏదృష్టి ఫలము, ప్రోక్తిం = చెప్పబడినదో, తత్ = అదియు, ద్వా
దశాంశే = మేహది ద్వాదశాంశలయందున్న చంద్రునిని, స్మృతం = చెప్పబడిన, కశిని =
చంద్రుడు, నవాంశేష = మేహది నవాంశలయందున్నవాడై, సూర్యాద్వైర్వా = సూర్యుడు
ముదులుగాగల గ్రహములచేత, అవలోకితేసతి = చూడబడి చుండగా, ఆతిః = ఈముదరి
స్లోకములయందుచెప్పబడెను 'అరతుకోవధాచి' లత్యాధిఫలములు. విజ్ఞేయం = తెలియదగినది.

తా ఏరాశియందైనను చంద్రుడు సూర్యహోరయందుండి ఇతర రాసులందు సూర్య
హోరయందున్నట్టి గ్రహములచేత జూడబడెనేని శుభప్రదుడగును. అట్లే చంద్రహోర
యందు చంద్రుడుండి చంద్రహోరయందున్నట్టి గ్రహములచే జూడబడుచుండునెడల శుభకరు
డగుచున్నాడు. సూర్యహోరయందుండు చంద్రుడు చంద్రహోరయందున్నట్టి గ్రహములచే
నైనను చంద్రహోరయందుండు చంద్రుడు సూర్యహోరయందున్నట్టి గ్రహములచేనైనను
జూడబడుచుండు నెడల అశుభకరుడగును. ఈరీతిగ జనలగ్నము సూర్యహోరయందుదయిం
చునెడల సూర్యహోరయందన్నట్టి గ్రహములచేతను, చంద్రహోరయందుదయించునెడల
చంద్రహోరయందున్నట్టి గ్రహములచేతను జూడబడుచుండినమూత్రముననే శుభకరమగును.
అట్లుగాక సూర్యహోరయందుదయించులగ్నము చంద్రహోరయందున్నట్టి గ్రహములచేతను,
చంద్రహోరయందుదయించు లగ్నము సూర్యహోరయందున్నట్టి గ్రహములచేత జూడబడు
చుండునెడల అశుభప్రదుడగును. మరియు చంద్రుడు తానందు ద్రేక్షణాధిపతిచే జూడబ
డుచుండునెడల శుభకరుడగును. ఇహోక్తి "పతిభిః" అని బహువచనముగా జెప్పియుండు
టవలన చంద్రుడు తానందు నవాంశాధిపతిచేనైనను ద్వాదశాంశాధి పతిచేనైనను, త్రిం

కాధిపతిచేనైనను, బాడబడుచుండునెడల కుభకరుడగు ననుటను నూహింపదగియున్నది. ఇట్లే జననలగ్నమును తదదయ నవాంశ ద్వాదశ త్రింకాధి పతులలో నొక్క గ్రహముచే బాడబడుచుండునెడల కుభకరంబగును. ఇచ్చట గూఢముగా జెప్పబడియుండినను “జేత్రాధిప స ద్భృషే కళిని నృపస్త క్కుహ్నద్భిరపి భనవాకా, ద్రేక్కాణాంకనై ర్వాప్తాయస్సోమ్యై క్కుభంనాన్యైః” అనులఘుజాతకోదాచారజానుసారముగా కుభగ్రహములను ద్రేక్కాణాధిపతులచేతను, నవాంశ, ద్వాదశాంశ, త్రింకాధిపతులచేతను బాడబడుచుండు చంద్రుడుగాని, లగ్నముగాని కుభ ప్రదములనియు, పాపగ్రహములగు ద్రేక్కాణాధిపతి, నవాంశాది కాధిపచే బాడబడుచుండునెడల నకుభకరమనియు నూహింపదగియున్నది. మరియు మిత్రగ్రహక్షేత్రస్థిత గ్రహములచేనైనను, స్వక్షేత్రస్థిత గ్రహములచేనైనను చంద్రుడుబాడబడుచుండునెడల కుభకరుడగును. ఇట్లునుటచే కేత్రక్షేత్రస్థిత గ్రహవీక్షణ్యము చంద్రునకుండునెడల నకుభ ప్రదమని నూహింపదగియున్నది. ఈ విషయమునగూడ తూర్వమునకే శేలగ్నమునకును నూహింపదగియున్నది. మరియు మేషాది ద్వాదశ రాశులందుండు చంద్రుడగు అంగారకాది గ్రహద్భృషచే నేయేఫలములు ఈ అధ్యాయ ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ శ్లోకములయందు జెప్పబడియున్నవో, ఆయాఫలములే మేషాది ద్వాదశాంశలయందున్నట్టి చంద్రునకును జెప్పదగినది. నవాంశలగ్నమునకును ఈఫలములే జెప్పదగును మేషాది నవాంశలయందు చంద్రుడుండి. నూర్వాదిగ్రహవీక్షితుడగుచుండగా గలుగుఫలములు నీక్రింద జెప్పబడియుండు “ఆరక్షకోవధరుచిః” అనుశ్లోకము మొదలు నాలుగుశ్లోకములందు వివరముగా వెలియునట్లు జెప్పబడియున్నది.

మేషవృశ్చిక వృషభతులా నవాంశలయందుండు చంద్రుని నూర్వాదిగ్రహములు వీక్షించుచుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. ఆరక్షకోవధరుచిః కుశలో నియుద్ధే
భూపోఽర్థవాన్ కలహాకృతి తి జాంశ సంఘే
మూర్ఖోఽన్యదార నిరత స్సుకవి స్సితాంశే
సత్కావ్యకృత్సుఖ పరోఽన్యకళత్రగశ్చ.

టీ. వీ. తి. జాంశ సంఘే = కుజాంశలైన మేషవృశ్చిక నవాంశలయందున్న చంద్రుడు నూర్వాదులచేత చూడబడుచుండేనేని క్రమముగా, ఆరక్షకః = నగరరక్షకుడును, వధరుచిః = ప్రాణహింస చేయువాడును, నియుద్ధే = బాహ్యయుద్ధమందు, కుశలః = శేర్షరియును, భూపః = రాజుగను, అర్థవాన్ = ధనవంతుడును, కలహాకృత్ = కలహించువాడును, సితాంశే = కుజాంశలైన వృషభతులా నవాంశలయందున్న చంద్రుడు, రవాదులచేత చూడబడేనేని, క్రమముగా, మూర్ఖః = మూర్ఖుడును, అన్యదారనిరతః = పరదారాసక్తుడును, సుకవిః = సుందరవిద్యుడును, సత్కావ్యకృత్ = సుందరకావ్యకర్తయును, సుఖపరః = సుఖాసక్తుడును, అన్యకళత్రగశ్చ = పరశ్రీలను పొందెడువాడును. అగును.

తా. అంగారకాంశలగు మేషవృశ్చిక నవాంశలందుండు చంద్రుని నూర్చుడు చూచుచుండునెడల జాతకుడు పురక్షణకు నియమింపబడిన, తలారివాడగును అంగారకుడు చూచుచుండునెడల జీవహింసయు దిష్టముగలవాడగును. బుధుడు చూచుచుండునెడల చేతి జగడమున నేర్పరి. బృహస్పతి చూచుచుండునెడల భూపతియగును. శుక్రుడు చూచుచుండునెడల ధనవంతుడగును. శనైశ్చరుడు చూచుచుండునెడల ఒకరికొకరికి పోట్లాటులు గల్పింపవాడగును.

శుక్రాంశలగు వృషభతులాంశలందుండు చంద్రుని నూర్చుడు చూచెనేని జాతకుడు తెలిసి తెలియనివా డగును. అంగారకుడు చూచుచుండునెడల పరాంగనాపక్తుడగును. ఇందులకు “పరదార దర్శనపరం కామన మారేణు” అని కల్యాణవర్మ రచించియున్నాడు.

బుధుడు చూచుచుండునెడల సత్కవియగును. బృహస్పతి చూచుచుండునెడల మంచికావ్యములు రచించువాడగును. ఈ విషయమునకు, “గురుణా కవిప్రదానం నయకాశ్రు వికారిదం” అని సారావరీకారకుడు వ్రాచియున్నాడు.

శుక్రుడు చూచుచుండునెడల సాఖ్యవంతుడను శనైశ్చరుడు జూచుచుండునెడల పరాంగనా సంభోగుండగును.

మిథున కన్యా కర్కట నవాంశలయందు చంద్రుడుండి రవ్యాది గ్రహములచే వీక్షితుడగుచుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. జాథేహి రంగచర చోర కవీంద్ర మంత్రి

గేయజ్ఞ శిల్ప నిపుణా శృశిని స్థితే శే

స్వాంశేల్పగాత్ర ధనలుబ్ధ తపస్వి ముఖ్య

స్త్రీపోష్య కృత్యనిరతాశ్చ నిరీక్ష్యమాణే.

6

టీ. జాథేశే = బుధాంశలైన మిథునకన్యా నవాంశలందు, స్థితే = ఉన్నట్టి, కేని = చంద్రుడు, నిరీక్ష్యమాణే = నూర్చుచుంచేతఁ జూడబడెనేని, (క్రమముగా), రంగచర = ముద్రియుద్ధముచేయువాడును, చోర = దొంగయగును. కవీంద్ర = కవిశ్రేయకుడును, మంత్రి = ప్రధానియగును. గేయజ్ఞ = గాయకుడగును, శిల్పనిపుణాః = శిల్పపనులు తెలిసినవాడును యగును. స్వాంశే = తన నవాంశమైన కర్కట నవాంశయందు చంద్రుడు, మూర్త్యాదులచే వీక్షితుండయ్యెనేని, (క్రమముగా), అల్పగాత్ర = కృశశరీరుడును, ధనలుబ్ధ = అధాభిలాషి యగును. తపస్వి = తాపకుడును, ముఖ్య = ప్రధానుడగును. కొందఱు, తపదృష్టాడయ్యెనేని అల్పధనవంతుడగుననియు, బుధదృష్టాడయ్యెనేని, బుధ = లోభియగుననియును, గురుదృష్టాడయ్యెనేని, తపస్విముఖ్య = తాపకుడగుననియు, స్త్రీపోష్య = స్త్రీలకులన పోషింపఁబడువాడును, కృత్యనిరతః = కార్యాపక్తుడును అగును.

తా. బుధాంశులగు మిథున కన్యా నవాంశలయందుండు చంద్రుడు సూర్యునిచే జూడబడుచుండునెడల జాతకుడు తగరము తిరువాడైనను నాటకసమూహమున తిరుగువాడైనను అగును. ఇందులకు “రంగచరం విఖ్యాతం జనయతి సూర్యక్షిత క్షంద్రః” అని సారాశీ వచనము గానబడుచున్నది.

అంగారకునిచే జూడబడుచుండునెడల చోరుడగును. ఈవిషయమున “భామేశ్చితీ చోరం వివాదకుళం నరంకాద్రం” అని సారాశీకర్త వచించియున్నాడు.

బుధునిచే జూడబడుచుండునెడల కపిశ్యరుడగును. ఇందులకు “బుధద్వప్త శిల్పనార్యం కవింశశీ జనయేత్” అను గ్రంథాంతరవచనము గానబడుచున్నది. బృహస్పతిచే జూడబడుచుండునెడల మంత్రియగును. శుక్రునిచే జూడబడుచుండునెడల మంత్రియగును. శుక్రునిచే జూడబడుచుండునెడల సంగీతజ్ఞానము గలవాడగును. శనైశ్చరునిచే జూడబడుచుండునెడల శిల్పపరిజ్ఞానము గలవాడగును.

స్వనవాంశయగు కర్కాటక నవాంశయందు చంద్రుడుండి సూర్యునిచే జూడబడుచుండునెడల జాతకుడు చిక్కినదేహము గలవాడగును. అంగారకునిచే జూడబడుచుండునెడల ద్రవ్యాసక్తి గలవాడగును. బుధునిచే జూడబడుచుండునెడల తపముచేయువాడును, కరుణగలవాడును అగును. బృహస్పతిచే జూడబడుచుండునెడల శ్రేష్ఠుడును అగును. ఆయి నను అంగారక వీక్షణ ముండునెడల సామాన్య ధనికుడగుననియు, బుధవీక్షణము గలుగునెడల లోభియగుననియు, బృహస్పతి వీక్షణము గలుగునెడల తాపసముఖ్యుడగుననియు తాత్పర్యము జెప్పచున్నారు శుక్రునిచే చూడబడుచుండునెడల వనితా జనలచే పోషింపబడువాడగును. శనైశ్చరునిచే జూడబడుచుండునెడల ఎల్లప్పుడును నేడైన నొక కార్యము చేయుటయు దాసత్విగలవాడు అగును. ఈ విషయమున “సూరేణాకృత్య కరం వధబంధ వివాద సంతప్తమ్” అని ఇతర గ్రంథకర్తలు వచించియున్నారు.

సింహ ధనుర్జీవ నవాంశస్థిత చంద్రుడు సూర్యాదిగ్రహ వీక్షితుడగుచుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

శో. సక్రోధోనరపతి సమ్మోహనిధీశ సింహంశే ప్రభురనుతోతి హింసకర్తా జైవాంశే ప్రథిత బోరణోపదేష్టా హాస్యజ్ఞస్సచివ వికామవృద్ధశీలః.

టీ. సింహంశే = సింహనవాంశయందున్న చంద్రుడు, సూర్యాదులచే జూడబడునెడల క్రమముగా, సక్రోధః = కోరిధయైవుండును. నరపతిసమ్మోహః = రాజప్రియుండును, నిధీశః = భూస్థాపిత ధనమున కధిపతియును, ప్రభుః = ఆప్రతిహతాజ్ఞాండును, అనురః = శ్రుతహీనుడును, అతిహింసకర్తా = అత్యంత హింసకుడును అగును. జైవాంశే = గుర్వంశలయిన ధనుర్జీవ నవాంశలయందున్న చంద్రుడ, సూర్యాదులచే చూడబడెనేని, క్రమముగా, ప్రథితబలః = ప్రఖ్యాత బలండును, రణోపదేష్టా = యుద్ధమందు జయమును పొందు

మార్గములను చెప్పెడువాడును, హాస్యజ్ఞః = హాస్యము తెలిసినవాడును, సచివః = మంత్రియును, వికామః = పుంస్త్యహీనుడును, వృద్ధ కీలః = ధర్మబుద్ధిగలవాడును అగును.

తా. సూర్యాంశమును సింహానవాంశమునందున్న చంద్రుడు సూర్యునిచే వీక్షితు డగు చుండగా జనించిన మానవుడు కోపయతుడగును. అంగారకునిచే వీక్షితు డగుచుండునెడల భూతాఘరకు ఇష్టుడగును. బుధునిచే వీక్షితుడగు చుండునెడల భూమియందు పాతీలెట్ట బడి యుండిన ద్రవ్యమున కధిపతియగును, బృహస్పతిచే వీక్షితు డగుచుండునెడల అనివార్యముగ నాశ్లాపించు రాజగును. శుక్రునిచే వీక్షితు డగుచుండునెడల కుమారులు లేనివాడగును. శనైశ్చరునిచే జూడబడుచుండునెడల ఘాతుకముగ చంపంగిన కార్యముల జేయువాడగును.

బృహస్పతి అంశలగు ధనుర్దీప నవాంశలయందున్న చంద్రుడు సూర్యునిచే జూడబడు చుండగా బుట్టినవాడు బలియుడును కీర్తికహించినవాడు అగును అంగారకునిచే జూడబడు చుండునెడల యుద్ధమునందు నిపుణులతో జయించుట కనుకూలమగు మార్గములను దెలియ జెప్పువాడు అగును. బుధునిచే జూడబడుచుండునెడల హాస్యము తెలిసినవాడగును. బృహస్పతి చే జూడబడు చుండునెడల మంత్రియగును, శుక్రునిచే జూడబడుచుండునెడల కుగతనము లేనివాడగును, శనైశ్చరునిచే జూడబడు చుండునెడల శాయమాగ్ధ ప్రకర్తకుడును అగును.

ఈ విషయము ననుసరించి ఇతర గ్రంథములందు గురుఅంశలయందున్నట్టి చంద్రుని శుక్రుడు చూచుచుండునెడల “జనయతి కశీసిలేన స్త్రీకాంభోగై స్సంసంయుక్తమ్” అని వచించియుండుటచే యిందు జెప్పబడియుండు విషయమునకు వ్యతిరేకముగా నున్నది.

శనైశ్చరుడు జూచుచుండునెడల అంత్యకాలమున న్యాయమాగ్ధ ప్రకర్తకుడగుననగా చాల్యమునం దతి దుర్భాగ్యుడనుట గ్రంథాంతరములచే నేర్పడుచున్నది.

మకర కుంభ నవాంశలయందుండు చంద్రుడు సూర్యాద్విగ్రహ వీక్షితు డగుచుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. అల్పపత్యోదుఃఖిత స్సత్యపిశ్యే మానాసక్తః కర్తృణిశ్యేను రక్తః
దుష్టస్త్రీవ్యః క్రోధనశ్చార్కి భాగేచంద్రే భానాతద్వ దింద్యాదిదృష్టే.
టీ. అర్కిభాగః = కశ్యంశలైన మకరకుంభ నవాంశలయందున్న, చంద్రే = చంద్రుండు రవ్యాదిగ్రహ దృష్టాండయ్యేనేని, క్రమముగా, అల్పపత్యః = స్వల్పపుత్రులు గలవాడును, సత్యపిశ్యే = ధనముగలిగియుండియు, దుఃఖితః = దుఃఖితుడును, మానాసక్తః = గర్వితుండును, స్వేకర్తృణి = తనకులచారములయందు, అనురక్తః = అనురాగముగలవాడును, దుష్టస్త్రీవ్యః = దుష్టస్త్రీయం దిష్టముగలవాడును, క్రోధనః = కోపముగలవాడును అగును. భానానూర్జ్యుడు, ఇంద్యాదిదృష్టే = చంద్రుడు మొదలగు గ్రహములచే జూడబడినను, తద్వత్ = నైరీతిగనే దృష్టిఫలములను జెప్పవలెను.

తా. కనైశ్వరాంశలకు జాతర కుంభ నవాంశలయందు చంద్రుడుండి నూర్యునిచే పీక్షింపబడుచుండగా జనించినవాడు సంతానము స్వల్పముగా గలవాడగును. అంగారకునిచే జాడబడుచుండునెడల భవిష్యత్కాలముండియు దుఃఖముచే బీడింపబడువాడగును. బుధునిచే జాడబడుచుండునెడల ఆభిమానమునం దాసక్తిగలవాడగును. బృహస్పతిచే జాడబడుచుండునెడల వ్యవసాయకార కార్య ప్రవర్తకుడగును. శుక్రునిచే జాడబడుచుండునెడల దుర్మార్గులగు యాతలిజనమునం దిష్టముగలవాడగును. కనైశ్వరునిచే జాడబడుచుండునెడల కోపముగలవాడగును. ఈ విధముగనే జన్మనవాంశ లగ్నమునకును సూర్యాది గ్రహ ఫలితముల జెప్పదగినది. నవాంశలగ్నమునకు గూడ చంద్రదృష్టిఫలము వేరుగా జెప్పబడలేదు, గాన నింతకు పూర్వాధ్యాయమున జననలగ్నమునకు చంద్రదృష్టిఫలములు ఏప్రకారము చెప్పబడి యున్నవో యాప్రకారమే యాచింపదగినది. మరియు నూర్యుడు చంద్రాది గ్రహములచేత జాడబడినను పూర్వపురితిగనే ఫలముల జెప్పవలయుననగా ఏ నవాంశయందుండు చంద్రునకు సూర్యాదిగ్రహ పీక్షణ్యముచే నీ ఫలములు జెప్పబడినవో ఆ ఫలములే ఆ నవాంశాంశ స్థితి నూర్యునకు చంద్రాదిగ్రహ పీక్షణ్యముండగా జెప్పవలయును ఇందు చంద్రదృష్టిఫలములు వేరుగా జెప్పబడలేదు. అయినను, ఏ నవాంశయందున్న చంద్రునకు సూర్యదృష్టిచే నీ ఫలము జెప్పబడియున్నవో ఆ ఫలములే ఆ నవాంశయందున్న నూర్యునకు చంద్రదృష్టిఫలమన గలుగునదియని జెప్పదగినది. తక్కిన అంగారక బుధ గురు శుక్ర కనైశ్వర పీక్షణ్యములన గలుగు ఫలములన్నియు పూర్వపురితిని జెప్పదగినది.

వివరము.— నవాంశలయందుండు నూర్యునకు చంద్రదృష్టిఫలన గలుగు ఫలములు.

నూర్యుడు కుజాంశలయందుండి చంద్రునిచే జాడబడుచుండగా బుట్టినవాడు కాతలి గాచువాడగును. •

శుక్రనవాంశలయందుండి చంద్రునిచే జాడబడుచుండునెడల జాతకుడు తెలిసి తెలియనివాడగును.

బుధాంశలయందుండి చంద్రునిచే జాడబడుచుండునెడల జాతకుడు యాదృశమునం దాసక్తిగలవాడగును.

గుర్వాంశలయందుండి చంద్రునిచే జాడబడుచుండునెడల జాతకుడు జనులచే బాగడ దగినట్టి బలశాలియగును.

కన్యాంశలయందుండి చంద్రునిచే జాడబడుచుండునెడల జాతకుడు స్వల్ప సంతానము గలవాడగును.

వ్యవసాంశలయందుండి చంద్రునిచే జాడబడుచుండునెడల జాతకుడు కోపిష్టియగును.

చంద్రనవాంశలయందుండి చంద్రునిచే జాడబడుచుండునెడల జాతకుడు చిక్కిన కేరణముగలవాడగును.

నవాంశస్థితచంద్రుని ఇతర గ్రహములు వీక్షించుటచే జాతకులకు గలుగు స్వభావముల వివరము, (చంద్రుని తదితర గ్రహములును లగ్నమును సూర్యాది సప్త గ్రహములను చూచుటగలదు.)

వీక్షించు గ్రహములు	సూర్యుడు	చంద్రుడు	ఆంగారకుడు	బుధుడు	బృహస్పతి	శుక్రుడు	శనిశ్చరుడు
మేష నవాంశ	నగర రక్షకుడు	కోపి	జీవహింస చేయువాడు	బాహుయుధము చేయువాడు	భూపతి	ధనవంతుడు	కలహప్రియుడు
మృషా నవాంశ	మూఝుడు	చదువరి	శ్రీలోలుడు	పండితుడు	కవి	ముఖానుభవుడు	లోలుడు
మిథున నవాంశ	శ్లేతగర భక్షకుడు	దుష్టుడు	చోరుడు	కవి	మంత్రి	పాతుకుడు	శిల్పి
కర్కాటక నవాంశ	కృకడహి	మాత్సర్యభాష పండితుడు	ధనికుడు	తాపసి	శ్రేష్ఠుడు	శ్రీప్రియుడు	వివాదప్రియుడు
సింహ నవాంశ	కోపి	గర్వి	భూపతి ప్రియుడు	నిధీకుడు	కూర్కాక్ష చేయువాడు	అల్పకుమారులవాడు	సూతకుడు
కన్యా నవాంశ	పాటక ప్రియుడు	లోభి	జాదరి	విద్వాంసుడు	వ్యాయాది	సంగీతమున ప్రియుడు	చిత్రకారుడు
తులా నవాంశ	ముక్తాపి	ధనహినుడు	అన్యకాంతారకుడు	కవి	కవి	ముఖి	అతికామి
వృశ్చిక నవాంశ	తలారి	పాపి	హింసించు గుణముగలవాడు	బలాధికుడు	రాజు	ధనవంతుడు	చెరువువాడు
ధనుర్వచాంశ	క్రీడి బలము గలవాడు	దాంబికుడు	యోధుడు	పరిహాసుకుడు	మంత్రి	నపుంసకుడు	వాధికృష్ణమున మంచువాడు
మకర నవాంశ	అల్పసంతాన వంతుడు	సన్యాసి	దుఃఖి	మాని	కులాచార సంపన్నుడు	దుష్టశ్రీ సంభోగి	కోపి
కుంభ నవాంశ	సంతాన హినుడు	అకాలమున భుజించువాడు	లేమిడి	క్రోధి	కాశ్రమ తెలిసినవాడు	నీచసంభోగి	కఠిన ఆహార చెప్పవాడు
మీన నవాంశ	బలీయుడు	జలాపేక్షకుడు	యథార్థ ప్రియుడు	హాసకడు	సచివుడు	కామి	బాల్యమున దుష్టుడు

సవాంశస్థిత గ్రహములకును సవాంశ లగ్నమునకును }
దృష్టి ఫల విశేషములు. }

శ్లో. వర్గోత్తమ స్వ పరగేషు శుభం యదుక్తం
తత్త్వమధ్యమధ్య లఘుతాఽశుభ ముత్క్రమేణ
వీర్యాన్వితోఽంశకపతి ర్నిరుణధి పూర్వం
రాశీక్షణస్య ఫల మంశఫలం దదాతి.

1

టీ. చంద్రుడు వర్గోత్తమ=వర్గోత్తమ సవాంశమందును, స్వ = స్వసవాంశమందును, పరగేషు = పరసవాంశమందును ను డెనేరి, శుభం = గ్రహదృష్టివలన గలుగుశుభము, యత్ = ఏది, ఉక్తం = చెప్పబడినదో, తత్ = అది (క్రమముగా) పుష్ట = మిక్కిలి విశేషముగాను, మధ్య = మధ్యమముగాను లఘుతా = కొంచెముగాను నగును, అశుభం = అశుభ ఫలము, ఉత్క్రమేణ = ఉక్తవ్యతిరక్తముగా నగును. అంశకపతిః = చంద్రుడున్న సవాంశాధిపతి, వీర్యాన్వితః = బలవంతుడైయుండెనేని, పూర్వం = ముందుజెప్పిన, రాశీక్షణస్య = రాశిస్థిత చంద్రునియొక్క, ఫలం = గ్రహదృష్టిఫలమును, నిరుణధి = అడ్డపెట్టుచున్నాడ, (కింతు = ఇంక నేమన), అంశఫలం = సవాంశస్థితుడైన చంద్రునియొక్క గ్రహదృష్టిఫలమును, దదాతి = ఇచ్చుచున్నాడు.

తా. చంద్రుడు వర్గోత్తమ సవాంశయందుగడు నెడల గ్రహదృష్టివలన గలుగు శుభఫలము అధికముగ జరుగును. అశుభఫలము కొద్దిగ జరుగును.

చంద్రుడు స్వసవాంశయందుండునెడల గ్రహదృష్టివలన గలుగు శుభఫలము మధ్యమముగా జరుగును. అశుభఫలము అధికముగాకను తక్కువగాకను మధ్యమముగా జరుగును. చంద్రుడు వర్గోత్తమస్వసవాంశయందుగాక తక్కినసవాంశయందుండునెడల గ్రహదృష్టివలన గలుగు శుభఫలము కొంచెముగా జరుగును. అశుభఫలము అధికముగ జరుగును. ఈ ప్రకారముగా శుభఫలము జరుగునట్టి రీతికి ఉక్తవ్యతిరక్తముగ అశుభఫలములు, వర్గోత్తమ స్వపర సవాంశలయందు జరుగుచుండును. సవాంశస్థిత నూర్యునకును సవాంశ లగ్నమునకును గ్రహదృష్టిఫల విశేషము నీరీతిగనే నూహింపదగినది. మరియు చంద్రస్థిత సవాంశాధిపతి బలవంతుడగునెడల ఈ అధ్యాయ ప్రథమభాగమున జెప్పబడియుండు ప్రకారము అయీ రాశిస్థిత చంద్రుని గ్రహములు వీక్షించుటచే జాతకులకు గలుగు ఫలములు జరుగనేరవు. అయినను సవాంశస్థిత చంద్రుని నూర్యాదిగ్రహములు వీక్షించుటచే జాతకులకు గలుగు ఫలములు మాత్రము జరుగును. సవాంశాధిపతి బలహీనుడగునెడల రాశిదృష్టిచే గలుగు ఫలములను సవాంశదృష్టిచే గలుగు ఫలములును జరుగును. వానిని ద్రాక్షణ ద్వాదశాంశస్థిత చంద్రుని నితర గ్రహములు వీక్షించుటచే జాతకులకు గలుగు ఫలములు యధోక్తముగ జరుగును. ఈరీతిగ చంద్రులగ్నములకు రెంటికిమాత్ర మూహించదగినది. రాశిస్థిత నూర్యునిగ్రహములు వీక్షించుటచే

మటుచే జాతకులకుగలుగు ఫలములు ఇందు చెప్పబడియుండినందున నవాంశస్థిత సూర్యుడు యితర గ్రహాద్యుడుగలచుండగా జనించినవారికి గలుగు ఫలములే జెప్పదగినది. అయినా రాశులయందుండు సూర్యాదిగ్రహములలో వొక్కొక్క గ్రహమును తదితర గ్రహములు జూచుచుండుటచే జాతకులకు గలుగు ఫలములు వేదాంగ విద్యర్యుడగు కల్యాణవర్మ విశ్రితమగు సారాశయము జాతక గ్రంథమున విశదీకరింపబడి యుండుటచే తద్గ్రంథమాలముగ నులభముగ తెలిసికొనవచ్చును.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

దృష్టి ఫలాధ్యాయ నామక

అష్టాదశాధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

భావఫలాధ్యాయము. ఏకోనవింశోధ్యాయము. —19.

సూర్యుడు లగ్న ద్వితీయములయందుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. శూరస్తస్థో వికల నయనో నిర్మలః శ్రేష్ఠతనుః

మేషే సస్వ త్తిమిరనయన స్పింహసంస్థే నిశాంధః

నీచేఢో స్వశ్శశిగృహ గతే బుద్ధు దాక్షః పతంగే

భూరిద్రవ్యో సృజవృత ధనోవక్త్రో రోగీ ద్వితీయే.

1

టీ. అశ్రేష్ఠ = సూర్యుడు, తనుస్థే = లగ్న వందుండగాను, శూరః = యుద్ధప్రియుడును, స్థుః = పనులయందు బలవంతు గలవాడును, వికలనయనః = పీనదృష్టిగలవాడును, నిర్మలః = నిర్దయించును, జన్మించును. మేషే = మేషము లగ్నమై అందు సూర్యుడుండెనేని, సస్వః = ధనవంతుడను, తిమిరనయనః = చీకటిగ మృదు కన్నులు గలవాడును, పుట్టును. సింహసంస్థే = సింహము లగ్నమై అందు సూర్యుడుండెనేని. నిశాంధః = రేచీకటి

వాడగును. నీచోపాయమున నీచస్థానమును తులనమునందు నూర్చుడుండెనేని, అంధముగ్రుడ్డివాడును, అగ్ర్యు = దరిద్రుడును పుట్టును. కళ్యాణము = కర్మము లగ్నమై అందు నూర్చుడుండెనేని, బుద్ధువాడు = భూగంటివాడు జన్మించును. పరింగ = నూర్చుడు, ద్వితీయ = లగ్నమునకు ద్వితీయమందుండెనేని, భూరిద్రవ్యు = సహధనము గలవాడును, స్వపవిత్రధన = రాజులచేత అపహరింపబడిన ద్రవ్యముగలవాడును. వక్ర్రోగి = ముఖరోగము గలవాడును జననమొందును.

శా. నూర్చుడు తమభావమును లగ్నమందుండగా జన్మించినవాడు కూరుడును. మందముగాను ఆలగ్యముతోడను కార్యములను చక్కబెట్టుకొనువాడును, తక్కువమాత్ర గలవాడును, దయలేనివాడును అగును.

మేష సింహ తులూ కర్మాటకములు లగ్నములగునెడల గలుగు ఫలములు.

మేషరాశిలగ్నమై అందు నూర్చుడుండెడల జాతకుడు ధనవంతుడగును. నీరుగ్రమ్మ కన్నులుగలవాడగును. సింహరాశి జననలగ్నమై అందు నూర్చుడుండెడల జాతకుడు రేడిటి గలవాడగును. అనగా రాత్రులయందు కండ్లు కొంచెముగూడ తెలియక పగలమాత్రము కొంచెము తెలియునట్టి కండ్లు గలవాడగును, నీచస్థానమును తులూరాశియందు నూర్చుడుండెడల జాతకుడు గ్రుడ్డివాడును, ధనహీనుడును అగును. కర్కాటకము జన్మలగ్నమై యా రాశియందే నూర్చుడుండెడల ఉచ్చిన కండ్లుగలవాడైనను, భూగన్నులు గలవాడైనను, కురుపులుగల కండ్లుగలవాడైనను అగును.

జననలగ్నమునకు ద్వితీయభావమున నూర్చుడుండగా జన్మించినవాడు అధికముగ ధనముగలవాడును, రాజులచేత మోసమున తీసికొనబడిన ధనముగలవాడును, ముఖరోగియు నగును. ఈ విషయమున స్వల్పధనమగునవియు, ఆ ధనముగూడ రాజులచేత నపహరింపబడుననుచు నూహించి ధనసౌఖ్య హీనుడగునని కొందరు వచించుచున్నారు.

నూర్చుడు జననలగ్నమునకు తృతీయ చతుర్థ పంచమ షష్ఠస్థానములయందుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. మతివిక్రమవాక్ తృతీయగేర్కే వినుఖః పీడిలి మానస శ్చతుర్థే
అనుతో ధనవర్జిత మ్రికోణేబలవాం శ్చతు జితశ్చ శత్రుయాతే. 2

టీ. అర్కే = నూర్చుడు, తృతీయగే = తృతీయమందుండగా బుట్టినవాడు, మతివిక్రమవాక్ = బుద్ధిశాలి యును పరాక్రమశాలి యుండునను, చతుర్థే = చతుర్థమందు రవియుండగా, వినుఖః = ముఖములేనివాడును, పీడిలిమానసః = మనస్పింతిగలవాడు నగును. త్రికోణే = పంచమమందు రవియుండగా, అనుతః = పుత్రులులేనివాడును, ధనవర్జితః = దరిద్రుడునగును, శత్రుయాతే = షష్ఠస్థానమందు రవియుండగా, బలవాక్ = బలిశాలియును, శత్రుజితః = శత్రు పరాజయము గలవాడును అగును

తా. నూర్యడు తృతీయభావమున నుండగా బుట్టినవాడు బుద్ధికాలియు, శార్యకు గలవాడును అగును.

కేంద్రస్థానమగు చతుర్థభావమున నూర్యడుండగా జనించినవాడు సౌఖ్యహీనుడును, మనోదుఃఖము గలవాడును అగును.

త్రికోణమును పుత్రభావమునగు పంచమస్థానమున రవియుండగా జనించినవాడు పుత్రులు లేనివాడును ధనహీనుడును అగును.

నూర్యడు లగ్నమునకు శారవయుంట నుండగా జనించినవాడు బలీయుండును, శత్రువులచేత జయింపబడువాడును అగును.

ఈవిషయమున కొందరు సత్యాచార వచనమగు “పశ్చేరి రోగశోకఘ్నః.” అను దాని ననుసరించి “బలవాన్తు ప్తరిపుశ్చ శత్రుయాతే” అని వచించుచున్నారు. ఈ గ్రంథకర్త యగు వరాహమిహిరచార్యులు పూర్వ శాస్త్రజ్ఞుల మతానుసారముగను ముఖ్యముగా యా వశాచార్యుల మతానుసారముగను చెప్పినట్లు నూహింపదగియున్నది.

నూర్యడు సప్తమాష్టమ నవమ దశ మైకాదశ ద్వాదశములయం దుండగా జాతకులకు గలుగు ఫలములు.

శ్లో. స్త్రీభిర్గతః పరిభవం మదగే పతంగే

స్వల్పాత్మజో నిధనగే వికలేక్షణ శ్చ

ధర్మే సుతార్థ సుఖభాక్ సుఖశౌర్యభాక్

లాభే ప్రభూత ధనవాక్ పతితస్తు రిఃఫే.

ట

టీ. పతంగే = నూర్యడు, మదగే = సప్తమమందుండగా బుట్టినవాడు, స్త్రీభిః = స్త్రీలచేత, పరిభవం = అవమానమును, గతః = హిందును, నిధనగే = అష్టమమం దుండేసేని, స్వల్పాత్మజః = స్వల్పపుత్రులు గలవాడును, వికలేక్షణశ్చ = దృష్టిహీనుడగును. ధర్మే = నవమమందుండేసేని, సుతార్థ సుఖభాక్ = పుత్ర ధన సుఖములు గలవాడును. ఖే = వశమ మం దుండేసేని, సుఖశౌర్యభాక్ = సుఖమును బలమును గలవాడుగును. లాభే = ఏకాదశమం దుండేసేని, ప్రభూతధనవాక్ = మిక్కిలి ధనితుడగును రిఃఫే = ద్వాదశమందుండేసేని, కతితః = స్యధర్మ భిష్టుండగును.

తా. నూర్యడు లగ్నమునకు సప్తమస్థానమున నుండగా బుట్టినవాడు వనితాజనముచే దిరస్కరింపబడు వాడగును. అష్టమస్థానమున నుండునెడల స్వల్పసంతానము గలవాడును, దృష్టిహీనుడును, అగును. యీ విషయమున ఎల్లప్పుడును మందదృష్టిగలవాడని కొందరుకు కొంతకాలము చక్కని చూపుగలిగి యుండి మధ్యకాలమున వ్యాధిచేతనైనను, గాయముచేత నైనను దృగ్విహీనత గలుగునని కొందరును అభిప్రాయపడుచున్నారు. — నవమమున నుండు నెడల పుత్ర సంపద ధనాతిశయము గలిగి సౌఖ్యము నభ్యుదయింపవాడగును. దశమమునను

దు నెడల గుఱియు, బలముగలవాడును అగును. ఏకాదశమమున నుండునెడల అధికముగా చేరిత ధనముగలవాడగును. ద్వాదశమమున నుండునెడల ధనమును బోగొట్టుకొన్నవాడును, న్యాయప్రసర్తన లేనివాడును, స్వభవమునుండి వెలువరింపబడినవాడును అగును.

— చంద్రచారము. —

చంద్రుడు లగ్నాది వ్యవస్థానములయందుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు. శ్లో. మూకో స్మృత జడాంధ హీన బధిర ప్రేమాశ్శృణాంకో దయే
స్వరాజోచ్చగతే ధనీ బహుసుత స్సస్యః కుటుంబీ ధనే
హింసో భౌత్యగతే నుభేన తనయే తత్ప్రీక్త భావాన్వితో
నైకారి ర్మృదు కాయవహ్ని మదన స్తీర్ణోలసశ్చారిగే. 4

టీ. శకాంకోదయే = చంద్రుండు లగ్నమందుండగాఁ బుట్టినవాఁడు, మూక = మూఁగ వాఁడైనను, ఉన్మృత = పిచ్చివాఁడైనను, జడ = మూఁగుఁడైనను, ఆంధ = గ్రుడ్డివాఁడైనను, హీన = నీచకృత్యములు నేయువాఁడైనను, బధిర = చెవిటివాఁడైనను, ప్రేమ్య = పరిచారకుఁడైనను అగును. స్వర = కర్కటము లగ్నమై అందు చంద్రుండుండేనేని, ధనీ = ధని కుడగును, అజ = మేషములగ్నమై అందు చంద్రుండుండేనేని, బహుసుతః = అనేక పుత్రులుగలవాఁడగును, ఉచ్చగతే = చంద్రునికి ఉచ్చమైన వృషభములగ్నమై అందు చంద్రుండుండేనేని. సస్యః = ధనసహితుడగును, ధనే = లగ్నమునకు ద్వితీయమందు చంద్రుండుండేనేని, కుటుంబీ = పుత్రప్రాప్త్యానేక కుటుంబములు గలవాఁడగును, భౌత్యగతే = తృతీయమందు చంద్రుండుండేనేని, హింసః = ప్రాణహింసకుండగును, నుభేనతనయే = చతుర్థ పంచములయందు చంద్రుండుండేనేని, తత్ప్రీక్త భావాన్వితః = ఆ చతుర్థ పంచములకుం జెప్పబడిన గుఱిపుత్రాధి భావములతోఁ గూడినవాఁడగును, అరిగే = వ్యవస్థానమందు చంద్రుండుండేనేని, నైకారిః = మిక్కిలి శత్రులుగలవాఁడును, మృదుకాయః = నుకుమార శరీరుండును, మృదువహ్నిః = అల్పమైన దీపనాగ్ని గలవాఁడును, మృదుమదనః = అల్పమైన కామక్రీడలు గలవాఁడును, తీర్ణః = కూరస్వభావుఁడును, అలసః = పనులయందు దాలస్యము గలవాఁడును అగును.

తా. చంద్రుడు తనుభావ సగు జననలగ్నమున నుండగా జనించినవాడు మూఁగుఁడైనను, పిచ్చిబట్టినవాఁడైనను, చెవిటివాఁడైనను, గ్రుడ్డివాఁడైనను, ఇతరుల కార్యములకు జేయు వాఁడైనను, అగును

మేష వృషభ కర్కాటక రానులు జననలగ్నము లగునెడల నై జెప్పబడిన ఫలములు ఉత్త వ్యతిరీక్తముగ జరుగును.

స్వక్షేత్రమును కర్కాటకము జననలగ్నమై యందు చంద్రుండుండెడల జాతకుడు ధనికుడగును, మేషలగ్నమై యందు చంద్రుండుండెడల పుత్రు లధికముగా గలవాడగును. ఉచ్చక్షేత్రమును వృషభము జననలగ్నమై యందు చంద్రుండుండెడల ధనకుతుడగును.

ఈ విషయము ననుసరించి “దాక్షిణ్యరూప ధనభోగగుణైః ప్రధాన, కృష్ణేణ కుశీర వృక్షభా జగతేవిలగ్నై, ఉన్నతై నీచబధిరౌ వికలకృ మూకకృషీ సరోధవతి కృష్ణకనుర్వకే ఊత్.” అని సారావళికారత్వము వదించియున్నాడు—

లగ్నమునకు ద్వితీయమున చంద్రుడుండెడల పెండ్లాము, బిడ్డలు, బంధువులు మొదలగువారలను బోషించువాడు అగును. తృతీయభావమున చంద్రుడుండెడల, ప్రాణులను హింసించువాడగును. చతుర్థస్థానమునం దుండెడల చతుర్థభావమునకు జెప్పబడియుండు మాతృ గుభాబాతిగృహ బంధువృద్ధి బలకాహవాదులు గలిగిన వాడుగా నుండును.

పంచమస్థానమునందు చంద్రుడుండెడల పంచమభావమునకు జెప్పబడియుండు పుత్ర, బుద్ధి, హస్తజ్ఞాన, వాగ్విద్యా, సాచివ్య, పాండిత్య, కాకల్యాగుల గలిగినవాడగును.

ఆరవ యాటియందుండెడల కత్తువు అనేకముగ గలవాడును, కోమలకరీరుడును, సుపూర్ణముగ జీర్ణకర్త తేనివాడును, సుభోగమం దత్యల్పత్వపు యను, కోపస్వభావము గల వాడును, కార్యముల నాలస్యముగ చక్కజెట్టుకొనువాడును అగును.

చంద్రుడు సప్తమాష్టమ నవమ దశమైకాదశ ద్వాదశ స్థానములందుండగా బుట్టినవారి స్వభావము.

శ్లో. ఈర్ష్య స్తీవ్రమదో మదే బహుమతి ర్వాత్మధర్మిత శ్చాప్తమే
సౌభాగ్యా త్మజ మిత్ర బంధు ధనభాక్ ధర్మస్థిత శీతగా
నిష్పత్తిం సము పైతి ధర్మ ధనధి శౌర్యై యుతః కర్మగే
ఖ్యాతో భావ గుణాన్వితో భవగతే యుద్ధోగ హీనో వ్యయే. 6

టీ. శీతగా = చంద్రుడు, మదే = సప్తమమందుడే నేని, ఈర్ష్యః = పరులసంపద నోర్వఁబాలనివాడును, తీవ్రమదః=మిక్కిలి కామవికారము గలవాఁడునాను, అప్తమే=అప్త ముచుండుడేనేని, బహుమతిః=చపలబుద్ధిగలవాడు, వ్యాధర్మధితిః=రోగపీడితుఁడునాను. ధర్మ స్థితే = నవమమందుడే నేని, సౌభాగ్య = సర్వజనానురాగము, ఆత్మజః=పుత్రులు, మిత్ర = స్నేహితులు, బంధు = స్వజనులు, ధన = ధనము, భాక్ = పొందినవాఁడగును, కర్మగే = దశమమం దుండేనేని, నిష్పత్తిం = ఫలనిష్పత్తిని, సముపైతి=పొందును, ధర్మధనధిశౌర్యైః = ధర్మధన = బుద్ధి పరాక్రమములతోడ యుతః = గూడినవాఁడగును. భవగతే = ఏకాదశమం దుండేనేని, ఖ్యాతః = ప్రసిద్ధుఁడును, భావగుణాన్వితః = ఏకాదశము లాభభావము గనుక భావగుణయుక్తగా లాభము ఆ లాభముతోఁ గూడినవాఁడగును. వ్యయే = ద్వాదశమందు చంద్రుండుండే నేని, యుద్ధః=హింసస్వభావుండును, అంగహీనః=అవయవహీనుఁడునాను.

తా. సప్తమస్థానమున చంద్రుడుండెడల ఇతరుల భాగ్యమునకు ఓర్వబాలనివాడు ను, అధికమగు కామవికారము గలవాడును అగును.

కొందరు గ్రంథకర్త లీధలములు చంద్రుడు పూర్ణుడగుచుండగా జరుగుననియు, ఊహించి యుండునెడల “తైన్యరుగర్దిత దేహః కృష్ణే ధింబాను రేకేళిని” అను వచనము

గుణ్యముగ జాతకుడు బైశ్యాదులుగలవాడగుననియు జెప్పదురు. అష్టమస్థానమున జన్మించుచుండగా జన్మించినవాడు చపలచిత్తము గలవాడును, లోగాదులచే నీడింపబడువాడును అగును ఈ విషయమునను చంద్రుడు క్షిణుడగునెడల జాతకుడు అల్పాయువు గలవాడగునని జ్యోతిష రసమన్నురు భాగ్యభావముగు నవమస్థానమున నికారకుండగా జన్మించినవాడు క్రేవము గు యోగము గలవాడును, కుఖి ధన మతి పుత్ర కళత్ర బంధుసంపన్నుడును అగును. దశమస్థానమున చంద్రుడుండునెడల ప్రముఖ కార్యసిద్ధి నొందువాడును, ధర్మకార్యము రక్షుడును ప్రజ్ఞానవంతుడును, ధనికుడును పరాక్రమము గలవాడును అగును. లాభభావముగు నేకాదశ స్థానమున జన్మించునెడల జాతకుడు తదాభివానుగుణ్యముగు దుర్లభ సర్వా జ్ఞాయ శివదీక్షా ధర్మ లాకికోప చాయాదులు గలవాడుగ నుండును. ద్వాదశస్థానమున చంద్రుడుండునెడల జాతకుడు లోభియు, అభయుడును, హింసకుడును, వికలాంగుడును అగును ఈవిషయమున “ద్వీప్యః పతితః తుద్రో నయనరుగార్దితో లసో భవేద్వికలః చంద్రే తథావ్యజాతో ద్వాదశగేనిత్య పరిభూతః.” అని సారావళికారకుడు వదించెను.

— అంగారక చారములు. —

— జన్మలగ్నాది ద్వాదశ భావస్థిత అంగారక బుధులచే జాతకులకు గలుగు ఫలములు. —

జ్యో. లగ్నే కుజే తుతతమర్ధన గేకదన్నీ
ధర్మేఘవాదినకర ప్రతి మోస్యసంఘే
విద్వాక్ ధనీ ప్రఖల పండిత మంత్ర శత్రు
ధర్మజ్ఞ విశ్రుతగుణాః పరతోర్క వద్ జే.

6

జ్యో. కుజే = అంగారకుడు, లగ్నే = జన్మలగ్న మందుండెనేని, తుతతనుః = గాయము వగిలిన శరీరముగలవాడగును, ధనగే = ద్వితీయమందుండెనేని, కదన్నః = తుత్పితాన్నము భుజించువాడగును, ధర్మేఘవాన్ = నవమమందుండెనేని, అఘవాన్ = పాపవంతుడగును, అన్యసంఘే = తక్కిన స్థానములయందుండెనేని, దినకరప్రతిమః = నూర్వారికి చెప్పబడిన ఫలములనిచ్చును. జ్ఞే = బుధుడు, లగ్నమందుండెనేని, విద్వాక్ = పండితుడగును, ద్వితీయమందుండెనేని, ధనీ = ధనవంతుడగును, తృతీయమందుండెనేని, ప్రబలః = మిక్కిలి దుర్జనుడగును, చ తుర్థమందుండెనేని, పండిత = విద్వానుడగును, పంచమమందుండెనేని, మంత్ర = రాజయంత్రముగను, షష్ఠమమందుండెనేని, అశత్రు = శత్రురహితుడగును, సప్తమమందుండెనేని, ధర్మజ్ఞ = ధర్మసూక్ష్మము నెఱింగినవాడగును, అష్టమమందుండెనేని, విశ్రుతగుణః = విఖ్యాతగుణుడగును, పరతః = నవమ దశమైకాదిక ద్వాదశకులయందుండునెనేని, అర్కవత్ = ఈ స్థానములయందున్న నూర్వారికి, ఏకములు చెప్పబడియున్నవో అవి బుధునిం జెప్పబడియున్నవి.

తా. జనవలగ్నమున అంగారకుడుండగా జనించినవాడు గాయములంతగిలిన కీరము గలవాడగును. మరియు నీనిషయమున “కుశరీశోవక్త్రే.” అను గ్రంథాంతరవచనము ననుసరించి కీరీరాంగములయందు వక్త్రస్వము గల్గియుండువాడగునని కొందరు వదించుచున్నారు.

లగ్నమునకు ద్వితీయమున అంగారకుడుండగా నెడల జాతకుడు నీచులచేతను, కులము నుండి బహిష్కరింపబడిన వారిచేతను వెట్టబడిన అన్నమును భుజించువాడగును.

నవమీతర తృతీయాది స్థానములయందుండగా నూర్యునకు జెప్పబడిన ఫలములనగా తృతీయమున నుండునెడల బుద్ధిచుంతుడును. పరాక్రమశాలియు, శ్రేష్ఠుడును అగును. చతుర్థస్థానమున నుండునెడల సౌఖ్యహీనుడును, పీడింపబడు మనశ్చుగలవాడును అగును. పంచమస్థానమున నుండునెడల కుమారులులేనివాడును, ధనహీనుడును. మరియు అగును. ఆరవయింటియందుండగా నెడల బలవంతుడును శత్రువుల జయించువాడును. అగును. సప్తమస్థానమున నుండునెడల వనితాజనతిరస్కారుడును, రోగపీడితుడును, అపమాద్య ప్రవర్తనుడును అగును. అష్టమస్థానమున నుండునెడల స్వల్పసంతానము గలవాడును చూపు తక్కువ గలవాడును అగును. మరియు “నీచకర్మ కర్తాచ నిధనస్తే షీతితనయే.” అను గ్రంథాంతర వచనానుగుణ్యముగ నీచకార్యముల చేయుటయందు ముఖ్యమైనవాడు నగునని కొందరునుచున్నారు. నవమమున నుండునెడల పాపియగును. దశమస్థానమున నుండునెడల బలీయుడును, సౌఖ్యవంతుడును అగును. ఏకాదశ స్థానమున నుండునెడల సంపదచెడినవాడును, పాపియు నగును. మరియు నయన వికారియు, రాద్రస్వరూపియునగు ననుచున్నారు.

—ॐ— బుధచార ఫలములు. —ॐ—

బుధుడు జన్మలగ్నమున నుండునెడల జాతకుడు విద్వాంసుడగును. లగ్న ద్వితీయముల నుండునెడల ధనికుడగును. లగ్న తృతీయమున నుండునెడల దుర్మార్గుడును. నీచకార్యములం దాసక్తిగలవాడును అగును. లగ్న చతుర్థమున నుండునెడల పండితుడగును. లగ్న పంచమస్థానమున నుండునెడల మంత్రిత్వముచే జీవించువాడగును. లగ్న షష్ఠస్థానమున నుండునెడల శత్రువులు లేనివాడగును. లగ్న సప్తమమున నుండునెడల సమయానుకూలమగు యోచనాశక్తియు వ్యాయచితక్షణయు గలవాడగును. మరియు గ్రంథాంతర వచనముల ననుసరించు నుండువదనయు ధనవంతురాజును, ప్రజ్ఞావతియు నగు భార్యనుగలవాడగుననియు జెప్పబడును. లగ్నాష్టమస్థానమున నుండునెడల గొప్ప ఖ్యాతిగలవాడగును. లగ్నమునకు నవమస్థానమున నుండునెడల తుల్యమిత్ర కళత్రాది బాంధవసముదాయమును ధనాధులను గలిగి సౌఖ్యము ననుభవించువాడగును. లగ్నమునకు దశమస్థానమున నుండునెడల సౌఖ్యవంతుడగును. అగ్నమునకు ఏకాదశస్థానమున నుండునెడల ధన మధికముగాగలవాడగును. లగ్నమునకు వ్యాదశస్థానమున నుండునెడల ధనదాతహీనుడై యవగ్రుండుడగును. మరియు ఘాతకుడగునందురు.

— శుక్రచార ఫలములు. —

లగ్నాది ద్వాదశ భావస్థిత బృహస్పతివలన గలుగు ఫలములు.

శ్లో. విద్వాక్ సువాక్యః కృపణ స్సుఖిచ ధీమానశత్రుః పితృతోధిశ్చ

నీచస్తపస్వీ నధన స్సలాభః ఖలశ్చ జీవే క్రమశో విలగ్నాత్. 7

టీ. జీవే = బృహస్పతి, విలగ్నాత్ = జన్మలగ్నము మొదలుకొని ద్వాదశస్థానములయందుండగా, క్రమశః = క్రమముగా, విద్వాక్ = పండితుడును, సువాక్యః = మంచి వాక్పటుత్వము గలవాడగును, కృపణః = లోభియును, సుఖి = సుఖవంతుడును. ధీమాన్ = బుద్ధిశాలిగను, అశత్రుః = శత్రువులు లేనివాడును, పితృతోధిశః = తండ్రికంటె మంచిగుణములు గలవాడును, నీచః = నీచుడును, తపస్వీ = తాపముడును, సధనః = ధనవంతుడును, సలాభః = లాభయుక్తుడును. ఖలః = నీచుడును అగును.

తా. బృహస్పతి జననలగ్నమున నుండునెడల పండితుండగును. ద్వితీయభావమున నుండునెడల వాక్పాతుర్యము గలవాడగును. తృతీయభావమున నుండునెడల లోభియును. చతుర్థభావమున నుండునెడల సుఖియును. పంచమభావమున నుండునెడల ప్రజ్ఞావంతుడగును. షష్ఠమభావమున నుండునెడల శత్రువులు లేనివాడగును. సప్తమభావమున నుండునెడల తండ్రికన్నను మేలైనవాడును కీర్తికెక్కినవాడుకనగును, షరియు వాక్పాతురత మందరకేరీరకాంతి బౌద్ధాగ్ర్యము మొదలగునవి గలవాడగును. అష్టమభావమున నుండునెడల నీచకార్యాతురు డగును. చతుర్థభావమున నుండునెడల తపస్సుసేయువాడగును, మరియు విద్వాంసుడును, సౌందర్యనాయకుడును, ప్రధానుడును అగునని నూహింపదగియున్నది. దశమభావమున నుండునెడల ధనయుతుడగును, మరియు సుఖి ధర్మ జనవాహన యశస్సులను గలిగినవాడగును. ఏకాదశభావమున నుండునెడల తద్భావకారక మగు లాభముతో గూడినవాడగును. ద్వాదశభావమున నుండునెడల దుర్బాధ్యుడును తులనానుండి వెలువరింపబడిన వాడును అగును.

— శుక్రచార ఫలములు. —

లగ్నాది ద్వాదశ భావములందుండు శుక్రనిచే జాతకునకుగలుగు ఫలములు.

శ్లో. స్మర నిపుణ స్సుఖితశ్చ విలగ్నే ప్రియకలహాస్తగతే సురతేపుః

తనయగతే సుఖితో భృగుపుత్రే గురునదతోన్యగృహే సధనోత్తే.

టీ. భృగుపుత్రే = కుమ్రుడు, విలగ్నే = జన్మలగ్నమందుండెనేని, స్మరనిపుణః = కావ్యతంత్రముకలుగుడును, సుఖితః = సుఖవంతుడును, అస్తగతే = సప్తమమందుండెనేని, 'ప్రియకలహః' = కలహప్రియుడును, సురతేపుః = కామక్రిడాభిలాషియును, తనయగతే = పంచమమందుండెనేని, సుఖితః = సుఖవంతుడును, అతోన్యగృహే, ఈ చెప్పిన స్థానక్రమము

మూల తక్కిన స్థానములయందు కుక్రుడుండేనేని, గురుకర్త = బృహస్పతికిం చెప్పబడిన ఫలములే చెప్పబడినవి. అంత్యే = ఏస్థానమందయిన మీనమందు కుక్రుడుండేనేని, సుభసః = భవసహితమగును, స్థానోక్తఫలముగాదు కొందఱు, అంత్యే = ద్వాదశస్థానమందు కుక్రుడుండేనేని, సుభసః = భవసహితమగు నని చెప్పెదరు. (కొందఱు గురువదతో యువగే ద్రవిశిస్యత్ అని పఠించురు.)

తా. కుక్రుడు జనవలగ్నమునం దుండునెడల మదనామరాగ జనకంబులగు పుష్ప గంధ తాంబూలాభ్యంజన, గాన, సాహిత్య, సరస, కల్లాప, కవిత్వ, సుఖోపాదలయం దతి ప్రీతిగలవాడును కామక్రీడలయం దతి కాళిలత జూపువాడును నగును. ద్వితీయమున నుండునెడల వాక్యాచార్యుడుగలవాడగును. తృతీయమున నుండునెడల లోభియు నికృష్టుడును నగును. చతుర్థమున నుండునెడల సౌఖ్యము నహభవించువాడగును. పంచమమున నుండునెడల ముఖియును. షష్ఠయమున నుండునెడల క్రతువులు లేనివాడగును. సప్తయమున నుండునెడల కలహాప్రియుడును సంభోగాక్షత్తుడును అగును. అష్టయమున నుండునెడల నీచకార్యముల చేయువాడగును, నవయమున నుండునెడల తపముచే యువాడును కనికరము గలవాడును అగును. దశయమున నుండునెడల భవముగలవాడగును. ఏకాదశమున నుండునెడల లాభ యుక్తుడగును. ద్వాదశమున నుండునెడల దుర్మార్గుడును కులభిష్టుడును అగును.

— శనిచార ఫలములు. —

లగ్నాది ద్వాదశభావస్థిత శనైశ్చరునిచే జాతకునకు గలుగు ఫలములు.

శ్లో. అదృశారో రోగీ మధనవశ నోత్యంతమలిః

శిశుత్వే పీడార్త స్సవితృ సుతలగ్నే త్యలసవాక్

గురుస్వప్నో చ్చుప్తే నృపతిసదృశో గ్రామపురప.

స్సువిద్యాం శ్చాన్యంగో దినకర సమో న్యత్ర కథితః. 9

టీ. సవితృసుతలగ్నే = శనైశ్చరుడు లగ్నమందుండేనేని, అదృష్టార్థః = నిత్యదరిద్రుడును, రోగీ = వ్యాధిగలవాడును, మధనవశః = మన్యభవరతిం త్రుడును, అత్యంతమలిః = మిక్కిలి మలిమడును. శిశుత్వే = బాల్యమందు, పీడార్తః = వ్యాధ్యాదిపీడితుడును. అత్యలసవాక్ = మిక్కిలి అన్యత్తభాషియునగును, తులాభన్మకర కుంభ మీనములలో నొకటి లగ్నమయ్యేనేని విశేషఫలమును జెప్పచున్నాడు. గురుస్వప్నోచ్చుప్తే = ఈధనుర్మీన మకర కుంభములలో నొకటి లగ్నమై అందు శనియుండేనేని, నృపతిసదృశః = రాజకుల్యుడగును. గ్రామపురపః = గ్రామములకును పట్టణములకును అధిపతియు, సువిద్యాక్ = మంచి పండితుడును, చాన్యంగః = మందరాంగుడును అగును. అన్యత్ర = ద్వితీయాది స్థానములయందున్న శనైశ్చరుడు, దినకరసమః = ఈ స్థానములయందున్న నూర్కం దేఫలముల నిచ్చునని, కథితః = చెప్పబడిన.

కా. కనైశ్చరుడు జననభగ్నమున నుండునెడల జాతకుడు దరిద్రుడును, లోగియు మదన ప్రేరితుడును, దోషయుక్తుడును, బాల్యమునందు రోగముచే బీడింపబడువాడును, మందుడును, సోమరియునగును. ఈఫలములు స్వక్షేత్రములగు మకరమంథములును, గురుక్షేత్రములగు ధనుర్మీనములును, కనైశ్చరుని ఉచ్చస్థానమగు తులారాముఖగాక కిక్కిన రాములు జననలగ్నము లగునపుడు మూత్రమే జరుగును.

తులారా మకర మంథ ధనుర్మీన రాములలో నేదైన నొకరాని జన్మలగ్న మగునపుడు యందు కనైశ్చరుడుండు నెడల జాతకుడు రాజసమాడును, గ్రామాధికారయైనను, పట్టణసాయవ్యదైనను అగును. మరియు మంచి విద్వాంసుడును, మందరావయవములు గలవాడును అగును. ఈవిషయమునకు సారావళి కారకుడు “స్వోచ్చస్వకీయి భవనే ఖేతిపాలకుల్యో లగ్నగర్భజే భవతి దేశపురాధిపాః కేషేషు దుఃఖగద పీడిత ఏకబాల్యే దారిద్ర్య కామ కగో మలిశోలనశ్చ” అని వదించి యుండుటచేతను. గ్రంథాంతర వచనములను, సారావళి ననుసరించియు యుండుటవలన గురుక్షేత్ర స్థితుడై కనైశ్చరుడుండి యాక్షేత్రములు లగ్నము లగునపుడు యిందు చెప్పబడిన ఫలములు గలుగ జాలవని నూహింపవలసి యున్నది.

ద్వితీయాది భావములయందు కనైశ్చరుడుండు నెడల తద్భావములయందు నూర్చుకుండగా జాతకున కేఫలములుగలుగునో యాఫలములు జరుగుననగా, కనైశ్చరుడు ద్వితీయమున నుండునెడల రాజులచేత నుపహరింపబడిన విశ్వరథమును, ముఖిరోగియును తృతీయమున నుండు నెడల పరాక్రమకాలియును చతుర్థమున నుండునెడల, ఆసౌఖ్యము, మనశ్చింత గలవాడు నగును. పంచమమున నుండునెడల కుమారులు లేనివాడును, అన్యష్టార్థుడును, వజ్రమును నుండు నెడల, బలవంతుడును సప్తమమున నుండునెడల చరితాజలములచే తిఃస్కరింపబడువాడును, అష్టమమున నుండునెడల స్వల్పసంతానము గలవాడును, నవమమున నుండునెడల ధనాశ్శుడై పుత్రాది సంపదలతో ముఖముగా నుండువాడును, దశమమున నుండునెడల బలాన్నికుండును, ఏకాదశమున నుండు నెడల ధనాధిక్యుడును, ద్వాదశమున నుండు నెడల, కులభ్రష్టుడును ధన హీనుడును అగును.

—ॐ॥ తన్వాది భావస్థితి సర్వగ్రహ ఫలవిశేషములు. ॥—

శ్లో. నుహృదరి పరకీయ స్వర్ణ తుంగ స్థితానాం
ఫల మను పరిచింత్యం లగ్న దేశాదిభావైః
సముపచయ పిపత్తి సౌమ్య పాపేషు సత్యః
కథయతి విపరీతం రిఃఫవస్తాప్తమేషు.

10

టీ. లగ్న దేశాది భావైః లగ్నమును దేశముగా కల్పించి, నుహృదరి పరకీయ స్వర్ణ తుంగ స్థితానాం = మిత్రక్షేత్ర కత్రుక్షేత్ర ఫరక్షేత్ర ప్వక్షేత్ర స్వోచ్చముల యందున్న

గ్రహములయొక్క, ఫలం=ఫలము, అనుపరిచిత్వం = పర్యాలోచింపఁ దగినది, సత్యః=సత్యాచార్యుడు, సౌమ్యపాపగ్రహేషు=కుభాకుభ గ్రహములయందు, సముపచయవిపత్తి=తస్మాదిభావముల వృద్ధిహానులను, కథయతి=చెప్పును. మరియు, రిఃఫవస్థాప్తమేషు=ద్వాదశ వస్తాప్తమములు, విరిత=ఈచెప్పఁబడినదానికి వ్యత్యాసముగా, కథయతి=సత్యాచార్యుండు చెప్పెను.

తా. ఈ గ్రంథమున ప్రథమాధ్యాయమున సంజ్ఞాధ్యాయమున ద్వాదశ రాసులకు జెప్పబడియుండు “హోరాదయ స్తన కుటుంబసహోత్థబంధు పుత్రారి పత్ని వరణాని కుభాస్య గాయాః” అను శ్లోకములకముగ నేర్పడు తస్మాది భావములను గల్పించుకొని తద్భావస్థిత గ్రహముల కాభావస్థానముల, మిత్రశత్రు, పరశ్చేత్ర స్వోచ్ఛాది భేదము తెలిసి తదనుగుణముగ ఫలితములు బాగుగ యోచించి చెప్పవలయును. మిత్రాదిత్రములు నీచాదిత్రముల కుపలక్షణముగాన నీచత్రముల త్రికోణముల గ్రహింపదగినది. అనగా కుభగ్రహమైనను అకుభగ్రహమైనను నీచ, శత్రు, పాప, త్రేత్రములలో నెద్దాయందైన నుండు నెడల తత్త్రేత్రాను గుణ్యాభావ ఫలములు జరుగ నేరవు పరత్రేత్రమునందుండు నెడల తద్భావ ఫలములు మధ్యమముగ జరుగును. స్వత్రేత్రముల త్రికోణ స్వోచ్ఛ, మిత్రత్రేత్రముల యందుండు నెడల తదనుగుణ్యములగు భావ ఫలములన్నియు జరుగును.

ఈవిషయమునకు “నీచర్ష రిపుగేహస్థోగ్రహోభావ విశాళకృత్ ఉదాసీన గృహే మధ్యమిత్రైః స్వత్రికోణః స్వోచ్ఛగచ్ఛ గ్రహోవశ్యం భావవృద్ధి కరఃస్మృతః” అని గార్హివచనము గానబడుచున్నది. అయినను సాగవళీ కారకుడు “పాపావిష్ణుంతి మూర్త్యాదీ శ్చాపాః పుష్కంతి శోభనాః, విపరీతం రిపూగంధ్రీవ్యయేషు సదసత్ఫలం” అని వదించియుండుటచే తస్మాది భావములయందు పాపగ్రహము యుండునెడల ఆభావములను నశింపజేయును, కుభగ్రహము లుండునెడల ఆభావములను వృద్ధిజేయును, వస్తాప్తమ వ్యయభావముల యందు పాపగ్రహము లుండునెడల భావఫలములు అభివృద్ధిగ జరుగును. సౌమ్యగ్రహము లుండునెడల తద్భావఫలములకు హానిగల్గును అనుభావము ఏర్పడుచున్నది సత్యాచార్యుల వారు “సౌమ్యాః పుష్టింపాపాస్తథానిం సంక్రితాగ్రహః కుర్యుః, మూర్త్యాదిషు నిధనేంత్యే వత్ప్రేచవిపర్యయాత్ఫలదాః” అని వదించి యుండుటచేతను బృహజ్ఞాతక కారకునియభిప్రాయమునకు వ్యతిరిక్తముగ నేర్పడుచున్నది గాన పర్యాలోచింపదగినది.

—॥ ఉచ్చాది స్థానస్థిత గ్రహఫలముల పరిమాణము. ॥—

శ్లో. ఉచ్చత్రికోణ స్వ సుమా చ్చత్రు నీచగృహేస్తనైః

శుభ సాపూర్ణ సాదోన దళ పాదాల్పః షఫలమ్.

టీ. ఉచ్చాది స్థానస్థిత గ్రహఫలముల పరిమాణము. - ఉచ్చ = ఉచ్చస్థానమందును, త్రికోణ = మూలత్రికోణమందును, స్వ = స్వత్రేత్రమందును, సుమాత్ = మిత్రత్రేత్రమందును, శత్రు = శత్రుత్రేత్రమందును, నీచగృహ = నీచత్రమందున్నట్టియు, అస్వ

గ్రా. = అస్తమించి యున్నట్టి గ్రహములచేత, కుభం = కుభఫలము (క్రమముగా), సంపూర్ణ పాదోన దళ పాదాల్ప నిష్ఫలం - సంపూర్ణ = పూర్ణముగాను, పాదోన = ముప్పాతిక భాగముగాను, దళ = అర్థభాగముగాను, పాద = పాతికపాతిగాను, అల్ప = పాతికకంటె దక్కువగాను, నిష్ఫలం = కూన్యముగాను నీహయమును.

తా. ఉచ్చాదిస్థానస్థితిగ్రహఫలముల పరిమాణముగ్రహముల ఉచ్చస్థానమునందును నెడల అగ్రహస్థితిభావానుగుణ్యముగు కుభఫలము సంపూర్ణిగజరుగును. మూలత్రికోణమున నుండునెడల తద్భావానుగుణ్యముగు కుభఫలము ముప్పాతిక భాగముజరుగును. స్వత్రేత్రమునందుండునెడల తద్భావానుగుణ్యముగు కుభఫలము అర్థభాగము జరుగును మిత్రత్రేత్రమునందుండునెడల ఆభావముననుసరించిన కుభఫలము పాతికపాతికజరుగును. శత్రుత్రేత్రమునందుండునెడల ఆభావమునకు జెప్పబడియుండు కుభఫలము పరకభాగము జరుగును. సీచత్రేత్రమునందుండునెడలను అస్తంగతదోషముంపినను ఏఫలమును కొంచముగూడజరుగజాలదు. అకుభఫలములు ఉక్తవ్యతిరేకముగ నూహింపవలెననగా గ్రహము అస్తంగతదోషముతమైనను, సీచస్థానమునందుండనెడలను తద్భావానుగుణ్యముగు అకుభఫలము సంపూర్ణముగ జరుగును శత్రుత్రేత్రమునందుండునెడల తద్భావానుగుణ్యముగు అకుభఫలము ముప్పాతిక భాగము జరుగును, మిత్రత్రేత్రమునందుండునెడల ఆభావముననుసరించిన అకుభఫలము అర్థభాగముజరుగును స్వత్రేత్రమునందునెడల అకుభఫలము పాతిక భాగము జరుగును. మూలత్రికోణమునందుండునెడల ఆభావానుగుణ్యముగు అకుభఫలము పరకభాగము మాత్రము జరుగును ఉచ్చస్థానమునందుండునెడల తద్భావానుగుణ్యముగు అకుభఫల మేమాత్రమును జరుగదు ఈవిధమున జననకాలంబున గ్రహస్థితిస్థానభేదమును గ్రహస్థితియు గ్రహబలాబలమును యోచించి ఫలములజెప్పదగినది. మరియు “తిత్కాలం బలయోక్తోభవతి యది దశాధిపస్తస్య కుభమకుభం వాపి ఫలంకక్షవ్యం నిత్య మేవ పరిపూర్ణం” అని చెప్పబడియుండుటచే దశాదికాలములయందు కుభాకుభఫలములను లిఖ్యదగినవియు అధికముగా నిచ్చినవి నూహింపదగియున్నది. గాన గ్రహబలాబలములను యోచించి భావఫలముల జెప్పదగినది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

భా వ ఫ లా ధ్యా య నా మ క

ఏకోనవింశోధ్యాయము.

శ్రీ ర న్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

ఆశ్రయయోగాధ్యాయము. వింశోధ్యాయము.—20.

స్వక్షేత్రాశ్రితగ్రహములయొక్కయు, మిత్రక్షేత్రాశ్రితగ్రహములయొక్కయు, ఫలములు.

గ్రహములు స్వక్షేత్రాశ్రితములగుచుండగా జాతకునకు గలుగుఫలములు.

శ్లో. కులసమ కులముఖ్య బంధుపూజ్య
ధని సుఖ భోగి నృపా స్వభైకవృద్ధ్యా
పరవిభవ సుహృత్స్వబంధు పోష్యా
గణప బలేశ నృపాశ్చ మిత్ర భేషా.

1

టీ. స్వభైకవృద్ధ్యా=స్వక్షేత్రగంధున్న గ్రహములయొక్క యేకోత్తరవృద్ధిచేత పుట్టి నజాతకుడు క్రమముగా, కులసమ కులముఖ్యబంధుపూజ్యః=కులసమ స్వకులస్థులతో సమా నుండగును, కులముఖ్యః=స్వకులముఖ్యుండగును, బంధుపూజ్యః=బంధుపూజ్యుండగును, ధని= ధనవంతుడగును, సుఖి = సుఖవంతుడగును, భోగి=భోగముగలవాడగును, నృపాః=నృపాలుడగును, మిత్రభేషా=మిత్రక్షేత్రములయందు క్రమముగా, పరవిభవపోష్య=పరాధీనతీవనాండు ను, సుహృత్పోష్య=స్నేహితులచేత పోషింపఁదగినవాడగును, స్వపోష్య=జ్ఞాతలచే పోషింపఁ దగినవాడును, బంధుపోష్యః = బంధువులచేతపోషింపఁదగినవాడును, గణప = సమాజాధిపతి యను, బలేశ = సేనాధిపతియను, నృపాశ్చ=రాజునుఅగును.

తా. జననకాలమున ఒక గ్రహము స్వక్షేత్రముననుండునెడల జాతకుడు స్వజాతివారితో సమానుడగును. రెండు గ్రహములుండునెడల కులసైద్యుగను మూడు గ్రహములుండు నెడల బంధువులచే పూజింపబడువాడగును. నాలుగు గ్రహములుండునెడల ధనికుడగును విదు గ్రహములుండునెడల సౌఖ్యముగలవాడగును. ఆరు గ్రహము లుండునెడల అనుభవకాలియైనను శుకపానీయైను అగును, ఏడు గ్రహములుండునెడల నరపాలుడగును.

గ్రహములుమిత్రక్షేత్రాశ్రితములగుచుండగా జాతకునకు
గలుగు ఫలములు.

జననకాలమున ఒక గ్రహము మిత్రక్షేత్రమున నుండునెడల జాతకుడు ఇతరులు
ధనముచే జీవనముచేయు వాడగును. రెండు గ్రహములుండునెడల మిత్రులచే బోషింపబడు
వాడగును. మూడు గ్రహములుండునెడల దాయాదులచే బోషింపబడువాడగును. నాలుగు
గ్రహములుండునెడల బంధువర్గముచే గాపాడబడువాడగును. అయిదు గ్రహములుండునెడ
ల సమాజమున కైనను, జాతికైనను అధిపతియగును అరు గ్రహములుండునెడల సేవాధిపతి
యగును ఏడు గ్రహములుండునెడల రాజగును.

→ } ఉచ్చస్థానస్థిత గ్రహము మిత్ర గ్రహముచే }
జూడబడుచుండగా గలుగుఫలములును. }

శ్లో. జనయతి నృప మేకోఽప్యుచ్చగో మిత్ర దృష్టః
ప్రచురధనసమేతం మిత్రయోగాచ్చ సిద్ధం
విధన విసుఖ మూఢ వ్యాధితా బంధ తప్తా
వధదురిత సమేతా శ్చత్రునీచర్ష్య గేషు.

2

టీ. ఏకోపి = ఒక గ్రహమైనను, ఉచ్చగతః = ఉచ్చస్థానమందున్నదై, మిత్రదృష్టః =
మిత్ర గ్రహముచేత చూడబడెనేని, నృపం = రాజును, జనయతి = పుట్టించును. ఆఉచ్చగత
మైన ఒక గ్రహము, మిత్రయోగాత్ = మిత్ర గ్రహముతోఁగూడుటవలన, ప్రచుర ధన
సమేతం = సంపూర్ణ ధనసమేతునిని, సిద్ధం = సర్వజనభూజ్ఞునిని, జనయతి = పుట్టించును. సిద్ధం =
నిశ్చయమనికొందఱు, శత్రునీచర్ష్య గేషు = శత్రుక్షేత్రమందుగాని నీచక్షేత్రమందుగాని,
1 గ్రహముండెనేని, పుట్టినవాఁడు. విధన = దరిద్రుండగును, 2 ఉండెనేని, విసుఖ = కుఖ
హీనుండగును, 3 ఉండెనేని, మూఢ = మూఢుండగును, 4 ఉండెనేని, వ్యాధిత = వ్యాధి
పీడితుండగును, 5 ఉండెనేని, బంధతప్త = బంధసప్రాప్తిచేత పరితప్తుండగును, బంధుతప్తుండ
గుననికొందఱు, 6 ఉండెనేని, వధదురిత = ప్రాణహింసతోఁగూడిన వాడగును, 7 ఉండె
నేని, దురితసమేత = పాపములతోఁగూడిన వాడగును.

తా. నీచ, శత్రుస్థానస్థితి గ్రహఫలములును, ఉచ్చస్థానమున గ్రహముండి మిత్రదృ
ష్టిగల్గియుండునెడల తత్కాలమున జనించినవాడు రాజుయగును మరియు ఉచ్చస్థానమునం
దుండు గ్రహము మిత్రగ్రహముతోడై యుండునెడల జాతకుడు ధనాధికుడును, సర్వజన
మాన్యుడును అగును.

నీచ, శత్రుక్షేత్ర స్థిత గ్రహ ఫలములు.

శత్రుక్షేత్రమున నైనను, నీచక్షేత్రమున నైనను, యొక గ్రహముండగా జనించినవాడు
కృంగార నాయక సచివుడైననడ ధనహీనుడైనను అగును రెండు గ్రహములుండునెడల కుక్కు

హీనుడగును. మూడు గ్రహములుండునెడల అవిచేతనముగలవాడగును, నాలుగు గ్రహములుండునెడల భోగముచే బీడింపబడువాడగును. ఐదు గ్రహములుండునెడల చెఱసాలయందు చుట్టి తపించువాడైనను, ఋషివా చిత్తులుగల వ్యవహారములయందు అల్లాడువాడైనను ఆగును. ఆరు గ్రహములుండునెడల జీవహింసజేయువాడగును, ఏడు గ్రహములుండునెడల పాపియగును నీచస్థానములయం దేకకాలమునందెప్పుడును సప్తగ్రహములందేవు అయినను యంతకుపూర్వము జెప్పినట్లు భూర్వకాస్త్రానిసమృతముగ నిండును ఏడు గ్రహములు నీచమందుండగా గలుగుఫలమట్టిదని జెప్పబడెను.

—ॐ॥ కుంభలగ్నజాతకునకు గలుగు నశుభ ఫలము. ॥—

శ్లో. న కుంభలగ్నం శుభ మాహ సత్యో
న భాగభేదా ద్యవనా వదంతి
కస్యాఽంశభేదో న తథాస్తి రాశే
రతిప్రసంగ స్త్వీతి విష్ణుగుప్తః.

3

టీ. సత్యః = సత్యాచార్యుండు, కుంభలగ్నం = కుంభలగ్నమును, నశుభం = శుభకరముకాదని, అహ = చెప్పెను, యవనాః = యవనులు, భాగభేదాత్ = కుంభద్వాదక భాగమువలన, నశుభం = అశుభమును, వదంతి = చెప్పుదురు, విష్ణుగుప్తః = విష్ణుగుప్తుడు, కస్యాశే = ఏరాశికి, తథా = అప్రకారము, అంశభేదః = కుంభద్వాదభాంశము, నాస్తి = లేదు. అతిప్రసంగ ఇతి = అతిప్రసంగమానని, అహ = చెప్పెను.

తా. “జన్మనిచంద్రశ్రేష్ఠః ప్రవర్తేగ్ధారి నిధనవర్జ్య స్సాన్యత్ హోరావభవేగిస్తా ద్విపదేష్వివా కుంభవర్ణం హి కుంభవిలగ్న జాతోభవతినగో దుఃఖశోకసతతః” అనుసత్యాచార్యవచనానుగుణ్యముగ కుంభలగ్న జాతకునకు అశుభములు జరుగువని ఏర్పడుచున్నది. అయినను “సర్వస్మిన్ లగ్నగతే కుంభస్వరసాంశకో నునా భవతి రాశౌ న తేనా శుభితః పరా శ్చభోజీ భవత్సగుః” అను నేతునివచనము ననుసరించి ఏలగ్నమునందైనను కుంభద్వాదభాంశ మశుభకరంబగునని ఏర్పడుచున్నది. ఇందు విషయమై సకలరానులకును, కుంభద్వాదభాంశ యుండుటచే కుంభద్వాదభాంశ యశుభకరంబని మొత్తమునకు జెప్పటవలన యంతదనుక సకలరానులకును జెప్పబడియుండు ఫలములన్నియు నిష్ప్రయోజములుగ నేర్పగునుగాన కుంభలగ్న జాతకునకే అశుభములు జరుగునుగాని ఇతరలగ్నములయందు కుంభద్వాదభాంశయందు జనించినవానికి అశుభఫలములు జరుగనేరవని విష్ణుగుప్తాదుల వచింపియున్నారు.

అందువిష్ణు గుప్తా, “కుంభద్వాదకభాగో లగ్నగతో ప్రశస్యతే యవనైః యశ్చేషం సర్వేషాం లగ్నగతా నా మిష్టం ఫలం న స్యాత్ ఘటయేగా ద్రాశీశాం న ప్యేతచ్ఛాస్త్ర కారాజాంతస్మాత్కుంభ విలగ్నం జన్మ న్యశుభం న తద్భాగః” అని వచించియుండుటచే కుంభలగ్న జాతకుడు అనిష్టఫలములే యనుభవించునని యేర్పడుచున్నది. మరియు ఇతర రానులయందు కుంభద్వాదభాంశ ఏమాత్రమును అశుభకరమైనదికాదని యేర్పడుచున్నది.

—ॐ— దినేశచంద్రహారలయందున్న గ్రహఫలములు. ॐ—

శ్లో. యాతేష్వ సత్స్వసమభేషు దినేశహారాం

ఖ్యాతో మహాద్యమబలార్థయతోతితేజాః

చాంద్రిం శుభేషు యుజి మార్దిన కాంతి సౌఖ్య

సౌభాగ్య ధీ మధుర నాక్యయుతః ప్రజాతః.

4

టీ. అసత్స్వ = పాపగ్రహములు, అసమభేషు = భేషరాసులయందు, దినేశహారాం = నూర్యహారము, యాతేషుసత్స్వ = పొందుచుండగా, జాతః = పుట్టినవాడు, మహాద్య మబలార్థయతః = మహాద్యమ = మహాత్మాహుండును, బలార్థయతః = శౌర్యధనముల తోఁ గూడినవాఁడును. అతితేజాః = అధికమైన తేజస్సుగలవాఁడగును, శుభేషు = శుభగ్రహములు, యుజి = సమరాశియందు, చాంద్రిం = చంద్రహారము, యాతేషుసత్స్వ = పొందుచుండగా, ప్రజాతః = పుట్టినవాడు, మార్దిన = మృదుస్వభావముతోడను, కాంతి = కాంతి తోడను, సౌఖ్య = సౌఖ్యముతోడను, సౌభాగ్య = సౌభాగ్యముతోడను, ధీ = మందిబుద్ధి తోడను, మధురనాక్య = ఇంపుపలుకులతోడను, యుతః = కూడినవాఁడగును.

తా. భేషరాసులగు మేష మిధున సింహ తులా ధనుః కుంభముయందలి నూర్య హారలయందు పాపగ్రహములుండగా జనించినవాడు గొప్పకార్యములు జేయుటకై బ్రయత్నించు సేయువాడును, శౌర్యధనసంపత్తులంగల వాడును, భైర్యబలపరాక్రమములు గలవాడును, ఆతురతగలవాడును అగును. సమరాశులగు వృషభ, కర్క, కన్యా, వృశ్చిక, మకర, మీనములయందలి చంద్రహారలయందు శుభగ్రహములుండగా జనించినవాడు మృదు స్వభావము గలవాడును, కఠీరకాంతి గలవాడును, సుఖము ననుభవించువాడును, సంపదగల వాడును, సద్గుణముగలవాడును, ఇంపుగా మాటలాడువాడును అగును.

—ॐ— హేలారాగతి గ్రహఫలము. ॐ—

శ్లో. తాస్వేవ హారా స్వపరర్త గాను

జ్ఞేయా నరాః పూర్వగుణేషు మధ్యాః,

వ్యత్యస్తహారా భవనస్థితేషు

మర్త్యా భవం త్యుక్తగుణై ర్విహీనాః.

టీ. తాస్వేవహారాను = ఆహారలే, అపరర్తగాను = ఉక్తేతరరాశి గతములయందఁ గా జనించినట్టి, నరాః = మనుష్యులు, పూర్వగుణేషు = మున్ను చెప్పఁబడిన మహాద్యమత్వాది గుణములయందు, మధ్యాః = మధ్యములగుదురని, జ్ఞేయాః = తెలియఁగినవారు, వ్యత్యస్తహారా భవనస్థితేషు = పూర్వముచెప్పినదానికి వ్యత్యస్తములైన హారలయందును రాసులయందును గ్రహములుండఁగాఁ జుట్టిన, మర్త్యాః = మనుష్యులు ఉక్తగుణైః = పూర్వోక్తగుణములచేత, విహీనాం = పరితూల, భవంతి = అగుదురు.

తా. ఈ శ్రేతర రాకుల యందాహారలయందే యనగా సమరాకుల యందలి నూర్య హారలయందు బాపగ్రహము లుండగా జనించినవారికి పూర్వము జెప్పబడియుండు మహోద్యమాది కుభఫలములను విషయరాకుల యందలి చంద్రహారలయందు కుభగ్రహములుండగా జనించినవారికి పూర్వము చెప్పబడియుండు మార్గ వాదిగుణములను, మధ్యమముగా జరుగుననియు, తెలియదగినది.

మరియు, ఇందులకు వ్యత్యస్తముగానగు నెడల ననగా సమరాకుల యందలి చంద్ర హారలయందు బాపగ్రహము లుండగా జనించినవారికి మహోద్యమాది గుణములను విషయ రాకులయందలి నూర్యహారలయందు కుభగ్రహము లుండగా జనించినవారికి మార్గవాది గుణము లను జరుగవలయునని తెలియదగినది. ఇందుగ్రహముల స్థానభేదమును గ్రహబలము ను, దృష్టిబలమును ననుసరించి ఫలముల బాహుళ్యముగ జెప్పవగును.

— (ద్రేక్కాణసీత చంద్రఫలము.) —

శ్లో. కల్యాణరూపగుణ మార్త్యసుహృద్ద్రేక్కాణే

చంద్రోఽన్యగస్తదధినాథగుణం కరోతి

వ్యాలోద్యతాయుధ చతుశ్చరణాండజేషు

తీక్ష్ణోఽతిహింస గురుతల్పరతాటనాశ్చ.

6

టీ. చంద్రః=చంద్రుడు, అత్యనుష్ఠాద్ద్రేక్కాణే = స్వకీయ ద్రేక్కాణమందైనను తనతత్కాలమిత్ర ద్రేక్కాణమందైన నుండేనేని, పుట్టినవానిని, కల్యాణరూపగుణం=శ్రేష్ఠములైన రూపగుణములు గలవానినిగా, కరోతి=చేయును, అన్యగః = ఇతరద్రేక్కాణముల యందుండేనేని, తదధినాథగుణం=ఆద్రేక్కాణాధిపతియొక్క గుణమును. కరోతి=చేయుచు న్నాడు, వ్యాళ=సర్పద్రేక్కాణమందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, తీక్ష్ణ=క్వారించుచు ను, ఉద్యతాయుధ=ఆయుధ సహిత ద్రేక్కాణమందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు = అతిహింస = మిక్కిలి ప్రాణహింసకుండగును, చతుశ్చరణ = చతుర్ముఖద్రేక్కాణమందు చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు, గురుతల్పరత = గురునారకత్వంబుగను, అండజేషు = పక్షి జేక్కాణమందు చంద్రుడుయుండేనేని, అటనాశ్చ = తిరిగిచువచ్చుచును.

తా. చంద్రుడు స్వకీయద్రేక్కాణమున నుండుకాలమున నైనను, తనతత్కాలక మిత్రద్రేక్కాణమున ననగా, తత్కాలమున చంద్రస్థిత ద్రేక్కాణాధిపతి, చంద్రునకు మిత్రుడైయుండు నెడల నైనను, జనించినవాడు నుండరుచును, సద్గుణశ్రేష్ఠుడును అగును తాత్కాలిక మిత్రద్రేక్కాణమునగాక నితరద్రేక్కాణములయందు చంద్రుడుండ నెడల ఆయాద్రేక్కాణాధి పతులకు చెప్పబడియుండు గుణరూపాదులు జాతకునకు గలుగునని జెలి యుదగినది.

ఈ విషయమున “జనన కాలమున తాత్కాలిక మిత్రత్వముండును చంద్రుని జాతకునకు కుభగుణ సంపత్తుకు కరీరకాంతిని ప్రార్థయగ గలుగజేయుననియు, సుదుగ్రవాద్యై క్కాణమున నందునెడల తద్ధృవాదులు జీవ్యముగా జరుగుననియు, తాత్కాలికశత్రుద్యై క్కాణమున నందునెడల తైకజుబగచిన సౌందర్యాదుతో గలుగనేరవనియును కొందరు అభిప్రాయ పడుచున్నారు.

మరియు నీ ద్రేక్కాణభేద విభాగములందు సగ్న సాయుధ, చతుష్పద, పక్షిద్రేక్కాణములయందు చంద్రుడుండునెడల జాతకులు తనమగుణ్యముగ క్రమముగా తీక్షణత హింస గురుకల్పక తాటవాళ్ళులగుదురు అనగా కర్కాటక ద్వితీయ తృతీయములు వృద్ధి ప్రథమ ద్వితీయములు, విశానతృతీయములను నివిత్రైక్కాణములుగాన నిందు చంద్రుడుండు కాలమున బుట్టినవాడు, హృరస్వభావము గలవాడగును.

మేష ప్రథమ తృతీయములు, మిథున ద్వితీయము, సింహాద్వితీయ తృతీయములు కన్య ద్వితీయము, ధనుః ప్రథమ తృతీయములను నీ యెనిమిదియు సాయుధ ద్రేక్కాణములుగాన నిందు చంద్రుడుండగా జనించినవాడు అధికముగ జీవహింస చేయువాడగును.

మేష ద్వితీయము, వృషభద్వితీయము, కర్కాటక ప్రథమము, సింహ ప్రథమ ద్వితీయములు, కశ్యప తృతీయమును, ధనుః ప్రథమములను నీవీకను చతుష్పద ద్రేక్కాణములుగాన నిందు చంద్రుడుండగా జనించినవాడు గురుభార్యాసంగమును చేయువాడైనను, తన కన్నును కయగుచెల్లిన స్త్రీలతో సంభోగము జేయువాడైనను అగును.

మిథున ద్వితీయ తృతీయములు, సింహ ప్రథమము కులా ద్వితీయము, కుంభ ప్రథమములను నీయెను పక్షిద్రేక్కాణములుగాన నిందు చంద్రుడుండు కాలమున జనించిన వాడుతిరుగునట్టి స్వభావము గలవాడగును ఈ ద్రేక్కాణ విభాగ రూపాలు యాగ్రంథము నందలి ద్రేక్కాణాధ్యాయము వలన వివరింపబడియున్నవి.

—॥ మేషాది నవాంశెలయుందు బుట్టినవారి స్వరూపములు. —॥

శ్లో. స్తేనో భోక్తా పండితాఢ్యో నరేంద్రః

క్షీబ త్కూగో విప్లికృ ద్దానవృత్తిః

పాపో హింస్రః భీశ్చ వర్గోత్తమాంశే

ష్యేషా మిత్రా రాశివద్ద్వాదశాంతైః

7

క్షీ మేషులగుగాక తక్కినలగుములలో మేషవాంశయందు బుట్టినవాడు స్తేనః=దొంగయగును, భోక్తా=అన్నముగాక తక్కిన లగుములలో వృషభవాంశయందు బుట్టినవాడు, భోక్తావాడైట్టక అనుభవించువాడగును, మిథునముగాక తక్కినలగుములలో విశుభవాంశయందు బుట్టినవాడు, పండితః = విద్వాంసుడగును, కర్కాటకముగాక తక్కిన లగుములలో కర్కాటకవాంశయందు బుట్టినవాడు, అధ్యక్షః=ధనికుడగును, సింహముగాక

తక్కిన లగ్నములలో నిరహవాళయందు బుట్టినవాడు, నరేంద్రరాజుడు; కన్యగాక తక్కిన లగ్నములలో కన్యానవాళయందు బుట్టినవాడు, క్లీబఃపత్రునకుండగును. తులగా క తక్కినలగ్నములలో తులానవాళయందు బుట్టినవాడు, కూరః యుద్ధసురుడుడగును వృశ్చికముగాక తక్కినలగ్నములలో వృశ్చికనవాళయందు బుట్టినవాడు, విప్లికృత్ భార ముమోసి బ్రతుకువాడగును, ధనుస్సుగాక తక్కినలగ్నములలో ధనుస్సవాళయందు బుట్టిన వాడు, దాసువృత్తిః పృథ్వీవృత్తిగలవాడగును, మకరముగాక తక్కిన లగ్నములలో మకర నవాళయందు బుట్టినవాడు, పాపః పాపమందుడగును, కుంభముగాక తక్కినలగ్నములలో కుంభనవాళయందు బుట్టినవాడు, హింస్రః చంపెడు వాడగును, మీనముగాక తక్కినలగ్నములలో మీననవాళయందు బుట్టినవాడు, అభిః నిర్భయుండగును, అధిః బుద్ధిహీనుడగునని కొండలు, వర్గోత్తమాంశేషం = ఈమేషాదిరాసులలో మేషాది నవాళలు వర్గోత్త మాంశలు = అట్టివర్గోత్తమాంశలయందు బుట్టినవారు, ఏషాం = ఈశ్వరాస్త్రిపులగు వైనభోక్తృ = పండితాదులకు, ఈశాం = ప్రభువులకుదురు, ద్వాదశాంశైః = మేషాదిద్వాదశాంశలచేత, రాశి వత్ = మేషాదిరాసులవలెఫలములు చెప్పిదగివి.

తా. మేషులముగాక తక్కిన వృషభాది లగ్నములయందలి మేషనవాళయందు బుట్టినవాడు దొంగయగును. జననలగ్నము వృషభముగాక తక్కిన లగ్నములయందు వృషభ నవాళయందు జనించిన మానవుడు ధనమును దాచిపెట్టుక అనుభవించు వాడగును. జన్మ లగ్నము మిథునముగాక తక్కిన లగ్నములయందలి మిథుననవాళయందు జనించినవాడు మంచి చెడివరియగును. జననలగ్నము కర్కాటకముగాక తక్కిన లగ్నములయందు కర్కాటక నవాళయందు బుట్టినవాడు గొప్ప ధనంతుడగును. జన్మలగ్నము సింహము గాక తక్కిన లగ్నములయందు సింహ నవాళయందు జననము నొందినవాడు కులకృష్ణుడై నను, రాజైన నగును. జననలగ్నము కన్యాలగ్నముగాక యుండి తక్కిన లగ్నములు జన్మ లగ్నము లగుచుండగా యందలి కన్యానవాళయందు జనించినవాడు పండుడగును. తులాలగ్నముగాక తక్కిన లగ్నములు జన్మలగ్నములగు చుండగా నందలి తులాల నవాళయందు బుట్టినవాడు యుద్ధము చేయుటయందు సమర్థుడగును. వృశ్చికముగాక తక్కినరాసులు జనన లగ్నములగుచుండగా నందు వృశ్చిక నవాళయందు జనించినవాడు, ఇతరులకు బరువులుమోసి కూలిదెచ్చుకొని జీవనము చేయువాడగును ధనూరాశిగాక తక్కినరాసులు జన్మలగ్నములగు చుండగానందు ధనుస్సవాళయందు జనించినవాడు జ్ఞానియైనను, బానిసీడైనను కిరాతుడైనను చెంబట్టిడైనను, దాసపాత్రుడైనను అగును తక్కువజాతియందు దుష్టునించిన జ్ఞానియని కొంద రు అభిప్రాయపడుచున్నారు మకరరాశిగాక తక్కిన రాసులు జననలగ్నములగుచుండగా నందు మకరనవాళయందు జనించినవాడు, పాపియగును కుంభరాశిగాక తక్కినరాసులు లగ్నములగు చుండగా నందు కుంభ నవాళయందు బుట్టినవాడు, దోపిడిగాడును, ప్రాజులకు హింసించువా డుడగును. మీనరాశిగాక తక్కిన రాసులయందు మీననవాళయందు జనించినవాడు, భయ

రహితుడగును. ఈవిషయమున కొందరు, “అధీశ్వ” అనిపఠించి బుద్ధిలేనివాడు అని అందుకు గాని “తస్మై భోక్తృ విచక్షణ భని నృపతి నపుంసకా భయ దరిద్రాః ఖలపాపాః స్తోత్రస్థిష్ఠాః” మేషాద్యాకాం నవాంశకాభావాః “అను లఘువాచిక ఉదాహరణోక్తముగ యోచించు “అధీశ్వ” యనెను పాకాంతరము వరాహమిహిరాచార్యుల సమ్యక్తముగాడునుట స్థిరమగు చున్నది.

వర్ణోత్త మాంశలయందు బుట్టినవారి స్వభావాదులు వర్ణోత్తమాంశయనగా జననలగ్న మేరాశియో యారాశియేనవాంశలగ్న మగుటమేషలగ్నమునల మేషాంశమున బుట్టినవాడుదొంగలకును, వృషభలగ్నమున వృషభాంశమున బుట్టినవాడు ధనము ననుభవించువారికిని, మిథునలగ్నమున మిథునాంశయందు బుట్టినవాడు పండితులకును, కర్కటలగ్నమున కర్కటాశాశ్రయందు జనించినవాడు ధనవంతులకును, సింహలగ్నమున సింహాంశయందుజనించినవాడు రాజులకును, కన్యాలగ్నమున కన్యాంశయందు జనించినవాడు నపుంసవలకును, తులాలగ్నమున తులనవాంశయందు జనించినవాడు యుద్ధవీరులకును, వృశ్చికలగ్నమున వృశ్చిక నవాంశయందు జనించినవాడు కూలివారికిని ధనుర్లగ్నమున ధనుర్నవాంశయందు జనించినవాడు జ్ఞానులకైనను, చెంబడులకైనను కూలివారికైనను, మకరలగ్నమున మకరనవాంశయందు జనించినవాడు పాపులకును, కుంభలగ్నమున కుంభనవాంశమున బుట్టినవాడు ఘాతకులకును, మీనలగ్నమున మీననవాంశయందు జనించినవాడు భయరహితులకును అధిపతులగుదురు

మేషాది ద్వాదశాంశయందు బుట్టినవారి స్వభావాదులు మేషాది ద్వాదశరాసులయందు చంద్రుడుండ జనించినవారికి “రాశికిలాధ్యాయమున మొదటి పండిండు శ్లోకములయందు ఏయేఫలములు జెప్పబడియున్నవో ఆయాఫలములే మేషాది ద్వాదశాంశలయందు జనించిన వారికిని జెప్పవలయును.

→ { గవాములు తమతమ త్రింశాంశల యందుండునెడల } →
జాతకులకు గలుగు ఫలములు

శ్లో. జాయాన్వితో బల విభూషణ సత్వయుక్త
స్తేజోఽతిసాహసయుత శ్చ కుజే స్వభాగే,
రోగీ మృతస్వయువతి నిష్పమోఽన్యదాగో
దుఃఖి కరిచ్ఛదయుతో మలినోఽర్కపుత్రే.

టీ. కుజే=అంగారకుడు, స్వభాగే = తనత్రింశాంశల యందుండగాఁ బుట్టినవాడు, జాయాన్వితః = భార్యాసమేతుఁడును, బలవిభూషణ సత్వయుక్తః = వీర్యవిభూషణోదార్యములతోఁగూడిన వాఁడును, స్తేజోఽతిసాహసయాతశ్చ = లేజస్సాహసములతోఁగూడిన వాఁడును, అగును, అర్కపుత్రే=శనీశ్చరుఁడు, తనత్రింశాంశయందుండగాఁ బుట్టినవాడు, రోగీ=వ్యాధిగలవాడగును, మృతస్వయువతిః = మృతిబొందిన భార్యలవాడును, విషమః=

జాగ్రత్తమును, అన్యచారమును = పరభాషాసత్వమును, దుఃఖమునుభవించుచును, పరిస్పృహయును¹
గృహచరిత్రా రాధులతోఁ గూడినభావమును, భుజింపఁజూచివ్యయముగపాఠమును, అగును.

కుజశతులు తమతమ శ్రీశాంశలయందుండగా బుట్టినవారి స్వభావములు.

కా. అంగారకుడు తన త్రింకాంకేయండుండు కాలమున జనించినవాడు భార్యగల వాడును, నీర్యంభూషణభార్య యామృతుడును, భైర్యసానాసాదులు గలవాడును అగును.

శూర్య పుత్రుడను కన్యకృతుడు తన త్రింకాంశ ముందుడగా జనించినవాడు వ్యాధిగ
లవాడును, కళక్రమియోగము బొందువాడును, కూర్గిరస్వభావము గలవాడును, ఇతర కారకల
శాపిండువాడును చింతాకులమానముడును పరిజనము గలవాడును, మలనుడును అగుట
ఈశ్లోకమున “స్వభాగ్” అని సామాన్యముగా జెప్పబడియున్నను కుక్రమిఫలముల జెప్పనట్లే
శ్లోకమున (10) వ “స్వత్రింకాంశే” అని చెప్పియుండుటచే ఈ శ్లోకములయందును త్రింకాం
శమని మూడుయే సూహించదగినది

గురు బ్రాహ్మణులు తమతమ త్రింశాంశేలయం దుండగా
బుట్టినవారి స్వభావములు.

శ్లో. న్యాంశే గురౌ ధన యశస్సుఖ బుద్ధియుక్తా

స్తేజస్య పూజ్య నిగు గుద్యమ హోగవంతః

మేధా కలా కపట కాన్య వివాద శిల్ప

శాస్త్రీగ నాహస యుతా శ్శశి జేతిమాన్యాః.

9

టీ. గుర్రాచార్యసాస్వతి, స్వాంతే-తనత్రింశాంత యందుండేగాఁ బుట్టినవారు, ధనయశః
 ముఖముద్ధియైతాః = ధనకీర్తిసాఖ్య ప్రజ్ఞంతోఁగూడినవారును, లేబస్సిపూజ్య నిమగువ్యమ
 భోగవంతః-లేబస్వి = లేబోపంతులును, పూజ్య-సర్వజనపూజ్యులును, నిరక-రోగములేనివా
 రును, ఉద్యమవంతః = ఉత్సాహవంతులును. భోగవంతః, భోగవంతులును, అగుదురు, శశిశే-
 ణుధుఁడు, తనత్రింశాంతయందుండేగాఁ బుట్టినవారు మేధా-బుద్ధి, కళా-గీతవాద్యాదులు,
 కపటాదాంభికత్వము. కావ్య-కవనము సెప్పట, వివాద-వాక్పటుత్వము, శిల్ప-శిల్పకర్తృ,
 కాస్త్రాగ్ర-ధర్మకాస్త్రాగ్రద్యుక్తానస్తానము, సాహస-అపమిత్యుక్తకార్యము, ఈగుణములతోడ,
 యుతాః=కూడినవారును, అతిమానాః = మిక్కిలిసమ్మానింపఁ దగినవారును అగుదురు.

డా. బృహస్పతి తన త్రింశాంశమునుండగా బుట్టినవాడు ధనమ, కుమారుడు, కీర్తిగలవాడును యజ్ఞాదులు క్షయమగుట గలవాడుక, ముఖయును, ధైర్యవంతుండును, సర్వజనులచే బూజింప బడువాడును, వ్యాధిలేనివాడును, కార్యాగ్రంథ కీలుడును భోగియునగును.

చంద్రశ్రీ, శ్రీ ద్రుపదు బుధుడు తన శ్రీంకాంక్ష యందుండగా జనించినవాడు. శ్రీమంతుడు
ను, గాన కళాఖేతుండును, డంభముగలవాడును, కవియు, వాక్యాశుగ్రముగలవాడును. శిల్ప,
కార్యములయందు సాగ్ధియు, ధర్మకాస్త్రానుల యర్జునము గలవాడును, తెగువయొక్క
దండో పామును గలవాడు అగును మరియు అధికముగ గౌరవింప దగినవాడగును.

శుక్రుడు తన త్రింశాంశయందుండగా బుట్టినవాని యొక్కయు,
రవి చంద్రులు కుజాది త్రింశాంశ స్థితులగుచుండగాను,
బుట్టినవారియొక్కయు స్వరూపములు.

శ్లో. స్వత్రింశాంశే బహుసుత సుఖారోగ్య భాగ్యార్థరూపః
శుక్రే తీక్షణస్ఫులితవపు స్సుప్రకీర్ణేంద్రియశ్చ,
శూరస్తబ్ధా విషమ వధకౌ సద్గుణాఢ్యో సుఖజ్ఞః
చార్వంగేష్టో రవి శశియుతే వ్యారపూర్వాంశ కేషు.

10

టీ. శుక్రే=శుక్రుడు, స్వత్రింశాంశే = తనత్రింశాంశలో నుండఁగా, బుట్టినవాఁడు, బహుసుతసుఖారోగ్య, భాగ్యార్థరూపః = అనేకములైన పుత్రసౌఖ్యారోగ్య సౌఖ్యగ్య ధనసౌందర్యములు గలవాఁడును, తీక్షణః=క్వారీయఁడును, సుఫలితవపుః=వృదుశరీరండును, సుప్రకీర్ణేంద్రియశ్చ=అధిక విషయాసక్తుఁడును, అగును ఆరపూర్వాంశకేషు=కుజాదులత్రింశాంశలు, రవిశశియుతేషు = సూర్యచంద్రులతో కూడియుండఁగా, క్రమముగా శౌర్యమంతాది ఫలములుచెప్ప దగును. కుజత్రింశాంశయందు సూర్యుండుండెనేని, శూరః=రణశూరండును, చంద్రుండుండిన, స్తబ్ధః=అలనుడును అగును, శనిత్రింశాంశలో సూర్యుండుండిన, విషమః=క్వారీయండును. చంద్రుండుండిన, వధకః=పింసకుడును అగును, గురుత్రింశాంశయందు సూర్యుండుండిన, సద్గుణః=తైమగుణములు గలవాఁడును, చంద్రుండుండిన, అధ్యః=అధిపతి అగును. బుధత్రింశాంశలో సూర్యుండుండిన, శుభీ = శుభకుంఠుడును, చంద్రుండుండెనేని, జ్ఞః=తెలిసినవాడు నగును శుక్రత్రింశాంశలో సూర్యుండుండినయెడల, చార్వంగః = నుందర శరీరండును, చంద్రుండుండెనేని, ఇష్టః=జనప్రియుండును అగును.

తా. శుక్రుడు తన త్రింశాంశయందుండగా జనించినవాడు, పుత్రబాహుళ్యముఁ గలుగఁగలయుము, ఆరోగ్యము, సౌఖ్యగ్యము, ధనము, సౌందర్యము మొదలగునవి గలవాఁడును, క్వారీయస్థుభావము గలవాఁడును, శుభకుంఠ శరీరండును, విషయాసక్తుడని ప్రకటింప బడువాఁడును. అగును ఈష్టోకమున “భాగ్యార్థరూపః” అనుచోట, భాగ్యార్థరూపః” అనిపఠించి కళత్రములకముగ వచ్చిన ధనము గలవాడని కొందరు యథము చేయుచున్నారు ఇదియు సుయోగవింశ దగినది.

సూర్య చంద్రులు కుజాగ్రహ త్రింశాంశలయందుండగా
బుట్టినవారి స్వభావములు.

అంగారక త్రింశాంశయందు సూర్యుండుండెడల జాతకుడు రణశూరుండు చంద్రు
అడుండుండెడల మందపాతియు సోమరియును అగును గురుశని త్రింశాంశయందు సూర్యు
డుండుండెడల జాతకుడు క్వారీయస్థుభావము గలవాఁడును, చంద్రుండుండెడల శీతపింసకుడును

అగుదురు గురుత్రింశాంశయందు నూర్యకుండగా బుట్టినవాడు మంచి గుణములు గలవాడును చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు ధనికుండును అగుదురు బుధత్రింశాంశయందు నూర్యకుండగా బుట్టినవాడు సౌఖ్య వంతుడును చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు వివాహుడును అగుదురు. శుక్రత్రింశాంశయందు నూర్యకుండగా బుట్టినవాడు మండరమగు అవయవములుగలవాడును చంద్రుడుండగా బుట్టినవాడు జనుబుదనికి ప్రీతి గల్గించువాడును అగుదురు.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు
ఆ శ్రేయ యోగా ధ్యాయ నామక
వింశోధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

ప్రకీర్ణాధ్యాయము. ఏకవింశోధ్యాయము. —21.

గ్రహపరస్పర కారకసంజ్ఞలు.

శ్లో. స్వర తుంగమూలత్రికోణగాః కంటకేషు యావంత ఆశ్రితాః

సర్వపవ తేనోన్యోన్యకారకాః కర్మగన్తు తేషాం విశేషః. 1

టీ. స్వర తుంగ మూలత్రికోణగాః = స్వశ్చైత్రస్యోచ్చమూల త్రికోణములను బొంది నట్టి యావంతః = ఎన్ని గ్రహములు, కంటకేషు = కేంద్రములయందు, ఆశ్రితాః = ఆశ్రయించి యున్నవో, తేనోన్యోన్యకారకాః = అనోన్యకారకాః = పరస్పరమకారక సంజ్ఞలుగనుదు, కర్మగన్తు = దశమచందున్న గ్రహము, తేషాం = అట్టి కారక గ్రహములలో పల, విశేషతః = ఆధికముగా (కారకత్వమును) పొందును.

తా. ఎన్ని గ్రహములు స్వశ్చైత్ర స్యోచ్చ, మూలత్రికోణములను బొందియున్నవో ఆ గ్రహములు లగ్నాది కేంద్రస్థానములగు లగ్న చతుర్థ సప్తమ దశమ స్థానములందును నెడల నొకరికొకరు కారకసంజ్ఞలగుదురచగా స్వశ్చైత్రమునైనను, స్యోచ్చయందైనను, మూ

లక్ష్మీకౌణముననైనను; యందునట్టిగ్రహము లగ్నాదిగాగల జాలుగుకేంద్రములలోనొక కేంద్రమునుండిగా మరియొక గ్రహము స్వత్యేత్ర, స్వోచ్చ, మూలత్రికోణములో నొకస్థాన మునుబొంది మరియొక కేంద్రస్థానమునందు నెడల నీ గ్రహద్వయము నొకరికొకరు కారక సంజ్ఞాలగుదురు ఎన్నిగ్రహములు జాతకుని జన్మకాలమున నీలాగర్పించుచుండునో అన్నిగ్రహములును పరస్పర కా క సంజ్ఞ గలవగుచున్నవి. ఈ విషయమునకొందరు కాత్రుజ్ఞులు ఒకగ్రహము స్వత్యేత్రమునబొంది యొక కేంద్రముననుండుకాలమున, మరియొక గ్రహము స్వత్యేత్రమునబొంది మరియొక కేంద్రముననుండిన మార్తమున నీరెండుగ్రహములు కారక సంజ్ఞాలగుననియు, ఇట్లే స్వోచ్చ, మూలత్రికోణస్థానములను బొందిన గ్రహములకు జెప్పదగినదిని యభిప్రాయపడుచున్నారు. మరికొందరు స్వత్యేత్ర, స్వోచ్చమూలత్రికోణములలో నొక స్థానమునుబొందిన గ్రహము ఒక కేంద్రమునందుండగా మరియొక గ్రహము స్వత్యేత్రస్వోచ్చ మూలత్రికోణములలో నెద్దానినైననుబొంది మరియొక కేంద్రమున నందునెడల నీరెండు గ్రహములు కారక సంజ్ఞగలవగుననియు యభిప్రాయము పడుచున్నారు. ఈ కారకగ్రహములలో దశమకేంద్రమునుబొందిన గ్రహమే విశేషమగు కారక సంజ్ఞలను బొందుననియు నూహింపదగియున్నది. ఇంగువిషయమై “స్వర్గ త్రికోణతుంగస్థాః కాదికేంద్రేషుఃసంస్థితాః అన్యోన్యైకాః కాప్రేక్ష్యః కేంద్రేష్వేమహార్యతమ్” అని సారావళి కారకుడు వచించి యున్నాడు.

—కారకయోగమునకు దాహరణము. —

శ్లో. కర్కటోదయగతే యథోడుపే స్వోచ్చగాః కుజయమార్కసూరయః

కారకానిగదితాః పరస్పరం లగ్నగన్ధ సకలౌంబరాంబుగః. 2

టీ. ఉడుపే = చంద్రుడు, కర్కటోదయగతే = కర్కటచుందుండగా, కుజయమార్కసూరయః = కుజశనిరవిగురువులు, స్వోచ్చగాః = తమయొక్క యుచ్చస్థానముల యందుండునపుడు, పరస్పరం = ఒకరికొకరు, కారకాః = కారకులని, నిగదితాః = చెప్పబడిరి. లగ్నగన్ధ = లగ్నమందున్న గ్రహమునకు, ఆంబరాంబుగః = దశమచతుర్థములయందుండు, సకలః = అన్నిగ్రహములకును కారక సంజ్ఞలుచెల్లును.

తా. చంద్రునకు స్వత్యేత్రమగు కర్కాటకము జననలగ్నమై యందు చంద్రుడుండగా శనికుజరవిగురువులు, తమతమ ఉచ్చస్థానములగుతులూ మకర మేషకర్కాటకమలం దుండునెడల నీయైదుగురుక నొకరికొకరు కారకులగుచున్నారు.

ఈ యోగమున చంద్రునకుస్వత్యేత్రమగుననియు గురవునకు స్వోచ్చయునగునట్టిదియగు కర్కాటకము జననలగ్నమై ప్రథమకేంద్రముగా నొప్పుచున్నది. శనిశ్యూరకు స్వోచ్చస్థానమగు కులూరాశి చతుర్థకేంద్రముగానున్నది. అంగారకునకు స్వోచ్చస్థానమగు మేషము సప్తమ కేంద్రముగానున్నది. సూర్యునకు స్వోచ్చమగు మేషముదశమ కేంద్రము

గాకొప్పుడున్నది. ఈ సాగ్గింటియందును క్రమముగా జరుగజేయుట అంగారక సూర్యులుండుటచే తమస్వత్యత్రయ చంద్రుడుండుటచేతను వీరికొకరికొకరు కారకులగుచున్నాడు.

మరియు “రవితనయోజాకథశరణశ్చ బృహస్పతి హిమాంశూ, మేషేభశోరవి యుతః పరస్పరంకారకా ఏతే” అని సాగవళికారకుడు వచించియుండుటచే కర్కటములగ్నమై అందుగుడుచంద్రులు, తులయందుశని, మేషమున సూర్యుంకారకుండునెడల వీరు పరస్పరకారకులగుదురని ఏర్పడుచున్నది. గాననిదియు కారకయోగమునకు మరియొక యుదాహరణముగానున్నది.

—→ కారక యోగమునకు మరొకొన్నినియమములు. ←—

శ్లో. స్వత్రికోణోచ్చగో హేతు రన్యోస్య యది కర్తృగః

సుప్తా తద్గోసాపన్నః కారక శ్చాపి స స్మృతః.

3

టీ. స్వత్రికోణోచ్చగః = స్వత్యత్రయాలత్రికోణ స్వోచ్చస్థానములలోదేనియందైన నున్నగ్రహము. హేతుః = కారకత్వమునకుకారణము, అన్యః = ఈ స్వత్యత్రాస్థానములలోని గ్రహమునకు, కర్తృగః = దళమ స్థానయందున్న గ్రహముగాని, సుప్తాత్ = మిత్ర గ్రహముగాని, శద్ధుణసంపన్నః = సమయానుసారముగ మిత్రత్వమును బొందియుండుగ్రహమేగాని, సచాపి = అట్టిగ్రహమును, కారకః = కారక గ్రహమని, స్మృతః = చెప్పబడెను.

తా. ఏగ్రహమైనను స్వత్యత్రయాలత్రికోణ స్వోచ్చస్థానములలో నెదైనయందైన నుండునెడల వేరొక కారకసంజ్ఞకుమూలమగుచున్నది. ఇందువలన కేవలము కేంద్రస్థాన స్థితగ్రహముమాత్రము కారకసంజ్ఞకు కారణముగాదని నూహింపదగియున్నది. గణక శే గ్రహమైనను కేంద్రస్థానములుగాక తక్కిన స్థానమునయందైననండి స్వోచ్చమూలత్రికోణములలో నెదైనయందైన బొందియుండునెడల తద్గ్రహమునకు దళమస్థానముననుండు స్వత్యత్రయముగా నట్టిగ్రహమైనను నైసర్గికమిత్రగ్రహమైనను, తాత్కాలికమిత్రగ్రహమైనను కారక గ్రహమని చెప్పబడును. ఇంచుచే స్వోచ్చమూలత్రికోణ స్వత్యత్రయములను బొందిన గ్రహమునకు స్వోచ్చమూలత్రికోణ స్వత్యత్రయములబొందిని గ్రహము ఏవిధముననైనను, మిత్రగ్రహమగుచు దళమస్థానమునందుండునెడల కారకుడగునుగాని స్వోచ్చాదుల బొందినిగ్రహమునకు, స్వోచ్చాదులబొందినిగ్రహము కారకాఖ్యముగా నేరదని నూహింపదగియున్నది. మరియు “మేషూరజేచరవిరితి విశేషతోరక్తి బాణాఖ్యః” అనియుండుటచే బాణాఖ్య నివచనమును గుణ్యముగ దళమనుచున్నది. రవి విశేషకారక సంజ్ఞగలవాడని ఏర్పడుచున్నది.

—→ కారక సంజ్ఞకుల ప్రయోజనము. ←—

శ్లో. శుభం వర్గోత్త మే జన్మవేళిస్థానే చ సద్గ్రహే

అశూన్యేషు చ కేద్రేషు కారకాఖ్య గ్రహేషు చ.

4

టీ. జన్మ = జననము, వర్గోత్తమే = వర్గోత్తమాంశ యంతైనయెడల, శుభం = శుభమయినది, వేళిస్థానే = (రవియందురాశికి చెండవరాశి వేళిస్థానము) వేళిస్థానమందు, గుద్ద) హే = శుభగ్రహంబుండగను, కేంద్రేషు = కేంద్రములందును, అకూన్యేషు = కూన్యములుగాక గ్రహయుక్తములైయుండగను, కారకాఖ్య గ్రహేషుచ = కారక గ్రహములునుసంభవించి యుండునో వాని జన్మంబు శుభమైనది.

తా. కారకసంజ్ఞకుల ప్రయోజనము ఏమానవునిజననము లగ్నమునందలి వర్గోత్తమాంశయందనగా ననలగ్నమేరాశియో ఆరాశియే అంశాలగ్నముగా నేర్పడునెడలను ఏపురువుని, జన్మరాశి చక్రమునందు చంద్రుడేరాశియందుండునో ఆరాశియందే అంశాచక్రము యందును, చంద్రుడుండునెడలను అట్టివాని జననము శుభమైనదగును. వేళిస్థానమందనగా నూర్పుడున్న రాశికి చెండవ స్థానమునందు, శుభగ్రహములుగు బుధ, గురు, శుక్రలలో నొకటైనను నుండుకాలము ఎవనిజననకాలముగ నేర్పడుచున్నదో అట్టిది శుభప్రదమైనదగును. కేంద్రస్థానములగు లగ్నచతుర్థ, సప్తమ, దశమములు నాల్గింటియందును గ్రహకూన్యముగాకుండు కాలమున ఏమానవుని జననమేర్పడుచున్నదో అట్టిదియు శుభమైనదగును. ఈ విషయమునకు “ఏకస్మిన్నపిః కేంద్రే యది సౌమ్యే నగ్రహో వ్రీ యాత్రాయాం జన్మన్యథవా కర్మణి నతచ్ఛుభంప్రాప్నోతాచార్యాః” అనుగ్రంథాంతరవచనములబట్టి కేంద్రములయందు శుభగ్రహములుండునెడల శుభమనియు అశుభగ్రహములుండునెడల అంత శుభముగాదనియు నూహింపదగియున్నది. మరియు నేపురువుని జననకాలమున కారక గ్రహములు సంభవించుచున్నవోయట్టి జననమును మంగళప్రదమైనదని తెలియదగినది. మరియు “నీచకులేసంభూతః కారకవిహతైః ప్రధానతాయాత్మీయైః పతినుశసమ్మత్తోభవతి నరేంద్రోనసం దేహః” అనుగ్రంథాంతరవచనాను గుణ్యముగ, ఏమానవునిజన్మకాలమున నైనను గ్రహములన్నియు కారకములగుచుండునెడల అట్టివాడు నీచకులమున బుట్టినవాడైనను మంత్రిగాని, తత్సమముడుగాని యగుననియు, భూజకులమున బుట్టినవాడైనయెడల రాజగుటకు సంభయములేదని నూహింపదగియున్నది.

బాతకునికిగట్టుగు మోగములు కన్నిటికిని కారకబలమే ప్రధానముగాన కారకభేదాలు సంపూర్తిగనెరిగి ఫలనిర్దేశముజేయదగినదని శాస్త్రుకారుల యభిప్రాయము గానున్నది.

ఈ కారకవిశేషములు చాల వివరములుగా సారావళీగ్రంథమున కెప్పబడియున్నవి.

— యశావనకాలమున సుఖప్రదమగు యోగవివరము. —

శ్లో. మధ్యే వయస సుఖప్రదాః కేంద్రస్థా గురు జన్మలగ్నపాః

పుష్టో భయకోదయర్క్ష గా స్త్వంతాతః ప్రథమేషు పాకదాః ॥ ౧

టీ. గురుజన్మలగ్నపాః = బృహస్పతి, జన్మాధిపతి, లగ్నాధిపతులలోనొకడు, కేంద్రస్థాః = కేంద్రమందుండిన, మధ్యేవయసః = యౌవనమందు, సుఖప్రదాః = సుఖమునిచ్చును. పుష్టోభయకోదయర్క్షగాః = పుష్టోదయ ఉభయోదయశీగ్నోదయ రాసులలోని గ్రహములు, అంతఃకడపటను, అంతః = మధ్యమందును, ప్రథమేషు = మొదలును, పాకదాః = ఫలవంతమగును.

తా. బృహస్పతి, జన్మాధిపతి, లగ్నాధిపతి, (వీరిలోనొకడు) కేంద్రస్థానముననుండు నెడల జాతకుని మధ్యమమున్న అనగా యావనమున నుఖముగలుగును. ఈ స్థానమున బహువచన ప్రయోగముండుటచే వ్రేచెప్పినమాపురును కేంద్రస్థానములయందుండితేని జాతకుని యావనకాలమున ఆత్మధికసౌఖ్యముగలుగునని నూహింపదగియున్నది. మరియు నిందువిషయమై “లగ్నాధిపోలగ్నపతిశ్చ యేషాం చతుష్టయేస్యా వ్యలవాక్ గురుర్వాచతుష్టవో రాదిషు సంగతస్యాచ్యుతుర్వయః కాలఫలప్రదస్యాత్ అనియవనేశ్వరుడును, “చంద్రా ధ్యాసితరాశీర్నాథో లగ్నాధిపోపివాయస్య కేంద్రేనుగరు మంత్రనయసోమధ్యే నుఖం తస్య” అని సారావళీ కారకుడును కల్యాణవర్మయు వచించియున్నారు.

[జన్మాధిపతి:— జననకాలమున నేరాశియందు జన్మించుండునో యారాశ్యధిపతియేజన్మాధిపతి యనబడును.

లగ్నాధిపతి:— జననలగ్నము ఏరాశియగుచున్నదో నారాశ్యధిపతియే లగ్నాధిపతి యనబడును.]

—❧— దశానాథుని ఫలపాకకాలవివరము. —❧—

దశాప్రవేశకాలమునం దా దశానాథుడు పృష్ఠోదయములగు మేవ వృషభ కటక ధనుర్మకగ రానులయం దొకరాశియందుండునెడల ఆ దశాసంబంధమును శుభాశిభఫలములు దశాంత్యమునగలుగుననియు, ఉభయోదయముగు మీనరాశియందుండునెడల తద్దశాసంబంధమును శుభాశుభఫలములు దశామధ్యమున జరుగుననియు, శిష్ఠోదయములగు మిథునసింహాశ్యాకులా వృశ్చికములలో నొకరాశియందుండునెడల తద్దశాఫలములు దశాప్రథమమునగలుగుననియును దెలియదగినది. ఈవిషయమునకు, “అద్యంత మధ్య ఫలచాశ్చిరః పృష్ఠోధయోదయాః దశాప్రవేశసమయే తిప్తకావాభ్యోదశాపతిః” అనిగార్తియు, “అనౌదస్తానుఫల దశ్శిష్ఠోదయరాశి సహితోవిహగః, ఉభయోగయేచ మధ్యేస్యాంత్యే పృష్ఠోదయేచనీచక్షే . అని సారావళీ కారకుడును వచించియున్నారు. గాన ఒక్కొక్కదశను 3 భాగములుచేసి పూర్వోక్త ప్రకారము ఫలముల జెప్పదగినది.

—❧— అష్టకవర్గఫలకాల వివరము. —❧—

శ్లో. దినకరరుధిరా ప్రవేశకాలే గురుభృగుజౌ భవనస్య మధ్యయాతౌ
రపినుతశశినౌ వినిర్గమస్తౌ శశితనయః ఫలదస్తుసార్వకాలమ్. 6

టీ. దినకరరుధిరా = రవికుజులు, ప్రవేశకాలే = ప్రవేశకాలమందును, గురుభృగుజౌ = గురుశుక్రలు, భవనస్య = ఆరాశియొక్క, మధ్యయాతౌ = మధ్యమందును, రవిగురశశినౌ=శనిచంద్రులు, వినిర్గమస్తౌ=కడపటియందును, శశితనయస్తు=బుధుడు, సార్వకాలం ఆరాశియం దెన్ని దినములుండునో అన్ని దినములును, ఫలదః = ఫలమునిచ్చువాడగును.

శా. రవివజ్రాలు ప్రవేశకాలమునందును, గురుశుక్రాలు మధ్యకాలమునందును, కని
చంద్రులు అంత్యమునందును, బుధుడు సార్వకాలమును ఫలమునిత్తురనగా చారవశమున నూ
త్యంగారతులు ఏరాశియందుండురో తదనుగుణ్యమగు అష్టకవర్గఫలము శుభమైనను, అశుభ
మైనను, వారారాశియొక్క ప్రథమ తృతీయాంశమున నున్నప్పుడు గలగజేయుదురనియు,
గురుశుక్రాలు చారవశమున తాముండు రాశియొక్క మధ్య తృతీయాంశమున నుండునప్పుడు
గలగజేయుదురనియు కనిచంద్రులు చారవశమున తాముండునట్టి రాశియొక్క అంత్యతృతీ
యాంశమున నున్నప్పుడు గలగజేయుదురనియు, బుధుడు చారవశమున నేరాశియం దెంతకా
లముండునో అన్ని దినములును తదనుగుణ్యమగు అష్టకవర్గఫలమును గలగజేయుననియును దెలి
యదగినది. ఇందుకు “రవిరుధిరాభవనం ప్రవిశంతే గురుభ్యుశ్చై గృహచుధ్యసమేతౌ కనికశి
నాఖలు నిర్దమకాలే కశితనయః ఫలదస్తునదైవ” అని సారావళీ వచనము గానబడుచున్నది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

ప్ర కీర్ణా ధ్యాయ నామక
ఏకవింశోధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

అరిష్టాధ్యాయము. ద్వావింశోధ్యాయము. —22.

పుత్ర కళత్ర సంభవా సంభవముల నెఱుంగువిధము. శ్లో. లగ్న త్పుత్ర కళత్రభే శుభపతి ప్రాప్తేథవా 22౭౧కితే
చంద్రద్వాయది సంపదస్తి హితయో ర్జ్యో 2౨౭౧సంభవః
పాథోనోదయగే రవౌర విసుఖో మీనస్థి ౨౭౧దారహః
పుత్రస్థానగత శ్చపుత్రమరణం పుత్రో 2౨౭౧వనేర్యచ్ఛతి.

టీ. లగ్నాత్ = జన్మలగ్నము మొదలుగాని, చంద్రాద్వా = చంద్రుడున్న రాశి మొదలుగాని, పుత్రకళత్రధే = పుత్రకళత్ర రాసులు, శుభపతిపాప్తే = శుభగ్రహముచేత పొందబడియుండినను, అధవాతక, ఆలోకితే = చూడబడినను, తయోః = ఆపుత్రకళత్రములయొక్క, సంపత్ = సమృద్ధి, అస్తి = కలుగును, అస్యథా = అట్లుగాకుండిన, అసంభవః = (పుత్రకళత్రాభావము, క్షేయః = తెలియదగినది, శరవాపాథోనోదయ = జన్మలగ్నమైనకన్యగారవియుండగా, రవిసుతః = కని, మీనస్థితః = మీనమందుండేనని, దారహః = భార్యవృత్తియెంచును) అవశేః పుత్రః = కలుగును, పుత్రస్థానగతః = పుత్రస్థాన మందుండినయెడల, పుత్రమరణం = పుత్రమరణమును, యచ్చతి = ఇచ్చును.

తా. జన్మ లగ్న రాశ్యాదిగా పంచమస్థాన మైనను, జననకాలమునందు చంద్రస్థిత రాశ్యాదిగా పంచమస్థాన మైనను, సామ్యగ్రహాయుత మైనగాని, దృష్టమైగాని యుండునెడలను, ఆపంచమస్థాన మేరాశి కలుగుచున్నదో శారాశివాధుని యుతమైగాని, దృష్టమైగాని యుండునెడలను, పుత్రసంపద గలుగునని జెప్పదగినది. అట్లుగాజేసి పుత్రులు గలుగరనియు దలచుదగినది.

జనన లగ్నమునకైనను, తత్కాలమున చంద్రస్థిత రాశికైనను సప్తమస్థానము సామ్యగ్రహాయుతమైగాని దృష్టమైగాని యుండునెడలను, ఆసప్తమ రాశ్యధిపతి యుతమైగాని దృష్టమైగాని యుండునెడలను కళత్రసంపద గలుగుననియు అట్లుగాజేసి వివాహముగా దనియును దెలియదగినది. ఇచ్చట పుత్రకళిత్ర భావములు ఉదాహరణమునకై జెప్పబడినవిగాని తిస్వాదిగాకల ద్వాదశభావములకును ఈరీతిగనే లగ్నచంద్రులు ననుసరించి ఆయా భావానుగుణ్యముగు శుభాశుభఫలములు జెప్పదగినవి. ఈవిషయమునకు “మూర్తించ హోరాం కళిధంచ వింద్యాత్” అనియవశేష్యుడు వచించియున్నాడు. కన్యారాశి జననలగ్నమై యంగు నూర్యుడును, కళత్రస్థానమగు మీనరాశియందు శనిశ్చేరుడును యుండగా బుట్టినవాని భార్య, తానుజీవించి యుండగనే మృతియొందును, ఆకన్యాలగ్నమునందే నూర్యుడును, పుత్రస్థానమగు మకర రాశియందు అంగారకుడును నుండునెడల తానుజీవించియుండు కాలముననే పుత్రమరణము గలుగును.

కళత్ర మరణయోగత్రయము. ❦

శ్లో. ఉగ్రగ్రహైస్సిత చతురస్ర సంస్థితై
ర్మధ్యస్థితే భృగుతనయే ఒభవోగ్రయోః
సామ్యగ్రహై రసహిత సన్నిరీక్షితే
జాయావధో దహన నిపాత పాశజః.

టీ. సితచతురస్రసంస్థితై = శుక్రనిచతుర్థాష్టమములయందున్న, ఉగ్రగ్రహై = ఉగ్రగ్రహములచేత, దహనజః = అగ్నివలన, జాయావధః = భార్యమరణము (గల్గును),

అథవా=అట్లుకాదేని, భృగుతనయే = శుక్రడు, ఉగ్రయోః = పాపగ్రహములయొక్క, మధ్యస్థితే=మధ్యమందుండగా (బుట్టినవానికి) నిపాతజః=శిన్నతస్థానముననుండి పడుటవలనవైనను, భృగుతనయే=శుక్రడు, సౌమ్యగ్రహైర సహితసన్నిరీక్షితే= శుభగ్రహసంయోగవీక్షణములు లేకయుండగా (బుట్టినవానికి), పాతజః=బంధనయుక్తముగను భార్యమరణము సంప్రాప్తమగును.

తా. కళత్ర కారకుడగు శుక్రనకు జతుర్థాష్టమకాలయందు క్రూరగ్రహములగు నూర్యాంగారక కనైశ్చరబుండగా జనించినవాని భార్య తానుజీవించియుండు కాలముననే అగ్నివలన మరణము గలుగును.

అట్లుగాని యెడల కళత్ర కారకుడగు శుక్రడు పాపగ్రహములగు, రవికుజశుభలలో, రవి, కుజలమధ్యగాని, విశముల మధ్యగాని, కుజశముల మధ్యగాని నుండునెడల తత్కాలమున జనించిన వానికి, ఎత్తైనచోటునుండి క్రిందపడుటచే భార్యమరణము సంభవించును. (శుక్రనకు రెండు పండ్లెండు స్థానములయందు పాపగ్రహము నుండునెడల నీయోగము జరుగుచున్నది.) శుక్రడు శుభగ్రహములతో గూడకయు, శుభగ్రహములచే జూడబడకయు నుండునెడల, తత్కాలమున జనించినవాని భార్యకు, తనజీవిత కాలమునం దేబంధనముచే ప్రాణవియోగము గలుగును. ఈయోగములు రెండని కొందరందురుగాని “చ గుర్ధాప్తమై శ్చుక్రా త్సైరారాక్షస్త్వతాకనాత్ తేషాంధ్యయోస్తు మధ్యస్థితేథా శుక్రే నిపాతజః, శుక్రేనద్యోగ దృష్టిశే పాకాద్భార్యవధోభవేత్” అని గార్హి వచించియున్నారగాన, మూడుయోగములయే స్థిరపరుప దగియున్నది.

→ ఏకనయన దంపతులయొక్కయు వికలాంగయగు భార్యగలవానియొక్కయు జననయోగము. ←

శ్లో. లగ్నా ద్వ్యయారిగతయో శ్చశితిగ్రహశ్చోః
పత్నీ స హైకనయనస్య వదంతి జన్మ
ద్యూనస్థయో ర్నివమ పంచమ సంస్థయో ర్వా
శుక్రాగ్రయో ర్వికలదార ముశంతి జాతమ్.

3

టీ. శశితిగ్రహశ్చోః = చంద్రనూర్యలు, లగ్నాత్ = లగ్నమునకు, వ్యయారిగతయోః=వ్యాదక వ్యతస్థానములందుండగా, పత్నీసహ= భార్యతోగూడ, ఏకనయనస్య= ఒంటికంటి వానియొక్క, జన్మ=జన్మమును, వదంతి=చెప్పుచున్నారు, శుక్రాగ్రయోః = శుక్రనూర్యలు, ద్యూనస్థయోః = పుష్టమందుండగా, జాతం=పుట్టినవానిని, వికలదారం= అంగహీనురాలైన భార్యగల వానినిగా, ఉశంతి=చెప్పుదురు, నవమపంచమ సంస్థయోర్యా= నవమ మందైనను పంచమ మందైనను, శుక్రనూర్యలు గూడియుండగాఁ బుట్టినవానికి అంగహీనయైన భార్య లభ్యమగునని చెప్పుదురు.

తా. జననలగ్నమునకు ద్వాదశవస్తానములయందు సూర్యచంద్రులుండగా, జనించినవాడు ఒంటికంటి వాడగును, వానిభార్యయు ఒంటికన్ను గలదియగును.

శుక్రనూర్యులిద్దరును సప్తమస్థానముననుండగా జనించినవాడు అంగహీనురాలగు భార్యగలవాడగును. మరియు, జన్మలగ్నమునకు నవమస్థానమునందైనను, పంచమస్థానమునందైనను, శుక్రనూర్యులుండునెడల జాతకుడు వికలాంకయగు భార్యగలవాడగుననియు దెలియదగినది. తైజిప్తవస్తానములలో నొక్కస్థానమునగాక శుక్రనూర్యులిరువురును రెండు స్థానములయందుండినను తత్కాలమున జనించినవాని భార్యకు అంగహీనముగలుగునని కొందరి యభిప్రాయము.

— పంచభ్యానాథ, పుత్రకళత్రహీనుల జననవివరము. —

శ్లో. కోణోదయే భృగుతనయేఽస్తచక్రసంధౌ
వంధ్యాపతి ర్యది న సుతర్ష మిష్టయుక్తం
పాపగ్రనై ర్వ్యయ మద లగ్నరాశి సంస్థైః
క్షీణే శశి వ్యసుత కళత్రజన్మధీనే.

4

టీ. కోణోదయే = శనైశ్చయండు లగ్న గతుండైయుండఁగ, భృగుతనయే = శుక్రండు, అస్తచక్రసంధౌ = చక్రసంధులందుండఁగను నుకన్మ = పుత్రస్థానము, ఇష్టయుక్తంనయది = శుభగ్రహములలోఁ గూడఁగయుండఁగను. వంధ్యాపతిః = గొడ్డురాలికిమగండఁగును, క్షీణేశశిని = క్షీణచంద్రుండు, ధీనే = పంచమమందుండఁగా, వ్యయమదలగ్నరాశిసంస్థైః = ద్వాదశసప్తమస్థానములయందున్న, పాపగ్రనైః = పాపగ్రహములచేత, అనుతకళత్రజన్మ = పుత్రకళత్రహీనుని జన్మంబగును.

తా. శనైశ్చయండు జన్మలగ్నమునందుండి శుక్రండు, చక్రసంధులగు కర్కాటక, బృశ్పిక, మినరానుల యంత్ర్య నవాంశముగు మినగురు నవాంశమునుబొంది జననలగ్నమునకు సప్తమస్థానముననుండగా, పంచమస్థానము శుభయుక్తముగాకుండునెడల జాతకునిభార్యగొడ్డురాలగును. ఈయోగము (1) వృషభరాశి జననలగ్నమగునెడలను, (2) కన్యారాశి జన్మలగ్నమగునెడలను, (3) మకరరాశి జననలగ్నమగునెడలను గలుగుచున్నది. ఇందు కేవలము వంధ్యావాధుడని మాత్రము చెప్పటచేత అత్రుత్రతుడుగాడనియు, నందుచే నితరస్త్రీయందు సంతానముగలుగుననియును నూహింపదగియున్నది. క్షీణచంద్రుడు పంచమముననుండగా ద్వాదశ సప్తమ, లగ్నములయందుండు పాపగ్రహములచే పుత్రకళత్రహీనుని జననముగలుగుననగా జననలగ్నమునకు పంచమస్థానమున క్షీణచంద్రుండుండి జననలగ్నమునందైనను, ద్వాదశమునందైనను, సప్తమస్థానమునందైనను, లగ్న ద్వాదశములకు రెంటియందైనను, సప్తమ ద్వాదశములకు రెంటియందైనను, లగ్న సప్తమములు రెంటియందైనను, లేకలగ్న సప్త

మ ద్వాదశములును మూడియందైనను, పాపగ్రహములుండునెడల తత్కాలమున జనించిన వాడు, పుత్రుల లేనివాడును భార్యలేనివాడును అగుననిదెలియదగినది.

→ పరశ్రీరతుడగువాని జననయోగము. ←

శ్లో. అసితకుజయో ర్వర్ణేఽస్తస్థే సి తే తదవీక్షితే
పరయవతిగ స్తాఽచే తేందూ స్త్రియా సహ పుంశ్చైలః
భృగుజశశిసో రస్తే భార్యో నరో విసుతోఽపి వా
పరిణతనూ నృస్త్యో ర్దృష్టే శుభై ప్రమదావతీ. 5

టీ. అసితకుజయోః = కనికుజులయొక్క, వర్ణే = వర్ణమందున్న, సి తే = శుక్రుడ, అస్తస్థే = లగ్నమునకుసప్తమస్థానగతుడగును, తదవీక్షితే = ఆకనికుజులలోనొకనిచేత చూడబడినవాడునగుచుండగా పుట్టినవాడు, పరయవతిగః = పరశ్రీల బొందువాడగును, తా = ఆకనికుజులు, సేందూచేత్ = చంద్రునితోఁగూడి ఏకరాశిగతులైయుండిరేని, స్త్రియాసహ = తనభార్యతోఁగూడ, పుంశ్చైలః = వ్యభిచారముగను, భృగుజశశిసోః = శుక్రచంద్రులకు, అస్తే = సప్తమందు, తాచేత్ = ఆకనికుజులుండిరేని, నరో = పురుషుడు, అభార్యః = భార్యలేనివాడును, విసుతోఽపివా = పుత్రహీనుండునగును. నృస్త్యోః = ఒకపురుషునకును ఒక స్త్రీగ్రహమునకు ఏకరాశితములైయుండగా (అగ్రహములకు) అస్తే = సప్తమమందున్న కనికుజులు, శుభైః = శుభగ్రహములచే, దృష్టేచేత్ = చూడబడిరేని, పరిణతనూ = ముసలితనమున, ప్రమదావతీ = భార్యాభర్తలగుదురు.

తా. కన్యంగారకుల వర్ణములందుండు శుక్రుడు జననలగ్నమునకు సప్తమస్థానగతుడై ఆకనికుజుర అంగులలో నొకనిచే చూడబడుచుండగా జనించినవాడు అన్యంగవారకుడగును.

• భార్యా సహపుంశ్చైలని జననయోగము.

కనికుజులు చంద్రసహితముగ నేకరాశిగతులైయుండగా కన్యంగారకులవర్ణమునగు శుక్రుడు జననలగ్నమునకు సప్తమస్థానమందుండి కన్యంగారకులలో నొకనిచే చూడబడుచుండి తత్కాలమున జనించినవాడు, తనభార్యతోసహ వ్యభిచారముచేయువాడగును. అన్యంగా తాను పరభార్యయందును తనభార్య పరపురుషులతోడను సంగమము జేయువారగుదురని యూహింపదగును.

భార్యాపుత్రులు లేవాని జననయోగము.

ఏస్థానమునందైనను, ఏకరాశిగతులగు శుక్రచంద్రులకు సప్తమస్థానమున కన్యంగారకులందు కాలమున బుట్టినవాడు భార్యలేనివాడును, కుమారులులేనివాడును, అగును. ఇందు “విసుతోపివాయావోహి” “వా” శబ్దముచక్కార్థముగాన వికల్పిద్ధముగాదు.

వృద్ధవయసున భార్యగలవాని జననయోగము

ఒకపురుష గ్రహమును ఒక స్త్రీగ్రహమును, ఏకరాశిగతులైయుండి అరాశి సక్త

మథానమునందున్న శనైశ్చర అంగారకులు శుభగ్రహములచే జూడబడుచుండునెడల త త్కాలమున జనించినవాడు వృద్ధుడై భార్యాసమేతుడగుననగా యౌవనకాలమున సంగమము లేకయుండి తిఃవృద్ధదశయందు వృద్ధురాలగు భార్యచేయుపచరించుకొను వాడగునని భట్టోత్ప లుడు వ్యాఖ్యానముజేసియున్నాడు. అయినను. మరికొందరు “పరిణతతనుర్న తా దృష్టా శుత్రైః ప్రమదాపతిః” అనిపఠించి ఏకగాశిస్థితులగు శుక్రచంద్రులకు సప్తమస్థానమునందున్న శన్యంగారకులు శుభగ్రహవీక్షితులుగాక నశుభగ్రహవీక్షితు లగుచుండునెడల తత్కాలము న జనించినవాడు, వయసుచెల్లినవాడైన పిదప భార్యగల్గినవాడగునని జెప్పుచున్నారు.

— మరొకొన్ని అరిష్టయోగముల వివరము. —

శ్లో. వంశచ్ఛేత్తా ఖ మద సుఖగై శ్చంద్ర దై త్యేజ్య పాపై
శ్చిల్వీ త్ర్యంశే శశిసుతయుతే కేంద్రసాస్థాగ్నిదృష్టే
దాస్యాం జాతౌ దితిసుతగురౌ రిఃఫగే సారభాగే

నీచోఽగ్నేగోర్వదనగతయో ర్దృష్టయో సూర్యజేన. ౮

టీ. ఖమదనుఖైః = దశమసప్తమ చతుర్ధస్థానములందుండు, చంద్రదైత్యేజ్యపాపై = చంద్రశుక్ర పాపగ్రహములచేత, వంశచ్ఛేత్తా = వ శచ్ఛేదకుండగును, శశిసుతయుతే = బుధునితోఁగూడిన, త్ర్యంశే = ద్రేక్కాణసంబంధరాశి, కేంద్రసంస్థాగ్నిదృష్టే = లగ్న కేంద్రమందున్న శనైశ్చరనిచే జూడబడుచుండఁగా బుట్టినవాడు, శిల్వీ = చిత్రకర్మల దు సమర్థుడగును. దితిసుతగురౌ = శుక్రుఁడు, రిఃఫగే = లగ్నమునకు ద్వాదశస్థానగతుం డై, సారభాగే = శనినవాంశయందుండఁగా, దాస్యాం = దానియందు, జాతః = పుట్టినవాఁ డగును. అక్మోద్వోః = సూర్యచంద్రులు, మదనగతయోః = సప్తమస్థానగతులై, సూ ర్యజేన = శనిచేత, దృష్టయోః = చూడబడినపుడు బుట్టినవాడు, నీచః = అధనకృత్యములు చేయువాఁడగును.

తా. దశమసప్తమ చతుర్ధస్థానములందున్న చంద్రశుక్ర పాపగ్రహములచేత వంశ ఛేదకుండగుననగా జననలగ్నమునకు దశమస్థానమున చంద్రుండును, సప్తమమున శుక్రుఁడు ను, చతుర్ధస్థానమున పాపగ్రహములును యుండఁగా జనించినవానివంశము నభివృద్ధి గాకయుం దురీతిని వానికి గలుగు సంతానమునకు నాశనముగలుగునని దెలియదగినది.

బుధునితోఁగూడిన ద్రేక్కాణము ఏరాశిసంబంధమైనదో యారాశిలగ్న కేంద్రస్థితు డగు శనైశ్చరనిచే జూడబడుచుండునెడల జాతకుడు వద్రంగియైనను చిత్రముల వ్రాయు తుచే జీవించువాడైనను, అగును. జననలగ్నమునకు ద్వాదశస్థానమునందుగల శనైశ్చర నవాం శయందు శుక్రుఁడుండునెడల జాతకుడు దాసియందు బుట్టినవాడగును.

సూర్యచంద్రులిరువురును, జననలగ్నమునకు సప్తమస్థానముననుండి శనైశ్చరనిచే జూడబడుచుండునెడల జాతకుడు నీచకార్యప్రవర్తకుడగును.

—॥ రోగి జననయోగములు. ॥—

శ్లో. పాపాలోకితయో స్థితావనిజయో రస్తస్థయో ర్వృద్ధిరు
కృందే కర్కట వృశ్చి కాంశకగతే పాపై ర్యుతే గుహ్యరుక్
శ్వితీ రిఃఫ ధనస్థయో రశుభయోశ్చంద్రోదయేస్తే రవౌ
చంద్రే ఖేచవనిజేస్తగేచ వికలో య ద్యర్కజో వేళిగః. 7

టీ. సీతావనిజయో = శుక్రమణులు, అస్తస్థయో = లగ్నమునకు సప్తమమందున్న
వారలై, పాపాలోకితయో = పాపగ్రహములే, చూడబడుచుండగ, (పుట్టినవాడు), వృద్ధి
రుక్ = వృద్ధియనెడు వ్యాధిగలవాడగును, చంద్రే = చంద్రుడు, కర్కటవృశ్చికాంశక
గతే = కర్కటనవాంశముందుగాని వృశ్చికనవాంశముందుగాని యున్నవాడై, పాపై =
పాపగ్రహములతోడ, యుతే = కూడునపుడు (పుట్టినవాడు) గుహ్యరుక్ = గుహ్యప్రదే
శమందు వ్యాధిగలవాడౌను, అశుభయో = పాపులు, రిః ఫధనస్థయో = ద్వాదశేద్వితీయ
ముల యందును, చంద్రోదయే = చంద్రుడు లగ్నమందును, రవౌ = సూర్యుడు, అస్తే
సప్తమమందు నుండగను, పుట్టినవాడు, శ్వితీ = తెల్లకుంఠవ్యాధి గలవాడగును, చం
ద్రే = చంద్రుడు, ఖేచవనిజే = కుజుడు, అస్తగేచ = సప్తమ
మందుండగను, అర్కజః = శనిశ్చరుడు, వేళిగోయది = సూర్యునికి రెండవరాశియందుండ
గను పుట్టినవాడు, వికలః = అంగహీనుడగును.

తా. జననలగ్నమునకు సప్తమస్థానమున శుక్రాంగారకులుండి ఒకపాపగ్రహములే
జూడబడుచుండునెడల జాతకుడు గడ్డవలెబుట్టెడు రోగవిశేషము (దర్దురోగము)చే బీడింప
బడువాడగును (వృద్ధిరుక్ కుబడులు 'అర్ధద్యౌ' అనివలెంచి సగముమాత్రగలవాడగునని కొంద
రందురు) ఏరాశియందైనను కర్కాటకనవాంశయందైనను, వృశ్చికనవాంశయందైనను, చంద్రు
డుండి పాపగ్రహయుక్తుడగుచుండగా బుట్టినవాడు, గుహ్యప్రదేశమున వ్యాధిగలవాడగును.

అశుభగ్రహములగు శనిశ్చంగారకులు ద్వాదశేద్వితీయములయందుండి చంద్రుడు జన్మ
లగ్నమునను, సూర్యుడు సప్తమముననుండునెడల జాతకుడు, తెల్లకుంఠ వ్యాధిగలవాడగును.

చంద్రుడు జననలగ్నమునకు దశమమునను, అంగారకుడు సప్తమమునను, శనిశ్చరు
డు సూర్యునికి రెండవస్థానముననుండునెడల తత్కాలమున జనించినవాడు, అంగహీనుడై క
లవరములతోగూడిన వాడగునని చెలియదగినది.

—॥ మరికొన్ని అనివ్యయోగములు. ॥—

శ్లో. అంతి శ్వశి న్యశుభ యో ర్మృగగే పతంగే
శ్వాస త్తయ ప్లిహక విద్రధి గుల్మ భాజః
శోషే పరస్పర గృహంశగయో రవీంద్రోః
క్షేత్రేఽథవా యుగపజేక గయోః కృశో వా.

8

టీ. కళిని = చంద్రుడు, అశుభయోః = పాపులయొక్క, అంతః = వధ్యమందును, ప
 తంగే = నూర్చుడు, మృగగే = పరకరమందునుండల్గును, పుట్టినవారు, శ్వాసశ్చాయస్థిహాక
 విద్రధిగుల్మభాజః - శ్వాస = శ్వాసవ్యాధి, శ్చాయ = శ్చాయవ్యాధి, స్థిహాక = కడుపున నెడ
 మ భాగమున నుండెడు మాంసఖండ సంబంధమైన స్థిహాకవ్యాధి, విద్రధి = కడుపు
 లోప బల్ల, గుల్మ = గుల్మవ్యాధి, వీనిలోనొకవ్యాధిని, భాజః = అనుభవించు వారల
 గుదురు, రవీంద్ర్యోః = నూర్యచంద్రులు, పరస్పరగృహంశగయోః = ఒకనిశ్చేత్రమందొక
 డుగానైనను, ఒకనియంశమందొకడుగా నైననుండగా, అథవా = ఏరాశియందైన సిం
 హంశయందు చంద్రుండును కర్కటాంశయందు నూర్చుండునుండగాఁ బుట్టినవాడు, శో
 షీ = శ్చాయరోగము గలవాడగును, రవీంద్ర్యోః శ్చేత్రే = నూర్యచంద్రశ్చేత్రములందు, యుగ
 పత్ = ఒకమారు, ఏకగయోః = నూర్యచంద్రులిద్దరును ఏకరాశిగతులై యుండఁగఁ (బుట్టిన
 వాడు) శ్చాయరోగియగును లేక, కృశోవా = దుర్బలుండైన నగును.

తా. చంద్రుడు కేంద్రంగారకుల నడుమను, నూర్చుడు మకరమందును నుండగాజని
 చినవాడు 1 శ్వాసము, 2 శ్చాయము, 3 స్థిహము (అనగా కడుపున నెడమ ప్రక్కన నుండ
 మాంస కోశసంబంధమగు వ్యాధి) 4 విద్రధి (అనగా కడుపున బుట్టెడు బల్ల సంబంధమగు
 వ్యాధి) 5 గుల్మవ్యాధి అను నీ విడిచియిందు నేడైన నొక శోగముచే లీడింపుడు వాడగును
 నూర్యచంద్రులు పరస్పర స్థానముల యందైనను అంశముల యందైనను నుండగా జాతమడు
 శ్చాయరోగి యగును. అనగా నూర్చునిశ్చేత్రమగు సింహరాశియందు చంద్రుడును, చంద్ర
 శ్చేత్రమగు కర్కాటక రాశియందు నూర్చుడును ఉండగానైనను, ఏరాశియందైనను నూ
 ర్యాంశమున చంద్రుడును, చంద్రాంశమున నూర్చుడును, ఉండగానైనను, జనించినవాడు
 శ్చాయరోగము గలవాడగును.

ఈ విషయమున, నూర్యశ్చేత్రమగు సింహరాశియందు సింహంశమున చంద్రుడును
 చంద్రశ్చేత్రమగు కర్కాటకమున కర్కాటకాంశ యందు నూర్చుడును ఉండదగునని కొం
 దగందురుగాని “పరస్పరగృహే యాతౌయది వాపి తదంశగౌ,ధవేతా మర్కశీతాంతు, తదా
 శోషీప్రజాయతే” యనుగార్థిరచనమునకు చెండవచితము విరోధముగా నుండుటవలన గ్రా
 హ్యముగాదని తెలియదగినది. మరియు, నూర్యచంద్రుల స్వశ్చేత్రములగు సింహ కర్కాటక
 కములయందు నూర్యచంద్రులుండగా బుట్టినవాడు శ్చాయరోగియైనను దుర్బలుడైనను అగు
 ను ఇట్లగుటచే సింహమున నూర్యచంద్రు లుండినను, కర్కాటకమున చంద్రనూర్చు లుం
 డినను నీయోగము తటస్థించునని చెలియదగినది.

— మరికొన్ని అనిష్టయోగములు. —

శ్లో. చంద్రే శ్వీమధ్య యువ కర్కి మృగాజ భాగే
 గుప్తీ నమందరుధిరే తద వేత్తే తే వా

యాత్రై శ్రీకోణ మళి కర్కి వృషై ర్మృగేణ
కుష్ఠేచ పాపనహితై రీవలోకితై ర్వా.

9

టీ. అశ్విమధ్య = (ధనూరాశియొక్క పంచమాంశయైన సింహానవాంశ యందుగాని యువకర్కివృశభాగే = మినకర్కట మకరమేష నవాంశలలో నొకనవాంశ యందుగాని (ఉన్నట్టి, చండీ) = చంద్రుడు, సమందరుధిరే = శనికుజులలో నొకనితోఁ గూడినాని, తదవేక్షితేవా = అశనికుజులలో నొకనిచేతఁ జూడఁబడియున్న కాలమున (త్రుప్తీ నవాంశు) కుష్ఠీ=కుష్టురోగియగుచు, అళికర్కివృషైర్మృగేచ = వృశ్చిక కర్కట వృషధమ కరములలో నొకరాశి, త్రికోణం = లగ్నమునకు పంచమూటయగునని నవమమూటయగునని, యాత్రైః = పొందియుండి, ఆరాశి, పాపనహితైః = పాపగ్రహముతోఁ గూడినదిగాని, అవ లోకితైర్వా = పాపగ్రహముచేత చూడఁబడినదిగాని యైన కాలమునఁ బుట్టినవాఁడు కుష్టు రోగియగును.

తా. ధనూరాశియొక్క మధ్యాంశయు పంచమాంశయునైన సింహానవాంశ యందైన ను, ఏరాశియందైననుగల మిన, కర్కాటక, మకర, మేష. నవాంశలలో నొకనవాంశ యందైనను నుండు చంద్రుడు శన్యం గారకులలో నొక్కనిగూడినను, లేకవారలలో నొ క్కనిచే నైనను జూడబడు చుండినను తత్కాలమున జనించినవాడు కుష్టురోగి యగును, ఈ యోగ విషయమునకుగాను “మీసాంశకే మేషమృగాంశకే వా చంద్రస్థితో త్రైవహి పాపదృష్టః కిలాప కుస్థాది వినష్ట దేహ మిష్టేక్షితః కండు వికారిణంచ” అను యవనేశ్వర వచనాను గుణ్యముగ, చంద్రునకు కుభగ్రహయుక్తమైనను వీక్షణమైనను నుండునెడల జాతకుడు దురదరోగము గలవాడగునుగాని కుష్టురోగిగాడని అభిప్రాయ మేర్పడుచున్నది. జననలగ్నమునకు పంచమస్థానమైనను, నవమస్థానమైనను వృశ్చిక, కర్కాటక, వృషభ మకర ములలో నొకరాశియై పాపగ్రహ యుక్తమైనను, వీక్షితమైనను యగునెడల తత్కాలమున జనించినవాడు కుష్టురోగియగునని జెప్పదగును.

శ్లో. నిధనారి ధన వ్యయస్థితా రపి చంద్రా రయమా యథా తథా

బలవద్ధివాదోష కారణై ర్మను జానాం జనయం త్యనేత్రతామ్. 10

టీ. రవిచంద్రారయమాః=నూర్యచంద్ర, మజ శనులు, యథాతథా=(క్రమనియమము లేక) యెట్లులైనను, నిధనారి ధనవ్యయస్థితాః = అప్తవస్తవ్యవీరీయ ద్వాదశములయందున్న వారలై, బలవద్ధివా దోష కారణైః = ఏగ్రహముబలవత్తరమై యు డునో ఆగ్రహమునకు ఏదోషము చెప్పఁబడియున్నదో ఆదోష కాణముచేత మనుజానాం=అపుడు బుట్టిన నగుల కు, అనేత్రతాం = అంధత్వమును, జనయంతి=కలుగంజేయుదురు.

తా. నూర్య చంద్రాంగారక శ్శనైశ్చులు, క్రిమనిబంధనములేక ఏలాగైనను లగ్న మునకు 8, 6, 2, 12 యిండ్ల నుండును నెడల ఆనాలుగు గ్రహములలో శేగ్రహ ము బల

యోగమును చూచునో ఆగ్రహమునకు వాతపితృ క్లేష్టాది వ్యాధులలో నేదిజెప్పబడినదో యారోగముల మూలకముగ సంధత్వము గలుగుచున్నది నూర్యుడు బలముతుడగు నెడల పితృధిక్యత చేతను, చంద్రుడు బలముతుడగునెడల అధిక వాతక్లేష్ట వ్యామిశ్రతచేతను అంగారకుడు బలీయుడగునెడల వైశ్యాధిక్యత చేతను, కనైశ్చరుడు బలవంతుడగు నెడల వాతప్రకోపము చేతను, స్రుష్టితనము జాతకునకు గలుగునని నూహింపదగినది.

శ్లో. నవ మూయ తృతీయ దీ యుతా నచ సామ్యై రశుభాని రీక్షితాః

నియమా చ్ఛ్చి వణోప ఘాతదా రద వైకృత్య కరా శ్చసప్తమే. 11

టీ నవమూయ తృతీయధీయతాః = నవమైకాదశ తృతీయపంచమములతోఁ గూడియున్న, అశుభాః = పాపగ్రహములు, సామ్యైః = శుభగ్రహములచేత, నరీక్షితాః = చూడఁబడకుండిరని, నిశుమాత్ = నిశ్చయముగా, శ్రవణోపఘాతదాః = చెవులకుబాధావమున క లగజేయును, సప్తమే = లగ్నమునకు సప్తమధున్న పాపగ్రహములు శుభగ్రహములచేత చూడఁబడకుండిరని, రదవైకృత్యకరాః = దంకవ్యాధిని గలుగజేయుదురు.

తా. జనన లగ్నమునకు 9, 11, 3, 5, ఇండ్లయందుండు పాపగ్రహములు శుభగ్రహా వీక్షితముగాక యుండునెడల ఆపాపగ్రహములలో బలయుత గ్రహమునకు జెప్పబడిన వాతపితృ క్లేష్టాది దోషకారణములచే నిశ్చయముగ జెవులకుపద్రవము గలుగును ఇందు అశుభగ్రహములని గూఢముగా జెప్పియున్నను పూర్వ జ్ఞోకమునజెప్పియుండు ప్రకారము నూర్య, చంద్రాంగారక శనైశ్చరుల నే స్థిరపరుప దగియున్నది. మరియు పూర్వజ్ఞోకమున నారవి చంద్రకుజశుభల కేవాతాదిదోషములు జెప్పబడియున్నవో అవియేనియోగమునను నూహింపదగినది. జనన లగ్నమునకు సప్తమస్థానము నందుండు పాపగ్రహములు శుభగ్రహములచే చూడఁబడకుండునెడల జాతకునకు దంకరోగము గలుగును.

శ్లో. ఉదయ త్యుదుపే సురాస్యగే సపిశాచో శుభయో త్రికోణయోః

సోపప్లవమండలే రవా వుదయస్థే నయనా పవర్జితః. 12

టీ అనురాగ్యగే = రాహుగ్రస్తుడైన, ఉదుపే = చంద్రుండు, ఉదయతి = లగ్నమందుండగను, అశుభయోః = పాపగ్రహములు, త్రికోణయోః = పంచమనవమముల యంగుండగను, పుట్టినవాఁడు, సపిశాచః = పిశాచగ్రహుండగును, సోపప్లవమండలే = రాహుగ్రస్తుమండలుడగు, రవా = నూరుండు, ఉదయస్థే = లగ్నగతుండుకాగా, అశుభయోః = పాపులు, త్రికోణయోః = పంచమనవమములయందుండిరని, (అపుడు పుట్టినవాఁడు) నయనాపవర్జితః = గ్రుడ్డివాడగును.

తా. జనన లగ్నమున రాహుగ్రస్తుడగు చంద్రుడును త్రికోణములగు పంచమ, నవమములయందు కేన్యంగారకులు నుండగా జనించినవాడు పిశాచగ్రస్తుడగును, అనగారాహుగ్రస్తుడును చంద్రగ్రహణ కాలమున జననమై చంద్రుడు లగ్నమునను, పాపగ్రహములగు

శనికుజాబం, 5, 9, ఇండ్లమందుండు నెడల నీయోగము తటస్థించును ఇట్లే రాహుగ్రస్త నూర్యగ్రహాణ కాలమున జననమై అనూర్యుడు జననలగ్నమునందును, శస్త్రంగారకులు పంచమ నవమముల యందును నుండు నెడల జాతకుడు శ్రుద్ధివాడగునని జెలియదగినది.

శ్లో. సంస్కృప్తః పవనేన మందగయుతే ద్యూనే విలగ్నే గురౌ
సోన్మాదో వనిశేస్థితే స్తభవనే జీవే విలగ్నా శ్రితే
తద్వత్సూర్య సుతోదయే వనిసుతే ధర్మాత్మజ ద్యూనగే
జాతోవాస సవాసై రశ్మితనయే క్షీణేవ్యయేశీతకా. 13

టీ. ద్యూనే = సప్తమస్థానము, మందగయుతే = శనియుక్తమై యుండగను, విలగ్నే = జన్మలగ్నమందు, గురౌ = బృహస్పతి యుండగను, జన్మించినవాడు, పవనేన = వాతరోగముచేత, సంస్కృప్తః = వ్యాప్తుడౌను, అవనిశే = మజుడు, అస్తభవనే = సప్తమమందుండగా, జీవే = బృహస్పతి, విలగ్నా శ్రితే = జన్మలగ్నమందుండగా జన్మించినవాడు, సోన్మాదః = చిత్త విభ్రమము గలవాడగును, నూర్యసుతోదయే = శనైశ్చరుడు లగ్నగతుడై యుండగా అవనిశే = మజుడు, ధర్మాత్మజ ద్యూనగే = నవమపంచమ సప్తమములలో నొకస్థానమందుండేనని, తద్వత్ = ఆప్రకారమే బుద్ధిభ్రంశము గలవాడగును, క్షీణేశీతకా = క్షీణచంద్రుడు, ససవాసై రశ్మితనయే = శనితోఁ గూడినవాడై, వ్యయే = ద్వాదశమందుండగా, జాతోవా = పుట్టినవాడైనను, మతిభ్రమము గలవాడగును.

తా. జనన లగ్నమున బృహస్పతియు, నేడవయింట శనైశ్చరుడు నుండగా జన్మించినవాడు, వాతరోగముచే నధికముగ బీడింప బడువాడగును, జనన లగ్నమున బృహస్పతియు సప్తమ స్థానమున నంగారకుడును నుండు నెడల జాతకుడు మతిభ్రమ గలవాడగును మరియు శనైశ్చరుడు జనన లగ్నముననుండి అంగారకుడు నవమ, పంచమ, సప్తమ స్థానములలోనొక్కస్థానమున నుండు నెడలను జాతకుడు భూర్వయోగము రీతిగనే చిత్తచాంచల్యము గలవాడగును మరియు క్షీణచంద్రుడు, నూర్య పుత్రుడగు శనైశ్చరయుతుడై జనన లగ్నమునకు ద్వాదశ స్థానమున నుండు నెడలను జాతకుడు చిత్తవిభ్రమము గలవాడగును.

శ్లో. రాశ్యంశ పోష్ణకర శీతకరా మరేజై
రీచాధి పాంశకగతై రరిభాగగర్వా
ఏభ్యోల్ప మధ్య బహుభిః క్రమశః ప్రసూతా
క్షేయా స్ఫుర రభ్యుపగమ క్రయ గర్భదానాః. 14

టీ. రాశ్యంశపోష్ణ కరశీతకరా మరేజైః - రాశ్యంశప = ఏనవాంశయందు చంద్రుండుండునో అనవాంశ - రాశ్యంశయనంబును - రాశ్యంశపతియు, ఉష్ణకర = నూర్యుడును శీతకర = చంద్రుడును, అమరేజ్యైః = బృహస్పతియు, నీచాధిపాంశకగతైః = నీచరాశ్యధిపకు

ల నవాంశల యందుండఁగా నైనను, అరిభాగ్యైర్వా = కేత్రునవాంశల యందుండఁగానైన ను, ప్రమాతాః = పుట్టినవారు, దాసాః = దాసులగుదురు, ఏభ్యః = ఈచంద్రాధి స్థితరాశ్యధి పతి సూర్యచంద్రగురువుల వలన, అల్పచుభ్యబహుభిః = అల్ప=ఒక గ్రహముచేతను, మధ్య = రెండుగ్రహముల చేతను, బహుభిః = అధికగ్రహములచేతను, క్రమశః = క్రమముగా, అభ్యుపగమ క్రయగర్భదాసాః - అభ్యుపగమ = తాను తనజీవసార్థమై దాసత్వమును అంగీకరించిన వాడును, క్రయ=అమ్మించుకొని దాసత్వమును పొందినవాడును, గర్భదాసాః = దాసపుత్రుండును అగును.

తా జనన కాలమున నేనవాంశయంచు చంద్రుడుండునో యానవాంశాధిపతియు, సూర్యుడు, చంద్రుడు, బృహస్పతియు, వీరునల్పురును. తమ తమ నీచరాశ్యధి పతులనవాం శలయందైనను, యుండుకాలమున జనించినవారు దాసులగుదురు మరియు నై దెప్పబడిన నా అగు గ్రహములలో ఒకగ్రహము తన నీచరాశ్యధిపతి నివాంశయందైనను, కేత్రునవాంశ యందైనను నుండునెడల జాతకుడు, తన జీవసార్థమునకు గాను దాసత్వమును అంగీకరించిన వాడగుననియు, రెండుగ్రహములు తమతమ నీచనవాంశ యందైనను, కేత్రునవాంశయందైన ను నుండగా జనించినవాడు తన్నువిక్రయించుకొని దాసుడైయుండువా డగుననియు, మూ డులేకనాలుగు గ్రహములు తమతమ నీచ, కేత్రునవాంశలయందుండు నెడల మంకపరింపరగ దాసపుత్రితజీవించు వాడగుననియు దెలియదగినది ("రాశ్యంశ" - జనన కాలమున చంద్రు డుండు నవాంశరాశి)

శ్లో. వికృతదశనః పాపై ర్దృష్టే వృషాజ హయోదయే

ఖలతి రశుభక్షేత్రే లగ్నే హయే వృషభేపి వా

నవమ సుతగే పాపై ర్దృష్టే రివా వనృధేక్షణో.

దినకరసుతే నైకవ్యాధిః కుశే వికలః పుమాన్.

15

టీ. వృషాజహయోదయే = వృషభ మేషధనుస్సులలో నొకటిలగ్నమై, పాపైః=పా పగ్రహములచేత దృష్టే=చూడబడుచుండఁగ (పుట్టినవాడు) వికృతదశనః = వక్రనంతములు గలవాడగును, అశుభక్షేత్రే = పాపగ్రహా క్షేత్రములుగాని (మేషసింహవృశ్చిక మకరకుం భములలో నొకటి) హయే=ధనుస్సుగాని, వృషభేపివా = వృషభముగాని, అగ్నే=జ్వాలగ్న మై, పాపగ్రహముచేత చూడబడుచుండిన, ఖలతిః = బట్టతలగలవాడగును, నవమసుతగే= నవమమందైనను పంచమ మందైననున్న, రవా=సూర్యుడు, పాపైర్దృష్టే=పాపగ్రహముల చేత చూడబడుచుండఁగ (జనించినవాడు) అదృధేక్షణః = సేత్రదార్థ్యము లేనివాడగును, దినకరసుతే = కన్యశ్చరుండు లగ్నమునకు నవమపంచమ ములయందుండి పాపగ్రహములచేత చూడబడుచుండఁగా (పుట్టినవాడు) నైకవ్యాధిః = అనేకరోగములు గలవాడగును, మజే= అంగారకుండు నవమ పంచమములయందుండి పాపగ్రహ వీక్షణముండగా పుట్టిన, పుమాన్ = మనుష్యుండు, వికలః = అంగహీనుండగును.

తా. జనన లగ్నము వృషభ, మేష, ధనూరాశుల యందొకటియై యుండి పాపగ్రహవీక్షితమగుచుండునెడల తత్కాలమున జనించినవాడు వికారముగల దంతములు గలవాడగును. జననలగ్నము పాపగ్రహక్షేత్రములగు మేషసింహ, వృశ్చిక, మకర, మంథములలో నొక్కటి యైనను, ధనూరాశియైనను, లేక వృషభ రాశియైన నగుచు, పాపగ్రహములుచే జూడబడుచుండునెడల తత్కాలమున జనించినవాడు, బట్టలగలవాడగును మరియు నీవిషయమున, ఏపాపగ్రహక్షేత్రము జననలగ్నమగుచున్నో ఆపాపగ్రహముచేతనే జూడబడుచుండునెడల ననగామేష, వృశ్చికములలో నొకటిలగ్నమగుచుండగా శాలియ అంగారకునిచే జూడబడుచుండునెడలను, శుభగ్రహవీక్షణము గలుగుచుండినను, జాతకులు వృధవయస్సున బట్టలగల వారగుచున్నారని కొందరు అభిప్రాయ పట్టుచున్నారు. జనన లగ్నమునకు పంచమ నవమ స్థానములలో నొకదానియందు సూర్యుడుండి పాపగ్రహములచే జూడబడుచుండగా జనించినవాడు, దృఢమగు చూపులేని వాడగును. జనన లగ్నమునకుపంచమ, నవమస్థానములయందు దొకదానియందు శనిశ్చరుడుండి పాపగ్రహములచే జూడబడుచుండునెడల తత్కాలమున జనించినవాడ అనేక రోగములచే బీడింపబడు వాడగును. జననలగ్నమునకు పంచమనవమములలో నొకస్థానమునందు అంగారకుడుండి పాపగ్రహములచే జూడబడుచుండునెడల తత్కాలమున జనించినవాడు వికలాంగుడగునని దెలియదగినది.

శ్లో. వ్యయ సుత ధన ధర్మైః రసామ్యై
రభవనసమాన నిబంధనం వికల్ప్యం
భుజగ నిగళ పాళ భృద్భక్తకాణై
ర్బలవదసౌమ్యనిరీక్షితై శ్చ తద్వత్.

16

టీ. వ్యయసుతధన ధర్మైః = ద్వాదశ పంచమ ద్వితీయ నవమములయందు, అసౌమ్యైః = పాపగ్రహములచేత, భవన సమాననిబంధనం = లగ్నరాశి సమానమైన నిబంధన, వికల్ప్యం = వికల్పింపందగును, బలవదసౌమ్య నిరీక్షితైః = బలయుక్తమైన పాపగ్రహము చేత, జూడబడిన, భుజగనిగళ పాళభృద్భక్తకాణైః = భుజగద్రీక్కాణము నిగళద్రీక్కాణము, (ఈరెండు ద్రీక్కాణములచేత) తద్వత్ = పూర్వోక్తప్రకారముగ భవనసమానంధనము చెప్పదగినది.

తా. జనన లగ్నమునకు 12, 5, 2, 9 స్థానములయందు యధాసంభవముగా పాపగ్రహములుండునెడల లగ్నరాశి సమానముగల బంధనము జాతకులు బొందుచున్నారు, అనగా మేషవృషభ ధనూరాశులలో నొకటి జన్మలగ్నమగుచు, తదాది, ద్వాదశ, పంచమ, ద్వితీయ నవమములయందు యధాసంభవముగా పాపగ్రహము లుండునెడల జాతకుడు త్రాళ్లచే గట్టబడువాడగుననియు, మిథున కన్యాకులా మంథములలో నొకరాశి జననలగ్నమగుచు పూర్వము జెప్పబడిన స్థానములయందు యధాసంభవముగా పాపగ్రహము లుండగా జనించినవాడు, శృంఖలములచే బంధింపబడు వాడగుననియు, కర్కాటక, మకరమీనరా

నులలో నొకటి జననలగ్నమగుచు, పాపగ్రహములుబూర్వోక్తముగ నుండగా జనించిన మానవుడు పారాలో నైవహ, దుర్గమస్థానముల యందైనను బంధింపబడు వాడగుననియు, వృశ్చికము జన్మలగ్నమగుచుండి పాపగ్రహములు నైశేష్యబడిన స్థానములందుండు నెడల జాతకుడు నేలమాలినులందు బంధింపబడు వాడగుననియు, సింహము జననలగ్నమగుచు కాలగ్నమునకు 12, 5, 2, 9 యిండ్లయందు పాపగ్రహములుండగా జనించినవాడు, గుహంతరాళముల యందు బంధింప బడువాడగుననియును చెలియదగినది మరియు బలియులగు పాపగ్రహములచేత జూడబడిన భుజగ, నిగళ ద్రోక్కాణములలో నొక్కదానియందు జననమగు నెడల నాజాతకుడు నభవన సమాన బంధనమును బొందుచున్నాడు అనగా జననకాలము ఏద్రోక్కాణమగుచున్నదో నాద్రోక్కాణము, భుజగద్రోక్కాణమైనను, నిగళ ద్రోక్కాణమైనను, అగుచు నాద్రోక్కాణము ప్రథమ, పంచమ, నవమములచేత నేరాశియగుచున్నదో యారాశి బలముతములగు పాపగ్రహములచే జూడబడుదుండు నెడల, తిత్కాలమున జనించిన వాడును, భవనసమాన నిబంధనమును పూర్వోక్తప్రకారము బొందుచున్నాడనియు నూహింపదగి యున్నది.

[కర్కాటకరాశి ప్రథమద్రోక్కాణము, వృశ్చికప్రథమ ద్వితీయద్రోక్కాణములు, మిగిలిన రాశియొక్క అంత్య ద్రోక్కాణముననునవి భుజగద్రోక్కాణము లనబడును.]

మకరరాశి ప్రథమద్రోక్కాణము నిగళద్రోక్కాణ మనబడును.

శ్లో. పరుషవచనోఽపస్తారార్తః శ్చయీ చ నిశాపతౌ

సరవితనయే వక్రలోకం గతే పరివేషగే

రవి యమ కుజై స్సామ్యా దృష్టైర్నభస్థల మౌశ్రితై

భృతకమనుజాః పూర్వోద్దిప్తై ర్వరాధమ మధ్యమాః. 17

టీ. నిశాపతౌ=చంద్రుడు, సరవితనయే=శనితోఁగూడినవాడై, వక్రలోకంగతే=అంగారకునిచేఁ జూడఁబడినవాడై, పరివేషగే=పరివేషమధ్యముననుండఁ గ బుట్టినవాడు, పరుషవచనః=కఠినభాషియు, అపస్తారార్తః=అపస్తారతోగముచే పీడింపబడువాఁడును, శ్చయీచ=శ్చయికోగియు అగును, సామ్యాదృష్టైః=కుభగ్రహముచే చూడఁబడక, నభస్థలమౌశ్రితైః=దశమస్థానమందున్నట్టి, రవియమకుజైః = రవిశనికుజులచేత, భృతకమనుజాః = సేతులు జనింతురు, వారలు, పూర్వోద్దిప్తైః = పూర్వోక్త రవి శని కుజులచేత, వరాధమమధ్యమాః=శ్రేష్ఠాధమ మధ్యములగుదురు.

తా. చంద్రుడుశనిశ్చరయుండుడై అంగారకునిచేత జూడబడుచు, పరివేషమధ్యగతుడైయుండు కాలమున బుట్టినవాడు, కఠినముగను, నిష్ఠురముగను మాటలాడువాడును, దుఃఖములచేగలిగిడి యనోవికారతగలవాడును, శ్చయికోగముచే పీడింపబడువాడును అగును. అ

నగా చంద్రుడు శనైశ్చర్యునితోగూడియుండగా బుట్టినవాడు నిష్కరముగను, కఠినముగను మాటలాడ వాడగుననియు, చంద్రుడు శనైశ్చర్యులుకుడై తుజానిచే జూడబడుచుండగా జనించినవాడు, దుఃఖాదులచే గలుగు మనోవికారతగలవాడగుననియు, చంద్రుడు శనైశ్చర్యులుకుడై అంగారకపీఠీతుడగుచు, పరివేషగతుండై యుండగా జనించినవాడు, తయశోగియగుననియు దెలియదగినది.

జననలగ్నమునకు దశమస్థానమునందుండు సూర్యాంగారక శనైశ్చర్యులు కుభగ్రహములచే జూడబడకయుండు కాలమున జనించినవారు క్రమముగా వర్షాభ్యుదయగుదురనగా దశమస్థానము సోకపాష్యగ్రహముండి కుభగ్రహపీఠీతుడుగానియెడల జాతకుడు గౌరవమును, అధికారమును, ఆదాయాధిక్యమునుగల భృతినేయవాడగుననియు, దశమస్థానస్థితరెండు పాష్యగ్రహములు కుభగ్రహ దృష్టములుగాకయుండునెడల జాతకుడు మధ్యమమగు కూలివృత్తిచే జీవించువాడగుననియు, దశమస్థానమునందు మూడుపాష్యగ్రహములు కుభగ్రహములచే జూడబడకయుండు కాలమున జనించినవాడు అధమమగు కూలిపనిచేయువాడగుననియు దెలియదగినది. మరియు నీవిషయమున దశమస్థానమునగున్నట్టి సూర్యాదిపాష్యగ్రహములు మూడును, కుభగ్రహ పీఠీతులుగా గాకయుండి చంద్రుని జూచునెడలను జాతకుడు భృతిజేయువాడగుననియు సూహించుచున్నారు.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

న రి ప్టా ధ్యాయ నామక

ద్వావింశోధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

శ్రీజాతకాధ్యాయము. త్రయోవింశోధ్యాయము.—23.

→ ❧ ← శ్రీజాతకఫల వివరము. ❧ ←

శ్లో. య ద్య త్ఫలం నరభవేక్షమ మంగనానాం
త త్త ద్వదే త్పతిషు వా సకలం విధేయం
తాసాం తు భర్తృమరణం నిధనే వపుస్తు
లగ్నోందుగం సుభగతాః స్తమయే పతిశ్చ.

1

టీ నరభవే = పురుషజన్మమందుచెప్పిన, యద్యత్ఫలం = ఏయేఫలము, ఆంగనానాం = శ్రీలకు, అక్షమం = అయి క్తమైనదో, తత్తత్ = ఆయాఫలమును, పతిషు = ఆశ్రీలభర్తలయందు, వదేత్ = చెప్పవలెను. అథవా = అటుగాకపోయినను, సకలం = సకలమైన (శ్రీజాతకఫలము), పతిషు = ఆశ్రీలభర్తలయందు, విధేయం = చెప్పదగినది. తాసాం = ఆశ్రీలకు, నిధనే (జన్మలగ్నమునకు) అప్తమస్థానమందు, భర్తృమరణం = పతిమరణమును జెప్పదగినది = వపుస్తు = శ్రీలకరీరము, లగ్నోందుగం = లగ్నచంద్రులవలన ముందువలెనే జెప్పదగినది. సుభగతాః = సౌభాగ్యంబున, పతిశ్చ = మగదెట్టివాడగునో అదియును, అస్తమయే = సప్తమస్థానమునుబట్టి వక్ష్యమాణప్రకారముగా జెప్పదగును.

తా. పూర్వాధ్యాయములయందు పురుషుల జన్మకాలము ననుసరించిచెప్పబడిన ఫలము లన్నియు పురుషులకు జరుగునని దెలియునటుల శ్రీలకునకు తత్తత్ ఫలములు శ్రీలజన్మకాలము ననుసరించి దెలియదగినవి. గాని అందుశ్రీలకు యోగ్యములుగాని యోగములు మొదలగునవి శ్రీజాతకమునందు గానబడునెడల, నట్టియోగఫలికముల నాశ్రీలభర్తలకుం జెప్పదగినవి. నుఖదుఃఖాదుల ననుసరించిన యోగాదీని భార్యభర్తల కిరువురికిని జెప్పదగినది, అట్లుగానియెడల సకలశ్రీ జాతకఫలముల నాశ్రీలభర్తలయందు జెప్పదగినవి.

మరియు శ్రీలజ్మలగ్నమున కప్తమస్థానముననుసరించి భర్తృపరణమును జెలియదగినది. జననలగ్నము ననుసరించియు, జననకాలమున చంద్రస్థితినినుసరించియు శరీరస్థితిని జెలియదగినది. భర్తృసౌఖ్యము, సౌభాగ్యము మొదలగునవి జన్మలగ్నమునకు సప్తమస్థానముననుసరించి జెలియదగినది. ఈవిషయమునకు, “వైదవ్యంనిభశ్చ చింత్యం శరీరంజన్మలగ్నతః, సప్తమేపతి సౌభాగ్యం పంచమే ప్రసవస్తథా” అని సారావళికారకుడు వచించియున్నాడు. ఇందువలన జన్మలగ్నమునకు పంచమస్థానముననుసరించి సంతానమును జెప్పదగినదనియు నూహింపదగియున్నది.

పూర్వోక్తోక్తే “వపుస్తులగ్నేందుగ” ముచవచన వివరము.

శ్లో. యుగ్మేషు లగ్నశశినోః ప్రకృతిస్థితా స్త్రీ

సచ్ఛిల భూషణ యుతా శుభదృష్టయో శ్చ

ఓజస్థయో శ్చ పురుషాకృతిశీలయుక్తా

పాపా చ పాపయతిపీఠీతయో ర్గుణోనా.

2

టీ. లగ్నశశినోః = లగ్నచంద్రులు, యుగ్మేషు = సమరాసులయందుండగాబుట్టిన శ్రీ, ప్రకృతిస్థితా = స్త్రీస్వభావము గలదిగనుండును. శుభదృష్టయోశ్చ = ఆలగ్నచంద్రులకు శుభగ్రహపీఠీణముండిన, సచ్ఛిలభూషణయుతా = సచ్ఛిల = సత్స్విభావముతోడను, భూషణ = ఆభరణములతోడను, యుతా = కూడినదగును. ఓజస్థయోశ్చ = బేసిరాసులయందు (లగ్నచంద్రులుండగాబుట్టిన శ్రీ) పురుషాకృతిశీలయుక్తా = పురుషస్వరూప స్వభావము లుగలదగును. పాప యతిపీఠీతయోః = (ఆలగ్నచంద్రులు) పాపగ్రహములతోఁగూడియుండినను పాపగ్రహములచేత చూడబడినను, జనించిన శ్రీ, పాపా = పాపాచారిణియు, గుణోనా = గుణహీనురాలను అగును

తా. జననలగ్నమును, జననకాలమున చంద్రుడును, సమరాసులగు వృషభ, కర్కాటక, కన్య, వృశ్చిక, మకర, మీనరాసులయందుండునెడల తత్కాలమున జనించిన శ్రీ, శ్రీ స్వభావముగలదిగానుండును. ఆలగ్నచంద్రులు శుభగ్రహములచే చూడబడుచుండునెడల సత్స్విభావము, రూపము, ఆభరణములుగలదగుచున్నది. మరియు సద్గుణములు గలదియగుచున్నదని కొందరియభిప్రాయము మరియు రూపవతియై, సత్స్విభావమునెడ భూషణముతోఁగూడినయువతియగునని కొందరు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

బేసిరాసులగు, మేష, మిథున, సింహ, తులా, భనస్కుతుంభరాసులయందు జన్మలగ్నచంద్రస్థితి మలేర్పడునట్టి శ్రీ, పురుషాకృతియు, పురుషస్వభావములును గలస్త్రీయగును. ఈవిషయమున “పురుషాకృతిశీలయుతా దుశ్శీలా దుఃఖితా విషమరాశా” యనుగ్రంథాంతరవచనాను గుణ్యముగ దుస్స్విభావము, దుఃఖమునుగల స్త్రీయగుననియు కొందఱూహించుచున్నారు. లగ్నచంద్రులలో నొకటి ఓజరాశియై మరొకటి సమరాశియందును నుండగా

జనించినస్త్రీ, కొన్ని పురుషాకృతి స్వభావములును, కొన్ని స్త్రీయాకృతి స్వభావములును గల దగునని సూచింపవలెనది. అలగ్నచంద్రులు పాపగ్రహములతో గూడియైనను, పాపగ్రహములచే బాధబడియొనగను నుండగా జనించినస్త్రీ పాపప్రవర్తనగలదియు, గుణహీనురాలును అగును. మరియు అగ్నచంద్రులలో నొకటి పాపగ్రహ - తమై మరొక్కటి పాపగ్రహముచే వీక్షింపబడినకు పూర్వోక్తఫలమునే జెప్పవలెనది. అయిన అగ్నచంద్రులలో నొక్కటి మూత్రము పాపగ్రహములతో వీక్షిణ్యములంగలియుండునెడల తత్కాలమున జనించిన స్త్రీ కొన్ని సత్స్వభావములను, కొన్ని దుస్స్వభావములను గలదియగును. మరియు అగ్నచంద్రులు శుభాశుభగ్రహములతో మూలచే వీక్షింపబడిగానియుండగా జనించినస్త్రీ మిత్రగుణములు గలదగును.

కుజక్షేత్రములందుగల కుజాదిత్రింశాంశలయందు అగ్నచంద్రులతో నొక్కటియుండగా బుట్టినస్త్రీస్వభావములు.

శ్లో. కన్యైవ దుష్టా వ్రజ తీహ దాస్యం
సాధ్వీ సమాయా కుచరిత్రయుక్తా
భూమ్యాత్మజరే శ్రమతో ౨౦౩ కేషు
వక్రాఽర్కి జీవేమజ భార్గవానామ్.

3

టీ. భూమ్యాత్మజస్తే = కుజక్షేత్రములలో నొకగాళిలగ్నగతిమైకాని, చంద్రాధిస్థితమైకాని యుండగ, వక్రాఽర్కిజీవేమజ భార్గవానాం = కుజ శని గురు బుధ శుక్రలయొక్క అంశకేషు = త్రింశాంశలయందు, శ్రమశః = వరుసగా (నీఫలములు చెప్పవలెను. (కుజ) కన్యైవ దుష్టాభవతి = పెండ్లిగాకముందే పురుషసంపర్కముచేయును. (శని) దాస్యంప్రజతి = దాసీభావమునుపొందును, (గురు) సాధ్వీ = పతివ్రతయగును, (బుధ) సమాయా = మాయయగును. (శుక్ర) కుచరిత్రయుక్తా = దురాచారవంతురాలగును.

తా. అంగరక క్షేత్రములగు మేష, వృశ్చికరాసులయందొక్కటి అగ్నమైగాని, చంద్రాధిస్థితమైగాని యుండి యందలి యంగరకాది త్రింశాంశలయందు జనించినస్త్రీ క్రమముగ కన్యైవ దుష్టాభిగుణములు గలదగుననగా, జననలగ్నమైనను, చంద్రస్థితిలగ్నమైనను, అంగరకక్షేత్రమున అంగరక త్రింశాంశయందుండునెడల జాతకురాలు వివాహముగాక ముందే పురుషసంగమము జేయునదియగును. అంగరకక్షేత్రమునందలి శనిత్రింశాంశయందుండగా జనించినస్త్రీ దాసీభావమునుబొందినదగును. అంగరకక్షేత్రమునందలి గురుత్రింశాంశయందుండగా బుట్టినయువతి పతివ్రతయగును. అంగరకక్షేత్రమునందలి బుధత్రింశాంశయందుండగా జననమైన స్త్రీ మాగులాడియగును. అంగరకక్షేత్రమునందలి శుక్రత్రింశాంశయందుండగా బుట్టినస్త్రీ దుష్కర్మ ప్రవర్తనగలదగుననియు వెలి కుదవలెనది.

లగ్నచంద్రులు శుక్ర, బుధక్షేత్రములలో

కుజాది త్రింశాంశలయందుండగా జాతకురాండ్రకు కలుగు స్వభావములు. శ్లో. దుష్టా పునర్యాస్తుగుణా కలాజ్ఞా ఖ్యాతా గుణై శ్చ సురపూజితరే స్యాత్కావలీ క్లీ బసమా సతీ చ భౌధే గుణాభ్యా ప్రవికీర్ణ కామా.

టీ. అనురభూజితరే = శుక్రక్షేత్రములలో నొకరాకలగ్నమైనచంద్రాధిష్ఠితమై యుండిన, (కుజ) దుష్టా = చెడ్డదగును. (శని) పునర్యా = రెండు పర్యాకములు పెండియాదును. (గురు) గుణా = చంచుగుణములుగలదగును. (బుధ) కలాజ్ఞా = గీతాదికళల నెఱింగినదగును. (శుక్ర) గుణై = ఉత్తమ గుణముచేత, ఖ్యాతా = ప్రతిష్ఠగలదగును. జౌధే = బుధక్షేత్రములలో నొకరాకలగ్నమైనచంద్రాధిష్ఠితమైనచంద్రుండగా, (కుజ) కావలీ = కపటముగలది, (శని) క్లీ బసమా = నపుంసక సమానురాలు, (గురు) సతీ చ = పతివ్రత, (బుధ) గుణాభ్యా = ఉత్తమగుణములుగలది, (శుక్ర) ప్రవికీర్ణ కామా = అనేకపురుషులయందు కోర్కెకలది అగును.

తా. శుక్రక్షేత్రములగు వ్యవధి, కులారానులలో నొక్కటి జననలగ్నమైనచంద్రాధిష్ఠితమైనచంద్రుండై యందలి అంగారక త్రింశాంశయందు జనించిన శ్రీ దుర్మార్గురాలగును. శనిత్రింశాంశయందు జనించిన యువతి పెండి యయిన తరువాత మరియొకని పెండి యాడునదియగును, మరియు పాపగ్రహాన్నిక మైయుండునెడల మరల మరొక్కనినైనను యిరువురినైనను వివాహమాడును. గురుత్రింశాంశయందు జనించిన శ్రీ చంచుగుణములు గలదియగును బుధత్రింశాంశయందు బుట్టిన శ్రీ గీతాదికళల నెరిగి యుక్తాయుక్త విచక్షణజ్ఞానము గలదియగును, శుక్రత్రింశాంశయందుబుట్టిన శ్రీ సుగుణములచేత ప్రఖ్యాతిగలదియగునని దెలియదగినది.

బుధక్షేత్రములగు మిథున, కన్యారానులయందు దొక్కటి జననలగ్నమైనచంద్రాధిష్ఠితమైనచంద్రుండై యందలికుజత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి కావల్యప్రవర్తనగలదియగును. శనిత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి మాచకమృత్యునగా స్వరూపము లేర్పడకయుండునదియు, పురుషసంయోగమునకు అనర్హురాలుగను నుండునదియునగును. గురుత్రింశాంశయందుజనించిన శ్రీ పతివ్రతయగును. బుధత్రింశాంశయందు జనించిన శ్రీ సద్గుణ గణములుగలిగి కీర్తివహించునదియగును. శుక్రత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి కామాదౌ కాధిక్యతగలిగి పలుపురుషుల కామించునదియగును.

చంద్ర, రవి, గురు, శనిక్షేత్రములలో నొకటిలగ్నమైనచంద్రాధిష్ఠితమైన నగుచుండగా యందలి అంగారకాది త్రింశాంశలయందు జనించిన శ్రీ స్వభావములు.

శ్లో. స్వచ్ఛందా పతిఘాతినీ బహుగుణా శిల్పి నృసా ధీస్వందుభే న్యాచారాకులటార్క భేన్యపవధూఃపుం శ్చేష్టితాఽగమ్యగా

జై వే నై కగుణాల్పర త్యతిగుణా విజ్ఞానయుక్తా సతీ
దాసి విచరతాల్పిభే పతిరతా దుష్టాపృజా స్వాంశైః.

టీ ఇందుభే = కర్కటలగ్నము చంద్రాధిష్ఠితమైయుండగా కుజత్రింశాంశయందు బుట్టినస్త్రీ, స్వాంశకైః = కుబాది తమతమ శుంశయితేత, (కుజ) స్వచ్ఛందా = స్వతంత్రచారిణి, (శని) పతిభూతినీ = మగనింజంపునట్టి, (గురు) బహుగుణా = అనేకగుణములుగలది, (బుధ) శిల్పినీ = శిల్పకర్మము సేయునట్టిది, (శుక్ర) అసాధ్య = వ్యభిచారిణి అగును అస్కభే = సింహము లగ్నముయొకని (చంద్రా)ధిష్ఠితమయినాని యుండిన, (కుజ) నాచారా = పురుషాచారముగలది (శని) కులటా = వ్యభిచారిణి, (గురు) నృపవధూః = రాజభార్య (బుధ) పుత్రేష్టితా = పురుషస్వభావముగలది, (శుక్ర) అగమ్యగా = దుష్టభుడగు పురుషునిబొందునది శీవీ = సుఖీ, ములలో (నౌకటి) లగ్నమునకాని చంద్రాధిష్ఠితమైనాని యుండిన (కుజ) నైకగుణా = బహుగుణములుగలది, (నైకగతా = బహుపురుషగామిని) (శని) అల్పరతిః = అల్పమయినరతిగలది, (గురు) అతిగుణా = బహుగుణగతి, (బుధ) విజ్ఞానయుక్తా = బహుళకాస్త్రజ్ఞానవతి, (శుక్ర) అసతీ = భార్యత్వమునకు తగనిది అగును. అస్కభే = శనిశ్చేత్రములుగాని, చంద్రాధిష్ఠితమైనాని యుండినందుల, (కుజ) దాసి = దాసియగును, (శని) నీచరతా = నీచపురుషగామిని, (గురు) పతిరతా = పతిధర్మిగలది, (బుధ) దుష్టా = దుర్మార్గురాలు, శుక్ర) అప్రకా = గొడవలు అగును.

తా. చంద్రశ్చేత్రమగు కర్కటకరాశి జననలగ్నమైనను చంద్రాధిష్ఠితమైనను గుచుండగా నందలి అంశాంశ త్రింశాంశయందు బుట్టినస్త్రీ తనకు నెనిమిటియుండినను కొంచెమైనను లక్ష్యముసేయక యధచ్ఛగా ప్రవర్తించునట్టిదియగును. శనిత్రింశాంశయందు బుట్టినస్త్రీ తనమగని ప్రాణమునకే అపాయము గలిగించునట్టిదియగును. గురుత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి అనేకములగు సుగుణములుగలది యగును

ఈవిషయమున “బహుగుణా” యనుపదము “బహుగుణా” యని పఠించి పెక్కుంపు పుత్రులుగలదియగునని కొందరు వచించుచున్నారు గాని గ్రంథాంతరవచనము గూడ “శీవేబహుగుణాన్యతాః” అనియున్నది. బుధత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి, చిత్రపులు పాయుటయందును, శిల్పకార్యములయందును నైపుణ్యముగలదియగును. శుక్రత్రింశాంశయందు జనించినస్త్రీ పతివ్రతగానిదియును, పాపురుషులకు సహాయము జేయునదియునగును. రవిశ్చేత్రమగు సింహరాశి జననలగ్నమైనను, చంద్రాధిష్ఠితమైనను అగుచుండగా నందలి, అంశాంశ త్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి పురుషాచారముగలది యగును ఈవిషయమున “వాచాట” యనిపఠించి అధికముగ మాటలాడునట్టిది యగునని కొందరు వచించుచున్నారు. శనిత్రింశాంశయందు జనించినయువతి కారిణియగును. గురుత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి రాజభార్యయగును. ఈవిషయమున, ధనముఖ గౌరవములుగలవాని భార్యయగునని కొందరు అర్థకాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము.

బుధత్రింశాంశలయందు బుట్టిన యువతి. పురుషశృభావము గలదియగును, మరియు గ్రంధాంతర వచనానుగుణ్యముగ, పురుషులువలె కామక్రీడాహాస్య విషయముల బహిరంగముగ మాటలాడునదియగునని కొందరూహించుచున్నారు. శుక్రత్రింశాంశయందు జనించిన యువతి పొందదగని పురుషులకు పరిచర్యజేయుచువారిచే మదనేచ్ఛా పరితృప్తురాలగునని యగును. గురుక్షేత్రములగు ధనుర్మీనరాసులయందు దొక్కటి జననము మైనను, చంద్రాధిష్ఠితమైన నగుచుండగానందలి కుజత్రింశాంశయందు జనించినస్త్రీ హుగూణములుగలదియగును. ఈవిషయమున “నైకగుణా” యనుచోట “నైకగతా” యనిపఠించి వెక్కిరింపు పురుషులను కామించునది యని కొందరు. అర్థము చేయుచున్నారు.

శనైశ్చ త్రింశాంశయందు బుట్టినస్త్రీ అల్పరతిగలదియగును. గురుత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి మిక్కిలి గుణవతియగును.

ఈవిషయమున గురుదేవతారాధనాధి కార్యములయందును, భర్తసేవయందును, యుక్తాయుక్తమెరిగి ప్రవర్తించునదియగునని కొందరి అభిప్రాయము. బుధత్రింశాంశయందు జనించినయువతి శాస్త్రజ్ఞానముకలది. అనగా శాస్త్రాదులపఠించు శక్తిగలదియు, గ్రంథరచనాసామర్థ్యము, జ్ఞానమార్గప్రదర్శకత్వము మొదలగునవి గలదియగును. శుక్రత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి వాచాలముగలదియు వ్యభిచారిణియు నగును.

మరియు ఒకనినిబెండ్లియాడి మరొక్కనికి సంసారము జేయుచు కాలము గడుపునది యగును. మరియు శ్రూరకార్యములచేయుటవలన పట్టుబడి కఠినమగురాజదండనకులోనగు యువతియగునని యనుభవజ్ఞులు కొందరు వచించుచు కనిక్షేత్రములగు మకర, కుంభరాసులయందొక్కటి జన్మలగుమైనను, జననకాలమున చంద్రాధిష్ఠితమైన నగుచుండగా నందలి అంగారకత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి దాసియగును. శనైశ్చ త్రింశాంశయందు జనించినస్త్రీ నీచరతి సల్పునది యనగా స్త్రీలు, చండాలురు మొదలగువారియందు మనస్సుదగిలి వారితో కామక్రీడయందు తృప్తిపడనదియగును. మరియు నీచకార్యములయందు దాసత్వగలదగును, గురుత్రింశాంశయందు జనించినయువతి పతివ్రతయగును. బుధత్రింశాంశయందు బుట్టినస్త్రీ దుర్మార్గురాలగును. శుక్రత్రింశాంశయందు బుట్టినయువతి గొడ్డాలగును. మరియు పరిపురుషాస్త్రగలదియు, చంచలమానసయగునని కొందరందురు.

— శ్రింశాంశ ఫలముల ఉపసంహారము. —

శ్లో. శశిలగ్న సమాయుక్తైః ఫలం త్రింశాంశకైః రిదం

బలాబలవికల్పేన తియో రుక్తం విచిత్రయేతో.

6

టీ. శశిలగ్న సమాయుక్తైః = చంద్రులగ్నములతో గూడిన, త్రింశాంశకైః = త్రింశాంశలేత, ఉక్తం = చెప్పబడిన, ఇదం ఫలం = ఈ ఫలమును, తియోః = తిచంద్రులగ్నముల యొక్క, బలాబలవికల్పేన = ప్రబలదుర్బలవికల్పముల వలన, విచిత్రయేతో = విచారించవలెను.

తా తూర్వార్థోక్తమున జెప్పబడిన త్రింశాంశ ఫలమున్నియు ఏరాశియందే గ్రహసంబంధమగు త్రింశాంశయందు చంద్రుడుండునో యా త్రింశాంశను అనుసరించియు, ఏ రాశి జనన లగ్నమగుదు నందలి ఏగ్రహసంబంధమగు త్రింశాంశయందు జననకాల మేర్పడుచున్నదో యా త్రింశాంశ ననుసరించియు ఫలముల చెప్పవలయునని యున్నదిగా. అందు లగ్నత్రింశాంశ ఒక రాశియందు ఒక గ్రహసంబంధమైయుండి, చంద్రస్థితిగాని మరియుకరాశియయి అందు మరియుక్కగ్రహ సంబంధమగు త్రింశాంశయందు జననకాల మేర్పడునెడల, ఆచంద్రలగ్నములలో నేది బలవంతమైనదో యందలి త్రింశాంశకు జెప్పబడియుండు ఫలముల జాతకురాలికి జెప్పదగినదిగాని బలహీనమైయుండు వానిసంబంధమగు త్రింశాంశకు జెప్పబడియుండు ఫలముల జెప్పదగినది కాదని నూహింపదగియున్నది.

చర్యమయలింగ ధారిణులైన స్త్రీలచేత దనకామోదేకము నుపశమింప జేసికొను స్త్రీజన్మయోగములు.

దృక్స్పంథా నిశితసితౌ పరస్పరాంశే శౌకే వా యది ఘటరాశి సంభవో లంఛః

స్త్రీభిః స్త్రీమదన విమానలం ప్రదీప్తం

సంశాంతిం నయతి నరాకృతి స్థితాభిః.

7

టీ. అనితసితౌ = శనిశుక్రలు, పరస్పరాంశే = ఏరాశియందైన శనినవాంశయందు శుక్రుండును శుక్రనవాంశయందు శనెశ్వరుండును (ఉన్నవారై) దృక్స్పంథా = ఒకరినొకరు చూచుచుండినను, శౌకే వా = శుక్రశ్రేత్రులలో నొకరాశిజన్మలగ్నమై, ఘటరాశిసంభవం వాంశోయది = ఆలగ్ననవాంశ కుంభనవాంశమైనను ప్రదీప్తం = ప్రజ్వలించుచున్న, మదనవిమానలం = విషతుల్యమవునృధాన్నిని, నరాకృతిస్థితాభిః = (చర్యమయ లింగమునుగట్టుకొని) పురుషాకృతులై యున్న, స్త్రీభిః = స్త్రీలచేత, సంశాంతిం = శమనమును, నయతి = పొందించుకొనును.

తా జననకాలమున ఏరాశియందైనను యుండు, శని శుక్రములలో శని నవాంశయందు శుక్రుండును, శుక్రనవాంశయందు శనియును యుండుటయైనను, ఏరాశులయందైనను, శుక్రనవాంశయందు శనెశ్వరుండును, శనినవాంశయందు శుక్రుండును నుండి పరస్పర వీక్షితులగుచుండుటయైనను దట్టస్థింఛనచో నొకయోగము.

శుక్రశ్రేత్రములగు వృషభ తులా గనులయం దొక్కటి జనన లగ్నమగుచు, అందు జననకాలముక్త నవాంశ కుంభనవాంశ యగునెడల తత్కాలమున జననము తటస్థించునెడల మరియుక యోగము ఈ రెండుయోగములయందెందైనను జనించిన స్త్రీ విషతుల్యమగు మదనాన్నిచే గలుగుచుండును, చర్యమయ లింగములను గట్టుకొని పురుషాకృతులై యుండు స్త్రీలచేత సుపశమనము గావించుకొనును. అనగా, తనకిష్టమైనట్లు తలచిన పురుషు

లతో సంగమముజేసియు దృష్టి నొందక చర్మమయలింగమును గట్టుకొనియుండు మరియుక స్త్రీతో కమించి దనకామోదైకమును బోగొట్టుకొనును, ఈవిషయమునకు, “శుక్రానితో యది పరస్పర భాగసంస్థా కాశ్రేచదృష్టి పథగా పుదయే ధటాంశే స్త్రీజాతురీ తీవ్రమదనాన్నిమదః ప్రవృద్ధస్త్రీభిశ్చచంచ పురుషాకృతి భిర్లభంతే” అని సారావళి కారకుడు వచించి యున్నాడు. ఈ శ్లోకమున “మదనవిషానలం” అనుచోట మదవిషయానలం అని కొందరు పఠించుచున్నారు.

— { సప్తమస్థానము ననుసరించి భర్తవిషయము జెలియు } —
నగుననుటకు వివరము.

శ్లో. శూన్యే కాపురుషోఽబలేఽస్తభవనే సామ్యగ్రహాఽవీక్షితే
క్షీణోఽస్తేబుధ మందయో శ్చరగ్రహే నిత్యం ప్రవాసాన్నితః
ఉత్సృష్టా తరణౌ కుజే తు విధవా బాల్యేఽస్తరాశిస్థితే
కన్యై నాఽశుభవీక్షితేఽర్కతనయే ద్యూనే జరాంగచ్ఛతి. 8

టీ. అస్తభవనే = (లగ్నమునకుఁగాని చంద్రునికిఁగాని) సప్తమరాశి, శూన్యే = గ్రహములులేక, అబలే = బలహీనమై, సామ్యగ్రహావీక్షితే = శుభులచేత చూడబడకయుండఁగా (బుట్టిన స్త్రీయొక్క మగడు) కాపురుషః = కుత్సితపురుషుడగును. అస్తే = (లగ్నమునకుఁగాని చంద్రునికిఁగాని) సప్తమరాశియందు, బుధమందయో = బుధశమలలో నొకండుండఁగా పుట్టినదానిభర్త, క్షీణః = నశునకుడగును, అస్తే = సప్తమరాశి, శరగ్రహే = చరరాశియైనయెడల, నిత్యం = ఎప్పుడును, ప్రవాసాన్నితః = పరదేశము దిరుగువాఁడగును, తరణౌ = రవి, అస్తరాశిస్థితే = సప్తమమందుండఁగా (బుట్టిన స్త్రీ) పతివా = భర్తచేత, ఉత్సృష్టా = విడువఁబడును కుజే = కుజుడు (సప్తమమందుండి) అశుభవీక్షితే = పాపగ్రహములచేత చూడఁబడుచుండగ బుట్టినకాంతి, బాల్యే = చిన్నపుడే, విధవా = విధవయగును. అర్కతనయే = కన్యైశ్చయందు, ద్యూనే = సప్తమమందుండి, అశుభవీక్షితే = పాపగ్రహ దృష్టియున్నపుడు జన్మించినకన్యక, కన్యై నా = వివాహములేకనే, జరాం = వృద్ధత్వమును, గచ్ఛతి = పొందును.

కా. ఈ అధ్యాయ ప్రథమశ్లోకమున ‘అస్తమయే పతిశ్చ’ అని చెప్పబడి యుండుటకు యిందు వివరము జెల్పుబడుచున్నది

జననలగ్నంబున కైనను, జననకాలంబున చంద్రస్థితి రాశికై నను, సప్తమస్థానముగ్రహమర్జితమై, బలహీనమై, శుభగ్రహ వీక్షితముగాక యుండునెడల తత్కాలమున జనించినయువతియొక్క పెనిమిటి నికృష్టుడగును. జనన లగ్నమునకైనను జననకాలమున చంద్రస్థితి రాశికైనను సప్తమస్థానమునందు బుధుడైనను శనైశ్చరుడైనను నుండునెడల తత్కాలమున జనించిన స్త్రీయొక్క భర్త నశునకుడగును. మరియు నాసప్తమ స్థానము చరరాశులగు మేష, కర్కాటక కులః మకరములలో నొక్కరాశి యగునెడల తత్కాలమున జనించిన

యవతి యొక్క పురుషుడు, సదా పరదేశము దిరుగువాడగును. ఈవిషయమున నిట్లు చెప్పుట చేతను “చరరాకాతు మదశేప్రవాసీ తత్పతిగృహేత్, స్థిరగృహాస్థితో నిర్త్యం, ద్విస్వభావే కదాచన” అనుగ్రంథాంతర వచన ముండుటవలనను, స్త్రీజనన లగ్నమునకైనను, జననకాలమున చంద్రస్థిరరాశికైనను సప్తమస్థానము స్థిరరాసులగు కృత్తిక, సింహ, కృత్తిక, కుంభ రాసులలో నొక్కటియగుచుండునెడల ఆ స్త్రీయొక్క భర్త ఎల్లప్పుడు నింటునందుననియు, నాసప్తమ స్థానము ద్విస్వభావ రాసులగు మిథున, కన్యా, ధనుర్మీనములలో నొకటి యగునెడల ఆయువతీపతి కొంతకాలము యింటనుండు వాడును, తక్కినకాలము పరదేశవాసి యునగునని నూహింపదగియున్నది. మరియు, నూర్పుడు సప్తమస్థానమునందుండగా జనించినయువతి తనభర్తచే విడువబడిన దగును. ఈవిషయమున భార్యరోగపీడితయై సుభోగాదుల కుపయోగపడకుండగా తనభర్త తోక యువతిని బెండ్లియాడునని కొందరునుచున్నారు.

ఆసప్తమస్థానమున, అంగారకుడుండి పాషాణములచే జూడబడుచుండగా జనించిన యవతి బాల్యమునందే వైధవ్యమును బొందును. ఆసప్తమస్థానమునందు శనైశ్చరుడుండి పాషాణములచే జూడబడుచుండగా బుట్టినస్త్రీ వివాహముగాకయే ముసలది యగును ఇచ్చట పాషాణములచే జూడబడుచుండగా అని చెప్పియుండటవలన, శుభగ్రహ వీక్షణ్యుండునెడల కాలాతీతమై తల్లిదండ్రాదుల కాకన్య వివాహమును గురించిన ప్రయోగ యధికమై యటువైని వివాహ మగునని నూహింపదగియున్నది. ఈ స్థానమున జన్మించిన ఫలములన్నియు, జనన లగ్నముయొక్కయు జనన కాలమున చంద్రునియు యొక్కియు, బలాబలముల ననుసరించి చెప్పదగి యున్నది.

సప్తమ స్థానమునందనేక గ్రహము లుండగా జనించిన స్త్రీలకు గలుగు ఫలములు.

శ్లో. ఆగ్నేయైర్విధవాఽస్తరాశి సహితైర్ద్రిశైః పునర్యా ర్భవే త్కూరే హీనబలే స్తగే స్వపతినా సామ్యేషీతే పోజ్ఞతా అన్యోన్యాంశ గయో సితా వనిజయో రన్యప్రసక్తాంగనా ద్యూనే వా యది శీతరశ్మి సహితౌ భర్త స్తదాఽనుజ్ఞయా. 9

టీ. ఆగ్నేయైః = రాద్రగ్రహములు, అస్తరాశిసహితైః = సప్తమ మందుండగ జన్మించినకాంత, విధవా=వితంతువగును, మిత్రైః=శుభాశుభ గ్రహములు సప్తమస్థానమందుండు నపు పు జనించినస్త్రీ, పునర్యాః= ద్వితీయభర్తను బెండ్లియాడును, హీనబలే = బలహీతమైన కూరే=పాషాణహము, అస్తగే=సప్తమ స్థానమందుండి, సామ్యేషీతే = శుభగ్రహ వీక్షణ్య ముండునపుడు జన్మించిగకామిని, స్వపతినా=తనమగనిచేత, పోజ్ఞతా=విడువబడును, సితా వనిజయోః = శుక్రాంగారకులు, అన్యోన్యాంశగయోః = ఏముంటునైన శుక్రనవాంశలో కుఱుడును కుజనవాంశలో శుక్రుడును ఉండగ బుట్టిన, ఆంగనా = కాంత, అన్యప్రసక్తా

పరపురుష సంగతు రాలగును, ద్యూనే=సేనప్రముమందు, శీతరశ్మిసహితావా = (అశుక్రాం గారతులు)చంద్రసహితులై యుండిరిని, తదా=ఆయుఁదతి, భర్త=మగనియొక్క, అనుష్ఠయా= ఆనతిచేత, అన్య ప్రసక్తా=పరపురుషును రాగిణి అగును.

తా. స్త్రీలజన్మరాశికి సప్తమస్థానమునందు, పాపగ్రహములుండగా జనించిన స్త్రీని భవయగును. ఆ సప్తమస్థానమున పాపగ్రహములును, సౌమ్యగ్రహములును కలసియుండ గా బుట్టిన స్త్రీప్రభుమమున వివాహమాచిన పురుషునివదలి మరియొక్కని బెండ్లియాడును ఈ విషయమున, శుభగ్రహములతో ఎన్ని బలీయములగు కూర్మగ్రహములు జేరుచున్నవో యంతమంది పురుషులతో కాపురము సేయుచుండునది యగునని కొందరియభిప్రాయము.

సప్తమస్థానమున బలిహీనములగు పాపగ్రహములుండి శుభగ్రహములచే జూడబడు చుండగా జనించినయువతి, తనభర్తచే విడువబడినదగును. శుక్రాంగారతులు తమఅన్యోన్య్యాం కలయందనగా ఏరాశియందైనను, శుక్రనవాంశయందు అంగారతుడును, అంగారకనవాంశ యందు శుక్రడునునుండగా బుట్టినయువతి, తనయిష్టప్రకారము పరపురుష సంగమముచేయు నదియగును.

సప్తమస్థానమునందును శుక్రాంగారతులు చంద్రసహితులై యుండునెడల తత్కాల మునజనించిన స్త్రీ తనపురుషుని మాజ్ఞచే పరపురుషుని గూడునదియగును.

మాతృసహిత వ్యభిచారణులయొక్కయు, వ్యాధియోనిగల

స్త్రీలయొక్కయు, సుభగలగు స్త్రీలయొక్కయు జననయోగములు.

శ్లో. సారార్థే లగ్నకే సేందుశక్రే

మాత్రా సార్థం బంధకీ పాపదృష్టే

కౌశేస్తే శ్రీ సారిణా వ్యాధియోని

శ్చాదుశ్లోణి వల్లభా సద్గ్రహం కే.

10

టీ. సారార్థే = శనికుజక్షేత్రము నొకటి, లగ్నకే = లగ్నమై, సేందుశక్రే = చంద్రశుక్ర లతోఁగూడినదై, పాపదృష్టే = పాపులమాపు కూడియుండఁగ జన్మించినకామిని, మాత్రాసార్థం = తల్లితోఁగూడ, బంధకీ = వ్యభిచారిణియగును, ఆస్తే = సప్తమస్థానమందుండు, కౌశే = కుజనవాంశ, సారిణా = శనిచేత, (చూడబడుచుండగ), జన్మించినకన్య, వ్యాధియోని = రోగపీడితభగయగును, సద్గ్రహంకే = శుభగ్రహములును శుభనవాంశయునై యుండి, చాగుశ్లోణి = అందమగు పిరదులుగలదియు, వల్లభా = మగనికిఘృరాలును అగును.

తా. కన్యేశ్చరక్షేత్రములగు మకరకుంభములలో నొక్కటియైనను, అంగారకక్షేత్రములగు మేషవృశ్చికములలో నొక్కటియైనను జననలగ్నమగుచు, అందుచంద్రశుక్రలుండి పాపగ్రహము చే జూడబడుచుండగా జనించినయువతి, తనతల్లితో సహావ్యభిచారిణియగును. ఈవిషయమునకు, “శక్యంగారకభేదగ్నీ శుక్రేందూబలవర్జితా, వ్యభిచారిద్భవాశారీ. జ్ఞా

యతే వ్యభిచారిణీ" అను గ్రంథాంతర వచనానుగుణ్యముగ, మకరకుంభ, మేషవృశ్చిక రాశులలో నొక్కటి జన్మలగ్నమగుచు, శుక్రచంద్రులు బలహీనులగు చుండునెడలను, తల్లియు గూతురు వ్యభిచారయుతులై ఒకరి కొకరు సహాయముగనుండురు. అనికొందరు వదించుచున్నారు.

—ॐ వ్యాధియోనిగల స్త్రీల జననయోగములు. —

జననలగ్నమునకు సప్తమస్థానముననుండు అంగారకనవాంశ కనైశ్చరునిచే జూడబడుచుండగా జనించినయువతి వ్యాధిచేపీడింపబడు భగముగలదియగును. ఈభగయగు స్త్రీజననయోగము జననలగ్నమునకు సప్తమరాశియందు శుభగ్రహములును శుభభుజయునైయుండునెడల తత్కాలమున జనించినయువతి శుభిగయై భర్తకుసంప్రీతిగొలుపునది యగును.

జననరాశికిసప్తమరాశియందలి నవాంశాదుల ననుసరించి భర్తస్వభావాదులు నెరుంగువివరము.

శ్లో. పృథ్వీ మూర్ఖ సూర్యజరేఽంశ కే వా
స్త్రీలోల స్సాస్య తోక్రీధన శ్చవనేయే
శౌకే కాంతోఽతీవ సౌభాగ్యయుక్తో
విద్యా భర్తా నైపుణజ్ఞ శ్చ బాధే.

11

టీ. సూర్యజరే = శనితే త్రములలో నొకరాశిగాని, అంశకేవా = ఆనవాంశగాని, సప్తమమందుండగా జన్మించినస్త్రీయొక్క భర్తా = మగడు, వృద్ధః = ముసలివాడును, మూర్ఖః = మూఁఖుడును, అవనేయే = కుజతే త్రములలో నొకరాశిగాని ఆనవాంశగాని సప్తమమందుండగాఁబుట్టినదాని మగండు, స్త్రీలోలః = స్త్రీలోలుడును, తోక్రీధనః = కోపియైనగును, శౌకే = శుక్రస్థానములలో నొకరాశిగాని ఆనవాంశగాని సప్తమమందుండగా జన్మించినదానిభర్త, కాంతః = కుందరుండును, అతీవ = మిక్కిలి, సౌభాగ్యయుక్తః = అదృష్టవంతుడును అగును. బాధే = బుధతే త్రములలోనుండగ బుట్టినదానిమగడు, విద్యాక్ = పండితుడు, నైపుణజ్ఞః = సమర్థుడును అగును.

తా. జననరాశికి సప్తమస్థానము కనైశ్చరుతే త్రములగు మకర, కుంభమములలో నొకరాశియగుచుండగానైనను, మకర కుంభనవాంశలయం దొక్కనవాంశయైన నగుచుండగానైనను జనించినస్త్రీ యొక్కభర్త ముసలివా డును, మూఁఖుడును, అగును.

జననరాశికి సప్తమస్థానము, అంగారకతే త్రములగు, మేష, వృశ్చికములలో నొకరాశియగుచుండగానైనను, సప్తమస్థానమునందు అంగారకాంశలగు మేషవృశ్చికాంశలలో నొక్కదానియందేర్పడునెడలను జాతకురాలిభర్త స్త్రీలోలుడును, బహుకోపియు, కూరదిత్రముగలవాడును అగును.

జననరాశికి సప్తమస్థానము, శుక్రశ్రేత్రములగు వృధవ తులారాములలో నొక్కటి యగుచుండగానైనను, సప్తమస్థానమున శుక్రాంశులగు, వృషభతులారాములలో నొక్కటియును చుండగానైన జనించినయవతి, యొక్కపెనిమిటి సౌందర్యవంతుడై, సౌభాగ్యముతోగూడి నవాడగును. జననరాశి సప్తమస్థానము బుధశ్రేత్రములగు మిథునకన్యాగ్రామములలో నొక్కటి యగుచుండగానైనను, సప్తమస్థానమున బుధాంశులగు మిథునకన్యాంశులలో నొక్కటియును చుండగానైన జనించిన కన్యయొక్కపురుషుడు విద్యాంకుడును, నిపుణులగువాడును అగును.

చంద్ర, గురు, రవిశ్రేత్రములలో సప్తమమందుండగా బుట్టినదాని మగని స్వభావములు.

శ్లో. మదనవశగతో మృదు శ్చ చాంద్రే
త్రిదశగురో ర్గుణవాక్ జితేంద్రియ శ్చ
అతిమృదు రతికర్మకృచ్చ సౌర్యే
భవతి గృహేనైవ మయస్థితేన శేవా.

12

టీ. చాంద్రగృహే = చంద్రశ్రేత్రమైన కర్కటరాశిగాని, అంశశేవా = అనవాంశముగాని, అస్తమయస్థితే = (లగ్నమునకు) సప్తమమందుండగ బుట్టినదానిభర్త, మదనవశగతి = కామాతురుడును, మృదుశ్చ = మెత్తనిచిత్తముగలవాడునాను. త్రిదశగురోర్గుణహింశ శేవా = గురుశ్రేత్రముగాని అనవాంశగాని సప్తమగతిమెయ్యుండగ బుట్టినదానిపెనిమిటి, గుణవాక్ = మంచిగుణములుగలవాడును, జితేంద్రియశ్చ = జితేంద్రియుడును అగును. సౌర్యే = సూర్యశ్రేత్రముగాని అనవాంశగాని (సప్తమమందుండగా) బుట్టినదానిమగడు, అతిమృదుః = అధికమృదుస్వభావుండును, అతికర్మకృచ్చ = అనేకకర్మములు సేయువాడు, భవతి = అగును. కొందరు 'రతికర్మకృత్' అని పఠించి కామాసత్తడగునని యందురు.

తా. జననరాశికి సప్తమస్థానము చంద్రశ్రేత్రముగు కర్కాటకరాశియగుచుండగానైనను, సప్తమస్థానమునచంద్రాంశులగు కర్కాటకాంశ యేర్పడుచుండగానైనను జనించిన యవతియొక్కభర్త కామోద్యోగ మధికముగ గలవాడును అగును. అసప్తమస్థానము గురుశ్రేత్రములగు భనుర్మీనరాములలో నొక్కటియగుచుండగానైనను, సప్తమస్థానమునందు గుర్యంశులగు భనుర్మీనాంశులలో నొక్కటియేర్పడు చుండగానైనను, జనించినయవతియొక్క పురుషుడు, మగుణవంతుడును, జితేంద్రియుడును అగును. అసప్తమస్థానము రవిశ్రేత్రముగు సింహరాశి యగుచుండగానైనను, అసప్తమస్థానమునందు రవ్యంశులగు సింహాంశ యేర్పడుచుండగానైనను, జనించిన దానిభర్తమిగుల మృదుస్వభావముగలవాడును, అనేక వ్యాపారములు సేయువాడును, అగును.

ఈ విషయమునందు "అతికర్మకృత్" అనవోట "రతికర్మకృత్" అని పఠించి కామాసత్తడగునని కొందరుపదించువాడు. నై యెందు వ్లోకములయందు జెప్పబడిన రాశినాంశుల

లో, రాశియొక్క గ్రహ సంబంధమును నెడల రాశ్యధిపతి బలియుడగు నెడల రాశిననుసరించిన ఫలమును, నవాంశాధిపతి బలవంతుడగు నెడల నవాంశననుసరించిన ఫలమును బాగుగ యోచించి తెప్పవగినది.

→→→ { చంద్రశుక్ర బుధులలో కొందరు జననలగ్నమున }
 →→→ { మండగా జనించిన స్త్రీ స్వభావములు } →→→

శ్లో. ఈర్వాన్వితా సుఖపరా శశి శుక్ర లగ్నే
 జ్ఞేంద్రోః కవాసు నిపుణా సుఖతా గుణాధ్యా
 శుక్రజ్ఞయోస్తు రుచిరా సుభగా కలాజ్ఞా
 త్రివ్యవ్యవేక వసు సౌఖ్య గుణా శుభేషు

13

టీ. ఈశుక్రలగ్నే = చంద్రశుక్రబుధులగ్నమున బుట్టిన స్త్రీ, ఈర్వాన్వితా = మాత్సర్యముగలదియు, సుఖపరా = సుఖాసక్తురాలు అగును జ్ఞేంద్రోః = బుధచంద్రబుధజన్మ లగ్నమందుండిరేని, కవాసు = గీతవాద్య విద్యాదికములందు, నిపుణా = నేర్పరియును, సుఖతా = సుఖించునట్టిదియు, గుణాధ్యా = గుణవతియునాను, శుక్రజ్ఞయోస్తు = శుక్రబుధులు జన్మలగ్నమందుండినవో, రుచిరా = కాంతి గలదేహము కలదియును, సుభగా = సౌభాగ్యవతియును, కలాజ్ఞా = గీతవాద్యాది కళానిపుణతయు అగును. శుభేషు = శుభగ్రహములగు, త్రివ్యవేక = బుధ శుక్ర చంద్రులు ముగ్గురుగాని, బుధ గురు శుక్రులు ముగ్గురుగాని జన్మలగ్నము నుండిరేని, అనేక = బహువిధములగు, వసు సౌఖ్యగుణా = ధనసుఖ సుగుణములు గలదగును.
 →→→ సౌమ్యగ్రహద్వయము లగ్నముననుండగా గలుగు ఫలములు. →→→

తా. జనన లగ్నమున చంద్రశుక్రబుధులండగా జనించిన యువతి మాత్సర్యముగలది యు, సుఖాసక్తురాలును అగును. జననలగ్నమున బుధచంద్రబుధుండగా బుట్టిన స్త్రీగీతవాద్యాది కళలయందు నేర్పుగలదియు, సుఖము ననుభవించునదియు, సుగుణవతియునగును. జనన లగ్నమున శుక్రబుధులండగా బుట్టిన యువతి సుందరియు, సౌభాగ్యవతియు, గీతవాద్యాది కళానిపుణతయు గలదియు నగును.

→→→ శుభగ్రహత్రయము లగ్నమున నుండగా గలుగు ఫలములు →→→
 జననలగ్నమున బుధశుక్ర చంద్రులైనను, బుధ గురు శుక్రులైన నుండగా జనించిన యువతి ధనవంతురాలై సుగుణములు గలిగి, సౌఖ్యముననుభవించుచుండునదియగును. ఈ విషయమున గ్రంథాంతరమున “పాపేషు విపరీతా” అను వచనముండుటచే పాపగ్రహము లుండు నెడల బహువిధ కష్టములను భరింపగలదియగునని చూపింప దగియున్నది.

→→→ “తాసాంతుభర్తృ మరణనిధనే” అనుదాని వివరము. →→→

శ్లో. కూరేఽప్యమే విధవతా నిధనేశ్వరోఽం శే
 యస్య స్థితో వయస్ తస్య సమే ప్రదిష్టా

సత్స్వర్గగోషు మరణం స్వయమేవ తస్యాః

కన్యాశ్రీ గోహరిషు చాల్పనుతత్వ నింశా.

14

టీ. కూరే = పాపగ్రహము, అష్టమే = స్త్రీజన్మలగ్నమునకు, అష్టమందుండి నేని ఆస్త్రీకి, విధవతా = వైధవ్యము, ప్రదిష్టా = చెప్పబడినది. నిధనేశ్వరః = అష్టమాధిపతి, యస్య = ఏగ్రహముయొక్క, అంశే = నవాంశమునందు, స్థితః = ఉండునో, తస్య = ఆగ్రహముయొక్క, వయసి = (దశాంతర్దశ) కాలమున వైధవ్యము, సత్స్వ = శుభగ్రహములు అగ్రగోషు = ద్వి తీయమందుండి (పాపగ్రహము అష్టమమందుండగా బుట్టిన), తస్యాః = ఆస్త్రీకి, (భర్తృకం టెముందు) స్వయమేవేతనకే, మరణం = మృతిగలుగును, ఇంద్ర = చంద్రుడు, కన్యాశ్రీగో హరిషు = కన్యావృత్తికి వృషభ సింహములయందుండగ బుట్టినస్త్రీకి, అశ్వినుజత్యం = స్వల్ప పుత్ర సంతతి కలుగునని చెప్పబడినది.

తా. ఈఅధ్యాయ ప్రథమ శ్లోకమున “తాసాంతం భర్తృచరణం నిధనే” అనిచెప్పి అష్టమ స్థానము ననుసరించి పతిచరణము దెలియదగినది అని గూఢార్థముగా వచించియుండు చానిని యిచట వివరింప బడియున్నది జనలగ్నమునకు అష్టమస్థానమున బాపగ్రహముండ గా జనించిన స్త్రీవిధవముగును.

—❧— ఇందులకు కాలవివరము. ❧—

జనన లగ్నమున పాపగ్రహముండగా, అష్టమస్థానాధిపతి ఏగ్రహనవాంశ యందుం డునో ఆగ్రహదశాంతర్దశ కాలమునందు వైధవ్యము గలుగునని చెప్పదగినది. అనగా వినా హానగతరము అష్టమస్థానాధిపతి దశాకాల ప్రాప్తించునెడల నాదశయంగును, జననకాలము నఅష్టమ స్థానస్థితి పాపగ్రహాంతర్దశయంగును వైధవ్యముజెప్పదగినది మరియు, అష్టమస్థాన స్థితగ్రహ దశయంధునో, అష్టమస్థానాధిపతి అంతర్దశయందును యోచింపదగియున్నది.

ఈ శ్లోకమున “వయసి” అనియుండుటచే “ఏకంద్యౌ, నవవింశతి ధృతికృతే” త్యా నుక్తగ్రహ వయస్సనందని కొందరందురుగాని, భట్టోత్పలు డీవిషయమునకు సమ్మతించలేదు.

—❧— పతికంటె ముందుగ మరణము నొందుస్త్రీజనన యోగము. ❧—

జనన లగ్నమునకు ద్వితీయస్థానమున శుభగ్రహములుండి అష్టమస్థానమున బాపగ్ర హముండునెడల తత్కాలమున బుట్టినస్త్రీ తనపతికంటె తానుముందుగ మరణము నొందునని దెలియదగినది.

—❧— స్వల్పపుత్రులు గలుగు యోగము. ❧—

జనన కాలమున చంద్రుడు, కన్యా, వృశ్చిక, వృషభ, సింహరాశులలో నొక్కరా శియందుండగా జనించిన యువతికి స్వల్పపుత్రులు గలుగుతురని తెలియదగినది

ఈవిషయమునకు “పుత్రభవనే శుభయుతే నిరీక్షితేవా” అని గ్రంథాంతరము నజెప్పబడి యుండుటచే, పుత్రస్థానమున శుభగ్రహముండిన నైనను, లేక పుత్రస్థానము శు

అగ్రహములచే జూడబడు చుండిననైనను మాత్రమే స్వల్పపుత్రులైనను గలుగుదురని చెప్పటకు వీలగునని కొందఱుహించు చున్నారు.

— { పురుషస్వభావ చేష్టలుగల స్త్రీయొక్కయు బ్రహ్మ
జ్ఞానాభిజ్ఞురాలగు స్త్రీయొక్కయు జననయోగములు. } —

శ్లో. సారే మధ్యబలే బలేన రహితై శ్శీతాంశుశు క్రేందుజై :

శేష్టై ర్వీర్యసమన్వితైః పురుషిణీ య ద్యోజరాశ్చుద్దమః

జీవారాస్ఫుజిదైందవేషు బలిషు ప్రాగ్లగ్న రాశౌ సమే

విఖ్యాతా భువి నై కశాస్త్ర నిపుణా స్త్రీ బ్రహ్మవాది న్యపి. 15

టీ సారే = శనైశ్చగుండు, మధ్యబలే = మధ్యబలుడై యుండునపుడు, శీతాంశుశు క్రేందుజైః = చంద్రశుక్రబుధులు, బలేనరహితైః = బలహీనులై యుండగా, శేష్టైః = తక్కిన గవిమజగురువులు, పీఠ్యసమన్వితైః = బలవంతులై యుండగ, ఓజరాశ్చుద్దమాయాది = విషమరాసులలో నొకటి జన్మలన్నియున్నచో నేని, అపుడుబుట్టిన, స్త్రీ = కాంత, పురుషిణీ = పురుషస్వభావచేష్టలు గలదగును, జీవారాస్ఫుజిదైందవేషు = గురుకుజ శుక్రబుధులు ఏరాసులయందైన, బలిషు = బలవంతులై యుండగ, ప్రాగ్లగ్న రాశౌ = స్త్రీజన్మలగ్న రాశి, సమే = సమరాశి యైనయెడల, భువి = భూమియందు, విఖ్యాతా = ప్రసిద్ధురాలును, నైకశాస్త్రనిపుణా = అనేక శాస్త్రములందు సమర్థురాలును, బ్రహ్మవాదిన్యపి = బ్రహ్మజ్ఞానము గలదియునగును.

తా జేసి రాసులగు, మేష, మిథున, సింహ, తులా, ధనుఃకుంభముల యందొక్కటి జననలగ్నమగుచు శనైశ్చగుండు మధ్యబలుడై యనగా అత్యంత బలీయుడుగాకను, బలహీనుడుగాకను నుండి చంద్రశుక్రబుధులు బలహీనులగుచు, తక్కిన గ్రహములగు నూర్యాంగారిక బృహస్పతులు బలయుతులగుచుండు కాలమునబుట్టిన యవతి పురుషస్వభావ చేష్టలుగలదియగును. గుర్వంగారక శుక్రబుధులు ఏరాసులయందైనను బలీయులగు చుండగా జనన లగ్నము సమరాసులగు వృషభ, కర్కాటక, కన్యా, వృశ్చిక, మకర, మిసరాసులలో నొక్కటి యగునెడల తత్కాలమున జనించిన యవతి, ప్రపంచమున కీర్తివహించినదియు, అనేక శాస్త్రార్థజ్ఞానమున సమర్థత్వముగలదియు బ్రహ్మజ్ఞానము గలదియు నగును.

ఇందులకు, “బలభిర్బుధగురు శుక్రైశ్చకాంక సహితైర్విలగ్నై స్సమభే, స్త్రీ బ్రహ్మవాది నీస్యాదనేక శాస్త్రార్థ మశలాచ” అనిసారావలీ కారకుడు వచించి యుండుటచే సమరాసులలో నొక్కటి జన్మలగ్నమగుచు ఏరాసుల యందైనను చంద్రబుధ గురుశుక్రలు బలీయులై యుండగా జనించిన స్త్రీబ్రహ్మ శాస్త్రములయందు సమర్థురాలును, బ్రహ్మజ్ఞానము గలదియునేగునని నూహింపదగి యున్నది మరియు గ్రంథాంతరములయందు “కుజవతువాదినీ” అని చెప్పబడి యుండుటచే వరాహ మిహిరాచార్యుల యోగము ప్రకార ముండునెడల శాస్త్రార్థవాదమునం దతి సమర్థురాలగుననియు నూహింపదగి యున్నది.

ప్రవ్రజ్య నాశ్రయించు స్త్రీజనన యోగము. ❧
 శ్లో. పాపేస్తే నవమగతగ్రహస్య తుల్యం
 ప్రవ్రజ్యాయవతి రుపై త్యసంశయేన
 ఉద్వాహే వరణవిధౌ ప్రదానకాలే
 చింతాయా మపి సకలం విధేయ మేతత్.

16

టీ. పాపే=పాపగ్రహము, అస్తే=సప్తమ మందుండఁ గా, నవమగతగ్రహస్య = నవమ మందున్న గ్రహమునకు, తుల్యం=సమమైన, ప్రవ్రజ్యం=ప్రవ్రజ్యము, యవతి=కాంత అసంశయేన = సందేహముగ, ఉపైతి=పొందుతు. ఏతత్సకలం = ఈ స్త్రీజాతకమందు జెప్పఁ బడిన సకలయోగములును, ఉద్వాహే = వివాహమందును, వరణవిధౌ = కన్యావరణకాల మందును, ప్రదానకాలే = కన్యాదానకాలమందును, చింతాయా = ప్రశ్నకాలమందును, విధేయం = చెప్పదగినది.

తా. జనన లగ్నమునకు సప్తమస్థానమున పాపగ్రహముండి, మరియుక పాపగ్రహము నవమస్థానము నందుండునెడల ఆనవమస్థాన స్థితగ్రహమునకు నమానమగు ప్రవ్రజ్యము జాతకురాలు బొందునని జెప్పదగినది. ఇట్టివిషయములయందు సప్తమస్థాన స్థితగ్రహఫలము ను జాతకురాలికి జెప్పదగదు ఈ స్త్రీ జాతకాధ్యాయమున జెప్పబడిన యోగములన్నియు, జన్మకాలము నందును, వివాహకాలము నందును, కన్యావరణ కాలమునందును, కన్యాదానకాలమునందును, ప్రశ్నకాలమునందును యోచించి ఫలముల జెప్పదగినది.

మరియు, గ్రంథాంతరమున “వివాహేప్రథమార్తతే” అనియుండుటచే ప్రథమార్త దగ్గనకాలమునను వైయోగముల యోచింపదగినది. మరియు సారావళీ కారుడు “యత్ప్రీ క్తంఘటనే తత్ప్రతివ్యవో” అనివచించియుండుటచే స్త్రీకేఫలములే యోగముల ననుసరింప జెప్పుటడెవో అఫలములే అస్త్రీలభర్తలకును జెప్పదగినదని నూహింపదగినది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

స్త్రీ జాత కాధ్యాయ నామక
 త్రయోవింశోధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

నైర్యాణికాధ్యాయము. చతుర్వంశోధ్యాయము.—24.

అష్టమస్థానగ్రహ వీక్షాదులవలన మరణప్రకారములు.

శ్లో. మృత్యుర్మృత్యుగ్రహేక్షణేన బలిభిస్తద్ధాతుకోపొద్భవ

స్తత్సాయుక్తభగాత్రజో బహుభవో వీర్యాన్వితై ర్భూతిభిః

అగ్నింబ్యాయుధజో జ్వరామయకృత్ స్త్రీతృప్తశ్చాప్తమే

సూర్యాద్యైర్జుధనే చరాదిషు పరస్వాధ్వప్రదేశే వ్యపి. 1

టీ. బలిభిః = బలియులగు గ్రహములచేత, మృత్యుగ్రహేక్షణేన = జన్మలగ్నము నకు అష్టమరాశిగ్రహవర్జితమై చూడబడుటవలన, మృత్యుః = మరణము, తద్ధాతుకోపొద్భవః = (అగ్రహమునకుం జెప్పియున్న) ధాతుప్రకారమువలన సంభవించును, తత్సాయుక్తభగాత్రజః = ఆ అష్టమస్థానగ్రహములచేత, యందును యిటులే, వీర్యాన్వితైః = బలయుక్తములైన, భూతిభిః = పెక్కుగ్రహములచేత, బహుభవః = అనేకధాతుదోషజనితమయిన మరణము సంభవించును, అష్టమే = అష్టమమందున్న, సూర్యాద్యైః = రవ్యాదులచేత, అగ్నింబ్యాయుధజః = మరణముకలుగును, అనియెట్లైన, అగ్నిమునకు అష్టమమందు గవియుండెనేని అగ్నివలనను చంద్రుండుండెనేని, అంబు=ఉదకమువలనను, కుజుండుండెనేని, ఆయుధజః=ఆయుధమువలనను, (బుధుండుండెనేని), జ్వర = జ్వరమువలనను, గురుండుండెనేని, ఆచయకృతః = తెలియబడని దీర్ఘవ్యాధివలనను, (శుక్రుండుండుండెనేని), తృప్త = దప్పివలనను, శనియుండుండెనేని, తృప్తకృతః = ఆకలివలనను, మరణముగలుగును, ఈగ్రహములు బలయుక్తములై యుండెనేని శుభకర్మముచేతను, బలహీనములై యుండెనేని అశుభకర్మముచేతను, మధ్యబలములై యుండెనేని మధ్యమకర్మముచేతను మరణము గలుగును. నిధనే=అష్టమరాశి, చరాదిషు=చరభేరిద్విస్త్వభావము లగుచుండగా, పరస్వాధ్వప్రదేశేషు=అనగా జన్మలగ్నమునకు అష్టమరాశి చరమయ్యెనేని పరదేశమందును, స్థిర మయ్యెనేని స్వదేశమందును, ద్విస్త్వభావమయ్యెనేని మార్గప్రదేశమందును మృతిగలుగును.

తా. జననగ్నమునకు అష్టమస్థానమునందు గ్రహములులేకుండి, బలవంతములకు గ్రహములచే నాయష్టమస్థానము జూడబడుచుండునెడల నాయగ్రహమునకు జెప్పబడిన ధాతుప్రకోపమువలన జాతకునకు మరణముగలుగునని జెప్పదగినది. అనగా నూర్యునకు బైత్యము, చంద్రునకు వాతశ్లేష్మములు, అంగారకునకు పిత్తవికారము బుధునకు వాతపిత్తశ్లేష్మములు, గురువునకు శ్లేష్మము, శుక్రునకు వాతశ్లేష్మము, కనైశ్చరునకు వాతపిత్తశ్లేష్మము, ఆశురీతి పూర్వమే జెప్పబడియుండుచేత ఏగ్రహవీక్షణ్యము గలుగుచున్నదో ఆగ్రహసంబంధమగు ధాతువువలననేర్పడు వ్యాధివలన జాతకునకు మరణము గలుగునని జెప్పదగినది. మరియు, నాయష్టమస్థానముగ నేర్పడు రాశికాలపురుషునియొక్క యేయంగముగా నేర్పడు చూడుతో ఆయంగమునకు పూర్వము జెప్పినరీతిగ వీక్షించుచుట్టి గ్రహమునకు జెప్పబడిన ధాతుప్రకోపజనిత వ్యాధిచే జాతకునకు మరణము గలుగునని జెప్పదగినది.

ఇందులకు “యేబలయుక్తో నిధనంపశ్యతి తద్ధాతుకోపశోమృత్యుః, తత్సంయుక్తస్త నుశో బహుభిర్బలిభిర్బహు ప్రకారస్సగ్నత్” అని సారావళి వచనమును, “తద్ధాతుకామస్మరణం ప్రయాతి గంధస్థితానామిహ భేదగాణాం రోగోద్భవేవామరణస్సహేతా” అని గ్రంథాంతరవచనమును గానబడుచున్నది. బలయుతములకు అనేక గ్రహములచేత అనేక ధాతుదోషజనితమగు మరణము జాతకునకు గలుగుచున్నది. అనగా అష్టమస్థానమున నూర్యుడుండునెడల అగ్నివలనను, చంద్రుడుండునెడల నుదకమువలనను, అంగారకు డుండునెడల నాయుధములవలనను, బుధుడుండునెడల జ్వరమువలనను, బృహస్పతియుండునెడల తెలియబడని దీర్ఘవ్యాధిచేతను, శుక్రుడుండునెడల దప్పివలనను కనైశ్చరుడుండునెడల, ఆకలివలననైనను, వ్రణముల వల్లనైనను, జాతకునకు మరణముగలుగునని చెలియదగినది. అష్టమస్థానస్థితి గ్రహమైనను, అష్టమస్థానమును వీక్షించుగ్రహమైనను, బలయుతమగు నెడల శుభకర్మలచేతను, శిలహీనమగునెడల అశుభకర్మలచేతను. మధ్యమబలయుతమగునెడల శుభాశుభమిశ్రితకర్మలచేతను మరణము సంభవించునని చెలియదగినది.

మరియు నీవిషయమున, గ్రహబలాధికత ననుసరించి, యాయగ్రహమునకు జెప్పబడియుండు అగ్నాద్యదులవలన మరణము జెప్పదగినదనగా గ్రహముబలయుతమగునెడల తప్పక మరణముగలుగుననియు, మధ్యమబలవంతమగునెడల మరణముగలుగు నంతటివొందరజేసి తగ్గుననియు, బలహీనమగునెడల తత్సంబంధమగు బాధకొంచెముగ గలిగి కమించుననియును కొందఱూహించుచున్నారు.

—॥ మరణదేశము నెరుగు క్రమము. ॥—

జననగ్నమునకు అష్టమరాశి చరరాశియగునెడల పరదేశమునందును, స్థిరరాశియగునెడల స్వదేశమునందును, ద్విస్వభావరాశియగునెడల మార్గప్రదేశమునందును మరణముగలుగునని చెలియదగినది ఇందులకు “పరదేశపథి స్వకేచరావైశ్చ” అని సారావళికారకుడు వచించియున్నాడు.

రాతిదెబ్బలు చెయ్యదలకు వానివలన గలుగు మరణయోగములు.

శ్లో. శైలాగ్రాభిహతస్య సూర్యకుజయోర్మృత్యుః ఖబంధుస్థయోః
కూపే మంద శశాంక భూమితనయై ర్బంధ్వస్త కర్మస్థితైః
కన్యాయాస్వజనా ద్ధిమోష్ణ కరయోః పాపగ్రహైర్ద్రవ్యయోః
స్వాతాంయ ద్యుభయోదయేఽర్క శశినాశోయేత వామజ్జతి. 2

టీ. సూర్యకుజయోః = రవికుజాలు, ఖబంధుస్థయోః = ఏకకాలంబునదశభువుందుగా
ని చతుర్థమంతుగానియుండగా పుట్టినవానికి, శైలాగ్రాభిహతస్య = కొండపైన తాతిదెబ్బ
తగులుటచేతను మరణముగలుగును. మందశశాంకభూమితనయై = చంద్రభూజు, బంధ్వస్త
కర్మస్థితైః = చతుర్థసప్తమదశభువులయందుండిన, కూపే = బావియందుపడినవృక్ష, పాప
గ్రహైః = పాపగ్రహములచేత, ద్యుప్తయోః = చూడబడుచున్న, హిమోష్ణకరయోః =
చంద్రనూత్యలు, కన్యాయాం = కన్యారాశిలోనుండగ బుట్టినవాడు, స్వజనాత్ = తన
బంధువులన, చూపబడును. ఉభయోదయే = ద్విస్వభావరాశిలన్ని మై జరిగ్గుతుండు, అర్క-
శశినా = సూర్యచంద్రులు, స్వాతాంయది = ఉండిరేని, తదా = అప్పుడుపుట్టినవాడు, తో-
యే = ఉడికమారు, మజ్జతి = మునిగిపోవును.

తా. జననలగ్నమునకు చతుర్థస్థానమునందైనను, దశమమునందైనను, సూర్యాంగార
కులిద్దరును గూడియుండగా జనించినవాడు, బర్వతాగ్రమున రాతిదెబ్బచే మృతిబొందునని
దెలియవగినది. ఈవిషయమున “సూర్యకుజయోః ఖబంధుస్థయోః” అన్నపుడు సూర్యకు
దశమమునను, అంగారకుడు చతుర్థమునను నుండునెడల నియోగముగలుగునని కొందరనుచు
న్నారు. జననలగ్నమునకు చతుర్థ, సప్తమ, దశమములయందు క్రమముగా శనైశ్చరచంద్రాం
గారకులుండునెడల ననగా, చతుర్థమున శనైశ్చరుడును, సప్తమమున చంద్రుడును, దశమము
న అంగారకుడునుండగా బుట్టినవాడు బావియందు పడుటవలన మరణమునుబొందును.

చంద్రసూర్య లిరువురును కన్యారాశియందుండి పాపగ్రహములచే చూడబడుచుండ
గా జనించినవాడు తనబంధువులచే జంపబడును. జననలగ్నము ద్విస్వభావరాశియై అందు
సూర్యచంద్రులుండగా బుట్టినవాడు, నీటియందు మునిగిపోవునని దెలియవగినది. ఈకడపటి
యోగములు రెండుచతురస్ర యోగముసంభవించునెడల అనగా ద్విస్వభావరాశియగు క
న్యారాశి జననలగ్నముగను, అందుసూర్య చంద్రులుండి, పాపగ్రహములచే చూడబడు
చుండునెడల తత్కాలమున జనించినవాడు, స్వబంధువులచే బలాత్కారముగ నీటియందుముం
పబడుటచే ప్రాణియలను విడుచుననికొందరును, బంధువులచే జంపబడి అశ్రమము నీటియందు
పారవేయబడునని కొందరును ఊహించుచున్నారు.

— ముటికొన్ని మరణయోగముల వివరము. —

శ్లో. మందే కిర్కటకే జలదరకృతో మృత్యుర్మృగాంకే మృగే
శస్త్రాగ్నిప్రభవ శృశి న్యశుభయో ర్మధ్యే కుజరే స్థితే
కన్యాయాం రుధిరోత్థ శోషజనిత స్తద్వత్ స్థితే శీతగా
సారరే యది తద్వదేవ హిమగౌ రజ్జ్వగ్ని పాత్రైః కృతః. 3

టీ. మందే = శనైశ్చగుడు, కిర్కటకే = కిర్కటకమందును, మృగాంకే = చంద్రుడు, మృగే = మకరమందునుండగా పుట్టినవానికి, జలదరకృతః = జలమధ్యమున మృత్యుః = మరణముగలుగును, శశి = చంద్రుడు, అశుభయోర్మధ్యే = రెండు పాపగ్రహములమధ్యను, కుజరే = మేషవృశ్చికములలో నొకదానియందు, స్థితే = ఉండగ (పుట్టినవానికి), శస్త్రాగ్నిప్రభవః = ఆయుధ అగ్నివీటిలొనొకదానివలన మృతిగలుగును, శీతగా = చంద్రుడు, కన్యాయాం = కన్యారాశియందు, తద్వత్ స్థితే = అరీతివేయుండగా పుట్టినవానికి, రుధిరోత్థ శోషజనితః = దుష్టైక్తముగాని త్రియవ్యాధిచేతగాని పృత్యువుసంభవించును, హిమగౌ = చంద్రుడు, సారరే = మకరకుంభములలోనొకదానియందు, తద్వదేవ = అరీతిగానే పాపవ్యయ మధ్యగతుడైయుండగ జనించినవానికి, రజ్జ్వగ్నిపాత్రైః = పగ్గము త్రాడుచేనైనను అగ్నిచేతగాని, పడుటచేతగాని, కృతః = చేయబడిన, మృత్యుః = మరణము, కలుగును.

(1) తా. శనైశ్చగుడు కిర్కటకరాశియందును, చంద్రుడు మకరరాశియందును నుండగా జనించినవానికి ఉదకమధ్యమున మరణముగలుగును. ఈవిషయమున జలదరమనెడువ్యాధిచే బీడింపబడిమరణమును బొందునని కొందరి యభిప్రాయము.

(2) చంద్రుడు, అంగారకక్షేత్రములగు మేష వృశ్చికములలో నొకరాశియందుండి పాపగ్రహముల నడుమనుండునెడల జాతికుసు, శస్త్రాగ్నిచేనైనను, అగ్నిచేనైనను మరణమును బొందును.

(3) చంద్రుడు, బుధక్షేత్రముగు కన్యారాశియందుండి పాపగ్రహమధ్యస్థుడగుచుండగా జనించినవాడు దుష్టరక్తముచేతనైనను, త్రియవ్యాధిచేతనైనను, మరణమునొందును.

(4) చంద్రుడు, శనైశ్చరక్షేత్రములగు మకరకుంభములలో నొకరాశియందు పాపగ్రహద్వయమధ్యముడైయుండగా జనించినవాడు, త్రాళ్లచేగాని, (స్వకంత్రించియైనను, యితిరులబ్ధునైనను) అగ్నియందుపడుటచేగాని మరణించును. మరియు, కాలుటచేనైనను, ఎత్తుననుండి క్రిందపడుటచేనైనను మరణించునని సూహింపదగియున్నది.

— ముటికొన్ని మరణయోగములు. —

శ్లో. బుధాద్ధీ నవమ స్థమౌ రిశుభయో స్సామ్యగ్రిహద్భవయో
ర్రేకాతైశ్చ ససర్పపాశనిగళై శ్చగ్రస్థితై ర్భంధైః

కన్యాయా మగుభాన్వితే స్తమయగే చంద్రే స్థితే మేషగే
సూర్యే లగ్నగతేచ విధి మరణం శ్రీ హేతుకం మందిరే. 4

టీ. సౌమ్యగ్రహవృక్షయోః = శుభగ్రహములచేత చూడబడక, అశుభయోః = పాపగ్రహములు, ధీశవపుష్టయోః = పంచమమందొకడును, నవమమందొకడును యుండగ పుట్టినవాడు, బాధాత్ = ఉరిపోసికొనినవచ్చును. ఛిద్రస్థితైః = జన్మలగ్నమునకు అష్టమమందు ఉదయించిన, సగ్వపాశనిగతైః = సగ్వపాశనిగ్రాభ్యములైన, ద్వీక్వాణైః = ద్వీక్వాణములచేత, బంధతః = బంధనమువలన మృతిబొందును, అశుభాన్వితే = పాపగ్రహయుక్తుడైన, చంద్రే = చంద్రుని, అస్తమయగే = సస్తమయతుడై, కన్యాయా = కన్యాయందుండగ, స్థితే = కురుచు, మేషగే = మేషుడుండగను, సూర్యే = సూర్యుని, లగ్నగతేచ = లగ్నముందుండగను, పుట్టినవానికి, చుదిరే = గృహమును, శ్రీ హేతుకం = శ్రీనిమిత్తమును, మరణం = మరణమును, విధి = తెలియును.

తా. జననకాలమున శుభగ్రహములచే నాడబడక ముందు పాపగ్రహద్వయమున నొకగ్రహము జననలగ్నమునకు పంచమస్థానమునను చురియుకగ్రహము నవమస్థానమునను నుండగా జనించినవాడు బంధనమువలన మృతిబొందును. జననలగ్నమునకు అష్టమరాశియందు, దయించు సర్వపాశనిగత ద్వీక్వాణములచే బాతకునకు బంధనముగలిగి మరణముసంభవించును. [కర్కాటకాత్యయమును, మిశాంత్యయమును సర్వపాశనిగ్రాభ్యములు] మకరపృథమయనిగత ద్వీక్వాణముజననలగ్నము మిశరాశి యగుచు అందు నూర్యుడును, సస్తమస్థానమగు కన్యారాశియందు, పాపగ్రహయుతుడగు చంద్రుడును, మేషరాశియందు శుక్రుడునునుండగా జనించినవానికి యింటియందు శ్రీమూలకముగ మరణము సంభవించును. ఇందులకు, “మినోదయే దినకరే చంద్రేపాపాన్వితేస్తగే మేషే శ్రీ హేతుకంతు మరణంస్వచందిరే స్యాద్వదంత్యేకే” అని సారావళికారకుడు వచించియున్నాడు ఇ దువలన స్వప్ననాముననే మరణముసంభవించునటుల స్పష్టమగుచున్నది.

శ్లో. కూల్యాద్భిన్నతను స్సుఖే వనిసుతే సూర్యే పివా ఖే యమే

సప్రక్షీణహిమాంశుభిశ్చ యుగప త్వాపై శ్రీకోణాద్యగైః

బంధుస్థే చ రవా వియ త్యవనిజే శీతేందు సువీక్షితే

కామే నాభిహతః ప్రయాతి మరణం సూర్యాత్మజే నేక్షితే. 5

టీ. సుఖే = చతుర్థమున, వనిసుతే = అంగారకుడైనను, సూర్యేపివా = రవియైననుండగను, ఖే = దశమమున, యమే = కిరియుండినను, బాతకును, కూల్యాద్భిన్నతనుః = కూలముచేత పొడువబడిన శరీరముగలవాడై చచ్చును, సప్రక్షీణహిమాంశుభిః = శీతచంద్రసహితములైన, ప్వాపైః = పాపగ్రహములు, యుగపత్ = ఏకకాలమున, శ్రీకోణాద్యగైః = శ్రీకోణాదుల యుండేనుండి యితరస్థానములు కూన్యములై యుండగా బుట్టినవాడును, కూలము

చే చచ్చును, బంధుస్థే=చతుర్థమందున్న, రవో=సూర్యుడున, వియతి=దశమమందున్న, అచని నులే=కులములును, క్షీణేందుసంపీక్షితే = క్షీణచంద్రునిచేత చూడబడుచుండగాఁ బుట్టిన వాడును కూఁభిన్నశరీరుండై మృతినొందును సూర్యాత్యజేన=శనిచేత, ఈక్షితే=చూడబడు చుండగా పుట్టివాడు, కాష్ఠేన=కట్టచేత. ఆభివృత్తిః = కొట్టబడినవాడై, మరణం= చాళిను, ప్రయాతి = పొందును.

తా. జనన లగ్నమునకు చతుర్థస్థానమున అంగారకుడైనను, సూర్యుడైననుండి దశమ స్థానమున శనైశ్చరుడుండగా జనించినవాడును క్షీణచంద్ర సహితములగు పాపగ్రహములు ఏక కాంతమున నవమ్య పంచమ, జన్మలగ్నముల యందుండగా జనించిన వాడును తనలగ్న మునకు చతుర్థస్థానమున సూర్యుడును, దశమస్థానమున అంగారకుడును నుండి క్షీణచంద్రు నిచే చూడబడుచుండగా బుట్టినవాడును, కులముచేత వక్రకలింపబడిన శరీరముగల వారై మరణించుదురు. పై శిష్యుబడిన మూడవయోగమునగు సూర్యంగారకులు శనైశ్చరునిచే చూ డబడు చుండిరేని జాతకుడు కట్టెలుచే కొట్టబడినవాడై మరణించును, ఈవిషయమునకు “హింబు కేర్మేవియతి కుజేక్షీణేందుయు తేగ్మజేన సంద్యప్తే, కాష్ఠేవాభివృత్తి స్సన్మృతియ తే జాత్రోనసంజేహః” అనిసారావళి కారకుడు వచించి యున్నాడు క్షీణచంద్రయుక్తుడగు శనైశ్చరునిచే చూడబడుచుండవలెనగుట చాలచుంది గ్రంథకర్తల యభిప్రాయముగా నున్నది.

శ్లో. రంధ్రాస్పదాంగ హింబుకైర్గ గుడాహతాంగః

ప్రక్షీణచంద్ర రుధిరాగ్ని దినేశ యుక్తైః

తై రేవ కర్మ నవ మోదయపుత్ర సంభై

ధూమాగ్ని బంధన శరీరని కుట్టనాంతైః.

6

టీ. ప్రక్షీణచంద్రరుధి రాగ్నిదినేశయుక్తైః=క్షీణచంద్ర కుజశని రవి యుక్తము లై, రంధ్రాస్పదాంగ హింబుకైః=అప్తచ దశమలగ్న చతుర్థములచేత, జనించినవాడు, లగు డాహతాంగః=దుడ్డుకొలచేత కొట్టబడిచచ్చును, కర్మనవమోదయ పుత్రసంభై =దశమనవమ లగ్నపంచమ ములయందున్న, తై రేవ=ఆగ్రహముల చేతనే, ధూమాగ్ని బంధన శరీరనికుట్ట నాంతైః = పొగ అగ్ని బంధనము అంకుశాదులచేతగాని అంత్యము సంభవించును.

తా. క్షీణచంద్ర, కుజ, శని, రవి, యుక్తములగు, అప్తచ, దశమలగ్న, చతుర్థమ ల చేతననగా జనన లగ్నమున శనైశ్చరుడును, చతుర్థమున సూర్యుడును, అప్తచమున క్షీణచం ద్రుడును, దశమమున అంగారకుడును నుండగా జనించినవాడు, దుడ్డుకొలచే కొట్టబడి చు రణించునని దెలియదగినది. దశమ నవమ, లగ్న, పంచమములయందుండు ఆగ్రహములచే తననగా జనన లగ్నమున శనైశ్చరుడును, పంచమస్థానమున సూర్యుడును, నవమమున అం గారకుడును, దశమమున క్షీణచంద్రుడును నుండగా జనించినవాడు, పొగచేత నైనను, అగ్ని చేతనైనను, బంధనముచేతనైనను, అంకు శాదులచేత నెనను మరణించును.

శ్లో. బంధ్యస్తకర్మసహితైః కుజసూర్యమండైః
ద్విర్యాణమాయుధశిఖిక్షితిపాలకోపాత్
సారేందుభూమితనయైస్సస్వసుఖాస్పదస్థైః

రేయః తుతక్రిమిక్పతశ్చశరీరపాతః.

7

టీ. బంధ్యస్తకర్మసహితైః కుజసూర్యమండైః = చతుర్థమన కుజాదుసప్తమందునర విదశమమందుశని = ఉండగా బుట్టినవానికి ఆయుధశిఖిక్షితిపాల కోపాత్ = ఆయుధము, నిప్పు, రాజుకోపము, వీనిలో నొక్కదానివలన, నిర్మాణం = చావుకలుగును, సారేందుభూమి తనయై స్వసుఖాస్పదస్థైః = ద్వితీయమందు శని, చతుర్థమున చంద్రుడు, దశమమున కుజుడు, ఉండగా పుట్టినవానికి, తుతక్రిమిక్పతః = ప్రణామన బుట్టినపురుగులచేత, శరీర పాతః, మరణము, జ్ఞేయః = తెలియదగినది.

తా జనన లగ్నమునకు, చతుర్థమున అంగారకుడును, సప్తమమున సూర్యుడును, దశమమున శనైశ్చరుడును, నుండగా బుట్టినవానికి ఆయుధముచే నైనను, అగ్నిచేనైనను, రాజుండ నాదులచే నైనను మరణము గలుగును, జనన లగ్నమునకు రెండవయింటు శనైశ్చరుడును, నాల్గవయింటు చంద్రుడును, పదియవయింటు అంగారకుడును నుండగా జనించిన వానికి తీవ్రప్రణామము గలిగి యందుబుట్టిన పురుగులు తొల్పుటచే శరీరముచెడి ప్రాణము పోవును.

శ్లో. ఖిసేఽర్కేఽననిశే రసాఽలతే యానప్రసాతా ద్వధో
యత్రోత్పిడనజః కుజేఽస్తమయగే సారేంద్రినాభ్యుదగ్మే

విజ్ఞాధ్యే రుధిరాగ్నిశీతకిరణైర్జూకాజసారరక్షైః

గ్యాతైర్వాగళితేనుసూర్యరుధిరైర్వోవ్యమాస్తబుధ్యావ్యాయాక్ . 8

టీ. అర్కే = సూర్యుడు, ఖిసే = దశమమందుండగా, అననిశే = కుజుడు, రసాఽలతే = చతుర్థమందుండగాను, జనించినవానికి, యానప్రసాతాత్ = వాహనముమీద నుండిపడుటవలన, వధః = చ్యుతిగలుగును, కుజే = అంగారకుడు, అస్తమయగే = సప్తమ గతుడైయుండగా సారేంద్రినాభ్యుదగ్మే = శనిచంద్రసూర్యులు లగ్నమందుండగాను, పుట్టినవానికి, యత్రోత్పిడనజః = యంత్రసీతముడై మరణము చెందును రుధిరాగ్నిశీత కిరణైర్జూకాజ సారరక్షైః = తుల యంగుకుజుడు, మేషుచందుశని, మకరమందుగాని కుంభమందుగాని చంద్రుడు, ఉండగా జనించినవాడు, విజ్ఞాధ్యే = ఆమేధ్యచుధ్యమున చచ్చును, యాతైర్వాగళితేందు సూర్యరుధిరైర్వోవ్యమా సబంధ్యావ్యాయాక్ = దశమమున క్షీణచంద్రుడు, సప్తమమందు సూర్యుడు, నాలవయింటు కుజుడు ఉండగా బుట్టినవాడును, విజ్ఞాధ్యే = ఆమేధ్యచుధ్య మందుచచ్చును.

తా. జనన లగ్నమునకు దశమమున సూర్యుడును, చతుర్థమున అంగారకుడును నుండగా జనించినవాడు వాహనము మీదినుండి పడుటవలన మరణించును అంగారకుడు జనన

లగ్నమునకు సప్తమస్థానమున నుండి లగ్నమున కనైశ్చర, చంద్రనూర్య లుండగా జనించిన వాడు శుక్రములపీడచేగలిగిన బాధవలన మరణించును. ఇందు “సూరేంద్రియాభ్యుద్ధమే” అనునొక షీశేంద్రియాభ్యుద్ధమే” అనికొందరు పఠించుచున్నారు. ఇందులకు, “సప్తమస్థాన భామీషీశేంద్రు డివాకరాగ్ని భిగ్గ గ్న మరణంజాతస్య వధేభ్యం తోత్పిదన భవమవశ్యం” అని సారావళీ కారకుడు వచించియున్నాడు తులూ మేన మకర కుంభముల బొందియున్న అంగారక కనైశ్చర చంద్రులచేత ననగా తులూరాశియును అంగారకుడును, మేనమున కనైశ్చరుడును, మకర కుంభములలో నొకరాశియును చంద్రుడును నుండగా జనించినవాడును దశమ, సప్తమ, శిశుస్థ స్థానములకు బొందిన షీశచంద్ర నూర్యాంగాగతులచేత ననగా జనన లగ్నమునకు నశమస్థానమున షీశచంద్రుడును, సప్తమస్థానమున నూర్యుడును, చతుర్థస్థానమున అంగారకుడును నుండగా బుట్టినవాడును అమేభ్యమునబడి మృతినొందు వారగుదురు.

శ్లో. వీర్యాన్విత వక్రవీక్షితే షీశేందా నిధనస్థితేర్కతే

గుహ్యోద్భవనోగ పీడయా మృత్యుస్సాన్వితీమిశత్రుదాహజః.

టీ. షీశేందా = షీశచంద్రుడు, వీర్యాన్వితవక్రవీక్షితే = బలయుక్తుడైన తుజా నిచేత చూడబడుచుండినను, అర్కతే = కనైశ్చరుడు, నిధనస్థితే = అష్టమమందుండగను జనించినవానికి, గుహ్యోద్భవనోగపీడయా = మర్కస్థానమందు పుట్టిన భగంధరాదిశోగము లచేత, క్రిమిశత్రుదాహజః = గుహ్యవశమందుఁ బుట్టిన మూలవ్యాధి భగంధరాది వ్యాధులలో నొకదాని వలన పురుగులు పట్టియైనను శత్రుముచే నుట వలనగాని, నిప్పుతోకాముట వలనగాని, మృత్యుస్సాన్వితే = మరణము గలుగును.

తా. జనన కాలమున షీశచంద్రుడు, బలయుక్తుడగు అంగారకునిచే చూడబడుచుండి కనైశ్చరుడు జనన లగ్నమునకు అష్టమస్థానమున నుండగా జనించినవానికి గుహ్యవశమము నందలి గలుగు భయంకరమగు మూలము, భగంధరము మొదలగు వ్యాధులుగలిగియుండు పురుగులుపడి యాబాధచే నైనను, శత్రు చికిత్సాదులుచే నైనను, అగ్నిచే గాల్పబడుట వలన నైనను, మరణము గలుగును.

శ్లో. అస్తేరవా సరుధరే నిధనేర్క పుత్రే

షీశే రసాతలగ జే హిమగౌ ఖగాంతః

లగ్నాత్మజాప్త మతివస్స్విన భౌమ మంద

చంద్రైస్తు నైల శిఖ రాశనికుడ్య పాతైః.

10

టీ. సరధరే = మహానిలసిన, గవానూర్యుడు, అస్తే = సప్తమమందును, అర్కపుత్రే = కని, నిధనే = అష్టమమునను, షీశేహిమగౌ = షీశచంద్రుడు, రసాతలగత్ = చతుర్థమందును ఉండునపుడు పుట్టినవాడు, ఖగాంతః = పక్షివలన మరణించును, లగ్నాత్మజాప్తమ

354 బృహజ్ఞానశాస్త్రము - ఆంధ్రటీకా తాత్పర్యసహితము.

తపస్విని భావించుచు చంద్రుని లగ్నరవిపంచమ కుజుడు, అష్టమశని, నవమ చంద్రుడు ఇట్లుండగా జన్మించినవానికి, శైలిఖరాళనికుడ్య పాత్రైః = కొండకొననుండి పడుటవలనగాని పిడుగుపడుట వలనగాని (గోడతనమీద పడుటవలనగాని) గోడమీదనుండి పడుటవలనగాని మరణము గలుగును.

తా జనన కాలమున, అంగారకునితో నూడిన సూర్యుడు, జనన లగ్నమునకు పుష్టమస్థానమునను, శనైశ్చరుడు అష్టమమునను, క్షీణచంద్రుడు, చతుర్థస్థానమునను యుండగా జన్మించినవాడు పక్షిశృతమగు మరణమును బొందును జనన లగ్నమున సూర్యుడు, పంచమమున అంగారకుడు అష్టమమున శనైశ్చరుడు నవమమున జంద్రుడును నుండగా జన్మించినవాడు కొండమీదనుండి క్రింద పడుటచే నైనను, పిడుగుతనమీద పడుటవలన నైనను, గోడతనమైన బసుట వలన నైనను మరణించును ఈ విషయమునకు “లగ్నచ్ఛిద్రత్రికోణేషు రవ్యర్కార్కరని కాకరైః పృథ్వీస్థాస్థిచ్ఛైల పాతేన శత్రుకుడ్యాది పాళజః” అనిసారావళీకారకుడు వచించియున్నాడు.

అష్టమస్థానము గ్రహసంయోగవీక్షణ రహితమగుచుండగా జన్మించినవానికి మరణకారణవివరము.

శ్లో. ద్వావింశః కథితస్తు కారణం
ద్రోక్మాణో నిధనస్య సూరిభిః
తస్యాధిపతి ర్భవోపి వా
నిర్యాణంస్వగుణైః ప్రయచ్ఛతి.

11

టీ. నూరిభిః = పండితులచేత, ద్వావింశోద్రోక్మాణః = ఇరువదిరెండవద్రోక్మాణము, నిధనస్య = మరణమునకు, కారణం = నిమిత్తమని, కథితః = చెప్పబడెను, అదియెట్లునిన, తస్యాధిపతిః = ఆద్వావింశద్రోక్మాణాధిపతిగాని, భవః = ఆద్వావింశద్రోక్మాణమున సేరాశిసంబంధించియుండునో ఆర శ్లోధిపతి అనగా అష్టమరాశ్యధిపతిగాని, స్వగుణైః = ద్రోక్మాణోక్తఫల హేతువులచేత, నిర్యాణం = మరణమును, ప్రయచ్ఛతి = ఇచ్చుచున్నాడు.

తా. వై శెప్పబడిన 10 శ్లోకములయందు గనబరుపబడినయోగములలో నొక్కటి యుగాకయు, అష్టమస్థానము గ్రహయంతముగాకయు, ఏగ్రహముచేతను జూడబడకయు నుండునెడల, జన్మద్రోక్మాణమునకు నిరుపదిరెండవ ద్రోక్మాణము జాతకునిమరణమునకు కారణమనిశెప్పబడినది. మరియు, నాయురువదిరెండవ ద్రోక్మాణము, దానిసంబంధమగురాశి యనగా నష్టమరాశి, ఈ రెంటి యధిపతులలో నెవ్వరుబలాధికులోవారికి, నీయధ్యాయప్రథమశ్లోకమున శెప్పబడిన యగ్నిజ్వాలాదులలో నేదియేర్పడుచున్నదో ను హేతువునట్ల వాతకునకు మరణముగలుగుచున్నది.

—ॐ— ఇరువదిరెండవ ద్దేక్కాణము వివరము. ॐ—

జననకాలము లగ్నమున ప్రథమద్దేక్కాణమందగునెడల, అష్టమస్థానమున ప్రథమద్దేక్కాణము ఇరువదిరెండవ ద్దేక్కాణము, లగ్నమున ద్వితీయద్దేక్కాణమనందు జననమగునెడల అష్టమమున ద్వితీయద్దేక్కాణము యిరువదిరెండవ ద్దేక్కాణము. జన్మలగ్న తృతీయ ద్దేక్కాణమునందు జననకాలమేర్పడునెడల అష్టమస్థానమునందు తృతీయద్దేక్కాణము యిరువదిరెండవ ద్దేక్కాణము.

ఉగాహరణము:— వృషభలగ్నమున ప్రథమద్దేక్కాణమున జననమగునెడల, ధనూరాశియందు ప్రథమద్దేక్కాణము యిరువదిరెండవ ద్దేక్కాణమగుచున్నది. ఇట్లేయన్ని రాసులకును నూహింపదగినది.

—ॐ— మరలభూమిలక్షణము దెలియువిధము. ॐ—

శ్లో. హోరా నవాంశకపయ్యక్త సమానభూమా

యోగేక్షణాదిభి రతః పరికల్ప్య మేతత్

మోహ స్తు మృత్యు సమయేనుదితాం శ తుల్యః

స్వేక్షేత్తీతే ద్విగుణితే స్త్రిగుణశ్చభైశ్చ.

12

టీ. హోరానవాంశకపయ్యక్త సమానభూమా, హోరానవాంశకప = జన్మలగ్నదయ నవాంశాధిపతితో, యుక్త = కూడినరాశికి, సమాన = సంచారయోగ్యమైన, భూమా = భూమియందు మరణముగలుగును, యోగేక్షణాదిభిః = లగ్ననవాంశాధిపతి యేరాశియందుండునో ఆరాశియందు మఱియొక గ్రహముండెనేని ఆగ్రహసంచారభూమియును అనవాంశాధిపతియున్న రాశిని ఏగ్రహము చూచుచుండునో ఆగ్రహసంచారభూమియు ఏగ్రహనవాంశయందుండునో ఆగ్రహసంచార భూమియందును మరణముకలుగును. ఏతత్ = ఈమరణస్థానము, పరికల్ప్యా = కల్పించదగినది. అనుదితాంశతుల్యః = జన్మలగ్న శేషనవాంశలుగూడితే యెంతకాలమగునో అంతకాలము, మృత్యుసమయే = మరణకాలమందు, మోహః = స్మారకములేకుండును, స్వేక్షేత్తీతే = ఆలగ్న రాశ్యధిపతి చూపుకలిగియుండెనేని, ద్విగుణితః = రెండింతలకాలము స్మృతిదప్పియుండును, శుభైః = శుభగ్రహములచేత చాడబడుచుండిన, త్రిగుణః = మూడింతలకాలము స్మృతిదప్పియుండును.

తా. జననలగ్ననవాంశాధికి సంచారయోగమగు ప్రదేశమున జాతకుని మరణమనితెప్పబడినది. అనగా, లగ్ననవాంశాధిపతియందు రాశిశేషమగునెడల, శేకల, గొట్టియులు మొదలగునవి తిరుగులాడునలయుండును, వృషభమగునెడల వృషభములు, గోవులు మొదలగునవి సంచారముచేయు ప్రదేశమునందును, మిథునమగునెడల యింటియందును, కర్కాటకమగునెడల బావి, బొరువు, గుంట, మొదలగువానియందును, సింహమగునెడల వివీనమునందును, కన్యాయగునెడల సమీపప్రదేశమునందును, తులాగాశియగునెడల అంగడిలతోటను

వృశ్చికమగు నెడల చెరువులు, మొదలగు వారియందును, ధనరాశియగు నెడల అశ్వములు సంపదించు వోటుమందును, మకరమగు నెడల జలప్రాయ ప్రదేశమునందును, కుంభమగు నెడల యుంటియందును, మీనమగు నెడల నుదకమునను జాతకునకు చురణము గలుగుననియు వచింపవలెనది.

మరియు, లగ్ననవాంశాధిపతియందు రాశియందుమరియొక గ్రహముండునెడల తద్ద్రహసంచార సమానమగు భూమియందును, అనవాంశాధిపతియందు రాశినివీక్షించుచుండునట్టి గ్రహసంచారభూమియందును, లగ్నోదయ నవాంశరాశ్యధిపతికి సంబంధమగు భూమియందును, అమరణమును జెప్పవలెనది. ఈరీతిగ నేకవోట్లు ఏకకాలమున నూహింపదగినట్లు గ్రహస్థితియేర్పడునెడల, అందు ఏగ్రహము బలయుక్తమగుచున్నతో తద్ద్రహసంచారభూమియేమరణభూమియని నిశ్చయింపదగినది.

గ్రహమునకేది స్వతంత్రమో యాసంబంధముగల భూమియనియు, రెండురానులకు గ్రహమధిపతియగు నెడల స్వత్రికోణరాశి యేది యగుచున్నదో, తత్సంబంధముగల భూమి యనియు నూహింపదగియున్నది.

— ఇందులకు వివరము —

గ్రహములు.	స్వత్రికోణము.	మరణ ప్రదేశము.
నూర్యుడు	సింహరాశి	అరణ్య ప్రదేశము
చంద్రుడు	కర్కాటకము	జలసమీప ప్రదేశము
అంగారకుడు	మేషము	మేకలు, గొట్టెలు సంపదించునట్టి ప్రదేశము
బుధుడు	కన్యరాశి	జలసమీప ప్రదేశము
బృహస్పతి	ధనూరాశి	అశ్వసంచార ప్రదేశము
శుక్రుడు	తులారాశి	పణ్యకాలాది ప్రదేశము
శనిశ్చరడు	కుంభరాశి	స్వగృహ ప్రదేశము

కొందరు వై కనుబరచిన ప్రకారముజెప్పక, “జేవాంబుగ్ని చిహారకోశ” యను శ్లోకోక్తముగ.

నూర్యునకు	దేవస్థాన, పూజాగృహములు
చంద్రునకు	స్నానశాల, జలసమీప ప్రదేశము
అంగారకునకు	అగ్ని సమీపము, పాకశాల
బుధునకు	క్రీడాగృహము
బృహస్పతికి	కోశాగారము
శుక్రునకు	శయనగృహము
శనిశ్చరకు	భూపరాగ ప్రదేశము

అనివచించుచున్నారు.

ఈవిధముగూడ సమ్యక్తమని నూహింపదగియున్నది.

మరణనమయమున స్మృతిదప్పియుండు కాలపరిమితివివరము.

జననలగ్నమునందు శేషించియుండు నవాంశలగుడినయెడల నెంతకాలమగుచున్నదో, యంతకాలము, మరణకాలమున నొడలుదెలియక యుండునని దెలియదగినది. అలగ్నము, తదధిపతిచే జూడబడుచుండునెడల లగ్నమునందు శేషించియుండునంత కాలమునకు రెండంతలకాలము మరణకాలమున స్మృతిదప్పియుండును. మరియు, కాలగ్నముకుభిగ్రహములచే జూడబడుచుండునెడల జననకాలమున లగ్నమునందు శేషించియుండు కాలమునకు మూడింతలకాలము మరణకాలమున నొడలుదెలియక యుండునని దెలియదగినది. ఇందువలన, జననలగ్నము, లగ్నాధిపతిశ్రేణు, కుభగ్రహములచేతను జూడబడుచుండునెడల జననలగ్నమున శేషించియుండుకాలమున కారంతలకాలము మరణకాలమునదేనాము దెలియకయుండునని నూహింపదగియున్నది.

ఈవిషయమున సారావళీకారము “ఉదితాంశనమోమోహ” పునఃచించియున్నాడు.

శివపరిణామ వివరము.

శ్లో. దహన జల విమితై ర్భస్మ సంక్షేదమై

ర్నిధనభవన సంస్థైర్వాశ్వశవర్తై ర్విడంతః

ఇతి శివపరిణామ స్మృతీనీయో యథోక్తః

పురుషిరచిత శాస్త్రా ధర్మ నూకాచింత్యం.

13

టీ. దహనజలవిమితై ర్భస్మ సంక్షేదమై = ద్రోక్ష్ణాణము అగ్ని ద్రోక్ష్ణాణమయ్యెనేని మృతునిశరీరముదహింపబడుననియు, జల ద్రోక్ష్ణాణమైన జలమధ్యమందు శేయబడుననియు = మిశ్రద్రోక్ష్ణాణమయ్యెనేని దహింపబడక జలమందును శేయబడక యెండిపోవును, నిధనభవన సంస్థైర్వాశ్వశవర్తై ర్విడంతః = అష్టమరాశ్యుక్తమగు, ఆ 22 వ ద్రోక్ష్ణాణము సర్వద్రోక్ష్ణాణమయ్యెనేని మృతశరీరము కుక్క నక్క మొదలైన జంతువులచేతభక్షింపబడి విస్తారముపరిణమించును, శివపరిణామః = మృతశరీరముగతిని, చింతనీయః = విచారించదగినది, పురుషిరచిత శాస్త్రాత్ = వ్యాప్తిజేయబడిన శాస్త్రమువలన, గత్యనూకాచింత్యం = మృతునికి గలుగుగతియు, అనూక = పూర్వజన్మస్థితియు, ఆది = ఇవి మొదలుగాగలవిషయము, చింత్యం = విచారించదగినది.

తా. పూర్వముజెప్పబడిన ప్రకారము, అష్టమరాశియందలి ద్రోక్ష్ణాణముననుసరించి అనగా, జననలగ్న ద్రోక్ష్ణాణమునకు నిరుపదిరెండవ ద్రోక్ష్ణాణముననుసరించి శరీరపరిణామ మాలోచించదగియున్నది. మరియు, నాద్రోక్ష్ణాణముననుసరించు శివపరిణామము గూడ యోచింపదగినది. అగ్ని, జల, మిశ్రద్రోక్ష్ణాణముల వలన, భస్మసంక్షేద శోషదులగల్గిననగా పాషాణసాద్రోక్ష్ణాణము, అగ్నిద్రోక్ష్ణాణమనియు, కుభగ్రహద్రోక్ష్ణాణము, జలద్రోక్ష్ణాణమనియు, పాషాణసాద్రోక్ష్ణాణమునకు కుభద్రోక్ష్ణాణమును, కుభగ్రహయంతిమగు పాష

దేహిక్మాణమును, మిశ్రదేహిక్మాణము లనబడునుగాన, ఇరువదిరెండవ దేహిక్మాణము అగ్ని దేహిక్మాణముగునెడల జాతకుడు నురణించితరువాత వానిశరీరముదహింప బడుననియు, జలదేహిక్మాణముగునెడల జాతకునిశరీరమును రణానంతరమున నుదకమధ్యమున బడవేయబడు ననియు, మిశ్రదేహిక్మాణముగునెడల, జాతకునిమరణానంతరమున నాశరీరముదహింపబడ కయు, జలమున వేయబడకయు, నొక్కచోబడియుండుననియును, దెలియదగినది. మరియు నాయురువదిరెండవ దేహిక్మాణము వ్యాళదేహిక్మాణముగునెడల జాతకుని మృతశరీరము, కుక్కలు, నక్కలు, మొదలగు జంతువులచే దినబడును నొకచోటనుండి మరియొకచోటికి నీడ్వబడుచు, నానాభీభత్సమైపోవును.

[సర్వదేహిక్మాణములు:—కర్కటక ప్రథమ తృతీయములు, వృశ్చిక ప్రథమద్వితీయములు, మిసతృతీయము, అనునివి సర్వదేహిక్మాణములు.]

ఈవిషయమునకై “శశిగ్చ హర్షార్యాపరగః కీటస్యచ మిసపశ్చిమోషగతః నిభనేయ స్వభవంతి దేహిక్మాణాస్తస్యచ మృతస్వభూజంతి వాయసాద్యాః ప్రాణిసమూహానచాస్తీ సంజేవాః పాపగ్రహదృశాణో యస్మాప్తమరాశి సంస్థితోభవతి దహనంప్రాప్నోతిసోమృతమాతో నిశ్చయాత్ప్రవచేత్ ఏవంసౌమ్యదృశాణో జలమధ్యేక్షిప్యతే సరోత్రమృతః సౌమ్యదృశాణః పాపైః పాపదృశాణోపి సౌమ్యయుతః యస్మాప్తమభవనగతశ్శోమం ప్రాప్నోతిసోపిమృతః” అని మునివర్యులనేకులు వచించియున్నారు. మరియు సారావళీకార మనిచే ఒక్కొక్కదేహిక్మాణమునకు వేర్వేరుగ ఫలితములను వివరముగా వచింపబడియున్నది. ఇదియుగాక నురణించివానికి గలిగెడిగతి, భూజన్మస్థితి మొదలగు విషయములు విపులముగా వచింపబడిన కాస్త్రములవలన, చక్కగ విచారింపదగినది.

పుట్టినప్రాశి యేలోకమునుండి వచ్చి యిచ్చట జన్మించెననుటను

దెలియు వివరము.

శ్లో. గురు రుచుపతి శుక్రౌ సూర్య భౌమౌ యమ జ్ఞౌ.

విబుధ పితృ తిరశ్చో నారకీయాంశ్చ కుర్యుః

దినకర శశి వీర్యాధిష్ఠితా త్ర్యంశనాథా

త్ప్రవరసంనికృష్టాస్తుగ హీనా దమాకే.

14

టీ. గురుః = బృహస్పతి, ఉడుపతికుక్కా = చంద్రకుక్రులు, సూర్యభౌమౌ = రవి కుజులు, యమజ్ఞౌ = శనిబుధులు, వీరలుక్రమముగా, విబుధపితృతిరశ్చో నారకీయాంశ్చ = దేవపితృతిర్యక్ సరకలోకములు సంబంధులైన వారినిగను, కుర్యుః = చేయుదురు, అదియెట్లు నిన, దినకరశశివీర్యాధిష్ఠితా త్ర్యంశనాథాత్ = సూర్యచంద్రులలో నెవడుబలవంతుడై యుండునో వానితో గూడిన దేహిక్మాణాధిపతి యేగ్రహమో ఆగ్రహమునకు చెప్పిన లోకముననుండివచ్చి జన్మించెనని చెప్పవలయును, ప్రవరసమనికృష్టాస్తుగహీనాదమాకే = (అ

గా) ఆయాలోకమునకు జెప్పబడిన గ్రహము ఉచ్చరాశిగతమైయుండెనేని శ్రేష్ఠమై యుండెననియు నీచరాశిగతమై యుండెనేని హీనుండయి యుండెననియును ఉచ్చరాశిని విడచి నీచరాశిని పొందక యుండెనేని మధ్యముండయి యుండెననియును తెలియవలెను, అనూకము = పూర్వజన్మము.

తా. జనన కాలమున నూర్యచంద్రులలో బలవంతుడైన వానితోడ గూడినద్రోక్కాణమున కధిపతి యేగ్రహమో ఆగ్రహమునకు జెప్పిన లోకముననుండి యిచ్చటికివచ్చి జనించెనని నూహింపదగినది. అందు వాద్రోక్కాణాధిపతి బృహస్పతియగు నెడల దేవలోకమునుండి వచ్చెననియు, చంద్రశక్తియలలో నొకగ్రహమగు నెడల బిభృలోకమునుండి వచ్చెననియు, రవ్యంగారకులలో నొకగ్రహమగు నెడల తిర్యగ్లోకమునుండి వచ్చెననియు, శనైశ్చర, బుధులలో నొకగ్రహమగు నెడల నరకలోకమునుండి యిచ్చటికివచ్చి జనించెనని జెప్పదగినది, మరియు, నాగ్రహము ఉచ్చరాశిస్థితుడగు నెడల జాతకుడు పూర్వ జన్మమున శ్రేష్ఠుడైయుండెననియు, నీచరాశి గతుడైయుండునెడల జాతకుడు పూర్వ జన్మమున నీచుడైయుండెననియు, ఉచ్చ నీచ రాసులకు మధ్యమున నుండునెడల జాతకుడు ప్రవరుడుగాకను, నికృష్టుడుగాకను మధ్యముడై యుండెననియును, నూహింపదగి యున్నది.

— మరణించిన వానికి గలుగజోయెడి గతిని దెలియు వివరము. —

శ్లో. గతిరపి రిపు రంధ్ర త్ర్యంశపోఽస్తస్థితోవా

గురు రథ రిపు కేంద్ర చ్ఛిద్రగ స్సోస్వి శ్చసంస్థః

పుదయతి భవనేఽంత్యే సౌమ్యభాగేచ మోక్షో

భవతి యది బలేన ప్రోజ్ఞిత స్తత్ర కేమాః.

15

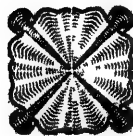
టీ. గతిరపి రిపురంధ్ర త్ర్యంశపః = జనన కాలమునందు 6-7-8 స్థానములు గ్రహవర్జితములై యుండెనేని షష్ఠాష్టమభావములయందు ఏద్రోక్కాణములందునో లేకయీద్రోక్కాణాధిపతులలో నెవడుబలవంతుడైయుండునో వానికి చెప్పిన లోకమునకు పుట్టినవాడు పోవుననిభావము. అస్తస్థితోవా = జన్మలగ్నమునకు 7-స్థానములో నొక్కస్థానమున గ్రహముండెనేని ఆగ్రహమునకు జెప్పబడియున్న లోకమునకుపోవును. (అస్తస్థితోవా అని = సప్తమస్థానము మాత్రమే చెప్పబడియున్నను, వాశబ్దమువలన షష్ఠాష్టమంబులును గ్రహింపఁతగును) రిపుకేంద్రచ్ఛిద్రగః = షష్ఠకేంద్రాష్టమములను పొందియున్న, గురుః = బృహస్పతి, సోస్విశ్చసంస్థః = తనఉచ్చస్థానముననుండు కాలమున పుట్టినవానికి, మోక్షోభవతి = మోక్షముగలుగును, ఉదయతి భవనేఽంత్యే = మినరాశిలగ్నమై, సౌమ్యభాగే = శుభగ్రహసంఘాతముందు గురువుండి, కేమాః = తక్కినగ్రహములు, బలేనప్రోజ్ఞితాయది = బలహీనములై యుండునెని, తత్ర = అట్టి కాలమున పుట్టినవానికి, మోక్షోభవతి = మోక్షముగలుగును.

తా. జనన కాలమున లగ్నమునకు, 6-7-8 స్థానములు గ్రహములు లేకుండయుండగా నెడల నాచంద్రావృత్తి భావములందు నేత్రైక్యాణము లుండునో వారెందు ద్రోక్యాణాధి పతులలో బలవంతమగు గ్రహమునకు జెప్పబడియుండు లోకమునకు, (14వ స్లోకమునకె ప్పబడిన ప్రకార మేర్పడులోకమునకు) వారితడు బోవునని వచింపదగినది. మరియు శావ స్థ, సప్తమావృత్తి స్థానములలో నొకస్థానమున గ్రహముండునెడల నాగ్రహమునకు జెప్ప బడిన లోకమునకు బోవునని జెప్పదగినది మరియునుండెందుస్థానముల యందైనను, మూ డుస్థానముల యందైనను గ్రహములుండునెడల నందు బలాధిక గ్రహమునకు జెప్పబడిన లోకమునకు బోవునని జెప్పదగినది. ఈస్లోకమున “అస్తస్థితోవా” అని సప్తమస్థాన స్థితిగ్ర హముని చెప్పుచు “వా” శబ్దము జేర్చియుండుటచే చంద్రావృత్తి స్థానములను రెండినిగూడ గ్ర హింపదగి యున్నది. ఈవిషయమునకు “సురపితృ తిర్యబ్జరకాక్ గురురుడు పసితానస్యగ్ర వీజ్ఞ యమా రిభురంధ్రిత్ర్యంశక పానయంతి చాస్తారి నిధనస్థాః” అనిలఘు జాతకమున వచిం ప బడియున్నది, వచ్చుచుమునుగాని, కేంద్రములనుగాని, అష్టమమునుగాని బొందియున్నట్టి బృహస్పతి తనయుచుస్థానమగు కర్కటక రాశియందుండగా జనించినవానికి మోక్షముగలుగు చున్నది మరియు, మిసరాశి జనన లగ్నమై, శుభగ్రహ నవాశయిండు బృహస్పతియండి తక్కిన గ్రహములు బలహీనములై యుండునెడల తత్కాలమున బుట్టినవానికిని మోక్షము గలుగు చున్నది. ఇంగులకు, “వస్తావృత్తుకంతుక గో జీవశ్చే ద్భవతి మిసలగ్నవా, శేషై రబలైర్దన్యని మగణేవా మోక్షగతిమాహుః” అని లఘుజాతక గ్రంథమున వచింపబడి యు న్నది. జననకాలమున లగ్న ద్రోక్యాణమునకు నిరువదిరెండవ ద్రోక్యాణము, తదధిపతి, అష్ట మస్థానము, తదధిపతి, కేంద్రస్థానములు, వస్తావృత్తి, బృహస్పతి అను వారియొక్క బలముల చక్కగా నూహించి ఫలితముల జెప్పదగినది.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

నై ర్యా ణి కా ధ్యా య నా మ క

చతుర్వింశోధ్యాయము.

శ్రీ ర స్తు.

బృహజ్ఞాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

నష్టజాతకాధ్యాయము. పంచవింశోధ్యాయము.—25.

జనన కాలమెరుగని వానికి ప్రశ్నకాలముచే జన్మకాలము నెరుగు విధులు
అయిన నిర్ణయము.

శ్లో. ఆధానజన్మా పరిబోధకాలే
సంపృచ్ఛతో జన్మ వదేద్విలగ్నాత్
పూర్వాపరాథే భవ నస్యవింద్యా
ద్భానా పుద్గ టీణగే ప్రసూతిమ్.

1

టీ. ఆధాన జన్మపరిబోధకాలే = ఆధాన జన్మకాలములు తెలియకయున్న సమయమున, సంపృచ్ఛః = ప్రశ్న చేసినవానికి, విలగ్నాత్ = ప్రశ్న లగ్నమునుబట్టి, జన్మ-జన్మకాలమును, వదేత్ = చెప్పవలయును, పూర్వాపరాధేభవనస్యవింద్యా ద్భానా పుద్గ టీణగే ప్రసూతిం = లగ్నప్రథమ హోరయందు ప్రశ్న చేసెనేని నూర్చుండు ఉత్తరాయణమైన మకరాది మట్కుచుండుండగా జన్మమనియు, లగ్న ద్వితీయ హోరయందు ప్రశ్న చేసెనేని నూర్చుండు దక్షిణాయనమైన కర్కటాదిరాశిమట్కుచుండుండగా జననమనియును తెలియవలెను.

కా. ఆధాన కాలమును, జనన కాలమును దెలియ కుండునప్పుడు, ప్రశ్నలగ్నమునుబట్టి ప్రశ్న చేసినవానికి జన్మకాలమును, జెప్పవలెనది. పృచ్ఛకుడు లగ్నప్రథమ హోరయందు ప్రశ్న చేయునెడల, “ఉత్తరాయణమున” అనగా నూర్చుండు, మకర, కుంభ, మీన, మేష, వృషభ, మిథున రాసులయందుండు కాలమున జననమనియు, లగ్న ద్వితీయ హోరయందు ప్రశ్న చేయునెడల “దక్షిణాయనమున” అనగా నూర్చుండు, కర్కటక, సింహ, కన్య, మేఘ, వృశ్చిక, ధనురాదుల యందుండు కాలమున జనన మనియు దెలియవలెనది.

— సంవత్సర ఋతువులు దెలియు విధము. —

శ్లో. లగ్నత్రికోణేషు గురుస్త్రిభాగై

ద్వికల్ప్య వర్షాణివయోఽనుమానాత్

గ్రీష్మోర్క లగ్నేకథితాస్తుశేషే

రన్యాయనై వృతురర్కచారాత్.

2

టీ. త్రిభాగైః = ప్రక్షలగ్న ద్రోక్కాణములచేత, లగ్నత్రికోణేషు = లగ్నత్రికోణముందు, గురుః = బృహస్పతి యుండెనని తెలియఁదగినది. వయోఽనుమానాత్ = ప్రక్షజేసిన వానిని ఇన్ని సంవత్సరముల వయస్సుండునని ఊహించి, వర్షా = సంవత్సరములను, వికల్ప్య = కల్పించి చెప్పవలెను, గ్రీష్మోర్కలగ్నే = ప్రక్షలగ్నమున నూర్కయందుండెనేని గ్రీష్మఋతువునందు జననమని చెప్పదగును, కథితాస్తుశేషే = ప్రక్షలగ్నమున ఇతరులుండిరని = ద్రోక్కాణైశ్చి రాదయశ్చివజ్ఞ గృహిషాద్యత్సవా = చంద్రాదులకుఁ జెప్పియున్న ఋతువులందు జననమని చెప్పదగును అన్యాయనై = ఒకటియనమందు మఱియొక ఋతువున చెప్పినది, అర్కచారాత్ = సూర్యచారమువలన, ఋతుః = ఋతువు తెలియవలెను.

తా. పుచ్చకుడు ప్రక్షజేసిన లగ్న ద్రోక్కాణముల వలన లగ్నపంచమ నవమరాశులయందు జనన కాలమున గురుస్థితియని యెరుంగదగినది అనగా లగ్నప్రథమ ద్రోక్కాణమున ప్రక్షజేసిన యెడల ప్రక్షలగ్న రాశియందే గురువుండు కాలము జననమనియు, లగ్నద్వితీయ ద్రోక్కాణమున ప్రక్షజేసిన యెడల ప్రక్షలగ్నమునకు పంచమరాశియందు గురువుండు కాలమున జననమనియు లగ్నతృతీయ ద్రోక్కాణమున ప్రక్షజేసిన యెడల ప్రక్షలగ్నమునకు నవమస్థానమున గురువుండు కాలమున జననమనియు, నూహింపదగినది. ప్రక్షికాలము, లగ్నప్రథమ ద్రోక్కాణమునందగు నెడల లగ్నరాశి కన్నవరాశియందు గురువుండునో యన్ని సంవత్సరములు ప్రక్షజేసిన వానికైనవనియు, ద్వితీయ ద్రోక్కాణమునందగు నెడల ప్రక్షలగ్న పంచమరాశ్యాదిగా నెన్నవరాశియందు గురువుండునో యన్ని సంవత్సరములు పుచ్చకున కైనవనియు, తృతీయ ద్రోక్కాణము నందగు నెడల ప్రక్షలగ్న రాశికి నవమరాశ్యాదిగా ఎన్నవరాశియందు గురువుండునో యన్ని సంవత్సరములు ప్రక్షజేసిన వానికైనవనియు కొందరు వచించుచున్నారు అయిన నిది సమ్యక్మైనదిగా తోచుటలేదు ద్రోక్కాణ లగ్నే క్రమశక్తురాశౌ గురుర్విలగ్నాది త్రికోణగోళవేత్, సుబద్ధవే తత్కగణిత మేణస్వాచ్చార భాదబ్దగతిం ప్రగణ్యాత్” అనుయవశేషుని వచనానుగుణ్యముగ గురుస్థితి తెప్పరియున్నది అయినను ప్రక్షలగ్నమునందలి ద్వాదశ భాగ క్రమమున ప్రతిరాశియందును గురుసంచార కాలమూహింప దగియున్నది. ఇట్లు యోచించుకాలమున కేవలము పంచాంగము సాధారముగొని యందలి గురుసంచారము స్థిరపరమ గూడదు గురుసంచార విషయము దివ్యగానుండు నెడల ఫలములు జెప్పిన ప్రకారముజరగవలెండును గాన గురుసంచార

రసిద్దాంతమును గుర్తించుకొనిగుడస్థితిని దెలియ దగినది. పుచ్చకుడు లగ్నప్రథమద్వాదశ కాంక్షాయందు బ్రహ్మించిన యెడల గురువు లగ్న రాశి గతుడైన కాలమున జననమనియు, ద్వితీయ ద్వాదశాంక్షాయందు బ్రహ్మించినయెడల లగ్నమునకు ద్వితీయరాశియందు గురువుండగా జననమనియు, లగ్న తృతీయ ద్వాదశాంక్షాయందు బ్రహ్మించిన యెడల ప్రక్షలగ్నమునకు తృతీయ రాశియందు బృహస్పతి యుండుకాలమున జననమనియు, ఇట్లే,

చతుర్థ ద్వాదశాంక్ష యగునెడల - ప్రక్షలగ్నమునకు 4-వ రాశియందు

పంచమ	"	"	5-వ	"
షష్ఠమ	"	"	6-వ	"
సప్తమ	"	"	7-వ	"
అష్టమ	"	"	8-వ	"
నవమ	"	"	9-వ	"
దశమ	"	"	10-వ	"
ఏకాదశ	"	"	11-వ	"
ద్వాదశ	"	"	12-వ	"

యందును బృహస్పతి యుండుకాలమున జననమని యూహింపదగినది. ఈవిధములుగా గురుస్థితి నెరింగి పుచ్చకుని యాకారమునుజూచి వానివయస్సును రహస్యముగ నూహించి ఒక్కొక్క రాశియందు నొక్కొక్క సంవత్సర కాలము వంతున ద్వాదశరాసుల యందును పండ్లొండెండ్ల కాలము సంచారముచేయు బృహస్పతి స్థితినినుసరించును పుచ్చకుని వయస్సును స్థిరపరుప వలయును, ఉదాహరణము.

మిథున రాశియందు గురువుండగా పుష్యరాశియందు తృతీయ ద్వాదశాంక్షాయందు ప్రక్ష జేసినయెడల, కర్కాటక రాశియందు గురువుండు కాలమున జననమని యి, పుచ్చకుని యాకారమును జూచుటచే గుమారు 30 వత్సరములకు మైదినవాడును, 40 వత్సరములకు లోబడినవాడని తోచునెడల, కర్కాటకమున రెండుసార్లు బృహస్పతి యుండుకాలము లెట్లండుటకు $12 + 12 = 24$ వత్సరములకు ప్రస్తుతము మిథునమున నుండుటచే మూడవ సంచారమున కర్కాటకమునుండి మిథునము వరకు 11 రాసులగుటచే $24 + 11 = 35$ గనుక 35 వత్సరములు పూర్తియై 36 వసంత్సరము జరుగుచుండవలెనని నూహింపదగినది ఇట్లు నూహించుటకు వీలుగానియెడలకు గురు భగణసంచయము గలిగినను, పురుషలక్షణోక్త శ్రేయకారము గురుభగణమునూహించుటకై పుచ్చకునిచే బృహస్పర్య చేయించదగినది.

పురుషలక్షణమున బృహస్పర్య వివరము.

పాదోపగుర్భా ప్రథమం, ప్రతిష్ఠా జగ్జ్యోతియంతు సకానువక్రో, మేదోమ్రయము మ్మంచ తత్స్థితియం, శాఖిం కటం చేతి చతుర్థ మాహుః, ఉదరం కథ యంతి శరీరమం చ్యోగమం, మష్ట మధస్తస్పాస్పతిం అభసత్తు మంసః త్విణీ, కథమం త్యజ్యతు శాన్త

కంధరే, నరమం నయనేచ సభ్యనే సలలాటం దశమం శిరస్తథా, అకుభే వ్య కుభం దశా ఫలం చరణాద్యేషా కుభేషా శోభనమ్ అని బుగవలక్షణమున జెప్పబడియున్నది. ఈలక్షణము ప్రకార ముహించుటకై పుచ్చకుని బృహస్పర్య చేయవలసినగా.

పాదములు, గుల్ఫము, చీలమండలు, పిటిలో నొక్కటి తాళినయెడల 1 గురుభగణం				
పిక్కలు మోకాళ్లు	"	"	2	"
శిశ్నము, వృషణములు తొడలు	"	"	3	"
నాభి కటప్రదేశము	"	"	4	"
కడుపు	"	"	5	"
రోమ్మ పునములు,	"	"	6	"
భుజముల శిరములు	"	"	7	"
ఓవ్ర కంధరములు	"	"	8	"
నేత్రములు కనుబొమ్మలు	"	"	9	"
లలాటము శిరస్సు	"	"	10	"

ను గతంచినవని యూహించి సంవత్సరనిశ్చయముగా వించవలెను. ఇట్లుగమనించుటచే గురుభగణమునకు 12-వ త్సరముల ప్రకారము, 10 గురుభగణములకు 10 X 12=120వత్సరములవరకు జెప్పదగును గాని, అందులకు వైబడినవాని విషయమును గమనించుటకై ప్రశ్నించిన యెడల సంవత్సర నిశ్చయమునకే యుపాయమును లేక యున్నదని జ్యోతిలక్కు యభిప్రాయముగా నున్నది.

—ॐ ఋతుస్థిర యము. ॐ—

ప్రశ్నలగ్నమున నూర్యమందు నెడల గ్రీష్మఋతువున జననమని చెప్పదగినది. తక్కిన గ్రహములలో నేయే గ్రహము లగ్నమునందుండునో యాగ్రహమునకు జెప్పబడిన ఋతువునందు జననమని చెప్పదగినది. ఇందులకు వివరము “ద్రోక్వానై శ్చిశ్నోదయ శ్చశికుజ్జగ్వాదిపూర్వాయా” అనిచంహ్రాదులకు జెప్పబడిన ఋతువులనుండు జననమని చెప్పదగినది గనుక, ప్రశ్నలగ్నమున శనైశ్చరుడున్నను, శనైశ్చర ద్రోక్వాణముగా నున్నను శిశిరఋతువనియు శుక్రశుక్రమున్నను, శుక్ర ద్రోక్వాణముగా నున్నను వసంతఋతువనియు అంగారకుడున్నను అంగారక ద్రోక్వాణముగా నున్నను గ్రీష్మఋతువనియు, బుధుడున్నను బుధ ద్రోక్వాణముగా నున్నను శరదృతువనియు గురువున్నను గురు ద్రోక్వాణముగా నున్నను హేమంత ఋతువనియు, నూహింపదగినది. ప్రశ్నలగ్నమునం దనేక గ్రహములుండు నెడల నండు బలవద్ద్రోహమునకు జెప్పబడియుండు ఋతువును స్థిరపరుప వలయును, ప్రశ్నలగ్నముననే గ్రహమును లేకుండునెడల తత్కాలద్రోక్వాణము గ్రహసంబంధమో యాగ్రహ సంబంధమో ఋతువని జెప్పదగినది ఒక అయనమున మరియొక ఋతువు వచ్చిన యెడల సౌర మాసములైన ఋతువుల నూహించి జెప్పదగినది.

రవి శేష, వృషభము లందుండు నెడల వసంత ఋతువు
మిథున, కటకము లందుండు నెడల శ్రీష్టఋతువు
సింహ, కన్యా రాశులందుండు నెడల వర్ష ఋతువు
తుల, వృశ్చికములందుండు నెడల శరదృతువు
ధను, ర్యకరముల యందుండు నెడల హేమంత ఋతువు
కుంభ మీన రాశులయం దుండు నెడల శిశిర ఋతువు
అని యేర్పడి యుండుటచే యాశ్రయ మహింస దగియున్నది.

ఇట్లు గణించు నప్పుడు కొన్ని సమయములయందు, ఒక అయనమున మరియొక ఋతువు వచ్చుటయుగలుగాన అట్లు ఏర్పడి నపుడు, సౌరమాసము ననుసరించి ఋతువు జెప్పదగినది శిశిర ఋతువని ఏర్పడు నెడల నూర్యుడు, మకరకుంభ రాశులయందు సంచరించు కాలమున జననమనియు, వర్ష ఋతువగు నెడల సింహ కన్యా రాశులయందు నూర్యుడు సంచరించు కాలమనియు వై పట్టికయందు గణపరుపబడిన ప్రకారము జెప్పదగినది.

అయనము వ్యత్యస్తమగు నెడల గ్రహపరివర్తనచే ఋతుపరిజ్ఞాన ప్రకారము, మాస, తిథి నిర్ణయ క్రమ వివరము.

శ్లో. చంద్ర జ్ఞ జీవాః పరివర్తనీయా

శ్మశ్రామి మందై రయనే విలోమే

దేక్కాణభాగే ప్రథమే తు పూర్వో

మాసోను చాతా చ్చ తిథి ర్వికల్పాః.

3

టీ. అయనం అయనము, విలోమే = వ్యత్యస్త మగుచుండిన, చంద్రజ్ఞజీవాః = చంద్రబుధగురువులు, శ్మశ్రామందైః = శుక్ర కుజశనిలచేత, పరివర్తనీయాః = మార్పుటకుదగినవారగుదురు, దేక్కాణభాగే = దేక్కాణభాగములు 10 టియందు, ప్రథమే = మొదటిది. భాగములలో ప్రక్షింపచేసిన, పూర్వోమాసః = వచ్చిన ఋతువులో మొదటి మాసమనియు, ప్రక్షింప దేక్కాణభాగములు 10 టిలో ఉత్తరార్ధమందున్న 5 భాగములయందు ప్రక్షింపచేసిన వచ్చిన ఋతువులో రెండవ మాసమనియును చెప్పదగినది, అనుపాతాత్ = త్రైరాశికము వలన, తిథిః = జన్మతిథి, వికల్పాః = కల్పింపదగినది.

తా. అయనమువ్యత్యస్తమగు చుండునెడల చంద్ర బుధ గురులు, శుక్ర కుజ శనిలచే వ్యత్యయముగానుంచదగిన వారగుదురు. అనగా గ్రహయోనిభేదా ధ్యాయమునందు గ్రహముల ఋతువిభాగము ప్రకారము ఉపింపుచు, ఉత్తరాయనమున, దక్షిణాయన సుబంధమగు ఋతువు లేర్పడునెడల పరివర్తనక్రమముగ లెక్కగొని ఆక్రమమున, ఆ అయనమున శేఋతువుగా నుండదగునో వదలనినే నిర్ణయింపదగినది.

ఇందు కుక్రముకువగునెడల చంద్రముకువనియు, అంగారకముకువగునెడల బుధుకువనియు, శనిశ్యురుని ఋతువగునెడల, బృహస్పతి ఋతువనియును, డెలియదగినది. అంగారకనూర్ములకు గ్రీష్మఋతువగుచుండుటచే వారిద్దరకును బుధుడే పరివర్తనీయుడగుచున్నాడు. ఇందువలన ఉత్తరాయనమున వర్షఋతువని యేర్పడునెడల వసంతఋతువున జననమనియు దక్షిణాయనమున వసంతఋతువని యేర్పడునెడల వర్షఋతువున జననమనియు, తెలియదగినది. ఉత్తరాయనమున పౌషఋతువని యేర్పడునెడల శిశిరఋతువునందు జననమనియు, దక్షిణాయనమున శిశిరఋతువున నేర్పడునెడల పౌషఋతువున జననమనియు, డెలియదగినది. ఉత్తరాయనమున కరద్యుకువని తెలియునెడల, గ్రీష్మఋతువున జననమనియు దక్షిణాయనమున గ్రీష్మఋతువు నేర్పడునెడల కరద్యుకువున జననమనియును డెలియదగినది.

—॥ మాసక్రమ నిర్ణయము. ॥—

ప్రశ్నలన్ని దోక్కాణములగు 10 టియందు మొదటియైదుభాగములయందు బ్రశ్నచేయబడునెడల వైకనుబహుపబడిన ప్రకారము యేర్పడినఋతువున ప్రథమహాసమున జననమనియు, వెనుకటి యైదుభాగములయందు బ్రశ్నచేయబడునెడల ద్వితీయహాసమున జననమనియు తెప్పదగినది.

—॥ తిథి నిర్ణయము. ॥—

ఒకదోక్కాణమునకు 10 భాగములు, ఆభాగములను లిప్తులుచేయగ $10 \times 60 = 600$ లిప్తులగుచున్నవి. ఈ 600 లిప్తయందు, 800 లిప్తులు ఒకహాసమునకు అగుచున్నవి. 800 లిప్తులగుటచే ఒకతిథికి 10 లిప్తులగుచున్నవిగాన త్రైరాశికమువలన చెల్లిన లిప్తులను తీసికొని తిథినిర్ణయముగావింపదగినది.

—॥ చాంద్రమాస తిథి నెరుంగు క్రమము. ॥—

శ్లో. అత్రాపి హోరా పటవో ద్విజేంద్రా
సూర్యాంశతుల్యాం తిథిరుద్దిశంతి
రాత్రి ద్యుసంక్షేప విశోమజన్మ
భాగైశ్చ నేలాః కమశో వికల్ప్యాః.

4

టీ. అత్రాపి = ఈ తిథిజ్ఞానమునకు, హోరాపటవః = హోరాకాస్త్ర కుశలంలైన, ద్విజేంద్రా = సూర్యశాస్త్రములు, సూర్యాంశతుల్యాం = స్ఫుటసూర్యభాగ సమానమైన, తిథిం = తిథిని, ఉద్దిశంతి = చెప్పుదురు. రాత్రిద్యుసంక్షేపవిశోమజన్మ = రాత్రిసంజ్ఞములైన మేష వృషభ మిథున కర్కట ధను ర్మకరములలో నొకటి ప్రశ్నలన్ని బయ్యెనేని తుల జననమనియు, దివాసంజ్ఞములైన సింహ కన్యా తులా వృశ్చిక కుంభమీనములలో నొకటి ప్రశ్నలన్ని బయ్యెనేని రాత్రిజననమనియు తెలుగదగును. భాగైశ్చనేలాః కమశోవికల్ప్యాః = జన్మకాల గడియను క్రమముగ వికల్పముచేసి చెప్పవలెను.

తా. ఈ చాంద్రమానతిథి నిర్ణయమునందు హోరాకాస్త్రజ్ఞులగు మనిషులవ్రతము న్నుటసూర్యభాగ సమానమగు తిథినిజెప్పదురు, అనగా పృథ్వీకుడుపూర్వ జేయు కాలమున సూర్యుడుండు రాశియందు ఎన్ని భాగములు చెల్లియుండునో అన్ని తిథులు జననమాసమున కు క్లప్తప్రతిపదాదిగ చెల్లియుండుననియు, పూర్వా కాలమున సూర్యుడు తాను గుంచరించు లగ్నమున ఎన్న భాగమునండునో యన్న వత్తిథియందు జననమనియు, సూహించి చెప్పవలెనది. ఈవిషయమునకు “పృచ్ఛాకాలే రవిజాయావంతోం కాస్య టేన సంభుక్తాః రాశేస్తాస్తిథయ స్సున్య క్షుక్లాదావర్కమాసవ్య” అని మణిభుడు వదించియున్నాడు; మరియు.

మకరమాసమని చెలియబడు నెడల మాఘమాసమనియు

తుంభ ” ఫాల్గుణమాసమనియు

మీన ” చైత్రమాసమనియు

మేష ” వైశాఖమాసమనియు

వృషభము ” శ్రేష్ఠమాసమనియు

మిథునము ” ఆషాఢమాసమనియు

కర్కాటకము ” శ్రావణమాసమనియు

సింహ ” భాద్రపదమాసమనియు

కన్యా ” ఆశ్వయుజమాసమనియు

తులా ” కార్తీకమాసమనియు

వృశ్చిక ” మార్గశిరమాసమనియు

ధనుర్మాసమని ” పుష్యమాసమనియు

యారీతిగా సూహింపదగినది కాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయముగా నున్నవి.

॥—॥ దివారాత్రుల నిర్ణయము ॥—॥

తా. సంజ్ఞాధ్యాయమున జెప్పబడియుండరీతిగా దివారాత్రులయందు బలముగలిగిన రానుభేదములెరింగి, రాత్రిబలరాసులగు, మేష, వృషభ, మిథున, కర్కాటక, ధనుర్మకరములలో నొకటి ప్రక్షలగ్నమగు నెడల పగలుకాలమున జననమనియు, దివాబలరాసులగు, సింహ, కన్యా, తులా, వృశ్చిక తుంభ మీనములలో నొకటి ప్రక్షలగ్నమగు నెడల రాత్రికాలమున జననమనియును సూహించిజెప్పవలెనది

—॥ సమయనిర్ణయము. ॥—॥

పూర్వకాలమున రవిగతలిప్తలను, గుణించి రాత్రికాలమునందు జనించినట్లు యేర్పడియుండు నెడల దివాప్రమాణ ఘడియలచేత రవిగతలిప్తలనుగుణించి, రాత్రిప్రమాణఘడియలచేత భాగించునెడల, రాత్రిజననకాల ఘడియలేర్పడును, పగటికాలమున జనించినట్లు యేర్పడియుండు నెడల రాత్రిప్రమాణఘడియలచే రవిగతలిప్తలనుగుణించి, దివాప్రమాణఘడియలచే భాగింపగా దివాజననకాల ఘడియ లేర్పడును.

ఈవిషయమున, కొందరు, రాత్రియందైనను పగటియందైనను, ప్రశ్నకాలమునకు ఎన్ని ఘడియలు చెల్లియుండునో యన్ని ఘడియలకు జననమయియుండు నగుననియు, రాత్రిజననమనియేర్పడునెడల, ప్రశ్నకాలమునుండి భుక్తముగావలసియుండు నన్ని ఘడియలకు జననమనియు, పగటికాలమందనియేర్పడు నెడల, ప్రశ్నకాలమునకు, చెల్లియుండు నన్ని ఘడియలకు జననమని మరికొందరును వచించుచున్నారుగాని వెనుకటిరెండు పద్ధతులను సరియైనవిగా వుఅని శాస్త్రజ్ఞులనేకుల యభిప్రాయముగానున్నది.

— మతాంతర మాసజ్ఞానోపాయ వివరము. —

శ్లో. కేచి చ్చశాంకా ధ్యుషితా న్నవాంశా
చ్యుక్తాంతసంజ్ఞాం కథయంతి మాసమ్
లగ్నత్రికోణోత్తమ వీర్యయుక్తం
సంప్రోచ్యతేగాలభనాదిభి ర్వా.

5

టీ. కేచిత్ = కొందఱుచారులు, శశాంకాధ్యుషితాత్ = చంద్రాధిష్ఠితమైన, నవాంశాత్ = నవాంశవలన, శుక్లాంతసంజ్ఞాం = శుక్లాంతసంజ్ఞకమైన, మాసం = మాసమును, కథయంతి = చెప్పుదురు. లగ్నత్రికోణోత్తమవీర్యయుక్తం తత్ప్రోచ్యతే = ప్రశ్నలగ్న సవమ పంచమములలో ఏరాశి ఉత్తమ బలయుక్తమైయుండునో ఆరాశియందు చంద్రుడుండఁగా వుట్టెనని చెప్పరిగినది. అంగాలభనాదిభి ర్వా = కాలాంగానియను శ్లోకమునకు జెప్పబడిన కాలపురుషుని అంగములలోనే రాశియుండెడు అంగమును పృచ్ఛకుడు స్మరించునో ఆ రాశియందు చంద్రుడుండఁగా బుట్టెననియుం జెప్పవచ్చును.

తా. కొందరు హోరాశాస్త్రకర్తలు చంద్రాధిష్ఠితమగు నవాంశమున శుక్లాంతసంజ్ఞకమగు మాసమును జెప్పుదురు. అట్లు చెప్పుటవలన ప్రశ్నకాలమున ఏరాశి నవాంశయందు జుండునునో యానవాంశకు మూడుభాగములుగ జేసి చంద్ర-వాంశ ప్రాప్తనక్షత్రము నెరిగి ఆనక్షత్రము ఏమాసమందలి శుక్లపక్ష పూర్ణిమయందు వచ్చునో యామాసమున జననమని నూహించదగి యున్నది. — శుక్లాంతసంజ్ఞకును మాసములేని నక్షత్రమునకు గురుచాళోక్త విధానముచేత శుక్లాంతసంజ్ఞకమగు మాసము కల్పింపదగినది. ఈవిషయమునకై “నక్షత్రేణ సహోదయ మస్తంవాదే న యాతి సురమంత్రీ తత్సంజ్ఞం వక్తవ్యం వర్షంమాసః క్రమేనైవ వర్షాణి కార్తికాదీన్యాగ్నేయాద్భద్వయాని యోజ్యాని క్రమశఃక్రీభంతు, పంచమము ముఖ్యమంత్యం చ యద్వర్షమ్” అను గ్రంథాంతరీక్షచరము గానబడుచున్నది. ప్రశ్నకాలమునందు చంద్రుడు వృషభరాశి నవాంశయందు 7-వ నవాంశములకు లోపుగ నుండునెడల ఆనవాంశగత నక్షత్రములు కృత్తికా రోహిణి లగుచుండుటచేతను కార్తీక శుద్ధ పూర్ణిమ కృత్తికా నక్షత్రయుక్తమగునని గనుకను, కార్తీకమాసమునందు జననమని చెప్పుదగినది. వృషభరాశి నవాంశయందు జేడునవాంశలకు మీదను మీదనరాశియందు 6 నవాం

కలకు లోతుగను యుండునెడల అనవాంకరాగిత నక్షత్రములు మృగశిర్షాద్ అగుచుండుట వలనను, మార్గశిర శుద్ధపూర్ణిమ మృగశిరా నక్షత్రయుక్త మగుటవలనను, మార్గశిరమాసమున జననమని నూహింపదగినది మిథుననవాంకాయందు రి నవాంకలకుమీదను కన్హాటక నవాంక కుందు అయిదునవాంకలకు లోతుగను, నుండునెడల అనవాంకరాగిత నక్షత్రములు పునర్వసు పువ్యమి లగుచుండుటచేతను పువ్య శుద్ధ పూర్ణిమ పువ్యమీ నక్షత్రయుక్త మగుచుండు టవలనను, పువ్యమాసమున జననమని చెప్పదగినది ఈరితిగనే నవాంకరాగిత నక్షత్రములు ఆశ్లేష మహానక్షత్రము లగునెడలను మాఘశుద్ధ పూర్ణిమ మహానక్షత్రయుక్త మగుట వల్లను మాఘమాసమున జననమని చెప్పదగినది. పూర్వఫల్గుని, ఉత్తర, హస్త యీ మూడు నక్షత్రములు నవాంకరాగిత నక్షత్రములై యేగ్గుడునెడల ఫాల్గుణ శుద్ధ పూర్ణిమ పూర్వఫల్గునీ ఉత్తర హస్త నక్షత్రములలో నొక నక్షత్రయుక్తమగుటచే ఫాల్గుణమాసమున జననమని చెప్పదగినది. నవాంకరాగితనక్షత్రములు చిత్తా స్వాకులగునెడల వైత్ర శుద్ధ పూర్ణిమ చిత్తా స్వాతీ నక్షత్రములలో నొక్క నక్షత్రయుక్త మగుటచే వైత్రమాసమున జననమని వచింప దగినది. నవాంకరాగితనక్షత్రములు విశాఖ, అనూరాధ లగునెడల వైశాఖమాస పూర్ణిమ విశా ఖా అనూరాధలలో నొక్క నక్షత్ర యుటమగుటచే వైశాఖమాసమున జననమని నూహింప దగినది. నవాంకరాగిత నక్షత్రములు శ్రేష్ఠ మూల లగునెడల శ్రేష్ఠమాస పూర్ణిమ శ్రేష్ఠ మూ లా నక్షత్రములలో నొక్క నక్షత్రయుక్తమగుచుండుటచే శ్రేష్ఠమాసమున జననమని వచింప దగినది నవాంకరాగిత నక్షత్రములు పూర్వాషాఢోత్తరాషాఢలగునెడల ఆషాఢ శుద్ధ పూర్ణిమ పూర్వాషాఢోత్తరాషాఢ నక్షత్రములలో నొక్కనక్షత్రయుక్తమగుటచే ఆషాఢమాసమున జననమని వచింపదగినది. నవాంకరాగిత నక్షత్రములు శ్రవణధనిష్ఠలగునెడల శ్రావణ శుద్ధ పూ ర్ణిమనాడు చంద్రుడు శ్రవణ ధనిష్ఠా నక్షత్రములలో నొక్కనక్షత్రమున యుండుటచేత శ్రావణమాసమున జననమని వచింపదగినది. నవాంకరాగిత నక్షత్రములు కేతభిష క్పూర్వాభా ద్లోత్తరాభాద్ర లగునెడల భాద్రపదమాస పూర్ణిమనాడు చంద్రుడు, కేతభిష క్పూర్వా భాద్లోత్తరాభాద్ర నక్షత్రములలో నొక్క నక్షత్ర యుటచే యుండుటచేత భాద్రపద మాసమున జననమని వచింపదగినది. నవాంకరాగిత నక్షత్రములు రేవత్యశ్విని భరణులగునెడల ఆశ్వయుజమాస పూర్ణిమనాడు చంద్రుడు రేవత్యశ్విని భరణనక్షత్రములలో నొక్క నక్ష త్రయుక్తమగు చుండుటవలన ఆశ్వయుజమాసమున జననమని వచింపదగినది యీ విషయ మున వై గ్రంథాంతరమున “త్రిభరికు పంచమ ముపాత్స్య మంత్యంచయద్వర్షం” అని చె ప్పబడియుండుటచే కార్తీకమాసము మొదలు 5-వ మాసమగు, ఫాల్గుణ మాసమునకును, 11-వ మాసము భాద్రపదంబునకును, 12-వ మాసము నాశ్వయుజమునకును, మూడేసి నక్ష త్రములు చేర్పదగినవనియు, తక్కిన 9 మాసములకును 8 చేసినక్షత్రములు చేర్పదగినవనియు జెప్పబడియున్నది. ఇందులకుగాను, “యద్రాశిసంక్షే పితాంకుః ప్రశ్నకాలే నవాంకకే స్థిత స్తద్రాశిః పూర్ణో యస్మిన్ కథవతి చంద్రమాః జన్మమాసస్స నిర్దిష్టః పురుషస్యతు పున్యతా కృష్ణపక్షంతితోమాసో క్షయోక్తతు విపశ్చితా” అని యవశేష్యుడు వచించియున్నాడు.

—❧— జన్మకాలమున చంద్రుడుండు సక్షత్రము నెరుంగుక్రమము. ❧—

ప్రక్షలగ్న పంచమ సవమములలో నేరాః మిక్కిలి బలయుక్తముగానున్నదో యారాశియందు చంద్రుడుండగా జననమని యెరుంగదగినది. మరియు పృచ్ఛకుని యంగ సృర్యజేయమనగా యేయంగమునుతానుతో యాయంగమునకు కాలాంగాని వరాంగమను క్లోక మున నేరాః చెప్పబడియున్నదో యారాశియందు జంద్రుడుండగా జననమని వచింప దగి నది. మరియు ప్రక్షకాలమున నేజంతువులు కనబడుటగాని యరచుటగాని తటస్థించు చు న్నదో యాకంతువులు యేరాః సంబంధములగుచున్ననో, యారాశియందు జంద్రుడుండ గానైనను జననమని వచింపదగినది.

—❧— ప్రకారాంతమున జన్మరాశి నెరుంగువిధము. ❧—

క్లో. యావ ద్దత శ్రీతకరో విలగ్నా

చ్చంద్రా ద్వదే త్తావతి జన్మరాశిమ్

మీనోదయే మీనయుగం ప్రదిప్తం

భక్యోహృతాకా రదుతైశ్చచింత్యమ్.

6

టి కిలికరః = చంద్రుడు, విలగ్నాత్ = ప్రక్షలగ్నముమొదలు, యావద్దతః = ఎన్నవరాశియందుండునో, చంద్రాత్ = ఆచంద్రుడున్న రాశిమొదలుకొని, తావతి = అన్న వరాశియందు, జన్మరాశిం = జన్మరాశిని, వదేత్ = చెప్పవలెను. మీనోదయే మీనయుగం ప్రదిప్తం = మీనము ప్రక్షలగ్నమైన మీనమందు చంద్రుడుండగా జననమని చెప్పవల యును. భక్యోహృతా కారదుతైశ్చచింత్యం = ప్రక్షకాలమందు ఏరాశిసంబంధమైనభక్త్యద్రవ్య ము లేబడునో ఆరాశియందు చంద్రుడుండగా జననమనియు, ఇంతువు ప్రక్షకాలమున కానబడునో ఆ యాకారముగల రాశియందు చంద్రుడుండగా జననమనియు ఏరాశి సమాన జంతుధ్వని ప్రక్షకాలమందు వినబడునో ఆరాశియందు చంద్రుడుండగా జననమనియు విచారింపవలయును.

తా. ప్రక్షకాలమున ప్రక్షలగ్నముమొదలు చంద్రుడుండు రాశివరకు ఎన్నిరా శులగుచున్ననో ఆ చంద్రుడున్న రాశిమొదలు యెన్నవరాశి యెద్దియో యారాశియే జన్మ రాశియని నూహింపదగినది. మీనము లగ్నమగు నెడల మీనమేషములందు చంద్రుడుండగా జననమని చెప్పదగినది. ఇట్లు యనేకవిధములవలన రాసులు తేర్వరగా నేర్పడునెడల ప్రక్ష కాలమున పృచ్ఛకునివలనగాని యితరులచేగాని ఏరాశి సంబంధమగు భక్త్యము లేబడునో యారాశియందు చంద్రుడుండు కాలమున జననమని నూహింపదగినది. మరియు నేయాకారము గల జంతువు ప్రక్షకాలమున గానబడునో యా యాకారముగల రాశియందు జంద్రుడుం డగా జననమనియు జెప్పదగినది. మరియు ప్రక్షకాలమున ఏరాశి సంబంధమగు జంతుధ్వని వినిపడుచున్నదో యారాశియందు జంద్రుడుండగా జననమని నూహింపదగినది. — అనగా,

ప్రశ్నాకాలమున మేషుడల దిర్ఘముగాని తథ్యని క్రమముగాని గల్గునెడల మేషులగ్నమున చంద్రుడుండగానియు, పృషభ మహిషాది మృగదర్శన తథ్యని క్రమములతో నేది తటస్థించినను, పృషభ రాశియందు జుండుడుండగానియు, జననరాశి జ్ఞానోపాయముల నెరుంగదగినది. యీవిషయమున కొందరు, పృచ్ఛకుడు ప్రశ్నాకాలమున నేరాశి తుల్యవర్ణమగు వస్తువును హస్తమున గల్గియుండునో తద్రాశియందు జుండుడుండగా జననమనియు, జెప్పదురు.

— జన్మలగ్న జ్ఞానోపాయ క్రమము. —

శ్లో. హోరారాశివాంశ ప్రతిమం విలగ్నం

లగ్నాద్రవి ర్యావతి చ దృశ్యాణే

తస్మా ద్వదే త్తావతి వా విలగ్నం

ప్రప్తః ప్రసూతా వితి శాస్త్ర మాహ.

7

టీ. హోరానవాంశ ప్రతిమంవిలగ్నం = ప్రక్షలగ్నమున ఏరాశి సంబంధమైన నవాంశ ఉదయించునో ఆరాశియే జన్మలగ్నమగుననియు, లగ్నాత్ = ప్రక్షలగ్నము మొదలుకొని, రవిః = సూర్యుడు, యావతిదృశ్యాణే = ఎన్నవ దేర్ఘాణమునందుండునో, తస్మాత్ = అది మొదలుకొని, తావతి = అన్నవరాశి నుండు, ప్రప్తః = పుచ్చకునియొక్క, ప్రసూతా = జననము, విలగ్నం = లగ్నమును, వదేత్ = చెప్పవలయును.

తా. ప్రక్షలగ్నమున నేరాశిసంబంధమగు నవాంశ యుదయించుచున్నదో యారాశియే జననలగ్నమని నూహింపదగినది. మరియు, ప్రశ్నాకాలమున సూర్యుడు ప్రక్షలగ్నము మొదలు ఎన్నవ దేర్ఘాణమునందుండునో కనుగాని ప్రక్షలగ్నాదిగా యన్నవరాశి యెద్దియో యారాశియే జననలగ్నమని నూహింపదగియున్నది. ఈ విషయమునకై “పుచ్చా లగ్న నవాంశస్య యోరాశి స్ఫుంభ్యయా సమః, తస్మిన్ లగ్నగతే రాశౌ వక్తవ్యం జన్మ పుచ్చతః యావత్సం భ్యాగతేలగ్నా ద్దేర్ఘాణే దిన కృత్తతః తావత్సం భ్యాగతే రాశౌ ప్రప్తవన్త్య వినిర్దిశేత్” అని పరాశరులువదించియున్నారు. దేర్ఘాణసంఖ్య 12కు అధికమగునెడల తత్సంఖ్యను 12 చే భాగింపగా శేషమెన్నియగునో ప్రక్షలగ్నాదిగా యన్నవరాశి యెద్దియో యదియే ప్రక్షలగ్నముగా నూహింపదగినది.

— ప్రకారాంతముగ జననలగ్నమును దెలియువిధము. —

శ్లో. జన్మాదిశే ల్లగ్నగతే సవీర్యే

ఛాయాంగుళ ఘ్నై ర్కహతే వశిష్టమ్

ఆసీన సుప్తోతిత తివ్రతాం భం

జాయాసుఖాజ్ఞోదయగం ప్రదివ్యమ్.

8

టీ. అగ్నిగతే=ప్రశ్నలగ్నమును గ్రహములు తాత్కాలిక గ్రహముగాఁ జెట్టుకొని ఛాయాంగుళ ఘ్న=ఛాయాంగుళ సంఖ్యలచేత గ్రహలిప్తలను గుణించి, అర్కహతే=పంచ్రైండింటపాలంగొనఁగా, అవశిష్టం=మిగిలిన సంఖ్యలకు, మేషాదిగా, జన్మం=జన్మలగ్నమున, ఆదిశేత=చెప్పవలెను. సవీర్య=ప్రశ్నలగ్నమున వెట్టుగ్రహములండిన వానిలో నేగ్రహము బలాధికమైయుండునో దానిని తత్కాలగ్రహముగా నెట్టుకొని గణించియు, జన్మలగ్నమును చెప్పవలయును. ఆసీననుప్రాత్తి తలివృత్తాంధం బాయానుభాజ్ఞో దయగం ప్రదిష్టం=పుచ్చుకుడుకూర్చుండి ప్రశ్నించిన ప్రశ్నలగ్నమునకు సప్తమరాశి జన్మలగ్నము, పదుండి ప్రశ్నించిన ప్రశ్నలగ్నమునకు నాల్గవరాశి జన్మలగ్నము, నడుమను ప్రశ్నచేసిన ప్రశ్నలగ్నమునకు పదవరాశి జన్మలగ్నము, నిలుచుండి ప్రశ్న అడిగిన ప్రశ్నలగ్నమే జననలగ్నము అని చెప్పవలయును.

తా. ప్రశ్నలగ్నమునం దోక గ్రహముమాత్ర ముండునెడల నాగ్రహమును, అనేక గ్రహములుండునెడల యందు బలవద్దగ్రహమును తాత్కాలిక గ్రహముగ నిర్ణయించుకొని లిప్తలుచేసి న్యుగుకు (నున్నని) భూమియును, స్థాపింపబడిన ద్వాదశాంగుళ కంతువునకు యేర్పడియుండు, తత్కాలిక ఛాయాంగుళ సంఖ్యచేత నాగ్రహలిప్తలను గుణించి పంచ్రైండింట భాగింపగా శేష మెన్ని యగుచున్నదో మేషాదిగ యుగ్రరాశియందు జననమని నూహింప దగినది. మరియు, పుచ్చుకుడు, కూర్చుండి ప్రశ్నించినచో ప్రశ్నలగ్నమునకు సప్తమరాశియు, పండుకొని ప్రశ్నజేసియెడల ప్రశ్నలగ్నమునకు నాల్గవరాశియు, నడచుచు ప్రశ్నజేసిన యెడల ప్రశ్నలగ్నమునకు పదియవరాశియు, నిలుచుండి ప్రశ్నించినయెడల ప్రశ్నజేసినరాశియు జననలగ్నమగునని చెప్పదగినది. ఈవిషయమునకు, “ఉత్తిష్ఠతోవిలగ్నాత్పిష్ఠ మస్తస్యబంధులగ్నాచ్చ ఉపవిష్ఠస్యాప్తమయే వ్రజతో మేఘారణేజన్మ” అను గ్రంథాంతర వచనముగాన బడుచున్నది.

ప్రకారాంతముగ నష్టజాతక జ్ఞానోపాయమునకై
తాత్కాలిక లగ్నమును లిప్తలుగావించి చేయదగిన
రాశి గుణకార గ్రహ గుణకార క్రమము.

శ్లో. గోసింహకా జతుమాప్తహా క్రియతులే కన్యామృగా చక్రమా
త్సంవర్త్యా దశకాప్త సక్తవిషయై శ్చేషా స్వసంఖ్యాగుణాః
జీవాతాస్సుజిదైందవాః ప్రథమ వచ్ఛేషా గ్రహ స్సామ్యవ
ద్రాశీనాం నియతో విధి ర్గ్రహాయుతేః శ్రాగ్వాచ తద్వర్గణా. 9

టీ. గోసింహకా = వృషభసింహములు, దశక=పదింటను, జతుమాప్తహా = మిథునవృశ్చిరములు, అష్ట=ఎనిమిదింటను, క్రియతులే=మేషతులలు, సక్త=పింటును, కన్యామృగా=

కన్యాబుకరములు, విషయైఁబయిదింటును, క్రమాత్ = క్రమముగా, సంవర్ధ్యాః = గుణింప
దగినవి, శేషాః = తక్కినరాములు, స్వసంఖ్యాగుణాః = తమతమ రాశిసంఖ్యలచేత గుణింపఁ
దగినవి, రాశీనాం = రాసులకు, విధిః = ఈ గుణకారవిధి, నియతః = నియతమైనది. జీవారాన్ముజితైఁ
దవాః = గురుకుజ శుక్రబుధులు, ప్రధమత్ = మొదటివలెనే (దశకాష్టసప్త విషయసం
ఖ్యలచేత) గుణింపదగినవారు, శేషాగ్రహః = తక్కిన రవిచంద్రశనిలు. సామ్యత్ = బుధు
నివలె (5వేత) గుణింపఁ దగినవారగుదురు. గ్రహాయుతే = ప్రక్షలగ్నము గ్రహాయుక్తమై
యుండెనేని, తద్వర్ధనాచ = ఆగ్రహగుణకారము, కార్యా = చేయదగినది.

→→→ రాశిగుణకారము. →→→

తా. ప్రక్షలగ్నమున లిప్తలచేసి యీక్రిందచెప్పబడిన క్రమమున ప్రధమమున
రాశి గుణకారముచే గుణింపవలయును. వృషభసింహములు 10 టను, మిథున వృశ్చికములు 8
టను, మేషకుంభలు 7 టను, కన్యా సకరములు 5 టను గుణింపదగినవి. తక్కినరాములు తమ
తమ రాశిసంఖ్యలచేసగా వ్యావరాయగు కర్కాటము 4 టను. నవమరాశియగు ధను
స్సు 9 టను, ఏకాదశ రాశియగు కుంభము 11 టను, ద్వాదశయగు మీనము 12 టను
గుణింపదగినవి.

మే	వృ	మి	క	సిం	కన్య	కు	వృ	ధ	మ	కుం	మీ
7	10	8	4	10	5	7	8	9	5	11	12

ప్రక్షలగ్నమున గ్రహముండునెడల గ్రహగుణకారము చేయదగినది.

→→→ గ్రహ గుణకారము. →→→

గుర్వంగారక శుక్రబుధులు ప్రధమమువలె క్రమముగా దశకాష్ట సప్తవిషయ సం
ఖ్యలచేత గుణింపదగుదురనగా గురువు 10 టను, అంగారకుడు 8 టను, శుక్రుడు 7 టను
బుధుడు 5 టను గుణింపదగిన వారలగుదురు, తక్కినగ్రహములగు సూర్యచంద్ర శనిశ్చ
రలు, బుధునివలె 5 టి చేత గుణింపదగిన వారలగుదురు.

ర	చం	అం	బు	గు	శు	శ
5	5	8	5	10	7	5

ప్రక్షలగ్నమున ఒకగ్రహము మాత్రముండునెడల ఆగ్రహ గుణకారము మాత్రము
చేయదగినది ఒకటికన్నను అధికముగా నుండునెడల ఎన్నిగ్రహము లుండునో అన్ని గ్రహ
ముల గుణకారములచేత గుణింప వలయునని నూహింపదగి యున్నది.

→→→ నక్షత్రమున దెలియుక్రమము. →→→

శ్లో. సప్తాహతౌ త్రిమనభాజితశేష మృతం

దత్వాఽథవా నవ విశోధ్య నవాఽథవాఽస్తాత్

ఏవం కళత్ర సహ జాత్తజ శత్రుభేద్యః
ప్రవృత్వదే దుదయరాశివశేన తేషామ్.

10

టీ. ఏడింటునుండి ఆసంఖ్యయందు, నవదత్వా=తొమ్మిదికూడియైనను, అథవా=అటుగాక, అస్తాత్=ఈసంఖ్యనుండి, నవవిశోధ్య తొమ్మిదితోనియైనను, నవా = కూడుటతోయుంటులేక యైనను, త్రిసున = 27 టు, భాజితశేషం=పాలుగొన్న శేషము, ఋతుం=అశ్వినాదిగా పుచ్చకుని నక్షత్రయగునని చెప్పవలెను ఏవం = ఈప్రకారముగ, కళత్రసహజాత్తజ కళు= భార్యా తోబుట్టువు పుత్రశత్రువిషయమై, భేద్యః=తత్తద్భావముల వలన, తేషాం వారలకు, ప్రవృత్తిః = పుచ్చకునియొక్క, ఉదయరాశివశేన = ప్రక్షలగ్నవశముననే, ఋతుం=నక్షత్రమును, నదేత్=చెప్పవలెను.

తా. పూర్వశ్లోకము నజెప్పినప్రకారము ప్రక్షలగ్నలిప్తలును, రాశిగుణకార గ్రహగుణకారములుచేయగా నేర్పడిన లిప్తాసంఖ్యను, ఏడింటు గుణించి నైవక దానవిశోధనములు చేయవలయును, అనగా, 9 కూడనైనను గూడవలెను, లేక 9 త్రోయనైనను త్రోయవలెను, కొన్ని సమయముల కూడుటయును, తోయుటకు అక్కరలేదు యీవిషయమునకై కొందఱు కాస్త్రకర్మలు, ప్రక్షలగ్నము వరరాశియగు నెడల 9 కూడవలయు ననియు, స్థిరరాశియగునెడల, కూడుటగాని త్రోయుటగాని అక్కరలేదనియు, ద్విస్వభావరాశియగునెడల 9 త్రోయవలయు ననియు, అభిప్రాయ పడుచున్నారు. చింతామణి వ్యాఖ్యాన కారకుండగు భట్టోత్పలము, “ప్రక్షలగ్నమున ప్రథమజ్యేష్ఠాణమగునెడల, 9 కూడవలయు ననియు, ద్వితీయ జ్యేష్ఠాణమగు నెడల, కూడుటగాని త్రోయుటగాని అక్కరలేదనియు, తృతీయజ్యేష్ఠాణమగు నెడల 9 త్రోయవలయు ననియు తనవాఖ్యానమున వివరించియున్నాడు నవకదాన విశోధనాంతరమున ఆసంఖ్యను నక్షత్రసంఖ్యయగు, 27 చేత భాగింపగా శేషించినసంఖ్య అశ్వినాదిగా ప్రక్షింప బడిననక్షత్రయగునని నూహింపదగినది. భార్యా భ్రాతృపుత్ర శత్రువిషయమున నష్టజాతక ప్రక్షజేయ బడునెడల వారివారికి ఆయాభావములవలన నీప్రక్షలగ్నము ననుసరించియే నక్షత్రము నూహించి చెప్పదగినది. అనగా పుచ్చకుడు తనభార్య నక్షత్రయగునగు ప్రక్షింపనెడల, ప్రక్షలగ్నమునకు 6 రాసులుగూడిలిప్తలచేసి ప్రక్షలగ్న రాశిగుణకముచేత గుణించి, ప్రక్షలగ్నమునందు గ్రహముండునెడల తద్భ్రహగుణకముచే గుణించి యాసంఖ్యను 7 టు గుణించి పూర్వమువలె నవకదానవిశోధనజేసి 27 టు భాగింపగా శేషించిన సంఖ్య అశ్వినాదిగా పుచ్చకుని భార్య జనన నక్షత్రయగునని జెప్పదగినది. భ్రాతృనక్షత్రమును జెప్పడని ప్రక్షజేయునెడల ప్రక్షలగ్నముతో 2 రాసులుగూడి లిప్తలచేసి లగ్నరాశి గుణకారముచే గుణించి లగ్నమునగ్రహముండునెడల గ్రహగుణకముచే గుణించి సప్తాహతముజేసి నవకదాన విశోధనాదులుగావించి నక్షత్రసంఖ్యచే భాగించిన శేషము అశ్వినాదిగా పుచ్చకుని భ్రాతృనక్షత్రయగును.

యాప్రకారముగనే పుత్రునిశత్రుత్వము నడిగిన ప్రశ్నలగ్నమునకు 4 రాసులను చేర్చియు, శత్రునశ్చత్రమడిగిన ప్రశ్నలగ్నమునకు 5 రాసులుచేర్చియు లిప్తలుచేసి పూర్వప్రకారము రాశి గుణకార గ్రహగుణకార సప్తావత, నవకదాన విశోధన త్రిమనభా జితశేషమును గనుగొని శత్రుత్వము నూహింపదగినది మిత్రునిశత్రుత్వమును గురించి ప్రశ్న జేయబడిన యెడల ప్రశ్నలగ్నమునకు 6 రాసులుగూడి పూర్వోక్తప్రకారముభాజితశేషమును గనుగొనిశత్రుత్వము నెరుగదగినది నశ్చత్రమును మాత్రముగాక సప్తజాతకము నంతయు నిందు మూలముగ నూహించి చెప్పదగును.

—ॐ సంవత్సర, ఋతు, మాసాదుల నెరుగవిధము. ॐ—

శ్లో. వర్షర్తు మాస తిథయో ద్యు నిశం హ్యుదాని
వేలోదయర్క్ష నవ భాగవికల్పానా త్స్యః
భూయో దశాది గుణితాః స్వవికల్ప భక్తా
వర్షాదయో నవకదానవిశోధనాభ్యామ్.

11

టీ. వర్షర్తుమాసతిథయః = సంవత్సర ఋతుమాసతిథులు, ద్యునిశం = పగలు రాత్రులు, ఉదాని = శత్రుత్వములు, వేళా = గడియలు, ఉదయర్క్ష = జన్మలగ్నము, నవ = ఈ తొమ్మిదియును, భాగవికల్పనాత్ = తమతమ భాగవికల్పనవలన, న్యుః = అగును, భూయః = మఱుల, దశాదిగుణితాః = 10, 8, 7, 5, సంఖ్యలచేత గుణించి, నవకదానవిశోధనాభ్యామ్ = నవకదాన విశోధనలుచేసి, స్వవికల్పభక్తాః = తమతమ సంఖ్యలచేత, పాలుగొనగా, మిగిలి నవి. వర్షాదయః = సంవత్సర ఋతుమాసాదులగును.

తా. ప్రశ్నలగ్నం లిప్తలకు రాశి గుణకార గ్రహ గుణకారము చేసినతరువాత మరల వేర్వేరుగా 10 ట, 8 ట, 7 ట, 5 ట, గుణించి ప్రతిదానియందును నవకదాన విశోధనలుచేసి క్రమముగ వర్షాదిసంఖ్యలచే బాల్గానగా శేషము సంవత్సర ఋతు మాసాదులగును.

రాశి గ్రహ గుణకారానంతరము 4 రీతుల గుణించిన సంఖ్యలలో

శేససంఖ్యను నేమిచేయవలయు ననుటకు వివరము.

శ్లో. విజ్ఞేయా దశకే వ్యవై ఋతు మాసా స్తథైవ చ
అప్రకే వ్యపి మాసార్థం తిథయశ్చ తథాస్మృతాః.

12

టీ. దశకేషు = పూర్వోక్తప్రకారముగా నాలుగు స్థానములందుంచిన సంఖ్యలలో, పదింటిగుణించిన సంఖ్యయందు నవకదానముగాని నవకవిశోధనముగాని చేసినపిదప (అసంఖ్యం), అప్రాః = పుచ్చుకుని వర్తమాన వర్షసంఖ్యయగును, ఆ పదింటిగుణించిన సంఖ్యనే ఋతుసంఖ్యయైన 6 ట పాలుగొనగా నెన్ని మిగులునో 8 కిరాదిగా అన్నవఋతువును ఆ సంఖ్యనే ఋతుమాస సంఖ్యావికల్పయైన 2 ట పాలుగొనగా 1 మిగిలిన ఋతువునందు మొ

దటిశెలయనియు, శేషములేకుండిన రెండవమాసమనియు, దశసంఖ్యా గణితసంఖ్యలన, వర్ష ఋతుమాసములు), విశ్లేయాః = తెలియబడినవి నిర్ణయ = ఆప్రకారమే, అష్టశేష = 8 తో గుణించిన సంఖ్యయందు నవకదానముగాని నవకవిశోధనముగాని చేసినపిమ్మట (ఆసంఖ్యకు), మాసార్థం = పక్షవికల్పమైన రెండింటి పాఠాగొనగా 1 మిలిరేనేని శుక్లపక్షము మిగత లేకుండిన కృష్ణపక్షముఅని చెప్పదగినది. తథా=ఆ 8 ట గుణించిన సంఖ్యనే, తిథివికల్పమైన 15 ట పాఠాగొనగా ఎన్ని మిగులునో అన్న నతిథియని చెప్పదగినది.

తా. ప్రశ్నలన్న లిప్తలకు రాక గుణకార గ్రహణ గుణకారానంతరమున 10 ట గుణించిన సంఖ్యయందు నవకదాన విశోధనములు చేసినతరువాత నా సంఖ్యకు పరమాయః ప్రమాణ వత్సరసంఖ్యయగు 120 చేత భాగింపగా శేషము పృచ్ఛకుని అప్పటి సంవత్సర సంఖ్యయగును. ఆ 10 ట గుణించిన సంఖ్యనే వర్ష సంఖ్యయగు 60 ట భాగించిన శేషము ప్రభవాదిగ లెక్కవెట్లగు నేసంవత్సరమగునో యా వత్సరమున జననమని నూహింపదగియున్న దని కొందరి యభిప్రాయము. ఆ పదింటి గుణించినసంఖ్యనే నవకదాన విశోధనా నంతరమున ఋతువికల్పయగు 6 ట భాగింపగా శేషించిన సంఖ్య జన్మఋతుసంఖ్య యని తెలియదగినది. ఆసంఖ్యనే ఋతుమాస వికల్పయగు 2 ట భాగింపగా 1 మిగులునెడల నాఋతువు నీ ప్రథమమాసమనియు, శేషము లేకుండునెడల ద్వితీయమాసమనియు నూహింపదగినది ఈ రీతిగ 10 ట గుణింపబడినసంఖ్యలన (1) సంవత్సరము, (2) ఋతువు, (3) మాసములఅని తెలియదగినవి. ఇట్లే 8 ట గుణింపగా నేర్పడిన సంఖ్యయందు నవకదానమునైనను, నవకవిశోధనమునైనను చేసినపిదప నాసంఖ్యకు పక్షవికల్పమగు రెండింటి భాగింపగా 1 మిలిరేయెడల శుక్లపక్షమనియు, శేషము లేకుండునెడల కృష్ణపక్షమనియు నూహింపదగినది. ఆ యెనిమిదింటి గుణించిన సంఖ్యకు తిథిసంఖ్యావికల్పయగు 15 ట బాల్గానగా శేషసంఖ్య ప్రతిపదాదిగా యన్న నతిథియగునని జెప్పదగినది. 8 ట గుణింపబడిన సంఖ్యచే పక్షతిథులని తెలియదగినవి.

శ్లో. దివా రాత్రి ప్రసూతించ నక్షత్రానయనం తథా

సప్తకే వ్యపి వర్గేషు నిత్యమే వోపలక్షయేత్.

18

టీ. సప్తకేవ్యపి వర్గేషు=ఏడింటి గుణింపబడి నవక దానముగాని నవకవిశోధనముగాని చేయబడియున్న సంఖ్యకు, దివారాత్రిప్రసూతించ = దివారాత్రివికల్పమైన 2 ట భాగింపగా నొకటిశేషించెనేని పగలుజననమనియు శేషములేకుండిన రాత్రిజననమని చెప్పదగినది, తథా=ఆప్రకారమే (ఏడింటిగుణించిన సంఖ్యకు నవకదాన విశోధనా నంతరమందు, నక్షత్రానయనం = నక్షత్రవికల్పమైన 27 ట భాగింపగా ఎన్నిమిగులునో అభ్యన్యాదిగా నక్షత్రమందు జననమని చెప్పదగినది, ఇట్లు, నిత్యమేవ=ఎప్పుడును, ఉపలక్షయేత్=చూడవలెను

తా. ఏడింటి గుణించి సంఖ్యయందు, నవకదాన విశోధనము చేసినతరువాత ఆసంఖ్యను 2 ట భాగింపగా, 1 మిగులునెడల పగలు జననమనియు, శేషములేకుండు నెడల రాత్రి జననమనియు, నూహింప దగినది ఆసంఖ్యనే నక్షత్రసంఖ్యా వికల్పయగు 27 ట భాగింపగా.

శేషసంఖ్య, అశ్వశ్యాదిగా శేషక్షత్రమునో యాక్షత్రము జన్మక్షత్రముని నూహించి జెప్పదగినది. ఏడింట గుణించక శేషదినసంఖ్యవలన అహారాశ్రయ సత్కర్మముల తెలియదగినది.

శ్లో. వేలా మథ విలగ్నంచ హారా మంశ క మేవ చ

పంచ శేష విజానీయా నష్టజాతక సిద్ధయే.

14

టీ. పంచశేష = అయిదింట గుణించిన సంఖ్యయందు నవకదాన విశోధనములు చేసి నవదిన, ఆసంఖ్యన, శకం=ఏదినమందు పగలుజననమని యేర్పడినో ఆదిప్రమాణ ఘటిక లచేత పాలుగొనగా నెన్నిమిగులునో అన్నిగడియలకు పగలు జననమనియు రాత్రిజననమని యేర్పడినో రాత్రిప్రమాణముచేత పాలుగొనగా నెన్ని మిగులునో అన్నిగడియలకు రాత్రిజననమనియు చెప్పవలెను. విలగ్నంచ = ఆసంఖ్యనే రాశివికల్పమైన 12 చే పాలు గొనగా నెన్నిమిగులునో మేషాదిగా అన్నవరాశి జన్మలగ్నమని చెప్పదగినను, హారం = హారము, అంశక మేవ=ద్రేక్కాణ సహంశ ద్వాదశాంశ త్రికాంశలను తాత్కాలిక గ్రహములను ఈఃధిగనే విగ్లయించి దశాంశగ్రహావృత్త వర్గాది ఫలనిర్దేశమును, నష్టజాతక సిద్ధయే = నష్టజాతక సంపాదనకొరకు, విజానీయాత్ = తెలిసికొనవలెను.

కా. అయిదింట గుణించిన సంఖ్యయందు నవకదాన విశోధనము గావించిన తరువాత సాసంఖ్యన ఏదినమున జననమనియేర్పడినదో, యాదిన అహారాశ్రయముల ప్రమాణముల దెలిసికొని బగలు జననమని యేర్పడునెడల అహారప్రమాణ ఘటికలచేతను రాత్రి జననమని యేర్పడునెడల రాత్రిప్రమాణ ఘటికలచేతను బాల్గొనగా శేషము ఎన్నిమిగులునో యన్నిగుడియలకు యాకాలమున జననమని యూహించి చెప్పదగినది. ఆసంఖ్యనే 12 చే భాగింపగా నెన్నిమిగులునో మేషాదిగా అన్నవరాశి జన్మలగ్నమని నూహించదగియున్నది. మరియు హారాద్రేక్కాణ సహంశ ద్వాదశాంశ త్రికాంశలను, తాత్కాలిక గ్రహములను యీవిధముచేతనే విగ్లయించి దశాంశగ్రహావృత్త వర్గాది ఫలనిర్దేశముల జేయదగినది. ప్రకాశాంతముగ నష్టజాతకమును గణించునట్టి వైగనుపరచిన విధమునే కల్యాణవృత్తన సామాన్య గ్రంథమున 51 వ అధ్యాయమున 13, 14, 15 శ్లోకములయందు చాలవరకు విశదీకరించెను.

→→→ బ్రహ్మకారాంతముగ సత్కర్మముల నెరుగు క్రమము. →→→

శ్లో. సుస్కారనామమూలై ద్విగుణా శ్చాయూగుళై స్సమాముక్తాః

శేషం త్రినవక భక్తా న్నక్షత్రం తద్ధనిష్ఠాది.

15

టీ. సుస్కారనామమూలై = నామధేయముయొక్క మూలయొక్క (హల్లంతర్గత) మూలకము అచ్చు యేకమూలకము) ఈసంఖ్యన, ద్విగుణాః = రెంటుగుణించి, శ్చాయూగుళైః = తత్కాలమందు ద్వాదశాంశుల కంటవులో కనబడిన ఛాయాంగుళములతోడ, సమాయుక్తాః=కూడి, త్రినవక భక్తాత్=27 చే భాగింపగా, శేషం=మిగిలివచ్చినది, తత్=అది, ధనిష్ఠాది=ధనిష్ఠాదిగా, సత్కర్మం=అక్షత్రమున జననమని చెప్పదగినది.

తా. తల్లిదండ్రులచే విధ్యక్షప్రకారముగ బెట్టబడిన నామధేయము యొక్క మూర్తలను రెండింటి గుణించి తత్కాలమున ద్వాదశాంగుల కేతువున గనబడినట్టి ఛాయాంగుళికములతోడనుడి నక్షత్రసంఖ్యా వికల్పమును 27 చే భాగింపగా శేషము ఎన్ని మిగులునో ధనిష్ఠాదిగా యన్నవనక్షత్రమున జననరని నూహింపవలెనది.

—॥ మురియొకరీతిని నక్షత్రము నెరుగువిధము. ॥—

శ్లో. ద్విత్రి చతుర్ధశ దశ తిథి సప్తత్రిగణా నవావప్త చంద్రాద్యాః
పంచదశఘ్న సద్విజ్ఞానాన్వితం భం ధనస్థాది. 16

టీ. (పుచ్చకుడు తూర్పుతిరిగి అడిగి-) ద్వి=రె.డును, (ఆగ్నేయాభిముఖుడై అడిగిన) త్రి=మూడును, (దక్షిణాభిముఖుడై అడిగిన) చతుర్ధశ = 14 ను, (వైశ్యత్యభిముఖుడై అడిగిన) దశ=10 యును, (పశ్చిమాభిముఖుడై అడిగిన) తిథి=15 ను, (వాయవాభిముఖుడై అడిగిన) సప్తత్రిగణ 27ను, (ఉత్తరాభిముఖుడైనయెడల) న=9 దియును, (ఈశాన్యదిక్కునండి అడిగిన) అప్త = 8 యును, చంద్రాద్యాః = తూర్పుమొనలైన దిక్కులలో ఏదిజుట్టుకుడై పుళ్ళు చేయునో అదిక్కునకు చెప్పిన సంఖ్యను పెట్టుకొని, పంచదశఘ్న = 15 చే గుణించి, పుచ్చకుడు ఏజుట్టుకుడై పుళ్ళు అడుగునో, తద్విజ్ఞానాన్వితిం, వాడుగాక అదిజుట్టుకులై యెడలుందురో అన్ని సంఖ్యలు మొదట 15 చే గుణించిన సంఖ్యతోనూడ 27 చే పాల్గొనగా, శేషం=మిగిలినది, ధనిష్ఠాది=ధనిష్ఠ మొదలుకొని, భం=అన్నవనక్షత్రమున జననరని చెప్పవలెనది.

తా. తూర్పునకు 2, ఆగ్నేయనకు 3, దక్షిణమునకు 14, వైపుతిదిక్కునకు 10, పశ్చిమమునకు 15, వాయవ్యమునకు 27. ఉత్తరమునకు 9, ఈశాన్యమునకు 8, యీవిధము గ నాయాదిక్కునకు నాయాసంఖ్యగా నుంచుకొని, పుచ్చకుడు, ఏదిక్కు కలిసియుండెడు గునదియు గమనించి, ఆ దిక్కులకు జెప్పియుండు సంఖ్యను 15, చే గుణించి, అకాలమున అదిజుట్టుకులై యితరులెందరునుగో అన్ని సంఖ్యలను, ప్రధమమున 15 చే గుణించి యేగ్న డియుండు సంఖ్యతోనూడి నక్షత్రసంఖ్యావికల్పమును 27, చే పాల్గొనగా శేషసంఖ్యను ధ నిష్ఠాదిగా లెక్కగొనగా శేషవనక్షత్ర మే జన్మనక్షత్రమని యూహింపవలెనది.

—॥ సప్తజాతిక ప్రకరణ ఉపసంహారము. ॥—

శ్లో. ఇతి సప్తజాతక మిదం బహుప్రకారం ను నూ వినిర్దిష్టం

గ్రాహ్య మత సచ్చిష్యైః పరీక్ష్య మత్నా ద్యథా భవతి. 17

టీ. ఇతి = ఈ ప్రకారము, మయా=నాచేత, ఇదం=ఈ సప్తజాతికము, బహుప్రకారం= అనేకవిధములైన ప్రమాణములతో, వినిర్దిష్టం = చెప్పబడెను. అతః = ఈ కారణమువలన, సచ్చిష్యైః = బుద్ధిమంతులగు శిష్యులచేత, మత్నాత్ = పురుషగ్నమువలన, పరీక్ష్య = పరీక్షించి, యథాభవతి = ఏ ప్రకారము అనుభవ నకువచ్చునో ఆ ప్రకారముగా, గ్రాహ్యం = గ్రహింపవలెనది.

తా. ఈవిధమున పరానామిసారాచార్యుడనెడు నాచేత నీ నష్టజాతక మనేకవిధములగు పరాశరవసిష్టాది మహానులచేతెప్పబడిన కాస్త్రములను పర్యాలించి యనేక ప్రకారములగునట్లు చెప్పబడెను. ఇందుకారణమున బుద్ధిమంతులగు శిష్యులచేత్రయత్నముచేత రీక్షించి యేప్రకార మనుభవమునకు వచ్చునో యాప్రకారముగ గ్రహించవలెను.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

నష్ట జాత కాధ్యాయ నామక

పంచవింశోధ్యాయము.

శ్రీరస్తు

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహితము.

ద్రేక్కాణాధ్యాయము. షడ్వింశోధ్యాయము: — 26.

మేష ప్రథమ ద్రేక్కాణ స్వరూపము.

శ్లో. కట్యాయం సితవస్త్రవేష్టితః కృష్ణ శృక్త ఇ వాభిరక్షితుం

రాద్రః పరశుం సముద్యతం ధత్తే రక్తవీచనః పుమాన్.

టీ. కట్యాయం = మొలకాయ, సితవస్త్రవేష్టితః = తెల్లనివస్త్రమును గట్టుకొన్నవాడును, కృష్ణః = నీలవర్ణుడును, అభిరక్షితుః = ఎరుగనుండి రక్షించుటకు, శృక్త ఇ = సురుగునీరును వాడును, రాద్రః = భయంకరుడును, రక్తవీచనః = ఎఱ్ఱనికన్నులుగలవాడునునైన, పుమాన్ = పురుషుడు, (పురుషస్వరూపమై), సముద్యతం = ఎత్తబడిన, తుకారం = గండ్రగొడ్డలిని, ధత్తే = భరించుచుండును, (ఇది మేషప్రథమద్రేక్కాణ స్వరూపము.)

తా ఈద్రేక్కాణము మొలకాయను తెల్లని వస్త్రము గట్టికొనినవాడును, నీలవర్ణ శరీరముగలవాడును, ఎరుగనుండి రక్షించుటకు సురుగునీరుగలవాడును, భయంకర స్వరూపము గలవాడును, ఎర్రని కన్నులుగలవాడును నైన పురుషుడనగా పురుషస్వరూపమైన

యైత్తబడినట్టి పరశువును ధరించియుండును. ఇది ఆయుధసహితమై యంగారకసక్తమగు పురుషద్రోక్కాణము.

→→→ మేష ద్వితీయ ద్రోక్కాణ స్వరూపము. →→→

శ్లో. రక్తాంబరా భూషణభక్ష్యచిత్తా కుంభాకృతి ర్వాజముఖే తృషారాః

ఏకేన పాదేనచ మేషమధ్యే ద్రోక్కాణరూపం యవనోపదిష్టమ్. 2

టీ. రక్తాంబరా = ఎఱినిచీరకలదియు, భూషణభక్ష్యచిత్తా = అలంకార భక్ష్యములయందు మనముగలదియు, కుంభాకృతిః = ఘటోదరియు, వాజముఖే = గుఱివుముఖముగలదియు, తృషారా = దప్పిచేతపడింపబడినది యు, ఏకేనపాదేన = ఒకటికాలితోగనబడు నదియునైనట్టి, మేషమధ్యే = మేషమధ్యమందున్న, ద్రోక్కాణరూపం = ద్రోక్కాణ స్వరూపమని, యవనోపదిష్టం = యవనేశ్వరాదులచే జెప్పబడినది.

తా. ఈద్రోక్కాణము, ఎఱినిచీరనుగట్టికొనినయు, అభగణములయందును భక్ష్యములయందును కోరికగలదియు, కుండవంటి యాకాగముగల కడుపుగలదియు, అశ్వముఖమును బోలినముఖముగలదియు, పిపాసాశ్రమాకులత్వంబుచే బీడింపబడినదియు, ఒకపాదముతోగనపడునదియునైన ధ్రువరూపముగలదియని యవనేశ్వరాదులచే జెప్పబడినది. మరియు, నిది చతుష్పదోన్ముఖ ద్రోక్కాణమగుటచే దీనిని చతుష్పదద్రోక్కాణమని కొందరు వ్యాఖ్యానముచేసియున్నారు గాన నిది చతుష్పదమును, అర్కసక్తమును, మృగముఖముననగు, ధ్రువ ద్రోక్కాణము. ఇది మేషద్వితీయ ద్రోక్కాణ స్వరూపము.

→→→ మేష తృతీయ ద్రోక్కాణ స్వరూపము. →→→

శ్లో. క్రూరఃకలాజ్ఞః కపిలః క్రియార్థీ భగ్నవ్రహ్మో భ్యుద్యతదండహస్తః

రక్తాని వస్త్రాణి బిభర్తి చండో మేషే తృతీయః కథిత స్త్రిభాగః. 3

టీ. మేషే = మేషమందలి, తృతీయః = మూడవదైన, త్రిభాగః = ద్రోక్కాణము, క్రూరః = విషమస్వభావుడును, కలాజ్ఞః = చతుష్పద్ధి కళాభిజ్ఞుడును, కపిలః = పింగళవర్ణుడును, క్రియార్థీ = కార్యమలయందాసక్తిగలవాడును, భగ్నవ్రహ్మః = నియమములకు తప్పువాడును, అభ్యుద్యతదండహస్తః = ఎదురుగానెత్తబడిన దండము చేతియందుగలవాడునునైన, చండః = మిక్కిలికోపముగలపురుషుడై, రక్తాని = ఎఱినైన, వస్త్రాణి = వస్త్రములను, బిభర్తి = ధరించుచుండును (అని), కథితః = చెప్పబడినది.

తా. మేష తృతీయ ద్రోక్కాణము, క్రూరుడును, అరువదినాలుగు కళలయందును చతురకాలవాడును, చిత్రవర్ణ ఋగలవాడును, పశులయందాసక్తిగలవాడును, నియమములూర్తిగ కాపాడుకొననివాడును, ఎదురుగానెత్తబడిన దండముచు హస్తమునగలవాడును, మిక్కిలికోపముగలవాడును, పురుషులైన ఎఱినవస్త్రములను ధరించుచుండువాడగునని చెప్పబడినది ఇది సాయుధమగు బృహస్పతిసక్త పురుషద్రోక్కాణము.

—॥ వృషభ ప్రథమ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. కుంచితలూనకచా ఘటదేహా దగ్ధపటా తృషితాశనచిత్రా
ఆభరణా న్యపి వాంఛతి నారీ యాప మిదం వృషభే పృథమస్య. 4

టీ. కుంచితలూనకచా = ముణుచుకొని తెగిన పెంటుకలగలదియు, ఘటదేహా = ఘండ వంటి దేహముగలదియు, దగ్ధపటా = కాలినచీరగలదియు, తృషితా = దప్పిగొన్నదియు, అశన చిత్రా = భోజనమందు మకమ్మగలదియునైన, నారీ = స్త్రీ, (స్త్రీరూపమే) ఆభరణా న్యపి = భూషణములకు, వాంఛతి = కోరుచుండును, ఇదం = ఇది, వృషభే = వృషభ రాశియందలి, ప్రథమస్య = మొదటిద్రేక్కాణముయొక్క, రూపం = స్వరూపము.

గా వృషభప్రథమ ద్రేక్కాణము, ముడుచుకొనితెగిన పెంటుకలగలదియు, కుం డవంటి కడుపుగలదియు, కాలినవస్త్రమునుగట్టినదియు, దప్పిగొన్నదియు, భోజనమందు పీఠి గలచునమ్మగలదియు, ఆభరణములకు కోరుచుండునాడు. ఇదియే, వృషభప్రథమద్రేక్కా-
ణస్వరూపము. ఇది అగ్ని సహితమై శుక్రసక్తమగు స్త్రీద్రేక్కాణము

—॥ వృషభ ద్వితీయ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. క్షేత్ర ధాన్య గృహ ధేను కలాజ్ఞో లాంగలే స శకటే కుశలశ్చ
స్కంధ ముద్వహతి గోపతికుల్యం త్కుత్సరోజవదనోమలవాసాః. 6

టీ. క్షేత్ర = వరిమట్టు, ధాన్య = ధాన్యములును, గృహ = ఇండ్లు, ధేను = ఆవులు, కలా = గీతవాద్యాది చతుష్టక్తకళలు, జ్ఞః = ఎఱింగినవాడును, సశకటే = బండితోగూడిన, లాంగలే = నాగేటియందు, (శకటకర్మయందును చాలకర్మయందును, కుశలః = సమర్థు డును, కుత్సరః = అక్కలిగలవాడును, అజవదనః = మేకయూతి గలవాడును, మలవాసాః = మలినవస్తువులందును (త్రిరుషుడై), గోపతికుల్యం = వృషభసమానమైన, స్కంధం = మూపుర మును, ఉద్వహతి = వహించుచుండును.

తా. ఇది వరిమట్టు, ధాన్యము, ఇండ్లు, ఆవులుగలవాడును, గీతవాద్యాదిచతుష్టక్త కళలతోగలవాడును, సేద్యముచేయుటయందును చేయుచుటయందును శేర్పరియగువాడును, కలవిధములగు శకటములు సంబంధించిన పనులయందును, నాగలిసంబంధమునగల పనులయం దును కుశలః డును, అకలియధికముగ గలవాడును, మేకముఖమునుబోలిన ముఖమును, వృష భస్కంధమునుబోలిన మూపురమునుగలిగి, మలినవస్త్రధారణుడై యుండును. ఇదిచతుష్పద మును, బుధసక్తమైన పురుషద్రేక్కాణము.

—॥ వృషభ తృతీయ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. ద్విగుసమకాయః పాండురదంష్ట్రః శరభసమాంఘ్రిః పింగళయూర్తిః
అవిమృగలోభవ్యా కులచిత్తో వృషభవనస్య ప్రాంతగతో యమ్. 6

టీ. ద్విపదము కాదు - ఏడుగదల గొప్ప శరీరముగలవాడును, పాండురదంష్ట్రః = తెల్లని శరీరము గలవాడును, శరభసమాఘ్రిః = శరభమృగ పాదములుగలవాడును, పింగళమూర్తిః = కపిలవర్ణమైన శరీరముగలవాడును, అవి = మేకలు, మృగ = అరణ్యమృగములు, (వీటియందు) వ్యాకుల = వ్యాకులమైన, చిత్రః = మనస్సుగలవాడును, అయం = ఇట్టిపురుషుడు, వృషభ వనస్య = వృషభరాశియొక్క, ప్రాంతగతః = కృతీయ జ్యేష్ఠాణము అగును.

తా. ఏడుగు శరీరములై గొప్పశరీరముగలవాడును, తెల్లగానుండు శరీరపండ్లుగలవాడును, శరభసమాఘ్రి మృగముయొక్క పాదములను బోలిన పాదములుగలవాడును, కపిలవర్ణము గు శరీరముగలవాడును, మేకలు, అరణ్యమృగములు, వీరియందలి యాసచేత పలువోట్లకు వ్యాకులమగుచున్నట్లే తిరుగువాడునగునట్టి పురుషుడు వృషభకృతీయ జ్యేష్ఠాణమును బొందినవాడు (వృశి జ్యేష్ఠాణమున జనించినవాడు) యిందు “అజ మృగలోభవ్యాకులచిహ్నో” అనుచోట “అలిమృగలోభా వ్యాకులచిహ్నో” అని కొందరు పఠించి, ఈ మొదలెక్కలవలె నల్లనై మృగముల రోమములవంటి వెంట్రుకలుగలవాడని వచించుదురు. ఇది చతుష్పదమును, శనియుక్తమునైన పురుషుడై క్షాణము.

—॥ మిథున ప్రథమ ద్రేక్షాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. సూర్యాశ్రయం సమభివాంఛతి కర్తవారి
రూపాన్వితాభరణకార్య కృతాదరాచ
హీనప్రజోచ్చిత్త భు జస్తుమతీ త్రిభాగ
మాద్యం తృతీయ భవనస్య వదంతితజ్జాగి.

7

టీ. రూపాన్వితా = సౌందర్యయుక్తరాలును, అభరణ కార్యకృతాదరాచ = భూవజ్ఞక్రియలందు అభిలాషగలదియు, హీనప్రజా = సంతానహీనురాలును, ఉచ్చితభుజా = ఎగు భుజములుగలదియు, ఋతుమతీ = రజస్వలయును, వారి = స్త్రీ, (స్త్రీస్వరూపమై) సూర్యాశ్రయం = సూదిని ఆశ్రయించి, కర్మ = వట్టుపనిని, సమభివాంఛతి = కోరుచుండును, ఈ ప్రకారము, తద్జ్ఞాః = పండితులు, తృతీయ భవనస్య = మిథునరాశియొక్క, ఆద్యం = మొదటిదైన, త్రిభాగం = జ్యేష్ఠాణమును, వదంతి = చెప్పుదురు.

తా. సౌందర్య యుక్తరాలును, భూవజ్ఞక్రియలయందు అభిలాషగలదియును, సంతాన హీనురాలును, ఎగుభుజములు గలదియు, ఋతుమతియు, నగు స్త్రీరూపమై సూదిచే జేయుబడు వట్టుపనియందు (అనగా, రవికల, చొక్కాలు మొదలగునవి వట్టుటయందు) శ్రేష్ఠతనము గనబడుచుచు, అపహలయందే సహకారికగలిగి యుండును. తజ్ఞోకమున “ఉచ్చిత భుజస్తుమతీ” అనుచోట “ఉచ్చిత భుజాతనతీ”యని కొందరు పఠించి, ఎగుభుజములను గలిగిన పత్రివ్రతయగు నట్టిదియని జ్యాభ్యాము జేయుదురు యీ ప్రకారముండునని మిథునరాశియొక్క ప్రథమ ద్రేక్షాణమని పెద్దలవచించుదురు. ఇదిబుధసక్తమగు, స్త్రీ ద్రేక్షాణము.

—❧— మిథున ద్వితీయ ద్రేక్కాణస్వరూపము. ❧—

శ్లో. ఉద్యానసంస్థః కవచీధనుష్కాః శూరోస్త్రధారి గరుడానన శ్చ
శ్రీడాత్మజాలం కరణార్థచింతాం కరోతి మధ్యే మిథునస్యరాశే. 8

టీ. మిథునస్యరాశే = మిథునరాశియొక్క, మధ్యే = మధ్యచంద్రాక్షాణము, ఉద్యాన
సంస్థః = ఉద్యానవనమందుండువాడును, కవచీ = కవచముగలవాడును, ధనుష్కాః = విల్లుగలవా
డును, శూరో = యుద్ధప్రియుడును, అస్త్రధారి = అస్త్రమునుధరించినవాడును, (పాశాంతర
ము శస్త్రాస్త్రధారి) గరుడాననశ్చ = గరుడముఖము గలవాడునైన (పురుషుడై) శ్రీడాత్మ
జాలంకరణార్థచింతాం = రతిపుత్ర, భూవని, ధన, విచారములను, కరోతి = చేయుచుండును.

తా. మిథునరాశియొక్క మధ్యద్రేక్కాక్షాణము, ఉద్యానవనమున నుండువాడును, క
వచమును ధరించినవాడును, విల్లుగలవాడును, యుద్ధమునం దాసక్తి గలవాడును, అస్త్రముల
ధరించినవాడును, గరుత్మంతుని ముఖమును బోలిన ముఖముగలవాడునైన పురుషస్వరూపమై
కామక్రీడలయందును, పుత్రులయందును, ఆభరణములయందును, కోరికగలిగి ధనవిషయమున
విచారము చేయుచుండును. ఇది ఆయుధసహితమును, కుక్రసక్త పురుషస్వరూపమునగు ఖ
గద్రేక్కాక్షాణము.

—❧— మిథున తృతీయద్రేక్కాక్షాణ స్వరూపము. ❧—

శ్లో. భూషితో వరుణవ ద్భూరత్తో బద్ధతూణకవచ స్సధనుష్కః
నృత్తవాదితకలాను చ విద్వాత్ కావ్యకృత్స్మిథున రాశ్యవసానే. 9

టీ. మిథున రాశ్యవసానే = మిథునతృతీయ ద్రేక్కాక్షాణము, భూషితః = అలంకరింప
బడినవాడును, వరుణవత్ = సముద్రునివలె, భూరత్నః = అనేకమణులుగలవాడును, బద్ధ
తూణకవచః = కట్టబడిన అంబులపొదియును మయిజోడును గలవాడును, సధనుష్కః = విల్లు
తోగూడినవాడును, నృత్తవాదితకలానుచ = నాట్యవాద్యముల యందును చతుష్షస్థి కళల
యందును, విద్వాత్ = ఎఱుకగలవాడును, కావ్యకృత్ = కవిత్వముచేయువాడును నైన
పురుషుడైయుండును, (ఇది ఆయుధసహిత శనిసక్త పురుషద్రేక్కాక్షాణము.

తా. మిథున తృతీయద్రేక్కాక్షాణము, భూవనియులచేత నలంకరింప బడినవాడును,
సముద్రునివలె అనేక మణులుగలవాడును, అంబుల పొదియును, కవచమును ధరించినవా
డును, విల్లునుధరించిన వాడును, నృత్తిగీత వాద్యాది చతుష్షస్థి కళలయందు సమర్థుడును,
కవిత్వము చెప్పువాడునగు పురుషస్వరూపమై యుండును. ఇది ఆయుధసహితమును శని
సంయక్తమునగు పురుష ద్రేక్కాక్షాణము.

—❧— కర్కాటక ప్రథమ ద్రేక్కాక్షాణస్వరూపము. ❧—

శ్లో. పత్రమూలఫల భృద్ద్వివకాయః కాననేమలయగశ్శరభాంఘ్రిః
కోడితుల్య వదనోహయకంఠః కర్కటే ప్రథమరూపముశంఠి.

టీ. పత్రములఫలభృత్ = ఆకులను, గడ్డలను, ఫలములను భరించువాడును, ద్విప
కాయః = గజసమాన కరీరుడును, కానశే = అడవియందు, మలయగః = చందనవృక్షములను
బొంది యుండువాడును, కరభాంఘ్రిః = కరభమృగపాదములవంటి పాదములుగలవాడును,
కోద్రకుల్యవదనః = పండికిసమమైన మొగముగలవాడును, నాయకంతః = గుఱ్ఱపు మేడవం
టి మేడగలవాడునునైన (పురుషుండు) కర్కటే = కర్కటరాశియందు, ప్రథమరూపం = ప్ర
థమద్రోక్కాణ స్వరూపమును, ఉశంతి = చెప్పుదును.

తా. ఆకులను, గడ్డలను, ఫలములను, భరించువాడును, ఏనుగుకరీరమును బోలినకరీర
ముగలవాడును, అడవులయందు చందనవృక్షములను బొందినవాడును, కరభమనెడి వృక్షము
యొక్క పాదములవలెనైన పాదములు గలవాడును, పండి మొగమువంటి ముఖముగలవాడును,
గుఱ్ఱపు మేడవంటి మేడగలవాడును, అగు పురుష రూపమే, కర్కాటక ప్రథమద్రోక్కా
ణ స్వరూపమని చెప్పుదును. ఇదిచతుష్పదమును, చంద్రసక్తమునగు నరద్రోక్కాణము.

శ్లో. కర్కాటకమధ్య ద్రోక్కాణ స్వరూపము. శ్లో.

పద్మార్చితా మూర్ధనిభోగియుక్తా స్త్రీకర్కశారణ్యగతా విరాజి

శాఖాంపలాశస్య సమాశ్రితాచ మధ్యేస్థితాకర్కటకస్యరాశేః

టీ. కర్కటకస్యరాశేః = కర్కటరాశియొక్క, మధ్యేస్థితా = మధ్యమందున్న
ద్రోక్కాణము, మూర్ధని = శిరస్సునందు, పద్మార్చితా = కమలములచేత పూజింప బడినట్టియు,
భోగియుక్తా = సర్పములతో గూడినట్టియు, కర్కశ = కఠినమైనట్టి, స్త్రీ = స్త్రీస్వరూ
పమై, అరణ్యగతా = వనమును పొందినదై, పలాశస్య = మోడుగ చెట్టుయొక్క, శాఖాం = కొ
మ్మను, సమాశ్రితా = ఆశ్రయించి, విరాజి = అరచుచుండును.

తా. కర్కాటక మధ్యద్రోక్కాణము (ద్వితీయద్రోక్కాణము) శిరస్సునందు కమల
ముచే బూజింపబడినట్టియు, సర్పములతో గూడినట్టియు, కఠినమనస్కులగు స్త్రీరూపమై
అడవియందలి మోడుగచెట్టు కొమ్మనుపట్టుకొని అరచుచుండును. ఇది భౌమసక్తమగు
స్త్రీద్రోక్కాణము

శ్లో. కర్కాటక తృతీయ ద్రోక్కాణ స్వరూపము. శ్లో.

భాగ్యాభరణార్థ మర్హ వే నాస్థో గచ్ఛతి సర్పవేష్టితః

హైమైశ్చయుతో విభూషణై శ్చిపిటాస్యో అంత్యగతశ్చ కర్కటే.

టీ. కర్కటే = కర్కటమందు, అంత్యగతః = తృతీయద్రోక్కాణము, సర్పవేష్టితః =
సర్పములచేత చుట్టబడినట్టియు, హైమైః = సుగంధనిర్మితములైన, విభూషణైః = అభరణ
ములతో, యుక్తః = కూడుకొన్నట్టియు, చిపిటాస్యః = అటువలెను నోటియందు గలిగినట్టి,
పురుషుడై, భాగ్యాభరణార్థం, భాగ్యా = భాగ్యయొక్క, అభరణార్థం = భూషణముల
కొఱకు, అర్హత = సముద్రమందు, నాస్థః = ఓడనెక్కినవాడై, గచ్ఛతి = పోవుచుండును.

తా. కర్మాటక అంత్యద్రేక్కాణము (త్వతీయద్రేక్కాణము,) సర్వములచేత బాట్టు బడిట్టియు, స్వర్ణనిర్మితములగు భూమణములతోడ గూడికొన్నట్టియు, అటువలలు నోటియందుగలిగినట్టియు పురుషుడై కళత్రముకొరకును, అభగణములకొరకును సముద్రతూనము చేయుచుండును. ఇది సర్వసహితమును, గురుసత్తమునగు నరద్రేక్కాణము.

— సింహ ప్రథమ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. శాల్మలీ రుపరి గృధ్రీజంబుకొ న్వా నర శ్చ మలి నాంబరాన్వితః

కాతి నూత్న పితృ విప్ర యోజిత సింహరూప మిద మోద్య ముచ్యతే.

టీ. శాల్మలీ = బూతుగ చెట్టుయొక్క, ఉపరి = మీదను, గృధ్రీజంబుకొ = గడ్డ న క్కలైయుండును, వ్యా = వుక్కయయ్యను, మలి నాంబరాన్వితః = మలిన కృత్రుము కలవాడును, మాత్మపితృ విప్రయోజితః = తల్లిదండ్రులచేత విశుభబడినవాడునునైన, నరః = మనుష్యుడై, కాతి = అరచుచుండును, ఇదం = ఇది, ఆద్యం = మొదటిదైన, సింహరూపం = సింహ ద్రేక్కాణ స్వరూపమని, ఉచ్యతే = చెప్పబడును.

తా. బూతుగ చెట్టుయొడి గృధ్రీ జంబుకముల బోలినవాడును, కుక్కయు, మలిన కృత్రుముత్తుడును, తల్లిదండ్రులచేతను, బ్రాహ్మణులచేతను విశుభబడిన మనుష్యుడై యరచుచుండు నరరూపమే, సింహప్రథమద్రేక్కాణ స్వరూపమని చెప్పబడుచున్నది. ఇది నరరూపమును, చతుష్పదమును, అర్కసత్తమును నైన పక్షిద్రేక్కాణము.

— సింహ మధ్య ద్రేక్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. హయాకృతిః పాంశురమాల్యశేఖరో బిభర్తి కృష్ణాజనకంబళం నరః

దురాస దస్సింహ ఇవాత్త కార్తృకోనతాగ్ర నాసో మృగరాజ మధ్యమః.

టీ. మృగరాజ మధ్యమః = సింహరాశియొక్క మధ్యమ ద్రేక్కాణము, హయాకృతిః = ఆవాకారుడును, పాంశురమాల్యశేఖరః = తెల్లని పుష్పమాలికలను ధరించినవాడును, సింహాజన = సింహమువలె, దురాసదః = కుసాధ్యుడును, అత్తకార్తృకః = ధనుర్ధరుండును, నతాగ్రనాసః = వంగినకొవముక్కు గలవాడునునైన, నరః = మనుష్యుడై, కృష్ణాజనకంబళం = కృష్ణాజన కంబళములను, బిభర్తి = ధరించుచుండును.

తా. సింహరాశియొక్క మధ్యద్రేక్కాణము (ద్వితీయద్రేక్కాణము) గుర్రమువంటి ఆకారముగలవాడును, తెల్లని పుష్పమాలికలకింపున ధరించిన వాడును, సింహమువలె కుసాధ్యుడును, ధనుస్సును ధరించినవాడును, వంగినట్టికొవముక్కుగలవాడును, నైన మనుష్యుడై శింక చర్మములను, కంబళములను ధరించుచుండును. ఇది ఆయాధనసహితమును, గురుసత్తమును నగు నరద్రేక్కాణము.

—ॐ॥ సింహ శృతీయ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. ఋతౌననో వానంతుల్యచేష్టో బిభర్షిదండం ఫల మామిషం చ
కూర్చీ మనుష్యః కుటిలై శ్చ కేతై ర్మృగేశ్వర స్యాత్కృత ప్రభాగః.

టీ. మృగేశ్వరస్య = సింహముయొక్క, అంత్యగతః = కడఁగిదైన, త్రిభాగః=ద్రేక్కాణము, ఋతౌననః = ఎలుగుబంటి ముఖండును, వానరతుల్యచేష్టః = కోతిచేష్టలుగలవాడన, కూర్చి = నిశువైనగడ్డము మీసములుగలవాడును, కుటిలైః=వక్రములైన, కేతైః=తెలపెండ్రుకలతో గూడినవాడునైన, మనుష్యః=పురుషుడై, దండం=అయధమును, ఫలం=పండును, అమిషంచ = మాంసమును, బిభర్షి = ధరించుచుండును.

కా. సింహరాజియొక్క అంత్యద్రేక్కాణము ఎలుగుబంటి ముఖమును బోలిన ముఖముగలవాడును, కోతిచేష్టలు గలవాడును, నిశువైన గడ్డమును మీసములుగలవాడును, వక్రములుగు తెండ్రుకలుగలవాడును, నైనపురుషుడై, అయధమును, ఫలమును, మాంసమును, ధరించుచుండును. ఇదిచతుష్పదమును, అయధసహితమును, భౌత సక్తముకైన నరద్రేక్కాణము.

—ॐ॥ కన్యా ప్రథమ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. పుష్పప్రపూర్ణేన ఘటేన కన్యా మలప్రదిగ్ధాంబర సంవృతాంగీ
నస్తార్థసంయోగ మభీష్టమానా గురోః కులం వాంఛతి కన్యకాద్యః.

టీ. కన్యకాద్యః=కన్యాప్రథమ ద్రేక్కాణము, పుష్పప్రపూర్ణేన=పుష్పములచే నిండియున్న, ఘటేన=కుండతోడ, (ఊపలక్షితా = కూడుకొన్నదియు), మలప్రదిగ్ధాంబర సంవృతాంగీ = మలినవస్త్రమును గట్టుకొన్నదియు, నస్తార్థసంయోగం = వస్త్రధనసంస్రాప్తిని, అభీష్టమానా = కోరుచున్నదియునైన, కన్యా=కన్యకయై, గురోః=గురువుయొక్క, కులం=గృహమును, వాంఛతి = కోరుచుండును.

కా. కన్యాప్రథమ ద్రేక్కాణము, పుష్పములచే నిండిండుడియుండు కుండనుగలిగినదియు, మలిన వస్త్రమును గట్టుకొనినదియు, వస్త్రధన సంస్రాప్తమును గోరుచుండునదియునగు కన్యకయై గురుగృహమును గోరుచుండును. ఇది ఋథసక్తరగు శ్రీద్రేక్కాణము.

—ॐ॥ కన్యా ద్వితీయ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. పురుషః ప్రగృహీతలేఖని శ్శ్యామో వస్త్రశిరా వ్యయాయుక్తో
విపులంచ బిభర్షి కార్తుకం గోమవ్యావృతసుశ్చ మధ్యమః. 17

టీ. మధ్యమః = కన్యాద్వితీయ ద్రేక్కాణము, ప్రగృహీతలేఖనిః=ప్రహరింపబడిన లేఖినిగలవాడును, శ్శ్యామః = శ్యామవర్ణుడను, వస్త్రశిరాః=వస్త్రయుక్తమగు శిరస్సుగలవాడును, వ్యయాయుక్తో = బాధనష్టముల గడి మవాడును, గోమవ్యావృతశ్చ = గోమములు నిండినకోరికము గలవాడునైన, పురుషః=పురుషుడై, విపులం=దీర్ఘమైన, కార్తుకం=బిల్లును, బిభర్షి=ధరించుచుండును.

తా. కన్యా మధ్యమ జ్యోత్కాణము. (ద్వితీయజ్యోత్కాణము) అక్షరముల వ్రాయు నట్టి గంటము మొదలైన లేఖనల గలవాడును, కన్యమలవర్ణుడును, తలపాగధరించినవాడును, అదాయ వ్యయములు గణించువాడును, కోమములచే వ్యాపింపబడిన కేరముగల పురుషుడై పెద్దదగు వింటిని ధరించినవాడై యుండును. ఇది ఆయాధ సహితమును, కనిసక్తమునునగు, పురుష జ్యోత్కాణము.

— కన్యా తృతీయ జ్యోత్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. గౌరీనుధాతా గ్రదుకూలగుప్తా సముచ్చితా కుంభ కటచ్చుహస్తా
దేవాలయం శ్రీ ప్రయతా ప్రవృత్తా వదంతికన్యాంత్య గతశ్రీభాగః.

టీ. కన్యాంత్యగతశ్రీభాగః = కన్యాత్వతీయ జ్యోత్కాణము, గౌరీ = తెల్లనిరంగులదియు, నుధాతా గ్రదుకూలగుప్తా = శుభ్రమైనకొంగు పట్టుచీరతో కప్పుడినదియు, సముచ్చితా = మిక్కిలిపొడవైనదియు, కుంభకటచ్చుహస్తా = కడప, గరిటె, ఇవి హస్తమందు గలదియు, ప్రయతా = నిశుతురాలై, దేవాలయం = దేవాలయమునుగూర్చి, ప్రవృత్తా = పోవుచున్నట్టిదియునైన, శ్రీ = శ్రీయని, వదంతి = ఋషులుచెప్పుదురు.

తా. కన్యాంత్య జ్యోత్కాణము (తృతీయ జ్యోత్కాణము), గౌరవర్ణము గలదియు, నిర్మలమును కొంగుగల పట్టుచీరచేత గప్పుబడినదియు, మిక్కిలి పెద్దదియును కుంభమును, పాడుగైన గరిటెయును హస్తమునబట్టుకొనినదియు, నిశుతురాలై దేవాలయమునుగూర్చి పోవు నట్టిదియును శ్రీయని మునులు చెప్పుదురు. ఇది శుక్రసక్తమగు శ్రీ జ్యోత్కాణము.

— తులా ప్రథమ జ్యోత్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. వీధ్యంత రాపణగతః పురుషస్తులానా

నున్తాన మోనకుశలః ప్రతిమానహస్తః

భాండం విచింతయతి తస్య చ మూల్య మేత

ద్యూపం వదంతి యవనాః ప్రథమం తులాయాః.

12

టీ. వీధ్యంత రాపణగతః = వీధివడిమి యంగడి యుండువాడును, తులావాణ = త్రాగుకలవాడును, తుల్యాన = త్రాగు మొదలైన వానియందును, మానః = మానిక మొదలైనవానితో కొలుచుటయందును, కుశలః = శుభ్రుడలవాడును, ప్రతిమానహస్తః = స్వల్లాదిద్రవ్య పరీక్షణీయు సాధనము హస్తమందుగలవాడైన, పురుషః = పురుషుడై, భాండం = మూలధనమును, తస్య = అతనిబద్ధమైనను, మూల్యం = కొనబడిన వస్తువుయొక్క క్రయమును, విచింతయతి = చింతించుచుండును, ఏతత్ = ఇది, తులా గూః = తులారాశియొక్క, ప్రథమరూపం = మొదటి జ్యోత్కాణస్వరూపమని, యవనాః = యవనులు, వదంతి = చెప్పుదురు.

తా. వీధియందలి వడియంగడి యుండువాడును, త్రాగుకలవాడును, తులాయుండును, మానికలు మొదలగువాటిచే కొలుచుటయందును శుభ్రుడైనవాడును, స్వ

రాది లోనా మలచేదేయబడిన ద్రవ్యవాణ్యములను పరిక్షసేయనట్టి సాధకమును వాస్తవము నగలవాడునునైన, పురుషుడై, మూలధనమును, ఆమూలధనమునకు కొనదగిన వస్తువులక్రయముల చింతించుచుండును. ఇది తులా ప్రధాన ద్రోక్కాణ స్వరూపమని యవనులు వచించుచున్నాయి. ఇది శుక్రసహిత నరద్రోక్కాణము.

— తులాద్వితీయ ద్రోక్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. కలశం పరిగృహ్య వినిష్ఠితితం సమభీషతి గృధ్రిముఖః పురుషః

క్షుధిత తృప్తితశ్చ కళత్రసుతా నృననైవ తులాధరమధ్యగతః. 20

టీ. తులాధర మధ్యగతః = తులాద్వితీయ ద్రోక్కాణము, గృధ్రిముఖః = గద్దముఖము వంటి ముఖముగల, పురుషః = పురుషుడై, వినిష్ఠితితం = క్రిందపడిన, కలశం = కడవను, పరిగృహ్య = పట్టుకొని, క్షుధితః = ఆకలిగొన్నవాడును, తృప్తితశ్చ = దప్పిగొన్నవాడునునై, కళత్రసుతా = అలవిడ్డలను, నృననై = మనముచేతనే, సమభీషతి = కోరుచుండును,

తా. తులారాశియొక్క మధ్యద్రోక్కాణము (ద్వితీయ ద్రోక్కాణము) గద్దముఖము మును బోలిన ముఖము గలపురుషుడై క్రిందపడిన కడవను పట్టుకొని, ఆకలిగొన్నవాడును, దప్పిగొనిన వాడునునై, మనమున కళత్రపుత్ర సంబంధముగ చింతించు చుండును. ఇది నర రూపమును కనిపెక్తమునునైన పక్షిద్రోక్కాణము.

— తులా తృప్తీయ ద్రోక్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. విభీషయం స్థితీ రత్నచిత్రినో

వనే మృగాన్ కాంచనతూణవర్కభృత్

ఫలామిషం వానరరూపభృత్ న్నర

స్తులావసా నే యవనై రుదాహృతః.

21

టీ. రత్నచిత్రితః = రత్నములచేత అలంకృతుడును, కాంచనతూణవర్కభృత్ = బంగారు అంబులపొడిని బంగారు మైబోడును, ఫలామిషం = ఫలమూషము ను ధరించినవాడును, వానరరూపభృత్ = కోతిస్వరూపముకలవాడునునైన, నరః = పురుషుడై, వనే = అడవియందు, మృగాన్ = మృగములను, విభీషయన్ = బెడరించుచు, తిష్ఠతి = తిండును. (ఇట్లని) యవనైః = యవనులచేత, తులావసానే = తులాంశ్య ద్రోక్కాణము, ఉదాహృతః = చెప్పబడిన.

తా. రత్నములచేత నలంకారము చేయబడినవాడును, బంగారుతోచేయబడిన అంబులపొడిని, బంగారుకవచమును ఫలమూషములను ధరించినవాడును, కోతివంటి యాకారముగలవాడును, నైగపురుషుడై అడవియందు మృగములను బెడరించుచు తిరుగుచుండును. ఈశ్లోకమున “ఫలామిషం వానరరూపభృత్” అనుబోటు “ధనుర్దరపి కిన్నరరూపభృత్” అని కొంత భేదపడింది, ఇట్లుదాల్చినవాడును, కిన్నరరూపమును ధరించినవాడునని చెప్పెను. ఈ విధ

ముగా చెప్పబడినది. తులాంత్యద్రోక్షాణము (తృతీయద్రోక్షాణము) యొక్క స్వరూపముని యవసరముచే చెప్పబడినది. ఇది వాసరరూప చతుష్పదమున బుధసక్తమునగు నరద్రోక్షాణము.

—౧౧౧— వృశ్చిక ప్రథమ ద్రోక్షాణ స్వరూపము. —౧౧౧—

శ్లో. వస్త్రైర్విహీనాఽభరణైశ్చ వారీమహాసముద్రా త్సముపైతి కూలమ్
స్థానయ్యతా సర్వవిబద్ధపాదా మనోరమా వృశ్చికరాశిపూర్వః. 22

టీ. వృశ్చికరాశిపూర్వః = వృశ్చిక ప్రథమద్రోక్షాణము వస్త్రైః = వస్త్రములచే
తను, అభరణైశ్చ = భూషణములచేతను, విహీనాఽభిమతబడినదియు, స్థానయ్యతా = స్థానభిష్టు
రాలై, సర్వవిబద్ధపాదా = పాములచేత కట్టుబడినకాళ్లుగలిగి, మనోరమా = సౌందర్యకలియు
నై, వారీ = శ్రీయై, మహాసముద్రాత్ = అపారసముద్రముననుండి, కూలం = దరినిగూ
ర్చి, సముపైతి = వచ్చుచుండును

తా. వృశ్చిక ప్రథమద్రోక్షాణము, వస్త్రములను, భూషణములను విడిచిపెట్టి స్థా
నభింశుగాలయి, పాములచేకట్టుబడిన కాళ్లుగలదై నుండవలెనగు శ్రీయైనదై సముద్రము
నుండి గట్టునకు వచ్చుచుండును. ఇది సర్వయుక్తమును, తులసక్తమునైన శ్రీద్రోక్షాణము.

—౧౧౨— వృశ్చిక ద్వితీయ ద్రోక్షాణ స్వరూపము. —౧౧౨—

శ్లో. స్థానసుఖా న్యభివాంఛతి వారీ భర్తృకృతే భుజగావృతదేహః

కచ్ఛపకుంభసమానశరీరా నృశ్చికమధ్యురూప ముశంతి. 23

టీ. భుజగావృతదేహః = పాములచేత చుట్టుబడిన శరీరముగలిగి, కచ్ఛపకుంభ సమానశ
రీరా = తాచేటితోను తుండతోను సమానమైన శరీరముగలిగి, వారీ = శ్రీయై, భర్తృకృతే =
మగనికొఱకు, స్థాన = స్థానమును, సుఖాని = సుఖములను, అభివాంఛతి = కోరుచుండును,
(ఇట్లు) వృశ్చికమధ్యురూపం = వృశ్చికద్వితీయ ద్రోక్షాణ స్వరూపమును, ఉశంతి = చెప్పుదురు.

తా. సర్పములచే జుట్టుబడినట్టి శరీరముగలదై తాచేటవంటిదియు, తుండనుబోలినట్టిది
యైనగు యాకారముగల శరీరముగల శ్రీయై పెనిమిటికొరకును, సుఖముకొరకును, అనుభ
వించుటకు దగిన స్థానముకొరకును చింతించుచుండును.

ఈవిధముగ వృశ్చికమధ్య ద్రోక్షాణము, (ద్వితీయద్రోక్షాణము) యొక్క స్వరూ
పముని చెప్పబడినది. ఇది సర్వయుక్తమును, గురుసక్తమునగు శ్రీద్రోక్షాణము.

—౧౧౩— వృశ్చిక తృతీయ ద్రోక్షాణ స్వరూపము. —౧౧౩—

శ్లో. పృథులచిపీటకూర్మతుల్యవక్త్రః శ్వమృగవరాహస్పగాలభీతికారీ

అవతత మలయాకరత్ర దేశం మృగపతి రంత్యగతశ్చ వృశ్చికస్య. 24

టీ. వృశ్చికః = వృశ్చికరాశియొక్క, అంత్యగతః = తృతీయద్రోక్షాణము, పృథు
లచిపీటకూర్మతుల్యవక్త్రః = విస్తీర్ణమై చెమటతోనూడి తాచేటవంటి ముఖముగలిగినట్టి ముఖము,

శ్వప్యగవరాహస్యగాలభీతికారీ, కుక్క, జింక, పంది, నక్క, వీనికి భయమును చేయునట్టి, మృగపతిః = సింహమునదై, మలయాఃరప్రదేశం = శ్రీగంధ వృక్షముయొక్క, ఉత్పత్తి స్థానమును, అవతి = కాపాడుచుండును.

తా. వృశ్చికాంత్య దేక్కాణము (వృశ్చికదేక్కాణము) విస్తీర్ణమును చెరుటతో గూడి కచ్చపాకారమును బోలినముఖము గలిగినట్టియు, కుక్క, లేడి, పంది, నక్క, అనువానికి భయమునుగలిగించునట్టిదియు, సింహాకారమును దాల్చినదియునై శ్రీగంధవృక్షముయొక్క ఉత్పత్తిస్థానమును రక్షించుచుండును. ఇది కూర్మముఖమును, చతుష్పదమును, చంద్ర సక్తమును, సింహాకారమునైన పురుషదేక్కాణము.

— ధనుః ప్రథమ దేక్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. మనుష్యవక్త్రోశ్వసమానకాయో ధను ర్విగృహ్యయత మాశ్రమస్థః
క్రతూపయోజ్యాని తపస్వినశ్చ రక్షపూర్వో ధనుషస్త్రిభాగః. 26

టీ. ధనుః=ధనుస్సుయొక్క, పూర్వః = మొదటివగు, త్రిభాగః = దేక్కాణము, మనుష్యవక్త్రః=పురుషముఖము, అశ్వసమానకాయః=అశ్వశుభ్య శరీరమునగు, ఆయతం=దీర్ఘమైన, ధనుః = విల్లును, విగృహ్య = పట్టుకొని, ఆశ్రమస్థః = తపోవనవం దున్నవాడై, క్రతూపయోజ్యాని=యజ్ఞోపకరములైనవాటిని, తపస్వినశ్చ=తాపనులను, రక్ష=రక్షించును.

తా. ధనురాశియొక్క ప్రథమ దేక్కాణము పురుషముఖము గలవాడగు, అశ్వ శరీరమునటి శరీరముగలవాడును నైన పురుషుడై పాదవగు విల్లును ధరించి తపోవనమునం దుండువాడై యజ్ఞోపకరణములను ధరించువాడును, తాపనులను రక్షించుచుండును. ఇది యశ్వశరీరమును, చతుష్పదమును, గురుసక్తమునగు పురుషదేక్కాణము.

— ధను ర్ద్వితీయ దేక్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. మనోరమా చంపకీ హేమవర్ణా భద్రాసనే తిష్ఠతి మధ్యరూపా
సముద్రరత్నాని విఘట్టయంతీ మధ్య త్రిభాగో ధనుషః ప్రదివ్యః. 27

టీ. ధనుః=ధనుస్సుయొక్క, మధ్య త్రిభాగః = ద్వితీయదేక్కాణము, మనోరమా = సంతోషకారిణియు, చంపకీ హేమవర్ణా = సంపదపువ్వు, బంగారముల రంగులవంటి కాంతి గలిగినదియు, మధ్యరూపా = సామాన్య సౌందర్యము గలిగినట్టిదియు నగు స్త్రీయై, సముద్ర రత్నాని = సముద్రమందున్న మణులను, విఘట్టయంతీ = ఒరిపిడి పెట్టుచు, భద్రాసనే=సింహాసనమందు, తిష్ఠతి = కూర్చుండును. అని, ప్రతిష్ఠః=మునులచేత చెప్పబడెను.

తా. ధనురాశియొక్క మధ్యదేక్కాణము (ద్వితీయదేక్కాణము) మనస్సు కా హృదయ గామించునదియు, సంపద పువ్వుయొక్కయు, బంగారముయొక్కయు, కాంతి నుండి కాంతిగలిగినదియు, విశ్వీరి శ్రేష్ఠమును, మిక్కిలి హీనమునుగాని అనగా మధ్యమమైన సౌందర్యముగలదియు నగు స్త్రీయైనదై సముద్రమందున్న మణులను ఒరిపిడి పెట్టుచు

సింహాసనమున కూర్చుండియుండునది ఋషులచేత జెప్పబడినది. ఈశ్వరమున “విభూషణయంతి” యనుచోట “విభూషణయంతి” యని కొందరు పఠించి రత్నముల నలంకరించుకొనినదని వ్యాఖ్యానము జేయుదురు. ఇది తులనాత్మకమగు స్త్రీద్రేక్కాణము.

—॥ ధను స్తృతీయ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. కూర్చి వరో హాటకచంపకాభో వరాసనే దండధరో నిషణ్ణః
కౌశేయకా న్యుద్వహశేజనించ తృతీయరూపం నవమస్యరాశేః.

టీ. కూర్చి = కైదగడ్డము మీసములుగలవాడును, హాటకచంపకాభః = బంగారమును, సంపాదకాంతులను పోలికవాడును, వరాసనే = ఉత్తమసింహాసనమందు, నిషణ్ణః = కూర్చున్నవాడును, దండధరః = దండాయుధమున ధరించినవాడునైన, నరః = పురుషుడై, కౌశేయకాని = పట్టువస్త్రములను, అజినంచ = మృగచర్మమును, ఉద్వహశే = ధరించుకొనియుండును. నవమస్యరాశేః = తొమ్మిదవరాశియైన ధన్యుయొక్క, తృతీయరూపం = తృతీయద్రేక్కాణస్వరూపము.

తా. వెంచబడిన మీసములు, గడ్డముగలవాడును, సింహాసనమున కూర్చున్నవాడును, దండాయుధధారియు, పట్టువస్త్రములను, మృగచర్మమును ధరించికొనియుండు పురుషుడై యుండునది ధనారాశియొక్క తృతీయ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ఇది అయుధ సహితమును, అగ్రసక్తమును నైన నగద్రేక్కాణము.

—॥ మకర ప్రథమ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. రోమచిహ్నో మకరోపమదప్తః స్సూకరకాయసమానశరీరః
యోక్తృకబాలకబంధనధారి రాద్రముఖో మకరప్రథమస్తు. 28

టీ. మకర ప్రథమ = మకర ప్రథమ ద్రేక్కాణమై, రోమచిహ్నః = ఏక్కిలి రోమములుగలవాడును, మకరోపమదప్తః = మొలలికొరలవంటి కొరలు గలవాడును, నూకరకాయ సమానశరీరః = పండితశరీరము వంటి శరీరముగలవాడును, యోక్తృక బాలకబంధనధారి = ఎద్దులను గట్టెడుమోరకు, వల, సంకెళ్లు, వీనిని, ధరించినవాడును, రాద్రముఖః = కొర్రముఖుడైన, పురుషుడైనందును.

తా. మకరరాశియొక్క ప్రథమ ద్రేక్కాణము సోమము లధికముగా వ్యాపించిన శరీరము గలవాడును, మొలలికొరలవంటి కొరపండ్లు గలవాడును, వరాహశరీరమును జూలిన శరీరమును, ఎద్దుగట్టునట్టి మోరకు మెదలగుత్రాన్ని, వల, సంకెళ్లు అనువాటిని ధరించినవాడును, నికృతముఖమునుగల పురుషుడై యుండును. ఇది నిగళసహితమును, చతుష్పదమును శనిసక్తమునగు పురుష ద్రేక్కాణము.

—॥ మకర ద్వితీయ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. ॥—

శ్లో. కలాస్వభిజ్ఞబద్ధశాయతాక్షీ శ్యామా విచిత్రాశీచ మార్గమాణా
విభూషణాలంకృతలోహకర్ణా యోషా ప్రదిష్టా మకరస్య మధ్యే. 29

టీ. మకరద్యుత్యధ్యే = మకరద్యుత్యుత్య దేహిక్మాణము, కళాను = గీతకాచార్యులందు, అభిజ్ఞా = సేవ్యుగలిగినట్టియు, అబ్ధదళాయతాశీ = తాను రేకులవలె గొప్పకన్నులు గలిగినట్టియు, క్యామఃక్యామలవర్ణమైనట్టియు, విచిత్రాణివిచిత్రవస్తువులను, మార్గమాణావేదకుఁడున్నట్టియు, విభావకాలంకృత లోహకర్ణా = లోహభరణములచేత అలంకరింపబడిన చెవులుగలిగిన, యోషా = శ్రీయని, ప్రదిష్టా = చెప్పుబడిన

తా. మకర ద్యుత్యుత్య దేహిక్మాణము గీతవాద్యాది చతుష్పత్తికళల యందు సేవ్యుగలిగినట్టియు, తామర రేకులనుబోలి వెడల్పుగునట్టి కన్నులు గలిగినట్టియు, క్యామఃవర్ణ కరీరముగలదియు, నానావిధములగు విచిత్రవస్తువుల వెదకుచున్నట్టియు, లోహములచేత చేయబడిన భూషణములచే నలంకరింపబడిన చెవులు గలిగినట్టి శ్రీయాపవను చెప్పబడినది. ఇదిశుక్ర సక్తమగు శ్రీ దేహిక్మాణము.

— మకర తృతీయ దేహిక్మాణ స్వరూపము —

శ్లో. కిన్నరోప మతను స్పృంబళ స్తూణాచాక వచ్చై సుమన్వితః

కుంభ ముద్వచాతి రత్న త్రైత్యం మునిరరాః పశ్యమః. 20

టీ. మునిరరాఃపశ్యమః = మునిరతృతీయ దేహిక్మాణము, కిన్నరోపరతనుః = కిన్నరులతో సమానమైన కరీరముగలవాడును, స్పృంబళః = కంబళయుక్తుడును, తూణాచాకవచ్చైః = అంబులపొది, విల్లు, మైదోడు, సమన్వితః = కూడుకొన్న పురుషుడై, రత్నచిత్రం = రత్నఖచితమై, స్కంభగం = భుజముమీదనున్న, కుంభం = కడవను, ఉద్వచాతి = భరింపుచుండును:

తా. మకర తృతీయ దేహిక్మాణము కిన్నరులతో సమానమైన కరీరముగలవాడును, కంబళయుక్తుడును, అంబులపొది, విల్లు, కవచము, అను వానిని ధరించినవాడును నైన పురుషుడై రత్నఖచితమగు కుండను భుజముమీద ధరించియుండును. ఇది ఆంధ్రసహితమై బుధ సక్తమగు పురుష దేహిక్మాణము.

— కుంభ ప్రథమ దేహిక్మాణ స్వరూపము. —

శ్లో. స్నేహ మధ్య జలభోజ నాగమ వ్యాకులీకృతమనా స్పృంబళః

కోశ కారవసనోజనాన్వితో గృధ్రీతుల్యవదనో ఘటాదిగః. 21

టీ. ఘటాదిగః = కుంభ ప్రథమ దేహిక్మాణము, స్నేహ = గృధ్రతైలాదులు, మధ్య = జల్లు, జల = నీళ్లు, భోజన = భోజనము, వీనియొక్క, ఆగమ = ప్రాప్తిచే, వ్యాకులీకృత = కలత పెట్టుబడిన, మనా = మనస్సుగలవాఁడును, స్పృంబళః = కంబళయుక్తుడును, కోశ కారవసనః = పట్టువస్త్రము గలవాడును, అజనాన్వితః = జంక చర్యముతో గూడినవాడును, గృధ్రీతుల్యవదనః = గడ్డ మొగమువంటి ముఖముగలవాడునునైన పురుషుడై యుండును.

తా. కుంభ ప్రథమ దేహిక్మాణము గృధ్రతైలాదులు, కల్లు, ఉదకము, భోజనము, అనునవి ప్రాప్తించుటవలన కలత పెట్టుబడిన మనస్సుగలవాడును, కంబళయుక్తుడును, కాశము

వస్తువును పరిచి కాదును, కృష్ణాజనమున గమ్యుకొన్నవాడును, గద్దెయంగడువంటి ముఖము గలవాడును నైన పురుషుడైయుండును. ఇది శనిసక్త పురుష ద్రేక్కాణము.

—౦౫— కుంభ ద్వితీయ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. —౦౫—

శ్లో. దధ్యే శకటే సశాల్మలే లోహః న్యాహరణేం గనా ననే
మలినేన పటేన సంవృతా భాండ్వై ర్హార్థగతైశ్చ మధ్యమః. ౩౩

టీ. మధ్యమః=కుంభద్వితీయ ద్రేక్కాణము, పటే=అరణ్యంబు, మలినేన=మాసిం, శకటే=చీరచేత, సంవృతా=చుట్టుబడినట్టియు, మార్థగతైః=శిరస్సుమీదనున్న, భాండ్వై = భాండములతోడ, (ఉపలక్ష్మితా=కూడుకొన్నట్టి), అంగుళా = స్త్రీయై, దధ్యే=కాలినట్టియు, సశాల్మలే=బూరుగచెట్లతో గూడినట్టి, శకటే=బండియందు, లోహాని=లోహములను, అచారణే = గ్రహించుచుండును.

తా. కుంభరాశియొక్క మధ్యద్రేక్షాణము (ద్వితీయద్రేక్షాణము) అరణ్యమున మాసిన పలువగట్టికొని శిరస్సున కుండ నొకదానిని యుంచుకొనియుండు యంగుళయై కాలి నట్టిదియు, బూరుగచెట్లతో గూడినట్టి బండియందు లోహములను గ్రహించునట్టిదియని చెప్పబడెను. ఇది అగ్నియుక్తమును బుధసక్తమును నగు స్త్రీద్రేక్షాణము.

—౦౬— కుంభ తృతీయ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. —౦౬—

శ్లో. శ్యామ స్సరోమశ్రవణః కిరీటీ త్వక్వత్రనిర్యాసఫలై ప్లిభర్తి
భాండాని లోహవ్యతిమిశ్రితాని సంచారయ త్యంత్యగణో ఘటస్య.

టీ. ఘటస్య=కుంభరాశియొక్క, అంత్యగణః=తృతీయద్రేక్షాణము, శ్యామః = శ్యామవర్ణుడను, సరోమశ్రవణః = చెవులందు పెండ్లుకలుగలవాడను, కిరీటీ = కిరీటుము గలవాడునునైన, త్వక్వత్రనిర్యాసఫలై=తోలు, ఆకులు, బంగ, పండ్లు, వీనితో గూడ, లోహవ్యతిమిశ్రితాని=లోహమిశ్రితములైన, భాండాని = భాండములను, ప్లిభర్తి = ధరించుచుండును. (అట్టి పాత్రములనే), సంచారయతి = మోసికొని తిరుగుచుండును.

తా. కుంభరాశియొక్క తృతీయద్రేక్షాణము శ్యామవర్ణుడను, చెవులందు పెండ్లుకలు గలవాడును, కిరీటుముగలిగిన పురుషుడై చర్మము, ఆకులు, బంగ, పండ్లు, వీనితో గూడ లోహమిశ్రితములగు భాండములను ధరించి తిరుగుచుండును. ఇది శుక్రసహితముగు పురుష ద్రేక్షాణము.

—౦౭— మీనప్రథమ ద్రేక్కాణ స్వరూపము. —౦౭—

శ్లో. స్రుగ్భాండముక్తామణి శంఖమితై ర్వ్యాఖ్యీ ప్రహస్త స్సవిభూషణశ్చ
భార్యావిభూషార్థ మపాంసిధానం నావాజ్ఞవత్స్వాదిగతో యుషస్య. ౩౪

టీ. యుషస్య = మీనముయొక్క, ఆదిగతిః = ప్రథమద్రేక్కాణము, స్రుగ్భాండ = మట్టిపకరణ పాత్రములు, ముక్తా=మణ్యములు, మణి=రత్నములు, శంఖ = శంఖములు,

మిక్కిలి = కలిపినదినచేత, వ్యాపి ధూప్తః = వ్యగ్రహస్తుడను, సవిభావణశ్చ = అభరణమువ్రడును, భార్య = పెండ్లముయొక్క, విభావార్థం = సొమ్ములకొరకు, ఆపానిధానం = సముద్రమందు, నావా = ఓడచేత, స్థవతి = పోవుచుండును.

తా. మినరాశియొక్క ప్రథమ దేర్కాణము యజ్ఞోపకరణ పాత్రములును నిత్యములకు శంఖములును, బట్టుకొనిన వాడును, అభరణములు ధరించిన వాడునునై పురుషుడై భార్యకుగావలసిన సొమ్ములకొరకై సముద్రమునందు నోడప్రయాణము జేయుచుండును. ఇది గురుసక్తమగు పురుషదేర్కాణము.

— మిన ద్వితీయ దేర్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. అత్యుచ్చిత ధ్వ జపతాక ముపై తిపోతం

కూలం ప్రయాతి జలధేః పరివారయక్తా

వర్ణేన చంపకముషా ప్రమదా త్రిభాగో

మినస్య చైష కథితో మునిభి ర్ద్వితీయః.

35

టీ. మినస్య = మినముయొక్క, ద్వితీయః = రెండవదియగు, త్రిభాగః = దేర్కాణము, పరివారయక్తా = సేవకులతోఁ గూడినట్టియు, చంపకముషా = సంపంగిపువ్వుల కాంతినపూరించుచున్న, వర్ణేన = దేహకాంతితో గూడుకొన్నట్టి, ప్రమదా = స్త్రీయైచడై, అత్యుచ్చిత = మిక్కిలిఉన్నతములైన, ధ్వజ = టెక్కెములును, పతాకం = వస్త్రసహితములైన టెక్కెములును గలిగిన, పోతం = ఓడను, ఉపైతి = ఎక్కును, జలధేః = సముద్రముయొక్క, కూలం = దరినిగూర్చి, ప్రయాతి = పోవుచుండును, ఏషః = ఇది, మునిభిః = ఋషులచేత, కథితః = చెప్పబడిన, (అధ్వజపతాక = మార్గజనితమైన టెక్కెములు గలిగిన, అనియు చెప్పబడును.)

తా. మినరాశియొక్క ద్వితీయ దేర్కాణము సభీజన పరిచ్ఛేదయు, చంపకపుష్ప కాంతి నపూరింపగల శరీరకాంతి గలదియగు, స్త్రీరూపమై మిక్కిలి ఉన్నతములును, వస్త్రసహితములును టెక్కెములను గలిగిన ఓడనునెక్కి సముద్రతీరమునుగూర్చి పోవుచుండును. అని ఋషులచేత చెప్పబడినది. ఇది చంద్రసక్తమగు స్త్రీదేర్కాణము.

— మిన తృతీయదేర్కాణ స్వరూపము. —

శ్లో. శ్వభాగ్నికే సర్ప వివేష్టి తాంగో

వజ్రైర్వి హినః పురుష స్వటవ్యామ్

చోరానలవ్యాకులి తాంతరాత్మా

విశోశ తేఽంశ్యపగ తోర్ముషస్య.

36

టీ. ఋషస్య = మినముయొక్క, అంశ్యపగతః = తృతీయదేర్కాణము, శ్వభాగ్నికే = నేలబొక్కసమీపమున, సర్పవివేష్టితాంగః = పాములచేత చుట్టుబడిన అంగము

అ గలవాడేను, వ స్త్రైర్విహీనః = దిగంబరుడును, అటవ్యాం = అడవియందు, చోర-చోరి
గలచేతను, నిష్కచేతను, వికల్పముగాచేయబడిన, మనశ్శుగలవాడునునైన, పురుషః = పురు
షుడై, విశోఃకేపీశ్వరుండును, (ఇవిసర్వయుక్తకుజసక్త పురుష ద్దేక్కాణము.)

కా. వివరణయొక్క అంత్యద్దేక్కాణము (త్వతీయద్దేక్కాణము) శీలయందు
గల బొరియలగుమీఁపమున పాములచే జుట్టుబడినట్టి శరీరావయవములు గలవాడును దిగంబరు
డును, అడవియందు దొంగలచేతను, అగ్ని చేతను, వ్యాకులపడు మనుశుగల పురుషుడును
నై యేశ్వరుండును ఇవిసర్వయుక్తమును, కుజసక్తమునునైన పురుష ద్దేక్కాణము.

— శ్రీ క్కాణ స్వరూప ప్రయోజనము. —

ద్దేక్కాణ స్వరూపప్రయోజనము ననుసరించి “ద్దేక్కాణా కారచేష్టాం గుణసద్వ
శేఘంతియోజయేద్వృద్ధిహేతో ద్దేక్కాణే సామ్యరూపే కునుమఫలయతే రత్నధాం
డాన్వితే చ సామైర్విద్విష్టే జనుస్సాన్వితే ప్రవాగణసద్వ శేపాప దృష్టేచభంగ స్సమ్మాహా
వాధై బంధస్సభుజగ నిగదే పాపము క్షీపిహుః” అని మూతాంశివయమునందు తెప్పబడియు
న్నది. మరియు ధర్మస్మగ్రంథములందు యీవిషయము విశేషముగ విశదీకరింపబడి యున్నది
ఇదియుగాక, “అంశకాద్భూయ తేద్రవ్యం ద్దేక్కాణైస్త స్మరాస్తృతాః రాశిభ్యః కాల
ద్విగ్ధేకా వగౌజాతిశ్చ లగ్నపాత్” అనివట్టుంచాళిక యందు తెప్పబడియున్నదిగాన చోర
రూపస్థానాః పరిజ్ఞానమునకును, వస్తు నిర్దేశమునకు నిదిసాధనమై యున్నది ద్దేక్కాణనిర్దేశ
ముజేసిన వెనుక, ద్దేక్కాణము బలయుక్తముగనుండి స్వాధిపతిచే జూడబడినమూర్తముననే
తత్ఫలము సంపూర్ణముగ జరుగునుగాని బలయుక్తముగాకను, అధిపాధునిచే జూడబడకయు
నుడుగుడెల ఫలవ్యతిరక్తమగును యీవిషయమునకు “ఇతిరీతో యంస్యగుణ్యభావో ద్దే
క్కాణ జాణంగుణవిద్విశ్లేషః, ద్దేక్కాణకే వీగ్యతతి స్వవృష్టే ద్దేక్కాణకల్పంతు ఫలం
విదధ్యాత్” అని సోరాశీ కాగితము వచించియున్నాడుగాన బలమును గొంచించి ఫలిక
ములకెప్ప దగినదని కాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము.

రాసులు.	ద్దేక్కాణములు.	స్వ రూ ప ము.
మేషము	ప్రథమము	ఆయుధ సహితకుజసక్త పురుష ద్దేక్కాణము.
,,	ద్వితీయము	చతుష్పద, అర్కసక్త మృగముఖ శ్రీ ద్దేక్కాణము.
,,	తృతీయము	సాయుధ గురుసక్త పురుష ద్దేక్కాణము.
వృషభము	ప్రథమము	అగ్నిసహిత శుక్రసక్త శ్రీ ద్దేక్కాణము.
,,	ద్వితీయము	చతుష్పదబుధసక్త పురుష ద్దేక్కాణము.
,,	తృతీయము	చతుష్పద శనియుక్త పురుష ద్దేక్కాణము.
మిథునము	ప్రథమము	బుధసక్త శ్రీ ద్దేక్కాణము.
,,	ద్వితీయము	సాయుధ శుక్రసక్త పురుష స్వరూపముగ ద్దేక్కాణము.
,,	తృతీయము	సాయుధశనిసంయుక్త పురుష ద్దేక్కాణము.

రాశులు.	ద్రేక్కాణములు.	స్వరూపము.
కర్కాటకము	ప్రథమము	చతుష్పదచంద్రసక్త నరద్రోక్కాణము.
"	ద్వితీయము	భౌమసక్త శ్రీద్రోక్కాణము.
"	తృతీయము	సర్వసహిత గురుసక్త నరద్రోక్కాణము.
సింహము	ప్రథమము	నరరూప చతుష్పద అర్కసక్త ఖగద్రోక్కాణము
"	ద్వితీయము	సాయుధ గురుసక్త నరద్రోక్కాణము.
"	తృతీయము	సాయుధ చతుష్పద భౌమసక్త నరద్రోక్కాణము.
కన్య	ప్రథమము	బుధసక్త శ్రీద్రోక్కాణము.
"	ద్వితీయము	సాయుధశనిసక్త పురుషద్రోక్కాణము.
"	తృతీయము	శుక్రసక్త శ్రీద్రోక్కాణము.
కుంభ	ప్రథమము	శుక్రసహిత నరద్రోక్కాణము
"	ద్వితీయము	నరరూప శనిసక్త ఖగద్రోక్కాణము.
"	తృతీయము	వానరాకార చతుష్పద బుధసక్త నరద్రోక్కాణము.
మృగశిరము	ప్రథమము	సర్వయుక్త కుజసక్త శ్రీద్రోక్కాణము.
"	ద్వితీయము	సర్వయుక్త గురుసక్త శ్రీద్రోక్కాణము. (జామ.)
"	తృతీయము	కూర్మయుఖ చతుష్పద చంద్రసక్త సింహాకారపుష్కద్రోక్తా
మిథునము	ప్రథమము	అశ్వ శరీర చతుష్పద గురుసక్త పురుష ద్రోక్కాణము.
"	ద్వితీయము	కుజసక్త శ్రీద్రోక్కాణము.
"	తృతీయము	సాయుధ అర్కసక్త నరద్రోక్కాణము.
మకరము	ప్రథమము	చతుష్పద, నిగళ సహితశని సక్తపురుష ద్రోక్కాణము.
"	ద్వితీయము	శుక్రసక్త శ్రీద్రోక్కాణము.
"	తృతీయము	సాయుధ బుధసక్త పురుషద్రోక్కాణము.
కుంభము	ప్రథమము	శనిసక్త పురుష ద్రోక్కాణము.
"	ద్వితీయము	అగ్నియుక్త బుధసక్త శ్రీద్రోక్కాణము.
"	తృతీయము	శుక్రసహిత పురుష ద్రోక్కాణము.
మీనము	ప్రథమము	గురుసక్త పురుషద్రోక్కాణము.
"	ద్వితీయము	చంద్రసక్త శ్రీద్రోక్కాణము.
"	తృతీయము	సర్వయుక్త కుజసక్త పురుష ద్రోక్కాణము.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు

ద్రేక్కాణాధ్యాయ నామక

వడ్డీంశోధ్యాయము.

శ్రీ రస్తు.

బృహజ్జాతకము

ఆంధ్రటీకా తాత్పర్య సహితము.

ఉపసంహారాధ్యాయము. సప్తవింశోధ్యాయము — 27.

అధ్యాయముల వివరము.

శ్లో. రాశిప్రభేదో గ్రహయోనిభేదో వియోనిజన్మాః 27ని పేకకాలః

జన్మాః 24 సన్ధ్యమంత్రం తథాయుర్దశావిపాకోఽప్తక వర్గసంజ్ఞః 1

టీ. రాశిప్రభేదః=రాశిభేదాధ్యాయము 1, గ్రహయోనిభేదః = గ్రహయోని భేదాధ్యాయము 2, వియోనిజన్మాః=వియోనిజన్మాధ్యాయము 3, అథ=పిమ్మట, నిపేకకాలః=నిపేకకాలాధ్యాయము 4, జన్మ=జన్మాధ్యాయము 5, అథ=అనంతరమందు, సన్ధ్యమంత్రం=సన్ధ్యమంత్రాధ్యాయము 6, తథా=అట్లు, ఆయుః=ఆయుర్దాయాధ్యాయము 7, దశావిపాకః=దశావిపాకాధ్యాయము 8, అప్తకవర్గసంజ్ఞః = అప్తకవర్గాధ్యాయము 9.

తా. రాశిభేదాధ్యాయము లేక సంజ్ఞాధ్యాయము 1, గ్రహయోనిభేదాధ్యాయము 2, వియోని జన్మాధ్యాయము 3, నిపేక కాలాధ్యాయము 4, జన్మాధ్యాయము 5, సన్ధ్యమంత్రాధ్యాయము 6, ఆయుర్దాయాధ్యాయము 7, దశావిపాకాధ్యాయము 8, అప్తక వర్గాధ్యాయము 9.

శ్లో. కర్మాజీవో రాజయోగాః ఖయోగా

చాంద్రాయోగా ద్విగ్రహద్యాశ్చ యోగాః

ప్రవ్రజ్యాఽథో రాశిశీలాని దృష్టి

రాభవ స్తస్మా దాశ్రయోఽథ ప్రకీర్ణః.

2

టీ. కర్మాజీవః=కర్మాజీవాధ్యాయము 11, రాజయోగాః = రాజయోగాధ్యాయము 11, ఖయోగాః = సాధనయోగాధ్యాయము 12, చాంద్రాయోగాః = చంద్రయోగాధ్యాయము 13, ద్విగ్రహద్యాశ్చయోగాః = ద్విగ్రహత్రిగ్రహయోగాధ్యాయము 14, ప్రవ్రజ్యా = ప్రవ్రజ్యాయోగాధ్యాయము 15, అథ=తర్వాత రాశిశీలాని = రాశి శీలాధ్యాయము 16, దృష్టిః=దృష్టిఫలాధ్యాయము 17, భావః = భావఫలాధ్యాయము 18, తస్మాదథ=తస్మాదథావధితగ్యత, ఆశ్రయః = ఆశ్రయాధ్యాయము 19, ప్రకీర్ణః = ప్రకీర్ణాధ్యాయము 20.

తా. కర్మజీవాధ్యాయము 10, రాజయోగాధ్యాయము 11, ఖయోగములేక నాధన
యోగాధ్యాయము 12, చంద్రయోగా ధ్యాయము 13, ద్విగ్రహాంత్రిగహ యోగధ్యాయము
14, ప్రవశ్యాయోగాధ్యాయము 15, రాశిలాధ్యాయము 16, దృష్టిఫలాధ్యాయము
17, భావఫలాధ్యాయము 18, అశ్రయాధ్యాయము 19, ప్రకీర్ణాధ్యాయము 20.

శ్లో. నేష్టా యోగా జాతకం కామినీనాం నిర్యాణం స్వా న్నష్టజన్మదృశాణః
అధ్యాయానాం విశంతిః పంచయుక్తా జన్మ న్యేత ద్వాత్రికం చాభిధాన్యే.

టీ. నేష్టయోగా = అనిష్టయోగాధ్యాయము 21, కామినీసాంజాతకం = శ్రీహ
రకాధ్యాయము 22, నిర్యాణాధ్యాయము 23, నష్టజన్మ = నష్టకారకా ధ్యాయము 24,
దృశాణః = దేహిజాధ్యాయము 25, ఈ ప్రకారముగా, జన్మని = జాతకనివయము,
పంచయుక్తా = అయిదుతోగూడిన, అధ్యాయానాం = అధ్యాయములయొక్క, విశంతిః = వి
రువది, అనగా 25 అధ్యాయములు (ఉక్తాచెప్పబడిన) యాత్రికం = యాత్రాగ్రంథమందు
లెప్పబడిన అధ్యాయ సంగ్రహమును, అభిధాన్యే = చెప్ప చున్నాను.

తా. అనిష్ట యోగాధ్యాయము 22, శ్రీహరకాధ్యాయము 23, నిర్యాణాధ్యాయ
ము 24, నష్టకారకాధ్యాయము 25, దేహిజాధ్యాయము 26, యాత్రకారముగ జాతక
నివయమును ఈ బృహజ్జాతకమున లెప్పబడినది.

శ్లో. ప్రశ్నా సిద్ధిర్భూ దివసః క్షణశ్చ చంద్రో విలగ్నం త్వథ లగ్న భేదః

శుద్ధిర్గ్రహాణామథవా పవాదో విమిశ్ర కాఖ్యంతను వేగనం చ. 4

శ్లో. అతఃపరంగుహ్యక పూజనం స్వాత్స్వప్న సైత సన్నివహిః ప్రదిప్తః

యజ్ఞో గ్రహాణా మథనిర్గ మశ్చక్రమాచ్య దిప్త శ్శకునోప దేశః. 5

శ్లో. వివాహకాలః కరణంగ్రహాణాం పోక్తం పృథ క్త ద్వపులాల శాఖా
స్కంధై స్త్రిభిర్జ్యోతిషసంగ్ర హణాయం మయాకృతోదై వవిదాంహితాయ.

యీవై శ్లోకములు రూపము విరద్ధింభోప యుక్తములుగాక పోవుటచేసి అర్థతా
త్పర్యములు వ్రాయబడలేదు.

— పూర్వశాస్త్రముల వనుసరించి సంగ్రహించిన విధము. —

శ్లో. పృథు విరచిత మన్తై శ్శాస్త్ర మేత త్సమస్తం

తదను లఘు మయేదం తత్ప్రది ష్టార్థమేవ.

కృత మిహాహి సమర్థం ధీవిషాణామల త్వే

మమ యది న స దుక్తం సజ్జనైః క్షమ్యతాం తత్.

టీ. ఏకత్వమస్తు = ఈశాస్త్రచంతయు, అన్త్యైః = ఇతరులచేత, పృథు = బహుళ
ముగ, విరచితం = రచించబడిన, తదను = తర్వాత, తత్ప్రదిష్టార్థమేవ = పూర్వముగ యితరులు

చెప్పిన అర్థముననుసరించి సంగ్రహముగా, భీ=బుద్ధియనెడు, విషణ్ణ=కొమ్ముయొక్క, నిమ
లశ్యే = నిర్మలీకరణ విషయమందు, సమర్థం=సమర్థమైన, ఇదం=ఈ (బృహజ్ఞాతకమనెడు)
కాశ్రమము, మయా=నాచేత, కృతంహి = చేయబడెనుగదా, ఇహ=దీనియందు (మయా=నా
చేత)ననుకూలమైనది, బాగుగాచెప్పబడకుండిన, తత్=అది, సజ్జనైః= సత్పురుషులచేత, త
మ్యతాం = తమింపబడుగాక.

తా. ఈమోరాకాశ్రమము పరాశరాది మహామునులచే బాలవిరివిగా జెప్పబడియుండె
నుతదనంతరమున ఆయర్థము గలుగునట్లుగానే సంక్షేపించి బుద్ధియనెడికొమ్ముయొక్క నిర్మ
లీకరణ విషయమందు సమర్థమైన నీబృహజ్ఞాతకమనెడు కాశ్రమమునాచేత చేయబడెను. ఈ
బృహజ్ఞాతక గ్రంథమున నాచేత లెస్సగాజెప్పబడకుండ ఏదేనిలోపము యుండునెడల కాశ్ర
మజ్ఞులగు పండితులు తమింది మన్నింతురుగాక.

శ్లో. గ్రంథస్య య త్ప్రచరతోఽస్య వినాకమేతి
లేఖ్యా ద్భవతుశ్చైత మ్ముఖాధిగ మక్రమేణ
యద్వా మయా కు కృత మల్ప మ్ హాకృతం వా
కార్యం తి ద త్ర విదుషా పరిహృత్య రాగమ్.

8

టీ. అస్యగ్రంథస్య=ఈగ్రంథము, ప్రచరతస్సతః=వ్యాప్తిపొందు ముండునపుడు, లేఖ్యా
త్ = లేఖకదోషములవలన, యత్=ఏది, వినాకం=నాకమున, ఏతి=పొందునో, ఇహ=ఈకా
శ్రమందు, మయా=నాచేత, యత్=ఏది, కుకృతంవా = దోషముక్తముగా చేయబడియుం
డునో, యత్=ఏది, అల్పం=అసంపూర్ణముగా జేయబడియుండునో, యత్=ఏది, అకృతం=
చేయబడక యుండునో, తత్=అదియంతయు = అత్ర=ఈవిషయమై, రాగం=మాత్సర్య
మును, పరిహృత్య=విడిచి, విదుషా=పండితులచేత, బహుశ్రుతముఖాధిగ మక్రమేణ=నానాకా
శ్రమవేత్తలగు పూర్వపండితులవలన దెలిసికొన్న విషయన, కార్యం=చేయదగినది.

తా. లేఖక దోషములచేత విడువబడినను దీనియందులెస్సగా జెప్పబడకయున్నను సం
పూర్ణముగా జెప్పబడకయున్నను అట్టిదానిని వ్యాజ్ఞనశ్రేణులు సంపూర్ణి గావింప బొధించు
చున్నానాఖ్యానాజ్ఞాతక మనెడిగ్రంథము ప్రచారముగలదగు చుండగాలేఖక దోషములవలన
నేవిషయములు చెడిపోవునో ఏవిషయము అసంపూర్ణముగా విడువబడునో అట్టివిషయము
లందంతయు నీవిషయమై మాత్సర్యమును వదిలి పండితునిచేత బహుకాశ్రమవేత్తలగు పూర్వ
పండితుల వలన దెలిసికొనిన క్రమముదప్పక లాగుగ సంపూర్ణము జేయబడినది.

శ్లో. ఆదిత్య దాసతనయ స్తదవాప్త బోధః

కాపిత్థకే సవిత్సృ లభ్య వరప్రసాదః

అపంతికో ముని మతా న్యనలోక్య సన్య

గ్గోరాం వ రాహుమిహిగో రుచిరాం చకార.

9

టీ. ఆదిత్యదానతనయః = ఆదిత్యదాసుడను వానిపుత్రుడును, తిదవాప్తబోధం = ఆయాదిత్యదాసుని వలన పొందబడినజ్ఞానముగలవాడును, కాపితేకే = కాపితేకునెడు గామిమంగు, సునిత్యులబుత్ర = ప్రసాదః = సూర్యునివలన పొందబడిన వరప్రసాదముగల్గినవాడును, అవంతికః = అవంతికాదేశనివాసియునైన, వరాహమిహిరః = వరాహమిహిరాచార్యుడు, మునియతాని = ఋషిప్రాక్రమ్యులైన కాశ్యపులను, అవలోక్య = చూచి, సవ్యక్ = సమగ్రుగ, రుచిరాం = చునోహమైన, హోరాం = ఈజాతక కాశ్యపును, చకార = చేసెను.

తా. గ్రంథకర్త స్యపితృనామధేయ ప్రకటన పూర్వముగ సూర్యవర ప్రసాదము వలన దినకుగలిగిన కలకాశ్రు ప్రవీణతాది విషయముల తెలియజేయు క్రమము ఆదిత్య నానుడనెడు బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుని పుత్రుడును తిండియగు నాయాదిత్య దాసునివలననే పొందబడి ట్టి జ్ఞానముగలవాడును కాపితేకునెడు గామిమను సూర్యునివలన పొందబడిన వరప్రసాదము గలవాడును అవంతికా దేశనివాసియుగను వరాహమిహిరాచార్యులు ఋషి ప్రాక్రమ్యులగు కాశ్యపులనుచూచి తత్ప్రకారమును సంక్షేపించి పాఠకులకు ములభముగా తెలియదగి యుండుటచేత మనోహరమైన ఈ హోరాకాశ్యమును చేసెను.

— మంగళము. —

శ్లో. దినకర ముని గురుచరణ ప్రణిపాతకృత ప్రసాదమతి నేదమ్
కాశ్రు ముపసంగ్యహీతం నమోస్తుపూర్వ ప్రణేతృభ్యః. 11

టీ. దినకర = సూర్యునియొక్కయు, ముని = (వసిష్ఠపరాశరాదుల) మునులయొక్కయు, గురు = తండ్రిమైన ఆదిత్యదాసునియొక్కయు, చరణ = పాదములయొక్క, ప్రణిపాత = నమస్కారముచేత, కృత = చేయబడిన, ప్రసాద, నైర్మల్యముగల, మతిహాబుద్ధిగలిగిన, సూర్యనాచేత, ఇద కాశ్రుం = ఈ కాశ్యము, ఉపసంగ్యహీతం = లెస్సగాసంగ హింపబడెను, పూర్వ ప్రణేతృభ్యః = పూర్వకాశ్రుకారులకొఱకు, నమః = నమస్కారము, అస్తు = అగుగాక,

తా. తనకు వరప్రసాదము గావించిన సూర్యునియొక్కయు వసిష్ఠ పరాశరాదులయొక్కయు తండ్రియగు నాదిత్యదాసునియొక్కయు పాదములకు నమస్కారముచేయుటచేత నైర్మల్యమగు బుద్ధిగలిగినందుచేత ఈ హోరాకాశ్రుములెన్నగా సంగ్రహించెను.

పూర్వకాశ్రుకారులగు వసిష్ఠపరాశర ముండవ్యాది ఋషుల పాదములకు నమస్కారము జేయుటచే వరాహమిహిరాచార్యుల బుద్ధినైర్మల్యత గాంచెనని నాతనిచేతనే చెప్పబడి యుండుటచే హోరాకాశ్రుము నెరుంగ దలంచిన వారందరు పూర్వకాశ్రుకారులగు నా వసిష్ఠ పరాశర ముండవ్యాదులకు నమస్కారము గావించుటగాక.

ఇది బృహజ్జాతకాంధ్ర టీకా తాత్పర్యమునందు
ఉ ప స ం హ రా ధ్యాయ నా మ క
సప్తమిశోధ్యాయము సంపూర్ణము.

జయశంకర్ అండ్ కో—విశాఖపట్టణము.

ఆద్యలారా,

జయశంకర్ అండ్ కో కంపెనీని నా మామగారైన ఉప్పల కీశే|| వీరన్న శ్రేష్టిగాదు 1906వ సంవత్సరమునుండి 1940వ సంవత్సరం వరకు మదరాసులో నడిపించిరి. అటుపిమ్మట నా భర్తగారగు ఉప్పల కీశే|| ఎతిరాజుగారు బెజవాడలో యింతవరకు జరిపి యిటీవల కాలము చేసి నందున పరి స్థితుల ననుసరించి జయశంకర్ అండ్ కో కంపెనీని యీ క్రింది చిరునామాకు మార్చి బడినది ఈ కంపెనీలో సరనమైన వెలలకు వారకు ఆమూల్యమైన ఎన్నో గ్రంథములను యీ క్రింద చెప్పబడినవి యు యింకాయితరములైన ఉపయోగ కరమైన పుస్తకములు అనేకము లు గలవు దయచేసి కోరువాడు యీ క్రింది చిరునామావద్ద తెలుసు కొనవచ్చును.

పురాణములు :- ఆగ్నేయపురాణము, కల్కిపురాణము, బాలరామాాయణములు, మత్స్యపురాణము, యింకా ఇతరములు.

వైదిక గ్రంథములు :- ఆచార్య మంత్రములు, 360 వ్రతములు, ఋగ్వేద సంద్యావందనములు, నిత్యకర్మాష్టకము, యాజుష ప్రయోగ చింతామణి, దుద్రునమకచమకము, సూర్యనమస్తారము యి||.

ధర్మశాస్త్రములు :- నిర్ణయసింధు, తిర్వగపదీపిక, శాంతికుమారకథము ఇంకా ఇతరములు.

స్తోత్రములు :- కృష్ణలీలాతరంగిణి, కృష్ణకర్ణామృతము, దేవీస్తోత్రకదంబము, తిరువాయ్మొళి, ధ్యానామృతము, నీతి శాస్త్రము, ముక్తుపడి, రామ కర్ణామృతము ఇంకా యితరములు.

సహస్రీ నామములు :- అష్టోత్తర శతసహస్రీ నామ కదంబము, అన్నపూర్ణ, ఆంజనేయ, రామ, లక్ష్మీ, లలితా వగైరా.

దండకములు :- దండకత్రయము, రామ, కృష్ణ, శివ వ||

నక్షత్రమాలికలు :- నైషధ నక్షత్రమాలిక, జాన పీసూనాంబ వగైరా.

చిరునామా :- ఉప్పల లక్ష్మీకాంతమ్మ, బుక్ సెల్లర్ అండ్ పబ్లిషర్.

జయశంకర్ అండ్ కో కంపెనీ; 13/79, బొడ్డురామయ్యగారి సందు;

బురుజేరి, విశాఖపట్టణము.

మంత్ర తంత్రములు:- మంత్ర రత్నాకరములు, మళయాళమంత్రములు, సమ్మోహన శాస్త్రము, సకలమంత్రోపాసనక్రమము వగైరా.

వేదాంతములు:- సీతారామాంజనేయ సంభాదము, శుష్కవేదాంత తమోభాస్కరము, బ్రహ్మవిద్య, కైవల్యసవనీతము, భగవద్గీత, ముముక్షుభసకల్పము, భంహుసేన దాసు తత్వములు, వేమనపద్యములు, శివగీత, సుజ్ఞానరత్నావళి వగైరా.

ఉపనిషత్తులు:- కొలది రకములు.

సంస్కృతకావ్యములు, నాటకములు:- నీతిశాస్త్రములు, భర్తృహరి సుభాషితము, రఘువంశము ఇంకా ఇతరములు.

వాకిరణము, అలంకారము:- శబ్దమంజరి వగైరా.

నిఘంటువులు, అమరము:- ఆంధ్రనామ సంగ్రహము, ఆంధ్రీపదపారిజాతము, గురుబాలప్రభోధిక వగైరా.

ఆంధ్రీగ్రంథములు:- అపూర్వ సంఘసంస్కరణము, భారతము, భాగవతము, రామాయణము, గుప్తభావప్రదీపిక, చాటుపద్య మణిమంజరి, శృంగారకంఠాబరణము, శృంగార రిసాలవాలము, శృంగార సావిత్రి వ.

శతకములు:- కవిచౌడప్ప శతకము, కన్యకాంబతారావళి, కాళగుణాదర్శనము అను శ్రీ తిరుపతి వెంకటేశ్వర శతకము, పెద్దచ్చు శతకములు, టీకా తాత్పర్య శతకములు వగైరా.

కథలు. వచనములు:- నిజమైన కాశీమంజరి కథలు, కాశీరామేశ్వర యాత్రాదత్తణము, తెనాలిరామలింగని వింత కథలు, నలుగురు పక్షి కథలు, మదనకామరాజు కథలు మొదలగు చాలారకములు గలవు.

నవలలు:- అనురాగవిపాకము, సుకీలామైనావతి, రాజమృణ్మి, బెజవాడ, చెన్నపట్నము వగైరాలు ఎన్నోవందల నవలలు గలవు.

జీవిత చరిత్రములు:- ఆసియాఖండ విజ్ఞాన రహస్యములు, దేశనాయకుల చరిత్రలు వగైరా.

ఆనందమయములు:- పడకటింటి రహస్యాలు, సతీపతి కుతూహల రహస్యములు వగైరా.

చిరునామా:- ఉప్పల లక్ష్మీకాంతమ్మ, బుక్ సెల్లర్ అండు పబ్లిషర్.

జయశంకర్ అండు కంపెనీ; 13/79, బొడ్డు రామయ్యగారి సందు;

బుద్ధుపేట, విశాఖపట్నము.

ద్రామాలు:- బలిశేపల్లి, పానుగంటి, రామనారాయణ, చక్రావర్తి, నలు, కోలాచల, చిలకమర్తి, ద్రోణరాజు, చెన్నపట్నం, కాకినాడ, బెజవాడ, రాజమండ్రి వగైరా ప్రాంతముల ఎన్నో వందల ద్రామాలు కలవు.

కీర్తనలు:- అద్యాత్మరామాయణము, కబీరుదాసు, భగవన్నామ, రామదాసు, హరిభజన, హరినామ వగైరా కీర్తనలు.

హరికథలు:- అనసూయ, చంద్రహాస, సావిత్రి, పెద్దదాసు, రుక్మాంగద వగైరాలు.

నాటకములు:- ధర్మాంగద, మైరావణ, నలవేలూరు, ప్రహలాదలు, వీరభద్ర, రామ నాటకములు వగైరాలు.

పదములు:- శుశలాయకం, గంగావివాహము, వైకంఠమహాత్మ్యం, శారదరామాయణము మొదలగునవి.

జంగంకథలు:- కాంభోజ, కామమ్మ, బొబ్బిలి, బాలనాగమ్మ, కమ్మరి గుండయ్య వగైరా.

యక్షగానములు:- కపటవేశ్యా నాటకము, రుక్మాంగద, గరుడాచలము వగైరా.

పాటలు:- ఊర్మిభాదేవి, తులసిగోవిందము, పడవపాట, మేలుకొలుపులు, విచిత్ర విడికధ నవాలు, లడ్డూ, పకోడి నంవాదం చెన్నపట్నం, బెజవాడ, రాజమండ్రి, మొదలగునవి.

దీపదల్లు:- బాలభాగవతము, నలచరిత్ర, వగైరాలు.

సంగీతములు:- గాయనగాయనీయ పారిజాతము, సంగీతసర్వార్థ సారసంగ్రహము, గానవిధ్యావినోదిన, గట్టుపల్లివారివి మొదలగునవి.

వెదక గ్రంథములు:- బాహుటము, చింతామణి, ప్రసిద్ధతంగ్గేయబోషదయోగములు, వైద్యనిఘంటువులు, శుశ్రూతశారీరస్తానం చెన్నపట్నం, రాజమండ్రి, బెజవాడ తదితర ప్రాంతముల వైద్య గ్రంథములు చాలకలవు.

జ్యోతిషగ్రంథములు:- కాలచక్రం, బృహజ్జాతకం, చెన్నపట్నం, బెజవాడ, రాజమండ్రి, కాకినాడ తదితర ప్రాంతముల వగైరా ఎన్నో కలవు.

ఆట్టులు, సాకశాస్త్రములు, ఫార్సులు, వర్తక మర్మములు మొదలగునవి.

చిరునామా:- ఉప్పల లక్ష్మీకాంతమ్మ, బుక్ సెల్లర్ అండు పబ్లిషర్.

జయశంకర్ అండు కంపెనీ; 13/79, బొడ్డురామయ్యగారి సందు;

బుద్ధవేట, విశాఖపట్నము.

బృహద్రాజులము	2-0-0 గ్రేజు 3-0-0	వేదాంత భక్తికీర్తనలు	0-1-0
కాలచక్రము	1-0-0 గ్రేజు 1-8-0	యాజుషప్రయోగ చింతామణి	2-0-0
జ్ఞానప్రదీపిక అను మళయాళ ప్రశ్నలు	వెల 5-0-0	ప్రతిచూడామణి	2-0-0
తిలకఫల విజ్ఞానమును పుట్టుమచ్చుల		సకల మంత్రోపాసనకృమము	0-6-0
ఫలము	0-8-0	దేవీస్తోత్రకదంబము	0-8-0
కేశవంచపక్షిప్రశ్న శాస్త్రము	0-8-0	శివస్తోత్రామృతం	0-4-0
రసయోగ రత్నాకరము	2-0-0	కవిచాడప్ప శతకం	0-2-0
సుశ్రుత శారీరస్తానము	2-8-0	కల్పిపురాణము	0-12-0, 1-4-0
సర్వశాస్త్రము	0-8-0	తెనాలిరామలింగనీకథలు	0-4-0
షర్బత్ పాక రత్నావళి	0-6-0	రంగదాసు భజన కీర్తనలు	0-4-0
నవాదేవ పశుచికిత్స	0-6-0	సుశీల మైనావతి	0-8-0
వైద్య శతశ్లోక	0-4-0, 0-6-0	మరకతవల్లి	0-10-0
అనుపాన మంజరి	0-8-0	శమంతసేన	0-4-0
నాడినిదానము తాత్పర్యం	0-4-0	దొరికితివిరా దొంగ	0-6-0
నాడిజ్ఞానము	0-4-0	నేనే దొంగను	0-8-0
బ్రహ్మశిష్య	0-2-0	విషాద వాసంతిక	0-6-0
శుష్క వేదాంత తమోభాస్కరము	3-0-0	వలపుల మడుగు	0-4-0
సేతారామాంజనేయ సంవాదము		శమంతల జనన నాటకం	0-8-0
సంగ శేషచలశాస్త్రగారి ఆంధ్రటీకా		వైకుంఠ మహాత్మ్యం	0-8-0
తాత్పర్య విశేషార్థ సమన్వితము		ఉమాకళ్యాణం బౌద్ధానురయుద్ధం	0-12-0
వెల 3-8-0 గ్రేజు 6-0-0		కపటవేశ్యా నాటకం	0-10-0
కైవల్యనవనీతము	5-8-0	మైరావణ నాటకం	0-8-0
ధ్యానామృతం	0-6-0	ధర్మాంగద నాటకం (పాలుట)	0-6-0
సమ్మోహనశాస్త్రము అండు అద్భుత		ఉమా నాటకం (తిరునగరు)	0-4-0
రాజము	1-8-0	వీరభద్ర నాటకం త్వరకవి	0-10-0
అభ్యాసన చక్రము	0-4-0	పడకటింటి రహస్యాలు	1-0-0
		ఇంకా అనేక రకములు గలవు.	

 కాలమానపరిస్థితుల ననుసరించి ధరలు మారుచుండును.

చిరునామా:— ఉప్పల లక్ష్మీకాంతమ్మ, బుక్ సెల్లర్ అండు పబ్లిషర్.

జయశంకర్ అండు కంపెని; 13/79, బొడ్డు రామయ్యగారి సందు;

National Library, రైలు వేట, విశాఖపట్నము.

Calcutta-27

నవీన ప్రింటర్లు. విశాఖపట్నం. 3-11-59